LUONNOS

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi rikoslain muuttamisesta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia, pakkokeinolakia, poliisilakia, kansalaisuuslakia, rajavartiolakia, lakia Puolustusvoimien virka-avusta poliisille, lakia julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista, lakia vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista, rikosrekisterilakia, merenkulun ympäristönsuojelulakia, luonnonsuojelulakia, lakia Suomen talousvyöhykkeestä, lakia vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta, lakia EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista sekä eräitä muita ympäristöalan säädöksiä.

Esityksen mukaisella lainsäädännöllä pantaisiin kansallisesti täytäntöön uuden ympäristörikosdirektiivin mukaiset velvoitteet. Direktiivin tarkoituksena on varmistaa ympäristön entistä tehokkaampi suojelu siten, että Euroopan unionin keskeisen ympäristölainsäädännön vastainen menettely on kaikissa jäsenvaltioissa rangaistavaa ja että rangaistussäännökset täyttävät yhteisen vähimmäistason.

Rikoslakiin ehdotetaan lisättäväksi uudet säännökset jäterikoksesta, törkeästä jäterikoksesta, ilmakehän heikentämisestä, törkeästä ilmakehän heikentämisestä, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, vieraslajirikoksesta, ympäristön tuhoamisesta, metsäkatorikoksesta ja törkeästä metsäkatorikoksesta. Ympäristön turmelemista ja luonnonsuojelurikosta koskeviin säännöksiin tehtäisiin useita muutoksia, joilla säädettäisiin rangaistavaksi uusia tekotapoja tai täsmennettäisiin voimassa olevia säännöksiä. Ympäristörikkomusta koskevaan pykälään lisättäisiin tiettyjen uusien ehdotettavien rikosten lievää tekotapaa koskeva säännös. Tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskevaan pykälään tehtäisiin muista ehdotettavista muutoksista aiheutuvat tekniset korjaukset.

Lisäksi ympäristörikoksia koskevaan rikoslain 48 lukuun ja luonnonvararikoksia koskevaan rikoslain 48 a lukuun ehdotetaan säädettäväksi soveltamisalasäännös, joka koskisi viranomaisen myöntämään lupaan perustuvan toiminnan rinnastamista ilman lupaa toimimiseen tietyissä tilanteissa. Ehdotuksen mukaisesti ilman lupaa toimimiseen rinnastettaisiin mainituissa luvuissa toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu, taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.

Lisäksi ehdotettavia uusia rangaistussäännöksiä koskevien muutosten johdosta säädettäisiin tarvittavat muutokset rikoslain syyteoikeuden vanhentumista koskevaan säännökseen sekä ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehtyä ympäristörikosta koskevaan säännökseen.

Myös törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämistä ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevia rangaistussäännöksiä täydennettäisiin johtuen ehdotuksesta säätää ympäristön

tuhoaminen rangaistavaksi. Terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan säännöksen muuttamisen johdosta tehtäisiin tarvittavat muutokset eräisiin muihin rikoslain säännöksiin.

Rangaistussääntelyn muuttaminen ehdotettavalla tavalla merkitsi rangaistusasteikkojen merkittävää ankaroitumista useiden tekojen kohdalla. Joiltakin osin rangaistavien tekojen ala laajenisi.

Oikeushenkilöille määrättävän yhteisösakon rangaistusasteikkoa muutettaisiin siten, että yleiseksi asteikoksi säädettäisiin vähintään 2 000 ja enintään 3 000 000 euroa ja erityiseksi, erittäin suuria oikeushenkilöitä koskevaksi asteikoksi vähintään 15 000 ja enintään 40 000 000 euroa, kuitenkin enintään viisi prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai muusta vastaavasta tuotosta yhteisösakon määräämistä edeltäneellä tilikaudella. Mainitusta ehdotuksesta johtuen säännökset pakoterikoksia koskevasta erityisestä yhteisösakon asteikosta kumottaisiin. Oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi ehdotettaviin uusiin rikoksiin.

Eräitä pakkokeinolain ja poliisilain sekä kansalaisuuslain, rajavartiolain, Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain ja Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain säännöksiä ehdotetaan muutettavaksi johtuen muutoksista rikoslain rangaistussääntelyyn.

Laissa julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista sekä laissa vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista ehdotetaan säädettäväksi, että ehdotettavia törkeää jäterikosta, törkeää ilmakehän heikentämistä, törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja ympäristön tuhoamista koskevat lainvoimaiset tuomiot johtaisivat kyseisissä laeissa tarkoitetulla tavalla poissulkemiseen tarjouskilpailusta. Johtuen EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteista ja siitä, että ehdotetaan uutta metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevia rangaistussäännöksiä rikoslakiin, lakiin EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista ehdotetaan lisättäväksi säännös, joka koskee määräaikaista tarjouskilpailusta poissulkemista törkeää metsäkatorikosta koskevan lainvoimaisen tuomion perusteella. Mainittujen ehdotusten johdosta ehdotetaan muutettavaksi myös rikosrekisterilakia.

Lakiin EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista ehdotetaan lisäksi eräitä muitakin muutoksia, jotka aiheutuvat EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteista ja siitä, että ehdotetaan uutta metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevia rangaistussäännöksiä rikoslakiin.

Merenkulun ympäristösuojelulakiin, luonnonsuojelulakiin ja vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annettuun lakiin ehdotetaan säädettäväksi eräät ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanon valmistelun yhteydessä tarpeellisiksi havaitut muutokset.

Lisäksi ehdotetaan rikoslain muuttamisen johdosta tarvittavien muutosten tekemistä tiettyihin muihin ympäristöalan säädöksiin. Nämä muutokset koskisivat viittaussäännöksiä rikoslain rangaistussäännöksiin.

Ehdotettavat lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Direktiivin täytäntöönpanon määräaika on 21.5.2026.

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ....1
PERUSTELUT....9
1 Asian tausta ja valmistelu....9
1.1 Tausta....9
1.2 Valmistelu....10
1.2.1 Direktiivin valmistelu....10
1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu....12
2 Ympäristörikosdirektiivin tavoitteet ja pääasiallinen sisältö....13
3 Nykytila ja sen arviointi....13
3.1 Lainsäädäntö....13
3.2 Käytäntö....20
3.2.1 Viranomaisten tietoon tulleista ja tuomioistuinten käsittelemistä ympäristörikoksista....20
3.2.2 Ympäristörikollisuus Suomessa....25
3.2.3 Yhteisösakkoa koskevat tuomiot....26
3.3 Direktiivin sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön....29
3.3.1 Direktiivin 1 ja 2 artiklat....29
3.3.2 Direktiivin 3 artikla....30
3.3.2.1 Direktiivin 3 artiklan 1 kohta....30
3.3.2.2 Direktiivin 3 artiklan 2 kohta....34
3.3.2.3 Direktiivin 3 artiklan 3–8 kohdat....151
3.3.3 Direktiivin 4–5 artiklat....158
3.3.4 Direktiivin 6–7 artiklat....162
3.3.5 Direktiivin 8–9 artiklat....170
3.3.6 Direktiivin 10–13 artiklat....175
3.3.7 Direktiivin 14–15 artiklat....189
3.3.8 Direktiivin 16–18 artiklat....194
3.3.9 Direktiivin 19–20 artiklat....198
3.3.10 Direktiivin 21–23 artiklat....202
3.3.11 Direktiivin 24–30 artiklat....205
4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset....206
4.1 Keskeiset ehdotukset....206
4.1.1 Rikoslaki....206
4.1.1.1 Tiivistelmä rikoslakiin ehdotettavista muutoksista....206
4.1.1.2 Rikoslain 48 lukuun ehdotettavat muutokset....207
4.1.1.3 Rikoslain 48 a lukuun ehdotettavat muutokset....217
4.1.1.4 Rikoslain 9 ja 46 lukuihin ehdotettavat muutokset....218
4.1.1.5 Rikoslain 1, 8, 15 ja 34 a lukuihin ehdotettavat muutokset....224
4.1.2 Pakkokeinolaki ja poliisilaki....228
4.1.3 Hankintalaki ja erityisalojen hankintalaki....231
4.1.4 Muu lainsäädäntö....232
4.2 Pääasialliset vaikutukset....234
4.2.1 Yleiset yhteiskunnalliset vaikutukset ja ympäristövaikutukset sekä perusoikeusvaikutukset....234

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ja julkiseen talouteen 237
4.2.2.1 Yleiset vaikutukset esitutkintaan ja rikosprosessiin sekä muiden viranomaisten toimintaan 237
4.2.2.2 Vaikutukset julkiseen talouteen 239
4.2.2.3 Muut vaikutukset viranomaisten toimintaan 243
4.2.3 Yritysvaikutukset 244
5 Muut toteuttamisvaihtoehdot 245
5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset 245
5.1.1 Rikoslain 48 luvun perusratkaisut lähtökohtana 245
5.1.2 Aineelliseen lainsäädäntöön viittaaminen eräissä ehdotettavissa rangaistussäännöksissä 247
5.1.3 Syyksiluettavuutta koskevat ratkaisut eräissä ehdotettavissa rangaistussäännöksissä 250
5.1.4 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohdan mukaisten ja siihen liittyvien velvoitteiden täytäntöönpano 252
5.1.5 Direktiivin 3 artiklan 3 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisten velvoitteiden täytäntöönpano 253
5.1.6 Direktiivin 7 artiklan 3 kohdan mukaisten velvoitteiden täytäntöönpano 254
5.1.6.1 Yleisiä lähtökohtia 254
5.1.6.2 Sääntelyrakenne 255
5.1.6.3 Oikeushenkilöille määrättävät seuraamukset 255
5.2 Muiden jäsenvaltioiden direktiivin täytäntöönpanemiseksi suunnittelemat tai toteuttamat keinot 257
6 Lausuntopalaute 257
7 Säännöskohtaiset perustelut 258
7.1 Rikoslaki 258
7.2 Pakkokeinolaki 362
7.3 Poliisilaki 363
7.4 Kansalaisuuslaki 363
7.5 Rajavartiolaki 364
7.6 Laki Puolustusvoimien virka-avusta poliisille 364
7.7 Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 364
7.8 Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista 365
7.9 Rikosrekisterilaki 365
7.10 Merenkulun ympäristönsuojelulaki 366
7.11 Luonnonsuojelulaki 368
7.12 Laki Suomen talousvyöhykkeestä 369
7.13 Jätelaki 369
7.14 Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta 370
7.15 Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta 370
7.16 Laki EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista 370
7.17 Ajoneuvolaki 374
7.18 Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä 374
7.19 Maa-aineslaki 374

7.20 Laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä....374
7.21 Ratalaki....374
7.22 Rakentamislaki....374
7.23 Alueidenkäyttölaki....375
7.24 Vesilaki....375
7.25 Ydinenergialaki....375
7.26 Kaivoslaki....375
7.27 Laki eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta....375
7.28 Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta....376
7.29 Ympäristönsuojelulaki....376
7.30 Laki pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta....376
7.31 Laki räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta....376
7.32 Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta....376
7.33 Laki huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista....377
7.34 Laki kasvinsuojeluaineista....377
7.35 Kemikaalilaki....377
7.36 Geenitekniikkalaki....377
7.37 Säteilylaki....377
7.38 Laki vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa....378
7.39 Patoturvallisuuslaki....378
7.40 Laki Neuvostoliiton kanssa Saimaan ja Vuoksen juoksutussäännöstä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta....378
7.41 Laki hiilidioksidin talteenottamisesta ja varastoinnista....378
7.42 Merensuojelulaki....378
7.43 Laki Etelämantereen ympäristönsuojelusta....379
7.44 Terveydensuojelulaki....379
7.45 Kalastuslaki....379
7.46 Laki hyljetuotteiden kaupasta....379
7.47 Laki valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta....379
8 Voimaantulo....380
9 Toimeenpano ja seuranta....380
10 Suhde muihin esityksiin....380
11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys....381
11.1 Vastuu ympäristöstä ja perusoikeuksien turvaaminen....382
11.2 Perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset ja kriminalisointiperiaatteet....383
11.2.1 Rangaistavuuden alan laajeneminen ja rikosoikeudellisen seuraamussääntelyn ankaroituminen....385
11.2.2 Yhteisösakon rangaistusasteikon ankaroituminen ja oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalan laajeneminen....391
11.3 Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate....395
11.4 Kaksoisrangaistavuuden kielto....399
11.5 Yksityiselämän suoja....400
11.6 Oikeusturva....403
11.7 Perustuslakivaliokunnan lausunnon tarpeellisuuden arviointi....404

LAKIEHDOTUKSET 406
Laki rikoslain muuttamisesta 406
Laki pakkokeinolain 10 luvun 3 ja 17 §:n muuttamisesta 418
Laki poliisilain 9 luvun 2 a §:n muuttamisesta 419
Laki kansalaisuuslain 33 a §:n muuttamisesta 420
Laki rajavartiolain 77 a §:n muuttamisesta 421
Laki Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 8 §:n muuttamisesta 421
Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 80 §:n muuttamisesta 422
Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 84 §:n muuttamisesta 423
Laki rikosrekisterilain muuttamisesta 424
Laki merenkulun ympäristönsuojelulain muuttamisesta 424
Laki luonnonsuojelulain 33 ja 130 §:n muuttamisesta 426
Laki Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta 427
Laki jätelain 147 §:n muuttamisesta 427
Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 140 §:n muuttamisesta 428
Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 11 ja 21 §:n muuttamisesta 428
Laki EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain muuttamisesta 429
Laki ajoneuvolain 196 §:n muuttamisesta 431
Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta 431
Laki maa-aineslain 17 §:n muuttamisesta 432
Laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain muuttamisesta 432
Laki ratalain muuttamisesta 433
Laki rakentamislain 151 ja 152 §:n muuttamisesta 433
Laki alueidenkäyttölain 185 §:n muuttamisesta 434
Laki vesilain 16 luvun 1 §:n muuttamisesta 435
Laki ydinenergialain 69 §:n muuttamisesta 435
Laki kaivoslain muuttamisesta 436
Laki eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain muuttamisesta 436
Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta 437
Laki ympäristönsuojelulain 224 §:n muuttamisesta 437
Laki pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 46 §:n muuttamisesta 438
Laki räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 23 §:n muuttamisesta 438
Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 124 §:n muuttamisesta 439
Laki huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista annetun lain muuttamisesta 439
Laki kasvinsuojeluaineista annetun lain 43 §:n muuttamisesta 440
Laki kemikaalilain 60 §:n muuttamisesta 440

Laki geenitekniikkalain 42 §:n muuttamisesta....441
Laki säteilylain 186 §:n muuttamisesta....441
Laki vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun lain muuttamisesta....442
Laki patoturvallisuuslain 34 §:n muuttamisesta....442
Laki Neuvostoliiton kanssa Saimaan ja Vuoksen juoksutussäännöstä tehdyn sopimuksen
Laki eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta annetun lain 4 a §:n muuttamisesta....443
Laki hiilidioksidin talteenottamisesta ja varastoinnista annetun lain 17 §:n muuttamisesta 443
Laki merensuojelulain 15 §:n muuttamisesta....444
Laki Etelämantereen ympäristönsuojelusta annetun lain 38 §:n muuttamisesta....444
Laki terveydensuojelulain 54 §:n muuttamisesta....445
Laki kalastuslain 118 §:n muuttamisesta....445
Laki hyljetuotteiden kaupasta annetun lain 4 §:n muuttamisesta....446
Laki valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta....446
LIITE....448
RINNAKKAISTEKSTIT....448
Laki rikoslain muuttamisesta....448
Laki pakkokeinolain 10 luvun 3 ja 17 §:n muuttamisesta....472
Laki poliisilain 9 luvun 2 a §:n muuttamisesta....473
Laki kansalaisuuslain 33 a §:n muuttamisesta....474
Laki rajavartiolain 77 a §:n muuttamisesta....475
Laki Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 8 §:n muuttamisesta....476
Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 80 §:n muuttamisesta....477
Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden
Laki hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 84 §:n muuttamisesta....478
Laki rikosrekisterilain muuttamisesta....479
Laki merenkulun ympäristönsuojelulain muuttamisesta....480
Laki luonnonsuojelulain 33 ja 130 §:n muuttamisesta....483
Laki Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta....484
Laki jätelain 147 §:n muuttamisesta....485
Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 140 §:n muuttamisesta....486
Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 11 ja 21 §:n muuttamisesta....487
Laki EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain muuttamisesta....488
Laki ajoneuvolain 196 §:n muuttamisesta....491
Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta....492
Laki maa-aineslain 17 §:n muuttamisesta....492
Laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain muuttamisesta....493
Laki ratalain muuttamisesta....494
Laki rakentamislain 151 ja 152 §:n muuttamisesta....494
Laki alueidenkäyttölain 185 §:n muuttamisesta....496

Laki vesilain 16 luvun 1 §:n muuttamisesta....497
Laki ydinenergialain 69 §:n muuttamisesta....498
Laki kaivoslain muuttamisesta....499
Laki eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain muuttamisesta....499
Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta....500
Laki ympäristönsuojelulain 224 §:n muuttamisesta....501
Laki pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 46 §:n muuttamisesta....501
Laki räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 23 §:n muuttamisesta....502
Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 124 §:n muuttamisesta....503
Laki huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista annetun lain muuttamisesta....504
Laki kasvinsuojeluaineista annetun lain 43 §:n muuttamisesta....504
Laki kemikaalilain 60 §:n muuttamisesta....505
Laki geenitekniikkalain 42 §:n muuttamisesta....506
Laki säteilylain 186 §:n muuttamisesta....507
Laki vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun lain muuttamisesta....508
Laki patoturvallisuuslain 34 §:n muuttamisesta....508
Laki Neuvostoliiton kanssa Saimaan ja Vuoksen juoksutussäännöstä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta annetun lain 4 a §:n muuttamisesta....509
Laki hiilidioksidin talteenottamisesta ja varastoinnista annetun lain 17 §:n muuttamisesta....510
Laki merensuojelulain 15 §:n muuttamisesta....510
Laki Etelämantereen ympäristönsuojelusta annetun lain 38 §:n muuttamisesta....511
Laki terveydensuojelulain 54 §:n muuttamisesta....512
Laki kalastuslain 118 §:n muuttamisesta....513
Laki hyljetuotteiden kaupasta annetun lain 4 §:n muuttamisesta....513
Laki valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta....514

PERUSTELUT

1 Asian tausta ja valmistelu

1.1 Tausta

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2024/1203 ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivien 2008/99/EY ja 2009/123/EY korvaamisesta (jäljempänä *direktiivi*, *ympäristörikosdirektiivi* tai *uusi ympäristörikosdirektiivi*) annettiin 11.4.2024. Direktiivi sisältää vähimmäissäännöt, jotka koskevat rikosten ja seuraamusten määrittelyä, jotta ympäristöä voidaan suojella entistä tehokkaammin, sekä säännöt toimenpiteistä, joiden avulla voidaan ennalta estää ja torjua ympäristörikollisuutta ja panna tehokkaasti täytäntöön unionin ympäristölainsäädäntöä. Direktiivi on pantava kansallisesti täytäntöön 21.5.2026 mennessä.

Direktiivin tavoitteena on varmistaa yhtenevät ympäristörikosten määritelmät sekä se, että vakavien ympäristörikosten kohdalla jäsenvaltioilla on käytettävissä tehokkaat, oikeasuhtaiset ja varoittavat rikosoikeudelliset seuraamukset.

Direktiivillä korvataan 19.11.2008 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/99/EY, ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin (jäljempänä *vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivi tai vanha ympäristörikosdirektiivi*). Lisäksi direktiivillä kumotaan 21.10.2009 annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja säännösten rikkomisista määrättävistä seuraamuksista annetun direktiivin 2005/35/EY muuttamisesta (2009/123/EY).

Uuden ympäristörikosdirektiivin sääntely on vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin verrattuna merkittävästi yksityiskohtaisempaa ja kattavampaa. Uuteen direktiiviin sisältyy vanhaan verrattuna useita uusia kriminalisointivelvoitteita. Sekä uuteen että vanhaan ympäristörikosdirektiiviin sisältyvissä rikosten määritelmissä rangaistavaksi säädettävät teot koskevat yhteisön tai unionin aineellisen ympäristölainsäädännön rikkomista. Vuoden 2008 direktiivin liitteenä on luettelot Euroopan yhteisön ja Euratomin perustamissopimusten nojalla annetusta yhteisön lainsäädännöstä, jonka rikkominen katsotaan lainvastaiseksi menettelyksi kyseisessä direktiivissä. Uudessa ympäristörikosdirektiivissä tällaista liitettä ei ole, vaan useisiin rikosten määritelmiin sisältyy edellytys tietyn unionin antaman säädöksen tai tiettyjen säädösten vastaisuudesta. Joissakin uuden ympäristörikosdirektiivin rikosten määritelmissä ei täsmennetä, minkä säädöksen tai säädösten vastainen menettely tulee säätää rangaistavaksi.

Sekä luonnollisille henkilöille että oikeushenkilöille määrättävien seuraamusten osalta uuden direktiivin sääntely on aiempaan verrattuna yksityiskohtaisempaa. Luonnollisten henkilöiden osalta uuteen direktiiviin sisältyvät täsmälliset vaatimukset direktiivin mukaisten tahallisten rikosten enimmäisrangaistusten vähimmäistasoista, jollaisia ei vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin sisälly. Myös oikeushenkilöille määrättävien seuraamusten osalta uuteen ympäristörikosdirektiiviin sisältyy yksityiskohtaista sääntelyä, jossa säädetään konkreettisesti oikeushenkilölle määrättävien sakkojen enimmäistason vähimmäismäärästä. Tämäkin sääntely on uudenlaista vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin verrattuna.

Uuteen ympäristörikosdirektiiviin sisältyvät vuoden 2008 direktiiviin verrattuna uusina elementteinä myös velvoitteet, jotka koskevat raskauttavia ja lieventäviä asianhaaroja, varojen jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista, vanhentumisaikoja, lainkäyttövaltaa sekä tutkintakeinoja. Lisäksi direktiiviin on aiempaan verrattuna lisätty velvoitteita, joissa on kyse ympäristörikoksista ilmoittavien tai niiden tutkinnassa avustavien henkilöiden suojelusta,

yleisön oikeudesta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimissa, ennalta estämisestä, resursseista, koulutuksesta, toimivaltaisten viranomaisten välisestä koordinoinnista ja yhteistyöstä jäsenvaltiossa, jäsenvaltioiden sekä komission ja unionin elinten, toimistojen tai virastojen välisestä yhteistyöstä sekä kansallisesta strategiasta ja tilastotiedoista.

Direktiiviin sisältyvien oikeushenkilölle määrättävää sakkoa koskevien velvoitteiden (7 artiklan 3 kohta) täytäntöönpanoon kytkeytyy pääministeri Orpon hallituksen ohjelman kirjaus, jonka mukaan yhteisösakkojen tasoa nostetaan (Vahva ja välittävä Suomi. Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelma 20.6.2023. Liite B. Taulukot taloudellisista päätöksistä, s. 234).

1.2 Valmistelu

1.2.1 Direktiivin valmistelu

Uuden ympäristörikosdirektiivin säätämisen taustalla oli vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviä koskenut Euroopan komission (jäljempänä *komissio*) arviointi, joka julkaistiin lokakuussa 2020.[1] Komissio katsoi, että vanhalla ympäristörikosdirektiivillä ei ollut juurikaan vaikutusta käytännössä. Niiden tutkittujen ympäristörikosten määrä, joista oli annettu rangaistus, oli pysynyt viimeisten kymmenen vuoden aikana hyvin vähäisenä. Lisäksi seuraamusten tasot olivat komission mukaan liian alhaiset, jotta ne olisivat varoittavia, eikä rajat ylittävää yhteistyötä tehty järjestelmällisesti.

Lisäksi komissio havaitsi merkittäviä puutteita vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanossa kaikissa jäsenvaltioissa ja rikosprosessiketjun kaikilla tasoilla (poliisi, syyttäjälaitos ja rikostuomioistuimet). Lisäksi havaittiin puutteita, jotka liittyvät resursseihin, alan asiantuntemukseen, tiedotustoimiin, priorisointiin, yhteistyöhön ja tiedonvaihtoon jäsenvaltioissa, ja todettiin, että ympäristörikollisuuden torjumiseksi ei ollut olemassa kattavia kansallisia strategioita, joissa olisivat mukana kaikki rikosprosessiketjun tasot ja jotka perustuisivat monialaiseen lähestymistapaan. Komissio myös totesi, että luotettavien, tarkkojen ja kattavien tilastotietojen puuttuminen ympäristörikoksia koskevista jäsenvaltioiden menettelyistä haittaa komission arviointia ja estää kansallisia päättäjiä ja alan toimijoita valvomasta toimenpiteidensä tehokkuutta.

Komissio antoi 15.12.2021 ehdotuksen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivin 2008/99/EY korvaamisesta (COM(2021) 851 lopullinen). Ehdotusta täydensi komission samana päivänä antama tiedonanto Euroopan parlamentille ja neuvostolle ympäristörikollisuuden torjunnan tehostamisesta (COM(2021) 814 lopullinen). Tiedonannossa komissio selosti erilaisia toimia, joilla ympäristörikollisuuden torjunnan tehostamiseen pyrittäisiin sen lisäksi, että EU:n oikeudellista kehystä vahvistettaisiin uudistamalla ympäristörikoksia koskeva direktiivi. Lisäksi komissio julkaisi direktiiviehdotuksen yhteydessä vaikutusarviointiraportin (SWD(2021) 465 final/2).

Direktiiviehdotus annettiin Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen (jäljempänä SEUT) 82 artiklan 2 kohdan nojalla. Sen mukaisesti, kun jäsenvaltioiden lakien ja asetusten lähentäminen rikosoikeuden alalla osoittautuu välttämättömäksi jonkin unionin politiikan tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi alalla, jolla on toteutettu

[1] Komission yksiköiden valmisteluasiakirja Ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin 19 päivänä marraskuuta 2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/99/EY (ympäristörikosdirektiivi) arviointi, SWD(2020) 259 final, 28.10.2020.

yhdenmukaistamistoimenpiteitä, tällä alalla voidaan direktiivein säätää rikosten ja seuraamusten määrittelyä koskevista vähimmäissäännöistä. Nämä direktiivit annetaan kyseisten yhdenmukaistamistoimenpiteiden hyväksymisessä noudatetun tavallisen tai erityisen lainsäätämisjärjestyksen mukaisesti, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 76 artiklan soveltamista.

Ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappaleessa 1 viitataan Euroopan unionista tehdyn sopimuksen (jäljempänä SEU) 3 artiklan 3 kohtaan, jonka mukaan Euroopan unioni (jäljempänä *EU*) pyrkii Euroopan kestävään kehitykseen, jonka perustana ovat tasapainoinen talouskasvu ja hintavakaus, täystyöllisyyttä ja sosiaalista edistystä tavoitteleva erittäin kilpailukykyinen sosiaalinen markkinatalous sekä korkeatasoinen ympäristönsuojelu ja ympäristön laadun parantaminen. Lisäksi johdanto-osan kappaleessa viitataan SEUT 191 artiklaan, jossa säädetään muun muassa EU:n ympäristöpolitiikan tavoitteista ja keskeisistä periaatteista ympäristöpolitiikan alueella. Direktiivin johdantokappaleen 1 mukaisesti EU on mainittujen perustamissopimusten säännösten myötä sitoutunut varmistamaan ympäristön suojelun korkean tason ja ympäristön laadun parantamisen.

Direktiiviehdotus perustui vaikutustenarviointiin. Vanhaa ympäristörikosdirektiiviä koskeneessa arvioinnissa todettiin useita ongelmia, eikä sillä nähty olevan juurikaan käytännön vaikutusta. Vanhan ympäristörikosdirektiivin soveltamisalan todettiin olevan vanhentunut ja monimutkaisesti määritelty, minkä todettiin haittaavan tehokasta tutkintaa, syytetoimia ja rajat ylittävää yhteistyötä. ”Ympäristörikollisuuden” määritelmiä pidettiin epäselvinä, minkä nähtiin haittaavan tehokasta tutkintaa, syytetoimia ja rajat ylittävää yhteistyötä jäsenvaltioiden välillä ja sisällä. Seuraamusten tasojen ei arvioitu olevan tehokkaita ja varoittavia kaikissa jäsenvaltioissa. Rajat ylittävän yhteistyön nähtiin olevan liian vähäistä. Arvioinnissa myös todettiin, että poliittiset päättäjät ja alan toimijat eivät ole tietoisia ympäristörikollisuuden luonteesta ja laajuudesta sekä lainvalvontatoimien tehokkuudesta, mikä johtuu tilastotietojen rajallisesta keruusta, käsittelystä ja jakamisesta. Edelleen rikosprosessiketjua, jolla torjutaan muun muassa ympäristörikollisuutta, pidettiin tehottomana koulutuksen ja erikoistumisen puutteen vuoksi sekä sen takia, että ympäristölainsäädännön täytäntöönpanon eri tasojen välinen koordinointi ja yhteistyö nähtiin riittämättömänä.

Direktiiviehdotukseen sisältyneen vaikutusarvioinnin mukaan ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevien säännösten odotetaan tehostavan rikosprosessiketjun toimintaa ja varmistavan ympäristörikollisuuden torjuntatoimien vertailukelpoisuuden kaikkialla EU:ssa. Tehokkaampi lainvalvonta ympäristörikollisuuden alalla suojelisi laillisesti toimivia yrityksiä laittomasta liiketoiminnasta johtuvalta epäreilulta kilpailulta. Lisäksi sellaisen teollisuuden maineelle (esim. jätehuolto, kemianteollisuus), johon laiton toiminta vaikuttaa, aiheutuva vahinko vähenisi, mikä toisi lisähyötyä sääntöjä noudattaville yrityksille. Ympäristörikoslainsäädännön tehokkaammalla täytäntöönpanolla odotetaan olevan myönteinen vaikutus koko yhteiskuntaan. Ympäristönsuojeluun liittyvien elämänlaatuhyötyjen lisäksi rikollisen toiminnan vähentäminen tukee vaikutusarvioinnin mukaan hallinnon parantamista, korruption vähentämistä ja suurten järjestäytyneiden rikollisryhmien aiheuttamien riskien vähentämistä.

Valtioneuvosto lähetti 17.2.2022 eduskunnalle perustuslain 96 §:n 2 momentin mukaisesti kirjelmän komission ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi ympäristönsuojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivin 2008/99/EY korvaamisesta (U 14/2022 vp). Eduskunnan lakivaliokunta ja ympäristövaliolautakunta antoivat asiassa lausunnot (LaVL 9/2022 vp ja YmVL 12/2022 vp). Suuri valiokunta yhtyi erikoisvaliokuntien lausuntojen mukaisesti valtioneuvoston kantaan (SuVEK 26/2022 vp).

Valtioneuvosto lähetti 14.11.2022 asiassa eduskunnalle U-jatkokirjeen (UJ 31/2022 vp). Eduskunnan lakivaliokunta antoi asiassa lausunnon (LaVL 28/2022 vp). Suuri valiokunta yhtyi lakivaliokunnan lausunnon mukaisesti valtioneuvoston kantaan (SuVEK 152/2022 vp).

Valtioneuvosto lähetti 2.11.2023 eduskunnalle toisen U-jatkokirjeen (UJ 34/2023 vp). Valiokunta yhtyi asiassa valtioneuvoston kantaan (8.11.2023). Suuri valiokunta yhtyi lakivaliokunnan kannanoton mukaisesti valtioneuvoston kantaan (SuVEK 91/2023 vp).

Suomi suhtautui direktiiviehdotuksen tavoitteisiin lähtökohtaisesti myönteisesti ja piti yleisesti kannatettavana, että ympäristörikosten torjunnassa pyritään tehokkuuteen kaikkialla Euroopan unionissa. Suomi piti perusteltuna pyrkimistä siihen, että jäsenvaltioiden ympäristörikoslainsäädäntö on ajantasaista ja riittävän kattavaa.

Suomi pyrki neuvotteluissa ratkaisuihin, joiden mukaisesti rangaistaviksi säädettävät teot voitaisiin määritellä rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämällä täsmällisyydellä. Neuvotteluissa tärkeänä pidettiin sitä, että säilytetään kansallinen liikkumavara ja mahdollisuus säätää seuraamuksista perustuslaissa turvattujen perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset täyttävällä ja suomalaiseen oikeusjärjestelmään soveltuvalla tavalla. Rangaistusten osalta huomiota kiinnitettiin erityisesti rikosoikeudellisen suhteellisuusperiaatteen mukaisuuteen ja siihen, että tekojen rangaistusarvot ja rangaistusasteikot olisivat oikeassa suhteessa tavoitteeseen ja rikoksen vakavuuteen. Lakivaliokunta totesi myös oikeushenkilölle määrättävän sakkorangaistuksen olevan Suomen oikeusjärjestelmän kannalta direktiivin merkittävimpiä kysymyksiä ja korosti seuraamusten tason osalta kansallista liikkumavaraa. (LaVL 9/2022 vp, s. 3–7.)

Direktiivistä saavutettiin Euroopan unionin neuvoston (jäljempänä neuvosto) yleisnäkemys joulukuussa 2022. Euroopan parlamentin näkemys valmistui maaliskuussa 2023. Kolmikantaneuvottelut neuvoston, Euroopan parlamentin ja komission kesken alkoivat toukokuussa 2023 ja saatiin päätökseen joulukuussa 2023.

Direktiivi hyväksyttiin huhtikuussa 2024 ja julkaistiin EU:n virallisessa lehdessä toukokuussa 2024.

1.2.2 Hallituksen esityksen valmistelu

Oikeusministeriö asetti 21.5.2024 työryhmän valmistelemaan ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoa. Työryhmän tehtävänä oli arvioida, mitä lainsäädäntömuutoksia direktiivin täytäntöönpano edellyttää ja valmistella tämän perusteella tarvittavat lainsäädäntömuutokset. Lisäksi työryhmän tehtävänä oli arvioida, miten direktiiviin sisältyvät, oikeushenkilölle määrättävää sakkoa koskevat velvoitteet on mahdollista toteuttaa rikoslain 9 luvun sääntelyä muuttamalla, mukaan lukien yhteisösakon asteikon muuttaminen yleisesti liikevaihtoon perustuvaksi. Työryhmän tuli arvioida myös muutosten pääasialliset vaikutukset. Työryhmän mietintö oli laadittava hallituksen esityksen muotoon.

Työryhmän jäseniksi nimettiin edustajat oikeusministeriöstä, Helsingin yliopistosta, Itä-Uudenmaan käräjäoikeudesta, keskusrikospoliisista, Syyttäjälaitoksesta, Suomen Asianajajaliitosta, sisäministeriöstä, ympäristöministeriöstä ja maa- ja metsätalousministeriöstä. Työryhmän toimikaudeksi asetettiin 21.5.2024–31.5.2025.

Oikeusministeriö järjesti 9.10.2024 työryhmän valmistelutyötä varten rajatun kuulemistilaisuuden ympäristörikosdirektiiviin sisältyvistä oikeushenkilölle määrättävää sakkoa koskevista velvoitteista. Lisäksi työryhmä kuuli kesällä 2025 työryhmän

valmistelemista alustavista keskeisistä lainsäädäntöehdotuksista asiantuntijoina professori Sakari Melanderia ja professori Kimmo Nuotiota Helsingin yliopistosta sekä professori Elina Pirjatanniemeä Åbo Akademista.

Työryhmän työskentelyä varten oikeusministeriö teki valmistelun aikana yhteistyötä työryhmän jäsenorganisaatioiden ohella sosiaali- ja terveysministeriön, työ- ja elinkeinoministeriön, liikenne- ja viestintäministeriön, Säteilyturvakeskuksen ja Turvallisuus- ja kemikaaliviraston kanssa.

Työryhmän toimikautta pidennettiin toukokuussa 2025 31.10.2025 saakka. Työryhmän työ valmistui 5.11.2025. Työryhmän mietintö oli muilta osin yksimielinen, mutta siihen sisältyi maa- ja metsätalousministeriön eriävä mielipide, joka koski oikeushenkilön rangaistusvastuun ulottamista perusmuotoiseen metsästysrikokseen.

Tämän jälkeen työryhmän valmisteleman esitysluonnoksen pohjalta valmistelua jatkettiin oikeusministeriössä yhteistyössä maa- ja metsätalousministeriön kanssa. Tässä yhteydessä tarkastelussa olivat erityisesti ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan n alakohdan mukaista rikoksen määritelmää ja direktiivin 6 artiklan oikeushenkilön vastuuta koskevat velvoitteet. Lisäksi esitysluonnokseen tehtiin tarvittavat ajantasaistukset ja joitakin korjauksia ja täydennyksiä, jotka liittyivät lähinnä eräiden esitysluonnoksen kannalta merkityksellisten lainvalmisteluhankkeiden etenemiseen tai vastaaviin muutoksiin.

Luonnos hallituksen esitykseksi oli lausuntokierroksella…

2 Ympäristörikosdirektiivin tavoitteet ja pääasiallinen sisältö

Ympäristörikosdirektiivi sisältää vähimmäissäännöt rikosten ja seuraamusten määrittelystä ympäristön suojelemiseksi entistä tehokkaammin kaikissa jäsenvaltioissa. Lisäksi direktiiviin sisältyvät säännöt toimenpiteistä, joiden avulla voidaan ennalta estää ja torjua ympäristörikollisuutta ja panna tehokkaasti täytäntöön unionin ympäristölainsäädäntöä. Rikosten ja seuraamusten määrittelyn ohella direktiivissä on säännöksiä tutkintakeinoista, vanhentumisajoista, lainkäyttövallasta, ympäristörikoksista ilmoittavien tai niiden tutkinnassa avustavien henkilöiden suojelusta, yleisen edun mukaisesta tietojen julkaisemisesta ja yleisön, jota asia koskee, oikeudesta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimissa, ennalta estämisestä, resursseista, koulutuksesta, toimivaltaisten viranomaisten välisestä koordinoinnista ja yhteistyöstä jäsenvaltiossa, jäsenvaltioiden sekä komission ja unionin elinten, toimistojen tai virastojen välisestä yhteistyöstä, kansallisesta strategiasta sekä tilastotiedoista.

3 Nykytila ja sen arviointi

3.1 Lainsäädäntö

Ympäristörikosdirektiivin alaa koskevat keskeiset rangaistussäännökset ovat rikoslain (39/1889) 48 luvussa. Direktiivin kriminalisointivelvoitteisiin liittyviä rangaistussäännöksiä on myös luonnonvararikoksia koskevassa 48 a luvussa sekä esimerkiksi yleisvaarallisia rikoksia koskevassa 34 luvussa, terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia rikoksia koskevassa 44 luvussa sekä henkeen ja terveyteen kohdistuvia rikoksia koskevassa 21 luvussa. Lisäksi direktiivin kannalta merkityksellisiä rangaistussäännöksiä sisältyy aineelliseen ympäristölainsäädäntöön.

Ympäristörikosdirektiivin kannalta merkityksellistä sääntelyä sisältyy myös erityisesti rikoslain 1 lukuun (Suomen rikosoikeuden soveltamisala), 5 lukuun (yritys ja osallisuus), 6 lukuun (rangaistuksen määrääminen), 8 lukuun (vanhentuminen), 9 lukuun (oikeushenkilön

rangaistusvastuu) sekä 10 lukuun (menettämisseuraamukset). Myös tietyt muut säädökset, kuten pakkokeinolaki (806/2011), ovat merkityksellisiä direktiivin täytäntöönpanon kannalta. Näitä säännöksiä tarkastellaan lähemmin jäljempänä direktiivin velvoitteiden täytäntöönpanon käsittelyn yhteydessä (ks. jakso 3.3 Direktiivin sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön).

Rikoslain 48 luku ympäristörikoksista

Rikoslain 48 luvussa säädetään ympäristörikoksista. Luvun säännöksissä rangaistavuus määrittyy olennaisesti aineellisen ympäristölainsäädännön mukaisesti. Esimerkiksi ympäristöä vaarantava tai vahingoittava menettely on rangaistavaa, jos tekijä esimerkiksi rikkoo aineellisessa lainsäädännössä säädettyä kieltoa tai laiminlyö aineellisen lainsäädännön mukaisen velvollisuuden tai toimii luvan vastaisesti. Rikoslain 48 luvun säännöksissä teon edellytetään tapahtuvan vastoin lakia tai lain nojalla annettuja säännöksiä tai esimerkiksi ilman lupaa tai lupaehtojen vastaisesti.

Rikoslain 48 luvun 1 §:ssä rangaistavaksi on säädetty ympäristön turmeleminen, joka on tunnusmerkistöltään luvun perusrikos. Ympäristön turmelemisena on säännöksen 1 momentin mukaisesti rangaistavaa lain, yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen taikka toimintaa koskevan luvan ehtojen vastainen aineiden päästäminen ympäristöön ja muu säännöksessä kuvattu ympäristölainsäädännön vastainen menettely siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti rangaistavaa on saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti, siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaisesti rangaistavaa on valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsitellä tai säilyttää ainetta, valmistetta, seosta, tuotetta tai esinettä taikka käyttää laitetta vastoin a) vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettua lakia, b) kemikaalilakia, c) REACH-asetusta, d) CLP-asetusta, e) biosidiasetusta, f) kasvinsuojeluaineasetusta, g) a–f alakohdassa mainitun säädöksen tai ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla annettua säännöstä, h) otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/590 [hallituksen esityksen 195/2025 vp mukainen muotoilu], i) fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/573 [hallituksen esityksen 195/2025 vp mukainen muotoilu], j) pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1021, k) pesuaineista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 648/2004 3, 4 tai 4 a artiklaa, l) jätelain (646/2011) 147 §:n 2 momentissa mainittua säännöstä, m) jätelain nojalla annettua säännöstä, yksittäistapausta koskevaa määräystä tai kieltoa taikka n) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852, siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Pykälän 1 momentin 3 kohdan mukaan rangaistavaa on laiminlyödä jätelain mukainen jätehuollon järjestämisvelvollisuus siten, että teko aiheuttaa säännöksen mukaisen abstraktin vaaran ympäristölle tai terveydelle.

Edelleen pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaan rangaistavaa on tuoda maahan, viedä maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä vastoin a) jätelakia, sen nojalla annettua säännöstä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä, b) jätteiden siirroista sekä asetusten (EU) N:o 1257/2013 ja (EU) 2020/1056 muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1013/2006 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/1157 tai asetuksen nojalla annettua säännöstä [hallituksen esityksen HE 4/2026 vp mukainen muotoilu] taikka c) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852, siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Pykälän 1 momentin 5 kohdassa on säädetty rangaistavaksi aineen, valmisteen tai tuotteen maahan tuonti tai maasta vienti vastoin a) ympäristönsuojelulain nojalla annettua asetusta, b) otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/590 [hallituksen esityksen 195/2025 vp mukainen muotoilu], c) fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/573 [hallituksen esityksen 195/2025 vp mukainen muotoilu], d) vaarallisten kemikaalien viennistä ja tuonnista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 649/2012, e) pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1021 tai f) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852 siten, että teko on omiaan aiheuttamaan säännöksen mukaisen abstraktin vaaran.

Pykälän 1 momentin 6 kohdan mukaan on rangaistavaa viedä maasta muuntogeenisiä organismeja, niitä sisältäviä elintarvikkeita tai rehuja vastoin muuntogeenisten organismien valtioiden rajat ylittävistä siirroista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1946/2003 ja 7 kohdan mukaan aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ja direktiivin 2009/16/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2013 vastaisesti laiminlyödä huolehtia siitä, että asetuksen 5 artiklassa tarkoitettu vaarallisten materiaalien luettelo on ajan tasalla silloin kun alus toimitetaan aluspurkamoon, tai siirtää aluksen purettavaksi muualle kuin asetuksen 16 artiklassa tarkoitetussa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluspurkamoon. Edellytyksenä on, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Valmisteilla on lainsäädäntömuutoksia, jotka koskevat rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan h ja i alakohtia ja 5 kohdan b ja c alakohtia sekä 4 kohdan b alakohtaa. Ympäristöministeriössä valmisteltu hallituksen esitys HE 195/2025 vp laeiksi ympäristönsuojelulain ja rikoslain muuttamisesta, johon sisältyvillä lakiehdotuksilla pantaisiin täytäntöön EU:n F-kaasuasetuksen ja otsoniasetuksen sekä päästöportaaliasetuksen seuraamuksia koskevat säännökset. Esitykseen sisältyy lakiehdotus, jonka mukaisesti säädettäisiin ympäristön turmelemisena rangaistavaksi tietyt Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/573 fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta ja Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/590 otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta vastaiset menettelyt, kun on muutoinkin kyse mainitun tunnusmerkistön mukaisesta teosta, eli korvattaisiin nykyiset viittaukset kumottuihin

asetuksiin. Lakimuutosten on tarkoitus tulla voimaan keväällä 2026. Käsillä olevan esitysluonnoksen valmistelun lähtökohdaksi on otettu hallituksen esityksessä HE 195/2025 vp ehdotettu.

Ympäristöministeriössä on myös valmisteltu hallituksen esitys HE 4/2026 vp eduskunnalle laeiksi jätelain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta, joka on annettu eduskunnalle helmikuussa 2026. Esityksessä tehdään muun muassa jätelakiin EU:n jätteensiirtoasetuksen ((EU) 2024/1157) uudistuksesta johtuvat muutokset, jotka vaativat kansallista sääntelyä. Esitykseen sisältyy lakiehdotus, jolla nykyinen rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdan b alakohdan viittaus kumottuun jätteiden siirrosta annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 1013/2006 korvattaisiin uudella jätteensiirtoasetuksella (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1157 jätteiden siirroista sekä asetusten (EU) N:o 1257/2013 ja (EU) 2020/1056 muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1013/2006 kumoamisesta). Käsillä olevan esitysluonnoksen valmistelun lähtökohdaksi on otettu hallituksen esityksessä HE 4/2026 vp ehdotettu.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään yrityksen rangaistavuudesta. Säännöksen mukaan 1 momentin 4–6 kohdassa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Lisäksi ympäristön turmelemisesta tuomitaan pykälän 3 momentin mukaan se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla muuttamaan ympäristöä vastoin 1) alueidenkäyttölakia (132/1999), 2) rakentamislakia (751/2023), 3) vesilakia (587/2011), 4) maa-aineslakia (555/1981), 5) Saimaan ja Vuoksen juoksutussääntöä taikka 6) näiden nojalla annettua säännöstä, yleistä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä taikka kaavaa tai lupaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista.

Ympäristön turmelemisesta on säädetty rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Törkeä ympäristön turmeleminen on säädetty rangaistavaksi rikoslain 48 luvun 2 §:ssä. Törkeästä ympäristön turmelemisesta tuomitaan, jos ympäristön turmelemisessa 1) ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus tai muut seikat, 2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka 3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeän ympäristön turmelemisen yritykseen sovelletaan 2 §:n 2 momentin mukaan vastaavasti, mitä 1 §:ssä säädetään yrityksestä.

Törkeästä ympäristön turmelemista on säädetty rangaistukseksi vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta vankeutta.

Rikoslain 48 luvussa on lisäksi omat säännöksensä ympäristörikkomuksesta (3 §) ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta (4 §). Ympäristörikkomuksesta tuomitaan säännöksen 1 momentin mukaisesti, jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen. Ympäristörikkomuksesta tuomitaan 3 §:n 2 momentin mukaisesti myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo ympäristönsuojelulain 122 ja 123 §:n nojalla annettuja määräyksiä. Ympäristörikkomuksesta tuomitaan 3 momentin mukaisesti niin ikään se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö ympäristönsuojelulain 27–29 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden hakea ympäristölupaa, jollei teko ole ympäristön turmelemisena rangaistava.

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan 3 §:n 4 momentin mukaisesti myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista ilman ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:ssä edellytettyä ilmoituspäätöstä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, jollei teko ole rangaistava ympäristön turmelemisena.

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan 3 §:n 5 momentin mukaisesti myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo vesiliikennelain 5 §:n 1 momentissa säädettyä vesikulkuneuvon käyttämistä koskevaa velvollisuutta, vesiliikennelain 2 luvussa tarkoitettua vesiliikenteen sääntöä tai mainitun lain 101 §:n nojalla annettua alueellista tai vesikulkuneuvotyyppiä koskevaa kieltoa tai rajoitusta siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa ympäristölle.

Rangaistus ympäristörikkomuksesta on sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

Tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta tuomitaan rikoslain 48 luvun 4 §:n mukaisesti se, joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta 1) puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla taikka 2) rikkoo jätelakia tai ympäristönsuojelulakia tai niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin 2–6 kohdassa tarkoitetulla tavalla siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat, on tuomittava tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Rangaistus tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta on sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi.

Rikoslain 48 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan luonnonsuojelurikoksesta rangaistaan sitä, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta 1) oikeudettomasti hävittää tai turmelee luonnonsuojelulaissa tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn taikka toimenpiderajoituksen alaisen tai toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen, eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen, 2) luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti erottaa ympäristöstään taikka tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa Suomen alueen kautta kohteen taikka myy, luovuttaa, ostaa tai ottaa vastaan kohteen, joka on mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta tai 3) luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 vastaisesti tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta mainitun asetuksen liitteessä A tai B tarkoitetun kohteen ilman asetuksessa tarkoitettua lupaa tai todistusta taikka vastoin luvan tai todistuksen ehtoja, taikka ostaa, tarjoutuu ostamaan, hankkii kaupallisiin tarkoituksiin, esittelee julkisesti kaupallisessa tarkoituksessa, käyttää taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, myy, pitää hallussa myyntitarkoituksessa, tarjoaa tai kuljettaa myytäväksi mainitun asetuksen liitteessä A tai B tarkoitetun kohteen. Lisäksi pykälän 2 ja 3 momenteissa on kriminalisoitu tietyt valaanpyyntiin liittyvät ja valaiden ja arktisten hylkeiden suojelua sekä Etelämantereen ympäristönsuojelua koskevien säännösten vastaiset teot.

Luonnonsuojelurikoksena ei 5 §:n 4 momentin mukaan pidetä tekoa, jonka merkitys luonnonsuojelun kannalta on vähäinen. 5 momentin mukaisesti tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Törkeästä luonnonsuojelurikoksesta säädetään 48 luvun 5 a §:ssä. Säännöksen 1 momentin mukaan törkeästä luonnonsuojelurikoksesta tuomitaan, jos luonnonsuojelurikoksessa 1) rikoksella aiheutetaan vakavaa vaaraa tai vahinkoa eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle ottaen huomioon rikoksen kohteena olevan eliölajin erityinen harvinaisuus tai uhanalaisuus taikka eliölajille, luonnonalueelle tai muulle luontoon kuuluvalle kohteelle aiheutetun vaaran tai vahingon pitkäaikaisuus tai laaja ulottuvuus, 2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä tai 3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Rangaistus törkeästä luonnonsuojelurikoksesta on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Säännöksen 2 momentin mukaisesti tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Lisäksi rikoslain 48 luvussa on säännökset rakennussuojelurikoksesta (6 §), vastuun kohdentumisesta (7 §) ja oikeushenkilön rangaistusvastuusta (9 §) sekä ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristörikoksesta (10 §).

Vastuun kohdentumista koskevan rikoslain 48 luvun 7 §:n mukaisesti kyseisessä luvussa rangaistavaksi säädetystä menettelystä tuomitaan rangaistukseen se, jonka velvollisuuksien vastainen teko tai laiminlyönti on. Tätä arvioitaessa on otettava huomioon asianomaisen asema, hänen tehtäviensä ja toimivaltuuksiensa laatu ja laajuus sekä muutenkin hänen osuutensa lainvastaisen tilan syntyyn ja jatkumiseen.

Rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaisesti kaikkiin luvussa rangaistavaksi säädettyihin rikoksiin sovelletaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta.

Rikoslain 48 luvun 10 §:n mukaisesti merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdystä, tämän luvun 1–4 §:ssä rangaistavaksi säädetystä teosta saa tuomita vain sakkoa.

Rikoslain 48 a luku luonnonvararikoksista

Luonnonvararikoksista säädetään rikoslain 48 a luvussa. Siihen sisältyvät säännökset metsästysrikoksesta (1 §), törkeästä metsästysrikoksesta (1 a §), kalastusrikoksesta (2 §), metsärikoksesta (3 §), laittomasta Etelämanneralueen mineraaliesiintymään kajoamisesta (3 a §), puutavararikoksesta (3 b §), laittoman saaliin kätkemisestä (4 §) ja törkeästä laittoman saaliin kätkemisestä (4 a §). Lisäksi luvussa säädetään syyteoikeudesta (5 §), metsästyskiellosta (6 §), oikeushenkilön rangaistusvastuusta (6 a §) sekä ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehdystä kalastusrikoksesta ja kalastusrikoksella saadun laittoman saaliin kätkemisestä (7 §).

Ympäristörikosdirektiivin kannalta merkityksellisiä ovat erityisesti metsästysrikosta, törkeää metsästysrikosta ja puutavararikosta koskevat rangaistussäännökset sekä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeva säännös.

Rikoslain 48 a luvun 1 §:n mukaisesti metsästysrikoksesta tuomitaan se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta oikeudettomasti 1) metsästää käyttäen metsästyslaissa (615/1993) kiellettyä pyyntivälinettä tai pyyntimenetelmää taikka vastoin metsästyslaissa säädettyä moottorikäyttöisen kulkuneuvon käytön rajoitusta, 2) metsästää vastoin metsästyslain tai sen nojalla annettua riistaeläimen rauhoitusta tai metsästyskieltoa tai -rajoitusta tai kiintiötä koskevaa säännöstä tai määräystä taikka ilman pyyntilupaa, hirvieläimen pyyntilupaa tai poikkeuslupaa tai 3) aiheuttaa metsästäessään vaaraa tai vahinkoa ihmiselle tai toisen omaisuudelle taikka rikkoo yleisen turvallisuuden vuoksi annettua metsästystä koskevaa kieltoa tai rajoitusta. Rangaistus metsästysrikoksesta on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Törkeää metsästysrikosta koskeva säännös on rikoslain 48 a luvun 1 a §:ssä. Sen mukaan, jos metsästysrikoksessa 1) rikos tehdään erityisen raa'alla tai julmalla tavalla, 2) rikoksen kohteena on suuri määrä riistaeläimiä, 3) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä, 4) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti tai 5) tapetaan ahma, ilves, karhu, metsäpeura, saukko tai susi taikka vahingoitetaan sitä ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä metsästysrikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.

Rikoslain 48 a luvun 3 b §:ssä säädetään puutavararikoksesta. Säännöksen mukaan puutavararikoksesta tuomitaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, se, joka puutavaraa ja puutuotteita markkinoille saattavien toimijoiden velvollisuuksien vahvistamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 995/2010 vastaisesti ammattimaisesti saattaa markkinoille laittomasti korjattua puutavaraa tai sellaisesta puutavarasta valmistettuja puutuotteita. Rangaistus puutavararikoksesta on sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys eduskunnalle HE 77/2025 vp laiksi EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista sekä siihen liittyviksi laeiksi, johon sisältyy rikoslain 48 a luvun 3 b §:ää koskeva muutosehdotus. Asiaa käsitellään tarkemmin jäljempänä jaksossa 3.3.2.2.16.

Rikoslain 48 a luvun 6 a §:n mukaisesti törkeään metsästysrikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Muut rikoslakiin ja aineelliseen ympäristölainsäädäntöön sisältyvät rangaistussäännökset

Joidenkin ympäristörikosdirektiiviin sisältyvien kriminalisointivelvoitteiden näkökulmasta merkitystä on myös tietyillä muilla rikoslain rangaistussäännöksillä. Tällaisia ovat tietyt yleisvaarallisia rikoksia koskevan 34 luvun säännökset ja terveyttä ja turvallisuutta vaarantavia rikoksia koskevan 44 luvun säännökset sekä rikoslain 21 luvun säännökset henkeen ja terveyteen kohdistuvista rikoksista. Näitä rangaistussäännöksiä tarkastellaan jäljempänä niiden ympäristörikosdirektiivin kriminalisointivelvoitteiden tarkastelun yhteydessä, joiden täytäntöönpanon arvioinnissa niillä on merkitystä.

Useiden direktiiviin sisältyvien kriminalisointivelvoitteiden kannalta merkityksellisiä rangaistussäännöksiä sisältyy lisäksi aineelliseen ympäristölainsäädäntöön, kuten jätelakiin (646/2011) ja ympäristönsuojelulakiin (527/2014). Myös näitä rangaistussäännöksiä tarkastellaan jäljempänä niiden ympäristörikosdirektiivin kriminalisointivelvoitteiden tarkastelun yhteydessä, joiden kannalta ne ovat merkityksellisiä.

Ahvenanmaan maakunnan toimivalta

Ahvenanmaan itsehallintolain (1144/1991) 27 §:n 22 kohdan mukaan rikosoikeus kuuluu valtakunnan lainsäädäntövaltaan lain 18 §:n 25 kohdan mukaisin poikkeuksin. Itsehallintolain 18 §:n 25 kohdan mukaan maakunnalla on kuitenkin lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat teon rangaistavaksi säätämistä ja rangaistuksen määrää, kun on kysymys maakunnan lainsäädäntövaltaan kuuluvasta oikeudenalasta. Luonnon- ja ympäristönsuojelu kuuluu maakunnan lainsäädäntövaltaan itsehallintolain 18 §:n 10 kohdan nojalla. Lisäksi Ahvenanmaan itsehallintolain 18 §:n 15 kohdan mukaan maakunnalla on lainsäädäntövalta asioissa, jotka koskevat maa- ja metsätaloutta, ja saman pykälän 16 kohdan mukaan asioissa, jotka koskevat metsästystä ja kalastusta. Osa direktiivin aluksia koskevista säännöksistä puolestaan on sellaisia, joita vastaavissa Kansainvälisen merenkulkujärjestön (International Maritime Organization; IMO) yleissopimusten määräyksissä on katsottu olevan kyse

kauppamerenkulusta, kun ne on kansallisesti hyväksytty ja voimaansaatettu. Kauppamerenkulku kuuluu itsehallintolain 27 §:n 13 kohdan mukaisesti valtakunnan lainsäädäntövaltaan.

Itsehallintolain 59 b §:n mukaan maakunnan ja valtakunnan välinen toimivallan jako säilyy myös yhteisön oikeuden täytäntöönpanossa. Maakunta vastaa siten direktiivin velvoitteiden täytäntöönpanosta siltä osin kuin kyse on itsehallintolain mukaan maakunnan toimivaltaan kuuluvasta asiasta.

3.2 Käytäntö

3.2.1 Viranomaisten tietoon tulleista ja tuomioistuinten käsittelemistä ympäristörikoksista

Esitutkintaviranomaisten eli poliisin, Tullin tai Rajavartiolaitoksen tietoon tulee vuosittain noin 450–550 rikoslain 48 luvun mukaista ympäristörikosta. Näistä noin 200 on rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisia ympäristön turmelemisia. Myös rikoslain 48 luvun 3 §:n mukaisia ympäristörikkomuksia kirjataan vuosittain noin 200 tapausta. Rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisia törkeitä ympäristön turmelemisia tulee esitutkintaviranomaisten tietoon alle kymmenen tapausta vuosittain ja 4 §:n mukaisia tuottamuksellisia ympäristön turmelemisia alle viisi. Rikoslain 48 luvun 5 §:n mukaisia luonnonsuojelurikoksia esitutkintaviranomaiset kirjaavat joitakin kymmeniä vuosittain, kun taas saman luvun 5 a §:n mukaisia törkeitä luonnonsuojelurikoksia kirjataan harvoin. Rikoslain 48 a luvun 1 §:n mukaisia metsästysrikoksia on kirjattu viime vuosina vuosittain 120–149 tapausta ja 1 a §:n mukaisia törkeitä metsästysrikoksia 12–38 vuosittain. Saman luvun 3 b §:n mukaisia puutavararikoksia ei ole kirjattu lainkaan vuosina 2019–2023. Tarkemmat tiedot vuosittain kirjatuista rikosilmoituksista käyvät ilmi Poliisihallituksen julkaisemasta Ympäristörikoskatsaus 2024 -julkaisusta. (Ympäristörikoskatsaus 2024, Poliisihallitus; https://poliisi.fi/documents/25235045/28576016/Ympa%CC%88risto%CC%88rikoskatsaus-2024-FI-saavutettava.pdf/b588c8ad-43a8-17a8-ef25-906f76bb0428/Ympa%CC%88risto%CC%88rikoskatsaus-2024-FI-saavutettava.pdf?t=1726486242445.)

Esimerkkinä aineelliseen ympäristölainsäädäntöön sisältyvien rangaistussäännösten mukaisten rikosten kirjaamisesta voidaan mainita jätelain 147 §:n 2 momentin mukainen jätelain rikkominen. Niitä esitutkintaviranomaiset kirjasivat vuosina 2019–2023 vuosittain 142–219 tapausta. Ympäristönsuojelulain 225 §:n mukaisia ympäristönsuojelulain rikkomisia kirjattiin vastaavana ajanjaksona 13–28 tapausta vuosittain. (Ympäristörikoskatsaus 2024, Poliisihallitus.)

Rikoslain 48 luvun mukaisista ympäristörikoksista sekä 48 a luvun ja 44 luvun ympäristöön liittyvistä rikoksista siirtyy syyttäjille vuosittain noin kolmannes (Ympäristörikoskatsaus 2024, Poliisihallitus).

Käräjäoikeuksissa tai hovioikeuksissa ensimmäisenä asteena käsitellyistä rikoslain 48 luvun mukaisista ympäristörikoksista yleisin vuosia 2019–2023 koskevana tarkastelujaksona oli ympäristön turmeleminen. Keskimäärin mainitulla ajanjaksolla käsiteltiin vuosittain 79 ympäristön turmelemista koskevaa rikosasiaa. Näistä keskimäärin 75 prosenttia luettiin vastaajalle syyksi. Vuonna 2023 käsitellyistä 83:sta ympäristön turmelemista koskevasta rikosasiasta vastaajalle luettiin syyksi 57 rikosta ja 26 tapauksessa syyte hylättiin. Luonnonsuojelurikos oli toiseksi yleisin ympäristörikos, joita käsiteltiin mainitulla tarkastelujaksolla keskimäärin 18 asiaa vuosittain (13 asiaa vuonna 2023, joista syyksi luettiin

7). Törkeitä luonnonsuojelurikoksia tai sen yrityksiä tai törkeän ympäristön turmelemisen yrityksiä ei tarkastelujaksolla käsitelty tuomioistuimissa.

Taulukko 1. Syyksi luetut rikoslain 48 luvun ympäristörikokset.

	2019	2020	2021	2022	2023
Ympäristön turmeleminen (RL 48:1.1 ja 3)	56(78)	58 (73)	72 (92)	53 (71)	57 (83)
Ympäristön turmelemisen yritys (RL 48:1.2)	-	0 (1)	-	1(1)	-
Törkeä ympäristön turmeleminen (RL 48:2)	2 (4)	5 (5)	2 (4)	4 (6)	1 (1)
Törkeän ympäristön turmelemisen yritys (RL 48:2)	-	-	-	-	-
Ympäristörikkomus (RL 48:3)	4 (6)	7 (18)	11 (18)	13 (14)	5 (6)
Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen (RL 48:4)	– (1)	1 (7)	1 (1)	2 (2)	-
Luonnonsuojelurikos (RL 48:5.1–3)	11 (24)	6 (8)	15 (22)	12 (22)	7 (13)
Luonnonsuojelurikoksen yritys (RL 48:5.5)	-	-	1 (1)	-	-
Törkeä luonnonsuojelurikos (RL 48:5a.1)	-	-	-	-	-
Törkeän luonnonsuojelurikoksen yritys (RL 48:5a.2)	-	-	-	-	-

Lähde: Tilastokeskus 2025: syytetyt, tuomitut ja rangaistukset. Vuosina 2019–2023 syyksi luetut rikokset, sulkeissa syytteiden kokonaislukumäärä, joka sisältää myös hylätyt ja rauenneet syytteet.

Rikoslain 48 a luvun mukaisista luonnonvararikoksista yleisin tarkastelujaksona 2019–2023 oli metsästysrikos ja toiseksi yleisin törkeä metsästysrikos. Keskimäärin ajanjaksolla käsiteltiin vuosittain 30 metsästysrikosasiaa, joista keskimäärin 75 prosenttia luettiin vastaajalle syyksi. Vuonna 2023 käsitellyistä 24 metsästysrikosasiasta vastaajalle luettiin syyksi 21 rikosta ja kolmessa tapauksessa syyte hylättiin tai se raukesi.

Taulukko 2. Syyksi luetut rikoslain 48 a luvun luonnonvararikokset.

	2019	2020	2021	2022	2023
Metsästysrikos (RL 48a:1)	37(46)	12 (24)	26 (31)	20 (27)	21 (24)
Törkeä metsästysrikos (RL 48a:1a)	4 (4)	-	– (4)	– (1)	2 (10)
Kalastusrikos (RL 48a:2)	1 (1)	-	1 (1)	1 (1)	1 (1)
Kalastusrikoksen yritys (RL 48a:2.2)	4 (4)	-	-	-	-

Metsärikos (RL 48a:3)	-	-	1 (2)	2 (2)	3 (3)
Laiton Etelämanneralueen mineraaliesiintymään kajoaminen (RL 48a:3a)	-	-	-	-	-
Puutavararikos (RL 48a:3b)	-	-	-	-	-
Laittoman saaliin kätkeminen (RL 48a:4)	-	1 (1)	0	1 (1)	-
Törkeä laittoman saaliin kätkeminen (RL 48a:4a)	3 (3)	-	-	-	-

Lähde: Tilastokeskus 2025: syytetyt, tuomitut ja rangaistukset. Vuosina 2019–2023 syyksi luetut rikokset, sulkeissa syytteiden kokonaislukumäärä.

Rikoslain 48 luvun 1–4 §:n tunnusmerkistöjen mukaisesti arvioitavaksi voi tulla lukuisten aineellisen ympäristölainsäädännön säädösten vastainen menettely. Yleisimpiä näistä ovat jätelaki ja ympäristönsuojelulaki. Esimerkkinä aineelliseen ympäristölainsäädäntöön sisältyvien rangaistussäännösten mukaisten rikosten käsittelystä käräjäoikeuksissa käsiteltiin vuosina 2019–2023 yhteensä 33 jätelain 147 §:n mukaista jätelain rikkomista, keskimäärin 7 rikosta vuosittain. Ympäristönsuojelulain 225 §:n mukaisia ympäristönsuojelulain rikkomisia käsiteltiin tarkastelujakson aikana muutamia vuosittain. Esimerkiksi merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:n mukaisia merenkulun ympäristönsuojelurikkomuksia ei tarkastelujaksolla käsitelty käräjäoikeuksissa.

On huomioitava, että aineelliseen ympäristölainsäädäntöön sisältyvät rangaistussäännökset ovat sakonuhkaisia, jolloin nämä asiat voidaan käsitellä tuomioistuinkäsittelyn ulkopuolella sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (754/2010) mukaisessa sakkomenettelyssä. Vuosien 2019–2023 aikana on yksittäisiä henkilöitä tuomittu rangaistusmääräyksellä sakkoon esimerkiksi kemikaalirikkomuksesta, ympäristönsuojelulain rikkomisesta, vesilain luparikkomuksesta tai vesilain rikkomisesta (lähde: Tilastokeskus; Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset -tilasto). Samana ajanjaksona jätelain rikkomisesta rangaistusmääräyksellä tuomittujen lukumäärä on vaihdellut välillä 11–33 henkilöä ja luonnonsuojelurikkomuksesta tuomittujen lukumäärä välillä 2–11 henkilöä. Esimerkiksi merenkulun ympäristönsuojelulain rikkomisesta, haitallisista vieraslajeista annettujen säännösten rikkomisesta tai säteilyrikkomuksesta ei ole näinä vuosina tuomittu henkilöitä rangaistusmääräyksellä.

Taulukko 3. Tietyt aineelliseen ympäristölainsäädäntöön sisältyvät rangaistussäännökset, syyksi luetut rikokset.

	2019	**2020**	**2021**	**2022**	**2023**
Jätelain rikkominen; jätelain (646/2011) 147 §	7 (7)	1 (3)	6 (6)	9 (10)	6 (7)
Ympäristönsuojelulain rikkominen; Jätelain rikkominen; jätelain (646/2011) 147	1 (3)	4 (6)	3 (3)	1 (2)	4 (4)

§ympäristönsuojelulain (527/2014) 225 §					
Säteilyrikkomus; säteilylain (859/2018) 185 §	1 (1)	1 (1)	-	-	-
Merenkulun ympäristönsuojelurikkomus; merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 13 luvun 3 §	-	-	-	-	-

Lähde: Tilastokeskus 2025: syytetyt, tuomitut ja rangaistukset. Vuosina 2019–2023 syyksi luetut rikokset, sulkeissa syytteiden kokonaislukumäärä.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisesta ympäristön turmelemisesta tuomittiin tarkastelujaksolla 2019–2023 yleensä sakkorangaistus. Vuosittain reilussa kymmenessä tapauksessa rangaistukseksi tuomittiin ehdollista vankeutta. Ympäristön turmelemisesta on tuomittu vuosittain joitakin yhteisösakkoja.

Taulukko 4. Ympäristön turmeleminen (RL 48:1.1 ja 3). Tuomitut rangaistukset 2019–2023.

	Ehdoton vankeus	Valvonta-rangaistus	Yhdyskunta-palvelu	Ehdollinen vankeus	Sakko	Yhteisö-sakko
2019	-	-	-	10	40	3
2020	-	-	-	12	39	3
2021	1	-	-	12	44	2
2022	1	-	2	14	32	4
2023	2	-	3	10	31	5

Tilastokeskus 2025: syytetyt, tuomitut ja rangaistukset. Käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien ensimmäisenä asteena tuomitsemat rangaistukset.

Tarkastelujaksolla ympäristön turmelemisesta tuomittujen päiväsakkojen vuosittainen keskimääräinen lukumäärä vaihteli välillä 48,3 (2022) ja 53,9 (2023). Päiväsakkojen lukumäärän vuosittainen alakvartiili vaihteli 30 ja 40 päiväsakon ja yläkvartiili 60 ja 65 päiväsakon välillä. Päiväsakkojen vuosittaisen kokonaisrahamäärän alakvartiili vaihteli välillä 420 ja 600 euroa ja yläkvartiili välillä 1 620 ja 3 000 euroa. Ehdollisten vankeusrangaistuksien vuosittainen keskipituus oli lyhimmillään 2,2 kuukautta (2022) ja pisimmillään 3,8 kuukautta (2019). Tuomittujen yhteisösakkojen vuosittainen keskimääräinen rahamäärä vaihteli tarkastelujaksolla välillä 5 250 euroa (2021) ja 30 000 euroa (2022).

Rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisesta törkeästä ympäristön turmelemisesta tuomittiin tarkastelujaksolla pääosin ehdollista vankeutta. Ehdollisten vankeusrangaistuksien vuosittainen keskipituus oli lyhimmillään kolme kuukautta (2023) ja pisimmillään 18 kuukautta (2022).

Taulukko 5. Törkeä ympäristön turmeleminen (RL 48:2). Tuomitut rangaistukset 2019–2023.

	Ehdoton vankeus	Valvonta-rangaistus	Yhdyskunta-palvelu	Ehdollinen vankeus	Sakko	Yhteisö-sakko
2019	1	-	1	-	-	-
2020	-	-	-	5	-	2
2021	-	-	-	2	-	2
2022	1	-	-	1	2	1
2023	-	-	-	1	-	-

Tilastokeskus 2025: syytetyt, tuomitut ja rangaistukset. Käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien ensimmäisenä asteena tuomitsemat rangaistukset.

Rikoslain 48 luvun 3 §:n mukaisesta ympäristörikkomuksesta tuomittiin tarkastelujaksolla 2019–2023 yleisimmin sakkoa. Tarkastelujakson aikana ympäristörikkomuksesta tuomittiin kaksi yhteisösakkoa. Myös tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta tuomittiin sakkoa.

Myös rikoslain 48 luvun 5 §:n mukaisesta luonnonsuojelurikoksesta tuomittiin tarkastelujakson 2019–2023 aikana pääosin sakkoa. Kolmessa tapauksessa rangaistus oli ehdollinen vankeus.

Taulukko 6. Luonnonsuojelurikos (RL 48:5.1–3). Tuomitut rangaistukset 2019–2023.

	Ehdoton vankeus	Valvonta-rangaistus	Yhdyskunta-palvelu	Ehdollinen vankeus	Sakko	Yhteisö-sakko
2019	-	-	-	-	8	4
2020	-	-	-	-	5	-
2021	-	-	-	1	8	-
2022	-	-	-	1	11	-
2023	-	-	-	1	5	-

Tilastokeskus 2025: syytetyt, tuomitut ja rangaistukset. Käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien ensimmäisenä asteena tuomitsemat rangaistukset.

Myös rikoslain 48 a luvun 1 §:n mukaisesta metsästysrikoksesta tuomitut rangaistukset olivat pääosin päiväsakkoja. Joissakin tapauksissa tarkastelujakson aikana tuomittiin ehdollista vankeutta. Rikoslain 48 a luvun 1 a §:n mukaisesta törkeästä metsästysrikoksesta tuomittiin tarkastelujakson aikana ehdollista vankeutta (yhteensä kuusi tapausta).

Taulukko 7. Metsästysrikos (RL 48 a:1). Tuomitut rangaistukset 2019–2023.

	Ehdoton vankeus	Valvonta-rangaistus	Yhdyskunta-palvelu	Ehdollinen vankeus	Sakko	Yhteisö-sakko
2019	-	-	-	10	25	-
2020	-	-	-	1	9	-
2021	-	-	-	1	19	-
2022	-	-	-	-	19	-
2023	-	-	-	2	15	-

Tilastokeskus 2025: syytetyt, tuomitut ja rangaistukset. Käräjäoikeuksien ja hovioikeuksien ensimmäisenä asteena tuomitsemat rangaistukset.

3.2.2 Ympäristörikollisuus Suomessa

Ympäristörikollisuuden tilanne Suomessa on pysynyt lähes samanlaisena useita vuosia.[2] Suomeen liittyvät ympäristörikollisuuden uhkakuvat liittyvät osin kansainväliseen kehitykseen. Erityisesti Keski-Euroopassa rajat ylittävä jätteiden kuljetus ja dumppaus ovat vakavaa ja osittain järjestäytyneen rikollisuuden harjoittamaa toimintaa, jossa tavoitellaan merkittäviä rikoshyötyjä. Esitutkintaan ja syyteharkintaan vietyjen paljastettujen laittomien kansainvälisten jätevientitapausten valossa voidaan päätellä Suomen olevan osana mainittua toimintaa koskevaa Keski-Euroopan rikosilmiötä.

Ympäristörikokset ovat niin sanottua piilorikollisuutta, joista vain osa tulee esitutkintaviranomaisten tietoon. Tämä vaikeuttaa rikostilastojen tulkintaa muun muassa eri ajanjaksojen ja maiden välillä. Arvio ympäristörikosten piilorikollisuudesta perustuu erityisesti lähialuevertailuun Suomen, Ruotsin ja Norjan rikostilastojen välillä. Ruotsissa tilastoidaan enemmän ympäristörikoksia kuin Suomessa. On kuitenkin huomioitava, että maiden välillä lainsäädäntö poikkeaa toisistaan, eivätkä tilastoihin perustuvat luvut ole suoraan verrannollisia keskenään. Ruotsissa valvontaviranomaisella on muun muassa lakisääteinen velvollisuus ilmoittaa poliisille kaikki rikosepäilyt toisin kuin Suomessa. Silti ruotsalaiset viranomaiset arvioivat, että ympäristörikokset ovat suuressa määrin piiloon jäävää rikollisuutta myös Ruotsissa. Ilmoitusherkkyyttä ympäristörikosten osalta laskee usein selvästi tunnistettavan rikoksen uhrin puuttuminen.

Tyypillisesti esitutkintaan tulevat ympäristörikokset koskevat muun muassa jätteiden luvatonta hävittämistä tai niiden säilyttämistä joko pien- tai teollisuuskiinteistöjen alueella. Törkeän ympäristön turmelemisen tekomuodot toteutetaan tyypillisesti liiketoiminnan yhteydessä. Ympäristön turmelemiset liittyvät yleensä jätteiden, jätemaan ja erilaisten kemikaalien säilytykseen, käsittelyyn tai maastoon dumppaamiseen sekä luvattomaan maa-ainesten ottotoimintaan tai maa-ainesten käsittelyyn ja säilyttämiseen. Ympäristön turmelemisia on ilmennyt muun muassa lietelannan, eläinten ruhojen ja hävitykseen menevän sadon käsittelyssä. Liiketoiminnassa tapahtuville ympäristön turmelemisille on tyypillistä, että niihin liittyy merkittäviä rikoshyötyjä, aiheutettuja vahinkoja sekä huomattavia ennallistamiskustannuksia.

[2] Jaksossa käytetyt lähteet: Suomen kansallisen ympäristörikosseurantaryhmän julkaisut, viranomaisten asianhallintajärjestelmät, Euroopan unionin rahoittama YLPEYS-hanke.

Myös metsästysrikollisuuteen liittyy piilorikollisuutta, erityisesti luvatonta metsästystä ja laitonta eläinten tappamista. On arvioitu, että metsästysrikosten ilmituloa ja esitutkintaa vaikeuttaa osaltaan myös alueen paikallisten asukkaiden ja metsästäjien parissa mahdollisesti esiintyvä vaikenemisen kulttuuri. Mainittavina tapauksina törkeissä metsästysrikoksissa laittoman metsästyksen kohteena olevat eläimet ovat olleet suurpetoja.

Suomen kansallinen ympäristörikosten seurantaryhmä on nostanut raporteissaan esiin ympäristörikollisuuden alhaisen kiinnijäämisriskin. Yhtenä keskeisenä ympäristörikollisuuden uhka- ja torjuntakuvana voidaan pitää sitä, että ympäristörikosten alhainen kiinnijäämisriski lisäisi jatkossa taloudellista voittoa tavoittelevan järjestäytyneesti osana liiketoimintaa toteutetun ympäristörikollisuuden määrää.

3.2.3 Yhteisösakkoa koskevat tuomiot

Jussi Tapani on vuonna 2020 julkaistussa selvityksessään tarkastellut oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia kysymyksiä ja erityisesti sitä, mistä oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevien vaatimusten ja asioiden vähäisyys sekä niiden keskittyminen työturvallisuusrikoksiin johtuu (Tapani, Jussi. 2020. Oikeushenkilön rangaistusvastuu – nykytila ja kehittämistarpeet. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2020:22).

Selvityksensä tilastoja ja empiiristä aineistoa koskevassa jaksossa Tapani on tarkastellut vuosina 2015–2019 annetuista tuomioita yhteisösakoista mukaan lukien tuomitsematta jättämiset ja hylätyt syytteet sekä tuomittujen yhteisösakkojen rahamääräisiä keskiarvoja ja mediaaneja.

Yhteisösakkoja määrättiin Tapanin aineiston mukaisella tarkastelujaksolla joitakin kymmeniä vuosittain. Yhteisösakkojen euromääräinen keskiarvo vaihteli tarkastelujaksolla reilun 10 000 euron ja vajaan 20 000 euron välillä vuosittain.

Taulukko 8. Yleiskatsaus oikeushenkilön rangaistusvastuusta annetuista tuomioista vuosina 2015–2019.

Vuosi	Yhteisösakko	Tuomitsematta jättäminen	Vaatimus hylätty	Keskiarvo	Mediaani
2015	45	5	17	18 144 €	5 000 €
2016	40	3	9	17 888 €	10 000 €
2017	45	2	17	19 149 €	8 000 €
2018	51	11	16	14 212 €	10 000 €
2019	60	7	15	11 643 €	8 000 €

Lähde: Tapani, Jussi. 2020. Oikeushenkilön rangaistusvastuu – nykytila ja kehittämistarpeet. S. 28. Alkuperäinen lähde: Tilastokeskus.

Vastaavasti vuosina 2020–2023 on tuomittu joitakin kymmeniä yhteisösakkoja vuosittain.

Taulukko 9. Yleiskatsaus oikeushenkilön rangaistusvastuusta annetuista tuomioista vuosina 2020–2023

Vuosi	Yhteisösakko	Tuomitsematta jättäminen	Vaatimus hylätty	Keskiarvo	Mediaani
2020	42	9	27	12 142,9 €	10 000 €
2021	73	3	40	14 792,5 €	9 000 €
2022	65	5	13	13 260 €	9 000 €
2023	66	5	18	10 833,3 €	7 500 €

Lähde: Tilastokeskus. Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset -tilasto.

Oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisala on Tapanin raportissa todetulla tavalla hyvin laaja. Selvityksen tekemisen aikaan oikeushenkilön rangaistusvastuu on soveltunut 140 rikokseen (Tapani 2020, s. 10). Yhteisösakon soveltaminen painottuu kuitenkin työturvallisuusrikoksiin (rikoslain 47 luvun 1 §) ja ympäristön turmelemiseen (rikoslain 48 luvun 1 §).

Taulukko 10. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ja työturvallisuusrikokset vuosina 2015–2019.

Vuosi	Yhteisösakko	Tuomitsematta jättäminen	Vaatimus hylätty	Keskiarvo	Mediaani
2015	42	4	10	11 631 €	5 000 €
2016	36	3	7	9 458 €	9 000 €
2017	38	1	14	12 347 €	9 000 €
2018	41	6	7	11 531 €	7 000 €
2019	50	6	10	12 570 €	8 000 €

Lähde: Tapani, Jussi. 2020. Oikeushenkilön rangaistusvastuu – nykytila ja kehittämistarpeet. S. 28. Alkuperäinen lähde: Tilastokeskus.

Taulukko 11. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ja ympäristön turmeleminen vuosina 2015–2019.

Vuosi	Yhteisösakko	Tuomitsematta jättäminen	Vaatimus hylätty	Keskiarvo	Mediaani
2015	2	-	-	15 500 €	15 000 €
2016	4	-	1	93 750 €	35 000 €

2017	3	1	-	15 167 €	8 000 €
2018	3	5	3	26 333 €	15 000 €
2019	3	1	3	15 333 €	12 000 €

Lähde: Tapani, Jussi. 2020. Oikeushenkilön rangaistusvastuu – nykytila ja kehittämistarpeet. S. 28. Alkuperäinen lähde: Tilastokeskus.

Työturvallisuusrikosten osuus on edeltä ilmi käyvällä tavalla ollut Tapanin tarkastelemalla ajanjaksolla lähes 90 % kaikista yhteisösakkotuomioista (vuoden 2018 poikkeusta lukuun ottamatta). Taulukoista 9 ja 10 voidaan havaita myös se, että ympäristörikoksista tuomitaan jonkin verran suurempia yhteisösakkoja kuin työturvallisuusrikoksista. Luvuista ei kuitenkaan Tapanin mukaan ole syytä tehdä pitkälle meneviä johtopäätöksiä, koska työturvallisuusrikosten vuosittainen lukumäärä on yli kaksikertainen ympäristön turmelemiseen verrattuna (työturvallisuusrikoksesta annetaan vuosittain runsaat 200 tuomiota, kun taas ympäristön turmelemista koskevia tuomioita on vuosittain alle 100) (Tapani 2020, s. 29).

Myös tarkastelujaksolla 2020–2023 yhteisösakot ovat painottuneet työturvallisuusrikoksiin, joiden osuus mainitulla jaksolla on ollut noin 85 % kaikista yhteisösakkotuomioista.

Taulukko 12. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ja työturvallisuusrikokset vuosina 2020–2023.

Vuosi	Yhteisösakko	Tuomitsematta jättäminen	Vaatimus hylätty	Keskiarvo	Mediaani
2020	36	7	23	10 458,3 €	9 250 €
2021	65	2	25	12 113,1 €	7 500 €
2022	53	3	10	11 626, 4 €	8 000 €
2023	54	3	11	11 037 €	7 500 €

Lähde: Tilastokeskus. Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset -tilasto.

Taulukko 13. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ja ympäristön turmeleminen vuosina 2020–2023.

Vuosi	Yhteisösakko	Tuomitsematta jättäminen	Vaatimus hylätty	Keskiarvo	Mediaani
2020	3	-	1	16 166,7 €	5 000 €
2021	2	1	3	5 250 €	5 250 €
2022	4	2	-	30 000 €	30 000 €
2023	5	1	4	8 000 €	8 000 €

Lähde: Tilastokeskus. Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset -tilasto.

3.3 Direktiivin sisältö ja suhde Suomen lainsäädäntöön

3.3.1 Direktiivin 1 ja 2 artiklat

1 artikla. *Kohde.* Artiklan mukaan direktiivissä säädetään vähimmäissäännöistä, jotka koskevat rikosten ja seuraamusten määrittelyä, jotta ympäristöä voidaan suojella entistä tehokkaammin, sekä toimenpiteistä, joiden avulla voidaan ennalta estää ja torjua ympäristörikollisuutta ja panna tehokkaasti täytäntöön unionin ympäristölainsäädäntöä.

2 artikla. *Määritelmät.* Artikla sisältää tiettyjen direktiivissä käytettyjen käsitteiden määritelmät. Artiklan 1 kohdan mukaan direktiivissä (rikosten määritelmät sisältävässä) 3 artiklan 2 kohdassa luetellun menettelyn kuvaamiseksi käytettyjä termejä on soveltuvin osin tulkittava 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetussa unionin oikeudessa vahvistettujen määritelmien mukaisesti. Asiaa koskevan direktiivin johdanto-osan kappaleessa 23 todetaan, että kun ympäristörikosdirektiivissä käytetään rikosten määrittelemiseksi unionin ympäristölainsäädännössä käytettyjä termejä laittoman menettelyn kuvaamiseen, tällaiset termit olisi ymmärrettävä ympäristörikosdirektiivin kattamissa asiaa koskevissa unionin säädöksissä vahvistettujen vastaavien määritelmien mukaisessa merkityksessä. Mainittu direktiivin kohta ei sellaisenaan edellytä lainsäädännön muuttamista, mutta artiklan lähtökohta olisi tarpeen huomioida direktiivin mukaisten kriminalisointivelvoitteiden täytäntöönpanon arvioinnissa ja ehdotettavien uusien rangaistussäännösten valmistelussa.

Artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan direktiivissä tarkoitetaan ”oikeushenkilöllä” oikeussubjektia, jolla on tämä asema sovellettavan kansallisen lainsäädännön perusteella, ei kuitenkaan valtioita tai julkisyhteisöjä niiden käyttäessä julkista valtaa eikä julkisoikeudellisia kansainvälisiä järjestöjä. Määritelmällä on vaikutusta direktiivin oikeushenkilön vastuuta koskevien velvoitteiden sisältöön.

Direktiivin 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa määritellään ”suojelualueella oleva elinympäristö” ja c alakohdassa ”ekosysteemi”. Suojelualueella olevalla elinympäristöllä tarkoitetaan direktiivissä lajin elinympäristöä, jonka osalta jokin alue on osoitettu direktiivin 2009/147/EY 4 artiklan 1 tai 2 kohdan nojalla erityiseksi suojelualueeksi, tai mitä tahansa luontotyyppiä tai lajin elinympäristöä, jonka osalta jokin esiintymispaikka on määritetty direktiivin 92/43/ETY 4 artiklan 4 kohdan mukaisesti erityiseksi suojelualueeksi tai jonka osalta jokin esiintymispaikka on lueteltu direktiivin 92/43/ETY 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi. Ekosysteemillä tarkoitetaan dynaamista kokonaisuutta, jossa kasvi-, eläin-, sieni- ja pieneliöyhteisöt ovat elottomassa ympäristössään toisiinsa vuorovaikutussuhteessa toiminnallisena yksikkönä ja joka kattaa luontotyypit, lajien elinympäristöt ja lajien kannat.

Mainitut määritelmät vaikuttavat erityisesti tiettyjen 3 artiklassa olevien kriminalisointivelvoitteiden sisältöön. Määritelmien vaikutusta kansallisen täytäntöönpanon kannalta selostetaan jäljempänä muiden direktiivistä aiheutuvien velvoitteiden käsittelyn yhteydessä.

3.3.2 Direktiivin 3 artikla

3.3.2.1 Direktiivin 3 artiklan 1 kohta

3 artikla. *Rikokset*. Direktiivin 3 artiklassa määritellään ne menettelyt, jotka on direktiivin mukaisesti säädettävä rikoksina rangaistaviksi. Artiklaan sisältyy 20 rikoksen määritelmää.

Uudessa ympäristörikosdirektiivissä säädetään useista uusista kriminalisointivelvoitteista vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin verrattuna. Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin sisältyy yhdeksän rikoksen määritelmää. Sitä, miltä osin uuteen ympäristörikosdirektiivin sisältyvät rikosten määritelmät ovat uusia, tarkastellaan jäljempänä kunkin 3 artiklan 2 kohdan alakohdan tarkastelun yhteydessä.

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti jäsenvaltioiden on varmistettava, että 3 artiklan 2 ja 3 kohdassa lueteltu menettely, kun se on tahallista, ja 3 artiklan 4 kohdassa lueteltu menettely, kun se toteutetaan ainakin törkeästä huolimattomuudesta, on rikos, kun kyseinen menettely on laitonta.

Kohdan toisessa kappaleessa määritellään, milloin kyseessä on direktiivin tarkoittamalla tavalla laiton menettely. Direktiiviä sovellettaessa menettely on laitonta, jos sillä rikotaan a) unionin oikeutta, jolla myötävaikutetaan jonkin SEUT 191 artiklan 1 kohdassa vahvistetun unionin ympäristöpolitiikan tavoitteen saavuttamiseen; tai b) a alakohdassa tarkoitetun unionin oikeuden täytäntöönpanemiseksi annettua jäsenvaltion lakia, asetusta tai hallinnollista määräystä tai jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen tekemää päätöstä. Artiklan 2 kohdan kolmannen kappaleen mukaisesti tällainen menettely on laitonta silloinkin, kun se toteutetaan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen antaman luvan nojalla, jos tällainen lupa on saatu vilpillisesti taikka lahjomalla, kiristämällä tai pakottamalla tai jos tällainen lupa selvästi rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivissä määritelmiä koskevan 2 artiklan a kohtaan sisältyy laittoman toiminnan määritelmä. Keskeinen ero määritelmissä koskee laittoman toiminnan alan rajaamista. Vuoden 2008 direktiiviin sisältyy kaksi liitettä, joissa lueteltujen säädösten rikkomista pidetään laittomana kyseisessä direktiivissä. Mainitun sääntelyratkaisun johdosta rangaistavaksi on tullut säätää vuoden 2008 direktiivin 3 artiklan mukainen menettely, kun se rikkoo jotakin kyseisen direktiivin liitteessä mainittua säädöstä. Vuoden 2008 direktiivissä 3 artiklaan sisältyvissä rikosten määritelmissä ei viitata tiettyyn säädökseen tai tiettyihin säädöksiin.

Uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan a–t alakohdissa määriteltyjen tekojen tulee laittoman menettelyn määritelmän mukaisesti olla rangaistavia vain silloin, kun teot ovat laittomia. Kyse tulee siis olla direktiivin 3 artiklan 1 kohdan toisen kappaleen mukaisessa unionin oikeudessa säädetyn vastaisesta menettelystä. Uuden ympäristörikosdirektiivin 2 artiklassa ei määritellä sitä, mitä Euroopan unionin oikeudella tarkoitetaan. Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 288 artiklan mukaan käyttäessään unionin toimivaltaa toimielimet hyväksyvät asetuksia, direktiivejä ja päätöksiä sekä antavat suosituksia ja lausuntoja. Asetus pätee yleisesti. Se on kaikilta osiltaan velvoittava, ja sitä sovelletaan sellaisenaan kaikissa jäsenvaltioissa. Direktiivi velvoittaa artiklan mukaan saavutettavaan tulokseen nähden jokaista jäsenvaltiota, jolle se on osoitettu, mutta jättää kansallisten viranomaisten valittavaksi muodon ja keinot. Päätös on kaikilta osiltaan velvoittava. Jos siinä nimetään ne, joille se on osoitettu, se velvoittaa ainoastaan niitä. Suositukset ja lausunnot eivät ole sitovia.

Laajasti tarkasteltuna Euroopan unionin oikeuden käsite kattaa myös esimerkiksi Euroopan unionin tuomioistuimen ratkaisut, jotka osaltaan määrittävät ja täsmentävät säädännäistä oikeutta. Rangaistussääntelyn tarkastelu voidaan kuitenkin rajata Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 288 artiklan mukaisiin säädöksiin ja nimenomaisesti säädännäiseen oikeuteen. Rangaistussääntelyn osalta merkityksellinen on Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artikla, jossa säädetään rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta. Sen 1 kohdan mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen sellaisen teon tai laiminlyönnin perusteella, joka ei ollut tekohetkellä rikos kansallisen lainsäädännön tai kansainvälisen oikeuden mukaan. Laillisuusperiaate edellyttää siten teon rangaistavaksi säätämistä kansallisessa laissa.

Ympäristörikosdirektiivissä tarkoitetun ”laittoman” määritelmän kannalta tarkastelu kohdistuu Euroopan unionin antamiin asetuksiin ja direktiiveihin. Lisäksi Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 288 artiklan 1 kohdassa, jossa säädetään Euroopan unionin antamista säädöksistä, viitataan asetusten ja direktiivien hyväksymisen ohella päätösten hyväksymiseen.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 288 artiklan 1 kohdassa mainittuja päätöksiä käytetään pääsääntöisesti hallinnollisessa menettelyssä ratkaistaessa yksittäisiä tapauksia, jolloin ne osoitetaan jollekin tietylle taholle. Päätöksissä voi käytännössä olla kyse esimerkiksi komission tai neuvoston antamista päätöksistä. Usein tällainen päätös koskee ja velvoittaa viranomaisia, mutta on mahdollista, että päätös koskee yksityistä henkilöä tai oikeushenkilöä. Päätöksen säännöksellä voi olla välitön oikeusvaikutus, jos siinä asetetaan riittävän selvä ja täsmällinen sekä ehdoton velvoite jäsenvaltiolle. Vaikka päätös on oikeudellisesti sitova, päätökset eivät ole lainsäädäntöinstrumentteja (ks. Melander, Sakari. EU-Rikosoikeus. (Sähköinen kirja; IV EU-rikosoikeuden instrumentit/3 Päätös)).

Ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanon valmistelussa ei ole tunnistettu sellaisia Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 288 artiklassa tarkoitettuja päätöksiä, joissa annettaisiin yksilöä velvoittavia tai yksilön velvollisuuksien sisältöön keskeisesti vaikuttavia normeja, joilla voisi olla merkitystä direktiivin täytäntöönpanossa rangaistavuuden alan kannalta.

Laittoman määritelmän kannalta on lisäksi huomioitava, että Euroopan unionin antamiin direktiiveihin ja asetuksiin voi sisältyä säännöksiä toimivallan antamisesta komissiolle ja erityistapauksissa myös neuvostolle niin sanottujen täytäntöönpanosäädösten tai toimivallan siirtoa koskevien delegoitujen säädösten antamiseksi.

Toimivallan siirrosta säädetään SEUT 290 artiklassa (niin sanotut delegoidut säädökset). Sen 1 kohdan mukaan lainsäätämisjärjestyksessä hyväksyttävässä säädöksessä voidaan siirtää komissiolle valta antaa muita kuin lainsäätämisjärjestyksessä hyväksyttäviä, soveltamisalaltaan yleisiä säädöksiä, joilla täydennetään tai muutetaan lainsäätämisjärjestyksessä hyväksytyn säädöksen tiettyjä, muita kuin sen keskeisiä osia. Kyse voi olla esimerkiksi siitä, että Euroopan unionin antaman säädöksen teknistä liitettä on tarpeen päivittää usein. Komissiolle voidaan antaa toimivalta joko muuttaa tai täydentää perussäädöksen tiettyjä, muita kuin keskeisiä osia. Yksilön oikeuksien ja velvollisuuksien perusteista tulee säätää unionin lainsäätäjän antamassa perussäädöksessä.

Täytäntöönpanovallasta säädetään SEUT 291 artiklassa. Sen 2 kohdan mukaan, jos unionin oikeudellisesti velvoittavat säädökset edellyttävät yhdenmukaista täytäntöönpanoa, kyseisillä säädöksillä siirretään täytäntöönpanovaltaa komissiolle tai, tietyissä asianmukaisesti perustelluissa tapauksissa ja Euroopan unionista tehdyn sopimuksen 24 ja 26 artiklassa määrätyissä tapauksissa, neuvostolle. Myöskään täytäntöönpanovaltaa ei voida siirtää säädöksen keskeisten osien osalta.

Täytäntöönpanovaltaan kuuluu paitsi yleisesti sovellettavien sitovien säädösten antaminen, myös yksittäistapauksiin sovellettavien päätösten tekeminen, kuten tietylle yksittäiselle taholle osoitettujen hallintopäätösten tekeminen. Hallintopäätöksiä ovat esimerkiksi erilaisten lupien myöntämistä koskevat päätökset. Täytäntöönpanomenettelyssä on annettu yleisesti sitovia säädöksiä esimerkiksi perussäädöksen täytäntöönpanon edellyttämistä yhteisistä menettelyistä, maksuja koskevista ehdoista sekä jäsenvaltion toimittamien tietojen sisällöstä ja muodosta. Täytäntöönpanotoimet voivat myös olla ei-sitovia, kuten erilaisten ohjeellisten asiakirjojen antaminen. Täytäntöönpanovaltuuksien nojalla on annettu esimerkiksi standardilomakkeita, työohjelmia, strategiapapereita ja suuntaviivoja. Myös erilaisten tutkimusten, selvitysten ja analyysien laadinta voidaan antaa komission tehtäväksi täytäntöönpanomenettelyssä. Erilaisten unionin ohjelmien hallinnointi on myös täytäntöönpanoa. (Säädösvallan siirto (delegoidut säädökset) ja täytäntöönpanovallan siirto (komitologiamenettely) -muistio, Oikeusministeriö, 2017, Dnro 4/469/2017, s. 23.)

Toimivallan siirtoa koskevilla delegoiduilla säädöksillä ei lähtökohtaisesti voida säätää yksilöiden oikeuksista ja velvollisuuksista, jotka ovat rangaistussääntelyn perustana niin sanottujen hallintoaksessoristen säännösten mukaisesti. Sikäli kuin delegoitu säädös muuttaa tai täydentää Euroopan unionin antamaa säädöstä, muutokset tulevat niiden hyväksymisen jälkeen asetusten osalta välittömästi velvoittavaksi osana asetuksia.

Täytäntöönpanovallan siirron osalta voidaan todeta, että myöskään kyseisillä säännöksillä ei lähtökohtaisesti voida säätää yksilöiden oikeuksista ja velvollisuuksista ja siten rangaistussääntelyn kannalta merkityksellisistä seikoista. Täytäntöönpanosäädösten sisältö on lähtökohtaisesti myös muutoinkin luonteeltaan nimenomaan säädöksen käytännön täytäntöönpanoa koskevaa.

Direktiivin sääntely vastaa laittoman menettelyn määritelmän osalta Suomen rikoslain ympäristörikoksia koskevien sääntöjen niin sanottua hallintoaksessorisuutta koskevaa lähtökohtaa. Jotta kyse on rangaistavasta menettelystä, teon tulee olla aineellisen lainsäädännön säännösten vastaista. Rangaistavan menettely ala määräytyy tällöin rangaistussäännöksen ja niiden aineellisten säännösten mukaisesti, joihin rangaistussäännöksessä viitataan. Direktiiviin sisältyvästä laittoman määritelmästä ei sinänsä siten seuraa muutostarpeita kansallisiin ympäristörikossääntelyn peruslähtökohtiin.

Direktiiviin sisältyvällä laittoman määritelmällä on yhteys rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen, josta säädetään edellä todetulla tavalla Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artiklassa. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kunnioittaminen vahvistetaan myös direktiivin johdanto-osan kappaleessa 75. Kansallisesti laittoman määritelmään sisältyvä kytkös aineelliseen lainsäädäntöön on merkityksellinen perustuslain 8 §:n mukaisen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta. Hallintoaksessorisen rangaistussääntelyn yhteydessä tulevat erityisesti huomioitavaksi laillisuusperiaatteeseen sisältyvät täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden edellytykset sekä perustuslakivaliokunnan niin sanotuille blankorangaistussäännöksille asettamat vaatimukset (ks. tarkemmin jakso 11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys).

Suurimmassa osassa ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdassa säädetyistä rikosten määritelmistä viitataan tiettyihin Euroopan unionin antamiin säädöksiin. Tällöin ympäristörikosdirektiivin mukainen laiton menettely määrittyy viitattujen säädösten mukaisesti. Direktiivin 3 artiklan a, b ja f alakohdissa rikosten määritelmiin ei kuitenkaan sisälly viittausta tiettyyn säädökseen tai tiettyihin säädöksiin. Näiltä osin laittoman menettelyn määritelmä jää avoimeksi ja tarpeen mukaan kansallisesti määritettäväksi. Näiden rikosten

osalta kysymystä laittoman määrittelystä tarkastellaan kunkin määritelmän ja sitä koskevien kriminalisointivelvoitteiden tarkastelun yhteydessä.

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan kolmanteen kappaleeseen sisältyy velvoite, jonka mukaisesti kohdan edellisessä kappaleessa mainittu menettely eli menettely, jossa rikotaan unionin oikeutta, jolla myötävaikutetaan jonkin SEUT 191 artiklan 1 kohdassa vahvistetun unionin ympäristöpolitiikan tavoitteen saavuttamiseen, tai tällaisen oikeuden täytäntöönpanemiseksi annettua säännöstä tai määrätystä tai jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen tekemää päätöstä, on laitonta silloinkin, kun se toteutetaan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen antaman luvan nojalla, jos tällainen lupa on saatu vilpillisesti taikka lahjomalla, kiristämällä tai pakottamalla tai jos tällainen lupa selvästi rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.

Direktiivin 3 artiklan 1 kohtaan ja nimenomaisesti sen lupia koskevaan kappaleeseen liittyy direktiivin johdanto-osan kappale 10. Sen mukaisesti menettelyn olisi oltava laitonta myös silloin, kun se tapahtuu jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen antaman luvan nojalla, jos tällainen lupa on saatu vilpillisesti taikka lahjomalla, kiristämällä tai pakottamalla. Se, että luvan haltijalla on tällainen lupa, ei myöskään saisi estää luvan haltijan saattamista rikosoikeudelliseen vastuuseen, jos lupa selvästi rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia. Ilmaisua ”selvästi rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia” olisi tulkittava siten, että sillä tarkoitetaan ilmiselvää ja olennaista asiaankuuluvien aineellisoikeudellisten vaatimusten rikkomista, eikä sen tarkoituksena ole sisältää menettelyvaatimusten tai luvan vähäisten osatekijöiden rikkomisia. Tällä ei siirretä velvollisuutta varmistaa, että luvat ovat lainmukaisia, toimivaltaisilta viranomaisilta toiminnanharjoittajille. Kun lupa vaaditaan, se tosiseikka, että lupa on lainmukainen, ei myöskään estä rikosoikeudellista menettelyä luvan haltijaa vastaan, jos kyseinen haltija ei noudata kaikkia luvan velvoitteita tai sellaisia muita asiaankuuluvia oikeudellisia velvoitteita, joita lupa ei kata.

Rikoslainsäädäntöön ei sisälly luvan nojalla toimimisen laittomuutta koskevia säännöksiä. Esimerkiksi ympäristön turmelemista koskevassa rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa viitataan ilman lupaa tai lupaehtojen vastaisesti toimimiseen. Ympäristön turmelemista koskevan rikoslain 48 luvun 1 §:n 3 momentin 5 kohdassa puolestaan on kyse muun muassa menettelystä ”vastoin - - lupaa” ja luonnonsuojelurikosta koskevassa rikoslain 48 luvun 5 §:n 1 momentin 3 kohdassa muun muassa menettelystä ”ilman lupaa tai todistusta taikka vastoin luvan tai todistuksen ehtoja” sekä saman pykälän 3 momentissa muun muassa menettelystä ”ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti”. Metsästysrikosta koskevassa rikoslain 48 a luvun 1 §:n 2 kohdassa taas on kyse muun muassa oikeudettomasta menettelystä ”ilman pyyntilupaa, hirvieläimen pyyntilupaa tai poikkeuslupaa” ja metsärikosta koskevassa rikoslain 48 a luvun 3 §:n 2 momentissa muun muassa menettelystä ”ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehdon vastaisesti”.

Myöskään esimerkiksi rikoslain 48 luvun rikoksia koskevissa lainsäädännön esitöissä ei käsitellä kattavasti kysymystä siitä, miten Suomessa on tarkoitus arvioida tilanteita, joissa lupa on saatu vilpillisesti tai lahjomalla, pakottamalla tai kiristämällä tai jos lupa selvästi rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia. Asiaa on käsitelty oikeuskirjallisuudessa melko vähän, eivätkä näkemykset esimerkiksi siitä, milloin lupaa voi pitää mitättömänä, ja mitättömän luvan merkityksestä rangaistusvastuun kannalta ole yhteneviä. Hallinto-oikeudessa merkityksellinen tältä osin on luottamuksensuojan periaate, joka edellyttää, että yksityiselle on muodostunut oikeutettuja odotuksia ennen viranomaisen uusia toimia, että oikeutetut odotukset ovat lainmukaisia ja että asianosainen toimii vilpittömässä mielessä. Hallinto-oikeudellinen lähtökohta on, että luottamuksensuojaan ei voi vedota lainvastaisessa tilanteessa ja että

vilpillisesti saatu lupa rinnastetaan tilanteeseen, jossa ei ole asianmukaista lupaa toiminnalle. Oikeuskirjallisuudessa on kuitenkin esitetty näkemyksiä, joiden mukaan hallinto-oikeudessa hallintotoimen mitättömyys tulee kyseeseen vain erittäin harvoissa tapauksissa, vaikka hallintotoimi olisi sisällöllisesti virheellinen. On myös esitetty, että virheellistäkään lupaa ei yleensä pidettäisi mitättömänä, vaikka virhe perustuisi tietoiseen erehdyttämiseen. Toisaalta on esitetty, ettei viranomaista erehdyttämällä saatu hallintopäätös poistaisi teon rangaistavuutta. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty myös näkemys, että sellaista toimintaan myönnetyn luvan perustavaa hallintopäätöstä, joka on pilaamiskiellon vastainen, voitaneen pitää mitättömänä. [3]

Edellä esitetyn perusteella oikeustilaa ei voida pitää selvänä sen suhteen, miltä osin ja miten mahdollisesti direktiivissä tarkoitetun luvan nojalla toimimisen voitaisiin katsoa olevan rangaistavaa tilanteessa, jossa lupa on saatu vilpillisesti tai lahjomalla, pakottamalla tai kiristämällä tai jos lupa selvästi rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia. Direktiivin velvoitteiden täytäntöön panemisen voidaan siten, ottaen huomioon myös rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sisältämä täsmällisyysvaatimus, katsoa edellyttävän asiasta säätämistä.

3.3.2.2 Direktiivin 3 artiklan 2 kohta

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdassa määritellään menettely, jonka tulee olla rikos, kun se on laitonta ja tahallista. Kohta sisältää 20 rikoksen määritelmää. Osa rikosten määritelmistä sisältää tunnusmerkin, jonka mukaisesti menettelyn tulee aiheuttaa tai olla omiaan aiheuttamaan ihmisen kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille. Osa menettelyistä tulee säätää rangaistavaksi sellaisenaan eli vaikka menettelystä ei aiheutuisi edes abstraktia vaaraa esimerkiksi direktiivin tarkoittamille ympäristö- tai luontoarvoille.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että seuraava menettely on rikos, kun se on laitonta ja tahallista:

a) sellaisen materiaalien tai aineiden, energian tai ionisoivan säteilyn määrän saattaminen, päästäminen tai johtaminen ilmaan, maaperään tai veteen, joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille;

b) sellaisen tuotteen saattaminen markkinoille ympäristön suojelemiseksi tarkoitetun kiellon tai muun vaatimuksen vastaisesti, jonka käyttö laajemmassa mittakaavassa, eli siten että tuotetta käyttävät useat käyttäjät heidän lukumäärästään riippumatta, johtaa materiaalien tai aineiden, energian tai ionisoivan säteilyn määrän saattamiseen, päästämiseen tai johtamiseen ilmaan, maaperään tai veteen ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman

[3] Andersson, Lena. 1991. Ympäristörikokset ja hallintoaksessorisuus. Esimerkkeinä Suomi ja Saksa. Rikosoikeudellinen lisensiaatintutkimus prof. Pekka Koskiselle. Helsingin yliopisto.
Nuutila, Ari-Matti. 1997. Rikoslain yleinen osa. Helsinki: Kauppakaari Oy. Lakimiesliiton Kustannus.
Pirjatanniemi, Elina. 2005. Vihertyvä rikosoikeus. Ympäristökriminalisointien oikeutus, mahdollisuudet ja rajat. Edita.
Nuotio, Kimmo. 2021. RL 48: Ympäristörikokset. Teoksessa Lappi-Seppälä, Tapio & al. Rikosoikeus. Päivittyvä teos verkkokirjastossa.
Frände, Dan & al. 2023. Keskeiset rikokset. Edita.
Koskela, Tarja – Suvantola, Leila (toim.). 2023. Ympäristörikokset. Edita.

ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille;

c) aineiden valmistus, markkinoille saattaminen tai markkinoilla saataville asettaminen, vienti tai käyttö sellaisenaan, seoksissa tai esineissä, mukaan lukien niiden sisällyttäminen esineisiin, kun tällainen menettely aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle, huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille ja

i. on rajoitettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1907/2006 VIII osaston ja liitteen XVII nojalla;

ii. on kiellettyä asetuksen (EY) N:o 1907/2006 VII osaston nojalla;

iii. ei ole Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1107/2009 mukaista;

iv. ei ole Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 528/2012 mukaista;

v. ei ole Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1272/2008 mukaista; tai

vi. on kiellettyä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1021 liitteen I nojalla;

d) elohopean, elohopeayhdisteiden, elohopeaseosten tai lisättyä elohopeaa sisältävien tuotteiden valmistus, käyttö, varastointi, tuonti tai vienti, kun tällainen menettely ei ole Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/852 vahvistettujen vaatimusten mukaista ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle, huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille;

e) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/92/EU 1 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen hankkeiden toteuttaminen mainitun direktiivin 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kun tällainen menettely toteutetaan ilman lupaa ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ilman tai maaperän laadulle tai veden laadulle tai tilalle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille;

f) jätteen keräys, kuljetus tai käsittely, tällaisten toimien valvonta ja loppusijoituspaikkojen jälkihoito, mukaan lukien kauppiaana tai välittäjänä toteutetut toimet, kun tällainen menettely

i. koskee Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/98/EY 3 artiklan 2 kohdassa määriteltyä vaarallista jätettä ja se koskee muuta kuin merkityksetöntä määrää tällaista jätettä; tai

ii. koskee muuta kuin i alakohdassa tarkoitettua jätettä ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille;

g) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/1157 2 artiklan 26 alakohdassa tarkoitettu jätteiden siirto, kun tällainen menettely koskee muuta kuin merkityksetöntä määrää, riippumatta siitä, onko kyseessä erillinen siirto vai monta ilmeisesti toisiinsa yhteydessä olevaa siirtoa;

h) asetuksen (EU) N:o 1257/2013 soveltamisalaan kuuluva alusten kierrätys, kun tällainen menettely ei ole mainitun asetuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen vaatimusten mukaista;

i) direktiivin 2005/35/EY 3 artiklan soveltamisalaan kuuluvien aluksista peräisin olevien ympäristöä pilaavien aineiden sellainen päästö mille tahansa mainitun direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulle alueelle, paitsi jos tällainen aluksista peräisin oleva päästö täyttää mainitun direktiivin 5 artiklassa poikkeuksille asetetut edellytykset, joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan veden laadun huononemista tai vahinkoa meriympäristölle;

j) sellaisen laitoksen käyttäminen tai sulkeminen, jossa harjoitetaan vaarallista toimintaa tai jossa varastoidaan tai käytetään vaarallisia aineita tai seoksia, kun tällainen menettely ja tällainen vaarallinen toiminta, aine tai seos kuuluvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/18/EU tai Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2010/75/EU soveltamisalaan ja tällainen menettely aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille;

k) laitteiston rakentaminen, käyttäminen ja purkaminen, kun tällainen menettely ja tällainen laitteisto kuuluvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/30/EU soveltamisalaan ja tällainen menettely tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille;

l) radioaktiivisen materiaalin tai radioaktiivisten aineiden valmistus, tuotanto, jalostus, käsittely, käyttö, hallussapito, varastointi, kuljetus, tuonti, vienti tai loppusijoitus, kun tällainen menettely ja tällainen materiaali tai tällaiset aineet kuuluvat neuvoston direktiivien 2013/59/Euratom, 2014/87/Euratom tai 2013/51/Euratom soveltamisalaan ja tällainen menettely aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille;

m) Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2000/60/EY tarkoitettu pintaveden tai pohjaveden otto, kun tällainen menettely aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa pintavesimuodostumien ekologiselle tilalle tai ekologiselle potentiaalille taikka pohjavesimuodostumien määrälliselle tilalle;

n) neuvoston direktiivin 92/43/ETY liitteessä IV tai liitteessä V, jos mainitussa liitteessä lueteltuihin lajeihin sovelletaan samoja toimenpiteitä kuin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin, luetellun luonnonvaraisen eläin- tai kasvilajin yksilön tai yksilöiden sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/147/EY 1 artiklassa tarkoitettujen lajien yksilön tai yksilöiden tappaminen, tuhoaminen, ottaminen, hallussapito, myynti tai myytäväksi tarjoaminen, paitsi jos tällainen menettely koskee merkityksetöntä määrää tällaisia yksilöitä;

o) neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 liitteissä A ja B luetellun luonnonvaraisen eläin- tai kasvilajin yksilön tai yksilöiden taikka niiden osien tai johdannaisten kauppa ja tällaisten mainitun asetuksen liitteessä C lueteltujen lajien yksilön tai yksilöiden taikka niiden osien tai johdannaisten tuonti, paitsi jos tällainen menettely koskee merkityksetöntä määrää tällaisia yksilöitä;

p) asianomaisten hyödykkeiden tai asianomaisten tuotteiden saattaminen unionin markkinoille tai asettaminen saataville unionin markkinoilla taikka vienti unionin markkinoilta asetuksen

(EU) 2023/1115 3 artiklassa asetetun kiellon vastaisesti, paitsi jos tällainen menettely koskee merkityksetöntä määrää;

q) menettely, joka aiheuttaa suojelualueella olevan elinympäristön heikentymistä tai häiriötä suojelualueella oleville, direktiivin 92/43/ETY liitteessä II olevassa a kohdassa luetelluille eläinlajeille mainitun direktiivin 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kun tällainen heikentyminen tai häiriö on merkittävää;

r) unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien tuominen unionin alueelle, markkinoille saattaminen, pitäminen, jalostus, kuljettaminen, käyttäminen, vaihtaminen, lisääntymisen salliminen, kasvattaminen tai viljeleminen, ympäristöön päästäminen tai levittäminen, kun tällainen menettely rikkoo

i. Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 7 artiklan 1 kohdassa asetettuja rajoituksia ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille; tai

ii. asetuksen (EU) N:o 1143/2014 8 artiklan nojalla annetun luvan tai mainitun asetuksen 9 artiklan nojalla annetun hyväksynnän ehtoa ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille;

s) otsonikerrosta heikentävien aineiden, joko yksinään tai seoksessa, sellaisina kuin niitä tarkoitetaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/590 2 artiklan a alakohdassa, tuotanto, markkinoille saattaminen, tuonti, vienti, käyttö tai vapauttaminen taikka tuotteiden ja laitteiden sekä niiden osien, jotka sisältävät otsonikerrosta heikentäviä aineita tai joiden toiminta perustuu näihin aineisiin, sellaisina kuin niitä tarkoitetaan mainitun asetuksen 2 artiklan b alakohdassa, tuotanto, markkinoille saattaminen, tuonti, vienti tai käyttö;

t) fluorattujen kasvihuonekaasujen, joko yksinään tai seoksessa, sellaisina kuin niitä tarkoitetaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/573 2 artiklan a alakohdassa, tuotanto, markkinoille saattaminen, tuonti, vienti, käyttö tai vapauttaminen taikka tuotteiden ja laitteiden sekä niiden osien, jotka sisältävät fluorattuja kasvihuonekaasuja tai joiden toiminta perustuu näihin kaasuihin, sellaisina kuin niitä tarkoitetaan mainitun asetuksen 2 artiklan b alakohdassa, tuotanto, markkinoille saattaminen, tuonti, vienti tai käyttö taikka tällaisten tuotteiden ja laitteiden käyttöönotto.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a–t alakohtien mukaisia rikosten määritelmiä ja niitä koskevia kriminalisointivelvoitteita tarkastellaan seuraavassa yksityiskohtaisesti alakohta kerrallaan.

3.3.2.2.1 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohta, laiton aineen päästäminen ympäristöön

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohta sisältää esimerkiksi laitonta aineiden ympäristöön päästämistä koskevan kriminalisointivelvoitteen. Alakohdan mukaisesti rangaistavaa tulee olla laiton ja tahallinen sellaisen materiaalien tai aineiden, energian tai ionisoivan säteilyn määrän saattaminen, päästäminen tai johtaminen ilmaan, maaperään tai veteen, joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan a kohtaan sisältyy pääosin uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohtaa vastaava kriminalisointivelvoite.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisen rikoksen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehdyn teon tulee direktiivin 3 artiklan 4 kohdan mukaisesti olla rangaistava. Direktiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti myös tällaisen teon yrityksen tulee olla rangaistava.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan a alakohta edellyttää 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisen tahallisen rikoksen kohdalla, että rikoksesta voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään kymmenen vuotta, jos se aiheuttaa ihmisen kuoleman. Artiklan 2 kohdan c alakohta edellyttää vähintään viiden vuoden enimmäisrangaistusta, jos 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukainen, törkeästä huolimattomuudesta tehty teko aiheuttaa ihmisen kuoleman.

Mainittujen velvoitteiden kannalta olennainen on direktiivin johdanto-osan kappale 26, jossa selitetään tahallisuuden käsitteen merkityssisältöä. Johdanto-osan kappaleen mukaan, jos tässä direktiivissä säädetään, että laiton menettely on rikos ainoastaan, jos se on tahallista ja aiheuttaa ihmisen kuoleman, ”tahallisuuden” käsitettä olisi tulkittava kansallisen lainsäädännön mukaisesti Euroopan unionin tuomioistuimen, jäljempänä ”unionin tuomioistuin”, asiaan liittyvä oikeuskäytäntö huomioon ottaen. Sen vuoksi direktiiviä sovellettaessa ”tahallisuus” voitaisiin johdanto-osan kappaleen mukaan ymmärtää tarkoitukseksi aiheuttaa ihmisen kuolema tai se voisi myös kattaa tilanteen, jossa rikoksentekijä haluamatta aiheuttaa ihmisen kuolemaa kuitenkin hyväksyy ihmisen kuoleman aiheuttamisen todennäköisyyden ja toimii tai pidättyy toimimasta vapaaehtoisesti ja tiettyä velvoitetta rikkoen ja aiheuttaa näin henkilön kuoleman.

Luonnollisille henkilöille määrättäviä seuraamuksia ja erityisesti enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskevia velvoitteita selitetään johdanto-osan kappaleessa 30. Sen mukaan direktiivissä määriteltyjen rikoksista määrättävien seuraamusten olisi oltava tehokkaita, varoittavia ja oikeasuhteisia. Tätä varten olisi vahvistettava luonnollisille henkilöille määrättävän vankeusrangaistuksen enimmäiskeston vähimmäistasot. Kappaleen mukaan tässä direktiivissä säädetyn, luonnollisten henkilöiden tekemistä rikoksista määrättävän vankeusrangaistuksen enimmäiskestoa olisi sovellettava ainakin tällaisten rikosten vakavimpiin muotoihin. Kaikkien jäsenvaltioiden rikosoikeudessa on säännöksiä henkirikoksesta, joka on tehty joko tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta. Jäsenvaltioiden olisi voitava turvautua näihin yleisiin säännöksiin, myös raskauttavia asianhaaroja koskeviin säännöksiin, kun ne saattavat osaksi kansallista lainsäädäntöään tämän direktiivin säännöksiä, jotka liittyvät ihmisen kuoleman aiheuttaviin rikoksiin, riippumatta siitä, onko rikokset tehty tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta.

Rikoslain 3 luvun 6 §:n mukaan tekijä on aiheuttanut tunnusmerkistön mukaisen seurauksen tahallaan, jos hän on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen taikka pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. Seuraus on aiheutettu tahallaan myös, jos tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä.

Mainitussa säännöksessä tahallisuus koskee tahallisuutta suhteessa rikostunnusmerkistöön kuuluviin seurauksiin, kun taas olosuhteita koskeva tahallisuus on jätetty oikeuskäytännössä määrittyväksi (LaVM 28/2002 vp s. 10). Korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön perusteella myös olosuhteiden osalta tahallisuuden alin raja määrittyy lähtökohtaisesti todennäköisyystahallisuuden (”tekijä on pitänyt seurauksen aiheutumista varsin todennäköisenä”) kautta (ks. esim. KKO 2012:66, KKO 2013:17 (ään.), KKO 2013:55, KKO 2014:54, KKO 2015:66, KKO 2017:98, KKO 2025:46).

Direktiivin johdanto-osan kappaleessa 26 käsitellään tahallisuuden merkityssisältöä tiettyjen kriminalisointivelvoitteisiin sisältyvien, vakavimpien seurausten aiheuttamisen kontekstissa. Kyseisessä kappaleessa todetaan muun muassa, että jos direktiivissä säädetään, että laiton menettely on rikos ainoastaan, jos se on tahallista ja aiheuttaa ihmisen kuoleman, ”tahallisuuden” käsitettä olisi tulkittava kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja direktiiviä sovellettaessa ”tahallisuus” voitaisiin ymmärtää muun muassa tarkoitukseksi aiheuttaa ihmisen kuolema. Rikoslain 3 luvun 6 §:n mukaan tunnusmerkistön mukainen seuraus on aiheutettu tahallaan, jos tekijä on tarkoittanut aiheuttaa seurauksen taikka pitänyt seurauksen aiheutumista varmana tai varsin todennäköisenä. Säännöksen mukaan seuraus on aiheutettu tahallaan myös, jos tekijä on pitänyt sitä tarkoittamaansa seuraukseen varmasti liittyvänä. Rikoslaissa omaksutun tahallisuus-käsitteen sisällön voidaan katsoa pitkälti vastaavan direktiivissä tarkoitettua.

Rikoslain 3 luvun 7 §:n 1 momentin mukaan tekijän menettely on huolimatonta, jos hän rikkoo olosuhteiden edellyttämää ja häneltä vaadittavaa huolellisuusvelvollisuutta, vaikka hän olisi kyennyt sitä noudattamaan (tuottamus). Pykälän 2 momentin mukaan se, pidetäänkö huolimattomuutta törkeänä (törkeä tuottamus), ratkaistaan kokonaisarvostelun perusteella. Arvostelussa otetaan huomioon rikotun huolellisuusvelvollisuuden merkittävyys, vaarannettujen etujen tärkeys ja loukkauksen todennäköisyys, riskinoton tietoisuus sekä muut tekoon ja tekijään liittyvät olosuhteet.

Kuten direktiivin johdanto-osan kappaleesta 30 käy ilmi, enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskevien velvoitteiden voi kuoleman aiheuttavien tekojen kohdalla katsoa täyttyvän yleisten henkirikoksia koskevien säännösten nojalla. Direktiivi ei siten esimerkiksi edellytä, että ympäristörikoksia koskevissa säännöksissä säädettäisiin kuoleman aiheuttavia tekoja koskevasta erityisestä rangaistusasteikosta. Rikoslain 21 luvun 2 §:ssä rangaistavaksi säädetyn murhan enimmäisrangaistus on elinkautinen vankeusrangaistus, mikä täyttää näiltä osin direktiivin 5 artiklan 2 kohdan a alakohdan velvoitteen. Rikoslain 21 luvun 8 §:ssä säädetään rangaistavaksi kuolemantuottamus ja 9 §:ssä törkeä kuolemantuottamus, jonka enimmäisrangaistus on kuusi vuotta vankeutta. Myös direktiivin 5 artiklan 2 kohdan c alakohdan velvoite näin ollen täyttyy.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti direktiivin 3 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan kuuluvista rikoksista tulee voida määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään kahdeksan vuotta. Kyseistä, niin sanottua kvalifioitua rikosta koskevaa velvoitetta tarkastellaan erikseen jaksossa 3.3.2.3.

Muissa kuin 5 artiklan 2 kohdan a–c alakohtien mukaisissa tapauksissa vähimmäisrangaistuksen on 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesti oltava viisi tai kolme vuotta. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan kohdalla enimmäisrangaistuksen vähimmäistason on oltava viisi vuotta.

Rikoslaissa on säädetty rangaistavaksi esimerkiksi aineen tai säteilyn saattaminen tai päästäminen ympäristöön. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti ympäristön turmelemisena rangaistavaa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esine, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rangaistus ympäristön turmelemisesta on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Rikoslain 48 luvun 2 §:ssä säädetään rangaistavaksi törkeä ympäristön turmeleminen. Rangaistus törkeästä ympäristön turmelemisesta on vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta vankeutta. Tahallinen törkeä ympäristön turmeleminen, joka on tehty 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kuluu rikoksiin, jotka voidaan tehdä terroristisessa tarkoituksessa RL 34 a luvun 2 §:n terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan säännöksen [4] mukaisesti (pykälän 1 momentin 5 kohta).

Rikoslain 48 luvun 4 §:ssä on lisäksi tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskeva rangaistussäännös. Pykälän mukaan joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta 1) puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla taikka 2) rikkoo jätelakia tai ympäristönsuojelulakia tai niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin 2–6 kohdassa tarkoitetulla tavalla siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat, on tuomittava tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 kohta koskee periaatteessa minkä tahansa Suomen lain vastaista menettelyä, joka täyttää säännöksessä kuvatun ympäristöön päästämisen tunnusmerkistön. Lisäksi säännös kattaa lain nojalla annetun säännöksen, viranomaisen määräyksen tai päätöksen vastaisen vastaavan menettelyn sekä ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti toimimisen.

Materiaalin, aineen, energian tai säteilyn päästämistä säännellään useissa Euroopan unionin antamissa säädöksissä. Tällaisia ovat esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/75/EU teollisuuden päästöistä (yhtenäistetty ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen ja vähentäminen) (jäljempänä myös *teollisuuspäästödirektiivi*), neuvoston direktiivi 91/271/ETY yhdyskuntajätevesien käsittelystä (jäljempänä myös yhdyskuntajätevesidirektiivi) ja neuvoston direktiivi 1999/31/EY kaatopaikoista (jäljempänä myös *kaatopaikkadirektiivi*).

Näiden direktiivien täytäntöönpanon kannalta keskeisiä ovat ympäristönsuojelulaki (527/2014) ja sen nojalla annetut säännökset. Ympäristönsuojelulain 224 §:n mukaisesti rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä.

Aineen ympäristöön päästämistä koskevaa Euroopan unionin antamaa sääntelyä sisältyy lisäksi esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2019/883 aluksilta peräisin olevan jätteen toimittamiseen tarkoitetuista satamassa olevista vastaanottolaitteista, direktiivin 2010/65/EU muuttamisesta ja direktiivin 2000/59/EY kumoamisesta (jäljempänä myös *alusjätedirektiivi*). Kyseiset velvoitteet on täytäntöönpantu merenkulun ympäristönsuojelulailla (1672/2009).

Esimerkiksi materiaalin tai aineen päästämistä koskevaa sääntelyä sisältyy myös EU:n antamiin asetuksiin, kuten Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2024/573 fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta; Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2024/590 otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta; Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2017/852 elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU)

[4] Rikoslain 34 a luvun uudistamista koskeva hallituksen esitys HE 163/2025 vp on annettu eduskunnalle marraskuussa 2025. Käsillä olevassa esitysluonnoksessa esitetty perustuu mainitussa hallituksen esityksessä ehdotettuun.

2024/1787 metaanipäästöjen vähentämisestä energia-alalla ja asetuksen (EU) 2019/942 muuttamisesta.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohta ei sanamuotonsa mukaisesti kata Euroopan unionin antamassa asetuksessa säädetyn vastaista menettelyä. Säännöstä on näin ollen tarpeen muuttaa siten, että rangaistavuus tulee koskemaan myös Euroopan unionin antaman asetuksen vastaista menettelyä. Perustuslain (731/1999) 8 §:n mukainen rikosoikeudellinen laillisuusperiaate edellyttää rangaistussäännösten täsmällisyyttä, minkä johdosta säännöstä olisi tarpeen täydentää viittauksella Euroopan unionin antamaan asetukseen.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohta kattaa lainvastaisen menettelyn ohella teon, jossa toimitaan ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti. Myöskään nämä ilmaisut eivät kata Euroopan unionin antamassa asetuksessa edellytettyä lupaa, mikä edellyttää vastaavasti mainitun pykälän täydentämistä asiaa koskevalla viittauksella.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohtaan sisältyvä rikoksen määritelmä kattaa esimerkiksi aineiden saattamisen, päästämisen tai johtamisen ilmaan, maaperään tai veteen. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan tekotapojen, jotka ovat saattaminen, päästäminen ja jättäminen, voi katsoa riittävällä tavalla vastaavan direktiivissä käytettyjä ilmaisuja ja siten kattavan direktiivin edellyttämän menettelyn.

Direktiivin säännöksessä on kyse menettelystä, jossa esimerkiksi päästetään materiaalia tai aineita, energiaa tai ionisoivaa säteilyä. Alakohdan kannalta olennainen on direktiivin johdanto-osan kappale 15. Siinä viitataan energian eri muotoihin, kuten lämpöön, lämpöenergian lähteisiin, meluun, mukaan lukien vedenalainen melu, ja muihin äänienergian lähteisiin, värähtelyihin, sähkömagneettisiin kenttiin, sähköön ja valoon.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohta kattaa esineen, aineen, säteilyn tai ”muun sellaisen” päästämisen, saattamisen tai jättämisen ympäristöön. Säännöksen on tarkoitus kattaa tasapainoisesti kaikki toisiinsa rinnastettavat turmelemisteot, ja esitöiden mukaan rangaistavaa voi olla esimerkiksi niin suuren lämpömäärän päästäminen vesistöön, että se on omiaan aiheuttamaan vesistölle lainkohdassa tarkoitettua vaaraa (HE 94/1993 vp, s. 186).

Ympäristönsuojelulain 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan päästöllä tarkoitetaan ihmisen toiminnasta aiheutuvaa aineen, energian, melun, tärinän, säteilyn, valon, lämmön tai hajun päästämistä, johtamista tai jättämistä yhdestä tai useammasta kohdasta suoraan tai epäsuorasti ilmaan, veteen tai maaperään. Vaikka rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa ei viitata ympäristönsuojelulakiin ja sitä, mitä käsite ”muu sellainen” voi pitää sisältään, tulkitaan itsenäisesti ja esimerkiksi laillisuusperiaatteen mukaisesti, ympäristönsuojelulain päästöä koskevalla määritelmällä voi katsoa olevan merkitystä käsitteen sisällön määrittämisessä.

Kun rikoslain säännös kattaa esineen, aineen tai säteilyn päästämiseen verrattavan ”muun sellaisen” päästämisen rangaistavuuden, rikoslain esitöissä on nimenomaisesti mainittu lämpöenergian päästäminen vesistöön ja ympäristönsuojelulain määritelmän mukaisesti päästöllä tarkoitetaan esimerkiksi energian, melun, tärinän, valon ja lämmön päästämistä, rikoslain säännöksen voi katsoa kattavan riittävällä tavalla direktiivin velvoitteen energian saattamisen, päästämisen ja johtamisen osalta.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohdassa rangaistavan menettelyn kohteena on ilma, maaperä tai vesi. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa viitataan yleisesti ympäristöön. Ympäristön käsitettä ei rikoslaissa määritellä, ja ympäristön käsite on laaja. Ympäristön käsitteen sisältö on katsottu siinä määrin selväksi, ettei sen tarkempaa

määrittelemistä ole pidetty tarpeellisena. Käsitteen piiriin kuuluvat ilmakehä, vedet, maaperä, kasvillisuus ja eläimet sekä esimerkiksi luonnon tai ihmisen muovaamat maisemakokonaisuudet ja rakennettu ympäristö (HE 94/1993, s. 189).

Rangaistavaksi tulee direktiivin mukaisesti säätää menettely, joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille.

Ekosysteemi määritellään direktiivin 2 artiklan 2 kohdan c alakohdassa. Sen mukaisesti ekosysteemillä tarkoitetaan dynaamista kokonaisuutta, jossa kasvi-, eläin-, sieni- ja pieneliöyhteisöt ovat elottomassa ympäristössään toisiinsa vuorovaikutussuhteessa toiminnallisena yksikkönä ja joka kattaa luontotyypit, lajien elinympäristöt ja lajien kannat.

Ekosysteemin käsitettä käsitellään lisäksi direktiivin johdanto-osan kappaleessa 13. Sen mukaan termi ”ekosysteemi” olisi ymmärrettävä dynaamiseksi kokonaisuudeksi, jossa kasvi-, eläin-, sieni- ja pieneliöyhteisöt ovat elottomassa ympäristössään toisiinsa vuorovaikutussuhteessa toiminnallisena yksikkönä, ja sen olisi katettava luontotyypit, lajien elinympäristöt ja lajien kannat. Ekosysteemin olisi käsitettävä myös ekosysteemipalvelut, joiden kautta ekosysteemi myötävaikuttaa suoraan tai välillisesti ihmisten hyvinvointiin, ja ekosysteemitoiminnot, joilla tarkoitetaan luonnollisia prosesseja jossakin ekosysteemissä. Pienemmät yksiköt, kuten mehiläispesä, muurahaiskeko tai kanto, voivat olla osa ekosysteemiä, mutta niitä ei johdanto-osan kappaleen mukaan pitäisi katsoa itsessään ekosysteemiksi tätä direktiiviä sovellettaessa.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa rangaistavaksi on säädetty menettely, joka on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rikoslaissa ympäristön osatekijöitä ei eritellä ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä, vaan ympäristön käsite ymmärretään laajasti, ja sen voi katsoa kattavan ilman, maaperän ja veden sekä ekosysteemin, eläimet ja kasvit. Ihmiseen kohdistuvan vahingon tai abstraktin vaaran osalta rikoslain 48 luvun 1 §:n mukainen ympäristön turmelemista koskeva säännös kattaa menettelyn, joka on omiaan aiheuttamaan vaaraa terveydelle. Kun rikoslaissa edellytetään abstraktia vaaraa terveydelle, rangaistavuus on tältä osin laajempi kuin mitä direktiivi edellyttää. On selvää, että rikoslain säännös kattaa myös teot, jotka aiheuttavat konkreettisen vaaran terveydelle, sekä teot, joista aiheutuu terveyden vahingoittuminen (ks. esim. HE 94/1993 vp, s. 189).

Rikoslain 48 luvun 1 §:ssä rangaistavuus kattaa paitsi ympäristölle aiheutuvat vaarat myös ihmisille suoraan tai välillisesti aiheutuvat vakavat terveydelliset riskit. Terveydelle aiheutetun vahingon tai vaaran tulee kuitenkin aina syntyä ympäristön kautta, esimerkiksi niin, että jotakin terveydelle vahingollista ainetta päästetään ympäristöön (HE 94/1993, s. 189).

Rikoslain 48 luvun 1 §:n mukainen menettely on ympäristön turmelemisena rangaistavaa, jos teko tehdään siten, että se on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Ympäristön turmelemisen tunnusmerkistöön sisältyvä on omiaan -tunnusmerkki merkitsee niin sanottua abstraktia vaaraa. Se tarkoittaa, että teko on sellainen, että siitä etukäteisen eli tekohetken arvion mukaan tyypillisesti seuraa tietty seuraus. Abstrakti vaara eroaa konkreettisesta vaarantamisesta, jossa edellytetään, että teosta tietyssä konkreettisessa tilanteessa on aiheutunut todellinen vaaratilanne siten, että oikeushyvän loukkauksen mahdollisuus on ollut lähellä. Kun on kyse abstraktista vaarasta, rangaistavuuden edellytyksenä ei ole nimenomaisesti kyseisessä tapauksessa ilmenevä vaaraa.

Ympäristörikosdirektiiviin sisältyvän velvoitteen mukaisesti tulee säätää rangaistavaksi menettely, joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille. Ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä rangaistavuuden raja on abstraktia vaaraa koskevan tunnusmerkin osalta näin ollen alempana, ja säännös kattaa myös menettelyt, jotka aiheuttavat ympäristölle huomattavaa vahinkoa tai vaaraa vähäisempää vahinkoa tai vaaraa.

Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohta edellyttää, että 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan rikoksesta voidaan määrätä vähintään viiden vuoden enimmäisrangaistus. Direktiivin johdanto-osan kappaleen 30 mukaan tässä direktiivissä säädetyn, luonnollisten henkilöiden tekemistä rikoksista määrättävän vankeusrangaistuksen enimmäiskestoa olisi sovellettava ainakin tällaisten rikosten vakavimpiin muotoihin.

Ympäristön turmelemista koskevien säännösten eli ympäristön turmelemisen, törkeän ympäristön turmelemisen, tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen ja ympäristörikkomuksen rangaistusasteikot on porrastettu rikoslain tavanomaisen systematiikan mukaisesti teon vakavuuden perusteella. Porrastaminen laissa lisää lainkäytön selkeyttä ja ennakoitavuutta. Vakavimpien tekotapojen otsikoiminen törkeäksi myös viestii niiden erityisestä moitittavuudesta. Eri oikeusjärjestelmissä tekojen moitittavuuden merkitystä rangaistuksen mittaamisessa voidaan säännellä eri tavoin. Vaikka eri vakavuusastetta ilmentäviä saman teon eri muotoja ei olisi porrastettu erillisiin perustekomuotoa ja törkeää ja lievää tekomuotoa koskeviin säännöksiin eri rangaistusasteikkoineen, rangaistus mitataan esimerkiksi rikoslain yleisistä säännöksistä, oikeuskäytännöstä tai oikeusperiaatteista johtuvien oikeudellisten edellytysten mukaisesti. Direktiivillä saavutettavaan tulokseen nähden ei ole merkitystä sillä, määrittyvätkö rangaistuksen määräämisen edellytykset rikosten tunnusmerkistöjen porrastuksen, oikeuskäytännön, rikoslain yleisten säännösten tai muiden oikeudellisten edellytysten mukaan (vastaavasti HE 183/2020 vp, s. 22; HE 202/2024 vp, s. 14). Rikosoikeudellisten direktiivien täytäntöönpanossa on kansallisesti lähdetty siitä, että enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskeva velvoite täyttyy, mikäli törkeää tekomuotoa koskevan säännöksen enimmäisrangaistus kattaa direktiivin edellyttämän (esimerkiksi HE 183/2020 vp; HE 202/2024 vp). Kun törkeän ympäristön turmelemisen enimmäisrangaistus on kuusi vuotta, kansallinen lainsäädäntö täyttää direktiivin velvoitteen mainituilta osin.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään yrityksen rangaistavuudesta. Sen mukaisesti pykälän 1 momentin 4–6 kohdassa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan osalta yritystä ei siten ole säädetty rangaistavaksi. Näiltä osin olisi tarpeen muuttaa rikoslain 48 luvun 1 §:ää siten, että tahallisen rikoksen yritys säädetään rangaistavaksi myös pykälän 1 momentin 1 kohdan osalta.

3.3.2.2.2 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohta, laiton tuotteen markkinoille saattaminen

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti rangaistavaksi on säädettävä sellaisen tuotteen saattaminen markkinoille ympäristön suojelemiseksi tarkoitetun kiellon tai muun vaatimuksen vastaisesti, jonka käyttö laajemmassa mittakaavassa, eli siten että tuotetta käyttävät useat käyttäjät heidän lukumäärästään riippumatta, johtaa materiaalien tai aineiden, energian tai ionisoivan säteilyn määrän saattamiseen, päästämiseen tai johtamiseen ilmaan, maaperään tai veteen ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille.

Kyseistä alakohtaa selostetaan johdanto-osan kappaleessa 17. Sen mukaan 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan yhteydessä ympäristön suojelemiseksi tarkoitetusta kiellosta tai muusta vaatimuksesta olisi säädettävä sillä unionin oikeuden alalla, jonka asetettuihin tavoitteisiin kuuluu tai jonka päämääränä on ympäristön suojelu, mukaan lukien ympäristön laadun säilyttäminen, suojelu ja parantaminen, ihmisten terveyden suojelu, luonnonvarojen harkittu ja järkevä käyttö tai ilmastonmuutoksen torjuminen taikka sellaisten toimenpiteiden edistäminen kansainvälisellä tasolla, joilla puututaan alueellisiin tai maailmanlaajuisiin ympäristöongelmiin. Jos tällaisesta kiellosta tai vaatimuksesta säädetään sellaisilla muilla unionin oikeuden aloilla, joilla on muita tavoitteita, esimerkiksi työntekijöiden terveyden ja turvallisuuden suojelu, menettelyn ei sitä vastoin pitäisi mainitun johdanto-osan kappaleen mukaan kuulua mainitun rikoksen piiriin. Tätä direktiiviä sovellettaessa ”käytöllä laajassa mittakaavassa” tarkoitetaan johdanto-osan kappaleen mukaisesti yhteisvaikutusta, joka aiheutuu siitä, että tuotetta käyttävät useat käyttäjät heidän lukumäärästään riippumatta, edellyttäen, että menettely aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan vahinkoa ympäristölle tai ihmisten terveydelle.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohtaa vastaavaa rikoksen määritelmää. Kyse on siten uudesta kriminalisointivelvoitteesta.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 4 kohdan mukaan 2 kohdan b alakohdan mukaisen teon tulee olla rangaistavaa myös törkeästä huolimattomuudesta tehtynä. Direktiivin 4 artiklan 2 kohta puolestaan edellyttää, että b alakohdan mukaisen tahallisen rikoksen yritys tulee säätää rangaistavaksi.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaan b alakohdan mukaisesta tahallisesta rikoksesta tulee säätää vähintään viiden vuoden enimmäisrangaistus. Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan a ja c alakohtiin sisältyvien velvoitteiden osalta (kuoleman aiheuttavat teot) viitataan 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan tarkastelussa edellä todettuun.

Esimerkiksi aineen tai tuotteen markkinoille saattaminen on erikseen mainittu tekotapana myös ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c, p, r, s ja t alakohtien mukaisissa rikosten määritelmissä.

Olennainen Euroopan unionin oikeus ja sitä täytäntöönpaneva tai täydentävä kansallinen sääntely

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaisen laittomuutta koskevan määritelmän mukaan direktiiviä sovellettaessa menettely on laitonta, jos sillä rikotaan unionin oikeutta, jolla myötävaikutetaan jonkin Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 191 artiklan 1 kohdassa vahvistetun unionin ympäristöpolitiikan tavoitteen saavuttamiseen tai kyseessä olevan unionin oikeuden täytäntöönpanemiseksi annettua normia. Se, minkä Euroopan unionin antamien säädösten vastaisen menettelyn tulee olla kyseisen määritelmän mukaan rangaistavaa, määrittyy siten sen mukaan, milloin on kyseessä unionin oikeus, jolla myötävaikutetaan jonkin Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 191 artiklan 1 kohdassa vahvistetun unionin ympäristöpolitiikan tavoitteen saavuttamiseen, sekä rikoksen määritelmään sisältyvien seikkojen perusteella.

Toisin kuin monessa muussa direktiiviin sisältyvässä rikoksen määritelmässä, direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisen rikoksen määritelmään ei sisälly viittauksia tiettyyn tai tiettyihin Euroopan unionin antamiin säädöksiin. Sitä, minkä säädösten vastaisen menettelyn tulee olla mainitun alakohdan mukaan rangaistavaa, ei siten määritellä direktiivissä täsmällisesti. Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, josta säädetään perustuslain 8 §:ssä sekä

esimerkiksi Euroopan unionin perusoikeuskirjan 49 artiklassa, edellyttää rikosoikeudelliselta sääntelyltä täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta. Laillisuusperiaatteen kunnioittaminen vahvistetaan nimenomaisesti direktiivin johdanto-osan kappaleessa 75.

Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimusten johdosta perusteltuna voidaan pitää sitä, että ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan kannalta merkityksellinen Euroopan unionin oikeus kartoitetaan kansallisesti.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohta kattaa menettelyn, jossa toimitaan ”ympäristön suojelemiseksi tarkoitetun” kiellon tai muun vaatimuksen vastaisesti. Siten voidaan katsoa, että sääntelyn ei ole tarkoitus kattaa menettelyä, jossa kyse on muuta tarkoitusta varten säädetyn kiellon tai vaatimuksen vastaisuudesta (esimerkiksi terveyden suojaaminen vaatimustenvastaisen tuotteen aiheuttamalta välittömältä loukkaantumiselta). Euroopan unionin säätämän kiellon tai vaatimuksen tarkoituksen voi katsoa ensinnäkin ilmenevän säädöksen oikeusperustasta. Euroopan unionin ympäristönsuojelua koskeva oikeusperusta on Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 191 artikla. Huomioiden ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappaleessa 17 todettu, ympäristönsuojelua koskeva tarkoitus ei kuitenkaan rajoitu oikeusperustan osalta ainoastaan mainittuun 191 artiklaan, vaan relevanttia unionin oikeutta voidaan katsoa sisältyvän myös jollakin muulla oikeusperustalla annettuun säädökseen. Lisäksi voidaan katsoa, että kiellon tai vaatimuksen ympäristönsuojelua koskeva tarkoitus voi oikeusperustan ohella käydä ilmi säädöksen kohdetta tai soveltamisalaa koskevasta säännöksestä tai nimenomaisesta kiellon tai vaatimuksen sisältävästä säännöksestä. Jos sen sijaan ympäristönsuojelu mainitaan ainoastaan esimerkiksi säädöksen johdanto-osan kappaleessa tai liitteessä, voidaan sen sijaan lähteä siitä, että kyse ei tällöin ole direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan kannalta merkityksellisestä Euroopan unionin oikeudesta.

Kun rikoksen määritelmään sisältyy edellytys siitä, että tuotteen käyttö laajemmassa mittakaavassa johtaa esimerkiksi aineen päästöön ympäristöön ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan direktiivissä tarkoitetun vahingon, voidaan lähteä siitä, että rangaistavan menettelyn on katettava sellaisten säädösten vastaiset teot, jotka koskevat tuotteita, joiden käyttäminen voi saada aikaan mainitun kaltaisen vahingon tai vaaran. Siten voidaan katsoa, että direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan kannalta merkityksellistä Euroopan unionin oikeutta ei ole sellaisten tuotteiden markkinoille saattamista koskeva sääntely, joiden käyttäminen ei näiden tuotteiden ominaisuuksien puolesta voi johtaa mainitussa rikoksen määritelmässä tarkoitettuun vaaraan tai vahinkoon.

Markkinoille saattamista ei määritellä ympäristörikosdirektiivissä. Esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2019/1020 markkinavalvonnasta ja tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta sekä direktiivin 2004/42/EY ja asetusten (EY) N:o 765/2008 ja (EU) N:o 305/2011 muuttamisesta (niin sanottu *markkinavalvonta-asetus*) markkinoille saattamisella tarkoitetaan tuotteen asettamista ensimmäistä kertaa saataville unionin markkinoilla (3 artiklan 2 kohta). Useassa muussakin Euroopan unionin antamassa säädöksessä, jossa säädetään tuotteen markkinoille saattamisesta, markkinoille saattaminen määritellään vastaavalla tavalla kuin markkinavalvonta-asetuksessa. Euroopan unionin oikeuteen sisältyy kuitenkin myös säädöksiä, joissa markkinoille saattamisen määritelmä poikkeaa mainitusta.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettua tuotteen markkinoille saattamista koskevaa sääntelyä on tunnistettu sisältyväksi seuraaviin Euroopan unionin antamiin säädöksiin:

- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/29/EU pyroteknisten tuotteiden asettamista saataville markkinoilla koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön yhdenmukaistamisesta

    - Täytäntöönpantu pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetulla lailla (180/2015)

- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/28/EU siviilikäyttöön tarkoitettujen räjähdystarvikkeiden asettamista saataville markkinoilla ja valvontaa koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön yhdenmukaistamisesta

    - Täytäntöönpantu räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetulla lailla (1140/2016)

- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/29/EU pyroteknisten tuotteiden asettamista saataville markkinoilla koskevan jäsenvaltioiden lainsäädännön yhdenmukaistamisesta

    - Täytäntöönpantu vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetulla lailla (390/2005)

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/858 moottoriajoneuvojen ja niiden perävaunujen sekä tällaisiin ajoneuvoihin tarkoitettujen järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta, asetusten (EY) N:o 715/2007 ja (EY) N:o 595/2009 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/46/EY kumoamisesta

    - Ajoneuvolaissa (82/2021) asetuksen vastaista menettelyä koskevaa seuraamussääntelyä

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 167/2013 maa- ja metsätaloudessa käytettävien ajoneuvojen hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta

    - Ajoneuvolaissa asetuksen vastaista menettelyä koskevaa seuraamussääntelyä

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 168/2013 kaksi- ja kolmipyöräisten ajoneuvojen ja nelipyörien hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta

    - Ajoneuvolaissa asetuksen vastaista menettelyä koskevaa seuraamussääntelyä

- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2013/53/EU huviveneistä ja vesiskoottereista sekä direktiivin 94/25/EY kumoamisesta

    - Täytäntöönpantu lailla huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista (1712/2015)

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1107/2009 kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta sekä neuvoston direktiivien 79/117/ETY ja 91/414/ETY kumoamisesta

    - Kasvinsuojeluaineista annetussa laissa (1563/2011) asetuksen vastaista menettelyä koskevaa seuraamussääntelyä

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1907/2006 kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (REACH), Euroopan

kemikaaliviraston perustamisesta, direktiivin 1999/45/EY muuttamisesta sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 793/93, komission asetuksen (EY) N:o 1488/94, neuvoston direktiivin 76/769/ETY ja komission direktiivien 91/155/ETY, 93/67/ETY, 93/105/EY ja 2000/21/EY kumoamisesta

  - o Kemikaalilaissa (599/2013) asetuksen vastaista menettelyä koskevaa seuraamussääntelyä

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1272/2008 aineiden ja seosten luokituksesta, merkinnöistä ja pakkaamisesta sekä direktiivien 67/548/ETY ja 1999/45/EY muuttamisesta ja kumoamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1907/2006 muuttamisesta

  - o Kemikaalilaissa asetuksen vastaista menettelyä koskevaa seuraamussääntelyä

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 528/2012 biosidivalmisteiden asettamisesta saataville markkinoilla ja niiden käytöstä

  - o Kemikaalilaissa asetusta täydentävää sääntelyä sekä asetuksen vastaista menettelyä koskevaa seuraamussääntelyä

- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2001/18/EY geneettisesti muunnettujen organismien tarkoituksellisesta levittämisestä ympäristöön ja neuvoston direktiivin 90/220/ETY kumoamisesta

  - o Täytäntöönpantu geenitekniikkalailla (1995/377)

- Neuvoston direktiivi 2013/59/Euratom turvallisuutta koskevien perusnormien vahvistamisesta ionisoivasta säteilystä aiheutuvilta vaaroilta suojelemiseksi ja direktiivien 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom ja 2003/122/Euratom kumoamisesta

  - o Täytäntöönpantu säteilylailla (859/2018)

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/1542 akuista ja paristoista ja jäteakuista ja -paristoista, direktiivin 2008/98/EY ja asetuksen (EU) 2019/1020 muuttamisesta sekä direktiivin 2006/66/EY kumoamisesta

  - o Asetukseen liittyvän kansallisen sääntelyn valmistelu tekeillä; jätelakiin ehdotetaan hallituksen esityksessä HE 4/2026 vp säädettäväksi rangaistussääntelyä asetuksen vastaisesta menettelystä

- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2011/65/EU, tiettyjen vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa

  - o Täytäntöönpantu vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetulla lailla (387/2013)

- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/53/EY romuajoneuvoista

  - o Täytäntöönpantu jätelailla ja valtioneuvoston asetuksella 123/2015 romuajoneuvoista sekä vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta ajoneuvoissa

- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/70/EY bensiinin ja dieselpolttoaineiden laadusta ja neuvoston direktiivin 93/12/ETY muuttamisesta

    - Täytäntöönpantu ympäristönsuojelulain nojalla annetulla valtioneuvoston asetuksella 883/2022

- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2016/802 tiettyjen nestemäisten polttoaineiden rikkipitoisuuden vähentämisestä

    - Täytäntöönpantu osittain merenkulun ympäristönsuojelulain nojalla annetulla valtioneuvoston asetuksella merenkulun ympäristönsuojelusta (76/2010)

Euroopan unionin edellä mainituissa asetuksissa ja direktiiveissä säädetään tuotteen markkinoille saattamista koskevista kielloista ja muista vaatimuksista. Tietynlaisen tuotteen markkinoille saattaminen on voitu kieltää kokonaan tai säätää luvanvaraiseksi. Muut markkinoille saattamista koskevat vaatimukset koskevat esimerkiksi sitä, että tuotteen tulee täyttää Euroopan unionin asetuksessa tai direktiivin täytäntöönpanemiseksi annetussa laissa tai niiden nojalla annetuissa säännöksissä säädetyllä tavalla tuotteen vaatimustenmukaisuutta koskevat edellytykset. Lisäksi tuotteen markkinoille saattamisen edellytykseksi on voitu säätää tiettyjä tuotteen merkitsemistä koskevia velvollisuuksia, joilla pyritään turvaamaan tuotteen asianmukainen ja turvallinen käyttö. Joissakin säädöksissä toimivaltaiselle viranomaiselle on säädetty toimivalta kieltää tuotteen markkinoille saattaminen.

Seuraavassa tarkastellaan tiiviisti edellä ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan kannalta merkityksellisten Euroopan unionin antamien asetusten ja niihin liittyvien ja direktiivejä täytäntöönpanevien kansallisten säädösten tuotteiden markkinoille saattamista koskevien säännösten sisältöä sekä niitä koskevaa seuraamussääntelyä.

Pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain (180/2015) 5 §:ssä säädetään edellytyksestä, jonka mukaan pyroteknisen tuotteen on täytettävä mainitussa laissa säädetyt olennaiset turvallisuusvaatimukset, jotta tuote voidaan saattaa markkinoille. Markkinoille saattamisen kannalta merkityksellistä sääntelyä sisältyy myös lain 8 §:ään, jossa säädetään valmistajan velvollisuudesta varmistaa pyroteknisen tuotteen vaatimustenmukaisuus, sekä lain 10–12 §:iin pyroteknisen tuotteen merkintää koskevista velvollisuuksista. Lain 13 §:ssä säädetään maahantuojan velvollisuuksista pyroteknisen tuotteen markkinoille saattamisen yhteydessä ja lain 15 §:ssä valmistajan velvollisuuksien soveltamisesta maahantuojaan ja jakelijaan.

Pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 46 §:ssä on rangaistussäännökset. Pykälän 2 momentissa on säädetty pyroteknisiä tuotteita koskevien säännösten rikkomisesta rangaistavaksi esimerkiksi rikkoa lain 8 §:n 1 momentissa tai 5 §:n 5 momentin nojalla säädettyä valmistajan velvollisuutta varmistaa pyroteknisen tuotteen olennaisten turvallisuusvaatimusten mukaisuus (1 kohta), 8 §:n 2 momentissa tai 8 §:n 5 momentin nojalla säädettyä valmistajan velvollisuutta suorittaa pyrotekniselle tuotteelle vaatimustenmukaisuuden arviointi käyttämällä valmistajan valitsemia vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyjä (2 kohta), 8 §:n 3 momentissa tai 8 §:n 5 momentin nojalla säädettyä valmistajan velvollisuutta laatia tekniset asiakirjat ja EU-vaatimustenmukaisuusvakuutus sekä kiinnittää pyrotekniseen tuotteeseen CE-merkintä (3 kohta) sekä 10 §:n 1 momentissa tai 10 §:n 3 momentin nojalla säädettyä valmistajan velvollisuutta merkitä pyrotekninen tuote rekisteröintinumerolla (5 kohta). Rangaistus pyroteknisiä tuotteita koskevien säännösten rikkomisesta on sakkoa.

Räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 6 §:ssä säädetään olennaisista turvallisuusvaatimuksista, ja säännös sisältää edellytykset räjähteen markkinoille saattamiselle. Lain 8 §:ssä säädetään valmistajan velvollisuudesta varmistaa räjähteen vaatimustenmukaisuus. Lain 12 § sisältää räjähteen merkintöjä, ohjeita, turvallisuus- ja yhteystietoja sekä kielivaatimuksia koskevia velvollisuuksia. Lain 14 §:ssä säädetään maahantuojan velvollisuuksista markkinoille saattamisen yhteydessä.

Räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 23 §:ssä on rangaistussäännös. Pykälän 2 momentissa säädetään räjähteiden vaatimustenmukaisuutta koskevien säännösten rikkomisena rangaistavaksi tietyt lain vastaiset menettelyt. Rangaistuksena räjähteiden vaatimustenmukaisuutta koskevien säännösten rikkomisesta tuomitaan sakkoa.

Laissa vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (jäljempänä *kemikaaliturvallisuuslaki*) säädetään muun ohella tietyistä markkinoille saattamista koskevista vaatimuksista. Lain 49 §:ssä säädetään vaarallisen kemikaalin säiliöiden vaatimuksista ja 50 §:ssä tähän liittyvästä vaatimustenmukaisuuden osoittamisesta markkinoille saattamisen yhteydessä. Lain 51 §:ssä säädetään 49 §:ssä säädettyjä tuotteita koskevista ohjeista ja merkinnöistä. Lain 106 §:ssä säädetään tuotteen tai räjähteen kieltämisestä.

Kemikaaliturvallisuuslain 125 §:ssä on rangaistussäännös. Pykälän 5 kohdan mukaisesti räjähdesäännösten rikkomisena rangaistavaa on, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa mainitun lain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti lain 49 §:ssä tarkoitetun tuotteen valmistusta, maahantuontia tai markkinoille saattamista koskevaa 5 luvussa säädettyä velvollisuutta taikka vastaavaa räjähteitä koskevaa 67–69 §:ssä säädettyä velvollisuutta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/858 moottoriajoneuvojen ja niiden perävaunujen sekä tällaisiin ajoneuvoihin tarkoitettujen järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta, asetusten (EY) N:o 715/2007 ja (EY) N:o 595/2009 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/46/EY kumoamisesta (jäljempänä *autojen ja niiden perävaunujen puiteasetuksella*) vahvistetaan hallinnolliset säännökset ja tekniset vaatimukset tiettyjen asetuksessa tarkoitettujen uusien ajoneuvojen, järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden tyyppihyväksyntää ja markkinoille saattamista varten sekä ajoneuvon yksittäishyväksyntää varten sekä säännökset sellaisten osien ja varusteiden markkinoille saattamista ja käyttöönottoa varten, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin asetuksessa tarkoitettujen ajoneuvojen keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle.

Autojen ja niiden perävaunujen puiteasetuksen 13 artiklassa säädetään valmistajien yleisistä velvollisuuksista ja 16 artiklassa maahantuojien velvollisuuksista. Markkinoille saattamisen yleisenä edellytyksenä on mainitun sääntelyn mukaan se, että markkinoille saatettava ajoneuvo, järjestelmä, komponentti tai erillinen tekninen yksikkö on asetuksessa säädettyjen vaatimusten mukainen. Asetukseen sisältyy myös muun muassa EU-tyyppihyväksynnän todentamista koskevia vaatimuksia. Autojen ja niiden perävaunujen puiteasetuksen 38 artiklassa säädetään valmistajan lakisääteisestä kilvestä ja lisäkilvistä, merkinnöistä sekä komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden tyyppihyväksyntämerkistä ja 55 artiklassa sellaisten osien tai varusteiden saattamisesta markkinoille ja käyttöönotosta, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle.

Ajoneuvolain 189 §:ssä säädetään talouden toimijalle määrättävästä seuraamusmaksusta. Talouden toimija voidaan pykälän 1 momentin mukaisesti määrätä maksamaan seuraamusmaksu, jos se tahallaan tai huolimattomuudesta esimerkiksi rikkoo autojen ja niiden

perävaunujen puiteasetuksen 13, 16 tai 18 artiklassa säädettyä velvollisuutta huolehtia siitä, että markkinoilla saataville asetetut ajoneuvot, järjestelmät, komponentit ja erilliset tekniset yksiköt ovat mainittujen asetusten mukaisia ja vaaditulla tyyppihyväksyntämerkillä varustettuja (3 kohta). Samoin seuraamusmaksu voidaan määrätä talouden toimijalle, jos se tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö autojen ja niiden perävaunujen puiteasetuksen 55 artiklassa tarkoitetun velvollisuuden hankkia lupa sellaisten osien ja varusteiden markkinoille saattamiseen, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle (8 kohta).

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 167/2013 maa- ja metsätaloudessa käytettävien ajoneuvojen hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta (jäljempänä *traktoreiden ja niiden perävaunujen puiteasetus*) säädetään hallinnollisista ja teknisistä vaatimuksista kaikkien asetuksessa tarkoitettujen uusien ajoneuvojen, järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden tyyppihyväksyntää varten sekä vaatimuksista asetuksen mukaisesti hyväksyttävien ajoneuvojen, järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden markkinavalvontaa varten. Niin ikään asetuksessa vahvistetaan myös vaatimukset tällaisiin ajoneuvoihin tarkoitettujen osien ja varusteiden markkinavalvontaa varten.

Traktoreiden ja niiden perävaunujen puiteasetuksen 8 artiklassa säädetään valmistajan velvoitteista markkinoille saattamisen yhteydessä ja 11 artiklassa maahantuojan vastaavista velvoitteista. Sääntelyn mukaisesti markkinoille saa saattaa ainoastaan asetuksen vaatimukset täyttäviä ajoneuvoja, järjestelmiä, komponentteja tai erillisiä teknisiä yksiköitä. Puiteasetuksen 45 artiklassa säädetään sellaisten osien tai varusteiden markkinoille saattamisesta ja käyttöönotosta, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle.

Ajoneuvolain 189 §:ssä säädetään talouden toimijalle määrättävästä seuraamusmaksusta. Talouden toimija voidaan pykälän 1 momentin mukaisesti määrätä maksamaan seuraamusmaksu, jos se tahallaan tai huolimattomuudesta esimerkiksi rikkoo traktoreiden ja niiden perävaunujen puiteasetuksen 8, 11 tai 13 artiklassa säädettyä velvollisuutta huolehtia siitä, että markkinoilla saataville asetetut ajoneuvot, järjestelmät, komponentit ja erilliset tekniset yksiköt ovat mainittujen asetusten mukaisia ja vaaditulla tyyppihyväksyntämerkillä varustettuja (3 kohta). Seuraamusmaksu voidaan määrätä myös talouden toimijalle, jos se tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö traktoreiden ja niiden perävaunujen puiteasetuksen 45 artiklassa tarkoitetun velvollisuuden hankkia lupa sellaisten osien ja varusteiden markkinoille saattamiseen, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle (8 kohta).

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 168/2013 kaksi- ja kolmipyöräisten ajoneuvojen ja nelipyörien hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta (jäljempänä *L-luokan ajoneuvojen puiteasetus*) säädetään hallinnollisista ja teknisistä vaatimuksista tiettyjen asetuksessa tarkoitettujen uusien ajoneuvojen, järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden tyyppihyväksyntää varten. Asetukseen sisältyvät säännökset valmistajan ja maahantuojan velvoitteista esimerkiksi markkinoille saattamisen yhteydessä (9 ja 12 artiklat), joissa edellytetään muun muassa, että asetuksessa tarkoitetut ajoneuvot, järjestelmät, komponentit ja erilliset tekniset yksiköt ovat asetuksessa säädettyjen vaatimusten mukaisia.

L-luokan ajoneuvojen puiteasetuksen 23 artiklassa säädetään ympäristöominaisuuksia koskevista vaatimuksista. Artiklan 10 kohdan mukaisesti valmistajan on varmistettava, että kaikki uudet unionissa markkinoille saatettavat tai käyttöön otettavat korvaavat pilaantumista rajoittavat laitteet tyyppihyväksytään tämän asetuksen mukaisesti. Lisäksi L-luokan ajoneuvojen puiteasetuksen 50 artiklassa säädetään sellaisten osien tai varusteiden markkinoille

saattamisesta ja käyttöönotosta, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle.

Ajoneuvolain 189 §:ssä säädetään talouden toimijalle määrättävästä seuraamusmaksusta. Talouden toimija voidaan pykälän 1 momentin mukaisesti määrätä maksamaan seuraamusmaksu, jos se tahallaan tai huolimattomuudesta esimerkiksi rikkoo L-luokan ajoneuvojen puiteasetuksen 9, 12 tai 14 artiklassa säädettyä velvollisuutta huolehtia siitä, että markkinoilla saataville asetetut ajoneuvot, järjestelmät, komponentit ja erilliset tekniset yksiköt ovat mainittujen asetusten mukaisia ja vaaditulla tyyppihyväksyntämerkillä varustettuja (3 kohta). Seuraamusmaksu voidaan määrätä myös talouden toimijalle, jos se tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö L-luokan ajoneuvojen puiteasetuksen 50 artiklassa tarkoitetun velvollisuuden hankkia lupa sellaisten osien ja varusteiden markkinoille saattamiseen, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle (8 kohta).

Huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista annetun lakiin sisältyy säännöksiä, joissa säädetään tuotteen markkinoille saattamista koskevista edellytyksistä. Nämä koskevat esimerkiksi vaatimustenmukaisuuden arvioinnin suorittamista, CE-merkintää ja tuotteiden mukana olevia asiakirjoja (7–9 §:t). Laissa säädetään myös valmistajan velvollisuudesta varmistaa tuotteen vaatimustenmukaisuus ja laatia tuotetta koskevat asiakirjat sekä maahantuojan velvollisuudesta varmistua tuotteen vaatimustenmukaisuudesta ja asiakirjojen laatimisesta sekä velvollisuus ilmoittaa puutteista (10 ja 16 §:t).

Huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista annetun lain 56 §:ssä on rangaistussäännökset. Säännöksen 1 momentin mukaan, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta 1) asettaa tuotteen saataville markkinoilla, saattaa sen markkinoille tai ottaa sen käyttöön 6—9 §:n tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten taikka akkreditointi- ja markkinavalvonta-asetuksen 30 artiklan vastaisesti, 2) rikkoo 14 §:n 2 momentissa, 19 §:n 2 momentissa tai 22 §:n 2 momentissa säädettyä ilmoitusvelvollisuutta taikka 26 §:ssä säädettyä tiedonantovelvollisuutta tai 3) rikkoo 41—47 §:ssä tarkoitettua kieltoa tai määräystä, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista annetun lain rikkomisesta sakkoon. Pykälän 2 momentin mukaan, joka rikkoo 41—47 §:n nojalla määrättyä uhkasakolla tehostettua kieltoa tai määräystä, voidaan jättää tuomitsematta rangaistukseen samasta teosta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa N:o 1107/2009 kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta sekä neuvoston direktiivien 79/117/ETY ja 91/414/ETY kumoamisesta (jäljempänä *kasvinsuojeluaineasetus*) annetaan säännöt, jotka koskevat lupien myöntämistä kasvinsuojeluaineille kaupallisessa muodossa sekä niiden markkinoille saattamista, käyttöä ja valvontaa yhteisössä. Kasvinsuojeluaineasetuksen mukaisen kasvinsuojeluaineen markkinoille saattaminen edellyttää asetuksen mukaisesti kyseisessä jäsenvaltiossa annettua lupaa tietyin poikkeuksin (28 artikla). Lisäksi asetukseen sisältyvät säännökset vähäriskisten kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä (47 artikla), muuntogeenisen mikro-organismin sisältävien kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä (48 artikla), käsiteltyjen siemenien markkinoille saattamisesta (49 artikla) ja liitännäisaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä (58 artikla).

Laissa kasvinsuojeluaineista (1563/2011) säädetään kasvinsuojeluainerikkomuksena rangaistavaksi tietyt kasvinsuojeluaineasetuksen vastaiset menettelyt (41 §). Rangaistavaa on esimerkiksi tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa kasvinsuojeluaineasetuksen 28 artiklassa tarkoitettua hyväksymättömän kasvinsuojeluaineen markkinoille saattamista tai käyttöä

koskevaa kieltoa (41 §:n 1 momentin 1 kohta). Kyseiseen lakiin ei sisälly asetuksen 58 artiklan vastaisen menettelyn kriminalisointia.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohtaan sisältyy erillinen, muun muassa aineiden markkinoille saattamista koskeva kriminalisointivelvoite, joka koskee kasvinsuojeluaineasetuksessa tarkoitettuja aineita. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohtaa arvioidaan erikseen jäljempänä.

Niin sanotussa *REACH-asetuksessa* eli Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1907/2006 kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (REACH), Euroopan kemikaaliviraston perustamisesta, direktiivin 1999/45/EY muuttamisesta sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 793/93, komission asetuksen (EY) N:o 1488/94, neuvoston direktiivin 76/769/ETY ja komission direktiivien 91/155/ETY, 93/67/ETY, 93/105/EY ja 2000/21/EY kumoamisesta säädetään muun muassa asetuksessa tarkoitettujen kemikaalien markkinoille saattamisesta. Markkinoille saattamisella tarkoitetaan asetuksen 3 artiklan 12 kohdan mukaisesti toimittamista tai tarjoamista kolmannelle osapuolelle joko maksua vastaan tai maksutta. Maahantuontia pidetään säännöksen mukaan markkinoille saattamisena.

REACH-asetuksen 1 luvussa säädetään yleisesti rekisteröintivelvollisuudesta ja tietovaatimuksista. Asetuksen 5 artiklan mukaisesti lähtökohta on, että asetuksessa tarkoitettuja aineita ei saa saattaa markkinoille, jollei niitä ole rekisteröity asetuksessa edellytetyllä tavalla. Asetuksen VII osastossa säädetään lupamenettelystä. Asetuksen VIII osastossa säädetään tiettyjen vaarallisten aineiden, seoksien ja esineiden valmistusta, markkinoille saattamista ja käyttöä koskevista rajoituksista. Näihin asetuksen säännöksiin sisältyy muun muassa markkinoille saattamista koskevia edellytyksiä, kuten se, että markkinoille saattamiselle on asetuksen mukainen lupa.

Tietyt REACH-asetuksen vastaiset menettelyt, mukaan lukien asetuksen VII osastoon kuuluvan 56 artiklan mukaisen markkinoille saattamista tai käyttöä koskevan kiellon rikkominen ilman Euroopan komission kyseiselle aineelle myöntämää nimenomaista lupaa ja aineen käyttäminen kyseisen luvan ehtojen vastaisesti, on säädetty kemikaalirikkomuksena rangaistavaksi kemikaalilain (599/2013) 59 §:n 2 momentin 9 kohdassa. Kemikaalirikkomuksena rangaistavaa on mainitun pykälän 2 momentin 11 kohdan mukaan myös tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa REACH-asetuksen 67 artiklan mukaista ainetta sellaisenaan, seoksessa tai esineessä koskevaa liitteessä XVII säädettyä rajoitusta. Kemikaalirikkomuksesta tuomitaan rangaistuksena sakkoa.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohtaan sisältyy erillinen, muun muassa aineiden markkinoille saattamista koskeva kriminalisointivelvoite, joka koskee REACH-asetuksessa tarkoitettuja kemikaaleja. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohtaa arvioidaan erikseen jäljempänä.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EY) N:o 1272/2008 aineiden ja seosten luokituksesta, merkinnöistä ja pakkaamisesta sekä direktiivien 67/548/ETY ja 1999/45/EY muuttamisesta ja kumoamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1907/2006 muuttamisesta (jäljempänä *CLP-asetus*) säädetään kemikaalien luokituksesta, merkinnöistä ja pakkaamisesta. Asetus edellyttää, että valmistajat, maahantuojat ja jatkokäyttäjät luokittelevat asetuksessa tarkoitetut aineet ja seokset asetuksessa säädetyllä tavalla ennen niiden saattamista markkinoille. Asetukseen sisältyy myös sääntelyä vaaralliseksi luokiteltujen kemikaalien merkitsemisestä ja pakkaamisesta.

Kemikaalilain 59 §:n 3 momentissa on säädetty kemikaalirikkomuksena rangaistavaksi tietyt CLP-asetuksen vastaiset menettelyt. Kemikaalirikkomuksena rangaistavaa on esimerkiksi tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa CLP-asetuksen 4 artiklassa tai II–IV osastossa tarkoitettuja luokitusta, merkintöjä ja pakkaamista koskevia velvoitteita (59 §:n 3 momentin 1 kohta). Kemikaalirikkomuksesta tuomitaan rangaistuksena sakkoa.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohtaan sisältyy erillinen, muun muassa aineiden markkinoille saattamista koskeva kriminalisointivelvoite, joka koskee CLP-asetuksessa tarkoitettuja aineita. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohtaa arvioidaan erikseen jäljempänä.

Niin sanotussa *biosidiasetuksessa* eli Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 528/2012 biosidivalmisteiden asettamisesta saataville markkinoilla ja niiden käytöstä säädetään asetuksessa tarkoitettujen biosidivalmisteiden asettamista saataville markkinoilla ja käyttöä koskevista säännöistä. Biosidit ovat kemiallisia aineita, valmisteita tai pieneliöitä, joiden tarkoitus on tuhota, torjua tai tehdä haitattomaksi haitallisia eliöitä, estää niiden vaikutusta tai rajoittaa niiden esiintymistä.

Biosidiasetuksessa säädetään kiellosta asettaa saataville markkinoilla tai käyttää asetuksen mukaisia biosidivalmisteita, ellei niille ole annettu asetuksen mukaista lupaa. Asetukseen sisältyy luvanvaraisuutta koskevia poikkeuksia ja rajoituksia. Asetuksen mukaisen luvan voi myöntää tapauksesta riippuen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen tai kemikaalivirasto. Kansallisesti biosidivalmisteiden hyväksymisestä säädetään kemikaalilaissa. Lisäksi biosidiasetuksen 58 artiklassa säädetään käsiteltyjen esineiden markkinoille saattamisesta.

Kemikaalilain 59 §:n 4 momentissa on säädetty kemikaalirikkomuksena rangaistavaksi tietyt biosidivalmisteita ja niillä käsiteltyjä esineitä koskevat menettelyt. Rangaistavaa on pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyödä lain 27 §:ssä säädetyn biosidivalmisteen hyväksyttämisvelvollisuus. Lisäksi kemikaalirikkomuksena on pykälän 4 momentin mukaan rangaistavaa esimerkiksi tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa asetuksen 58 artiklan mukaisia biosidivalmisteilla käsiteltyjen esineiden markkinoille saattamiseen, merkitsemiseen tai tietojen toimittamiseen liittyviä velvollisuuksia (59 §:n 4 momentin 4 kohta). Kemikaalirikkomuksesta tuomitaan rangaistuksena sakkoa.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohtaan sisältyy erillinen, muun muassa aineiden markkinoille saattamista ja markkinoilla saataville asettamista koskeva kriminalisointivelvoite, joka koskee biosidiasetuksessa tarkoitettuja valmisteita. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohtaa arvioidaan erikseen jäljempänä.

Geenitekniikkalain 6 lukuun sisältyvät säännökset tuotteiden markkinoille saattamisesta. Lain 21 §:n mukaisesti tuotteina tai tuotteissa olevan muuntogeenisen organismin tai organismien yhdistelmän markkinoille saattamiselle edellytetään lupaa. Geenitekniikkalaissa säädetään myös muun muassa muuntogeenisten tuotteiden merkinnöistä (21 c §).

Geenitekniikkalakiin ei sisälly rangaistussäännöksiä. Lain 42 §:ssä ovat rangaistuksia koskevat viittaussäännökset. Pykälän 1 momentin mukaan rangaistus vastoin mainittua lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä terveyden vaarantamisesta säädetään rikoslain 34 luvun 4 §:ssä. Pykälän 2 momentin mukaan rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä geenitekniikkarikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 9 §:ssä.

Säteilylain 56 §:ssä säädetään tuotteen säteilyturvallisuuden osoittamisesta. Pykälän 1 momentin mukaisesti toiminnanharjoittajan, joka valmistaa, tuo maahan, saattaa markkinoille, tarjoaa, pitää kaupan, myy tai muuten luovuttaa säteilylähteitä tai säteilytoiminnan turvallisuuteen liittyviä varusteita ja muita tuotteita (tuote), on voitava osoittaa, että tuote on turvallinen. Lain 57 §:n 2 momentin mukaisesti jos 56 §:ssä tarkoitettu tuote voi aiheuttaa merkittävää haittaa terveydelle, valvontaviranomainen voi kieltää tuotteen valmistamisen, tuonnin, viennin, siirron, markkinoille saattamisen, tarjoamisen, kaupan pitämisen, myynnin ja muun luovuttamisen myös muulta oikeushenkilöltä tai luonnolliselta henkilöltä, kuin 56 §:ssä tarkoitetulta toiminnanharjoittajalta. Säteilylakiin ei sisälly markkinoille saattamisen määritelmää.

Säteilyrikkomuksesta tuomitaan, jollei teko ole olosuhteet huomioon ottaen vähäinen tai jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, säteilylain 185 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo lain 57 §:n 2 momentin nojalla annettua kieltoa valmistaa, tuoda, viedä, siirtää, saattaa markkinoille, tarjota, pitää kaupan, myydä tai muuten luovuttaa 56 §:ssä tarkoitettua tuotetta. Rangaistus säteilyrikkomuksesta on sakkoa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2023/1542 akuista ja paristoista ja jäteakuista ja -paristoista, direktiivin 2008/98/EY ja asetuksen (EU) 2019/1020 muuttamisesta sekä direktiivin 2006/66/EY kumoamisesta (jäljempänä *akkuasetus*) vahvistetaan muun muassa kestävyyttä ja turvallisuutta koskevat vaatimukset ja merkintä- ja tietovaatimukset, joiden mukaisesti akkuja ja paristoja voidaan saattaa markkinoille tai ottaa käyttöön unionissa.

Akkuasetuksessa säädetään akkujen ja paristojen kestävyys-, turvallisuus-, merkintä- ja tietovaatimuksista (5 artikla) sekä esimerkiksi aineita koskevista rajoituksista (6 artikla), sähköajoneuvojen ajovoima-akkujen, ladattavien teollisuusakkujen ja kevyiden liikkumisvälineiden akkujen hiilijalanjäljestä (7 artikla), kierrätetystä sisällöstä teollisuusakuissa, sähköajoneuvojen ajovoima-akuissa, kevyiden liikkumisvälineiden akuissa ja ajoneuvoakuissa (8 artikla), yleiskäyttöisten kannettavien akkujen ja paristojen suorituskyky- ja kestovaatimuksista (9 artikla) ja 10 artiklassa ladattavien teollisuusakkujen, kevyiden liikkumisvälineiden akkujen ja sähköajoneuvojen ajovoima-akkujen suorituskyky- ja kestovaatimuksista.

Akkuasetuksen 38 artiklassa säädetään valmistajan velvollisuuksista ja 41 artiklassa maahantuojien velvollisuuksista. Näihin sisältyy velvollisuus varmistaa, että akku tai paristo on suunniteltu ja valmistettu asetuksessa edellytetyllä tavalla ja että sen mukana on selkeät, ymmärrettävät ja helppolukuiset ohjeet ja turvallisuustiedot sekä asetuksessa edellytetyn mukaiset merkinnät. Ennen markkinoille saattamista tai käyttöönottoa on myös muun muassa suoritettava tai suoritutettava vaatimustenmukaisuuden arviointimenettely. Akkuasetuksessa säädetään myös tapauksista, joissa valmistajien velvollisuuksia sovelletaan maahantuojiin ja jakelijoihin (44 artikla).

Akkuasetusta täydentävää kansallista sääntelyä koskeva hallituksen esitys HE 4/2026 vp on annettu eduskunnalle helmikuussa 2026. Mainitussa hallituksen esityksessä ehdotetaan, että jätelain 147 §:n 2 momentissa säädettäisiin rangaistavaksi eräitä akkuasetuksen vastaisia tekoja, mukaan lukien eräiden markkinoille saattamista koskevien kieltojen tai velvollisuuksien rikkominen. .

Laissa vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa (387/2013) säädetään sähkö- ja elektroniikkalaitteen vaatimustenmukaisuuden varmistamisesta (5 §) sekä velvollisuudesta laatia tiettyjen vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja

elektroniikkalaitteissa annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/65/EU mukainen vaatimustenmukaisuusvakuutus (6 §). Vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetussa laissa säädetään myös valmistajan velvollisuudesta, joka koskee sähkö- ja elektroniikkalaitteeseen kiinnitettäviä merkintöjä ja yhteystietoja (7 §), sekä maahantuojan velvollisuuksista laitteen markkinoille saattamisen yhteydessä (11 §). Lain 15 §:n mukaan maahantuojalla ja jakelijalla on samat velvollisuudet kuin valmistajalla, jos ne saattavat sähkö- ja elektroniikkalaitteen markkinoille omalla nimellään tai tavaramerkillään taikka muuttavat markkinoille jo saatettua laitetta tavalla, joka voi vaikuttaa tämän lain mukaisten vaatimusten täyttymiseen.

Vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun lain 28 a §:ssä on rangaistussäännös, jossa säädetään rangaistavaksi vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun lain rikkominen. Rangaistavaa on esimerkiksi 5 §:ssä säädetyn valmistajan sähkö- ja elektroniikkalaitteen vaatimustenmukaisuuden varmistamista koskevan velvollisuuden rikkominen, 6 §:n 1 momentissa säädetyn valmistajan EU-vaatimustenmukaisuusvakuutusta koskevan velvollisuuden rikkominen sekä 11 §:ssä säädetyn maahantuojan velvollisuuden rikkominen laitteen markkinoille saattamisen yhteydessä. Vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun lain rikkomisesta tuomitaan rangaistuksena sakkoa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2000/53/EY romuajoneuvoista säädetään ajoneuvojen markkinoille saattamista koskevasta velvoitteesta. Direktiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että 1 päivän heinäkuuta 2003 jälkeen markkinoille saatettavien ajoneuvojen materiaalit ja osat eivät sisällä lyijyä, elohopeaa, kadmiumia eikä kuusiarvoista kromia muissa kuin liitteessä II luetelluissa tapauksissa ja siinä esitettyjen edellytysten mukaisesti. Mainittu velvoite on täytäntöönpantu kansallisesti valtioneuvoston asetuksella 123/2015 romuajoneuvoista sekä vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta ajoneuvoissa, joka on säädetty jätelain ja ympäristönsuojelulain 83 §:n 4 momentin nojalla. Asetuksessa säädetään toimista, joilla pyritään vähentämään ajoneuvoista peräisin olevien jätteiden syntymistä sekä valmistelemaan uudelleenkäytettäväksi, kierrättämään tai hyödyntämään muulla tavoin romutettaviksi tarkoitettuja ajoneuvoja, jotka ovat jätelaissa (646/2011) tarkoitettua jätettä (romuajoneuvo) ja niiden osia sekä parantamaan romuajoneuvojen käsittelyn ympäristön suojelun tasoa. Asetuksen 4 §:ssä säädetään eräiden vaarallisten aineiden käytön rajoituksista markkinoille saatettavan ajoneuvon materiaalien ja osien osalta.

Jätelain 147 §:n 2 momentin 20 kohdan mukaisesti rangaistavaa on tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa tai laiminlyödä lain 8 §:n 3 momentin, 10 §:n, 12 §:n 3 momentin, 14 §:n, 15 §:n 3 momentin, 16 §:n 3 momentin tai 49 §:n 1 momentin nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädettyä rajoitusta, kieltoa, vaatimusta, määräystä tai velvollisuutta. Edellä mainitun valtioneuvoston asetuksen (123/2015) 4 §:ssä säädetyn kiellon rikkominen on siten jätelain rikkomisena rangaistavaa.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2016/802 tiettyjen nestemäisten polttoaineiden rikkipitoisuuden vähentämisestä (jäljempänä *rikkidirektiivi*) sisältyy jäsenvaltioille osoitettu velvoite varmistaa, ettei markkinoille saateta meriliikenteessä käytettäviä dieselpolttoaineita tai kaasuöljyjä, joiden rikkipitoisuus on suurempi kuin mitä direktiivissä säädetään. Rikkidirektiivin 6 artiklan 10 kohdan mukaisesti jäsenvaltioiden on varmistettava, että niiden alueella ei saateta markkinoille meriliikenteessä käytettäviä dieselpolttoaineita, joiden rikkipitoisuus on suurempi kuin 1,50 painoprosenttia. Direktiivin 7 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että niiden alueella ei saateta

markkinoille meriliikenteessä käytettäviä kaasuöljyjä, joiden rikkipitoisuus on suurempi kuin 0,10 painoprosenttia.

Rikkidirektiivin 7 artiklan 3 kohta on täytäntöönpantu merenkulun ympäristönsuojelulain 2 luvun 10 §:n, 4 luvun 10 §:n, 5 luvun 7 §:n, 6 luvun 6 §:n, 7 luvun 15 §:n, 9 luvun 8 §:n, 10 luvun 1 §:n 3 momentin, 10 luvun 5 §:n ja 11 luvun 3 §:n nojalla annetulla valtioneuvoston asetuksella merenkulun ympäristönsuojelusta (76/2010). Asetuksen 7 §:ssä säädetään meriliikenteessä käytettävän kaasuöljyn rikkipitoisuudesta. Pykälän mukaan Suomessa markkinoille luovutettavan ja meriliikenteessä käytettävän kaasuöljyn rikkipitoisuus saa olla enintään 0,10 painoprosenttia. Sen sijaan direktiivin 6 artiklan 10 kohtaa ei ole täytäntöönpantu Suomen lainsäädännössä.

Ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä on havaittu tarve toteuttaa rikkidirektiivin velvoitteisiin liittyvä lainsäädäntömuutos, jolla merenkulun ympäristönsuojelulakiin siirrettäisiin nyt merenkulun ympäristönsuojelusta annetun valtioneuvoston asetuksen 7 §:n sääntely (ks. jakso 7.10). Lisäksi merenkulun ympäristönsuojelulaissa olisi tarpeen säätää rikkidirektiivin 6 artiklan 10 kohdan edellyttämällä tavalla meriliikenteessä käytettävän dieselpolttoaineen markkinoille saattamisesta.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/70/EY bensiinin ja dieselpolttoaineiden laadusta ja neuvoston direktiivin 93/12/ETY muuttamisesta on täytäntöönpantu ympäristönsuojelulain nojalla annetulla asetuksella. Ympäristönsuojelulain 216 §:ssä säädetään polttoaineita sekä eräitä kemikaaleja ja tuotteita koskevista kielloista ja rajoituksista. Pykälän 1 momentin mukaan, jos polttoaineen, orgaanisia liuottimia sisältävän tuotteen tai ilmakehään haitallisesti vaikuttavan kemikaalin tai tuotteen käytöstä syntyy päästöjä, joista voidaan perustellusti arvioida aiheutuvan terveyshaittaa tai muu 5 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettu seuraus, niiden valmistus, markkinoille saattaminen, vienti tai käyttö voidaan kieltää tai rajoittaa taikka asettaa sille ehtoja taikka määrätä antamaan viranomaiselle niistä tietoja. Pykälän 2 momentin mukaisesti valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä 1 momentissa tarkoitettujen polttoaineiden, kemikaalien ja tuotteiden valmistuksen, maahantuonnin, markkinoille luovuttamisen, maastaviennin, luovuttamisen tai käytön rajoittamisesta tai kieltämisestä sekä valmistettavan, maahan tuotavan, markkinoille luovutettavan, maastavietävän tai käytettävän polttoaineen, kemikaalin tai tuotteen koostumuksesta ja merkitsemisestä sekä velvollisuudesta toimittaa viranomaiselle tietoja polttoaineesta, kemikaalista tai tuotteesta.

Ympäristönsuojelulain 216 §:n 2 momentin (ja 218 §:n) nojalla on annettu valtioneuvoston asetus moottoribensiinin, dieselöljyn ja eräiden muiden nestemäisten polttoaineiden laatuvaatimuksista (883/2022). Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 98/70/EY bensiinin ja dieselpolttoaineiden laadusta ja neuvoston direktiivin 93/12/ETY muuttamisesta on täytäntöönpantu mainitulla asetuksella. Valtioneuvoston asetuksen 3 §:ssä säädetään lyijyllisen moottoribensiinin markkinoille luovuttamisen kiellosta. Asetuksen 4 §:ssä säädetään lyijyttömän moottoribensiinin laatuvaatimuksista ja 6 §:ssä muiden nestemäisten polttoaineiden rikkipitoisuusvaatimuksista. Asetuksen 7 §:ssä säädetään metallisista lisäaineista.

Ympäristönsuojelulain 225 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti ympäristönsuojelulain rikkomisena rangaistavaa on rikkoa lain 216 §:n nojalla annettua valtioneuvoston asetusta. Ympäristönsuojelulain rikkomisesta tuomitaan rangaistuksena sakkoa.

Rikoslain rangaistussäännökset

Edellä on tarkasteltu kunkin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan kannalta merkitykselliseksi tunnistetun Euroopan unionin antaman säädöksen kannalta relevantteja aineelliseen lainsäädäntöön sisältyviä rangaistussäännöksiä. Kun niissä rangaistusuhka on sakkoa, sääntely ei ole riittävää täyttämään ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskevia velvoitteita. Rikoslakiin sisältyy joitakin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan kannalta osittain merkityksellisiä rangaistussäännöksiä.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa on säädetty rangaistavaksi tahallinen tai törkeästä huolimattomuudesta tehty esineen, aineen, säteilyn tai muun sellaisen saattaminen, päästäminen tai jättäminen ympäristöön lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. On mahdollista, että tuotteen markkinoille saattamisen yhteydessä myös esimerkiksi aineen ympäristöön päästämistä koskeva rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan tunnusmerkistö täyttyy, mutta direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdassa ei edellytetä esimerkiksi aineen päästämistä ympäristöön, vaan rangaistavaa tulee olla laittoman tuotteen markkinoille saattaminen sellaisenaan. Ympäristön turmeleminen edellyttää vähintään abstraktia vaaraa ympäristölle tai terveydelle.

Rikoslain 44 luvun 11 §:n mukaisesti räjähderikoksena voi tulla rangaistavaksi tahallinen tai törkeästä huolimattomuudesta tehty vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain taikka sen nojalla annetun säännöksen, kiellon tai määräyksen vastainen taikka ilman mainitussa laissa edellytettyä lupaa tai ilmoitusta taikka lupaa tai ilmoitusta koskevassa päätöksessä asetettujen ehtojen, rajoitusten tai kieltojen vastaisesti tehty räjähteen markkinoille saattaminen. Räjähderikoksen rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Lisäksi rikoslain 44 luvun 1 §:ssä on terveysrikosta koskeva säännös, jossa säädetään rangaistavaksi tiettyjen säädösten vastaiset teot, mukaan lukien maahantuonti, hallussapito, myynnissä pitäminen, välittäminen ja luovuttaminen, siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle. Säännös ei sisällä nimenomaista markkinoille saattamista koskevaa tekotapaa eikä kata laajemmin tuotteita, joiden käytöstä voi aiheutua ympäristölle vaaraa tai vahinkoa.

Tuotteen laitonta markkinoille saattamista koskevaan kriminalisointivelvoitteeseen liittyy myös rikoslain 46 luvun 1 §:n säännös säännöstelyrikoksesta. Säännöstelyrikoksena rangaistavaa on pykälän 1 momentin 7 kohdan mukaisesti rikkoa tai yrittää rikkoa Euroopan unionin antamissa tuontia ja vientiä koskevissa asetuksissa säädettyä tai mainittujen säädösten nojalla annettua säännöstelymääräystä. Säännöstelyrikoksesta tuomitaan rangaistuksena sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Rikoslain 46 luvun 2 §:ssä on törkeää säännöstelyrikosta koskeva säännös. Törkeän säännöstelyrikoksen rangaistusasteikko on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Säännöstelyrikosta ja törkeää säännöstelyrikosta koskevat säännökset kattavat ainoastaan Euroopan unionin antamissa tuontia ja vientiä koskevissa asetuksissa säädetyn tai tällaisen säädöksen nojalla annetun säännöstelymääräyksen rikkomisen tai rikkomisen yrittämisen. Törkeän säännöstelyrikoksen enimmäisrangaistus neljä vuotta ei myöskään olisi riittävä täyttämään ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitetta vähimmäisrangaistuksen enimmäistasosta.

Edellä todetulla tavalla rikoslakiin sisältyy vain joitakin laittomaan tuotteen markkinoille saattamiseen liittyviä rangaistussäännöksiä, joissa niissäkään ei rikoslain 44 luvun 11 §:n

mukaista räjähderikosta lukuun ottamatta säädetä tuotteen markkinoille saattamisen rangaistavuudesta. Voimassa olevissa säännöksissä ei ole myöskään erityisesti huomioitu tuotteita, joiden käyttö aiheuttaa ympäristölle tai sen kautta ihmisen hengelle tai terveydelle vaaraa tai vahinkoa. Direktiivin määritelmän mukainen menettely ei siten ole kattavasti rangaistavaa rikoslaissa, ja rikoslain sääntelyä olisi näin ollen täydennettävä.

3.3.2.2.3 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohta, kemikaaleja sekä kemiallisia aineita ja yhdisteitä koskevien EU:n antamien asetusten vastaiset menettelyt

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että seuraava menettely on rikos, kun se on laitonta ja tahallista: aineiden valmistus, markkinoille saattaminen tai markkinoilla saataville asettaminen, vienti tai käyttö sellaisenaan, seoksissa tai esineissä, mukaan lukien niiden sisällyttäminen esineisiin, kun tällainen menettely aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle, huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille ja

i. on rajoitettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1907/2006 VIII osaston ja liitteen XVII nojalla;

ii. on kiellettyä asetuksen (EY) N:o 1907/2006 VII osaston nojalla;

iii. ei ole Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1107/2009 mukaista;

iv. ei ole Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 528/2012 mukaista;

v. ei ole Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1272/2008 mukaista; tai

vi. on kiellettyä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1021 liitteen I nojalla.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohtaa vastaavaa rikoksen määritelmää. Kyse on siten uudesta kriminalisointivelvoitteesta.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että c alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi. Direktiivin 4 artiklan 2 kohta puolestaan edellyttää, että tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään viisi vuotta. Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan a ja c alakohtiin sisältyvien velvoitteiden osalta (kuoleman aiheuttavat teot) viitataan 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan tarkastelussa edellä todettuun.

Rikoksen määritelmässä viitataan seuraaviin asetuksiin:

- i ja ii alakohta: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1907/2006 kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (jäljempänä myös REACH-asetus), Euroopan kemikaaliviraston perustamisesta, direktiivin 1999/45/EY muuttamisesta sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 793/93, komission asetuksen (EY) N:o 1488/94, neuvoston direktiivin 76/769/ETY ja

komission direktiivien 91/155/ETY, 93/67/ETY, 93/105/EY ja 2000/21/EY kumoamisesta (jäljempänä *REACH-asetus*)

- iii alakohta: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1107/2009 kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta sekä neuvoston direktiivien 79/117/ETY ja 91/414/ETY kumoamisesta (jäljempänä myös *kasvinsuojeluaineasetus*)

- iv alakohta: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 528/2012 biosidivalmisteiden asettamisesta saataville markkinoilla ja niiden käytöstä (jäljempänä myös *biosidiasetus*)

- v alakohta: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1272/2008 aineiden ja seosten luokituksesta, merkinnöistä ja pakkaamisesta sekä direktiivien 67/548/ETY ja 1999/45/EY muuttamisesta ja kumoamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1907/2006 muuttamisesta (jäljempänä myös *CLP-asetus*)

- vi alakohta: Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 2019/1021 pysyvistä orgaanisista yhdisteistä (jäljempänä myös *pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskeva asetus*).

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ympäristön turmelemisena rangaistavaa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsitellä tai säilyttää ainetta, valmistetta, seosta, tuotetta tai esinettä taikka käyttää laitetta vastoin REACH-asetusta (c alakohta), CLP-asetusta (d alakohta), biosidiasetusta (e alakohta), kasvinsuojeluaineasetusta (f alakohta), edellä mainittujen säädösten nojalla annettuja säännöksiä (g alakohta) tai pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1021 (j alakohta) siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rangaistus ympäristön turmelemisesta on sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisen törkeän ympäristön turmelemisen enimmäisrangaistus on kuusi vuotta vankeutta. Rikoslain 48 luvun 3 §:ssä säädetään lisäksi ympäristörikkomuksesta. Pykälän 1 momentin mukaan, jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava ympäristörikkomuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Vaarallisten kemikaalien viennistä ja tuonnista on annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 649/2012. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdan d alakohdassa säädetään rangaistavaksi aineen, valmisteen tai tuotteen maahantuonti ja maasta vienti tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vastoin mainittua asetusta (EU) N:o 649/2012. Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdassa ei viitata mainittuun asetukseen, joten direktiivin ei voi katsoa velvoittavan sen vastaisen viennin säätämiseen rangaistavaksi. Jäljempänä selostetulla tavalla direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdassa viitatuissa asetuksissa ei myöskään säädetä viennistä. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdassa mainituissa asetuksissa tarkoitettujen aineiden, valmisteiden ja seosten vienti on kuitenkin säädetty rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdan d alakohdan mukaisesti rangaistavasti siltä osin kuin ne kuuluvat asetuksen N:o 649/2012 soveltamisalaan. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisen tahallisen rikoksen yritys on pykälän 2 momentin mukaisesti rangaistava.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdan mukaisesti ympäristön turmelemisena rangaistavaa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tuoda maahan tai viedä maasta ainetta, valmistetta tai tuotetta vastoin pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1021 siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaisessa rikoksen määritelmässä viitattujen REACH-asetuksen, kasvinsuojeluaineasetuksen, biosidiasetuksen ja CLP-asetuksen tai näiden nojalla annetun säännöksen vastainen aineen tai seoksen valmistus ja käyttö on rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan c–g alakohdan mukaisesti rangaistavaa, kun teko on tehty siten, että se on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Joihinkin mainituista asetuksista sisältyy esimerkiksi aineen käytön luvanvaraisuutta koskeva edellytys. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan alakohdissa ei viitata asetuksessa edellytetyn luvan vastaisuuteen, miltä osin sääntelyä olisi tarpeen täydentää. Rikoslaissa ei ole myöskään säädetty rangaistavaksi mainittujen asetusten vastaista markkinoille saattamista ja markkinoilla saataville asettamista eikä vientiä. Näiltäkin osin olisi siten tarpeen joiltakin osin täydentää rikoslain sääntelyä. Asiaa tarkastellaan jäljempänä tarkemmin kunkin asetuksen osalta erikseen.

Pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun asetuksen vastainen aineen valmistus, käyttö, tuonti ja vienti on rikoslain 48:1.1:n 2 kohdan j alakohdan ja 5 kohdan e alakohdan mukaisesti rangaistavaa, kun teko on tehty siten, että se on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rikoslaissa rangaistavaksi ei ole säädetty kyseisen asetuksen vastaista markkinoille saattamista eikä markkinoille saataville asettamista. Näiltäkin osin olisi tarpeen joiltakin, jäljempänä tarkemmin selostettavin osin muuttaa rikoslain säännöksiä.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa viitataan aineeseen, valmisteeseen, seokseen, tuotteeseen tai esineeseen. Direktiivissä puolestaan viitataan esimerkiksi aineiden valmistamiseen sellaisenaan, seoksissa tai esineissä, mukaan lukien niiden sisällyttäminen esineisiin. Rikoslain käsitteiden voi näiltä osin katsoa vastaavan direktiivissä käytettäviä käsitteitä.

Edellä todetulla tavalla ympäristörikosdirektiivin 4 artiklan 2 kohta edellyttää, että direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdassa tarkoitettujen rikosten yritys on säädettävä rangaistavaksi. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti pykälän 1 momentin 4–6 kohdassa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava. Pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritystä ei siten ole säädetty rangaistavaksi. Sääntelyä olisi tältä osin täydennettävä siten, että myös tässä tarkasteltavien, pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettujen rikosten tahallinen yritys säädetään rangaistavaksi.

REACH-asetuksen vastaiset menettelyt (3 artiklan 2 kohdan c alakohdan i ja ii alakohdat)

REACH-asetuksen osalta direktiivi edellyttää, että rangaistavaa on laiton ja tahallinen aineiden valmistus, markkinoille saattaminen tai markkinoilla saataville asettaminen, vienti tai käyttö sellaisenaan, seoksissa tai esineissä, mukaan lukien niiden sisällyttäminen esineisiin, kun tällainen menettely aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle, huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille ja on rajoitettua REACH-asetuksen VIII osaston ja liitteen XVII nojalla tai kiellettyä REACH-asetuksen VII osaston nojalla.

Kemikaalien rekisteröintiä, arviointia, lupamenettelyjä ja rajoituksia koskeva REACH-asetus sisältää säännökset aineiden ja seosten valmistuksesta, markkinoille saattamisesta ja käytöstä sellaisenaan, seoksissa tai esineissä sekä seosten markkinoille saattamisesta. Ympäristörikosdirektiivissä viitataan nimenomaisesti REACH-asetuksen VIII osastoon ja liitteeseen XVII (i alakohta) sekä VII osastoon (ii alakohta).

REACH-asetuksen 3 artiklaan sisältyvät aineen, seoksen ja esineen määritelmät. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa viitataan aineeseen, valmisteeseen, seokseen, tuotteeseen tai esineeseen. Direktiivissä puolestaan viitataan esimerkiksi aineiden valmistamiseen sellaisenaan, seoksissa tai esineissä, mukaan lukien niiden sisällyttäminen esineisiin. Rikoslain säännöksen voi näiltä osin katsoa kattavan direktiivin määritelmän.

REACH-asetuksen 3 artiklassa määritellään myös muun muassa valmistus, markkinoille saattaminen sekä käyttö. Markkinoille saattamisella tarkoitetaan toimittamista tai tarjoamista kolmannelle osapuolelle joko maksua vastaan tai maksutta. Maahantuontia pidetään markkinoille saattamisena (3 artiklan 12 kohta). Asetuksen VII ja VIII osastoihin ei sisälly markkinoilla saataville asettamista eikä vientiä koskevia kieltoja tai velvollisuuksia.

Asetuksen VII osastossa säädetään lupamenettelystä. Osaston säännökset koskevat liitteen XIV mukaisia erityistä huolta aiheuttavia aineita. Asetuksen 56 artiklassa säädetään yleisistä säännöksistä, kuten aineen markkinoille saattamista ja käyttöä koskevasta kiellosta asetuksen liitteeseen XIV sisältyvien aineiden osalta. Säännökset koskevat vaarallisia aineita, jotka esimerkiksi aiheuttavat syöpää tai vaurioittavat sukusolujen perimää.

REACH-asetuksen VII osaston osalta ympäristörikosdirektiivin rikoksen määritelmässä viitataan siihen, että menettely on kiellettyä kyseisen osaston nojalla. Rangaistavuuden ei siten ole tarkoitus kattaa muunlaista menettelyä, jossa rikotaan kyseisen osaston säännöksissä säädettyä. Kiellosta säädetään yllä mainitulla tavalla asetuksen 56 artiklassa.

Asetuksen VIII osastossa säädetään tiettyjen vaarallisten aineiden, seosten ja esineiden valmistusta, markkinoille saattamista ja käyttöä koskevista kielloista. Asetuksen 67 artiklan mukaan sellaisen aineen valmistus, markkinoille saattaminen tai käyttö, jolle on asetettu jokin rajoitus liitteessä XVII, ei ole sallittua sellaisenaan, seoksessa tai esineessä, ellei aine ole kyseisen rajoituksen edellytysten mukainen.

REACH-asetuksen tai sen nojalla annetun säännöksen vastainen aineen, seoksen tai esineen käyttö ja valmistus on edellä todetulla tavalla rangaistavaa rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti ympäristön turmelemisena. Näiltä osin rikoslain säännökset täyttävät siten pääosin direktiivin kriminalisointivelvoitteet. REACH-asetuksen 56 artiklan 1 kohdassa säädetään kiellosta saattaa markkinoille käyttöön tai itse käyttää ainetta, joka sisältyy asetuksen liitteeseen XIV, paitsi jos kyseiselle käytölle, jonka (kyseisille käytöille, joiden) vuoksi aine on saatettu markkinoille sellaisenaan tai seoksessa tai sisällytettäväksi esineeseen tai johon (joihin) hän käyttää kyseistä ainetta itse, on myönnetty 60–64 artiklan mukainen lupa. Sen, että joku esimerkiksi käyttää ainetta ilman asetuksen mukaista lupaa, voi katsoa sisältyvän vastoin asetusta toimimiseen. Rikoslain säännöstä olisi kuitenkin tarpeen täydentää lisäämällä säännökseen viittaus luvan vastaiseen menettelyyn.

Tietyt REACH-asetuksen vastaiset menettelyt, mukaan lukien asetuksen VII osastoon kuuluvan 56 artiklan mukaisen markkinoille saattamista tai käyttöä koskevan kiellon rikkominen ilman Euroopan komission kyseiselle aineelle myöntämää nimenomaista lupaa ja aineen käyttäminen kyseisen luvan ehtojen vastaisesti, on säädetty kemikaalirikkomuksena rangaistavaksi kemikaalilain (599/2013) 59 §:n 2 momentin 9 kohdassa. Kemikaalirikkomuksena rangaistavaa

on mainitun pykälän 2 momentin 11 kohdan mukaan myös tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa REACH-asetuksen 67 artiklan mukaista ainetta sellaisenaan, seoksessa tai esineessä koskevaa liitteessä XVII säädettyä rajoitusta. Kemikaalirikkomuksesta tuomitaan rangaistuksena sakkoa. Lisäksi kemikaalilain 60 §:ssä on viittaus rikoslakiin ja nimenomaisesti rikoslain 44 luvun 1 §:n säännökseen terveysrikoksesta ja 48 luvun 1–4 §:ään.

Rikoslakiin ei edellä todetulla tavalla sisälly REACH-asetuksen vastaista markkinoille saattamista koskevaa kriminalisointia. Kun direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohta edellyttää, että mainituista teoista tulee voida määrätä vähintään viiden vuoden enimmäisvankeusrangaistus, kemikaalilain rangaistussäännös ei sakonuhkaisena täytä direktiivin edellytyksiä ja markkinoille saattaminen olisi siten säädettävä rangaistavaksi rikoslaissa. Direktiivin velvoitteiden johdosta olisi siten tarve muuttaa rikoslain säännöksiä.

Ympäristörikosdirektiivin edellytys asetuksen vastaisesta menettelystä aiheutuvasta seurauksesta tai vaarasta (”aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle, huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille”) eroaa rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisen ympäristön turmelemisen vastaavasta tunnusmerkistä. Rikoslain säännöksessä kyseisen tunnusmerkin ala on laajempi, kun se kattaa teot, jotka ovat omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisen törkeän ympäristön turmelemisen enimmäisrangaistus on kuusi vuotta vankeutta. Enimmäisrangaistus koskee sekä tahallisia että törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja. Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohta sen sijaan edellyttää vähintään viiden vuoden enimmäisrangaistusta, ja kyseine velvoite koskee vain tahallisia tekoja. REACH-asetuksen VII ja VIII osastoissa säädetyn vastaisen aineen, valmisteen tai seoksen markkinoille saattamisen säätäminen ympäristön turmelemisena rangaistavaksi johtaisi siten siihen, että enimmäisrangaistus olisi tahallisten tekojen osalta vuoden korkeampi kuin mitä direktiivi edellyttää ja koskisi myös törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja, joita 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoite ei koske.

Ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä on säädetty rangaistavaksi esimerkiksi monien ympäristölle vahingollisten tai riskiä aiheuttavien aineiden lain tai muun säädöksen vastainen valmistus ja käyttö sekä tuonti. Lisäksi mainitussa säännöksessä on säädetty rangaistavaksi myös aineen, valmisteen, seoksen, tuotteen ja esineen säilyttäminen säännöksessä mainittujen säädösten vastaisesti. Moitittavana on siten pidetty tällaista toimintaa, kun se on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Markkinoille saattamisen voi katsoa pitkälti vertautuvan tekotapana esimerkiksi vientiin tai tuontiin, ja REACH-asetuksessa markkinoille saattaminen kattaa myös maahantuonnin. Ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä on säädetty rangaistavaksi tiettyjen säädösten vastainen tuonti ja vienti säännöksessä tarkoitetulla tavalla. Voidaan siten katsoa perustelluksi, että myös REACH-asetuksen vastainen markkinoille saattaminen säädettäisiin rangaistavaksi nimenomaan ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä ympäristölle tai terveydelle aiheutuvan vaaran osalta samoin edellytyksin kuin mitä sovelletaan esimerkiksi valmistusta, käyttöä, säilyttämistä ja tuontia koskeviin tekotapoihin.

Kasvinsuojeluaineasetuksen vastaiset menettelyt (3 artiklan 2 kohdan c alakohdan iii alakohta)

Ympäristörikosdirektiivi velvoittaa säätämään rangaistavaksi laittoman ja tahallisen aineiden valmistuksen, markkinoille saattamisen tai markkinoilla saataville asettamisen, viennin ja käytön sellaisenaan, seoksissa tai esineissä, mukaan lukien niiden sisällyttäminen esineisiin, kun tällainen menettely aiheuttaa direktiivissä tarkoitetun seurauksen tai sellaisen vaaran ja kun menettely ei ole Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1107/2009 mukaista.

Viitatussa asetuksessa (EY) N:o 1107/2009 eli kasvinsuojeluaineasetuksessa säädetään kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamista ja käyttöä koskevista rajoituksista ja kielloista. Kasvinsuojeluaineasetukseen ei sisälly valmistusta, markkinoilla saataville asettamista tai vientiä koskevia säännöksiä. Kasvinsuojeluaineasetuksen 28 artiklassa säädetään markkinoille saattamista ja käyttöä koskevasta luvasta. Kasvinsuojeluainetta ei saa artiklan 1 kohdan mukaan saattaa markkinoille tai käyttää, ellei sille ole annettu kyseisessä jäsenvaltiossa lupaa asetuksen mukaisesti. Artiklan 2 kohdassa säädetään poikkeuksista luvanvaraisuuteen. Asetuksen 58 artiklassa säädetään liitännäisaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä. Säännöksen 1 kohdan mukaan liitännäisainetta ei saa saattaa markkinoille tai käyttää, jollei sille ole myönnetty kyseisessä jäsenvaltiossa lupaa artiklan 2 kohdassa tarkoitetussa asetuksessa vahvistettujen edellytysten mukaisesti.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan f ja g alakohdissa säädetään ympäristön turmelemisena rangaistavaksi muun muassa aineen tai valmisteen käyttö vastoin kasvinsuojeluaineasetusta tai sen nojalla annettuja säännöksiä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Kun säännöksessä tarkoitetun menettelyn kohteena voi olla esimerkiksi aine tai valmiste, rikoslain säännösten voi katsoa pääosin vastaavan direktiivin edellytyksiä käytön osalta. Kasvinsuojeluaineasetuksen 28 artiklaan sisältyy edellä todetulla tavalla lupaedellytys asetuksen mukaisten aineiden käytölle. Sen, että joku esimerkiksi käyttää ainetta ilman asetuksen mukaista lupaa, voi katsoa sisältyvän vastoin asetusta toimimiseen. Rikoslain säännöstä olisi kuitenkin tarpeen täydentää lisäämällä säännökseen viittaus lupaehtojen vastaiseen menettelyyn, jota rikoslain säännöksen ei voi katsoa nykyisin kattavan.

Laissa kasvinsuojeluaineista (1563/2011) säädetään kasvinsuojeluainerikkomuksena rangaistavaksi tietyt kasvinsuojeluaineasetuksen vastaiset menettelyt (41 §). Rangaistavaa on esimerkiksi tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa kasvinsuojeluaineasetuksen 28 artiklassa tarkoitettua hyväksymättömän kasvinsuojeluaineen markkinoille saattamista tai käyttöä koskevaa kieltoa (41 §:n 1 momentin 1 kohta). Kyseiseen lakiin ei sisälly asetuksen 58 artiklan vastaisen menettelyn kriminalisointia.

Kasvinsuojeluaineista annetun lain 43 §:ssä ovat rangaistuksia koskevat viittaussäännökset. Säännöksessä viitataan ympäristön turmelemista koskevaan rikoslain 48 luvun 1–4 §:ään, terveysrikosta koskevaan rikoslain 44 luvun 1 §:ään sekä varomatonta käsittelyä koskevaan rikoslain 44 luvun 12 §:ään.

Rikoslakiin ei sisälly kasvinsuojeluaineasetuksen vastaista markkinoille saattamista koskevaa kriminalisointia. Kuten edellä on REACH-asetuksen osalta todettu, myös kasvinsuojeluaineasetuksen vastainen markkinoille saattaminen on muun muassa direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteiden johdosta säädettävä rangaistavaksi rikoslaissa. Rikoslain sääntelyä olisi siten muutettava.

Kasvinsuojeluaineasetuksen 3 artikla sisältää määritelmät. Säännöksen 9 kohtaan sisältyy markkinoille saattamisen määritelmä. Sen mukaan markkinoille saattamisella tarkoitetaan hallussapitämistä yhteisössä tapahtuvaa myyntiä varten, myös myytäväksi tarjoamista tai muuta

joko ilmaiseksi tai korvausta vastaan tapahtuvaa siirtoa sekä itse myyntiä, jakelua ja muita siirtomuotoja, mutta ei palauttamista edelliselle myyjälle. Luovuttaminen vapaaseen liikkeeseen yhteisön alueelle on säännöksen mukaan asetuksessa tarkoitettua markkinoille saattamista.

Kasvinsuojeluasetuksen vastaista menettelyä koskevien kriminalisointivelvoitteiden täytäntöönpanotavan kannalta merkityksellisiä ovat samat kysymykset enimmäisrangaistuksesta, törkeästä huolimattomuudesta tehdyistä teoista ja abstraktia vaaraa koskevasta tunnusmerkistä, joita on käsitelty edellä REACH-asetusta koskevia tekoja tarkasteltaessa. Näiltä osin viitataan kyseisen tarkastelun johtopäätöksiin.

Biosidiasetuksen vastaiset menettelyt (3 artiklan 2 kohdan c alakohdan iv alakohta)

Ympäristörikosdirektiivi velvoittaa säätämään rangaistavaksi laittoman ja tahallisen aineiden valmistuksen, markkinoille saattamisen tai markkinoilla saataville asettamisen, viennin ja käytön sellaisenaan, seoksissa tai esineissä, mukaan lukien niiden sisällyttäminen esineisiin, kun tällainen menettely aiheuttaa direktiivissä tarkoitetun seurauksen tai sellaisen vaaran ja kun menettely ei ole Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 528/2012 mukaista.

Viitatussa asetuksessa eli biosidiasetuksessa säädetään biosidivalmisteiden markkinoilla saataville asettamista, markkinoille saattamista ja käyttöä koskevista rajoituksista ja kielloista. Biosidiasetukseen ei sisälly valmistusta tai vientiä koskevia säännöksiä.

Keskeinen biosidivalmisteiden markkinoilla saataville asettamista koskeva kielto sisältyy biosidiasetuksen 17 artiklaan. Sen 1 kohdan mukaan biosidivalmisteita ei saa asettaa saataville markkinoilla tai käyttää, ellei niille ole annettu asetuksen mukaista lupaa. Asetukseen sisältyy luvanvaraisuutta koskevia poikkeuksia ja rajoituksia.

Asetuksen mukaisen luvan voi myöntää tapauksesta riippuen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen tai kemikaalivirasto. Kansallisesti biosidivalmisteiden hyväksymisestä säädetään kemikaalilaissa. Kemikaalilain 27 §:n mukaisesti biosidivalmistetta ei saa saattaa markkinoille eikä käyttää ilman valmisteen hyväksymistä, ellei jäljempänä [laissa] tai biosidiasetuksessa toisin säädetä. Hyväksymisestä päättää Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. Kemikaalilain 28–30 §:ssä säädetään hyväksymisen hakemisesta ja edellytyksistä sekä hyväksymispäätöksestä ja biosidivalmisteiden merkinnöistä.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan a, e ja g alakohdissa säädetään ympäristön turmelemisena rangaistavaksi muun muassa aineen tai valmisteen käyttö vastoin kemikaalilakia tai biosidiasetusta tai asetuksen nojalla annettuja säännöksiä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Biosidiasetuksessa säädetään aineita, valmisteita ja esineitä koskevista velvollisuuksista ja kielloista. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti siinä tarkoitetun menettelyn kohteena voi olla esimerkiksi aine, esine tai valmiste.

Rikoslain säännösten voi katsoa pääosin vastaavan direktiivin edellytyksiä käyttöä koskevan tekotavan osalta. Biosidiasetuksen mukaisten valmisteiden käyttö edellyttää edellä todetulla tavalla asetuksen mukaista lupaa. Sen, että joku käyttää valmistetta ilman asetuksen mukaista lupaa, voi katsoa sisältyvän vastoin asetusta toimimiseen. Asetuksen vastaisuuden ei sen sijaan voi katsoa kattavan tekoa, jossa toimitaan vastoin asetuksen mukaista lupaa. Rikoslain

säännöstä olisi siten tarpeen täydentää lisäämällä säännökseen viittaus luvan vastaiseen menettelyyn.

Kemikaalilain 59 §:n 4 momentissa on säädetty kemikaalirikkomuksena rangaistavaksi tietyt biosidiasetuksen vastaiset menettelyt. Rangaistavaa on pykälän 1 momentin 4 kohdan mukaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyödä lain 27 §:ssä säädetyn biosidivalmisteen hyväksyttämisvelvollisuus. Lisäksi kemikaalirikkomuksena rangaistavaa on esimerkiksi tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa biosidiasetuksen 17 tai 27 artiklan mukaisia lupa- tai ilmoitusvelvollisuuksia tai 89, 93, 94 tai 95 artiklan säännöksiä biosidivalmisteiden markkinoilla saataville asettamisen tai käytön lopettamisesta (59 §:n 4 momentin 1 kohta), rikkoa biosidiasetuksen 17 artiklan mukaista velvollisuutta käyttää biosidivalmistetta luvassa mainittujen ehtojen ja edellytysten sekä pakkaus- ja merkintävaatimusten mukaisesti (59 §:n 4 momentin 2 kohta), sekä rikkoa asetuksen 58 artiklan mukaisia biosidivalmisteilla käsiteltyjen esineiden markkinoille saattamiseen, merkitsemiseen tai tietojen toimittamiseen liittyviä velvollisuuksia (59 §:n 4 momentin 4 kohta). Kemikaalirikkomuksesta tuomitaan rangaistuksena sakkoa.

Rikoslakiin ei sisälly biosidiasetuksen vastaista markkinoilla saataville asettamista eikä markkinoille saattamista koskevaa kriminalisointia. Kuten edellä on REACH-asetuksen ja kasvinsuojeluaineasetuksen osalta todettu, myös biosidiasetuksen vastainen markkinoille saattaminen on muun muassa direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteiden johdosta säädettävä rangaistavaksi rikoslaissa. Rikoslain sääntelyä olisi siten muutettava.

Biosidiasetuksessa markkinoilla saataville asettamisella tarkoitetaan biosidivalmisteen tai käsitellyn esineen toimittamista liiketoiminnan yhteydessä jakelua tai käyttöä varten joko maksua vastaan tai maksutta (3 artiklan i alakohta). Markkinoille saattamisella tarkoitetaan puolestaan biosidivalmisteen tai käsitellyn esineen asettamista ensimmäistä kertaa saataville markkinoilla (3 artiklan j alakohta). Käytöllä tarkoitetaan kaikkia biosidivalmisteen kanssa suoritettuja toimintoja, kuten varastointia, käsittelyä, sekoittamista ja käyttöä, lukuun ottamatta toimintoja, joiden tarkoituksena on viedä biosidivalmiste tai käsitelty esine unionin ulkopuolelle (k alakohta).

Biosidiasetuksen vastaista menettelyä koskevien kriminalisointivelvoitteiden täytäntöönpanotavan kannalta merkityksellisiä ovat samat kysymykset enimmäisrangaistuksesta, törkeästä huolimattomuudesta tehdyistä teoista ja abstraktia vaaraa koskevasta tunnusmerkistä, joita on käsitelty edellä REACH-asetusta koskevia tekoja tarkasteltaessa. Näiltä osin viitataan kyseisen tarkastelun johtopäätöksiin.

CLP-asetuksen vastaiset menettelyt (3 artiklan 2 kohdan c alakohdan v alakohta)

Ympäristörikosdirektiivi velvoittaa säätämään rangaistavaksi laittoman ja tahallisen aineiden valmistuksen, markkinoille saattamisen tai markkinoilla saataville asettamisen, viennin ja käytön sellaisenaan, seoksissa tai esineissä, mukaan lukien niiden sisällyttäminen esineisiin, kun tällainen menettely aiheuttaa direktiivissä tarkoitetun seurauksen tai sellaisen vaaran ja kun menettely ei ole Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1272/2008 mukaista.

Rikoksen määritelmässä viitataan CLP-asetukseen, joka koskee kemikaalien luokitusta, merkintöjä ja pakkaamista. CLP-asetuksessa säädetään kemikaalien markkinoille saattamista koskevista velvollisuuksista, rajoituksista ja kielloista, sikäli kun ne koskevat kemikaalien

luokitusta, merkintöjä ja pakkaamista. CLP-asetukseen ei sisälly valmistusta, käyttöä, markkinoilla saataville asettamista eikä vientiä koskevia säännöksiä.

CLP-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan valmistajien, maahantuojien ja jatkokäyttäjien on luokiteltava aineet ja seokset asetuksen II osaston mukaisesti ennen niiden saattamista markkinoille. Artiklan 4 kohdan mukaan, jos aine tai seos luokitellaan vaaralliseksi, toimittajien on varmistettava, että aine tai seos on ennen sen markkinoille saattamista merkitty ja pakattu asetuksen III ja IV osaston säännösten mukaisesti. Artiklan 10 kohdan mukaan aineita ja seoksia ei saa saattaa markkinoille, jos ne eivät ole asetuksen mukaisia.

CLP-asetuksessa aineella tarkoitetaan alkuainetta ja sen yhdisteitä sellaisina kuin ne esiintyvät luonnossa tai millä tahansa valmistusmenetelmällä tuotettuina, mukaan luettuna aineen pysyvyyden säilyttämiseksi tarvittavat lisäaineet ja valmistusprosessista johtuvat epäpuhtaudet, mutta lukuun ottamatta liuottimia, jotka voidaan erottaa vaikuttamatta aineen pysyvyyteen tai muuttamatta sen koostumusta (2 artiklan 7 kohta). Seoksella tarkoitetaan asetuksessa seosta tai liuosta, joka koostuu kahdesta tai useammasta aineesta (2 artiklan 8 kohta).

CLP-asetuksessa markkinoille saattamisella tarkoitetaan toimittamista tai tarjoamista kolmannelle osapuolelle joko maksua vastaan tai maksutta (2 artiklan 18 alakohta). Maahantuontia pidetään markkinoille saattamisena.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan d ja g alakohdissa säädetään ympäristön turmelemisena rangaistavaksi aineen, valmisteen, seoksen, tuotteen tai esineen valmistaminen, luovuttaminen, kuljettaminen, käyttäminen, käsitteleminen ja säilyttäminen sekä laitteen käyttäminen vastoin CLP-asetusta tai sen nojalla annettuja säännöksiä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Kemikaalilain 59 §:n 3 momentissa on säädetty kemikaalirikkomuksena rangaistavaksi tietyt CLP-asetuksen vastaiset menettelyt. Kemikaalirikkomuksena rangaistavaa on esimerkiksi tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa CLP-asetuksen 4 artiklassa tai II–IV osastossa tarkoitettuja luokitusta, merkintöjä ja pakkaamista koskevia velvoitteita (59 §:n 3 momentin 1 kohta) sekä rikkoa CLP-asetuksen 40 artiklassa tarkoitettua velvollisuutta ilmoittaa ainetta koskevia tietoja Euroopan kemikaalivirastolle (59 §:n 3 momentin 2 kohta). Kemikaalirikkomuksesta tuomitaan rangaistuksena sakkoa.

Rikoslakiin ei sisälly CLP-asetuksen vastaista markkinoille saattamista koskevaa kriminalisointia. Kuten edellä on esimerkiksi REACH-asetuksen ja kasvinsuojeluaineasetuksen osalta todettu, myös CLP-asetuksen vastainen markkinoille saattaminen olisi muun muassa direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteiden johdosta säädettävä rangaistavaksi rikoslaissa. Rikoslain sääntelyä olisi siten muutettava.

Kuten REACH-asetuksessa, CLP-asetuksessa markkinoille saattamisella tarkoitetaan toimittamista tai tarjoamista kolmannelle osapuolelle joko maksua vastaan tai maksutta. Lisäksi maahantuontia pidetään markkinoille saattamisena (2 artiklan 18 kohta). Tältä osin viitataan REACH-asetuksen vastaisia menettelyjä koskevassa tarkastelussa todettuun.

CLP-asetuksen vastaista menettelyä koskevien kriminalisointivelvoitteiden täytäntöönpanotavan kannalta merkityksellisiä ovat samat kysymykset enimmäisrangaistuksesta, törkeästä huolimattomuudesta tehdyistä teoista ja abstraktia vaaraa koskevasta tunnusmerkistä, joita on käsitelty edellä REACH-asetusta koskevia tekoja tarkasteltaessa. Näiltä osin viitataan kyseisen tarkastelun johtopäätöksiin.

Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen vastaiset menettelyt (3 artiklan 2 kohdan c alakohdan vi alakohta)

Ympäristörikosdirektiivi velvoittaa säätämään rangaistavaksi laittoman ja tahallisen aineiden valmistuksen, markkinoille saattamisen tai markkinoilla saataville asettamisen, viennin ja käytön sellaisenaan, seoksissa tai esineissä, mukaan lukien niiden sisällyttäminen esineisiin, kun tällainen menettely aiheuttaa direktiivissä tarkoitetun seurauksen tai sellaisen vaaran ja kun se on kiellettyä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1021 liitteen I nojalla. Pysyvät orgaaniset yhdisteet ovat erittäin myrkyllisiä, hitaasti hajoavia kemiallisia yhdisteitä.

Rikoksen määritelmässä viitataan pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevaan asetukseen, jossa säädetään pysyvien orgaanisten yhdisteiden valmistusta, markkinoille saattamista ja käyttöä koskevista rajoituksista ja kielloista. Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevaan asetukseen ei sisälly markkinoilla saataville asettamista eikä vientiä koskevia säännöksiä.

Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen 2 artiklassa säädetään määritelmistä. Artiklassa viitataan esimerkiksi markkinoille saattamisen, valmistuksen ja käytön osalta REACH-asetuksen määritelmiin. Markkinoille saattamisen käsite kattaa siten myös maahantuonnin (pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen 2 artiklan 1 kohta, REACH-asetuksen 3 artiklan 12 kohta). Tältä osin viitataan REACH-asetuksen vastaisia menettelyjä koskevassa tarkastelussa todettuun.

Asetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan liitteessä I lueteltujen aineiden valmistus, markkinoille saattaminen ja käyttö sellaisenaan, seoksissa tai esineissä kielletään, jollei 4 artiklasta muuta johdu. Asetuksen 4 artiklassa säädetään vapautuksista rajoittamistoimenpiteistä.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan j alakohdassa säädetään ympäristön turmelemisena rangaistavaksi muun muassa aineen tai valmisteen käyttö vastoin pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1021 siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Lisäksi asetuksen vastainen aineen, valmisteen tai tuotteen maahantuonti on rangaistavaa ympäristön turmelemisena rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 5 kohdan e alakohdan mukaisesti.

Kemikaalilain 59 §:n 5 momentissa on säädetty kemikaalirikkomuksena rangaistavaksi tietyt pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen vastaiset menettelyt. Kemikaalirikkomuksena rangaistavaa on esimerkiksi tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa asetuksen 3 artiklassa tarkoitettua kieltoa ja rajoitusta (59 §:n 5 momentin 3 kohta).

Rikoslakiin ei sisälly pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen vastaista markkinoille saattamista koskevaa kriminalisointia. Kuten edellä on esimerkiksi REACH-asetuksen ja kasvinsuojeluaineasetuksen osalta todettu, myös pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen vastainen markkinoille saattaminen olisi muun muassa direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteiden johdosta säädettävä rangaistavaksi rikoslaissa. Rikoslain sääntelyä olisi siten muutettava.

Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen vastaista menettelyä koskevien kriminalisointivelvoitteiden täytäntöönpanotavan kannalta merkityksellisiä ovat samat kysymykset enimmäisrangaistuksesta, törkeästä huolimattomuudesta tehdyistä teoista ja abstraktia vaaraa koskevasta tunnusmerkistä, joita on käsitelty edellä REACH-asetusta koskevia tekoja tarkasteltaessa. Näiltä osin viitataan kyseisen tarkastelun johtopäätöksiin.

3.3.2.2.4 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan d alakohta, elohopea-asetuksen vastaiset menettelyt

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesti rangaistavaa tulee olla laiton ja tahallinen elohopean, elohopeayhdisteiden, elohopeaseosten tai lisättyä elohopeaa sisältävien tuotteiden valmistus, käyttö, varastointi, tuonti tai vienti, kun tällainen menettely ei ole Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/852 vahvistettujen vaatimusten mukaista ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle, huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että 3 artiklan 2 kohdan d alakohdan rikosten osalta myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi. Direktiivin 4 artiklan 2 kohta edellyttää, että tällaisen teon yritys on rangaistava.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään viisi vuotta vankeutta. Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan a ja c alakohtaan sisältyvien velvoitteiden osalta (kuoleman aiheuttavat teot) viitataan 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan tarkastelussa edellä todettuun.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan n alakohdan mukaan rangaistavaa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsitellä tai säilyttää ainetta, valmistetta, seosta, tuotetta tai esinettä taikka käyttää laitetta vastoin elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852 siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Perustekomuotoisen teon rangaistus on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta ja törkeän tekomuodon mukaisen teon vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan f alakohdan mukaisesti rangaistavaa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tuoda maahan tai viedä maasta ainetta, valmistetta tai tuotetta vastoin elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852 siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Lisäksi rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdassa säädetään rangaistavaksi kyseisen asetuksen vastainen jätteen maahantuonti, maastavienti ja siirtäminen Suomen alueen kautta.

Kemikaalilain 59 §:n 5 momentissa on säädetty kemikaalirikkomuksena rangaistavaksi tietyt elohopea-asetuksen vastaiset menettelyt. Rangaistus kemikaalirikkomuksesta on sakkoa.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan d alakohdan rikoksen määritelmään sisältyvät valmistuksen, käytön, tuonnin ja viennin tekotavat ovat rikoslain mukaan rangaistavia. Varastointia ei mainita tekotapana rikoslain säännöksissä, mutta yhtenä tekotapana rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa on säilyttäminen. Säilyttämisen voi katsoa kattavan myös varastoinnin, joka on lähtökohtaisesti pidempiaikaista säilyttämistä. Myös elohopea-asetuksen voimaantuloon liittyviä kansallisia lainsäädäntömuutoksia koskevassa hallituksen esityksessä viitataan rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan osalta varastointiin (HE 78/2018 vp, s. 12).

Direktiivin määritelmässä menettelyn kohteena on elohopea, elohopeayhdisteet, elohopeaseokset ja lisättyä elohopeaa sisältävät tuotteet. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa viitataan aineeseen, valmisteeseen, seokseen, tuotteeseen ja esineeseen. Elohopea-asetuksessa viitataan elohopeayhdisteeseen, jolla tarkoitetaan elohopea-asetuksen 2 artiklan 2 kohdan mukaan mitä tahansa ainetta, joka koostuu elohopean atomeista ja yhdestä tai useammasta muun alkuaineen atomista, jotka voidaan erottaa eri ainesosiksi ainoastaan kemiallisilla reaktioilla. Rikoslain säännöksen mukaisen aineen käsitteen voi siten katsoa kattavan myös elohopeayhdisteen käsitteen. Tästä on lähdetty myös valmisteltaessa lakimuutosta, jolla ympäristön turmelemisena säädettiin rangaistavaksi elohopea-asetuksen vastaiset menettelyt. Asiaa koskevan hallituksen esityksen mukaan elohopea-asetuksessa tarkoitetut elohopea, elohopeayhdiste, elohopeaseos ja lisättyä elohopeaa sisältävä tuote sisältyisivät määritelmällisesti rikoslaissa käytettyihin yleiskäsitteisiin ”aine”, ”valmiste” ja ”tuote” (HE 78/2018 vp, s. 12).

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan n alakohta ja 5 kohdan f alakohta täyttävät edellä todetulla tavalla ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan d alakohdan kriminalisointivelvoitteet sekä 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteen enimmäisrangaistuksen vähimmäistasosta.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan pykälän 1 momentin 4–6 kohdassa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava. Kun pykälän 1 momentin 5 kohdassa tarkoitetun teon tahallinen yritys on rangaistava, tältä osin lainsäädäntö kattaa direktiivin velvoitteet. Kuten 3 artiklan 2 kohdan c alakohtaa koskevan tarkastelun yhteydessä edellä on todettu, yrityksen rangaistavuus ei kata rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaista tekoa. Kun direktiivin 4 artiklan 2 kohta edellyttää, että 3 artiklan 2 kohdan d alakohdassa tarkoitetun teon yritys säädetään rangaistavaksi, lainsäädäntöä olisi tarpeen tältä osin muuttaa.

3.3.2.2.5 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohta, ympäristövaikutusten arviointimenettelyä edellyttävän hankkeen toteuttaminen ilman lupaa

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/92/EU 1 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen hankkeiden toteuttaminen mainitun direktiivin 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kun tällainen menettely toteutetaan ilman lupaa ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ilman tai maaperän laadulle tai veden laadulle tai tilalle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohtaa vastaavaa rikoksen määritelmää. Kyse on siten uudesta kriminalisointivelvoitteesta.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaan tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään viisi vuotta vankeutta.

Direktiivin johdanto-osan kappaleessa 29 viitataan mainittuun rikoksen määritelmään. Kappale koskee yrityksen käsitettä. Sen mukaan ”yrityksen” käsitettä tulkitaan kansallisen oikeuden mukaisesti. Kun on kyse direktiivissä määritellystä rikoksesta, joka koskee hankkeen toteuttamista ilman lupaa, koska hankkeen toteuttamisen on ymmärrettävä käsittävän tällaisen hankkeen täytäntöönpanon aloittamisen, esimerkiksi rakentamisen pohjatöiden tai muiden ympäristöön vaikuttavien töiden aloittamisen, direktiivissä ei luetella kyseistä rikosta niiden rikosten joukossa, joiden osalta yrityksestä olisi voitava rangaista rikoksena.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohdassa viitataan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2011/92/EU tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista (jäljempänä myös *YVA-direktiivi*). YVA-direktiivi, muutettuna direktiivillä 2014/52/EU, koskee sellaisten julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arviointia, joilla todennäköisesti on merkittäviä ympäristövaikutuksia. YVA-direktiivin 2 artiklan 1 kohta velvoittaa jäsenvaltiot toteuttamaan kaikki tarpeelliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että ennen luvan myöntämistä hankkeet, joilla muun muassa laatunsa, kokonsa tai sijaintinsa vuoksi todennäköisesti on merkittäviä ympäristövaikutuksia, alistetaan lupamenettelyyn ja että niiden vaikutukset arvioidaan.

YVA-direktiivin 1 artiklan 2 kohdan a alakohdassa on hankkeen määritelmä. Sen mukaan hankkeella tarkoitetaan kyseisessä direktiivissä rakennustyön tai muun laitoksen tai suunnitelman toteuttamista sekä muuta luonnonympäristöön ja maisemaan kajoamista mukaan lukien maaperän luonnonvarojen hyödyntäminen. Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on katsottu, että hanke tarkoittaa tosiasiallista alueen fyysisen olotilan muuttamista (ratkaisu C-254/19, kohta 32).

YVA-direktiivin 1 artiklan 2 kohdassa on myös muun muassa luvan määritelmä. Luvalla tarkoitetaan direktiivissä toimivaltaisen viranomaisen tai viranomaisten päätöstä, joka oikeuttaa hankkeen toteuttajan ryhtymään hankkeen toteuttamiseen (c alakohta).

YVA-direktiivin 4 artiklan 1 ja 2 kohdassa määritellään, mitkä hankkeet on arvioitava ko. direktiivissä säädetyn ympäristövaikutusten arviointimenettelyn mukaisesti. Artiklan 1 kohdassa (direktiivin liite I) määritellään hankkeet, joiden kohdalla direktiivin mukainen arviointi on toteutettava, ja 2 kohdassa (direktiivin liite II) hankkeet, joiden kohdalla on kansallisesti määritettävä, arvioidaanko hankkeet direktiivin mukaisesti. Jäsenvaltioiden on määritettävä 2 kohdan mukaiset hankkeet a) tapauskohtaisesti selvittämällä; tai b) jäsenvaltioiden asettamien raja-arvojen tai valintaperusteiden avulla. Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat päättää molempien a ja b alakohdassa tarkoitettujen menettelyjen soveltamisesta.

Ympäristörikosdirektiivin kyseisen rikoksen määritelmän mukaisesti olisi edellä todetulla tavalla säädettävä rangaistavaksi sellaisen hankkeen toteuttaminen ilman toimivaltaisen viranomaisen lupaa, jonka ympäristövaikutukset on YVA-lainsäädännön mukaisesti arvioitava asiaa koskevassa menettelyssä. Rangaistavuuden tulee kattaa sekä sellaisten hankkeiden toteuttamisen ilman lupaa, jotka on määritelty YVA-direktiivin liitteessä I, että niiden hankkeiden toteuttamisen ilman lupaa, joita ei sisälly YVA-direktiivin liitteeseen I mutta jotka on kansallisesti määritetty sellaisiksi, jotka tulee arvioida direktiivin mukaisesti.

YVA-direktiivin liitteen I 24 kohdan mukaan hankkeisiin, joita tarkoitetaan 4 artiklan 1 kohdassa, kuuluvat kaikki muutokset tai laajennukset liitteessä lueteltuihin hankkeisiin, jos muutos tai laajennus itsessään vastaa liitteessä mahdollisesti vahvistettuja raja-arvoja. YVA-direktiivin liitteen II 13 kohdan mukaan hankkeisiin, joita tarkoitetaan 4 artiklan 2 kohdassa, kuuluvat a) kaikki muutokset tai laajennukset liitteessä I tai liitteessä mainittuihin sellaisiin hankkeisiin, joille on jo myönnetty lupa, jotka on jo toteutettu tai joita parhaillaan toteutetaan, jos muutoksesta tai laajennuksesta voi olla merkittävää haittaa ympäristölle (muut kuin liitteessä I mainitut muutokset ja korjaukset) sekä b) liitteessä I mainitut hankkeet, jos niiden tarkoituksena on yksinomaan tai pääasiassa uusien menetelmien tai tuotteiden kehittäminen ja testaaminen, ja jotka eivät kestä kahta vuotta kauemmin.

YVA-direktiivi on kansallisesti pantu täytäntöön ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetulla lailla (252/2017, jäljempänä *YVA-laki*). YVA-lain 2 §:n 9 kohdan mukaan luvalla

tarkoitetaan viranomaisen hankkeen toteuttamiseen myöntämää lupaa ja muuta siihen rinnastettavaa päätöstä. Hankkeella tarkoitetaan YVA-lain 2 §:n 10 kohdan mukaan a) laitoksen, toiminnan ja rakennustyön toteuttamista; sekä b) muuta luonnonympäristöön ja maisemaan kajoamista sekä mineraalivarojen hyödyntämistä.

YVA-lain soveltamisalasta säädetään lain 3 §:ssä. Säännöksen 1 momentin mukaan lakia ja ympäristövaikutusten arviointimenettelyä sovelletaan hankkeisiin ja niiden muutoksiin, joilla todennäköisesti on merkittäviä ympäristövaikutuksia. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä arvioitavat hankkeet ja niiden muutokset luetellaan liitteessä 1. YVA-lain liitteen 1 mukaiset hankkeet arvioidaan aina YVA-menettelyssä.

YVA-lain 3 §:n 2 momentin mukaan arviointimenettelyä sovelletaan lisäksi yksittäistapauksessa sellaiseen hankkeeseen tai jo toteutetun hankkeen muuhunkin kuin 1 momentissa tarkoitettuun muutokseen, joka todennäköisesti aiheuttaa laadultaan ja laajuudeltaan, myös eri hankkeiden yhteisvaikutukset huomioon ottaen, 1 momentissa tarkoitettujen hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia merkittäviä ympäristövaikutuksia. Pykälän 3 momentin mukaan päätettäessä arviointimenettelyn soveltamisesta yksittäistapauksessa on sen lisäksi, mitä 2 momentissa säädetään, otettava huomioon hankkeen ominaisuudet ja sijainti sekä vaikutusten luonne. Päätöksenteon perustana olevista tekijöistä säädetään liitteessä 2.

YVA-lain lähtökohta on, että viranomainen ei saa myöntää lupaa hankkeen toteuttamiseen ennen kuin se on saanut käyttöönsä YVA-lain mukaisen arviointiselostuksen ja perustellun päätelmän sekä valtioiden rajat ylittäviin vaikutuksiin liittyvät YVA-lain 29 §:ssä tarkoitetut kansainvälistä kuulemista koskevat asiakirjat (YVA-lain 25 §:n 2 momentti). Säännös perustuu YVA-direktiivin 2 artiklaan.

YVA-lain liite 1 sisältää kaikki YVA-direktiivin liitteen I hankkeet. Sen lisäksi YVA-lain liitteeseen 1 sisältyy joitakin muitakin hankkeita. Osa YVA-lain liitteessä 1 olevan luettelon hankkeista perustuu myös ympäristövaikutusten arviointia koskeviin kansainvälisiin sopimuksiin eli yleissopimukseen valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista (SopS 67/1997) ja Suomen ja Viron kahdenväliseen YVA-sopimukseen eli sopimukseen valtioiden rajat ylittävien ympäristövaikutusten arvioinnista (SopS 51/2002). Lisäksi YVA-lain liite 1 sisältää myös YVA-direktiivin liitteen II hankkeita sekä hankkeita, jotka on määritelty vain kansallisesti. Osa raja-arvoista YVA-lain liitteessä 1 on määritetty kansallisesti.

YVA-direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa velvoitetaan jäsenvaltiot määrittämään direktiivin liitteessä II lueteltujen hankkeiden osalta YVAn tarve. Jäsenvaltiot voivat määrittää tämän tapauskohtaisesti selvittämällä tai jäsenvaltioiden asettamien raja-arvojen tai valintaperusteiden avulla. Suomessa ei ole säädetty listaa hankkeista, joihin YVA-lain 3 §:n 2 momentin mukainen yksittäistapausarviointi kohdistuu, vaan arvioinnin soveltamisalaan kuuluvat kaikki hankkeet, joilla todennäköisesti on hankeluettelon hankkeisiin rinnastettavia merkittäviä ympäristövaikutuksia. Kansallisesti YVA-lain soveltamisalaan voi siten kuulua myös muita hankkeita kuin ne hankkeet, jotka luetellaan YVA-direktiivin liitteessä I tai II.

YVA-lain liitteessä 2 säädetään lain 3 §:n 3 momentissa tarkoitetuista tekijöistä, joita käytetään päätettäessä ympäristövaikutusten arviointimenettelyn soveltamisesta 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuun hankkeeseen. Tällaisia tekijöitä ovat hankkeen ominaisuudet (kuten hankkeen koko ja suunnitelma, yhteisvaikutus muiden olemassa olevien ja/tai hyväksyttyjen hankkeiden kanssa), hankkeen sijainti, vaikutusten luonne sekä kuuluminen tiettyjen julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arvioinnista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2011/92/EU liitteessä II lueteltuihin hankkeisiin.

Päätöksen arviointimenettelyn soveltamisesta 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuun hankkeeseen tekee YVA-lain 11 §:n 1 ja 3 momentin mukaan Lupa- ja valvontavirasto tai tiettyjen hankkeiden kohdalla työ- ja elinkeinoministeriö.

YVA-lain mukaisen arviointivelvollisuuden piiristä ei ole suljettu pois mitään hanketyyppiä. Yksittäistapauksia koskevassa päätöksenteossa YVA-lain 3 §:n 2 momentin mukaisesti harkittavat hankkeet voivat olla hanketyypiltään erilaisia tai eräissä tapauksissa saman tyyppisiä mutta pienempiä kuin hankeluettelon hankkeet. Euroopan unionin tuomioistuimen oikeuskäytännössä on korostettu YVA-direktiivin liitteiden hankemääritelmien laajaa tulkintaa (esim. liitteen II tulkinnan osalta ratkaisu C-329/17, liitteen I tulkinnan osalta ratkaisu C-2/07).

Vaikutusten merkittävyyden ja rinnastamisen arviointi on tapauskohtaista. Korkein hallinto-oikeus on tarkastellut YVA-lain 3 §:n 2 momentin soveltamista ratkaisussaan KHO 2023:106. KHO:n mukaan hankeluettelossa määritelty kokoraja kuvaa yleisellä tasolla, minkä kokoluokan hankkeiden vaikutuksia on pidettävä YVA-laissa tarkoitetusti merkittävinä myös arvioitaessa YVA-menettelyn soveltamista yksittäistapauksessa. Vaikutusten merkittävyys arvioidaan kuitenkin kussakin hankkeessa erikseen ottaen huomioon muun ohella hankkeen ominaisuudet ja sijainti, sillä kuten unionin tuomioistuimen vakiintuneesta oikeuskäytännöstä ilmenee (esimerkiksi tapaus C-392/96, komissio vastaan Irlanti), myös kokoluokaltaan pienistä hankkeista voi aiheutua merkittäviksi katsottavia ympäristövaikutuksia.

Yksittäistapausarvioinnissa YVA-lain soveltamisalaan kuuluviksi hankkeiksi on katsottu muun muassa aurinkovoimalahankkeita, tuulivoimapuistohankkeita, valtatiehankkeita (tien uusi linjaus), kaivostoimintaan liittyviä rikastushiekka-altaita ja muita maa-ainestenottoon, -louhintaan, -murskaukseen ja ylijäämämaiden vastaanottoon liittyviä hankkeita, kalataloushankkeita sekä erilaisia teollisuushankkeita (akkukennotehdas, pallografiittitehdas, hukkalämmön siirtohanke). Kyse voi olla yksityisen toiminnanharjoittajan tai yksityishenkilön toteuttamasta hankkeesta, kuten isosta karjatilasta tai pellonparannushankkeesta.

Kansallisesti YVA-laissa tarkoitettuja hankkeita koskevaa lupasääntelyä sisältyy ilmailulakiin (864/2014), kaivoslakiin (621/2011), lakiin eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta (768/2004), lakiin kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta (603/1977), lakiin vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta (390/2005), maa-aineslakiin (555/1981), lakiin liikennejärjestelmästä ja maanteistä (503/2005), ratalakiin (110/2007), rakentamislakiin (751/2023), vesilakiin (587/2011), ydinenergialakiin (990/1987) sekä ympäristönsuojelulakiin (527/2014). Näillä säädöksillä on täytäntöönpantu YVA-direktiiviin sisältyvä velvoite hankkeiden luvanvaraisuuden osalta.

Ilmailulaissa säädetyn lentopaikan tai muun ilmailua palvelevan alueen rakentaminen edellyttää rakentamislupaa (ilmailulain 79 §), ja rakentamisluvan edellytyksenä on ympäristönsuojelulain edellyttämä ympäristölupa (ilmailulain 81 §). Myös sellaisen ydinenergialain mukaisen hankkeen toteuttaminen, jossa muutetaan ympäristöä ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisella tavalla, edellyttää rakentamislain 42 §:n mukaista rakentamislupaa ja ympäristönsuojelulain mukaista ympäristölupaa (ympäristönsuojelulain liite 1, taulukko 2, kohdan 3 alakohta b) sekä mahdollisesti myös vesilain mukaista lupaa. Hankkeen toteuttaminen ilman rakentamislaissa tai ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tulee siten kattaneeksi myös ilmailulain ja ydinenergialain mukaisten hankkeiden toteuttamisen ilman lupaa sellaisten hankkeiden kohdalla, jotka aiheuttavat tai ovat omiaan aiheuttamaan ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohdassa tarkoitetun huomattavan vahingon.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaiseen rikoksen määritelmään sisältyy edellytys siitä, että teko aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ilman tai maaperän laadulle tai veden laadulle tai tilalle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille. Direktiivin johdanto-osan kappale 29 huomioiden hankkeen toteuttamisessa voidaan katsoa olevan kyse ympäristön muuttamiseen ryhtymisestä. Tällaisessa menettelyssä ympäristöä tai sitä kautta terveyttä voidaan mainitulla tavalla vaarantaa tai vahingoittaa ensinnäkin päästämällä ainetta luvan vastaisesti ympäristöön. Kyse voi olla myös muunlaisesta ilman lupaa tapahtuvasta konkreettisesta ympäristön muuttamiseen ryhtymisestä esimerkiksi kaivamalla, louhimalla tai puita kaatamalla.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan rangaistavaa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esine, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rangaistus ympäristön turmelemisesta on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Mainittu säännös kattaa ilman lupaa tapahtuvan aineen päästämisen ympäristöön siten, että aiheutuu vähintään säännöksen mukainen abstrakti vaara ympäristölle tai terveydelle. Sikäli kuin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohdassa tarkoitetun hankkeen toteuttamisessa esimerkiksi päästetään laittomasti ainetta ympäristöön siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, menettely voi tulla rangaistavaksi ympäristön turmelemisena rikoslain 48:1.1:n 1 kohdan mukaan. Ympäristön muuttamiseen ryhtyminen siten, että ympäristöön päästetään esimerkiksi haitallista ainetta ilman ympäristönsuojelulain edellyttämää lupaa, on todetulla tavalla säädetty rangaistavaksi rikoslaissa.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 3 momentin mukaisesti ympäristön turmelemisesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla muuttamaan ympäristöä vastoin 1) alueidenkäyttölakia (132/1999), 2) rakentamislakia (751/2023), 3) vesilakia (587/2011), 4) maa-aineslakia (555/1981), 5) Saimaan ja Vuoksen juoksutussääntöä taikka 6) näiden nojalla annettua säännöstä, yleistä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä taikka kaavaa tai lupaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista. Mainitun säännöksen mukaisesti rangaistavaa on ympäristön muuttamiseen ryhtyminen esimerkiksi vastoin rakentamislakia, vesilakia tai maa-ainelakia siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista. Vastoin lakia toimimisen voi katsoa sisältävän ilman lupaa toimimisen silloin, kun tietyn toiminnan edellytyksenä on kyseisen lain mukainen lupa toiminnalle. Ympäristön muuttamiseen ryhtyminen ilman lupaa on siten säädetty ympäristön turmelemisena rangaistavaksi, kun kyse on esimerkiksi ilman rakentamislaissa tai vesilaissa edellytettyä lupaa toimimisesta ja teko aiheuttaa pykälässä tarkoitetun abstraktin vaaran ympäristölle.

Rikoslain 48 luvun 2 §:ssä on säädetty rangaistavaksi törkeä ympäristön turmeleminen, josta säädetty rangaistusasteikko on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta. Lisäksi rikoslain 48 luvun 3 §:ssä on ympäristörikkomusta koskeva säännös. Pykälän 1 momentin mukaan, jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava ympäristörikkomuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Lisäksi 3 §:n 3 momentin mukaan ympäristörikkomuksesta tuomitaan se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö ympäristönsuojelulain 27–29 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden hakea ympäristölupaa,

jollei teko ole ympäristön turmelemisena rangaistava. Ympäristörikkomuksen enimmäisrangaistus on kuusi kuukautta vankeutta.

Ilman laissa edellytettyä lupaa toimiminen on säädetty rangaistavaksi myös osassa niistä säädöksistä, joihin sisältyy YVA-laissa tarkoitettuja hankkeita koskevaa lupasääntelyä. Aineelliseen lainsäädäntöön sisältyvissä rangaistussäännöksissä rangaistusuhkana on sakkorangaistus, jolloin säännökset eivät täytä ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan d kohdan mukaisia velvoitteita enimmäisrangaistuksen vähimmäistasosta. Niistä säädöksistä, joihin sisältyy YVA-laissa tarkoitettuja hankkeita koskevaa lupasääntelyä, ympäristön muuttamiseen ryhtyminen ilman lupaa on rikoslaissa säädetty rangaistavaksi edellä todetulla tavalla vain rakentamislain, vesilain ja maa-aineslain osalta (rikoslain 48 luvun 1 §:n 3 momentti).

Vesilain 16 luvun 2 §:n 1 kohdan mukaan, joka tahallaan tai huolimattomuudesta ryhtyy 3 luvun 2 tai 3 §:ssä taikka 5 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun hankkeeseen ilman lupaviranomaisen myöntämää lupaa on tuomittava, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, vesilain luparikkomuksesta sakkoon. Vesilain 3 luvun 2 §:ssä säädetään vesitaloushankkeen yleisestä luvanvaraisuudesta ja 3 §:ssä aina luvanvaraisista vesitaloushankkeista. Vesilain 5 luvun 3 §:ssä säädetään ojituksen luvanvaraisuudesta. Vesilain luparikkomuksena ei ole säädetty rangaistavaksi esimerkiksi vesilain 4 luvun säännösten vastaista menettelyä, eli ilman lupaa toimimisen rangaistavuus ei kata kaikkea vesilain mukaisesti luvanvaraista menettelyä.

Rakentamislain 152 §:ssä on rangaistussäännös. Pykälän 1 kohdan mukaan, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta aloittaa lupaa edellyttävän rakentamisen tai ryhtyy muuhun toimenpiteeseen ilman 42, 53 tai 55 §:ssä tarkoitettua lupaa on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 48 luvun 1–4 §:n mukaisena ympäristön turmelemisena, törkeänä ympäristön turmelemisena, ympäristörikkomuksena tai tuottamuksellisena ympäristörikoksena tai 6 §:ssä tarkoitettuna rakennussuojelurikoksena, rakennusrikkomuksesta sakkoon. Rakentamislain 42 §:ssä säädetään uuden rakennuksen ja rakennuksen rakentamiseen verrattavissa olevan korjaus- ja muutostyön sekä rakennuksen laajentamiseen tai sen kerrosalaan laskettavan tilan lisäämiseen edellytettävästä rakentamisluvasta. Lain 53 §:ssä säädetään maisematyöluvasta ja 55 §:ssä rakennuksen purkamisluvasta.

Vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 125 §:n 2 kohdan mukaan räjähdesäännösten rikkomisena rangaistavaa on tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa mainitun lain tai sen nojalla annetun säännöksen vastaisesti 23, 37, 58, 58 a tai 58 b §:ssä säädettyä lupavelvollisuutta taikka 33 §:ssä säädettyä varastoalueen vahvistamisvelvollisuutta. Rangaistus räjähdesäännösten rikkomisesta on sakkoa. Lain 23 §:ssä säädetään luvanvaraisuudesta. Säännöksen 1 momentin mukaan vaarallisen kemikaalin laajamittaista teollista käsittelyä ja varastointia saa harjoittaa vain Turvallisuus- ja kemikaaliviraston luvalla. Lain 58 §:ssä säädetään räjähteiden valmistuksen ja varastoinnin luvanvaraisuudesta.

Maa-aineslain 17 §:ssä on rangaistussäännös. Pykälän 1 momentin mukaan rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Pykälän 2 momentin mukaan, joka muulla kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta ryhtyy ilman tämän lain mukaan vaadittavaa lupaa tai luvan vastaisesti ottamaan aineksia, laiminlyö luvassa määrätyt velvollisuutensa tai muutoin ottaa aineksia vastoin tämän lain säännöksiä, on tuomittava maa-ainesrikkomuksesta sakkoon.

Kaivoslain 160 §:ään sisältyy rangaistussäännös. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaisesti kaivossäännösten rikkomisesta rangaistaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, sitä, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo lain 9–11, 15–18, 22–24, 26, 29, 143–145, 150 tai 168 §:ssä säädettyä velvollisuutta, kieltoa tai rajoitusta. Lain 16 §:ssä säädetään kaivostoiminnan luvanvaraisuudesta.

Eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annettuun lakiin, kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettuun lakiin, lakiin liikennejärjestelmästä ja maanteistä tai ratalakiin ei sisälly asiaa koskevia rangaistussäännöksiä.

Rikoslain 44 luvun 10 §:n 1 kohdan mukaan, joka ydinenergialain taikka sen nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta ilman lupaa käyttää ydinenergiaa tai jättää noudattamatta ydinenergian käyttöön myönnetyn luvan ehtoja on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, ydinenergian käyttörikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. On huomioitava, että valmisteltavana on ydinenergialain kokonaisuudistus (TEM032:00/2023), missä yhteydessä ehdotetaan muutettavaksi myös muun muassa rikoslain 44 luvun 10 §:ää.

Edellä todetulla tavalla rikoslain säännökset eivät kaikilta osin kata menettelyä, jossa hankkeen toteuttamiseen eli ympäristön muuttamiseen hankkeen toteuttamiseksi ryhdytään ilman niiden säädösten mukaista lupaa, joihin sisältyy YVA-laissa tarkoitettuja hankkeita koskevaa lupasääntelyä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan direktiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisen vahingon. Rikoslain sääntelyä olisi näin ollen tarpeen täydentää.

3.3.2.2.6 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohta, laiton jätteiden keräys, kuljetus ja käsittely sekä näiden toimien valvonta ja loppusijoituspaikkojen jälkihoito

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaan rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen jätteen keräys, kuljetus tai käsittely, tällaisten toimien valvonta ja loppusijoituspaikkojen jälkihoito, mukaan lukien kauppiaana tai välittäjänä toteutetut toimet, kun tällainen menettely i) koskee Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/98/EY 3 artiklan 2 kohdassa määriteltyä vaarallista jätettä ja se koskee muuta kuin merkityksetöntä määrää tällaista jätettä; tai ii) koskee muuta kuin i alakohdassa tarkoitettua jätettä ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille.

Alakohtaa selitetään direktiivin johdanto-osan kappaleessa 18. Sen mukaan jätteen laiton keräys, kuljetus ja käsittely sekä tällaisten toimien valvonnan ja loppusijoituspaikkojen jälkihoidon puuttuminen, mukaan lukien kauppiaana tai välittäjänä toteutetut toimet, voivat aiheuttaa tuhoisia vaikutuksia ympäristölle ja ihmisten terveydelle. Tällaisia vaikutuksia voi aiheuttaa laiton menettely, joka koskee lääkkeistä, narkoottisista aineista, mukaan lukien narkoottisten aineiden valmistuksessa käytettävät ainesosat, peräisin olevaa haitallista jätettä, kemikaaleja, jätettä, joka sisältää happoja tai emäksiä, tai jätettä, joka sisältää myrkkyjä, raskasmetalleja, öljyä, rasvaa, sähkö- ja elektroniikkalaiteromua, romuajoneuvoja tai muovijätettä. Jäsenvaltioiden olisi sen vuoksi varmistettava, että laiton jätehuolto on rikos, kun tällainen menettely koskee muuta kuin merkityksetöntä määrää haitallista jätettä tai se koskee muuta jätettä ja tällainen muu jäte aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle tai ihmisten terveydelle.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan b kohtaan sisältyy pääosin uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohtaa vastaava kriminalisointivelvoite. Vanhaan ympäristörikosdirektiivin ei sen sijaan sisälly uuden direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohtaa vastaavaa, vaarallista jätettä koskevaa kriminalisointivelvoitetta, eli näiltä osin uuteen ympäristörikosdirektiiviin sisältyy uusi kriminalisointivelvoite.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohdan mukaan 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaisten tekojen kohdalla törkeästä huolimattomuudesta tehdyn teon oltava rangaistava. Edelleen 4 artiklan 2 kohta edellyttää, että rikoksen yritys on rangaistava.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaan tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään viisi vuotta vankeutta. Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan a ja c alakohtien mukaisten velvoitteiden osalta viitataan 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan tarkastelun yhteydessä todettuun (jakso 3.3.2.2.1).

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaisen menettelyn tulee artiklan johdantolauseen mukaisesti olla laitonta. Direktiivistä ei käy ilmi, missä Euroopan unionin antamissa säädöksissä säädetään direktiivissä tarkoitetulla tavalla jätteen käsittelystä, keräyksestä tai kuljetuksesta tai tällaisten toimien valvonnasta ja loppusijoituspaikkojen jälkihoidosta, mukaan lukien kauppiaana tai välittäjänä toteutetut toimet. Sitä, minkä aineelliseen lainsäädäntöön kuuluvien säädösten mukaisesti laittoman menettelyn ala määrittyy, ei näin ollen määritellä direktiivissä.

Keskeinen jätteiden käsittelyä ja jätehuoltoa koskeva Euroopan unionin antama säädös on Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/98/EY jätteistä ja tiettyjen direktiivien kumoamisesta (jäljempänä *jätedirektiivi*), johon viitataan ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohdassa vaarallisten jätteen käsitteen osalta.

Jätedirektiiviin sisältyvän määritelmän mukaan jätteen käsittelyllä tarkoitetaan hyödyntämis- tai loppukäsittelytoimia, mukaan lukien hyödyntämisen tai loppukäsittelyn valmistelu (3 artiklan 14 kohta). Jätteen käsittelyssä voidaan katsoa olevan kyse konkreettisista jätteen käsittelytoimista, joissa fyysisesti käsitellään jätettä, myös siltä osin kuin kyse on jätteen hyödyntämisen tai loppukäsittelyn valmistelutoimista. Esimerkiksi velvollisuus laatia jätehuoltosuunnitelma ei siten kuulu jätteen käsittelyn määritelmän piiriin. Jätedirektiivin mukaan keräyksellä tarkoitetaan jätteen kokoamista, mukaan lukien jätteen alustava lajittelu ja alustava varastointi sen kuljettamiseksi jätteenkäsittelylaitokseen (3 artiklan 10 kohta). Myös jätteen keräämisen ja kuljettamisen osalta sääntelyn lähtökohdaksi voidaan ottaa vastaavalla tavalla konkreettiset, fyysistä jätteen keräämistä tai kuljetusta tarkoittavat toimet. Jätteiden rajat ylittävien siirtojen ei sen sijaan katsota kuuluvan jätteen kuljetuksen käsitteen piiriin. Jätteiden siirtoa koskee erikseen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan g alakohta.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaan rangaistavaa tulee olla jätteen keräys-, kuljetus- ja käsittelytoimien valvonta ja loppusijoituspaikkojen jälkihoito, mukaan lukien kauppiaana tai välittäjänä toteutetut toimet. Ilmaisulla viitataan jätehuoltoon (jätedirektiivin 3 artiklan 9 kohta). Direktiivissä käytetty ilmaisu ”jätteen keräys-, kuljetus- ja käsittelytoimien valvonta” viittaa toiminnanharjoittajien omaan toimintansa valvontaan eli jätelain käsitteistön mukaan tarkkailuun eikä viranomaisen harjoittamaan valvontaan. Ympäristörikosdirektiivin englanninkielisessä versiossa käytetty termi on ”supervision”, ja jätedirektiivissä sama termi on suomeksi käännetty ”tarkkailuksi”.

Jätteiden käsittelyä, kuljetusta tai keräystä tai tällaisten toimien valvontaa ja loppusijoituspaikkojen jälkihoitoa, mukaan lukien kauppiaana tai välittäjänä toteutetut toimet, koskevaa sääntelyä on tunnistettu sisältyväksi jätedirektiivin ohella seuraaviin direktiiveihin:

- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2000/53/EY romuajoneuvoista
- Neuvoston direktiivi 1999/31/EY kaatopaikoista
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/19/EU sähkö- ja elektroniikkalaiteromusta
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2006/21/EY kaivannaisteollisuuden jätehuollosta ja direktiivin 2004/35/EY muuttamisesta (jäljempänä myös *kaivannaisjätedirektiivi*)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2019/904 tiettyjen muovituotteiden ympäristövaikutuksen vähentämisestä
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2019/883 aluksilta peräisin olevan jätteen toimittamiseen tarkoitetuista satamassa olevista vastaanottolaitteista, direktiivin 2010/65/EU muuttamisesta ja direktiivin 2000/59/EY kumoamisesta (jäljempänä myös *alusjätedirektiivi*)
- Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/68/EY vaarallisten aineiden sisämaankuljetuksista (jäljempänä myös *VAK-direktiivi*).

Lisäksi radioaktiivisten jätteiden ja ydinjätteiden käsittelyä tai kuljetusta koskevaa sääntelyä sisältyy neuvoston direktiiviin 2013/59/EURATOM turvallisuutta koskevien perusnormien vahvistamisesta ionisoivasta säteilystä aiheutuvilta vaaroilta suojelemiseksi ja direktiivien 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom ja 2003/122/Euratom kumoamisesta (jäljempänä myös *säteilyturvallisuusdirektiivi*) sekä neuvoston direktiiviin 2011/70/Euratom yhteisön kehyksen perustamisesta käytetyn ydinpolttoaineen ja radioaktiivisen jätteen vastuullista ja turvallista huoltoa varten (jäljempänä myös *ydinjätedirektiivi*). Radioaktiivisten aineiden ja radioaktiivisen materiaalin laitonta käsittelyä ja kuljetusta koskee erikseen ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohta.

Jätteen käsittelystä, keräyksestä tai kuljetuksesta tai tällaisten toimien valvonnasta tai loppusijoituspaikkojen jälkihoidosta säädetään lisäksi seuraavissa Euroopan unionin antamissa asetuksissa:

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/852 elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta (jäljempänä myös *elohopea-asetus*),
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2019/1021 pysyvistä orgaanisista yhdisteistä (jäljempänä myös *POP-asetus*),
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/590 otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta (jäljempänä myös *otsoniasetus*),

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/573 fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta (jäljempänä myös *F-kaasuasetus*),

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/1542 akuista ja paristoista ja jäteakuista ja -paristoista, direktiivin 2008/98/EY ja asetuksen (EU) 2019/1020 muuttamisesta sekä direktiivin 2006/66/EY kumoamisesta (jäljempänä myös *akkuasetus*) sekä

- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2025/40 pakkauksista ja pakkausjätteestä, asetuksen (EU) 2019/1020 ja direktiivin (EU) 2019/904 muuttamisesta sekä direktiivin 94/62/EY kumoamisesta (jäljempänä myös *pakkausjäteasetus*).

Aineelliseen lainsäädäntöön perustuva olennainen jätteiden käsittelyä, keräämistä ja kuljetusta sekä jätehuoltoa koskeva sääntely ja sitä koskevat rangaistussäännökset

Edellä mainitun Euroopan unionin jätteitä koskevan lainsäädännön täytäntöönpanossa keskeinen kansallinen säädös on jätelaki . Jätteiden käsittelyä, kuljetusta tai keräämistä koskevaa sääntelyä sisältyy myös esimerkiksi jätelain nojalla annettuihin säännöksiin ja määräyksiin. Lisäksi mainittua sääntelyä sisältyy jätelain ohella lisäksi joihinkin muihin kansallisiin lakeihin ja näiden säädösten nojalla annettuihin säännöksiin tai määräyksiin. Seuraavassa tarkastellaan jätteiden käsittelyn, keräämisen ja kuljettamisen kannalta keskeistä aineellista sääntelyä ja siihen sisältyviä rangaistussäännöksiä. Rikoslain rangaistussääntelyä tarkastellaan erikseen jäljempänä.

Jätelakiin sisältyvät jätteen käsittelyn ja keräyksen määritelmät. Jätteen keräyksellä tarkoitetaan jätelain 6 §:n 1 momentin 17 kohdan mukaisesti jätteen kokoamista kiinteistön haltijan, kunnan, tuottajan, jakelijan tai muun järjestämään vastaanottopaikkaan omatoimista käsittelyä varten tai jätteen kuljettamiseksi käsittelyyn, mukaan lukien jätteen alustava lajittelu ja tilapäinen varastointi. Jätteen käsittelyllä puolestaan tarkoitetaan jätelain 6 §:n 1 momentin 27 kohdan mukaisesti jätteen hyödyntämistä tai loppukäsittelyä, mukaan lukien hyödyntämisen tai loppukäsittelyn valmistelu. Jätteen hyödyntämisen määritelmä sisältyy jätelain 6 §:n 1 momentin 23 kohtaan. Sen mukaisesti jätteen hyödyntämisellä tarkoitetaan toimintaa, jonka ensisijaisena tuloksena jäte käytetään hyödyksi tuotantolaitoksessa tai muualla taloudessa siten, että sillä korvataan kyseiseen tarkoitukseen muutoin käytettäviä aineita tai esineitä, mukaan lukien jätteen valmistelu tällaista tarkoitusta varten. Jätteen loppukäsittelyllä puolestaan tarkoitetaan jätelain 6 §:n 1 momentin 26 kohdan mukaisesti jätteen sijoittamista kaatopaikalle, polttoa ilman energian talteenottoa tai muuta näihin rinnastettavaa toimintaa, joka ei ole jätteen hyödyntämistä, vaikka toiminnan toissijaisena seurauksena on jätteen sisältämän aineen tai energian hyödyntäminen, mukaan lukien jätteen valmistelu loppukäsittelyä varten.

Jätelakiin ja sen nojalla annettuihin säännöksiin sisältyy etenkin jätteen käsittelyn ja keräämisen kannalta keskeisiä kieltoja ja velvollisuuksia. Jätelaissa säädetään muun muassa kiellosta hylätä tai käsitellä jätettä hallitsemattomasti (13 §:n 1 momentti), kiellosta polttaa tai sijoittaa kaatopaikalle uudelleenkäytön valmistelua tai kierrätystä varten erilliskerättyä jätettä (15 a §), velvollisuudesta varmistaa hyödynnettävän jätteen laatu (15 b §) sekä vaarallisen jätteen sekoittamiskiellosta (17 § 1 momentti). Näiden keskeisten kieltojen rikkominen ja velvollisuuksien vastainen menettely on säädetty rangaistavaksi jätelain 147 §:n 2 momentissa.

Ympäristöministeriössä on meneillään hanke, jossa muutetaan voimassa oleva jätelaki kiertotalouslaiksi (YM030:00/2024). Kiertotalouslakityöryhmän ehdotukset jäte- ja kiertotalouslainsäännön kehittämiseksi toteutetaan vaiheittain kahdessa lainsäädäntöhankkeessa. Jätteen kierrätystä edistävät ja polttoa hillitsevät muutokset voimassa olevaan jätelakiin toteutetaan syyskaudella 2026 annettavalla hallituksen esityksellä. Jätelain kokonaisuudistus eli kiertotalouslain säätäminen on tarkoitus toteuttaa syyskaudella 2028 annettavalla hallituksen esityksellä. Osana kiertotalouslakia toteutetaan seuraamusjärjestelmää koskeva uudistus.

Jätelain 147 §:n 2 momentissa on säädetty rangaistavaksi myös tietyt jätteiden siirrosta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1013/2006 (jäljempänä *jätteensiirtoasetus*), elohopea-asetuksen ja aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ja direktiivin 2009/16/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2013 (jäljempänä *aluskierrätysasetus*) vastaiset menettelyt. Kuten edellä on tuotu esiin, eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys HE 4/2026 vp, joka koskee uuden jätteensiirtoasetuksen ((EU) 2024/1157) edellyttämää kansallista täydentävää sääntelyä.

Jätelakiin sisältyy lakia alemman asteista sääntelyä koskevia valtuutussäännöksiä. Esimerkiksi jätelain 14 §:n 1 momentin mukaisesti valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä: 1) jätteiden keräystä, kuljetusta, pakkaamista ja merkintöjä koskevista vaatimuksista; 2) käsittelylaitokseen tai -paikkaan vastaanotettavaa jätettä koskevista vaatimuksista tai rajoituksista taikka kiellosta toimittaa jätettä käsittelylaitokseen tai -paikkaan; 3) käsittelylaitoksen tai -paikan käytöstä ja hoitamisesta sekä sen sijoittumisen edellytyksistä ja toiminnan lopettamisen jälkeisistä toimista; 4) käsittelylaitoksen tai -paikan rakenteista; 5) käsittelyssä syntyvän jätteen laadusta, käytöstä ja jätehuoltoa koskevista vaatimuksista; 6) muista näihin rinnastettavista toimista lain 13 §:n 2 momentissa säädettyjen velvollisuuksien täyttämiseksi.

Jätelain 147 §:n 2 momentin 20 kohdassa on säädetty rangaistavaksi jätelain 8 §:n 3 momentin, 10 §:n, 12 §:n 3 momentin, 14 §:n, 15 §:n 3 momentin, 16 §:n 3 momentin tai 49 §:n 1 momentin nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädetyn rajoituksen, kiellon, vaatimuksen, määräyksen tai velvollisuuden rikkominen tai laiminlyöminen tahallaan tai huolimattomuudesta.

Jätelain nojalla on annettu useita valtioneuvoston asetuksia. Jätelain nojalla on annettu esimerkiksi valtioneuvoston asetus jätteistä (978/2021). Asetukseen sisältyy jätteiden käsittelyä, keräämistä ja kuljettamista koskevia säännöksiä. Toinen keskeinen jätelain nojalla annettu säädös on valtioneuvoston asetus kaatopaikoista (331/2013), jonka 7 luvun sisältyy jätehuollon seurannan ja tarkkailun kannalta olennaista sääntelyä.

Jätelain nojalla viranomainen voi myös antaa jätteiden käsittelyä tai keräämistä koskevia määräyksiä. Esimerkiksi jätelain 91 §:n nojalla kunta voi antaa jätelain täytäntöön panemiseksi tarpeellisia paikallisista oloista johtuvia, kuntaa tai sen osaa koskevia yleisiä määräyksiä säännöksen mukaisista seikoista. Jätelain 126 §:ssä säädetään rikkomuksen tai laiminlyönnin oikaisemisesta. Pykälän 1 momentin mukaan valvontaviranomainen voi 1) kieltää sitä, joka rikkoo tätä lakia taikka sen nojalla annettua asetusta tai määräystä taikka jätteensiirtoasetusta taikka elohopea-asetusta tai sen nojalla annettua säännöstä, jatkamasta tai toistamasta säännösten vastaista menettelyä tai määrätä asianomaisen täyttämään muulla tavoin velvollisuutensa; 2) määrätä 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla menetellyt palauttamaan ympäristö ennalleen tai poistamaan rikkomuksesta aiheutunut haitta; 3) määrätä jätettä tai tuotetta koskevista väliaikaisista toimista, kuten jätteen tai tuotteen asianmukaisesta varastoinnista tai

säilyttämisestä, jätekuorman purkamisen kieltämisestä, jätteen palauttamisesta alkuperäiseen paikkaan tai muista vastaavista toimista, jotka ovat tarpeen 1 kohdassa tarkoitetussa tilanteessa.

Mainittujen jätelain säännösten vastainen menettely on säädetty rangaistavaksi jätelain rikkomisena jätelain 147 §:n 2 momentissa. Säännöksen 19 kohdan mukaisesti rangaistavaa on tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa tai laiminlyödä jätelain 91 §:n, 96 §:n 2 momentin, 103 §:n 2 momentin, 125 §:n, 126 §:n 1 momentin taikka 127 tai 128 §:n perusteella annettua kieltoa tai määräystä.

Jätedirektiivin 23 artiklaan sisältyy jätteiden käsittelyn luvanvaraisuutta koskeva velvoite. Artiklan 1 kohdan mukaisesti jäsenvaltioiden on edellytettävä, että kaikilla laitoksilla tai yrityksillä, jotka aikovat käsitellä jätettä, on toimivaltaisen viranomaisen myöntämä lupa.

Jätteiden ammattimaisen tai laitosmaisen käsittelyn luvanvaraisuudesta säädetään kansallisesti ympäristönsuojelulaissa (luku 4 ja liitteen 1 kohta 13). Jätteistä ja jätteiden käsittelystä voidaan muutoinkin määrätä ympäristönsuojelulain mukaisessa ympäristöluvassa tai ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:n mukaisessa ilmoituspäätöksessä. Ympäristöluvassa on ympäristönsuojelulain 58 §:n 1 momentin mukaan annettava tarpeelliset määräykset jätteistä ja jätehuollosta jätelain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan jätteen käsittelyä koskeva ympäristölupa voidaan rajoittaa tietynlaisen jätteen käsittelyyn.

Ympäristönsuojelulain mukaiseen ympäristölupaan voi lisäksi sisältyä määräyksiä jätehuollon seurannasta ja tarkkailusta. Ympäristönsuojelulain 62 §:ssä säädetään seuranta- ja tarkkailumääräyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan ympäristöluvassa on annettava tarpeelliset määräykset päästöjen ja toiminnan tarkkailusta sekä toiminnan vaikutusten ja toiminnan lopettamisen jälkeisen ympäristön tilan tarkkailusta. Luvassa on säännöksen mukaan lisäksi annettava tarpeelliset määräykset jätelain 120 §:ssä säädetystä jätehuollon seurannasta ja tarkkailusta sekä jätteen käsittelyn seuranta- ja tarkkailusuunnitelmasta ja sen noudattamisesta. Toiminnan jätekirjanpitoon sisällytettyjen tietojen toimittamisesta valvontaviranomaiselle tai tämän ylläpitämään tietojärjestelmään voidaan säätää jätelain 118 a tai 119 §:n nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa.

Edelleen ympäristönsuojelulain 113 §:ssä säädetään kaivannaisjätettä koskevista määräyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan kaivannaistoimintaa koskevassa ympäristöluvassa tai 119 §:n mukaisen ilmoituksen johdosta annettavassa päätöksessä on annettava tarpeelliset määräykset kaivannaisjätteestä sekä toimintaa koskevasta kaivannaisjätteen jätehuoltosuunnitelmasta ja sen noudattamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan kaivannaisjätteen jätealueen luvassa on annettava tarpeelliset määräykset jätealueen perustamisesta, hoidosta, käytöstä poistamisesta ja jälkihoidosta sekä määräykset suuronnettomuuden vaaraa aiheuttavan kaivannaisjätteen jätealueen sisäisestä pelastussuunnitelmasta.

Ympäristönsuojelulain 225 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaisesti rangaistavaa on tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyödä ympäristöluvan lupamääräyksen mukainen velvollisuus tai ilmoituspäätökseen perustuva velvollisuus.

Edellä mainitulla tavalla ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaan rangaistavaa tulee olla jätteen keräys-, kuljetus- ja käsittelytoimien valvonta ja loppusijoituspaikkojen jälkihoito, mukaan lukien kauppiaana tai välittäjänä toteutetut toimet, millä viitataan jätehuoltoon. Jätelain 6 §:n 1 momentin 16 kohdassa määritellään jätehuolto. Käsitteellä tarkoitetaan jätteen keräystä, kuljetusta, hyödyntämistä ja loppukäsittelyä, mukaan lukien tällaisen toiminnan tarkkailu ja seuranta sekä loppukäsittelypaikkojen jälkihoito ja

toiminta välittäjänä. Jätelain 28 §:ssä säädetään jätehuollon haltijaa ja kiinteistön haltijaa koskevasta jätehuollon järjestämisvelvollisuudesta ja 32 §:ssä kunnan velvollisuudesta järjestää jätehuolto. Jätelain 46 §:ssä säädetään tuottajan vastuusta jätehuollosta ja sen kustannuksista.

Jätelain 147 §:n 2 momentin 6 kohdassa säädetään rangaistavaksi tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyödä lain 28 §:n mukainen jätehuollon järjestämisvelvollisuus, ja pykälän 2 momentin 13 kohdassa rangaistavuus koskee lain 46 §:n mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyöntiä.

Jätteiden käsittelyä, keräystä ja kuljetusta koskevaa sääntelyä, joilla on täytäntöönpantu Euroopan unionin edellä mainittuja direktiivejä, sisältyy jätelain lisäksi merenkulun ympäristönsuojelulakiin (1672/2009), ympäristönsuojelulakiin (527/2014) ja vaarallisten aineiden kuljetuksesta annettuun lakiin (541/2023). Myös säteilylakiin (859/2018) ja ydinenergialakiin (990/1987) sisältyy jätteiden käsittelyyn liittyvää sääntelyä, joka perustuu Euroopan unionin antamiin säädöksiin. Lisäksi relevanttia sääntelyä sisältyy tiettyihin Euroopan unionin antamiin asetuksiin.

Jätteiden käsittelyä koskevia säännöksiä sisältyy ensinnäkin merenkulun ympäristönsuojelulain 9 ja 10 lukuihin. Mainituilla säännöksillä on pantu täytäntöön alusjätedirektiivin jätteiden käsittelyä koskevat velvoitteet. Merenkulun ympäristönsuojelulain 9 luvun 1–4 §:ssä säädetään satamassa olevista jätteiden vastaanottolaitteista (1 §), jätteiden vastaanottojärjestelyistä korjaussatamassa (2 §), jätteiden vastaanottojärjestelyistä kalastussatamassa (3 §) sekä jätteiden vastaanottojärjestelyistä huvivenesatamassa (4 §). Merenkulun ympäristönsuojelulain 10 luvussa säädetään velvollisuudesta jättää alukselta peräisin olevat jätteet satamaan. Lain 13 luvun 3 §:n 2 momentin 11 ja 12 kohdassa on säädetty merenkulun ympäristönsuojelurikkomuksena rangaistavaksi toimiminen tahallaan tai huolimattomuudesta vastoin mainittujen säännösten mukaisia velvollisuuksia.

Jätteiden kuljetusta koskevaa sääntelyä sisältyy lisäksi lakiin vaarallisten aineiden kuljetuksesta (541/2023, jäljempänä myös *VAK-laki*). Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetulla lailla on pantu täytäntöön Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2008/68/EY vaarallisten aineiden sisämaankuljetuksista. Osa VAK-lain säännöksistä perustuu muuhun Euroopan unionin antamaan tai muuhun kansainväliseen sääntelyyn tai on puhtaasti kansallista taustaltaan.

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetussa laissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä ja määräyksissä säädetään vaarallisten aineiden kuljetusta koskevista kielloista ja velvollisuuksista sekä kuljetusehdoista, joiden mukaisesti vaarallisen aineen kuljetus on sallittua. Tämä sääntely on pääosin yksityiskohtaista ja teknistä, joten VAK-lain useisiin pykäliin sisältyy valtuutussäännös, jonka nojalla valtioneuvosto tai Liikenne- ja viestintävirasto voi antaa tarkempia säännöksiä tai määräyksiä laissa säädetyistä asioista. VAK-lakia sovelletaan jätteen kuljettamiseen, jos kuljetettavalla jätteellä on sellaisia vaaralliseksi luokiteltuja ominaisuuksia, jotka täyttävät VAK-lain nojalla annetun määräyksen vaarallisten aineiden luokituskriteerit.

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain soveltamisala on laaja, ja sitä sovelletaan vaarallisten aineiden tiekuljetukseen, rautatiekuljetukseen, ilmakuljetukseen Suomen alueella ja suomalaisessa ilma-aluksessa Suomen alueen ulkopuolella ja aluskuljetukseen Suomen vesialueilla ja suomalaisessa aluksessa Suomen vesialueiden ulkopuolella. VAK-lain 2 §:n 1 kohdan mukaan lakia ei sovelleta vaarallisten aineiden kuljetukseen irtolastina irtolastialuksessa eikä neste- ja kaasusäiliöaluskuljetukseen. Suomessa sovelletaan VAK-direktiivin tie- ja rautatiekuljetuksia koskevia liitteitä, kun taas vaarallisten aineiden merikuljetuksia koskeva sääntely perustuu YK:n alaisen Kansainvälisen merenkulkujärjestön yleissopimuksiin.

Pakattujen vaarallisten aineiden kuljetusta koskevat määräykset on annettu IMDG-säännöstössä, joka on ihmishengen turvallisuudesta merellä annetun kansainvälisen yleissopimuksen (SopS 11/1981) liitteen VII luvun A osan 1 säännössä määritelty säännöstö.

VAK-laissa tarkoitettujen vaarallisten aineiden, jätteet mukaan lukien, kuljettamisessa keskeisiä ovat aineiden luokitusta, merkitsemistä ja kuljetustietoja koskevat velvollisuudet, joista säädetään lain 3 luvussa. Lain 8 §:n 1 momentin mukaisesti aineen vaaralliset ominaisuudet on tunnistettava kuljetusta varten. Vaarallista ainetta ei saa luovuttaa kuljetettavaksi eikä kuljettaa, jos aineen ominaisuudet ovat liian vaaralliset sen kuljettamiseksi.

Keskeisiä säännöksiä on lisäksi etenkin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain kuljetuksen ja kuljetusvälineen turvallisuusvaatimuksia koskevassa 4 luvussa, matkustajaa, matkatavaraa ja lentopostia koskevassa 7 luvussa, ajolupaa tiekuljetuksessa koskevassa 9 luvussa, kuljetuskieltoa ja -rajoituksia koskevassa 11 luvussa sekä 13 luvussa, joka koskee kuljetuksen osapuolten velvollisuuksia huolehtia kuljetuksen turvallisuudesta.

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annettuun lakiin sisältyy hallinnollisiin maksuseuraamuksiin perustuvaa seuraamussääntelyä. VAK-lain vastaiset teot on sanktioitu liikennevirhemaksulla tai seuraamusmaksulla (lain 23 luku). Lisäksi rikoslain 44 luvun 13 §:ssä on säädetty rangaistavaksi vaarallisten aineiden kuljetusrikos.

Puolustusvoimien ja Rajavartiolaitoksen suorittamaan vaarallisten aineiden kuljetuksen valmisteluun ja toteuttamiseen sekä kuljetusturvallisuuden ja kuljetuksen tarvitsemien turvatoimien varmistamiseen sovelletaan lakia vaarallisten aineiden kuljetuksesta Puolustusvoimissa ja Rajavartiolaitoksessa (849/2025). VAK-direktiivin soveltamisalan ulkopuolelle on rajattu vaarallisten aineiden kuljetukset, joihin käytetään asevoimille kuuluvia tai niiden vastuulla olevia ajoneuvoja, vaunuja tai aluksia (1 artiklan 1 kohdan a alakohta). Jätteiden kuljettaminen on lisäksi mainituissa viranomaisissa lähtökohtaisesti ulkopuoliselta toimijalta hankittava palvelu, jolloin sovellettavaksi tulevat VAK-lain säännökset. Lakia vaarallisten aineiden kuljetuksesta Puolustusvoimissa ja Rajavartiolaitoksessa ei siten ole huomioitava ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan mukaisen menettelyn kannalta relevanttina säädöksenä.

Radioaktiivinen jäte ei kuulu jätedirektiivin eikä myöskään jätelain soveltamisalaan (jätedirektiivin 2 artiklan 1 kohdan d kohta; jätelain 3 §:n 1 momentin 4 kohta). Radioaktiivinen jäte ei siten kuulu ympäristörikosdirektiivin vaarallisia jätteitä koskevan 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohdan mukaisen rikoksen määritelmän alaan. Sen sijaan muita kuin vaarallisia jätteitä koskevan 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohdan alaan se kuuluu.

Radioaktiivisen jätteen käsittelyn kannalta tulevat huomioitavaksi neuvoston direktiivi 2013/59/Euratom turvallisuutta koskevien perusnormien vahvistamisesta ionisoivasta säteilystä aiheutuvilta vaaroilta suojelemiseksi ja direktiivien 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom ja 2003/122/Euratom kumoamisesta sekä neuvoston direktiiviin 2011/70/Euratom yhteisön kehyksen perustamisesta käytetyn ydinpolttoaineen ja radioaktiivisen jätteen vastuullista ja turvallista huoltoa varten. Mainitut velvoitteet on täytäntöönpantu pääosin säteilylailla (859/2018) ja ydinenergialailla (990/1987).

Säteilylaissa säteilylähteen ja radioaktiivisen jätteen hallussapito, säilyttäminen, tuonti, vienti, siirto ja varastointi; radioaktiivisen aineen ja radioaktiivisen jätteen kuljetus; sekä radioaktiivisen jätteen vaarattomaksi tekeminen kuuluvat säteilyn käytön määritelmän piiriin (4 §:n 23 kohta). Säteilylain 48 §:n mukaisesti säteilyn käyttö edellyttää lupaa (turvallisuuslupa), jollei mainitussa laissa toisin säädetä. Säteilylain 185 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti

rangaistavaa on tahallaan tai huolimattomuudesta harjoittaa turvallisuusluvanalaista toimintaa ilman säteilylain 48 §:n 1 momentissa tarkoitettua turvallisuuslupaa tai rikkoa turvallisuusluvan ehtoja.

Ydinenergialakiin ei sisälly rangaistussäännöksiä. Radioaktiivisen jätteen käsittelyn kannalta olennaisia rangaistussäännöksiä sisältyy rikoslakiin. Näitä tarkastellaan jäljempänä. Radioaktiivisen jätteen ja ydinjätteen käsittely kytkeytyy direktiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohtaan, joka koskee radioaktiivisiin aineisiin ja radioaktiiviseen materiaaliin kohdistuvia tekoja.

Elohopea-asetuksen 10 artiklan 6 kohtaan sisältyy amalgaamijätteen jätehuoltoa koskeva velvoite. Säännöksen mukaan hammaslääkäreiden on varmistettava, että hyväksytty jätehuoltolaitos tai -yritys käsittelee ja kerää amalgaamijätteen, jonka he tuottavat, myös amalgaamijäämät ja -palaset, amalgaamipaikat sekä hammasamalgaamin saastuttamat hampaat tai niiden osat. Lisäksi asetuksen 11 artiklassa säädetään suurista lähteistä peräisin olevan jätteen loppukäsittelyä koskevasta velvoitteesta ja kiellosta ja 13 artiklassa elohopeajätteen varastoinnista, mukaan lukien loppukäsittely. Jätelain 147 §:n 2 momentin 23 kohdassa on säädetty jätelain rikkomisena rangaistavaksi tietyt elohopea-asetuksen vastaiset menettelyt, mukaan lukien 10 artiklan 6 kohdassa säädetyn velvollisuuden ja 11 artiklassa säädetyn vaatimuksen rikkominen.

POP-asetuksen 7 artiklassa säädetään jätehuollosta. Artiklan 1 kohdan mukaan jätteen tuottajien ja haltijoiden on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan estämään tämän jätteen saastuminen asetuksen liitteessä IV luetelluilla aineilla. Artiklan 2 kohdan mukaan sen estämättä, mitä neuvoston direktiivissä 96/59/EY säädetään, tämän asetuksen liitteessä IV luetelluista aineista koostuva, niitä sisältävä tai niiden saastuttama jäte on loppukäsiteltävä tai hyödynnettävä ilman aiheetonta viivytystä tämän asetuksen liitteessä V olevan 1 osan mukaisesti ja tällöin on varmistettava jätteen sisältämien POP-yhdisteiden hävittäminen tai niiden muuntaminen palautumattomasti siten, että jäljelle jäävillä jätteillä ja päästöillä ei ole POP-yhdisteiden ominaisuuksia. Kohdan toisen kappaleen mukaan tällaisen loppukäsittelyn tai hyödyntämisen yhteydessä jätteestä voidaan eristää liitteessä IV luetellut aineet, jos ne loppukäsitellään sen jälkeen ensimmäisen alakohdan mukaisesti. Artiklan 3 kohdan mukaan sellaiset loppukäsittely- tai hyödyntämismenetelmät, jotka voivat johtaa liitteessä IV lueteltujen aineiden hyödyntämiseen, kierrätykseen, talteenottoon tai uudelleenkäyttöön sellaisenaan, ovat kiellettyjä. Artiklan 4 kohdassa säädetään poikkeuksista 2 kohtaan. Lisäksi POP-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan mukaan jostakin asetuksen liitteessä I tai II luetellusta aineesta, jonka käyttö on kielletty, koostuvan tai sitä sisältävän varaston haltijan on käsiteltävä kyseistä varastoa jätteenä 7 artiklan mukaisesti. Ympäristönsuojelulain 225 §:n 1 momentin 8 kohdan mukaisesti ympäristönsuojelulain rikkomisena rangaistavaa on tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyödä pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1021 7 artiklan mukainen velvollisuus.

F-kaasuasetuksen 8 artiklassa ja otsoniasetuksen 20 artiklassa säädetään asetuksissa tarkoitettujen aineiden talteenottoa ja hävittämistä koskevista velvollisuuksista. Kumottuihin vanhoihin otsoniasetukseen ja F-kaasuasetukseen sisältyy myös aineiden talteenottoa ja hävittämistä koskevia velvollisuuksia, joiden rikkominen on säädetty rangaistavaksi ympäristönsuojelulain 225 §:n 1 momentin 7 kohdassa. Ympäristönsuojelulain 225 §:ää ehdotetaan muutettavaksi hallituksen esityksessä HE 195/2025 vp, joka koskee uusiin otsoni- ja F-kaasuasetuksiin liittyvää kansallista täydentävää sääntelyä.

Akkuasetuksen VIII luvussa säädetään jäteakkujen ja -paristojen jätehuollosta sekä laajennetusta tuottajavastuusta. Laajennettu tuottajavastuu tarkoittaa, että akkujen ja paristojen

tuottajat eli valmistajat, maahantuojat ja jakelijat vastaavat käytöstä poistettujen akkujen ja paristojen jätehuollosta. Tuottajien vastuulle säädettyä jätehuoltoa koskevien, jätelainsäädännön tai akkuasetuksen mukaisten velvollisuuksien laiminlyönnit on kriminalisoitu jätelain 147 §:n 2 momentissa (erityisesti 13–16 sekä 20 kohdat). Akkuasetuksen 70 artiklassa säädettyjen jäteakkujen ja -paristojen käsittelyä koskevien velvollisuuksien rikkomista ei ole akkuasetuksen täytäntöönpanoa koskevassa hallituksen esityksessä HE 4/2026 vp esitetty toistaiseksi kriminalisoitavaksi akkujen eri kierrätysteknologioiden ollessa osittain vielä kehitysvaiheessa. Pakkausjäteasetuksessa vahvistetaan pakkausten koko elinkaaren kattavat ympäristökestävyys- ja merkintävaatimukset, joiden mukaisesti pakkauksia voidaan saattaa markkinoille. Siinä vahvistetaan myös vaatimuksia, jotka koskevat laajennettua tuottajan vastuuta, pakkausjätteen syntymisen ehkäisemistä, kuten tarpeettoman pakkaamisen vähentämistä ja uudelleenkäytettäviä ja uudelleentäytettäviä pakkauksia, sekä pakkausjätteen keräystä ja käsittelyä, mukaan lukien kierrätys. Asetusta aletaan pääosin soveltaa 12.8.2026. Asetukseen liittyvän kansallisen sääntelyn valmistelutyö on käynnissä ympäristöministeriössä (YM003:00/2025).

Rikoslain rangaistussäännökset ja niiden arviointi

Esimerkiksi jätelakiin ja tiettyihin muihin säädöksiin sisältyvän jätteiden käsittelyä, keräämistä tai kuljettamista taikka näiden toimien valvontaa tai jälkihoitoa koskevien säännösten vastainen menettely on tietyin edellytyksin säädetty rangaistavaksi rikoslaissa. Kun huomioidaan ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohtaan sisältyvät velvoitteet luonnollisille henkilöille määrättävien enimmäisrangaistusten vähimmäistasosta, kansallisen lainsäädännön arvioinnin kannalta olennaista on nimenomaisesti rikoslakiin sisältyvien rangaistussäännösten kattavuus.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan ympäristön turmelemisena rangaistavaa on esimerkiksi aineen tai esineen jättäminen ympäristöön lain, lain nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Ympäristön turmelemista koskeva säännös kattaa sekä tahalliset että törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot. Rangaistus ympäristön turmelemisesta on sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Säännös kattaa teot, joissa esimerkiksi lain tai luvan vastaisesti jätetään ympäristöön jätettä, eli niin sanotun jätteen dumppaamisen.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ympäristön turmelemisena rangaistavaa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsitellä tai säilyttää ainetta, valmistetta, seosta, tuotetta tai esinettä taikka käyttää laitetta vastoin jätelain (646/2011) 147 §:n 2 momentissa mainittua säännöstä (l alakohta) tai jätelain nojalla annettua säännöstä, yksittäistapausta koskevaa määräystä tai kieltoa (m alakohta) siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Ympäristön turmelemisena on rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan h–j alakohdissa ja n alakohdassa lisäksi säädetty rangaistavaksi tiettyjen Euroopan unionin antamien asetusten vastainen aineen tai esineen, kuten jätteen, käsittely ja käyttäminen, jos teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Kohdan h alakohdassa viitataan otsoniasetukseen, i alakohdassa F-kaasuasetukseen ja j alakohdassa pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annettuun asetukseen.

Rangaistavaa on rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti myös tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyödä jätelain mukainen jätehuollon järjestämisvelvollisuus siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Rikoslain 48 luvun 2 §:ssä on törkeää ympäristön turmelemista koskeva säännös. Törkeän ympäristön turmelemisen rangaistusasteikko on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta.

Rikoslain 48 luvun 3 §:ssa on ympäristörikkomusta koskeva säännös. Pykälän 1 momentin mukaan, jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava ympäristörikkomuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. Ympäristörikkomuksesta tuomitaan pykälän 2 momentin mukaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo ympäristönsuojelulain 122 ja 123 §:n nojalla annettuja määräyksiä.

Edelleen pykälän 3 momentin mukaan ympäristörikkomuksesta tuomitaan niin ikään se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö ympäristönsuojelulain 27–29 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden hakea ympäristölupaa, jollei teko ole ympäristön turmelemisena rangaistava.

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan pykälän 4 momentin mukaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista ilman ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:ssä edellytettyä ilmoituspäätöstä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, jollei teko ole rangaistava ympäristön turmelemisena.

Rikoslain 48 luvun 4 §:ssä on lisäksi tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskeva rangaistussäännös. Pykälän mukaan, joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta 1) puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla taikka 2) rikkoo jätelakia tai ympäristönsuojelulakia tai niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin 2–6 kohdassa tarkoitetulla tavalla siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat, on tuomittava tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Siltä osin kuin on kyse vaarallisen aineen luokituskriteerit täyttävästä jätteestä, direktiivin velvoitteiden täytäntöönpanossa huomioitavaksi tulee kuljettamisen osalta rikoslain 44 luvun 13 §:n säännös vaarallisten aineiden kuljetusrikoksesta. Säännöksen mukaan, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (541/2023) tai sen nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti lähettää, antaa lastiksi, laivaa, kuljettaa, ajaa, kuormaa, lastaa, purkaa, käsittelee, pitää matkatavarana tai tilapäisesti säilyttää vaarallista ainetta siten, että menettely on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle taikka siitä on vaaraa toisen omaisuudelle, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, vaarallisten aineiden kuljetusrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Säännös ei koske ympäristölle aiheutuvaa vaaraa. Säännöksen enimmäisrangaistus ei ole myöskään riittävä kattamaan ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteita luonnolliselle henkilölle määrättävän enimmäisrangaistuksen osalta.

Radioaktiivisen jätteen käsittelyn osalta voidaan ensinnäkin huomioida rikoslain 44 luvun 10 §:ssä oleva ydinenergian käyttörikosta koskeva rangaistussäännös. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaisesti joka ydinenergialain taikka sen nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta ilman lupaa käyttää ydinenergiaa tai jättää noudattamatta ydinenergian käyttöön myönnetyn luvan ehtoja on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, ydinenergian käyttörikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Ydinenergialain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti ydinenergian käytöllä tarkoitetaan lain 2 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettua toimintaa. Lain 2 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti lakia sovelletaan ydinlaitoksen rakentamiseen, käyttämiseen sekä käytöstä poistamiseen; 4 kohdan mukaisesti ydinjätteiden hallussapitoon, valmistukseen, tuottamiseen, luovutukseen, käsittelyyn, käyttämiseen, varastointiin, kuljetukseen, vientiin ja tuontiin ja 4 a kohdan mukaisesti ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta vähäisempään loppusijoitukseen. Ydinlaitoksen määritelmä kattaa lain 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisesti ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta toteuttavat laitokset sekä ydinaineen ja ydinjätteen laajamittaiseen valmistamiseen, tuottamiseen, käyttämiseen, käsittelyyn tai varastointiin käytettävät laitokset. Säännöksen mukaisesti ydinlaitoksella ei kuitenkaan tarkoiteta: a) uraanin tai toriumin tuottamiseen tarkoitettuja kaivoksia tai malminrikastuslaitoksia eikä niitä tiloja tai paikkoja alueineen, joihin tässä tarkoitetuista laitoksista peräisin olevia ydinjätteitä varastoidaan tai sijoitetaan loppusijoitusta varten; b) sellaisia lopullisesti suljettuja tiloja, joihin ydinjätteitä on sijoitettu Säteilyturvakeskuksen pysyväksi hyväksymällä tavalla; eikä c) ydinlaitoksen Säteilyturvakeskuksen hyväksymällä tavalla käytöstä poistettuja tiloja ja osia. Valmisteltavana on ydinenergialain kokonaisuudistus (TEM032:00/2023), missä yhteydessä ehdotetaan muutettavaksi myös rikoslain 44 luvun 10 §:ää sekä 34 luvun 4 §:ää terveyden vaarantamisesta.

Lisäksi radioaktiivisen jätteen käsittelyn kannalta relevantteja ovat rikoslain 34 luvun 4 §:n terveyden vaarantamista sekä 44 luvun 12 §:n säännös varomattomasta käsittelystä ja 12 a §:n säännös radioaktiivisen aineen hallussapitorikoksesta. Näiden säännösten, kuten myöskään ydinenergian käyttörikosta koskevan säännöksen, tunnusmerkistöön ei sisälly ympäristön vahingoittamisen tai vaarantamisen elementtiä tai kyseisistä rikoksista säädetyt enimmäisrangaistukset ole riittäviä kattamaan ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteita luonnolliselle henkilölle määrättävän enimmäisrangaistuksen osalta.

Rikoslain ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä viitataan jätelain vastaiseen menettelyyn. Jätelain osalta rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan l alakohdassa viitataan jätelain 147 §:n 2 momenttiin. Mainitussa säännöksessä on edellä todetulla tavalla säädetty rangaistavaksi olennaisten jätteen käsittelyä, keräämistä ja kuljettamista koskevien jätelain säännösten vastaiset teot siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Lisäksi saman kohdan m alakohdassa on säädetty rangaistavaksi vastaava menettely vastoin jätelain nojalla annettua säännöstä, yksittäistapausta koskevaa määräystä tai kieltoa, kun abstraktin vaaran edellytys täyttyy.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa rikoksen tekotapoina ovat valmistaminen, luovuttaminen, kuljettaminen, käyttäminen, käsitteleminen ja säilyttäminen. Aineen, valmisteen tai tuotteen kuljettaminen, käsitteleminen ja säilyttäminen lisättiin rikoslakiin 48 luvun 1 §:ää koskevaan lakiin eduskunnassa, eli asiaa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 94/1993 vp) kyseiseen lakiehdotukseen ei sisältynyt näitä tekotapoja. Siten esimerkiksi sitä, mitä näillä tekotavoilla tarkoitetaan, ei käsitellä lainsäädännön esitöissä (ks. LaVM 22/1994 vp).

Keräämistä koskevan tekotavan osalta lähtökohdaksi voidaan ottaa jätedirektiiviin sisältyvä keräyksen määritelmä. Jätedirektiivin 3 artiklan 10 kohdan mukaan keräyksellä tarkoitetaan jätteen kokoamista, mukaan lukien jätteen alustava lajittelu ja alustava varastointi sen kuljettamiseksi jätteenkäsittelylaitokseen. Jätteen alustavan varastoinnin voi katsoa tulevan katetuksi rikoslain 48 luvun 1 §:n 2 kohdan säilyttämistä koskevan tekotavan kautta. Jätteen käsittelyllä tarkoitetaan jätedirektiivissä hyödyntämis- tai loppukäsittelytoimia, joihin voi katsoa kuuluvan myös jätteen kokoamisen ja alustavan lajittelun. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan käsittelyä, kuljetusta ja säilyttämistä koskevien tekotapojen voi siten yhdessä katsoa pääosin kattavan ympäristörikosdirektiivin kriminalisointivelvoitteen myös keräämisen osalta. Rikoslain säännökseen sisältyvät tekotavat eivät kuitenkaan vaikuta kattavan jätteen keräämistä siltä osin kuin siinä on kyse jätteen kokoamisesta jätteen omatoimista käsittelyä varten tai jätteen kuljettamiseksi käsittelyyn.

Jätelain lähtökohdan mukaisesti loppusijoituspaikkojen jälkihoito on toiminnanharjoittajan velvollisuus, joka sisältyy jätehuoltoon (jätelain 6 §:n 1 momentin 16 kohta). Jätelain jätehuollon määritelmä kattaa jätteen keräyksen, kuljetuksen, hyödyntämisen ja loppukäsittelyn tarkkailun ja seurannan sekä loppukäsittelypaikkojen jälkihoidon ja toiminnan välittäjänä (jätelain 6 §:n 1 momentin 16 kohta).

Rangaistavaa on rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyödä jätelain mukainen jätehuollon järjestämisvelvollisuus siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Direktiivi edellyttää rangaistavuuden ulottamista kauppiaana tai välittäjänä toteutettuihin toimiin. Jätelain 6 §:n 1 momentin 14 kohdassa oleva jätteen välittäjän määritelmä kattaa myös kauppiaan, ja jätelain kiellot ja velvollisuudet kohdentuvat myös näihin tahoihin. Jätelain sääntelyn ja sen vastaista menettelyä koskevien rangaistussäännösten voi siten katsoa kattavan myös kauppiaana ja välittäjänä toteutetut toimet.

Rangaistavaksi tulee ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohdan mukaisesti säätää menettely, joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille.

Ekosysteemi määritellään direktiivin 2 artiklan 2 kohdan c alakohdassa. Sen mukaisesti ekosysteemillä tarkoitetaan dynaamista kokonaisuutta, jossa kasvi-, eläin-, sieni- ja pieneliöyhteisöt ovat elottomassa ympäristössään toisiinsa vuorovaikutussuhteessa toiminnallisena yksikkönä ja joka kattaa luontotyypit, lajien elinympäristöt ja lajien kannat. Ekosysteemin käsitettä käsitellään lisäksi direktiivin johdanto-osan kappaleessa 13.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin mukaisesti rangaistavaksi on säädetty menettely, joka on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rikoslaissa ympäristön osatekijöitä ei eritellä ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä, vaan ympäristön käsite ymmärretään laajasti, ja sen voi katsoa kattavan ilman, maaperän ja veden laadun sekä ekosysteemin, eläimet ja kasvit. Ihmiseen kohdistuvan vahingon tai abstraktin vaaran osalta rikoslain 48 luvun 1 §:n mukainen ympäristön turmelemista koskeva säännös kattaa menettelyn, joka on omiaan aiheuttamaan vaaraa terveydelle. Kun rikoslaissa edellytetään abstraktia vaaraa terveydelle, rangaistavuus on tältä osin laajempi kuin mitä direktiivi edellyttää. On selvää, että

rikoslain säännös kattaa myös teot, jotka aiheuttavat konkreettisen vaaran terveydelle, sekä teot, joista aiheutuu terveyden vahingoittuminen (ks. esim. HE 94/1993 vp, s. 189).

Rikoslain 48 luvun 1 §:ssä rangaistavuus kattaa paitsi ympäristölle aiheutuvat vaarat myös ihmisille suoraan tai välillisesti aiheutuvat vakavat terveydelliset riskit. Terveydelle aiheutetun vahingon tai vaaran tulee kuitenkin aina syntyä ympäristön kautta, esimerkiksi niin, että jotakin terveydelle vahingollista ainetta päästetään ympäristöön (HE 94/1993, s. 189).

Ympäristön turmelemista koskevaan säännökseen sisältyvä abstraktin vaaran aiheuttamista koskeva tunnusmerkki on edellä todetulla tavalla ympäristön käsitteen osalta kattava siten, että sen piiriin kuuluvat ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohdassa tarkoitetut ympäristön osatekijät. Myös pykälässä oleva yleinen viittaus terveydelle aiheutuvaan vaaraan kattaa direktiivin määritelmään sisältyvän kuoleman tai vakavan vamman aiheuttamisen, kun tämä tapahtuu ympäristön kautta. Ympäristön turmelemista koskevassa pykälässä rangaistavuus kattaa myös abstraktia vaaraa koskevan tunnusmerkin osalta laajemman alan tekoja kuin direktiivin määritelmä, kun pykälässä ei edellytetä ympäristölle tai terveydelle aiheutuvan vaaran huomattavuutta.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan voi edellä todetulla tavalla katsoa kattavan direktiivin edellyttämän siltä osin kuin kyse on teoista, jossa menetellään vastoin jätteen käsittelyä, keräämistä tai kuljettamista koskevia jätelain säännöksiä tai jätelain nojalla annettuja säännöksissä, määräyksiä tai kieltoja. Edelleen saman kohdan h–j alakohdat kattavat jätteen käsittelyn otsoniasetuksen, F-kaasuasetuksen ja pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun asetuksen vastaisesti. Rikoslain mainitun pykälän 3 kohdassa on lisäksi säädetty rangaistavaksi jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyönti, minkä voi katsoa osin kattavan direktiivin edellytyksen siltä osin kuin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohdassa viitataan jätteen keräämisen, kuljettamisen ja käsittelyn valvontaan.

Rikoslakiin ei kuitenkaan sisälly rangaistussäännöstä, joka kattaisi niiden säännösten, joiden on edellä todettu sisältävän ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan kannalta relevanttia sääntelyä, ja esimerkiksi ympäristönsuojelulaissa edellytetyn luvan vastaisen menettelyn. Voidaan kuitenkin todeta, että joiltakin osin niiden säädösten, joiden osalta jätteiden käsittelyä, keräystä tai kuljetusta ei ole nykyisin säädetty ympäristön turmelemisena rangaistavaksi rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentissa, vastainen menettely voi nykyisinkin tulla rangaistavaksi rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti ympäristön turmelemisena (esineen tai aineen ympäristöön päästämistä tai jättämistä koskeva tekotapa).

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momenttiin ei ensinnäkään sisälly rangaistussäännöstä, joka kattaisi ympäristörikosdirektiivin edellyttämällä tavalla jätteiden kuljettamisen vastoin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annettua lakia tai sen nojalla annettua säännöstä tai määräystä tai mainitussa laissa edellytetyn luvan vastaisesti. Myös siltä osin, kun on kyse esimerkiksi jätteiden käsittelystä ilman ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tai ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:ssä edellytettyä ilmoituspäätöstä tai tällaisen luvan tai päätöksen vastaisesti, rikoslain sääntelyä olisi tarpeen täydentää.

Ympäristön turmelemista koskeva säännös ei myöskään kata edellä käsiteltyjen merenkulun ympäristönsuojelulain 9 ja 10 luvun jätteiden käsittelyä koskevien säännösten vastaista menettelyä eikä elohopea-asetukseen sisältyvän jätehuollon järjestämistä koskevan velvollisuuden laiminlyöntiä. Myös näiltä osin säännöstä olisi tarpeen täydentää.

Lisäksi rikoslaissa olisi tarpeen säätää rangaistavaksi jätehuollon tarkkailua ja seurantaa tai kaivannaisjätteen jätealueen jälkihoitoa koskevien, ympäristönsuojelulain nojalla myönnetyn

luvan määräysten vastainen menettely sekä kaatopaikoista annetun valtioneuvoston asetuksen vastainen menettely direktiivissä tarkoitetulla tavalla.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan pykälän 1 momentin 4–6 kohdassa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava. Yrityksen rangaistavuus ei siten kata jätelainsäädäntöä koskevia pykälän 1 momentin 2 kohdan alakohtia eikä jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyöntiä koskevaa 1 momentin 3 kohtaa. Yrityksen rangaistavuutta koskevaa säännöstä olisi siten muutettava ja säädettävä yrityksen rangaistavuudesta myös f alakohdassa tarkoitettujen rikosten osalta.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohta (vaarallinen jäte) ja voimassa olevat kansalliset rangaistussäännökset

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohdan mukaan muun kuin Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/98/EY 3 artiklan 2 kohdassa määritellyn vaarallisen jätteen kohdalla rangaistavuus edellyttää, että menettely aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille.

Jos kyseessä on Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/98/EY 3 artiklan 2 kohdassa määritelty vaarallinen jäte ja menettely koskee muuta kuin merkityksetöntä määrää tällaista jätettä, menettelyn tulee ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohdan mukaisesti olla rangaistavaa sellaisenaan eli näiltä osin rikoksen määritelmään ei sisälly vahingon tai vaaran aiheuttamisen elementtiä.

Jätteiden käsittelyn, keräämisen ja kuljettamisen, tällaisten toimien valvonnan ja loppusijoituspaikkojen jälkihoidon, mukaan lukien kauppiaana tai välittäjänä toteutetut toimet, kannalta olennaista Euroopan unionin antamaa lainsäädäntöä ja sitä täytäntöönpanevaa kansallista lainsäädäntöä on selostettu ja rikoslain rangaistussääntelyn kattavuutta olennaisen aineellisen lainsäädännön kannalta on arvioitu edellä. Vaaralliseen jätteeseen kohdistuvien tekojen osalta relevanttia on vastaava lainsäädäntö. Vaarallista jätettä voi lisäksi koskea muuhun jätteeseen verrattuna nimenomaista erityissääntelyä, jonka vastaisen menettelyn tulisi olla rangaistavaa mainitulla tavalla. Esimerkiksi jätelain 147 §:n 2 momentissa on kriminalisoitu monet jätelain vastaiset menettelyt tahallisina tai huolimattomuudesta tehtyinä sellaisenaan jätelain rikkomisena, ja säännöksen 4 kohdassa on säädetty nimenomaisesti rangaistavaksi jätelain 17 §:n 1 momentin mukaisen vaarallisen jätteen sekoittamiskiellon rikkominen.

Rikoslain 48 luvun 1 §:ssä teon rangaistavuuden edellytyksenä on, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Vaarallisen jätteen osalta ympäristörikosdirektiivi velvoittaa säätämään rangaistavaksi menettelyn sellaisenaan, jos kyse on muusta kuin merkityksettömästä määrästä.

Vaarallisen jätteen osalta ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohdassa viitataan jätedirektiivin 3 artiklan 2 kohtaan. Jätedirektiivin 3 artiklan 1 kohdassa on ensinnäkin jätteen määritelmä. Jätteellä tarkoitetaan mitä tahansa ainetta tai esinettä, jonka haltija poistaa käytöstä, aikoo poistaa käytöstä tai on velvollinen poistamaan käytöstä. Jätedirektiivin 3 artiklan 2 kohdan mukaisesti vaarallisella jätteellä tarkoitetaan jätettä, jolla on yksi tai useampi direktiivin liitteessä III lueteltu vaarallinen ominaisuus. Direktiivin liitteessä III on lueteltu ominaisuudet, jotka tekevät jätteistä vaarallisia. Näitä ominaisuuksia tai kategorioita ovat räjähtävä, hapettava, helposti syttyvä, syttyvä, ärsyttävä, haitallinen,

myrkyllinen, syöpää aiheuttava, syövyttävä, tartuntavaarallinen, lisääntymiselle vaarallinen, perimän muutoksia aiheuttava; jätteet, joista vapautuu myrkyllisiä tai erittäin myrkyllisiä kaasuja niiden joutuessa kosketuksiin veden, ilman tai hapon kanssa; herkistävä, ympäristölle vaarallinen sekä jätteet, joista voi loppukäsittelyn jälkeen muodostua toista ainetta, esim. suotonestettä, jolla on jokin edellä mainituista ominaisuuksista.

Jätelain 5 §:ssä oleva jätteen määritelmä vastaa jätedirektiivin jätteen määritelmää. Myös jätelain 6 §:n 1 momentin 1 kohdassa oleva vaarallisen jätteen määritelmä vastaa pääosin jätedirektiivin vaarallisen jätteen määritelmää. Jätedirektiivi mahdollistaa tietyin edellytyksin sen, että vaarallisista jätteistä säädetään kansallisesti (jätedirektiivin 7 artikla). Suomessa vaaralliseksi jätteeksi on luokiteltu lääkejätteet joiltakin osin laajemmin kuin mitä jätedirektiivi edellyttää. Jätteillä, joiden luokittelu vaaralliseksi jätteeksi perustuu kansalliseen arviointiin, on lähtökohtaisesti samanlaisia vaaraominaisuuksia kuin niillä jätteillä, jotka ovat vaarallisia jätteitä jätedirektiivin mukaisesti.

Jätelain 6 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä jätteiden luokittelusta vaarallisiin ja vaarattomiin jätteisiin. Jätteistä annetun valtioneuvoston asetuksen (978/2021) liitteessä säädetään luettelo jätteistä (jäteluettelo) sekä siitä, mitkä jäteluettelossa mainituista jätteistä luokitellaan vaarallisiksi jätteiksi.

Jätelain mukaisessa vaarallisen jätteen luokittelussa käytettävät kriteerit ovat verraten laajat. Vaaralliseksi jätteeksi voi tulla luokitelluksi sellainenkin jäte, joka ei aiheuta välitöntä vaaraa esimerkiksi ympäristölle. Osa esimerkiksi jätteen käsittelyä koskevista jätelakiin sisältyvistä velvollisuuksista on sen luontoisia, että niiden vastaisen menettelyn ei voida katsoa lähtökohtaisesti olevan omiaan aiheuttamaan ainakaan välitöntä vahinkoa tai vaaraa ympäristölle.

Edellä todetun perusteella ei näin ollen voida lähteä siitä, että vaarallisen jätteen käsittely, kerääminen tai kuljettaminen, kun kyse on merkityksetöntä määrää suuremmasta määrästä vaarallista jätettä, olisi aina omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rikoslain sääntely ei siten näiltä osin vastaa direktiivin velvoitetta 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohdan osalta. Lainsäädäntöä olisi näin ollen tarpeen muuttaa siten, että vaarallisen jätteen käsittely, kerääminen ja kuljettaminen sekä näiden toimien valvonta ja loppusijoituspaikkojen jälkihoito säädetään sellaisenaan rangaistavaksi, kun kyseessä on muu kuin merkityksetön määrä tällaista jätettä.

3.3.2.2.7 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan g alakohta, laiton jätteiden siirto

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaan rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/1157 3 artiklan 26 alakohdassa tarkoitettu jätteiden siirto, kun tällainen menettely koskee muuta kuin merkityksetöntä määrää, riippumatta siitä, onko kyseessä erillinen siirto vai monta ilmeisesti toisiinsa yhteydessä olevaa siirtoa. Alkuperäisessä hyväksytyssä direktiivissä on virheellinen artiklaviittaus asetuksen 2 artiklan 26 kohtaan. Säännöstä on jälkikäteen oikaistu mainituilta osin (2025/90336; Oikaisu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2024/1203, annettu 11 päivänä huhtikuuta 2024, ympäristön suojelusta rikosoikeudellisin keinoin ja direktiivien 2008/99/EY ja 2009/123/EY korvaamisesta).

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan c kohtaan sisältyy pääosin uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan g alakohtaa vastaava kriminalisointivelvoite, joka

kuitenkin koskee vanhaa jätteensiirtoasetusta (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1013/2006 jätteiden siirrosta).

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 4 kohdan mukaan myös törkeästä huolimattomuudesta tehdyn teon on 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan rikosten kohdalla oltava rangaistava. Näiden rikosten yrityksen on oltava rangaistava direktiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaan.

Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohta edellyttää, että tahallisen rikoksen enimmäisrangaistus on vähintään viisi vuotta.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan g alakohdassa viitataan vuonna 2024 annettuun uuteen jätteensiirtoasetukseen, joka tuli voimaan 20.5.2024. Asetusta aletaan soveltaa 21.5.2026. Uusi jätteensiirtoasetus korvaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1013/2006 jätteiden siirrosta (jäljempänä *vanha jätteensiirtoasetus*).

Jätteensiirtoasetuksen 3 artiklan 25 kohdan mukaisesti siirrolla tarkoitetaan jätteen kuljetusta hyödyntämistä tai loppukäsittelyä varten kuljetuksen alkamispaikasta siihen saakka, kun jätteen hyödyntävä tai loppukäsittelevä laitos vastaanottaa sen vastaanottomaassa, kun kuljetus toteutetaan tai se on suunniteltu toteutettavaksi

a) maasta toiseen;

b) jonkin maan ja sen suojeluksessa olevan merentakaisen maan tai alueen taikka muun alueen välillä;

c) jonkin maan ja jonkin sellaisen maantieteellisen alueen välillä, joka ei kansainvälisen oikeuden mukaan kuulu mihinkään maahan;

d) jonkin maan ja Etelämantereen välillä;

e) jostakin maasta jonkin a–d alakohdassa tarkoitetun alueen kautta;

f) jossakin maassa jonkin a–d alakohdassa tarkoitetun alueen kautta ja kuljetus alkaa ja päättyy tässä samassa maassa; tai

g) johonkin maahan joltakin maantieteelliseltä alueelta, joka ei kuulu minkään maan kansalliseen lainkäyttövaltaan.

Jätteensiirtoasetuksessa määritellään laiton siirto. Asetuksen 3 artiklan 26 kohdan mukaisesti laittomalla siirrolla tarkoitetaan siirtoa, joka toteutetaan

a) tekemättä tämän asetuksen mukaista ilmoitusta asianomaisille toimivaltaisille viranomaisille;

b) ilman asianomaisten toimivaltaisten viranomaisten tämän asetuksen nojalla antamaa hyväksyntää;

c) asianomaisten toimivaltaisten viranomaisten tämän asetuksen nojalla antamalla hyväksynnällä, joka on saatu väärennöksen, harhaanjohtamisen tai erehdyttämisen avulla;

d) tavalla, joka ei ole ilmoitusasiakirjaan sisältyvien taikka siirtoasiakirjaan sisältyvien tai siinä annettavien tietojen mukainen, ilmoitus- tai siirtoasiakirjan vähäisiä kirjausvirheitä lukuun ottamatta;

e) tavalla, joka johtaa jätteen hyödyntämiseen tai loppukäsittelyyn unionin tai kansainvälisen oikeuden vastaisesti;

f) 4 artiklan 1 kohdan, 4 artiklan 3 kohdan tai 37, 39, 40, 45, 46, 48, 49, 50 tai 52 artiklan vastaisesti;

g) 4 artiklan 4 ja 5 kohdassa tarkoitetun jätteiden siirron osalta tavalla, joka ei ole 18 artiklan 2, 4, 6 ja 10 kohdassa tarkoitettujen vaatimusten mukainen taikka liitteen VII mukaiseen asiakirjaan sisältyvien tai siinä annettavien tietojen mukainen, liitteen VII mukaisen asiakirjan vähäisiä kirjausvirheitä lukuun ottamatta.

Jätteensiirtoasetuksen 3 artiklan 26 kohta sisältää listan menettelyistä, joiden toteutuessa jätteiden siirto on laiton. Listan osalta on lähdettävä siitä, että jätteen siirto on laiton, jos siinä menetellään tavalla, joka vastaa yhtäkin listan alakohtaa.

Laittoman jätesiirron määritelmä on laajentunut uudistetussa jätteensiirtoasetuksessa. Laittoman jätesiirron määritelmän f ja g alakohtiin on lisätty uusia tekomuotoja. Laittoman jätesiirron käsitteeseen on lisätty yleinen kielto siirtää jätteitä loppukäsiteltäväksi, jos siirrolle ei ole saatu hyväksyntää 11 artiklan mukaisesti. Myös sekalaisen yhdyskuntajätteen siirrot loppukäsiteltäväksi (esimerkiksi kaatopaikalle sijoitettavaksi) ovat kiellettyjä uuden asetuksen mukaan. Laittoman jätesiirron käsite kattaa uutena myös jätteiden siirrot 45 ja 46 artiklojen vastaisesti. Asetuksen 45 artiklan nojalla komissio voi kieltää tietyn jätteen viennin tiettyyn OECD-maahan, jos havaitaan, että jätettä viedään sellaiseen käsittelyyn, joka ei olisi 59 artiklan mukaisesti ympäristön kannalta hyväksyttävää. Edelleen laiton jätesiirto olisi jätteen vienti sellaiseen laitokseen, jota ei ole tarkastettu 46 artiklan mukaisesti.

Laittoman jätesiirron määritelmä on laajentunut myös siten, että määritelmän g alakohtaan on lisätty jätteiden siirto tavalla, joka ei ole 18 artiklan 2, 4, 6 ja 10 kohtien mukaista. Kyseisissä kohdissa edellytetään, että vihreän jätteen siirron järjestäjällä on jätedirektiivin mukainen ympäristölupa tai rekisteröinti, siirtoa koskevat asiakirjat on täytetty, allekirjoitettu ja asetettu muiden saataville ja tiedot ovat myös siirron aikana saatavilla kuljetusvälineessä, jos tietoja ei voida asettaa sähköisesti saataville. 18 artiklan 10 kohdan vastainen jätesiirto olisi sellainen, että siirron järjestävän henkilön ja vastaanottajan välillä ei olisi laadittu sopimusta jätteiden hyödyntämisestä. Mainittua 18 artiklaa sovelletaan vihreiden jätteiden siirtoihin ja jätteiden siirtoihin laboratorioon analysoitavaksi tai käsittelykokeita varten.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdan b alakohdan mukaan ympäristön turmelemisena on rangaistavaa tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tuoda maahan, viedä maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä vastoin jätteiden siirrosta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1013/2006 siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Kohdassa viitataan vanhaan jätteensiirtoasetukseen. Kuten edellä on tuotu esiin, eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys HE 4/2026 vp, jossa ehdotetaan mainitun rikoslain säännöksen muuttamista siten, että siinä viitattaisiin uuteen jätteensiirtoasetukseen.

Jätteensiirtoasetus koskee jätteen kansainvälisiä siirtoja eli siirtoja, joissa jätettä kuljetetaan valtion rajojen yli. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisten tekotapojen eli jätteen maahantuonnin, maasta viennin ja Suomen alueen kautta siirtämisen voi sinänsä katsoa vastaavan sitä, mitä ympäristörikosdirektiivissä, huomioiden jätteensiirtoasetuksen jätteen siirron määritelmä (3 artiklan 25 kohta), jätteen siirtämisellä tarkoitetaan.

Rikoslain rangaistussäännösten ohella jätelain 147 §:n 2 momentissa on säädetty rangaistavaksi tietyt vanhan jätteensiirtoasetuksen vastaiset menettelyt.. Mainittua sääntelyä ehdotetaan hallituksen esityksessä HE 4/2026 vp muutettavaksi siten, että rangaistavuus koskisi uuden jätteensiirtoasetuksen vastaisia menettelyjä. Jätelain 147 §:n 2 momentin 21 kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi mainitun esityksen mukaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta esimerkiksi tuoda maahan, viedä maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä jätelain 110 §:n tai jätelain nojalla annetun säännöksen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen taikka jätteensiirtoasetuksen 4 artiklan 1 tai 3 kohdassa säädetyn kiellon vastaisesti, 19 artiklassa säädetyn jätteen sekoittamiskiellon, 37, 39, 40, 48 tai 49 artiklassa säädetyn vientikiellon tai 45 artiklan nojalla säädetyn vientikiellon vastaisesti taikka 50 tai 52 artiklassa säädetyn tuontikiellon vastaisesti. Muista uuden jätteensiirtoasetuksen vastaisista menettelyistä säädettäisiin jätelain 147 §:n 2 momentin 21 a ja 21 b sekä 22 kohdassa.

Jätelain 131 §:ssä säädetään lisäksi laiminlyöntimaksusta. Pykälän 2 momentin 8 ja 9 kohdissa säädetään eräistä vanhan jätteensiirtoasetuksen mukaisten velvollisuuksien laiminlyönneistä, jotka on sanktioitu laiminlyöntimaksulla. Mainittua säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että uudesta jätteensiirtoasetuksesta johtuvien vastaavan tyyppisten hallinnollisten velvollisuuksien laiminlyönti olisi jatkossa laiminlyöntimaksun piirissä. Esimerkiksi ehdotetun 8 kohdan mukaan laiminlyöntimaksua olisi velvollinen maksamaan se, joka laiminlyö jätteensiirtoasetuksen a) 17 artiklassa säädetyn velvollisuuden ilmoittaa kuljetuksen suorittajaa koskevasta muutoksesta; b) 18 artiklassa säädetyn asiakirjan laatimis- tai allekirjoitusvelvollisuuden; c) 16 tai 18 artiklassa säädetyn siirron sähköistä ennakkoilmoitusta koskevan velvollisuuden; d) 16 tai 18 artiklassa säädetyn velvollisuuden täyttää siirtoasiakirja tai asettaa siirtoasiakirja ja tarvittaessa ilmoitusasiakirja saataville kuljetuksen aikana; e) 15, 16 tai 18 artiklassa säädetyn velvollisuuden vahvistaa jätteen vastaanotto tai toimittaa todistus jätteen hyödyntämisen tai loppukäsittelyn saattamisesta päätökseen; f) 16 tai 18 artiklassa säädetyn velvollisuuden asettaa siirtoon liittyvä tieto, asiakirja tai todistus sähköisesti saataville; tai g) 17 artiklassa tarkoitettujen tietojen toimittamisen sähköisesti.

Jätelain 133 §:ssä säädetään laiminlyöntimaksun määräämisestä. Pykälän 2 momentin mukaan laiminlyöntimaksua ei voida määrätä sille, joka on tuomittu rangaistukseen samaa asiaa koskevasta rikkomuksesta tai jos asia on vireillä esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa.

Kuten ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohdassa tarkoitetun vaarallisen jätteen kohdalla, jätteensiirtoasetuksen mukaista laitonta jätteiden siirtoa koskevan rikoksen määritelmään ei sisälly edellytystä vahingon tai vaaran aiheuttamisesta. Menettelyn on oltava rangaistavaa sellaisenaan, jos kyse on muusta kuin merkityksettömästä määrästä. Jätteensiirtoasetuksen 3 artiklan 26 kohtaan sisältyvän laittoman siirron määritelmä huomioiden ei voida lähteä siitä, että laittoman jätteen siirron voitaisiin lähtökohtaisesti katsoa aiheuttavan vähintään abstraktin vaaran ympäristölle tai terveydelle. Rikoslain säännös ei näin ollen vastaa direktiivin velvoitetta, ja lainsäädäntöä olisi muutettava.

3.3.2.2.8 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan h alakohta, laiton alusten kierrätys

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan h alakohdassa on laitonta alusten kierrätystä koskevan rikoksen määritelmä. Sen mukaan rangaistavaa tulee olla laittoman ja tahallisen asetuksen (EU) N:o 1257/2013 soveltamisalaan kuuluvan alusten kierrätyksen, kun tällainen

menettely ei ole mainitun asetuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa tarkoitettujen vaatimusten mukaista.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan h alakohtaa vastaavaa rikoksen määritelmää. Kyse on siten uudesta kriminalisointivelvoitteesta.

Rikoksen määritelmässä viitataan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen 1257/2013 aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ja direktiivin 2009/16/EY muuttamisesta (jäljempänä *aluskierrätysasetus*).

Kyseistä rikoksen määritelmää koskee direktiivin johdanto-osan kappale 19. Sen mukaan, kun on kyse tässä direktiivissä käyttöön otetusta rikoksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2013 soveltamisalaan kuuluvien alusten kierrätyksen yhteydessä, on syytä huomauttaa, että tällä hetkellä unionin oikeuden nojalla mainitussa asetuksessa vahvistettuja velvoitteita sovelletaan ainoastaan mainitussa asetuksessa määriteltyihin aluksen omistajiin.

Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesti 3 artiklan 2 kohdan h alakohdassa tarkoitetun tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään viisi vuotta vankeutta.

Aluskierrätysasetuksen 2 artiklassa säädetään sen soveltamisalasta. Artiklan 1 kohdan mukaisesti asetusta sovelletaan 12 artiklaa lukuun ottamatta jäsenvaltion lipun alla purjehtiviin aluksiin. Asetuksen 12 artiklaa sovelletaan jäsenvaltion satamaan tai ankkuripaikkaan saapuviin kolmannen maan lipun alla purjehtiviin aluksiin. Artiklan 2 kohdassa säädetään asetuksen soveltamisalan rajoituksista.

Aluskierrätysasetuksen 3 artiklan 1 kohdan 6 alakohdan mukaan aluskierrätyksellä tarkoitetaan toimintaa, jossa alus puretaan kokonaan tai osittain aluskierrätyslaitoksella sellaisten osien ja materiaalien talteen ottamiseksi, jotka soveltuvat hyödyntämiseen, uudelleenkäyttöön valmisteluun tai uudelleenkäyttöön, samalla kun varmistetaan vaarallisten ja muiden materiaalien käsittely, ja siihen kuuluu myös osien ja materiaalien varastointi ja esikäsittely kierrätyslaitoksen alueella, mutta ei niiden lisäkäsittely tai loppukäsittely erillisissä laitoksissa.

Aluskierrätysasetusta on muutettu jätteensiirtoasetuksen 82 artiklalla. Muutoksia aletaan soveltaa 21.5.2026. Muutetun aluskierrätysasetuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaan alusten omistajien on varmistettava, että kierrätettäväksi tarkoitetut alukset kierrätetään ainoastaan eurooppalaiseen luetteloon sisältyvissä aluskierrätyslaitoksissa, ja, kun on kyse aluksista, jotka katsotaan vaaralliseksi jätteeksi, joka sijaitsee jonkin jäsenvaltion kansalliseen lainkäyttövaltaan kuuluvalla alueella ja joka viedään unionista, ainoastaan niissä eurooppalaisessa luettelossa mainituissa laitoksissa, jotka sijaitsevat Baselin yleissopimuksen liitteessä VII luetelluissa maissa.

Aluskierrätyslaitoksista säädetään aluskierrätysasetuksen III osaston säännöksissä. Asetuksen 13 artiklassa säädetään vaatimuksista, jotka koskevat aluskierrätyslaitosten ottamista eurooppalaiseen luetteloon. Asetuksen 14 artikla koskee luvan myöntämistä jäsenvaltiossa sijaitsevalle aluskierrätyslaitokselle ja 15 artikla kolmannessa maassa sijaitsevia aluskierrätyslaitoksia.

Aluskierrätysasetuksen 16 artiklassa säädetään eurooppalaisen luettelon laatimisesta ja päivittämisestä. Artiklan 1 kohdan mukaan komissio hyväksyy täytäntöönpanosäädöksiä, joissa vahvistetaan eurooppalainen luettelo aluskierrätyslaitoksista, jotka a) sijaitsevat unionissa ja

jotka jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet 14 artiklan 3 kohdan mukaisesti; b) sijaitsevat kolmannessa maassa, ja joiden sisällyttämisestä luetteloon päätetään 15 artiklan mukaisesti esitettyjen tai kerättyjen tietojen ja näytön arvioinnin perusteella. Täytäntöönpanosäädökset hyväksytään artiklan 1 kohdan toisen kappaleen mukaan asetuksen 25 artiklassa tarkoitettua tarkastelumenettelyä noudattaen. Artiklan 4 kohdassa säädetään komission toimivallasta hyväksyä täytäntöönpanosäädöksiä, joilla eurooppalaista luetteloa päivitetään säännöllisesti, ja joilla sisällytetään aluskierrätyslaitos luetteloon tietyissä tapauksissa ja poistetaan luettelosta tietyissä tapauksissa.

Merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 13 luvun 3 §:n 2 momentin 10 c kohdan mukaisesti merenkulun ympäristönsuojelurikkomuksena rangaistavaa on (muulla kuin RL 48:1–4 §:ssä tarkoitetulla tavalla) tahallaan tai huolimattomuudesta toimia vastoin aluskierrätysasetuksen 6 artiklassa säädettyä aluksen kierrättämistä tai purkamista tai niiden valmistelua koskevaa velvoitetta. Mainittu säännös kattaa saman menettelyn kuin mikä ympäristörikosdirektiivin mukaan tulee säätää rangaistavaksi rikoslaissa. Merenkulun ympäristönsuojelurikkomuksesta tuomitaan rangaistuksena sakkoa, joten mainittu säännös ei ole riittävä täyttämään ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitetta 3 artiklan 2 kohdan h alakohdan mukaisesta rikoksesta määrättävän enimmäisrangaistuksen vähimmäistason osalta.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaisesti rangaistavaa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ja direktiivin 2009/16/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2013 vastaisesti laiminlyödä huolehtia siitä, että asetuksen 5 artiklassa tarkoitettu vaarallisten materiaalien luettelo on ajan tasalla silloin kun alus toimitetaan aluspurkamoon, tai siirtää aluksen purettavaksi muualle kuin asetuksen 16 artiklassa tarkoitetussa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluspurkamoon siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Aluskierrätysasetuksen täytäntöönpanossa on arvioitu, että rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitettu seuraus voi syntyä erityisesti silloin, kun laiminlyödään huolehtia siitä, että aluskierrätysasetuksen 5 artiklassa tarkoitettu vaarallisten materiaalien luettelo on ajan tasalla silloin, kun alus toimitetaan aluspurkamoon tai silloin, kun siirretään tällainen alus purettavaksi muualle kuin aluskierrätysasetuksen mukaisessa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluspurkamoon (HE HE 69/2017 vp, s. 16). Ratkaisut siitä, mitkä aluskierrätysasetuksen vastaiset menettelyt on säädetty ympäristön turmelemisena rangaistavaksi, on tehty kansallisen arvioinnin perusteella.

Mainitussa rikoslain säännöksessä rangaistavuus koskee kahta menettelyä, joissa on kyse vaarallisten materiaalien luettelon ajantasaisuudesta huolehtimisen laiminlyönnistä ja aluksen siirtämisestä purettavaksi muuhun kuin asetuksen mukaiseen aluspurkamoon. Aluksen siirtämistä koskevan teon osalta rikoslain säännöksen voi katsoa vastaavan aluskierrätysasetuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa todettua. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 7 kohta edellyttää kuitenkin lisäksi, että teko on omiaan aiheuttamaan esimerkiksi ympäristön pilaantumista. Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan h alakohtaan ei sisälly tällaista elementtiä. Rikoslain säännös ei siten edellä todetulla tavalla vastaa direktiivin velvoitteita, ja lainsäädäntöä olisi tältäkin osin muutettava.

3.3.2.2.9 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan i alakohta, laiton aineiden päästäminen aluksista

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan i alakohta koskee direktiivin 2005/35/EY vastaisia aluspäästöjä. Alakohdan mukaan rangaistavaa tulee olla laiton ja tahallinen direktiivin 2005/35/EY 3 artiklan soveltamisalaan kuuluvien aluksista peräisin olevien ympäristöä pilaavien aineiden sellainen päästö mille tahansa mainitun direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulle alueelle, paitsi jos tällainen aluksista peräisin oleva päästö täyttää mainitun direktiivin 5 artiklassa poikkeuksille asetetut edellytykset, joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan veden laadun huononemista tai vahinkoa meriympäristölle. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2005/35/EY alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta annettujen kansainvälisten normien noudattamisen valvonnasta ja pilaamisrikoksista määrättävistä hallinnollisista seuraamuksista (jäljempänä *aluspäästödirektiivi*), säädetään alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja säännösten rikkomisista määrättävistä seuraamuksista.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly rikoksen määritelmää, joka koskisi nimenomaisesti aluspäästödirektiivin vastaisia aluspäästöjä. Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan a kohtaan sisältyy kuitenkin kriminalisointivelvoite, joka koskee yleisesti esimerkiksi sellaista aineen päästämistä ilmaan, maaperään tai veteen, joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman laadulle, maaperän laadulle tai veden laadulle taikka eläimille tai kasveille. Aluspäästödirektiiviin sisältyi lisäksi aiemmin velvoite pitää mainitussa direktiivissä tarkoitettuja ympäristöä pilaavia päästöjä rikoksina sekä tiettyjä tähän liittyviä muita velvoitteita. Aluspäästödirektiiviä muutettiin kesällä 2024 direktiivillä (EU) 2024/3101, joka tuli voimaan 5.1.2025. Muutosdirektiivin täytäntöönpanoaika päättyy 6.7.2027. Muutosten myötä aluspäästödirektiivin vastaisesta aluksesta päästämisestä määrättävistä rikosoikeudellisista seuraamuksista säädetään ainoastaan ympäristörikosdirektiivissä. Muutetussa aluspäästödirektiivissä säädetään vain hallinnollisista seuraamuksista. Alla on kuvattu aluspäästödirektiivin ajantasaista sisältöä.

Aluspäästödirektiivin muutosdirektiivin kansallisen täytäntöönpanon valmistelu on meneillään liikenne- ja viestintäministeriössä (LVM052:00/2025). Muutosdirektiivi edellyttää merenkulun ympäristönsuojelulain seuraamussääntelyn päivittämistä direktiivin soveltamisalan osalta. Hallituksen esitys on tarkoitus antaa eduskunnalle syksyllä 2026, ja täytäntöönpanon edellyttämien lakimuutosten arvioitu voimaantuloaika on keväällä 2027.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 4 kohdan mukaisesti 3 artiklan 2 kohdan i alakohdan mukaisen teon tulee olla rangaistava myös törkeästä huolimattomuudesta tehtynä. Lisäksi rikoksen tahallisen yrityksen tulee 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti olla rangaistava.

Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohta edellyttää, että enimmäisrangaistuksen vähimmäistason on mainitun rikoksen kohdalla oltava vähintään viisi vuotta vankeutta.

Aluspäästödirektiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaan direktiiviä sovelletaan kansainvälisen oikeuden mukaisesti ympäristöä pilaavien aineiden päästöihin kyseisen säännöksen mukaisilla vesialueilla. Käytännössä direktiivin viittaus kansainväliseen oikeuteen tarkoittaa Kansainvälisessä merenkulkujärjestössä tehtyä alusten aiheuttaman meren pilaantumisen ehkäisemisestä tehtyä kansainvälistä yleissopimusta eli nk. MARPOL-yleissopimusta (direktiivissä ”Marpol 73/78”). Artiklan 2 kohdan mukaan direktiiviä sovelletaan mistä tahansa aluksesta peräisin oleviin ympäristöä pilaavien aineiden päästöihin riippumatta siitä, minkä lipun alla alus purjehtii, lukuun ottamatta sota-aluksia, sotalaivaston apualuksia tai muita aluksia, jotka ovat valtion omistuksessa tai käytössä ja joita sillä hetkellä käytetään vain valtion muihin kuin kaupallisiin tarkoituksiin.

Aluspäästödirektiivin 4 artiklassa säädetään säännösten rikkomisista ja poikkeuksista. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että aluksista peräisin olevia ympäristöä pilaavien aineiden päästöjä mille tahansa 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitetulle alueelle pidetään säännösten rikkomisina, paitsi jos kohdassa luetellut poikkeukset soveltuvat. Lisäksi 1 kohdassa säädetään MARPOL-yleissopimuksen mukaisista poikkeuksista.

4 artiklan 2 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 1 kohdassa tarkoitettuun säännösten rikkomiseen syyllistynyt luonnollinen henkilö tai oikeushenkilö saatetaan vastuuseen teostaan.

Direktiivin 2005/35/EY 5 artikla on kumottu direktiivillä 2024/3101. Aluspäästödirektiivin 6 ja 7 artikloissa säädetään täytäntöönpanotoimista jäsenvaltion satamassa olevien alusten ja kauttakulkumatkalla olevien alusten osalta.

Aluspäästödirektiivin 8 artiklassa säädetään seuraamuksista. Jäsenvaltioiden on säädettävä 4 artiklan täytäntöönpanemiseksi annettujen kansallisten säännösten rikkomisesta määrättävien hallinnollisten seuraamusten järjestelmästä kansallisen oikeusjärjestelmänsä mukaisesti ja varmistettava, että seuraamuksia sovelletaan, sanotun kuitenkaan rajoittamatta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2024/123 mukaisia jäsenvaltioiden velvoitteita. Säädettyjen hallinnollisten seuraamusten on oltava tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia.

Aluspäästödirektiivin velvoitteet on saatettu voimaan merenkulun ympäristönsuojelulailla (1672/2009) säännöksin. Merenkulun ympäristönsuojelulain 1 luvun 2 §:n 43 kohdan mukaisesti *päästöllä* tarkoitetaan MARPOL-yleissopimuksen 2 artiklan mukaisesti kaikkia aluksesta peräisin olevia haitallisten aineiden päästöjä, olivatpa ne muodostuneet huomaamatta, jätteitä hävittämällä, vuodon seurauksena, pumppaamalla tai tyhjentämällä, ei kuitenkaan maalta peräisin olevien jätteiden mereen laskemista, meren pohjan mineraalien hyödyntämisen yhteydessä syntyviä aineita eikä haitallisten aineiden päästämistä laillisen tieteellisen tutkimuksen yhteydessä saastumisen vähentämiseksi tai kontrollin takia. Myös aluspäästödirektiivissä päästön määritelmän osalta viitataan MARPOL-yleissopimuksen 2 artiklaan.

Merenkulun ympäristönsuojelulain 1 luvun 3 §:ssä säädetään lain soveltamisalasta. Säännöksen 1 momentin mukaan lakia sovelletaan alukseen, joka purjehtii Suomen vesialueella tai talousvyöhykkeellä. Poikkeuksista lain soveltamiseen sisävesialueella ja kotimaan liikenteessä säädetään jäljempänä. 2 momentin mukaan suomalaiseen alukseen tätä lakia sovelletaan myös Suomen vesialueen ja talousvyöhykkeen ulkopuolella. Pykälän 5 momentin mukaan lakia ei sovelleta MARPOL-yleissopimuksen 2 artiklan 3 kappaleen b kohdan ii alakohdassa tarkoitettuun vahingollisen aineen päästöön, joka suoraan aiheutuu merenpohjan kivennäisvarojen tutkimisesta, hyväksikäytöstä tai näihin liittyvästä rannikon ulkopuolella tapahtuvasta käsittelystä.

Merenkulun ympäristönsuojelulain lain 1 luvun 6 §:n 1 momentin mukaan haitallisten aineiden ja ilmaa pilaavien aineiden päästäminen aluksesta veteen tai ilmaan on kielletty siten kuin tässä laissa taikka sen nojalla säädetään tai määrätään tai Euroopan yhteisön säädöksissä säädetään. Säännöksen 2 momentin mukaan, jos sellaisia haitallisia aineita, joilla on eri päästömääräykset, sekoitetaan keskenään, on noudatettava ankarimpia päästömääräyksiä. Merenkulun ympäristönsuojelulain 2 luvun 1 §:ssä säädetään lisäksi öljyn päästökiellosta ja päästörajoituksista ja 2 §:ssä öljyn päästämisestä poikkeustilanteissa.

Merenkulun ympäristönsuojelulain 4 luvun 2 § sisältää haitallisen nestemäisen aineen päästökiellon ja päästörajoitukset ja 5 luvun 1 § puolestaan käymäläjäteveden päästökiellon ja

päästörajoituksen. Edelleen lain 6 luvun 1 §:ään sisältyy kiinteän jätteen veteen poistamiskielto ja poistamisrajoitus ja 7 luvun 1 §:ään ilmaa pilaavien aineiden päästökielto ja päästörajoitus.

Merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 § sisältää rangaistussäännökset. Pykälän 1 momentin mukaan rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta, jollei siihen ole syyllistytty huolimattomuudesta ulkomaiselta alukselta, säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä.

Lisäksi vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetulla lailla (541/2023) on täytäntöönpantu MARPOL-yleissopimuksen III liitteen määräykset. Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annettu laki viittaa IMDG-säännöstöön, jonka mukainen toiminta kattaa myös MARPOL-yleissopimuksen. Lain 141 §:ssä säädetään vaarallisten aineiden kuljetusrikkomuksesta määrättävästä liikennevirhemaksusta. Maksu voidaan pykälän 1 momentin mukaan määrätä sille, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo momentissa erikseen lueteltuja lain velvoitteita. Pykälän 4 momentin mukaan liikennevirhemaksu voidaan määrätä myös aluskuljetuksessa 1) lähettäjälle, laivaajalle, lastinantajalle ja kuljetuksen suorittajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää säilyttämättä 11 §:n tai sen nojalla annetun määräyksen vastaisesti kuljetustietoja sisältävät asiakirjat tai vastaavat sähköiset tiedot; 2) lähettäjälle, laivaajalle ja lastinantajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta 20 §:n tai sen nojalla annetun määräyksen vastaisesti laiminlyö velvollisuuden varmistaa, että kuljetuksen lupa tai hyväksyntä on hankittu taikka kuljetuksesta on tehty ennakkoilmoitus; 3) kuljetuksen suorittajalle ja vastaanottajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta jättää tekemättä 57 §:n tai sen nojalla annetun määräyksen vastaisesti mainitussa pykälässä tarkoitetun ilmoituksen säteilyn annosnopeuden tai radioaktiivisen saasteen raja-arvon ylityksestä kuljetuksen osapuolille tai Säteilyturvakeskukselle; 4) lähettäjälle, laivaajalle, lastinantajalle, kuljetuksen suorittajalle ja vastaanottajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta säteilyraja-arvojen ylityttyä laiminlyö 63 §:ssä säädetyn velvollisuuden ryhtyä toimenpiteisiin, tutkia raja-arvon ylitys, korjata olosuhteet tai ilmoittaa syyt ja korjaavat toimenpiteet Säteilyturvakeskukselle; 5) laivaajalle ja lastinantajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö 75 §:n tai sen nojalla annetun määräyksen vastaisesti mainitussa pykälässä säädetyn velvollisuuden vaarallisen aineen varmistamisesta, merkitsemisestä, tietojen toimittamisesta ja antamisesta tai kirjallisesti vakuuttamisesta; 6) kuljetuksen suorittajalle ja aluksen päällikölle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö 76 §:n tai sen nojalla annetun määräyksen vastaisesti mainitussa pykälässä säädetyn velvollisuuden huolehtia tai varmistaa vaarallisen aineen kuljetus; taikka 7) kontin, ajoneuvon ja vaunun pakkaajalle, täyttäjälle tai kuormaajalle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö 77 §:n tai sen nojalla annetun määräyksen vastaisesti mainitussa pykälässä säädetyn velvollisuuden vakuuttaa pakkaustodistuksella. Lisäksi lain 140 §:n 2 momentissa viitataan rikoslakiin. Säännöksen mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä sekä ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti ympäristön turmelemisena rangaistavaa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esine, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Ympäristön turmelemisesta tuomitaan sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Törkeästä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 2 §:ssä.

Rikoslain 48 luvun 4 §:ssä on tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskeva rangaistussäännös. Pykälän mukaan, joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta 1) puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla taikka 2) rikkoo

jätelakia tai ympäristönsuojelulakia tai niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin 2–6 kohdassa tarkoitetulla tavalla siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat, on tuomittava tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Kun rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa viitataan lain vastaisesti toimimiseen, kattaa se myös merenkulun ympäristönsuojelulain vastaisen menettelyn. Direktiivissä rikoksen määritelmään sisältyy edellytys siitä, että laittoman päästön tulee aiheuttaa tai olla omiaan aiheuttamaan veden laadun huononemista tai vahinkoa meriympäristölle. Rikoslain mainittu säännös kattaa menettelyn, joka on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rikoslain säännökseen sisältyvän ilmaisun, joka koskee ympäristön pilaantumista tai muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista, voi katsoa kattavan veden laadun huononemisen ja vahingon meriympäristölle.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan voi edellä todetulla tavalla katsoa täyttävän ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan i alakohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisen velvoitteen.

Kuten edellä on a alakohdan osalta todettu, rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan osalta yritystä ei ole säädetty rangaistavaksi mainitun pykälän 2 momentissa. Säännöstä olisi tältä osin muutettava.

Rikoslain 48 luvun 10 §:ssä säädetään ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristörikoksesta. Säännöksen mukaan merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdystä, tämän luvun 1–4 §:ssä rangaistavaksi säädetystä teosta saa tuomita vain sakkoa. Säännös perustuu YK:n merioikeusyleissopimukseen (SopS 50/1996) ja on yhteensopiva aluspäästödirektiivin sääntelyn kanssa.

3.3.2.2.10 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan j alakohta, laiton laitoksen käyttäminen ja sulkeminen

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan j alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen sellaisen laitoksen käyttäminen tai sulkeminen, jossa harjoitetaan vaarallista toimintaa tai jossa varastoidaan tai käytetään vaarallisia aineita tai seoksia, kun tällainen menettely ja tällainen vaarallinen toiminta, aine tai seos kuuluvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/18/EU tai Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2010/75/EU soveltamisalaan ja tällainen menettely aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly rikoksen määritelmää, joka koskisi nimenomaisesti sellaisia menettelyjä, jotka nykyisin kuuluvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2012/18/EU tai Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2010/75/EU soveltamisalaan. Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan d kohtaan sisältyy kuitenkin kriminalisointivelvoite, joka koskee sellaisen laitoksen, jossa harjoitetaan vaarallista toimintaa tai jossa varastoidaan tai käytetään vaarallisia aineita tai valmisteita, käyttämistä, joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan laitoksen ulkopuolella kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman laadulle, maaperän laadulle tai

veden laadulle taikka eläimille tai kasveille. Kyse ei siten ole täysin uudesta kriminalisointivelvoitteesta.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että j alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi. Direktiivin 4 artiklan 2 kohta puolestaan edellyttää, että tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään viisi vuotta vankeutta. Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan a ja c alakohtiin sisältyvien velvoitteiden osalta (kuoleman aiheuttavat teot) viitataan 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan tarkastelussa edellä todettuun.

Rikoksen määritelmässä viitataan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2012/18/EU vaarallisista aineista aiheutuvien suuronnettomuusvaarojen torjunnasta sekä neuvoston direktiivin 96/82/EY muuttamisesta ja myöhemmästä kumoamisesta (jäljempänä *Seveso III -direktiivi*) ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2010/75/EU teollisuuden päästöistä (yhtenäistetty ympäristön pilaantumisen ehkäiseminen ja vähentäminen) (jäljempänä *teollisuuspäästödirektiivi*).

Seveso III -direktiivissä vahvistetaan säännöt sellaisten suuronnettomuuksien ehkäisemiseksi, joissa on mukana vaarallisia aineita, ja rajoitetaan suuronnettomuuksista ihmisten terveydelle ja ympäristölle aiheutuvia seurauksia, jotta koko unionissa voitaisiin taata yhdenmukaisesti ja tehokkaasti korkea suojelun taso (1 artikla). Seveso III -direktiivissä säädetään muun muassa toiminnanharjoittajan yleisistä velvoitteista, toimintaperiaatteista suuronnettomuuksien ehkäisemiseksi, toiminnanharjoittajan velvollisuudesta tehdä turvallisuusselvitys sekä toimista, jotka toiminnanharjoittajan ja toimivaltaisen viranomaisen on toteutettava suuronnettomuuden jälkeen. Seveso III -direktiivin sääntelyn keskiössä on sellaisesta toiminnasta aiheutuvien suuronnettomuuksien ehkäisy, jossa mukana on vaarallisia aineita.

Seveso III -direktiivin 2 artiklassa määritellään direktiivin soveltamisala. Säännöksen 1 kohdan mukaan direktiiviä sovelletaan 3 artiklan 1 kohdassa määriteltyihin tuotantolaitoksiin. Seveso-direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaan tuotantolaitoksella tarkoitetaan koko sitä toiminnanharjoittajien valvonnassa olevaa aluetta, jossa on vaarallisia aineita yhdessä tai useammassa laitoksessa, yhteiset tai toisiinsa liittyvät infrastruktuurit tai toiminnot mukaan lukien; tuotantolaitokset ovat joko alemman tason tuotantolaitoksia tai ylemmän tason tuotantolaitoksia. Artiklan 2 ja 3 kohdissa on alemman tason tuotantolaitoksen ja ylemmän tason tuotantolaitoksen määritelmät. Niissä viitataan direktiivin liitteeseen I ja siinä säädettyihin vaarallisten aineiden määriin.

Vaarallisella aineella tarkoitetaan Seveso III -direktiivissä sen liitteessä I olevassa 1 osassa mainittua tai 2 osassa lueteltua ainetta tai seosta, mukaan lukien raaka-aineen, tuotteen, sivutuotteen, jäämän tai välituotteen muodossa olevat (3 artiklan 10 kohta). Direktiivin liitteessä I viitataan asetuksen (EY) N:o 1272/2008 eli Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1272/2008 aineiden ja seosten luokituksesta, merkinnöistä ja pakkaamisesta sekä direktiivien 67/548/ETY ja 1999/45/EY muuttamisesta ja kumoamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1907/2006 muuttamisesta eli niin sanotun CLP-asetuksen mukaisiin vaarakategorioihin.

Seveso III -direktiivi on pantu kansallisesti pääosin täytäntöön vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetulla lailla (390/2005), jäljempänä *kemikaaliturvallisuuslaki*, ja sen nojalla annetuilla valtioneuvoston asetuksilla. Kemikaaliturvallisuuslaissa säädetään vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden valmistuksesta, käytöstä, siirrosta, varastoinnista, säilytyksestä ja muusta käsittelystä. Lain tarkoituksena on

ehkäistä ja torjua mainituista toiminnoista aiheutuvia henkilö-, ympäristö- ja omaisuusvahinkoja. Kemikaaliturvallisuuslaissa Seveso III -direktiiviin perustuva sääntely koskee laitoksia (jäljempänä myös *Seveso-laitos*), joissa harjoitetaan vaarallisten kemikaalien laajamittaista käsittelyä tai varastointia ja jotka kemikaaliturvallisuuslain 30 §:n mukaisesti ovat velvollisia laatimaan turvallisuusselvityksen tai toimintaperiaateasiakirjan. Kemikaaliturvallisuuslain 23 §:n 1 momentin mukaisesti vaarallisen kemikaalin laajamittaista teollista käsittelyä ja varastointia saa harjoittaa vain Turvallisuus- ja kemikaaliviraston luvalla. Toiminnanharjoittajan tulee hakea edellä tarkoitettua lupaa Turvallisuus- ja kemikaalivirastolta.

Kemikaaliturvallisuuslain 6 §:n mukaan kyseisessä laissa tarkoitetaan kemikaalilla aineita ja seoksia siten kuin ne määritellään REACH-asetuksessa ja CLP-asetuksessa (1 kohta) ja vaarallisella kemikaalilla ainetta tai seosta, joka tulee luokitella tai merkitä CLP-asetuksen mukaisesti, sekä muuta palavaa nestettä (2 kohta).

Kemikaaliturvallisuuslaissa säädetään muun muassa vaarallisten kemikaalien käsittelyä ja varastointia koskevista velvollisuuksista. Näihin kuuluu esimerkiksi vaarallisista kemikaaleista aiheutuvien suuronnettomuuksien ehkäisemiseen liittyviä velvoitteita, jotka pohjautuvat Seveso III -direktiivin velvoitteisiin. Kemikaaliturvallisuuslain nojalla on lisäksi annettu asetuksia, joissa säädetään suuronnettomuuksiin varautumisesta. Tällaisia asetuksia ovat valtioneuvoston asetukset vaarallisten kemikaalien teollisen käsittelyn ja varastoinnin turvallisuusvaatimuksista (856/2012), vaarallisten kemikaalien käsittelyn ja varastoinnin valvonnasta (685/2015), räjähteiden valmistuksen ja varastoinnin valvonnasta (819/2015), räjähteiden valmistuksen, käsittelyn ja varastoinnin turvallisuusvaatimuksista (1101/2015), nestekaasulaitosten turvallisuusvaatimuksista (858/2012) sekä maakaasun käsittelyn turvallisuudesta (551/2009). Kemikaaliturvallisuuslain 125 §:ssä on säädetty räjähdesäännösten rikkomisena rangaistavaksi monet kyseisen lain vastaiset menettelyt. Rangaistavaa on mainitun pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaisesti esimerkiksi tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa lain 23, 37, 58, 58 a tai 58 b §:ssä säädettyä lupavelvollisuutta. Rangaistus räjähdesäännösten rikkomisesta on sakkoa.

Teollisuuspäästödirektiivissä säädetään yleiset puitteet suurten ja keskisuurten teollisuustoimintojen sekä merkittävien jätteenkäsittelylaitosten ja eläinsuojien ympäristönsuojelulle sekä parhaan käyttökelpoisen tekniikan mukaiset päästöraja-arvot ja muita toimialakohtaisia erityisvaatimuksia suurille polttolaitoksille, jätteenpolttolaitoksille, liuottimia käyttäville laitoksille ja titaanidioksiditeollisuudelle.

Teollisuuspäästödirektiivin 1 artiklan 1 kohdan mukaan direktiivissä säädetään teollisesta toiminnasta aiheutuvan pilaantumisen ehkäisemisen ja vähentämisen yhtenäistämisestä. Siinä säädetään myös ilmaan, veteen ja maaperään kulkeutuvien päästöjen ehkäisemisestä, tai jos se ei ole mahdollista, päästöjen jatkuvasta vähentämisestä, jätteiden syntymisen ehkäisemisestä, resurssitehokkuuden parantamisesta sekä kiertotalouden ja hiilestä irtautumisen edistämisestä ihmisten terveyden ja koko ympäristön suojelun korkean tason saavuttamiseksi (1 artiklan 2 kohta).

Teollisuuspäästödirektiiviä sovelletaan sen II–VI a luvussa tarkoitettuun pilaantumista aiheuttavaan teolliseen toimintaan (2 artiklan 1 kohta). Direktiiviä ei sovelleta uusien tuotteiden ja prosessien tutkimukseen, kehitykseen ja testaukseen (2 artiklan 2 kohta).

Teollisuuspäästödirektiiviin sisältyy vaarallisten aineiden määritelmä. Sen mukaan vaarallisilla aineilla tarkoitetaan aineiden ja seosten luokituksesta, merkinnöistä ja pakkaamisesta 16 päivänä joulukuuta 2008 annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 1272/2008 3 artiklassa määriteltyjä aineita tai seoksia. Määritelmässä viitataan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 1272/2008 aineiden ja seosten luokituksesta,

merkinnöistä ja pakkaamisesta sekä direktiivien 67/548/ETY ja 1999/45/EY muuttamisesta ja kumoamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1907/2006 muuttamisesta eli niin sanottuun CLP-asetukseen.

Siinä missä Seveso III -direktiivin sääntelyn kohteena on nimenomaisesti vaarallisiin aineisiin liittyvä toiminta, teollisuuspäästödirektiivin sääntely koskee ensisijaisesti teollisuusdirektiivin mukaisesta teollisesta toiminnasta aiheutuvan pilaantumisen ehkäisemistä. Teollisuuspäästödirektiivin sääntelykokonaisuuden kannalta vaarallisia aineita koskeva toiminta ei siten ole samalla tavalla sääntelyn keskiössä kuin Seveso III -direktiivissä. Siltä osin kuin toiminta koskee vaarallisia aineita, merkityksellisinä voidaan pitää erityisesti teollisuuspäästödirektiivin vaaratilanteita ja onnettomuuksia koskevaa 7 artiklaa ja laitoksen sulkemista koskevaa 22 artiklaa.

Teollisuuspäästödirektiivi on pääosin täytäntöönpantu Suomessa ympäristönsuojelulailla (527/2014). Mainittujen direktiivin 7 artiklan ja 22 artiklan täytäntöönpanon kannalta keskeisiä ovat ympäristönsuojelulain 95 ja 123 §:t. Ympäristönsuojelulain 95 §:ssä säädetään maaperää ja pohjavettä koskevista toimista direktiivilaitoksen toiminnan päättyessä. Pykälän 1 momentin mukaan, jos direktiivilaitoksen toimintaan liittyen on tullut laatia 82 §:ssä tarkoitettu maaperän ja pohjaveden tilaa koskeva perustilaselvitys, toiminnanharjoittajan on mainitussa pykälässä tarkoitetun toiminnan päättyessä arvioitava maaperän ja pohjaveden tilaa suhteessa perustilaan. Viranomainen tekee säännöksen mukaan arvion johdosta päätöksen, jossa on annettava määräykset perustilan palauttamiseksi tarvittavista toimista, jos maaperän tai pohjaveden tila toiminnan seurauksena eroaa huomattavasti perustilasta.

Ympäristönsuojelulain 123 §:ssä säädetään poikkeuksellisesta tilanteesta luvanvaraisessa, ilmoituksenvaraisessa ja rekisteröitävässä toiminnassa. Säännöksessä säädetään poikkeuksellista tilannetta koskevasta ilmoitusvelvollisuudesta ja valtuudesta, jonka nojalla viranomainen antaa tarpeelliset määräykset toiminnan palauttamiseksi lain ja sen nojalla annettujen säännösten ja määräysten mukaiseksi sekä tilanteesta aiheutuvan haitan ja vaaran poistamiseksi.

Siltä osin kuin teollisuuspäästödirektiivin mukaisen laitoksen käyttämisessä tai sulkemisessa on kyse vaarallisista aineista, myös teollisuuspäästödirektiivin alaan kuuluvien laitosten eli niin sanottujen direktiivilaitosten (ympäristönsuojelulain 27 §) toimintaan soveltuvat kemikaaliturvallisuuslain säännökset.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa on säädetty rangaistavaksi aineen käyttäminen, käsitteleminen tai säilyttäminen vastoin vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettua lakia (a alakohta) tai sen nojalla annettua säännöstä (g alakohta) siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Teko, jossa Seveso-laitosta tai direktiivilaitosta käytettäessä ja vaarallista kemikaalia käsiteltäessä rikotaan tai laiminlyödään kemikaaliturvallisuuslain tai sen nojalla annettuja säännöksiä, voi näin ollen tulla rangaistavaksi ympäristön turmelemisena rikoslain 1 §:n 1 momentin 2 kohdan a tai g alakohdan mukaisesti.

Sen, että vaarallisen kemikaalin laajamittaista teollista käsittelyä ja varastointia harjoitetaan ilman kemikaaliturvallisuuslaissa edellytettyä lupaa, voi katsoa sisältyvän vastoin mainittua lakia toimimiseen. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan a alakohdassa ei kuitenkaan säädetä rangaistavaksi kemikaaliturvallisuuslaissa edellytetyn luvan vastaista menettelyä. Näiltä osin mainittua säännöstä olisi tarpeen täydentää.

Sikäli kuin Seveso-laitosta tai direktiivilaitosta käytettäessä tai suljettaessa päästetään ainetta lain tai lupaehtojen vastaisesti ympäristöön, soveltua voi lisäksi rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohta. Sen mukaan rangaistavaa on tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esine, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttaminen ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Mainitun säännöksen mukaisesti rangaistavaa on edellä todetulla tavalla myös jättää ympäristöön esimerkiksi ainetta lain tai lupaehtojen vastaisesti siten, että aiheutuu säännöksen mukainen abstrakti vaara. Siten esimerkiksi teko, jossa Seveso- tai direktiivilaitoksen toiminnan päättyessä vaarallisia kemikaaleja jätettäisiin ympäristöön lain tai lupaehtojen vastaisesti, voisi tulla rangaistavaksi ympäristön turmelemisena tunnusmerkistön täyttyessä muiltakin osin.

Lisäksi rikoslain 44 luvun 11 §:ssä on räjähderikosta koskeva rangaistussäännös. Pykälän 1 momentin mukaan joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain taikka sen nojalla annetun säännöksen, kiellon tai määräyksen vastaisesti taikka ilman mainitussa laissa edellytettyä lupaa tai ilmoitusta taikka lupaa tai ilmoitusta koskevassa päätöksessä asetettujen ehtojen, rajoitusten tai kieltojen vastaisesti 1) harjoittaa vaarallisten kemikaalien teollista käsittelyä tai varastointia taikka siirtää vaarallista kemikaalia tai 2) valmistaa, tuo maahan, käyttää, siirtää, saattaa markkinoille, luovuttaa, pitää hallussaan, varastoi, säilyttää tai hävittää räjähdettä, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, räjähderikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Pykälässä on säädetty rangaistavaksi kemikaaliturvallisuuslain vastainen menettely sellaisenaan, eli tunnusmerkistö ei edellytä vaaraa tai seurausta.

Edellä todetulla tavalla ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan j alakohdan mukaisen kriminalisointivelvoitteen voi katsoa pääosin täyttyvän ympäristön turmelemista koskevan rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan ja 2 kohdan a ja g alakohtien mukaisesti. Säännöstä olisi kuitenkin täydennettävä lisäämällä siihen viittaus kemikaaliturvallisuuslaissa edellytetyn luvan vastaiseen toimintaan. Kun törkeästä ympäristön turmelemisesta voidaan tuomita enintään kuuden vuoden vankeusrangaistus, mainitut säännökset täyttävät myös ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisen enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskevan velvoitteen.

Ympäristörikosdirektiivin 4 artiklan 2 kohta edellyttää säätämään rangaistavaksi 3 artiklan 2 kohdan j alakohdan mukaisen teon yrityksen. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 2 momentissa ei säädetä rangaistavaksi pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaisten tekojen yritystä. Lainsäädäntöä olisi myös tältä osin muutettava.

3.3.2.2.11 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan k alakohta, laiton laitteiston rakentaminen, käyttäminen ja purkaminen

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan k alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen laitteiston rakentaminen, käyttäminen ja purkaminen, kun tällainen menettely ja tällainen laitteisto kuuluvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/30/EU soveltamisalaan ja tällainen menettely tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai

vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly rikoksen määritelmää, joka koskisi nimenomaisesti sellaisia menettelyjä, jotka nykyisin kuuluvat Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/30/EU soveltamisalaan. Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan d kohtaan sisältyy kuitenkin kriminalisointivelvoite, joka koskee sellaisen laitoksen, jossa harjoitetaan vaarallista toimintaa tai jossa varastoidaan tai käytetään vaarallisia aineita tai valmisteita, käyttämistä, joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan laitoksen ulkopuolella kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman laadulle, maaperän laadulle tai veden laadulle taikka eläimille tai kasveille. Kyse ei siten ole täysin uudesta kriminalisointivelvoitteesta.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että k alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi. Direktiivin 4 artiklan 2 kohta puolestaan edellyttää, että tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään viisi vuotta vankeutta.

Rikoksen määritelmässä viitataan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2013/30/EU merellä tapahtuvan öljyn- ja kaasunporaustoiminnan turvallisuudesta ja direktiivin 2004/35/EY muuttamisesta (jäljempänä *direktiivi öljyn- ja kaasunporaustoiminnan turvallisuudesta*). Direktiivissä vahvistetaan vähimmäisvaatimukset merellä tapahtuvaan öljyn- ja kaasunporaustoimintaan liittyvien suuronnettomuuksien ehkäisemiselle ja tällaisten onnettomuuksien seurausten rajoittamiselle (1 artikla).

Direktiivissä öljyn- ja kaasunporaustoiminnan turvallisuudesta tarkoitetaan ”merellä tapahtuvalla öljyn- ja kaasunporaustoiminnalla” kaikkia laitteistoon tai liitettyyn infrastruktuuriin liittyviä toimia, mukaan lukien suunnittelu, suunnitelmat, rakentaminen, toiminta ja käytöstä poistaminen, jotka liittyvät öljyn tai kaasun etsintään ja tuotantoon, lukuun ottamatta öljyn ja kaasun kuljettamista rannikolta toiselle (2 artiklan 3 kohta). ”Laitteistolla” tarkoitetaan paikallaan olevaa, kiinteää tai liikutettavaa asennelmaa tai asennelmien yhdistelmää, joka on pysyvästi yhdistetty silloilla tai muilla rakenteilla ja jota käytetään merellä tapahtuvaan öljyn- ja kaasunporaustoimintaan tai tällaisen toiminnan yhteydessä. Laitteistot sisältävät merellä toimivat liikkuvat porausyksiköt ainoastaan silloin, kun ne ovat ankkuroituneet merialueelle poraamista, tuotantoa tai muita merellä tapahtuvaan öljyn- ja kaasunporaustoimintaan liittyviä toimia varten (2 artiklan 19 kohta).

Direktiiviin öljyn- ja kaasunporaustoiminnan turvallisuudesta sisältyy sääntelyä merellä tapahtuvan öljyn- ja kaasunporaustoiminnan riskinhallinnan yleisistä periaatteista (3 artikla), toimilupiin liittyvistä turvallisuus- ja ympäristönäkökohdista (4 artikla), yleisön osallistumisesta (5 artikla), merellä tapahtuvasta öljyn- ja kaasunporaustoiminnasta toimilupa-alueilla (6 artikla), vastuusta ympäristövahingosta (7 artikla), toimivaltaisen viranomaisen nimittämisestä (8 artikla), toimivaltaisen viranomaisen toiminnasta (9 artikla) sekä Euroopan meriturvallisuusviraston tehtävistä (10 artikla).

Direktiivin III luku sisältää säännökset merellä tapahtuvan öljyn- ja kaasunporaustoiminnan valmistelusta ja toteuttamisesta. Direktiivin IV luku sisältää säännökset toiminnanharjoittajien ja omistajien toteuttamasta suuronnettomuuksien ehkäisystä. Direktiivin V luku koskee avoimuutta ja tietojen jakamista ja VI luku yhteistyötä.

Direktiivin VII luku koskee hätävalmiutta ja hätätoimia. Luvussa säädetään sisäisiä hätäsuunnitelmia koskevista vaatimuksista (28 artikla) sekä ulkoisista hätäsuunnitelmista ja hätävalmiudesta (29 artikla) ja toiminnasta hätätilanteessa (30 artikla). Direktiivin VIII luvussa on säännökset valtioiden rajat ylittävistä vaikutuksista ja IX luvussa loppusäännökset.

Öljyn- ja kaasunporaustoiminnan turvallisuutta koskevan direktiivin velvoitteet on tullut saattaa osaksi kansallista lainsäädäntöä viimeistään 19.7.2015 (41 artikla). Direktiivin 41 artiklan 3 kohdassa kuitenkin säädetään poikkeuksesta direktiivin velvoitteiden täytäntöönpanoon. Sen mukaan poiketen siitä, mitä 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetään ja rajoittamatta 5 kohdan soveltamista, jäsenvaltioiden, joilla on merialueita ja joiden lainkäyttövallan piirissä ei toteuteta merellä tapahtuvaa öljyn- ja kaasunporaustoimintaa ja jotka eivät suunnittele toimilupien antamista tällaiselle toiminnalle, on ilmoitettava tästä komissiolle ja saatettava voimaan viimeistään 19 päivänä heinäkuuta 2015 ainoastaan ne toimenpiteet, jotka ovat tarpeen 20, 32 ja 34 artiklan noudattamisen varmistamiseksi. Tällaiset jäsenvaltiot eivät voi antaa toimilupia tällaiselle toiminnalle ennen kuin ne ovat saattaneet direktiivin muut säännökset osaksi kansallista lainsäädäntöä ja panneet ne täytäntöön sekä ilmoittaneet tästä komissiolle.

Lisäksi kyseisen direktiivin 41 artiklan 4 kohdan mukaan poiketen siitä, mitä 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa säädetään ja rajoittamatta 5 kohdan soveltamista, sisämaajäsenvaltioiden on saatettava voimaan viimeistään 19 päivänä heinäkuuta 2015 ainoastaan ne toimenpiteet, jotka ovat tarpeen 20 artiklan noudattamisen varmistamiseksi.

Suomi on niiden jäsenvaltioiden joukossa, joita 41 artiklan 3 kohta koskee. Suomessa direktiivin velvoitteet on täytäntöönpantu muuttamalla ainoastaan pelastuslain 27 a §:ää, jossa säädetään rajavartiolaitoksen tehtävistä pelastustoimessa. Säännöksen 2 momentin mukaan meripelastuskeskus toimii merellä tapahtuvan öljyn- ja kaasunporaustoiminnan turvallisuudesta ja direktiivin 2004/35/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2013/30/EU 32 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuna yhteyspisteenä ja toimittaa mainitun artiklan 4 kohdan b alakohdassa tarkoitetut tiedot kohdassa tarkoitetulle jäsenvaltiolle.

Direktiivin 2013/30/EU täytäntöönpanoa on arvioitu hallituksen esityksessä HE 205/2014 vp. Esityksessä on lähdetty siitä, että koska direktiivin 32 artiklan (johon 41 artiklan 3 kohdassa viitataan) velvoitteet eivät koske yksityisiä henkilöitä tai toiminnanharjoittajia, seuraamusten säätämistä koskevan 34 artiklan johdosta ei ole Suomessa tarpeen antaa erillisiä täytäntöönpanosäännöksiä.

Öljyn- ja kaasunporaustoiminnan turvallisuudesta annetun direktiivin 41 artiklan 3 kohdassa viitataan myös 20 artiklaan. Sen mukaan jäsenvaltioiden on edellytettävä, että niiden alueella rekisteröidyt yhtiöt, jotka harjoittavat joko itse tai tytäryhtiöiden kautta merellä tapahtuvaa öljyn- ja kaasunporaustoimintaa unionin ulkopuolella luvanhaltijoina tai toiminnanharjoittajina, raportoivat niille pyynnöstä kaikkien sellaisten suuronnettomuuksien olosuhteista, joissa ne ovat olleet osallisina. Hallituksen esityksen mukaan, jos Suomessa rekisteröitäisiin direktiivin alaan kuuluvaa toimintaa harjoittava yhtiö, olisi 20 artiklan velvoitteet pantava täytäntöön direktiivissä mainitussa määräajassa. Tällöin huomioon tulisi ottaa myös 34 artiklan seuraamuksia koskevat velvoitteet (HE 205/2014 vp, s. 7).

Öljyn- ja kaasunporaustoiminnan turvallisuudesta annetun direktiivin kattaman toiminnan osalta tilanne Suomessa vastaa direktiivin täytäntöönpanon aikaan vallinnutta sikäli, että suunnitteilla ei edelleenkään ole mainitun direktiivin mukaista toimintaa eikä siten myöskään lupien myöntämistä tällaista toimintaa varten.

Ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden täytäntöönpanossa voidaan lähteä siitä, että ympäristörikosdirektiivistä ei voi seurata jäsenvaltiolle velvoitetta implementoida öljyn- ja kaasunporaustoiminnan turvallisuudesta annetun direktiivin velvoitteita laajemmin kuin mitä kyseinen direktiivi edellyttää. Kun velvoitteita ei suurimmaksi osaksi ole Suomen kohdalla ollut tarvetta täytäntöönpanna, kansallisesti ei ole voimassa lainsäädäntöä, jonka vastainen menettely tulisi säätää rangaistavaksi.

Edellä todetun perusteella ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan k alakohdan mukaisesta velvoitteesta ei seuraa tarvetta lainsäädäntömuutoksiin. Jos Suomessa kuitenkin ryhdyttäisiin valmistelemaan merellä tapahtuvan öljyn- ja kaasunporauksen mahdollistamista, huomioitavaksi tulisivat myös ympäristörikosdirektiivin asiaa koskevat velvoitteet.

3.3.2.2.12 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohta, radioaktiivisia aineita ja radioaktiivista materiaalia koskevat laittomat menettelyt

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen radioaktiivisen materiaalin tai radioaktiivisten aineiden valmistus, tuotanto, jalostus, käsittely, käyttö, hallussapito, varastointi, kuljetus, tuonti, vienti tai loppusijoitus, kun tällainen menettely ja tällainen materiaali tai tällaiset aineet kuuluvat neuvoston direktiivien 2013/59/Euratom, 2014/87/Euratom tai 2013/51/Euratom soveltamisalaan ja tällainen menettely aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly rikoksen määritelmää, joka koskisi nimenomaisesti sellaisia menettelyjä, jotka nykyisin kuuluvat neuvoston direktiivien 2013/59/Euratom, 2014/87/Euratom tai 2013/51/Euratom soveltamisalaan. Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan e kohtaan sisältyy kuitenkin kriminalisointivelvoite, joka koskee sellainen ydinmateriaalin tai muun vaarallisen radioaktiivisen aineen tuotantoa, jalostusta, käsittelyä, käyttöä, varastointia, kuljettamista, tuontia, vientiä tai loppusijoitusta, joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman laadulle, maaperän laadulle tai veden laadulle taikka eläimille tai kasveille. Kyse ei siten ole täysin uudesta kriminalisointivelvoitteesta.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että l alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi. Direktiivin 4 artiklan 2 kohta puolestaan edellyttää, että tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään viisi vuotta vankeutta. Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan a ja c alakohtiin sisältyvien velvoitteiden osalta (kuoleman aiheuttavat teot) viitataan 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan tarkastelussa edellä todettuun.

Rikoksen määritelmässä viitataan kolmeen direktiiviin, jotka ovat:

- Neuvoston direktiivi 2013/59/EURATOM turvallisuutta koskevien perusnormien vahvistamisesta ionisoivasta säteilystä aiheutuvilta vaaroilta suojelemiseksi ja direktiivien 89/618/Euratom, 90/641/Euratom, 96/29/Euratom, 97/43/Euratom ja 2003/122/Euratom kumoamisesta (jäljempänä *säteilyturvallisuusdirektiivi*)

- Neuvoston direktiivi 2014/87/Euratom ydinlaitosten ydinturvallisuutta koskevan yhteisön kehyksen perustamisesta annetun direktiivin 2009/71/Euratom muuttamisesta (jäljempänä *ydinturvallisuusdirektiivin muutosdirektiivi*)

- Neuvoston direktiivi 2013/51/Euratom väestön terveyden suojelemista ihmisten käyttöön tarkoitetussa vedessä olevilta radioaktiivisilta aineilta koskevista vaatimuksista (jäljempänä *käyttöveden radioaktiivisuutta koskeva direktiivi*).

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohdassa mainittu Euroopan unionin oikeus ja sitä täytäntöönpaneva kansallinen lainsäädäntö

Säteilyturvallisuusdirektiivissä vahvistetaan yhdenmukaiset perusnormit työperäisen ja lääketieteellisen altistuksen sekä väestön altistuksen tilanteissa säteilylle altistuvien henkilöiden terveyden suojelemiseksi ionisoivasta säteilystä aiheutuvilta vaaroilta (1 artikla). Direktiiviä sovelletaan sen 2 artiklan mukaan kaikkiin suunniteltuihin tai vallitseviin altistustilanteisiin tai säteilyvaaratilanteisiin, joihin liittyy ionisoivalle säteilylle altistumisesta aiheutuva riski, jota ei voida jättää huomiotta säteilysuojelun tai ympäristön kannalta, kun on kyse ihmisten terveyden suojelusta pitkällä aikavälillä. Direktiiviä sovelletaan erityisesti radioaktiivisten aineiden valmistukseen, tuotantoon, prosessointiin, käsittelyyn, loppusijoitukseen, käyttöön, varastointiin, hallussapitoon, kuljetukseen sekä yhteisöstä tuontiin ja vientiin yhteisöstä (2 artiklan 2 kohdan a alakohta). Direktiivin vaatimukset soveltuvat tietyiltä osin myös ydinenergian käyttöön.

Säteilyturvallisuusdirektiivin II lukuun sisältyvät määritelmät, ja direktiivin III luvussa säädetään säteilysuojelujärjestelmästä ja muun muassa säteilysuojelun yleisistä periaatteista. Kyseisessä luvussa säädetään säteilyannosten rajoittamisesta eri henkilöryhmien kohdalla ja koko väestön tasolla. Säteilyturvallisuusdirektiivin IV luvussa säädetään säteilysuojelukoulutusta ja -tiedotusta koskevista vaatimuksista.

Säteilyturvallisuusdirektiivin V luku sisältää säännökset toimintojen oikeutuksesta ja viranomaisvalvonnasta. Luvun 1 jaksossa säädetään toimintojen oikeutuksesta ja kiellosta. V luvun 2 jaksossa säädetään viranomaisvalvonnasta. Osa näistä velvoitteista koskee valvontaviranomaisia, mutta jaksoon sisältyy säännöksiä myös esimerkiksi oikeutettuja toimintoja koskevasta ilmoittamisvelvollisuudesta ja tästä vapauttamisesta sekä tiettyjen toimintojen rekisteröintiedellytyksestä tai luvanvaraisuudesta.

Säteilyturvallisuusdirektiivin VI luku sisältää säännökset työperäisistä altistuksista ja VII luku lääketieteellisistä altistuksista. Säteilyturvallisuusdirektiivin VIII lukuun sisältyvät puolestaan säännökset väestön altistumisista. Luvun 1 jakso koskee väestön suojelua ja terveyden suojelusta huolehtimista pitkällä aikavälillä normaaleissa olosuhteissa. VIII luvun 2 jaksossa on säännöksiä säteilyvaaratilanteista. Näissä säännöksissä velvoitetaan muun muassa varautumaan suojatoimenpiteisiin säteilyvaaratilanteen sattuessa. VIII luvun 3 jaksossa on säännökset vallitsevista altistustilanteista.

Säteilyturvallisuusdirektiivin IX luku sisältää säännökset jäsenvaltioiden ja toimivaltaisten viranomaisten yleisistä velvollisuuksista ja muista viranomaisvalvontaa koskevista vaatimuksista. IX luvun 1 jaksossa säädetään viranomaisvalvonnan institutionaalisesta rakenteesta. Luvun 2 jaksossa on säännökset radioaktiivisten lähteiden valvonnasta ja 3 jaksossa isännättömistä säteilylähteistä. Luvun 4 jaksossa säädetään merkittävistä poikkeavista tapahtumista, 5 jaksossa säteilyvaaratilanteista ja 6 jaksossa vallitsevista altistustilanteista.

Säteilyturvallisuusdirektiivi on pantu täytäntöön säteilylailla (859/2018) ja sen nojalla annetuilla asetuksilla (sosiaali- ja terveysministeriön asetus ionisoivasta säteilystä (1044/2018) ja valtioneuvoston asetus ionisoivasta säteilystä (1034/2018). Säteilylaissa on lisäksi säädetty Säteilyturvakeskukselle toimivalta antaa tarkempia määräyksiä useista laissa säädetyistä seikoista.

Säteilylain tarkoituksena on sen 1 §:n mukaan terveyden suojelu säteilyn aiheuttamilta haitoilta. Lain tarkoituksena on myös ehkäistä ja vähentää säteilystä aiheutuvia ympäristöhaittoja ja muita haittoja. Säteilylain 48 §:n 1 momentin mukaan säteilyn käyttö edellyttää lupaa (turvallisuuslupa), jollei kyseisessä laissa toisin säädetä. Muuhun säteilytoimintaan on oltava turvallisuuslupa, jos laissa erikseen säädetään. Turvallisuuslupa myönnetään säteilylain 48 §:n mukaan, jos: 1) säteilytoiminta on oikeutus-, optimointi- ja yksilönsuojaperiaatteen mukaista; 2) säteilytoimintaa varten on laadittu 26 §:ssä tarkoitettu turvallisuusarvio; 3) toimintaa voidaan harjoittaa turvallisesti; 4) toiminnanharjoittajalla on oikeus harjoittaa elinkeinoa Suomessa. Tietyt toiminnot on riskiin perustuen vapautettu turvallisuusluvasta suoraan säteilylain nojalla (49 §), minkä ohella Säteilyturvakeskus voi vapauttaa turvallisuusluvasta säteilylain 50 §:n nojalla sen 1 momentissa säädettyjen edellytysten täyttyessä muun kuin lain 13 ja 14 luvussa tarkoitetun säteilytoiminnan.

Säteilyn käytöllä tarkoitetaan lain 4 §:n 23 kohdan mukaan a) säteilylähteen käyttöä, valmistusta, kauppaa, asennusta, huoltoa ja korjausta; b) säteilylähteen ja radioaktiivisen jätteen hallussapitoa, säilyttämistä, tuontia, vientiä, siirtoa ja varastointia; c) radioaktiivisen aineen ja radioaktiivisen jätteen kuljetusta; d) radioaktiivisen jätteen vaarattomaksi tekemistä. Säteilylähteellä tarkoitetaan säteilylaissa säteilylaitetta sekä radioaktiivista ainetta, jota käytetään sen radioaktiivisuuden vuoksi (säteilylain 4 §:n 22 kohta). Radioaktiivisella aineella tarkoitetaan ainetta, joka hajoaa itsestään ja lähettää ionisoivaa säteilyä (säteilylain 4 §:n 14 kohta).

Säteilylakiin sisältyy säännöksiä toiminnanharjoittajan velvollisuuksista (5 luku). Nämä koskevat esimerkiksi vastuuta säteilyturvallisuudesta (22 §) ja toiminnan järjestämisen perusteita (23 §). Toiminnanharjoittajan velvollisuuksiin kuuluu myös muun muassa tiedonantamisvelvollisuus ja velvoite tietojen säilyttämiseen (31 §). Säteilylain 6 luvussa säädetään kelpoisuusvaatimuksista ja säteilysuojeluosaamisesta.

Säteilylain 7 lukuun sisältyvät lupajärjestelmää koskeva säännökset, joihin on viitattu edellä. Säteilylain 8 luvussa säädetään tuotteen säteilyturvallisuudesta. Säteilylain 9 luvussa säädetään säteilymittauksista.

Säteilylain 10 luvussa säädetään säteilylähteistä. Lain 66 §:n 1 momentin mukaisesti toiminnanharjoittajan on huolehdittava siitä, että säteilylähde, sen käyttö- ja säilytyspaikka sekä siihen liittyvät laitteet ja varusteet ovat sellaiset, että säteilylähdettä voidaan käyttää turvallisesti. Pykälän 2 momentin mukaan toiminnanharjoittajan on huolehdittava, että turvallisuuslupaa edellyttävän säteilylähteen käyttö- ja säilytyspaikka on merkitty säteilyvaarasta varoittavalla merkinnällä. Säteilylähde on merkittävä säteilyvaarasta varoittavalla merkinnällä, jos se on teknisesti mahdollista. Lisäksi radioaktiivista ainetta sisältävän säteilylähteen suojuksessa tai säilytysastiassa ja -suojuksessa on oltava merkittynä keskeiset tiedot siinä olevasta radioaktiivisesta aineesta ja säteilyvaaraa osoittava merkintä.

Lain 10 luvussa säädetään myös esimerkiksi turvajärjestelyistä. Lain 67 §:n 1 momentin mukaan toiminnanharjoittajan on suojattava turvallisuuslupaa edellyttävät säteilylähteet niiden käyttö- ja säilytyspaikoillaan lainvastaiselta toiminnalta, katoamiselta ja joutumiselta muuten sivullisten käsiin. Näiden turvajärjestelyjen on oltava toiminnan ja säteilylähteisiin liittyvien

riskien kannalta riittävät ja niiden on muodostettava yhteensopiva kokonaisuus säteilyturvallisuutta koskevien toimien kanssa. Lain 68 § sisältää käyttökiellot; säännös kieltää radioaktiivisen aineen tarkoituksellisen käyttämisen tietyissä tuotteissa. Säteilylain 69 §:ssä säädetään kulutustavaran valmistuksesta, tuonnista, viennistä ja siirrosta.

Säteilylain 11 luku sisältää säännökset radioaktiivisista jätteistä. Lain 78 §:ssä säädetään yleisistä periaatteista radioaktiivisiin jätteisiin liittyen. Pykälän 2 momentin mukaan säteilytoiminnassa syntyvää radioaktiivista jätettä ei saa tarkoituksellisesti laimentaa sen vapauttamiseksi viranomaisvalvonnasta. Lain 82 §:ssä säädetään tuonnista, viennistä, siirrosta ja kauttakulusta.

Säteilylain 12 luku sisältää säännökset työperäisestä altistuksesta, 13 luku lääketieteellisestä altistuksesta, 14 luku kuvantamisessa henkilöön kohdistetusta muusta kuin lääketieteellisestä altistuksesta ja 15 luku väestön altistuksesta.

Säteilylain 16 luvussa on säännökset säteilyturvallisuuspoikkeamista ja säteilyvaaratilanteista. Lukuun sisältyy esimerkiksi säännös säteilyturvallisuuspoikkeamiin varautumisesta. Lain 129 §:n 1 momentin mukaan turvallisuuslupaa edellyttävässä toiminnassa toiminnanharjoittajan on varauduttava säteilyturvallisuuspoikkeamiin. Toiminnanharjoittajalla on oltava ajantasainen suunnitelma toimista poikkeamien varalle. Suunnitelman mukaisia toimia on harjoiteltava toimintaan liittyvien riskien mukaisesti. Lain 130 §:ssä on säännös välittömistä toimista säteilyturvallisuuspoikkeamassa.

Säteilylain 17 luvussa säädetään vallitsevista altistustilanteista, 18 luvussa luonnonsäteilystä ja 19 luvussa ionisoimattomasta säteilystä. Säteilylain 20 luvussa säädetään valvonnasta, maksuista ja muutoksenhausta. Lukuun sisältyvät myös rangaistussäännökset. Säteilylain 185 §:ssä säädetään säteilyrikkomuksesta. Säännöksen mukaan säteilyrikkomuksena rangaistavaa on, jollei teko ole olosuhteet huomioon ottaen vähäinen tai jollei siitä muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, esimerkiksi harjoittaa turvallisuusluvanalaista toimintaa ilman 48 §:n 1 momentissa tarkoitettua turvallisuuslupaa tai rikkoa turvallisuusluvan ehtoja (1 kohta) ja rikkoa 57 §:n 2 momentin nojalla annettua kieltoa valmistaa, tuoda, viedä, siirtää, saattaa markkinoille, tarjota, pitää kaupan, myydä tai muuten luovuttaa 56 §:ssä tarkoitettua tuotetta (2 kohta). Säteilyrikkomuksesta voidaan jättää syyte nostamatta tai rangaistus määräämättä, jos teon johdosta annetusta muusta viranomaisen päätöksestä aiheutuneita taloudellisia seurauksia on pidettävä tekijälle teon vakavuuteen nähden riittävinä taikka jos tekijä rikkoo mainitun lain nojalla määrättyä uhkasakolla tehostettua kieltoa tai päätöstä (säteilylain 185 §:n 2 mom.). Rangaistus säteilyrikkomuksesta on sakkoa.

Käyttöveden radioaktiivisuutta koskevassa direktiivissä vahvistetaan vaatimukset, jotka koskevat väestön terveyden suojelemista ihmisten käyttöön tarkoitetussa vedessä olevilta radioaktiivisilta aineilta. Siinä määritellään radioaktiivisten aineiden seurannassa noudatettavat enimmäisarvot, seurantatiheydet ja seurantamenetelmät. Mainitun direktiivin keskeinen tavoite on monitoroida, ettei radioaktiivisuutta pääse veteen.

Käyttöveden radioaktiivisuutta koskevan direktiivin 4 artiklassa säädetään yleisistä velvoitteista ja velvoitteesta perustaa ihmisten käyttöön tarkoitettua vettä koskeva asianmukainen seurantaohjelma. 5 artiklaan sisältyy velvoite vahvistaa enimmäisarvot, joita sovelletaan ihmisten käyttöön tarkoitetussa vedessä olevien radioaktiivisten aineiden seurantaan direktiivin liitteen I mukaisesti. Lisäksi artiklassa säädetään vaatimustenmukaisuuden määrittelykohdista, jotka koskevat tilanteita, joissa käyttöveden seuranta toteutetaan direktiivin liitteessä II esitettyjen vaatimusten mukaisesti.

Direktiivin 6 artiklassa säädetään seurannasta ja analyyseistä ja 7 artiklassa puolestaan korjaavista toimista ja väestölle tiedottamisesta. Direktiivin 7 artiklassa säädetään jäsenvaltion velvollisuudesta varmistaa, että kaikki 5 artiklan 1 kohdan nojalla vahvistettujen enimmäisarvojen noudattamatta jättämiset tutkitaan heti syiden selville saamiseksi, sekä menettelystä näissä tilanteissa.

Säteilylain 154 §:ssä säädetään talousveden radioaktiivisuudesta. Säännöksen mukaan, jos talousveden aktiivisuuspitoisuus tai veden radioaktiivisista aineista aiheutuva säteilyaltistus on viitearvoa suurempi, talousvettä toimittavan laitoksen on toteutettava toimenpiteet vedestä aiheutuvan säteilyaltistuksen rajoittamiseksi ja terveydensuojelulain [763/1994] 17 §:ssä tarkoitettujen talousveden laatuvaatimusten täyttämiseksi. Lisäksi terveydensuojelulain ja säteilylain nojalla on annettu sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laatuvaatimuksista ja valvontatutkimuksista sekä rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnasta (1352/2015).

Ydinturvallisuusdirektiivin tavoitteena on ottaa käyttöön yhteisön kehys, jonka avulla pidetään yllä ja edistetään ydinturvallisuuden ja sen valvomisen jatkuvaa parantamista sekä varmistaa, että jäsenvaltiot huolehtivat asianmukaisista kansallisista järjestelyistä, joilla turvataan ydinturvallisuuden korkea taso työntekijöiden ja väestön suojelemiseksi ydinlaitosten ionisoivan säteilyn aiheuttamilta vaaroilta (1 artikla). Direktiiviä sovelletaan kaikkiin siviilikäyttöön tarkoitettuihin ydinlaitoksiin, joihin tarvitaan lupa (2 artiklan 1 kohta).

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohdassa viitataan nimenomaisesti ydinturvallisuusdirektiiviä muuttavaan direktiiviin 2014/87/Euratom. Ydinturvallisuusdirektiivin muutosdirektiivillä täsmennettiin direktiivin ydinturvallisuutta koskevia vaatimuksia muun muassa ydinturvallisuuden arvioinnin, onnettomuuksien ehkäisemisen ensisijaisen tavoitteen sekä vertaisarviointien osalta.

Ydinturvallisuusdirektiivin 4 artiklassa säädetään jäsenvaltioiden velvollisuudesta luoda ydinlaitosten ydinturvallisuutta koskeva asianmukainen kansallinen oikeudellinen, valvonta- ja organisaatiokehys eli kansallinen kehys ja pitää sitä yllä. Kansallisessa kehyksessä on säädettävä esimerkiksi kansallisista ydinturvallisuusvaatimuksista, jotka kattavat ydinlaitosten elinkaaren kaikki vaiheet, sekä järjestelmästä, joka vastaa ydinlaitosten lupien käsittelystä ja toimintakielloista luvan puuttuessa. Direktiivin 5 artiklassa säädetään toimivaltaisesta viranomaisesta.

Ydinturvallisuusdirektiivin 6 artiklassa säädetään luvanhaltijoista ja listataan seikkoja, joita luvanhaltijoilta tulee edellyttää. Näihin kuuluu muun ohella se, että päävastuu ydinlaitoksen turvallisuudesta on luvanhaltijalla, ja että lupaa hakiessaan hakijan on toimitettava näyttö ydinturvallisuudesta. Lisäksi luvanhaltijoiden tulee muun muassa huolehtia asianmukaisista laitosalueen hätätilannemenettelyistä ja -järjestelyistä.

Direktiivin 7 artiklassa säädetään ydinturvallisuutta koskevasta asiantuntemuksesta ja taidoista. Ydinturvallisuusdirektiivin 8 artikla koskee avoimuutta ja esimerkiksi ydinlaitosten ydinturvallisuudesta ja sen valvonnasta työntekijöiden ja väestön saataville annettavista tiedoista.

Ydinturvallisuusdirektiivin 2 jaksossa säädetään erityisistä velvollisuuksista. Direktiivin 8 a artikla koskee ydinlaitosten ydinturvallisuustavoitetta. Kansallisessa ydinturvallisuuskehyksessä tulee edellyttää, että ydinlaitosten suunnittelussa, sijoituspaikan valinnassa, rakentamisessa, käyttöönotossa, käytössä ja käytöstäpoistossa on tavoitteena ehkäistä onnettomuudet ja onnettomuustapauksessa lieventää sen seurauksia ja estää tietynlaiset

radioaktiiviset päästöt. Direktiivin 8 b artikla koskee ydinlaitosten ydinturvallisuustavoitteen täytäntöönpanoa.

Ydinturvallisuusdirektiivin 8 c artikla koskee alustavaa arviointia ja määräaikaisia turvallisuusarviointeja. Direktiivin 8 d artiklassa puolestaan säädetään laitosalueen valmiusjärjestelyistä ja -toiminnasta. Ydinturvallisuusdirektiivin 2 a luvussa säädetään vertaisarvioinneista ja raportoinneista ja 3 luvussa on loppusäännökset.

Ydinturvallisuusdirektiivin muutosdirektiivi on täytäntöönpantu pääosin ydinenergialailla (990/1987) ja sen nojalla annetulla ydinenergia-asetuksella (161/1988). Ydinenergialain 7 q §:ssä on lisäksi säädetty Säteilyturvakeskukselle toimivalta antaa tarkempia määräyksiä lain 2 a luvussa säädettyjen periaatteiden ja vaatimusten teknisluontoisista yksityiskohdista. Meneillään on ydinenergialain kokonaisuudistuksen valmistelu, ja tässä yhteydessä ydinenergialaki uudistetaan kokonaisuudessaan (TEM032:00/2023).

Ydinenergialain 1 §:n mukaisesti ydinenergian käytön pitämiseksi yhteiskunnan kokonaisedun mukaisena ja erityisesti sen varmistamiseksi, että ydinenergian käyttö on ihmisen ja ympäristön kannalta turvallista eikä edistä ydinaseiden leviämistä, säädetään kyseisessä laissa ydinenergian käytön yleisistä periaatteista, ydinjätehuollon toteuttamisesta, ydinenergian käytön luvanvaraisuudesta ja valvonnasta sekä toimivaltaisista viranomaisista. Ydinenergialain 2 §:n 1 momentin mukaisesti ydinenergialakia sovelletaan muun muassa ydinlaitoksen rakentamiseen, käyttämiseen sekä käytöstä poistamiseen; ydinaineiden hallussapitoon, valmistukseen, tuottamiseen, luovutukseen, käsittelyyn, käyttämiseen, varastointiin, kuljetukseen ja tuontiin; ydinjätteiden hallussapitoon, valmistukseen, tuottamiseen, luovutukseen, käsittelyyn, käyttämiseen, varastointiin, kuljetukseen, vientiin ja tuontiin; sekä ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta vähäisempään loppusijoitukseen. Nämä toimet kuuluvat ydinenergialain 3 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti ydinenergian käytön käsitteeseen. Säteilylakia sovelletaan tietyiltä osin myös ydinenergian käytössä (ydinenergialain 2 a §).

Ydinlaitoksen määritelmä kattaa ydinenergialain 3 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisesti ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta toteuttavat laitokset sekä ydinaineen ja ydinjätteen laajamittaiseen valmistamiseen, tuottamiseen, käyttämiseen, käsittelyyn tai varastointiin käytettävät laitokset. Säännöksen mukaisesti ydinlaitoksella ei kuitenkaan tarkoiteta: a) uraanin tai toriumin tuottamiseen tarkoitettuja kaivoksia tai malminrikastuslaitoksia eikä niitä tiloja tai paikkoja alueineen, joihin tässä tarkoitetuista laitoksista peräisin olevia ydinjätteitä varastoidaan tai sijoitetaan loppusijoitusta varten; b) sellaisia lopullisesti suljettuja tiloja, joihin ydinjätteitä on sijoitettu Säteilyturvakeskuksen pysyväksi hyväksymällä tavalla; eikä c) ydinlaitoksen Säteilyturvakeskuksen hyväksymällä tavalla käytöstä poistettuja tiloja ja osia.

Ydinenergialain 2 luvussa säädetään yleisistä periaatteista. Lain 2 a lukuun sisältyvät säännökset turvallisuutta koskevista vaatimuksista. Luvussa säädetään muun muassa varautumisesta käyttöhäiriöihin ja onnettomuuksiin (7 d §), turvajärjestelyistä (7 l §), valmiusjärjestelyistä (7 p §) ja yleisistä turvallisuusmääräyksistä ja Säteilyturvakeskuksen toimivallasta antaa tarkempia määräyksiä (7 q §).

Ydinenergialain 3 luvussa on säännöksiä luvanvaraisesta toiminnasta aiheutuvista velvollisuuksista. Lain 8 §:n mukaisesti ydinenergian käyttö on kielletty ilman ydinenergialain mukaista lupaa. Pykälän 2 momentissa on tutkimus- ja kehittämistoimintaa koskeva poikkeus luvanvaraisuudesta. Lain 4 luvussa säädetään valtioneuvoston periaatepäätöksestä. Lain 11 §:n mukaisesti yleiseltä merkitykseltään huomattavan ydinlaitoksen rakentaminen edellyttää valtioneuvoston periaatepäätöstä siitä, että ydinlaitoksen rakentaminen on yhteiskunnan kokonaisedun mukaista. Lain 5 luvussa säädetään lupamenettelystä. Lain 20 §:ssä säädetään

ydinlaitoksen käyttämisestä ja edellytyksistä, joilla lupa ydinlaitoksen käyttämiseen voidaan myöntää, ja 20 a §:ssä ydinlaitoksen käytöstä poistamiselle myönnettävän luvan edellytyksistä. Edelleen lain 21 §:ssä säädetään muuhun ydinenergian käyttöön myönnettävän luvan edellytyksistä. Lain 26 §:ssä on säännökset luvan peruuttamisesta.

Ydinenergialain 6 luvussa säädetään ydinjätehuollosta. Luvussa säädetään muun muassa valvonnasta vapauttamisesta (27 c §) ja laimentamiskiellosta (27 e §). Lain 7 luvussa säädetään varautumisesta ydinjätehuollon kustannuksiin. Lain 7 a luvussa on säännökset asiantuntemuksen varmistamisesta ja 8 luvussa ydinenergia-alan viranomaisista. Lain 9 luvussa säädetään muusta lainsäädännöstä ja viranomaisten yhteistyöstä. Lain 10 lukuun sisältyvät säännökset valvonnasta ja pakkokeinoista ja 11 lukuun seuraamuksista. Lain 12 luvussa on lisäksi erinäisiä säännöksiä muun muassa muutoksenhausta (75 §), maksuista (77 §) ja asetuksenantovaltuudesta (82 §).

Työ- ja elinkeinoministeriössä on meneillään ydinenergialain kokonaisuudistuksen valmistelu, missä yhteydessä tarkastellaan myös lakiin sisältyviä rangaistussäännöksiä sekä rikoslakiin sisältyviä, ydinenergialain sääntelyyn liittyviä säännöksiä. Asiaa koskeva hallituksen esitys on tarkoitus antaa vuoden 2026 keväällä, ja uudet säännökset tulisivat voimaan vuoden 2027 alusta alkaen.

Rikoslain olennaiset rangaistussäännökset

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohtaan sisältyvän rikoksen määritelmän mukaisesti rangaistavaksi tulisi säätää laiton radioaktiivisen materiaalin tai radioaktiivisten aineiden valmistus, tuotanto, jalostus, käsittely, käyttö, hallussapito, varastointi, kuljetus, tuonti, vienti tai loppusijoitus. Rangaistavuuden edellytyksenä on, että menettely kuuluu säteilyturvallisuusdirektiivin, käyttöveden radioaktiivisuutta koskevan direktiivin tai ydinturvallisuusdirektiivin muutosdirektiivin soveltamisalaan ja että tällainen menettely aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille. Edellä todetulla tavalla l alakohdan määritelmässä mainitut direktiivit on täytäntöönpantu pääosin säteilylain ja ydinenergialain säännöksin.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohdan mukaisen rikoksen määritelmän ja siihen liittyvien ympäristörikosdirektiivin muiden kriminalisointivelvoitteiden kannalta olennaisia rikoslain säännöksiä ovat ydinenergian käyttörikosta (rikoslain 44:10), varomatonta käsittelyä (rikoslain 44:12), radioaktiivisen aineen hallussapitorikosta (rikoslain 44:12 a) koskevat säännökset sekä rikoslain 48 luvun 1–2 §:n säännökset ympäristön turmelemisesta ja törkeästä ympäristön turmelemisesta. Lisäksi rikoslaissa on eräitä muita säännöksiä, jotka vaikuttavat kattavan osan direktiivin määritelmän mukaisista teoista. Kuten edellä on tuotu esiin, valmisteltavana olevan ydinenergialain kokonaisuudistuksen yhteydessä (TEM032:00/2023) ehdotetaan muutettavaksi myös rikoslain 44 luvun 10 §:ää sekä terveyden vaarantamista koskevaa 34 luvun 4 §:ää, jonka mukaisesti rangaistavia ovat eräät ydinenergialain vastaiset menettelyt.

Ydinenergian käyttörikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 10 §:ssä. Pykälän mukaan, joka ydinenergialain taikka sen nojalla annetun säännöksen tai yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti tahallaan tai huolimattomuudesta 1) ilman lupaa käyttää ydinenergiaa tai jättää noudattamatta ydinenergian käyttöön myönnetyn luvan ehtoja, 2) jättää noudattamatta ydinenergian käytön turvallisuutta, ydinjätehuoltoon liittyvää huolehtimisvelvollisuutta, turva- ja valmiusjärjestelyjä taikka sellaisia pelastuspalvelujärjestelyjä, jotka eivät kuulu

viranomaisille, koskevia säännöksiä tai yleisiä tai yksittäistapausta koskevia määräyksiä, 3) jättää jätehuoltovelvollisena täyttämättä ydinjätehuollon kustannuksiin varautumisvelvollisuutensa tai ryhtyy käyttämään ydinlaitosta ennen kuin asianomainen viranomainen on todennut mainitun velvollisuuden täytetyksi taikka jättää ilmoittamatta ilmoitusvelvollisuuden alaisesta toiminnasta, 4) ryhtyy käyttämään ydinlaitosta tai, aloittamatta ydinlaitoksen rakentamista, ryhtyy muutoin käyttämään ydinenergiaa ennen kuin asianomainen viranomainen on todennut, milloin toiminta sitä edellyttää, turvallisuusvaatimukset täytetyiksi, turva- ja valmiusjärjestelyt riittäviksi, ydinaseiden leviämisen estämiseksi tarpeellisen valvonnan asianmukaisesti järjestetyksi ja vahingonkorvausvastuun toiminnan yhteydessä sattuvan ydinvahingon varalta järjestetyksi siitä säädetyllä tavalla, 5) muusta kuin turvallisuuden varmistamiseksi pakottavasta syystä estää tai haittaa ydinenergian käytön valvontaa varten asennetun laitteen toimintaa taikka 6) laiminlyö velvollisuutensa antaa vahvistettujen kaavojen mukaiset raportit tai muut tarvittavat tiedot ja ilmoitukset taikka jättää pitämättä vahvistettujen kaavojen mukaista materiaali- tai käyttökirjanpitoa, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, ydinenergian käyttörikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi. Ydinenergian käyttörikoksesta tuomitaan pykälän 2 momentin myös se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyö ydinvastuulain (484/1972) mukaisen vakuuttamisvelvollisuuden tai taloudellisen takuun asettamisen.

Rikoslain 44 luvun 12 §:ssä säädetään varomattomasta käsittelystä. Pykälän mukaan, joka tahallaan tai huolimattomuudesta lain tai lain nojalla annetun säännöksen vastaisesti taikka muuten varomattomalla tavalla käyttää, käsittelee tai säilyttää 1) ampuma-asetta, tulta tai räjähdettä, 2) terveydelle tai ympäristölle vaarallista taikka palo- ja räjähdysvaarallista kemikaalia tai muuta vastaavaa ainetta taikka räjähdysvaarallisissa tiloissa käytettävää laitetta tai suojausjärjestelmää taikka muuta vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 5 luvussa tarkoitettua tuotetta taikka 3) radioaktiivista ainetta tai säteilylaitetta siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle taikka että siitä on vaaraa toisen omaisuudelle, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, varomattomasta käsittelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Rikoslain 44 luvun 12 a §:ssä säädetään radioaktiivisen aineen hallussapitorikoksesta. Säännöksen 1 momentin mukaan ko. rikoksesta rangaistaan sitä, joka ilman säteilylain 48 §:ssä tarkoitettua turvallisuuslupaa pitää hallussaan radioaktiivista ainetta, jonka hallussapitoon tarvitaan turvallisuuslupa, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Radioaktiivisen aineen hallussapitorikos on rangaistava vain tahallisena. Rangaistus radioaktiivisen aineen hallussapitorikoksesta on sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Pykälän 2 momentin mukaan yritys on rangaistava.

Radioaktiivisten aineiden kuljetuksen kannalta merkityksellinen on lisäksi rikoslain 44 luvun 13 §:n mukainen vaarallisten aineiden kuljetusrikosta koskeva rangaistussäännös.

Mainitut rikoslain säännökset kattavat osittain ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohdan mukaisista tekoja. Näiden säännösten enimmäisrangaistukset eivät kuitenkaan riitä täyttämään ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitetta luonnolliselle henkilölle määrättävän enimmäisrangaistuksen vähimmäistasosta. Näihin säännöksiin ei myöskään sisälly ympäristön vaarantamista tai vahingoittamista koskevaa tunnusmerkkiä.

Lisäksi rikoslain 34 luvun 4 §:ssä terveyden vaarantamisena säädetään rangaistavaksi muun muassa säteilylähteen käyttäminen säteilylain (859/2018) vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa. Terveyden vaarantamisena rangaistavaa on myös käyttää ydinainetta tai ydinjätettä taikka toimia ydinenergiaa käytettäessä ydinenergialain

(990/1987) vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan yleistä hengen tai terveyden vaaraa. Terveyden vaarantamisen rangaistusasteikko on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään neljä vuotta. Rikoslain 34 luvun 5 §:ssä on törkeää terveyden vaarantamista koskeva säännös. Törkeän terveyden vaarantamisen rangaistusasteikko on vähintään kaksi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. Terveyden vaarantamista ja törkeää terveyden vaarantamista koskevat säännökset edellyttävät, että teko on omiaan aiheuttamaan *yleistä* hengen tai terveyden vaaraa. Ne eivät myöskään kata ympäristölle aiheutuvaa vaaraa tai vahinkoa.

Rikoslain 34 luvun 6 §:n 1 momentin mukaisesti ydinräjähderikoksena rangaistavaa on esimerkiksi ydinräjähteen valmistaminen, kuljettaminen ja hallussapito. Edelleen rikoslain 34 luvun 7 §:ssä säädetään rangaistavaksi yleisvaaran tuottamus ja 8 §:ssä törkeä yleisvaaran tuottamus. Lisäksi esimerkiksi ydinenergian käyttörikos ja räjähderikos kuuluvat rikoksiin, jotka voidaan tehdä terroristisessa tarkoituksessa RL 34 a luvun 2 §:n terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan säännöksen mukaisesti. Näiden rangaistussäännösten tunnusmerkistöt eivät kata kaikkia ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohdan mukaisia menettelyjä eikä niissä ole huomioitu ympäristölle aiheutuvaa vaaraa tai vahinkoa.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti rangaistavaksi on säädetty esimerkiksi säteilyn päästäminen tai saattaminen ympäristöön lain tai lupaehtojen vastaisesti tai ilman laissa edellytettyä lupaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohta koskee lähtökohtaisesti minkä tahansa lain vastaista aineen tai säteilyn päästämistä ympäristöön. Kyse voi siten olla esimerkiksi säteilylain tai ydinenergialain vastaisesta säteilyn päästämisestä tai saattamisesta ympäristöön. Ympäristön turmelemista koskeva säännös ei kuitenkaan kata esimerkiksi sellaista radioaktiivisen aineen käsittelyä tai käyttöä säteilylain tai ydinenergialain säännösten vastaisesti, jossa ei päästetä säteilyä ympäristöön vaan aiheutetaan muutoin vaara ympäristön pilaantumisesta.

Edellä todetulla tavalla rikoslaissa ei ole säädetty rangaistavaksi ympäristörikosdirektiivin edellyttämin tavoin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohdassa mainittuja tekoja siten, että rangaistavia olisivat määritelmän mukaiset teot, kun ne aiheuttavat määritelmässä todetun kaltaisen vaaran ympäristölle tai terveydelle. Joiltakin osin rikoslakiin sisältyy rangaistussäännöksiä, joissa on kriminalisoitu direktiivin määritelmän mukaisia tekoja mutta joiden rangaistusasteikko ei vastaa ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan vaatimuksia. Rikoslain sääntelyä olisi siten täydennettävä direktiivin vaatimusten täyttämiseksi.

3.3.2.2.13 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan m alakohta, laiton veden ottaminen

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan m alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2000/60/EY tarkoitettu pintaveden tai pohjaveden otto, kun tällainen menettely aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa pintavesimuodostumien ekologiselle tilalle tai ekologiselle potentiaalille taikka pohjavesimuodostumien määrälliselle tilalle.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan m alakohtaa vastaavaa rikoksen määritelmää. Kyse on siten uudesta kriminalisointivelvoitteesta.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että m alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi. Direktiivin 4 artiklan 2 kohta

puolestaan edellyttää, että 3 artiklan 2 kohdan m alakohdan mukaisen tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään kolme vuotta vankeutta.

Rikoksen määritelmässä viitataan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2000/60/EY yhteisön vesipolitiikan puitteista (jäljempänä *vesipolitiikan puitedirektiivi* tai *puitedirektiivi*). Vesipolitiikan puitedirektiivi sisältää yleisiä säännöksiä vesien suojelun rakenteista, suunnittelusta ja toteuttamisen puitteista.

Vesipolitiikan puitedirektiivin taustalla on tarve turvata koko unionin alueella yhteisön vesiensuojeluvaatimusten noudattaminen sekä hyvälaatuisen juomaveden saatavuus. Puitedirektiivin yleisenä tavoitteena on, ettei vesien tila heikkene ja että niiden tila on vähintään hyvä. Puitedirektiivin tavoitteena on myös osaltaan turvata vesivarojen kestävä käyttö. Puitedirektiivi sisältää yhtäältä vesien tilaan kohdistuvat vaatimukset ja toisaalta muodolliset menettelysäännökset, joilla taataan tilatavoitteiden saavuttaminen. (HE 120/2004 vp, s. 10.)

Vesipolitiikan puitedirektiiviin sisältyvät pintaveden ja pohjaveden määritelmät. Veden ottamista ei direktiivissä määritellä. *Pintavedellä* tarkoitetaan sisämaan vesiä pohjavesiä lukuun ottamatta sekä jokisuiden vaihettumisalueita ja rannikkovesiä, kuitenkin niin, että kemiallisen tilan osalta käsitteeseen sisältyvät myös aluevedet (2 artiklan 1 kohta). *Pohjavedellä* taas tarkoitetaan kaikkia niitä vesiä, jotka ovat maan pinnan alla kyllästyneessä vyöhykkeessä ja suorassa yhteydessä kallio- tai maaperään (2 artiklan 2 kohta).

Lisäksi vesipolitiikan puitedirektiivin 2 artiklaan sisältyvät pintavesimuodostuman ja pohjavesimuodostuman määritelmät, samoin kuin ekologisen tilan ja määrällisen tilan määritelmät. Vaikka näiltä osin ympäristörikosdirektiiviin sisältyvässä rikoksen määritelmässä ei suoranaisesti viitata vesipolitiikan puitedirektiiviin, voidaan käsitteiden sisällön osalta lähteä vesipolitiikan puitedirektiivin määritelmistä.

Pintavesimuodostumalla tarkoitetaan puitedirektiivissä pintavesien erillistä ja merkittävää osaa, kuten järveä, tekoallasta, puroa, jokea tai kanavaa, puron, joen tai kanavan osaa, jokisuun vaihettumisaluetta tai rannikkovesien osaa (2 artiklan 10 kohta). *Pohjavesimuodostumalla* tarkoitetaan yhtenäisenä vesimassana akviferiin tai akvifereihin varastoitunutta pohjavettä (2 artiklan 12 kohta). *Akviferilla* tarkoitetaan riittävän huokoista ja läpäisevää maa- tai kallioperämuodostumaa tai kerrosta, joka mahdollistaa joko merkittävän pohjaveden virtauksen tai merkittävän pohjavedenoton (2 artiklan 11 kohta).

Ekologisella tilalla tarkoitetaan pintavesiekosysteemien rakenteen ja toiminnan kuvaamista puitedirektiivin liitteen V mukaisesti luokiteltuna (2 artiklan 21 kohta). Liitteessä V määritellään muun muassa erilaisten pintavesien (joet, järvet, jokisuiden vaihettumisalueet, rannikkovedet ja keinotekoiset ja voimakkaasti muutetut pintavesimuodostumat) ekologisen tilan luokittelua koskevat laadulliset tekijät, joita ovat biologiset tekijät, biologisia tekijöitä tukevat hydrologis-morfologiset tekijät sekä biologisia tekijöitä tukevat kemialliset ja fysikaalis-kemialliset tekijät.

Hyvällä ekologisella potentiaalilla tarkoitetaan puitedirektiivin liitteen V mukaisesti sellaiseksi luokiteltua voimakkaasti muutetun tai keinotekoisen vesimuodostuman tilaa (2 artiklan 23 kohta). *Määrällisellä tilalla* ilmaistaan, missä määrin suora ja epäsuora vedenotto vaikuttavat pohjavesimuodostumaan (2 artiklan 26 kohta).

Kuten vesipolitiikan puitedirektiivin 1 artiklassa todetaan, sen tarkoitus on luoda puitteet sisämaan pintavesien, jokisuiden vaihettumisalueiden sekä rannikko- ja pohjavesien suojelua varten. Valtaosa vesipolitiikan puitedirektiiviin sisältyvästä sääntelystä koskee vesien suojelun suunnittelua ja yleisluontoisia tavoitteita ja periaatteita.

Vesipolitiikan puitedirektiivin 4 artiklassa määritellään ympäristötavoitteet. Artiklan 1 kohdan mukaan vesipiirien hoitosuunnitelmissa esitettyjä toimenpideohjelmia käytäntöön saatettaessa pintavesien osalta jäsenvaltioiden on muun muassa pantava täytäntöön tarvittavat toimenpiteet, jotta ehkäistään kaikkien pintavesimuodostumien tilan huononeminen, ottaen huomioon mahdollisuus soveltaa 6 ja 7 kohtaa ja rajoittamatta kuitenkaan 8 kohdan soveltamista. Pohjaveden osalta puolestaan jäsenvaltioiden on muun muassa pantava täytäntöön tarvittavat toimenpiteet, jotta ehkäistään pilaavien aineiden pääsy pohjaveteen tai rajoitetaan sitä ja jotta ehkäistään kaikkien pohjavesimuodostumien tilan huononeminen, ottaen huomioon mahdollisuus soveltaa 6 ja 7 kohtaa, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 8 kohdan soveltamista ja ottaen huomioon mahdollisuus soveltaa 11 artiklan 3 kohdan j alakohtaa.

Konkreettisemmin vedenottoa koskevaa sääntelyä sisältyy vesipolitiikan puitedirektiivin 11 artiklaan. Sen 3 kohdassa säädetään perustoimenpiteistä, jotka ovat vähimmäisvaatimuksia, jotka tulee täyttää. Näihin kuuluu 11 artiklan 3 kohdan e alakohdan mukaisesti makean pintaveden ja pohjaveden oton sekä makean pintaveden patoamisen ennakkovalvonta, mukaan lukien vedenottoa koskeva rekisteri tai rekisterit, ja vaatimus ennalta haettavasta vedenotto- ja patoamisluvasta. Kyseiset ennakkovalvontatoimenpiteet tarkistetaan säännöllisesti ja saatetaan tarvittaessa ajan tasalle. Jäsenvaltiot voivat vapauttaa ennakkovalvonnasta sellaisen vedenoton ja patoamisen, joilla ei ole merkittävää vaikutusta veden tilaan.

Vesipolitiikan puitedirektiivi on Suomessa saatettu voimaan lailla vesienhoidon ja merenhoidon järjestämisestä (1299/2004) sekä eräillä muilla laeilla. Konkreettisesti vedenotosta säädetään kansallisesti kuitenkin vesilain (587/2011) 4 luvussa, jonka säännöksiä sovelletaan pintaveden ja pohjaveden ottamiseen (1 §).

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan m alakohdan velvoitteiden näkökulmasta vedenottamisen kannalta merkityksellistä sääntelyä on myös vesilain 3 luvussa, jossa säädetään luvanvaraisista vesitaloushankkeista. Vesilain 3 luvun 2 §:ssä säädetään vesitaloushankkeen yleisestä luvanvaraisuudesta. Veden ottamista koskeva hanke voi olla luvanvaraisuusedellytyksen piirissä säännöksen edellytysten täyttyessä. Lisäksi luvun 3 §:ssä säädetään vesitaloushankkeista, jotka ovat aina luvanvaraisista. Pykälän 2 kohdan mukaan lupaviranomaisen lupa on aina oltava vesitaloushankkeelle, jossa on kyse veden ottamisesta vesihuoltolaitoksen tai vesihuoltolaitokselle vettä toimittavan tarpeisiin taikka siirrettäväksi muualla käytettäväksi, muusta pohjaveden ottamisesta, kun otettava määrä on yli 250 kuutiometriä vuorokaudessa sekä muusta toimenpiteestä, jonka seurauksena pohjavesiesiintymästä poistuu muutoin kuin tilapäisesti pohjavettä vähintään 250 kuutiometriä vuorokaudessa.

Lisäksi pienimuotoista vedenottamista säännellään vesilain 2 luvussa (2 §; muu kuin pysyvä pienimuotoinen veden ottaminen). Kyseisen sääntelyn kattama toiminta ei sinänsä ole luonteeltaan sellaista, että siitä voisi aiheutua ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan m alakohdan mukaisen rikoksen määritelmässä tarkoitettua huomattavaa vahinkoa tai vaaraa.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 3 momentin mukaan ympäristön turmelemisesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla muuttamaan ympäristöä vastoin 1) alueidenkäyttölakia (132/1999), 2) rakentamislakia (751/2023), 3) vesilakia (587/2011), 4) maa-aineslakia (555/1981), 5) Saimaan ja Vuoksen

juoksutussääntöä taikka 6) näiden nojalla annettua säännöstä, yleistä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä taikka kaavaa tai lupaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista. Ympäristön turmelemisen enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta ja törkeän ympäristön turmelemisen (rikoslain 48:2) kuusi vuotta vankeutta.

Rikoslain 48 luvun 3 §:ssä säädetään ympäristörikkomuksesta. Pykälän 1 momentin mukaan, jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava ympäristörikkomuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Lisäksi rikoslain 48 luvun 4 §:ään sisältyy tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskeva säännös. Säännöksen mukaan tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta on tuomittava se, joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta 1) puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla taikka 2) rikkoo jätelakia tai ympäristönsuojelulakia tai niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin 2–6 kohdassa tarkoitetulla tavalla siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat. Rangaistuksena tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta tuomitaan sakkoa tai vankeutta enintään yksi vuosi.

Rikoslain 48 luvun 1 §:ää koskevassa hallituksen esityksessä (HE 94/1993 vp, s. 191) ympäristön muuttumisen aiheuttamista koskevasta lainkohdasta todetaan, että siinä on kysymys ympäristön muuttamisesta muulla tavalla kuin ympäristöä pilaamalla. Pilaamisluonteiset rikokset ovat esityksen mukaan sellaista ympäristöä vaarantavaa toimintaa, joka toteutuu yleensä päästämällä tai jättämällä jotain vaarallista ainetta paikkaan, jossa se voi pilata tai roskata ympäristöä. Rangaistavassa ympäristömuutoksen aiheuttamisessa taas on kysymys sellaisesta ympäristöön kajoavasta toiminnasta, jossa ympäristöolosuhteita muutetaan muulla kielletyllä tavalla. Joissakin tapauksissa teot voivat olla rangaistavia sekä 1 että 2 momentin nojalla. Esimerkkinä voidaan hallituksen esityksen mukaan ajatella tapausta, jossa vesistöä täytetään sellaisilla aineilla, jotka samalla pilaavat ympäristöä.

Kuten edellä on todettu, veden ottamista säännellään kansallisesti vesilaissa. Ympäristön turmelemista koskeva rikoslain 48 luvun 1 §:n 3 momentin säännös kattaa menettelyn, jossa joku ryhtyy vastoin vesilakia tai vesilain nojalla annettua säännöstä, yleistä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä taikka lupaa muuttamaan ympäristöä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista. Vesilain vastaisesti toimiminen kattaa myös ilman lupaa toimimisen silloin, kun vesilain edellytyksenä on lain mukainen lupa kyseiselle toiminnalle. Mainittu rikoslain säännös kattaa myös vastoin lupaa toimimisen.

Sitä, että joku ottaa vesilain vastaisesti vettä voidaan pitää säännöksessä tarkoitettuna ympäristön muuttamisena, jossa kajotaan ympäristöön ja muutetaan ympäristöolosuhteita kielletyllä tavalla. Mainitussa säännöksessä rangaistavuus edellyttää, että ryhdytään toimintaan, jossa esimerkiksi kajotaan lain vastaisesti ympäristöön siten, että ympäristöolosuhteet muuttuvat kielletyllä tavalla, tai joka on omiaan aiheuttamaan tällaista ympäristön muuttumista. Edellytyksenä on, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista, jolloin teolta voitaneen edellyttää vähäistä suurempaa haitallista ympäristön muuttumista. Tunnusmerkistön ei kuitenkaan voi katsoa edellyttävän esimerkiksi ympäristön muuttumisen tai sen vaaran huomattavuutta. Säännöksen rangaistavuuden voi siten katsoa kattavan sellaisen vesilain tai luvan vastaisen veden ottamisen, joka aiheuttaa tai on

omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa pintavesimuodostumien ekologiselle tilalle tai ekologiselle potentiaalille taikka pohjavesimuodostumien määrälliselle tilalle.

Ympäristön turmelemista koskevan rikoslain 48 luvun 1 §:n 2 momentissa säädetään yrityksen rangaistavuudesta. Rikoslain 48 luvun 1 §:ssä 3 momentin mukaisten tekojen yritystä ei ole säädetty mainitussa säännöksessä rangaistavaksi.

Rikoslain 5 luvun 1 § momentin mukaan teko on edennyt rikoksen yritykseksi, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Rikoksen yritys on kysymyksessä silloinkin, kun sellaista vaaraa ei aiheudu, jos vaaran syntymättä jääminen on johtunut vain satunnaisista syistä.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 3 momenttia koskevassa hallituksen esityksessä tuodaan esiin, että lainkohdassa on käytetty ilmaisua "ryhtyy muuttamaan" sen vuoksi, että ollakseen rangaistavaa muuttamistoiminnan ei ole tarvinnut vielä aiheuttaa ympäristön muuttumista. Säännöksen soveltamiseksi riittää, että on aloitettu toiminta, joka on omiaan aiheuttamaan ympäristön huonontumisen vaaraa. Esimerkiksi luvattomassa merihiekan ottamisessa meriympäristön huonontumista olisi usein vaikea näyttää toteen. Joissakin tapauksissa, kuten rakennuksen purkamisessa, itse muuttamistoimi voi olla niin nopea ja peruuttamaton, että toiminnan luonne edellyttää rangaistavuuden rajan asettamista heti toiminnan alkuun. Koska rikoksen tunnusmerkistö täyttyy jo näin varhaisessa vaiheessa, yrityksen säätämistä rangaistavaksi ei pidetty tarpeellisena. (HE 94/1993 vp, s. 192.)

Mainituilla perusteilla voidaan katsoa, että direktiivin 4 artiklan 2 kohtaan sisältyvä velvoite siitä, että 3 artiklan 2 kohdan m alakohdassa tarkoitetun laittoman veden ottamisen yritys säädetään rangaistavaksi, täyttyy, kun rikoslain 48 luvun 1 §:n 3 momentin mukaisesti rangaistavaa on jo ympäristön muuttamiseen ryhtyminen.

3.3.2.2.14 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan n alakohta, suojeltujen lajien tappaminen ja muut tällaisiin lajeihin kohdistuvat laittomat menettelyt

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan n alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen neuvoston direktiivin 92/43/ETY liitteessä IV tai liitteessä V, jos mainitussa liitteessä lueteltuihin lajeihin sovelletaan samoja toimenpiteitä kuin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin, luetellun luonnonvaraisen eläin- tai kasvilajin yksilön tai yksilöiden sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/147/EY 1 artiklassa tarkoitettujen lajien yksilön tai yksilöiden tappaminen, tuhoaminen, ottaminen, hallussapito, myynti tai myytäväksi tarjoaminen, paitsi jos tällainen menettely koskee merkityksetöntä määrää tällaisia yksilöitä.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että n alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään kolme vuotta.

Direktiivin johdanto-osan 16 kappale edellyttää, että jos direktiivissä määritellyt rikokset liittyvät sellaiseen menettelyyn kuin myynti tai myytäväksi tarjoaminen, tähän sisällytetään menettely, joka toteutetaan tieto- ja viestintäteknologioiden välityksellä.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että rikoksena rangaistavaksi säädetään silloin, kun se on lainvastaista ja se tehdään tahallaan tai

ainakin törkeästä tuottamuksesta, f kohdan mukainen suojeltujen luonnonvaraisten eläin- tai kasvilajien yksilöiden tappaminen, tuhoaminen, hallussapito tai ottaminen, paitsi jos menettely kohdistuu tällaisten yksilöiden merkityksettömään määrään ja sen vaikutus lajin säilymiseen on merkityksetön.

Vanhan ympäristörikosdirektiivin 2 artiklan b kohdan i alakohdan määritelmäsäännöksessä säädetään, että f kohta koskee lajeja, jotka luetellaan luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta 21 päivänä toukokuuta 1992 annetun neuvoston direktiivin 92/43/ETY liitteessä IV; ja lajeja, jotka luetellaan luonnonvaraisten lintujen suojelusta 2 päivänä huhtikuuta 1979 annetun neuvoston direktiivin 79/409/ETY liitteessä I, sekä lajeja, joita tarkoitetaan kyseisen direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa. Vanhan lintudirektiivin (direktiivi 79/409/ETY) liitteessä I lueteltiin erityisiä suojelutoimia vaativat lintulajit, joiden elinympäristöjen suojelua varten jäsenvaltioiden oli osoitettava erityisiä suojelualueita (SPA), ja 4 artiklan 2 kohdassa tarkoitetut lajit olivat muita säännöllisesti esiintyviä muuttavia lintulajeja niiden suojelutarpeen mukaisesti.

Uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan n alakohdan mukainen kriminalisointivelvoite eroaa vuoden 2008 direktiivin velvoitteista ensinnäkin siten, että uusi direktiivi kattaa myös luontodirektiivin (direktiivi 92/43/ETY) liitteessä V luetellut lajit, jos mainitussa liitteessä lueteltuihin lajeihin sovelletaan samoja toimenpiteitä kuin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin. Kyseisen muotoilun osalta ei ole aivan selvää, miten direktiiviä tulisi tulkita: koskeeko kriminalisointivelvoite luontodirektiivin liitteen V lajeja, jos niihin sovelletaan 1) kaikkia samoja toimenpiteitä kuin liitteen IV lajeihin vai 2) ainakin joitakin samoja toimenpiteitä kuin liitteen IV lajeihin. Direktiivin sanamuodon (liitteessä V, jos mainitussa liitteessä lueteltuihin lajeihin sovelletaan samoja toimenpiteitä kuin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin – engl. ”or in Annex V where species in that Annex are subject to the same measures as those adopted for species in Annex IV”) voidaan katsoa tukevan hieman enemmän vaihtoehdon 1 mukaista tulkintaa eli sitä, että kriminalisointivelvoite koskisi luontodirektiivin liitteen V lajeja vain, jos niihin sovelletaan kaikkia samoja toimenpiteitä kuin liitteen IV lajeihin. Tällaista pikemmin suppeaa kuin laajaa tulkintaa voidaan perustella myös sillä yleisellä lähtökohdalla, että rikosoikeudellisen direktiivin täytäntöönpanossa rajaudutaan niihin lainsäädäntömuutoksiin, joita direktiivi välttämättä edellyttää.

Toiseksi uusi ympäristörikosdirektiivi kattaa lintudirektiivin (direktiivi 2009/147/EY) 1 artiklassa tarkoitetut lajit eli kaikki luonnonvaraisina elävät lintulajit (kun taas aiempi direktiivi kattaa lintulajeja suppeammin kattaen vain direktiivin 79/409/ETY (vanha lintudirektiivi) liitteessä I, sekä lajeja, joita tarkoitetaan kyseisen direktiivin 4 artiklan 2 kohdassa). Viittaus lintudirektiiviin vaikuttaa toteutetun liian laajasti suhteessa EU:n aineelliseen ympäristösääntelyyn. Tarkasteltavassa kriminalisointivelvoitteessa edellytetään kriminalisoimaan siinä kuvattu menettely silloin, kun se on laitonta. Voidaan katsoa, ettei ympäristörikosdirektiivistä seuraa velvoitetta laajentaa aineellisen ympäristösääntelyn kieltoja koskemaan kaikkia lintudirektiivin 1 artiklassa tarkoitettuja lajeja eikä säätää rangaistavaksi tekoja, joita ei ole aineellisessa ympäristösääntelyssä kielletty.

Kolmanneksi uudessa direktiivissä kriminalisointivelvoite on laajennettu koskemaan myös myyntiä ja myytäväksi tarjoamista. Myytäväksi tarjoamista ei ole luonto- tai lintudirektiivissä määritelty.

Luontodirektiivin ja lintudirektiivin sääntely

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan n alakohtaan sisältyvässä rikoksen määritelmässä viitataan neuvoston direktiiviin 92/43/ETY luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta (luontodirektiivi) sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2009/147/EY luonnonvaraisten lintujen suojelusta (lintudirektiivi). Tarkemmin sanottuna n alakohdassa viitataan luontodirektiivin (neuvoston direktiivin 92/43/ETY) liitteessä IV (yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, jotka edellyttävät tiukkaa suojelua) tai liitteessä V (yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, joiden ottaminen luonnosta ja hyväksikäyttö voi vaatia hyödyntämisen sääntelyä), jos mainitussa liitteessä lueteltuihin lajeihin sovelletaan samoja toimenpiteitä kuin liitteessä IV, lueteltuihin luonnonvaraisiin eläin- ja kasvilajeihin sekä lintudirektiivin (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2009/147/EY) 1 artiklassa tarkoitettuihin lajeihin (kaikki luonnonvaraisina elävät lintulajit).

Luontodirektiivin tavoitteena on direktiivin 2 artiklan mukaan edistää luonnon monimuotoisuuden säilymistä suojelemalla luontotyyppejä ja luonnonvaraista eläimistöä ja kasvistoa.

Direktiivin liitteessä IV luetellaan yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, jotka edellyttävät tiukkaa suojelua, ja liitteessä V yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, joiden ottaminen luonnosta ja hyväksikäyttö voi vaatia hyödyntämisen sääntelyä. Kumpikin liite (IV ja V) jakautuu kahteen kohtaan: eläimiä koskevaan a kohtaan ja kasveja koskevaan b kohtaan.

Luontodirektiivin 1 artiklan g alakohdassa määritellään ”yhteisön tärkeinä pitämät lajit” siten, että niillä tarkoitetaan niitä lajeja, jotka ovat 2 artiklassa tarkoitetulla alueella: i) uhanalaisia, lukuun ottamatta niitä lajeja, joiden luontainen levinneisyys tällä alueella on rajallinen ja jotka eivät ole uhanalaisia tai vaarantuneita läntisellä palearktisella alueella, tai ii) vaarassa, eli niiden siirtyminen uhanalaisten lajien ryhmään on todennäköistä lähitulevaisuudessa, jos uhan aiheuttaneet tekijät pysyvät ennallaan, tai iii) harvinaisia, eli niiden kannat ovat pieniä ja, vaikka ne eivät olisikaan tällä hetkellä uhanalaisia tai vaarantuneita, ne saattavat tulla sellaisiksi. Näitä lajeja on rajoitetuilla maantieteellisillä alueilla tai ne ovat levinneet hajanaisesti suuremmalle alueelle, tai iv) paikallisia ja vaativat erityishuomiota elinympäristönsä erityisluonteen vuoksi ja/tai sellaisten mahdollisten seurausten vuoksi, joita niiden hyödyntämisellä voi olla niiden suojelun tasolle.

Lajien suojelusta säädetään muun muassa liitteessä IV olevia eläinlajeja koskevassa 12 artiklassa ja samassa liitteessä olevia kasvilajeja koskevassa 13 artiklassa sekä liitteessä V olevia eläin- ja -kasvilajeja koskevassa 14 artiklassa. Luontodirektiivin 16 artiklassa säädetään poikkeamisen mahdollisuuksista koskien muun muassa 12, 13 ja 14 artiklan mukaista sääntelyä. Direktiivin 12 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet liitteessä IV olevassa a kohdassa olevia eläinlajeja koskevan tiukan suojelujärjestelmän käyttöönottamiseksi niiden luontaisella levinneisyysalueella ja kiellettävä: a) kaikki näiden lajien yksilöitä koskeva tahallinen pyydystäminen tai tappaminen luonnossa; b) näiden lajien tahallinen häiritseminen erityisesti niiden lisääntymis-, jälkeläistenhoito-, talvehtimis- ja muuttoaikana; c) tahallinen munien hävittäminen tai ottaminen luonnosta; d) lisääntymis- tai levähdyspaikkojen heikentäminen ja hävittäminen. Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on kiellettävä näiden lajien luonnosta otettujen yksilöiden hallussapito, kuljetus, kaupan pitäminen tai vaihtaminen ja tarjoaminen myytäväksi tai vaihdettavaksi, lukuun ottamatta niitä yksilöitä, jotka on otettu laillisesti ennen tämän direktiivin täytäntöönpanoa.

Luontodirektiivin 13 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarpeelliset toimenpiteet liitteessä IV olevassa b kohdassa olevia kasvilajeja koskevan tiukan suojelujärjestelmän käyttöönottamiseksi ja kiellettävä: a) näiden kasvien tahallinen poimiminen, kerääminen, leikkaaminen, irtikiskominen tai hävittäminen luonnosta niiden

luontaisella levinneisyysalueella; b) kyseisten lajien luonnosta otettujen yksilöiden hallussapito, kuljetus, kaupan pitäminen tai vaihtaminen ja tarjoaminen myytäväksi tai vaihdettavaksi, lukuun ottamatta niitä yksilöitä, jotka on otettu laillisesti ennen tämän direktiivin täytäntöönpanoa. Artiklan 2 kohdan mukaan 1 kohdan a ja b alakohdassa tarkoitettuja kieltoja sovelletaan tässä artiklassa tarkoitettujen kasvien kaikkiin elämänvaiheisiin.

Luontodirektiivin 14 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta liitteessä V olevien luonnonvaraisten eläin- ja -kasvilajien yksilöiden ottaminen luonnosta sekä niiden hyödyntäminen eivät ole ristiriidassa niiden suotuisan suojelun tason säilyttämisen kanssa, jos jäsenvaltiot katsovat sen tarpeelliseksi 11 artiklassa säädetyn seurannan perusteella. Tästä luontodirektiivin säännöksestä on kyse tarkasteltavan kriminalisointivelvoitteen sisältämässä viittauksessa luontodirektiivin V lajeihin ”jos mainitussa liitteessä lueteltuihin lajeihin sovelletaan samoja toimenpiteitä kuin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin”. Kansallisesti siis voidaan päättää soveltaa tarpeen mukaan luontodirektiivin V liitteessä mainittuun lajiin niitä turvaavia toimenpiteitä, jotka voivat olla samankaltaisia kuin luontodirektiivin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin sovellettavat, mutta myös muunlaisia.

Lintudirektiivin 1 artiklan 1 kohdan mukaan direktiivi koskee kaikkien luonnonvaraisina elävien lintulajien suojelua jäsenvaltioiden Eurooppaan kuuluvalla alueella, johon perustamissopimusta sovelletaan. Direktiivin tavoitteena on näiden lajien suojelu, hoitaminen ja sääntely, ja se antaa säännökset niiden hyödyntämisestä. Artiklan 2 kohdan mukaan direktiiviä sovelletaan lintuihin ja niiden muniin, pesiin ja elinympäristöihin.

Lintudirektiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on kiellettävä kaikkien 1 artiklassa tarkoitettujen lintulajien myynti, kuljetus ja hallussa pitäminen myyntiä varten sekä elävien ja kuolleiden lintujen sekä kaikkien niiden helposti tunnistettavien osien tai linnuista valmistettujen tuotteiden myytäväksi tarjoaminen, sanotun kuitenkaan rajoittamatta 2 ja 3 kohdan soveltamista. Artiklan 2 kohdan mukaan edellä 1 kohdassa tarkoitettua toimintaa ei kielletä liitteessä III olevassa A osassa tarkoitettujen lajien osalta, jos linnut on tapettu tai pyydystetty laillisesti tai muuten laillisesti hankittu. Direktiivin 6 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat antaa alueellaan luvan 1 kohdassa tarkoitetulle toiminnalle liitteessä III olevassa B osassa tarkoitettujen lajien osalta, jos linnut on tapettu tai pyydystetty laillisesti tai muuten laillisesti hankittu.

Asiaa koskevat rikoslain ja luonnonsuojelulain rangaistussäännökset

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevassa työryhmän mietinnössä katsottiin kansallisen lainsäädännön täyttävän kyseisen ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan f kohdan velvoitteet tekojen rangaistavuuden osalta. Mietinnössä katsottiin rikoslain 48 luvun luonnonsuojelurikosta koskevan 5 §:n tunnusmerkistön kattavan kaikki vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivissä mainitut tekotavat. (Ympäristörikos- ja alusjäterikosdirektiivien voimaansaattaminen. Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 31/2010, s. 31–32).

Rikoslain 48 luvun luonnonsuojelurikosta koskevan 5 §:n 1 momentin mukaan luonnonsuojelurikoksesta tuomitaan muun muassa se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta 1) oikeudettomasti hävittää tai turmelee luonnonsuojelulaissa (9/2023) tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen tai 2) luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti erottaa ympäristöstään taikka tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa Suomen alueen kautta kohteen taikka myy, luovuttaa, ostaa tai ottaa vastaan kohteen, joka on

mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta. ”Muusta luontoon kuuluvasta kohteesta” lain esitöissä (HE 94/1993 vp, s. 196) mainitaan esimerkkinä linnunmunat. Pykälä oli vastaavanlainen laadittaessa vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevaa mietintöä.

Edellä mainitussa mietinnössä luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistössä käytetyn ilmaisun ”ottaa vastaan” todettiin käsittävän silloisessa ympäristörikosdirektiivissä mainitun hallussapidon, ilmaisun ”hävittäminen” käsittävän tappamisen ja ”ympäristöstä erottamisen” ottamisen.

Uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan n alakohdan mukainen kriminalisointivelvoite kattaa laajemmin luonto- ja lintudirektiivin mukaisia lajeja kuin aikaisemman ympäristörikosdirektiivin osin vastaava kriminalisointivelvoite. Suomessa luontodirektiivi ja lintudirektiivi on pantu täytäntöön pääasiassa luonnonsuojelulailla, jonka 69 §:n nojalla luonto- ja lintudirektiivien osalta kriminalisointivelvoitteessa viitatut eläinlajit ovat joko suoraan 1 momentin mukaan tai 2 momentin nojalla annetulla asetuksella rauhoitettuja ja kasvilajit lain 69 §:n 2 momentin nojalla annetulla asetuksella rauhoitettuja.

Uusi ympäristörikosdirektiivi kattaa myös luontodirektiivin liitteessä V luetellut lajit, jos mainitussa liitteessä lueteltuihin lajeihin sovelletaan samoja toimenpiteitä kuin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin. Luontodirektiivin 14 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet, jotta liitteessä V olevien luonnonvaraisten eläin- ja -kasvilajien yksilöiden ottaminen luonnosta sekä niiden hyödyntäminen eivät ole ristiriidassa niiden suotuisan suojelun tason säilyttämisen kanssa, jos jäsenvaltiot katsovat sen tarpeelliseksi 11 artiklassa säädetyn seurannan perusteella. Luontodirektiivin 14 artiklan 2 kohdan mukaan, jos tällaiset toimenpiteet katsotaan tarpeellisiksi, niihin on kuuluttava 11 artiklassa säädetyn seurannan jatkaminen. Niihin voi lisäksi kuulua erityisesti: määräyksiä, jotka koskevat pääsyä tietyille alueille; lajien yksilöiden luonnosta ottamista ja tiettyjen kantojen hyödyntämistä koskeva väliaikainen tai paikallinen kieltäminen; yksilöiden ottamista koskevien aikojen ja/tai menetelmien sääntely; yksilöitä pyydettäessä niiden kantojen suojelun huomioon ottavien metsästys- ja kalastussääntöjen soveltaminen; yksilöiden ottamista koskeva lupajärjestelmä tai kiintiöt; yksilöiden myyntitarkoituksessa tapahtuvan ostamisen, myymisen, myyntiin tarjoamisen, hallussapidon tai kuljettamisen sääntely; eläinlajien kasvattaminen vankeudessa sekä kasvilajien keinotekoinen lisääminen tarkoin valvotuissa oloissa yksilöiden luonnosta ottamisen vähentämiseksi ja toteutettujen toimenpiteiden vaikutusten arviointi. Jäsenvaltiolla on siten laaja harkintavalta sen suhteen, katsooko se olevan tarvetta säätää liitteen V lajeille suotuisan suojelutason turvaavia toimenpiteitä liittyen niiden ottamiseen luonnosta ja hyödyntämiseen, ja toimenpiteet voidaan valita laajasta joukosta.

Edellä mainitusta luontodirektiivin säännöksestä on kyse tarkasteltavan kriminalisointivelvoitteen sisältämässä viittauksessa luontodirektiivin V lajeihin ”jos mainitussa liitteessä lueteltuihin lajeihin sovelletaan samoja toimenpiteitä kuin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin”. Kansallisesti siis voidaan päättää soveltaa tarpeen mukaan luontodirektiivin V liitteessä mainittuun lajiin niitä turvaavia toimenpiteitä, jotka voivat olla samankaltaisia kuin luontodirektiivin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin sovellettavat, mutta myös muunlaisia. Suomessa tällaiset säännökset sisältyvät luonnonsuojelulakiin tai sen nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen luonnonsuojelusta (1066/2023) sekä metsästyslakiin (615/1993) ja sen nojalla annettuihin säännöksiin ja kalastuslakiin (379/2015) ja sen nojalla annettuihin säännöksiin. Suomessa mihinkään liitteen V lajiin ei kuitenkaan sovelleta kaikkia samoja toimenpiteitä kuin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin, joten liitteen V lajien osalta ympäristörikosdirektiivin tarkasteltava kriminalisointivelvoite ei edellytä rangaistavaksi säätämistä.

Uusi ympäristörikosdirektiivi kattaa lintudirektiivin 1 artiklassa tarkoitetut lajit eli kaikki luonnonvaraisina elävät lintulajit. Viittaus lintudirektiiviin vaikuttaa toteutetun liian laajasti suhteessa EU:n aineelliseen ympäristösääntelyyn. Tarkasteltavassa kriminalisointivelvoitteessa edellytetään kriminalisoimaan siinä kuvattu menettely silloin, kun se on laitonta. Voidaan katsoa, ettei ympäristörikosdirektiivistä seuraa velvoitetta laajentaa aineellisen ympäristösääntelyn kieltoja koskemaan kaikkia lintudirektiivin 1 artiklassa tarkoitettuja lajeja eikä säätää rangaistavaksi tekoja, joita ei ole aineellisessa ympäristösääntelyssä kielletty. Suomessa lintudirektiivi on pantu täytäntöön pääasiassa luonnonsuojelulailla, jonka 69 §:n nojalla lintudirektiivin osalta kriminalisointivelvoitteessa viitatut eläinlajit ovat suoraan 1 momentin mukaan rauhoitettuja. Kuten vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin osalta katsottiin kansallisen lainsäädännön täyttävän kyseisen direktiivin 3 artiklan f kohdan velvoitteet tekojen rangaistavuuden osalta, voidaan uuden ympäristörikosdirektiivin osalta katsoa luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistön (rikoslain 48 luvun 5 §:n 1 momentin 1 ja 2 kohdat) sekä riistalajien osalta törkeän metsästysrikoksen tunnusmerkistön (rikoslain 48 a luvun 1 a §) kattavan nyt tarkasteltavana olevan kriminalisointivelvoitteen siinä tarkoitettujen lajien osalta koskien viittausta lintudirektiiviin.

Uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan n alakohta koskee tiettyjen luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien yksilön tai yksilöiden tappamista, tuhoamista, ottamista, hallussapitoa, myyntiä ja myytäväksi tarjoamista. Kyseinen kriminalisointivelvoite sisältää kaksi uutta tekotapaa suhteessa vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin eli myynnin ja myytäväksi tarjoamisen. Luonnonsuojelurikosta koskevan rikoslain 48 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohtaan sisältyy tekotapana myyminen mutta ei myytäväksi tarjoamista.

Uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan n alakohdassa tarkoitettujen lajien myytäväksi tarjoaminen on kriminalisoitu luonnonsuojelurikkomuksena. Luonnonsuojelulain 131 §:n 1 momentin 9 kohdassa on säädetty rangaistavaksi se, että henkilö tahallaan tai huolimattomuudesta oikeudettomasti myy ja vaihtaa, tarjoaa myytäväksi tai vaihdettavaksi rauhoitetun eläin- tai kasvilajin yksilön, osan, johdannaisen tai munan 87 §:n 1 momentissa säädetyn vastaisesti. Luonnonsuojelulain 87 §:n 1 momentin mukaan rauhoitettua eläin- tai kasvilajin yksilöä ei saa pitää hallussa, kuljettaa, myydä ja vaihtaa taikka tarjota myytäväksi tai vaihdettavaksi. Sama koskee Euroopan unionin tiukkaa suojelua edellyttäviin eliölajeihin ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden Eurooppaan kuuluvalla alueella luonnonvaraisina esiintyviin lintulajeihin kuuluvia yksilöitä lukuun ottamatta metsästyslain 5 §:ssä tarkoitettuja riistaeläimiä ja rauhoittamattomia eläimiä sekä lintudirektiivin liitteessä III lueteltuja lajeja.

Luonnonsuojelurikosta koskevassa pykälässä tarkoitetut teot on säädetty luonnonsuojelurikoksena rangaistavaksi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tehtyinä. Sääntely täyttää uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 4 kohdan edellytyksen myös törkeästä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen säätämisestä rangaistavaksi.

Luonnonsuojelurikosta koskevan pykälän 4 momentin nojalla luonnonsuojelurikoksena ei kuitenkaan pidetä tekoa, jonka merkitys luonnonsuojelun kannalta on vähäinen. Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviä koskevassa mietinnössä säännöksen katsottiin vastaavan tuolloin tarkasteltua direktiivin 3 artiklan f kohtaa, jonka mukaan siinä mainitut velvoitteet eivät koske yksilöiden merkityksettömään määrään kohdistuvaa menettelyä, jonka vaikutus lajin säilymiseen on merkityksetön. (Ympäristörikos- ja alusjäterikosdirektiivien voimaansaattaminen. Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 31/2010, s. 31–32). Vähäistä merkitystä on käsitelty lain esitöissä. Vähäinen merkitys luonnonsuojelun kannalta voisi olla esimerkiksi muutaman Oulun ja Lapin lääneissä rauhoitetun valkovuokon poimimisella paikalta, jolla niitä sielläkin esiintyy runsaasti. Samalla tavoin 5 §:n soveltamisalan ulkopuolelle voisi jäädä joidenkin rauhoitettujen eläinlajien tarpeeton tilapäinen erottaminen ympäristöstään

silloin, kun siitä ei ole seurauksena poikasten hylkäämistä tai muuta vahinkoa häiritylle lajille. Siitä huolimatta, että teko ei olisi luonnonsuojelurikoksena rangaistava, siihen yleensä soveltuisi luonnonsuojelulain (silloin 23 §:n 2 momenttiin jäävä) sakonuhkainen rangaistussäännös. Ehdotettu momentti muodostaisi siis rajan luonnonsuojelurikoksen ja luonnonsuojelurikkomuksen välille. (HE 94/1993 vp, s. 197.) Voidaan katsoa, että rikoslain 48 luvun 5 §:n 4 momentin sisältämä soveltamisalan rajaus riittävällä tavalla vastaa direktiivin sisältämää rajausta ”menettely koskee merkityksetöntä määrää tällaisia yksilöitä”.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohta kuitenkin edellyttää, että tahallisen rikoksen enimmäisrangaistus 3 artiklan 2 kohdan n alakohdan mukaisista rikoksista on vähintään kolme vuotta vankeutta. Luonnonsuojelulain 131 §:n mukaisesta luonnonsuojelurikkomuksesta rangaistuksena voidaan tuomita vain sakkoa. Näin ollen direktiivin edellyttämiltä osin rangaistussäännös olisi sisällytettävä ankarammalla rangaistusuhalla rikoslakiin. Tämä voitaisiin toteuttaa täydentämällä luonnonsuojelurikosta koskevaa rikoslain 48 luvun 5 §:ää. Rikoslain 48 luvun 5 §:n mukainen rangaistusasteikko on sakosta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Törkeän tekomuodon (rikoslain 48 luvun 5 a §, törkeä luonnonsuojelurikos) rangaistusasteikko on vankeutta neljästä kuukaudesta neljään vuoteen. Näin ollen direktiivin enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskevan vaatimuksen voitaisiin katsoa ehdotettavalla lainmuutoksella täyttyvän.

Direktiivin johdanto-osan 16 kappaleen edellytys koskien sitä, että kriminalisoinnin on sisällytettävä myös menettely, joka toteutetaan tieto- ja viestintäteknologioiden välityksellä, ei edellytä lainsäädäntömuutoksia, sillä rikoslain sääntely on lähtökohtaisesti ja tarkasteltavilta osin teknologianeutraalia.

Luontodirektiivin liitteeseen IV ei sisälly Suomen kalastuslainsäädännön piiriin kuuluvia lajeja, eikä Suomessa mihinkään liitteen V lajiin sovelleta kaikkia samoja toimenpiteitä kuin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin. Näin ollen voidaan katsoa, ettei kalastusrikosta koskeva säännös ole tarkasteltavan direktiivin kriminalisointivelvoitteen kannalta relevantti. Ympäristörikosdirektiivistä ei näin ollen tältä osin seuraa velvollisuutta muuttaa kalastusrikossääntelyä.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevassa työryhmän mietinnössä on arvioitu metsästysrikoksia koskevan kansallisen lainsäädännön soveltuvuutta. Mietinnön mukaan luontodirektiivin liitteessä IV mainittujen riistaeläimien eli suden, karhun, ilveksen tai saukon metsästämisen sääntely sisältyy metsästyslainsäädäntöön, ja näiden eläinlajien tappaminen tai tuhoaminen voi tulla rangaistavaksi metsästysrikoksena rikoslain 48 a luvun 1 §:n nojalla. F kohdassa tarkoitettua vaikutusta lajin säilymiseen voi mietinnön mukaan yleensä olla vasta useamman yksilön tappamisella tai muutoin erityisen suunnitelmallisella tai laajamittaisella teolla. Lisäksi mietinnössä on tuotu esiin, että erillisessä työryhmässä valmisteltavaksi aiottuna törkeänä metsästysrikoksena tulisi jatkossa arvioitavaksi metsästysrikoksena rangaistava suojellun riistaeläimen tappaminen tai hävittäminen, jolla voisi olla f kohdassa mainittuja vaikutuksia lajin säilymiseen. (Ympäristörikos- ja alusjäterikosdirektiivien voimaansaattaminen. Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 31/2010, s. 31–32.)

Rikoslain luonnonvararikoksia koskevan 48 a luvun 1 §:ssä säädetään metsästysrikoksesta. Metsästysrikos on rangaistava tahallisuudesta ja törkeästä huolimattomuudesta, mikä täyttää direktiivin syyksiluettavuutta koskevan velvoitteen. Metsästysrikoksen rangaistusasteikko on sakosta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Törkeän tekomuodon rangaistusasteikko on vankeutta neljästä kuukaudesta neljään vuoteen. Sääntelyn voidaan katsoa täyttävän direktiivin mukaisen edellytyksen vähintään kolmen vuoden enimmäisvankeusrangaistuksesta.

Metsästysrikoksesta tuomitaan muun muassa se, joka metsästää käyttäen metsästyslaissa kiellettyä pyyntivälinettä tai pyyntimenetelmää taikka vastoin metsästyslaissa säädettyä moottorikäyttöisen kulkuneuvon käytön rajoitusta, ja se, joka metsästää vastoin metsästyslain tai sen nojalla annettua riistaeläimen rauhoitusta tai metsästyskieltoa tai -rajoitusta tai kiintiötä koskevaa säännöstä tai määräystä taikka ilman pyyntilupaa, hirvieläimen pyyntilupaa tai poikkeuslupaa.

Metsästyslain 5 §:ssä on lueteltu riistalajit, joista: luontodirektiivin liitteen IV a tiukasti suojeltuja lajeja ovat karhu, ilves ja saukko; luontodirektiivin liitteen V lajeja ovat susi, euroopanmajava, halli, kirjohylje, itämeren norppa, hilleri, näätä ja metsäjänis; ja kaikki linnut ovat lintudirektiivin 1 artiklassa tarkoitettuja lajeja. Riistalajien osalta luontodirektiivin 12 artiklaan perustuva velvoite kieltää liitteen IV a lajien tahallinen tappaminen tai pyydystäminen on täytäntöönpantu metsästyslain 37 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan, jos riistaeläimen kannan säilymisen tai riistaeläinlajin häiritsemättömän lisääntymisen turvaaminen sitä edellyttää, riistaeläinlaji on rauhoitettava määräajaksi tai toistaiseksi. Rauhoitettavista riistaeläinlajeista ja niiden rauhoitusajoista säädetään valtioneuvoston asetuksella. Rauhoitusaikana riistaeläintä ei saa metsästää tai vahingoittaa eikä soidinta, pesintää tai poikasia saa häiritä.

Metsästyslain 37 §:n 3 momentin mukaan karhu, saukko, ahma, ilves ja kirjohylje ovat aina rauhoitettuja. Luontodirektiivin liitteen V lajeista siten Suomessa aina rauhoitettu on kirjohylje. 1.1.2026 voimaan tulleella lailla 1292/2025 metsästyslain säännös suden ympärivuotisesta rauhoituksesta poistettiin. Suden rauhoitusajasta säädetään 1.1.2026 alkaen metsästysasetuksessa. Muutoksen taustalla on luontodirektiivin liitteen muutos suden suojeluaseman osalta. Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU) 2025/1237 neuvoston direktiivin 92/43/ETY (luontodirektiivi) muuttamisesta suden (Canis lupus) suojeluaseman osalta susi siirrettiin tiukasti suojeltujen lajien liitteestä IV liitteeseen V, jonka lajit eivät ole yhtä tiukasti suojeltuja kuin liitteen IV lajit.

Metsästyslain näkökulmasta joihinkin V liitteen lajeihin sovelletaan olennaisilta osin samoja toimenpiteitä kuin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin. Metsästyssääntelynkään piirissä ei kuitenkaan ole sellaisia luontodirektiivin liitteen V lajeja, joihin sovellettaisiin kaikkia samoja toimenpiteitä kuin liitteen IV lajeihin.

Metsästysrikoksesta tekee, kokonaistörkeydenkin täyttyessä, törkeän muun muassa se, että rikoksen kohteena on suuri määrä riistaeläimiä tai se, että tapetaan ahma, ilves, karhu, metsäpeura, saukko tai susi.

Törkeän metsästysrikoksen tunnusmerkistön voidaan katsoa kattavan 3 artiklan 2 kohdan n alakohdan mukaisen kriminalisointivelvoitteen koskien luontodirektiivin liitteeseen IV kuuluvia riistalajeja eli karhua, ilvestä ja saukkoa, koska niiden tappaminen sisältyy nimenomaisesti törkeän metsästysrikoksen 5 kohdan mukaiseen kvalifiointiperusteeseen.

Lintudirektiivin osalta taas voidaan päätyä katsomaan, että törkeän metsästysrikoksen tunnusmerkistö kattaa riistalintujen osalta kyseisen kriminalisointivelvoitteen, koska tunnusmerkistön 2 kohdan mukaisena kvalifiointiperusteena on se, että rikoksen kohteena on suuri määrä riistaeläimiä. Kvalifiointiperusteessa mainittu ”suuri määrä” ei välttämättä aivan itsestään selvästi vastaa direktiivin kriminalisointivelvoitteen rajausta siitä, että sen soveltamisalaan kuuluu vain menettely, joka koskee muuta kuin ”merkityksetöntä määrää” kriminalisointivelvoitteen kattamia yksilöitä. Kuitenkin direktiivin 3 artiklan 8 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että arvioitaessa, onko määrä merkityksetön vai muu kuin merkityksetön muun muassa 2 kohdan n alakohtaa sovellettaessa, otetaan huomioon tapauksen mukaan yksi tai useampi kohdassa luetelluista tekijöistä, joista a alakohdassa mainitaan

asianomaisten kohteiden lukumäärä ja c alakohdassa kyseisen eläin- tai kasvilajin suojelutaso. Kyseistä 8 kohtaa voidaan tulkita siten, että kyseisen 3 artiklan 2 kohdan n alakohdan mukaisen kriminalisointivelvoitteen kohdalla merkityksettömän määrän kynnystä arvioitaessa voidaan antaa merkitystä paitsi teon kohteena olevien riistalintuyksilöiden absoluuttiselle lukumäärälle myös kyseisten yksilöiden suhteelliselle määrälle suhteessa niiden edustaman lajin suojelutasoon kytkeytyvään lajin kannan suuruuteen. Lähtökohtaisesti voitaisiin katsoa, että suurempi kanta tarkoittaisi korkeampaa merkityksettömän määrän kynnystä. Näin tulkittuna voidaan katsoa, että kyseisen kriminalisointivelvoitteen sisältämän muun kuin merkityksettömän määrän kynnyksen ylittyessä täyttyy törkeän metsästysrikoksen 2 kohdan mukainen kvalifiointiperuste, jonka mukaan rikoksen kohteena on suuri määrä riistaeläimiä, ottaen huomioon säännöksen esitöissä todettu. Säännöksen esitöiden mukaan se, milloin rikoksen kohteena on suuri määrä riistaeläimiä, arvioitaisiin tapauskohtaisesti ja riippuisi myös kysymyksessä olevasta eläinlajista. Esimerkiksi jo neljän tai viiden suuren riistaeläimen, kuten hirvieläimen, laiton metsästäminen voitaisiin katsoa suureksi määräksi eläimiä. Tällaisen hirvieläinmäärän laittomalla metsästämisellä voi paikallisesti olla suuri merkitys, jos kyse on esimerkiksi valtaurosten menettämisestä. Pieniä ja yleisempiä riistaeläimiä, kuten metsäkanalintuja, olisi sen sijaan kvalifiointiperusteen täyttymiseksi metsästettävä huomattavasti enemmän. (HE 221/2010, s. 22). Esitöissä todettu on katsottavissa riittävällä tavalla direktiivin velvoitteita vastaavaksi koskien sitä, että kyse on muusta kuin merkityksettömästä määrästä yksilöitä ottaen huomioon myös kyseisen eläinlajin suojelutaso.

Metsästyssääntelyssä ei ole myyntiä tai myytäväksi tarjoamista koskevaa aineellista kieltoa koskien mitään luontodirektiivin liitteen IV lajia tai kriminalisointivelvoitteessa tarkoitettua lintudirektiivin lajia, eikä Suomessa mihinkään liitteen V lajiin sovelleta kaikkia samoja toimenpiteitä kuin liitteessä IV lueteltuihin lajeihin. Näin ollen voidaan katsoa, ettei direktiivistä tältä osin seuraa velvollisuutta muuttaa metsästysrikossääntelyä.

3.3.2.2.15 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan o alakohta, suojeltujen lajien laiton kauppa

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan o alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 liitteissä A ja B luetellun luonnonvaraisen eläin- tai kasvilajin yksilön tai yksilöiden taikka niiden osien tai johdannaisten kauppa ja tällaisten mainitun asetuksen liitteessä C lueteltujen lajien yksilön tai yksilöiden taikka niiden osien tai johdannaisten tuonti, paitsi jos tällainen menettely koskee merkityksetöntä määrää tällaisia yksilöitä.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että o alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi.

Direktiivin 4 artiklan 2 kohta edellyttää, että yrityksestä tehdä o alakohdan mukainen rikos voidaan rangaista rikoksena.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään kolme vuotta vankeutta.

Direktiivin johdanto-osan 16 kappale edellyttää, että jos direktiivissä määritellyt rikokset liittyvät sellaiseen menettelyyn kuin markkinoilla saataville asettaminen tai markkinoille saattaminen, myynti, myytäväksi tarjoaminen tai kauppa, tähän sisällytetään menettely, joka toteutetaan tieto- ja viestintäteknologioiden välityksellä.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan g kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että rikoksena rangaistavaksi säädetään silloin, kun se on lainvastaista ja se tehdään tahallaan tai ainakin törkeästä tuottamuksesta suojeltujen luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien yksilöiden taikka niiden osien tai johdannaisten kauppaaminen lukuun ottamatta tapauksia, joissa teko koskee merkityksetöntä määrää yksilöitä ja sillä on merkityksetön vaikutus lajien säilyttämiseen.

Vanhan ympäristörikosdirektiivin 2 artiklan b kohdan ii alakohdan määritelmäsäännöksessä säädetään, että g kohta koskee CITES-asetuksen liitteessä A ja B lueteltuja lajeja.

Tästä uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan o alakohdan mukainen kriminalisointivelvoite eroaa ensinnäkin siten, että uudessa direktiivissä kriminalisointivelvoite on laajennettu koskemaan myös neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 (CITES-asetus) liitettä C ja tuontia.

Toiseksi vähäistä määrää koskevan rajoituslausekkeen soveltaminen ei uuden ympäristörikosdirektiivin rikosmääritelmässä enää edellytä sitä, että teolla on merkityksetön vaikutus lajien säilyttämiseen. Uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 8 kohdan mukaan kuitenkin jäsenvaltioiden on varmistettava, että arvioitaessa, onko määrä merkityksetön vai muu kuin merkityksetön 2 kohdan f alakohdan i alakohtaa ja g, n, o ja p alakohtaa sovellettaessa, otetaan huomioon tapauksen mukaan yksi tai useampi seuraavista tekijöistä: a) asianomaisten kohteiden lukumäärä; b) missä määrin jokin 1 kohdan toisen alakohdan a ja b alakohdassa tarkoitetussa unionin oikeudessa tai kansallisessa lainsäädännössä asetettu sääntelyn mukainen kynnysarvo, arvo tai muu pakollinen parametri ylittyy; c) kyseisen eläin- tai kasvilajin suojelutaso; d) ympäristön ennallistamisen kustannukset, jos nämä kustannukset on mahdollista arvioida. Voidaan katsoa, ettei kyse ole tältä osin ainakaan kriminalisointivelvoitteen laajentamisesta.

CITES-asetuksen sääntely

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan o alakohdassa viitataan neuvoston asetukseen (EY) N:o 338/97 luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä (jäljempänä *CITES-asetus*).

CITES-asetuksen 1 artiklan mukaan asetuksen tarkoituksena on luonnonvaraisten eläin- ja kasvilajien suojelu ja niiden säilymisen takaaminen sääntelemällä niillä käytävää kauppaa. Asetusta sovelletaan 2 artiklassa tarkoitetun yleissopimuksen tavoitteita, periaatteita ja määräyksiä noudattaen.

CITES-asetuksen 2 artiklan t kohdassa määritellään, mitä asetuksessa tarkoitetaan käsitteellä ”yksilö”. Asetuksessa tarkoitetaan ”yksilöllä” elävää tai kuollutta liitteissä A—D mainittua eläintä tai kasvia tai niistä saatua osaa tai tuotetta, joka muodostaa osan jostain muusta tavarasta, sekä kaikkia muita tavaroita, jos todistuksesta, pakkauksesta tai merkinnästä tai nimilapusta tai muusta seikasta ilmenee, että kyseessä on näihin lajeihin kuuluvien eläinten tai kasvien osat tai niiden johdannainen, paitsi jos on erityisesti säädetty, etteivät tämän asetuksen säännökset tai sitä liitettä koskevat säännökset, joissa laji on mainittu, koske niitä, ja kyseessä olevissa liitteissä on tätä koskeva maininta.

Yksilön katsotaan kuuluvan liitteissä A—D mainittuun lajiin, jos on kyse eläimestä tai kasvista tai niistä saaduista osista tai tavaroista, joiden ”vanhemmista” ainakin toinen kuuluu yhteen kyseisistä lajeista. Jos eläimen tai kasvin ”vanhemmat” kuuluvat eri liitteissä mainittuihin

lajeihin tai lajeihin, joista vain toinen mainitaan, sovelletaan tiukempia määräyksiä sisältävän liitteen määräyksiä. Kuitenkin kasviristeytyksien ollessa kyseessä, jos vain toinen ”vanhemmista” kuuluu johonkin liitteessä A mainittuun lajiin, sovelletaan tiukemman liitteen määräyksiä vain, jos liitteessä on tällainen maininta.

CITES-asetuksen liitteessä A lueteltuihin lajeihin sisältyvät kaikki villieläimistön ja -kasviston uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa koskevan CITES yleissopimuksen (SopS 44–45/1976) I-liitteen lajit, sikäli kun unionin jäsenvaltiot eivät ole tehneet varaumaa niiden suhteen. CITES-yleissopimuksen I-liitteeseen kuuluvat lajit, joita uhkaa sukupuuttoon kuoleminen, sekä lajit, joille esiintyy tai voi esiintyä kysyntää yhteisössä tai muualla maailmassa ja joita uhkaa sukupuuttoon kuoleminen, sekä lajit, jotka ovat niin harvinaisia, että kaikenlainen kaupankäynti vaarantaisi niiden säilymisen. (ks. Ympäristörikos- ja alusjäterikosdirektiivien voimaansaattaminen. Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 31/2010, s. 33). Lisäksi liitteeseen A sisältyy lajeja, jotka ovat joko uhanalaisia tai niin harvinaisia, että vähäinenkin kauppa vaarantaisi lajin säilymisen ja joita koskien unionin alueella on kaupallista toimintaa tai jotka kuuluvat liitteessä A olevan lajin kanssa samaan sukuun, ja suojelun tehokkuus lajien tai johdannaisten tunnistamisen vaikeuden vuoksi edellyttää samoja säännöksiä. Osa yleissopimuksen liitteen II lajeista sisältyykin asetuksen liitteeseen A.

CITES-asetuksen liitteessä B lueteltuihin lajeihin kuuluvat lajit, joita ei välttämättä vielä uhkaa sukupuuttoon kuoleminen, mutta joiden säilymisen kannalta on tärkeää, että kaupankäyntiä niillä säännöstellään lajien säilymiselle soveltumattoman kaupankäynnin estämiseksi. (Ympäristörikos- ja alusjäterikosdirektiivien voimaansaattaminen. Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 31/2010, s. 33). Lisäksi liitteeseen sisältyvät yleissopimuksen liitteessä I luetellut lajit, joiden suhteen unionin jäsenvaltiot ovat tehneet varauman sekä muita lajeja, joilla käydyn kansainvälisen kaupan määrä voisi vaarantaa lajin tai sen populaation säilymisen. Myös liitteeseen B sisältyy lajeja, jotka muistuttavat muita liitteessä A tai B lueteltuja lajeja ja joihin on tarpeen suojelun tehokkuuden vuoksi soveltaa samoja säännöksiä.

CITES-asetuksen liitteessä C lueteltuihin lajeihin kuuluvat CITES-yleissopimuksen liitteessä II luetellut lajit, joiden suhteen unionin jäsenvaltiot ovat tehneet varauman sekä yleissopimuksen liitteessä III luetellut, yksittäisten sopimusosapuolten ilmoittamat lajit, joiden luonnosta ottamista ne oman lainkäyttövaltansa piirissä estävät tai rajoittavat ja tarvitsevat muiden sopimusosapuolten yhteistyötä lajeihin kohdistuvan kansainvälisen kaupan säännöstelyssä, edellyttäen, että unionin jäsenvaltiot eivät ole tehneet varaumaa niiden osalta.

Uuden ympäristörikosdirektiivin 2 artiklan 1 kohdan mukaan direktiivissä 3 artiklan 2 kohdassa luetellun menettelyn kuvaamiseksi käytettyjä termejä on soveltuvin osin tulkittava 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa tarkoitetussa unionin oikeudessa vahvistettujen määritelmien mukaisesti.

Rikosten määritelmät sisältyvät 3 artiklan 2 kohtaan. 3 artiklan 1 kohdan a alakohdassa on kyse unionin oikeudesta, jolla myötävaikutetaan jonkin SEUT 191 artiklan 1 kohdassa vahvistetun unionin ympäristöpolitiikan tavoitteen saavuttamiseen.

Näin ollen CITES-asetuksen vastaisia tekoja koskevaan 3 artiklan 2 kohdan o alakohdan mukaiseen rikoksen määritelmään sisältyvää kaupan käsitettä on tulkittava CITES-asetuksen sisältämän kaupan määritelmän mukaisesti. CITES-asetuksen 2 artiklan u kohdan mukaan asetuksessa tarkoitetaan ”kaupalla” kyseisessä asetuksessa tarkoitettujen eläin- ja kasviyksilöiden tuontia yhteisöön, mukaan lukien merestä saatujen yksilöiden tuonti, ja vientiä sekä jälleenvientiä yhteisön ulkopuolelle, sekä omaisuuden käyttöä, siirtoa ja luovutusta yhteisössä ja jäsenvaltiossa. O alakohdan kriminalisointivelvoitteessa ”tuonnilla” voidaan

katsoa tarkoitettavan tuontia yhteisöön. Tuontia yhteisöön ei ole tuonti yhdestä EU-jäsenvaltiosta toiseen EU-jäsenvaltioon.

Asiaa koskevat rikoslain ja luonnonsuojelulain rangaistussäännökset

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevassa työryhmän mietinnössä todettiin, että CITES-asetuksen 16 artiklan mukaan jäsenmaiden on toteutettava tarpeelliset toimenpisteet seuraamusten varmistamiseksi artiklassa luetelluista rikkomuksista ja että CITES-asetuksessa luetellut teot oli jo säädetty rangaistaviksi luonnonsuojelulaissa luonnossuojelurikkomuksina. Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevaan velvoitteeseen ja tekojen moitittavuuteen liittyvistä syistä kuitenkin ehdotettiin, että CITES-asetuksen vastaiset teot säädetään rangaistaviksi rikoslain 48 luvun 5 §:ssä luonnonsuojelurikoksina ehdotetun uuden 3 kohdan mukaisesti. (Ympäristörikos- ja alusjäterikosdirektiivien voimaansaattaminen. Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 31/2010, s. 33–34 ja 46).

Rikoslain 48 luvun luonnonsuojelurikosta koskevan 5 §:n 3 kohdan mukaiset tekotavat ovat edellä mainitussa mietinnössä ehdotettua vastaten seuraavat: luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 vastaisesti tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta mainitun asetuksen liitteessä A tai B tarkoitetun kohteen ilman asetuksessa tarkoitettua lupaa tai todistusta taikka vastoin luvan tai todistuksen ehtoja, taikka ostaa, tarjoutuu ostamaan, hankkii kaupallisiin tarkoituksiin, esittelee julkisesti kaupallisessa tarkoituksessa, käyttää taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, myy, pitää hallussa myyntitarkoituksessa, tarjoaa tai kuljettaa myytäväksi mainitun asetuksen liitteessä A tai B tarkoitetun kohteen.

CITES-asetuksen liitteessä C lueteltujen lajien yksilön tai yksilöiden taikka niiden osien tai johdannaisten tuontia koskevaa, uuden ympäristörikosdirektiivin sisältämän kriminalisointivelvoitteen edellyttämää sääntelyä rikoslain 48 luvun 5 §:n mukainen luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistö ei kuitenkaan sisällä.

Sen sijaan luonnonsuojelulain 131 §:n 1 momentin 15 kohdan mukaan sakonuhkaisena luonnonsuojelurikkomuksena rangaistavaa on muun muassa se, että joku tahallaan tai huolimattomuudesta oikeudettomasti jättää tekemättä CITES-asetuksen 4 artiklassa edellytetyn tuonti-ilmoituksen. Kyseinen luonnonsuojelulain rangaistussäännös ei kuitenkaan kata tuonti-ilmoituksen tekemättä jättämisen lisäksi muiden CITES-asetuksen mukaisten tuontia koskevien velvoitteiden rikkomista, kuten vientiluvan esittämisen laiminlyöntiä.

Mainitun momentin 14 kohdan mukaan sakonuhkaisena luonnonsuojelurikkomuksena rangaistavaa on muun muassa se, että tahallaan tai huolimattomuudesta oikeudettomasti tuo maahan CITES-asetuksessa mainitun eläin- tai kasvilajin yksilön tai sen osan taikka johdannaisen ilman mainitun asetuksen 4 artiklassa edellytettyä lupaa tai todistusta. Kyseisen luonnonsuojelulain rangaistussäännöksen voidaan katsoa kattavan CITES-asetuksen 4 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen muiden kuin tuonti-ilmoituksen tekemättä jättämistä koskevien tuontia koskevien velvoitteiden laiminlyönnin eli laiminlyönnin koskien velvoitetta tuonti-ilmoituksen lisäksi esittää tilanteesta riippuen vientilupa, jälleenvientitodistus tai alkuperätodistus.

CITES-asetuksen 4 artikla koskee tuontia yhteisöön. Säännöksen 3 kohta koskee liitettä C. Sen mukaan liitteessä C lueteltujen lajien yksilöiden tuontia varten yhteisöön on tehtävä tarpeelliset tarkastukset ja tätä ennen esitettävä tuonti-ilmoitus siinä rajatullitoimipaikassa, jonka kautta

tuonti tapahtuu ja a) jos on kyse liitteessä C olevan lajin yhteydessä mainitusta maasta lähtevästä viennistä, on hakijan esitettävä asianomaisen maan toimivaltaisen viranomaisen yleissopimuksen nojalla myöntämä vientilupa osoituksena siitä, että yksilöt on hankittu tämän lajin säilymistä koskevaa kansallista lainsäädäntöä muodostaen, tai b) jos on kyse muusta kuin liitteessä C olevan lajin yhteydessä mainitusta maasta lähtevästä viennistä tai jälleenviennistä mistä tahansa maasta, on hakijan esitettävä vienti- tai jälleenvientimaan toimivaltaisen viranomaisen yleissopimuksen nojalla myöntämä vientilupa, jälleenvientitodistus tai alkuperätodistus. Asetuksen 7 artiklassa säädetään poikkeuksista.

Voidaan katsoa, että kriminalisoinnin alan kannalta direktiivin kriminalisointivelvoite täyttyy luonnonsuojelulain 131 §:n 1 momentin 14 ja 15 kohdalla, lukuun ottamatta sitä, että direktiivi edellyttää tahallisen teon yrityksen rangaistavuutta, mikä vaatimus ei mainitun pykälän kohdalla täyty. Lisäksi luonnonsuojelulain 131 §:ssä on kyse sakonuhkaisista rangaistussäännöksistä, kun taas direktiivin kriminalisointivelvoitteessa edellytetään vähintään kolmen vuoden enimmäisvankeusrangaistusta. Näin ollen voidaan katsoa, että CITES-asetuksen liitteessä C lueteltujen lajien yksilön tai yksilöiden taikka niiden osien tai johdannaisten tuontia koskeva, uuden ympäristörikosdirektiivin sisältämä kriminalisointivelvoite edellyttää, että säädetään rikoslaissa rangaistavaksi kaikkien CITES-asetuksen liitettä C koskevien tuontia koskevien velvoitteiden rikkominen siten, että myös tahallisen rikoksen yritys on rangaistava ja rangaistusasteikko täyttää direktiivin enimmäisrangaistusta koskevan velvoitteen.

Ottaen huomioon jäljempänä rikoslain 48 luvun 5 §:n mukaisen luonnonsuojelurikosta koskevan sääntelyn ja uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan o alakohtaa koskevien velvoitteiden vastaavuudet, olisi perusteltua täyttää direktiivin CITES-asetuksen liitteessä C lueteltujen lajien yksilön tai yksilöiden taikka niiden osien tai johdannaisten tuontia koskeva velvoite täydentämällä luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistöä tältä osin.

Pykälässä tarkoitetut teot on säädetty luonnonsuojelurikoksena rangaistavaksi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tehtyinä. Sääntely täyttää uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 4 kohdan edellytyksen myös törkeästä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen säätämisestä rangaistavaksi.

Pykälän 4 momentin mukaan luonnonsuojelurikoksena ei kuitenkaan pidetä tekoa, jonka merkitys luonnonsuojelun kannalta on vähäinen. Voidaan katsoa, että tämä soveltamisalan rajaus riittävällä tavalla vastaa direktiivin sisältämää rajausta ”menettely koskee merkityksetöntä määrää tällaisia yksilöitä”, ottaen huomioon lain esitöissä todettu (HE 94/1993 vp, s. 197). Näiltä osin viitataan edellä ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan n alakohdan tarkastelun yhteydessä todettuun.

Pykälän 5 momentin mukaan tahallisen rikoksen yritys on rangaistava. Sääntely täyttää uuden ympäristörikosdirektiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaisen rikoksen yrityksen rangaistavuutta koskevan edellytyksen.

Luonnonsuojelurikoksen rangaistusasteikko on sakosta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi ja törkeän luonnonsuojelurikoksen (rikoslain 48 luvun 5 a §) vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Näiden säännösten voidaan yhdessä katsoa täyttävän direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisen velvoitteen, joka edellyttää tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen osalta vähintään kolmea vuotta vankeutta.

Direktiivin johdanto-osan 16 kappaleen edellytys koskien sitä, että kriminalisoinnin on sisällettävä myös menettely, joka toteutetaan tieto- ja viestintäteknologioiden välityksellä, ei

edellytä lainsäädäntömuutoksia, sillä rikoslain sääntely on lähtökohtaisesti ja tarkasteltavilta osin teknologianeutraalia.

3.3.2.2.16 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohta, EU:n metsäkatoasetuksen vastaiset menettelyt

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen asianomaisten hyödykkeiden tai asianomaisten tuotteiden saattaminen unionin markkinoille tai asettaminen saataville unionin markkinoilla taikka vienti unionin markkinoilta asetuksen (EU) 2023/1115 3 artiklassa asetetun kiellon vastaisesti, paitsi jos tällainen menettely koskee merkityksetöntä määrää.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että p alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi. 4 artiklan 2 kohta puolestaan edellyttää, että tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan p alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään viisi vuotta vankeutta.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohtaa vastaavaa rikoksen määritelmää. Kyse on siten uudesta kriminalisointivelvoitteesta.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohdassa viitataan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2023/1115 tiettyjen metsäkatoon ja metsien tilan heikkenemiseen liittyvien hyödykkeiden ja tuotteiden asettamisesta saataville unionin markkinoilla ja viennistä unionista sekä asetuksen (EU) N:o 995/2010 kumoamisesta (jäljempänä *EU:n metsäkatoasetus*).

EU:n metsäkatoasetus tuli voimaan 29.6.2023. Asetuksella pyritään minimoimaan EU:n vaikutus maailmanlaajuiseen metsäkatoon ja metsien tilan heikkenemiseen. Samoin tavoitteena on vähentää EU:n osuutta kasvihuonekaasupäästöistä ja biologisen monimuotoisuuden vähenemisestä. Asetuksella asetetaan toimijoille velvoite metsäkatovapaiden tuotantoketjujen varmistamiseksi. Asetuksen velvoitteet kohdistuvat sekä toimijoihin, jotka saattavat tuotteet ensimmäistä kertaa markkinoille, että kauppaa käyviin tahoihin. Käytännössä EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteet liittyvät asianmukaisen huolellisuuden noudattamiseen ja sitä koskevan vakuutuksen toimittamiseen. EU:n metsäkatoasetus korvaa Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 995/2010 puutavaraa ja puutuotteita markkinoille saattavien toimijoiden velvollisuuksien vahvistamisesta.

EU:n metsäkatoasetuksessa vahvistetaan säännöt sellaisten asetuksen liitteessä I lueteltujen asianomaisten tuotteiden saattamiselle unionin markkinoille ja asettamiselle saataville unionin markkinoilla sekä viemiselle unionista, jotka sisältävät asianomaisia hyödykkeitä eli nautaeläimiä, kaakaota, kahvia, öljypalmua, kumia, soijaa ja puuta tai joiden ravintona on käytetty edellä mainittuja asianomaisia hyödykkeitä tai jotka on valmistettu käyttäen edellä mainittuja asianomaisia hyödykkeitä, tarkoituksena a) minimoida unionin vaikutus metsäkatoon ja metsien tilan heikkenemiseen maailmanlaajuisesti ja siten edistää maailmanlaajuisen metsäkadon vähentämistä; b) vähentää unionin osuutta kasvihuonekaasupäästöistä ja maailmanlaajuisesta luonnon monimuotoisuuden köyhtymisestä (EU:n metsäkatoasetuksen 1 artiklan 1 kohta).

EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan mukaisesti asianomaisia hyödykkeitä ja asianomaisia tuotteita ei saa saattaa markkinoille, asettaa saataville markkinoilla tai viedä, elleivät kaikki seuraavat edellytykset täyty: a) ne ovat metsäkatoa aiheuttamattomia; b) ne on tuotettu tuotantomaan asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti; ja c) niistä on annettu asianmukaista huolellisuutta koskeva vakuutus.

EU:n metsäkatoasetuksessa asianomaisilla hyödykkeillä tarkoitetaan nautaeläimiä, kaakaota, kahvia, öljypalmua, kumia, soijaa ja puuta (2 artiklan 1 kohta). Asianomaisilla tuotteilla tarkoitetaan asetuksen liitteessä I lueteltuja tuotteita, jotka sisältävät tai joiden ravintona on käytetty asianomaisia hyödykkeitä tai jotka on valmistettu käyttäen asianomaisia hyödykkeitä (2 artiklan 2 kohta). Metsäkadolla puolestaan tarkoitetaan metsän muuntamista maatalouskäyttöön riippumatta siitä, onko muutos ihmisen toiminnan aiheuttama vai ei (2 artiklan 3 kohta).

EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklassa yhtenä edellytyksenä hyödykkeen tai tuotteen markkinoille saattamiselle, markkinoilla saataville asettamiselle ja viennille on, että hyödyke tai tuote on metsäkatoa aiheuttamaton. Käsitteellä tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 13 kohdan mukaan sitä, että asianomaiset tuotteet sisältävät tai niiden ravintona on käytetty sellaisia asianomaisia hyödykkeitä tai ne on valmistettu käyttäen sellaisia asianomaisia hyödykkeitä, jotka on tuotettu maalla, joka ei ole ollut metsäkadon kohteena 31 päivän joulukuuta 2020 jälkeen. Kun on kyse asianomaisista tuotteista, jotka sisältävät puuta tai jotka on valmistettu käyttäen puuta, käsitteellä tarkoitetaan, että puu on korjattu metsästä aiheuttamatta metsien tilan heikkenemistä 31 päivän joulukuuta 2020 jälkeen. Metsien tilan heikkenemisellä tarkoitetaan metsäpinta-alan rakenteellisia muutoksia, jotka toteutetaan a) muuntamalla ikimetsiä tai luontaisesti uudistuvia metsiä plantaaseiksi tai muuksi puustoiseksi maaksi; tai b) muuntamalla ikimetsiä viljelymetsiksi (2 artiklan 7 kohta).

Markkinoille saattamisella tarkoitetaan asetuksessa asianomaisen hyödykkeen tai asianomaisen tuotteen asettamista ensimmäistä kertaa saataville unionin markkinoilla ja asettamisella saataville markkinoilla asianomaisen tuotteen toimittamista kaupallisen toiminnan yhteydessä unionin markkinoille jakelua, kulutusta tai käyttöä varten joko maksua vastaan tai maksutta (2 artiklan 16 ja 18 kohdat).

Asetuksessa tuotantomaan asiaa koskevalla lainsäädännöllä tarkoitetaan tuotantomaassa sovellettavia lakeja, jotka koskevat tuotantoalueen oikeudellista asemaa seuraavien osalta: a) maankäyttöoikeudet; b) ympäristönsuojelu; c) metsiin liittyvät säännöt, metsänhoito ja biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen mukaan lukien, jos ne liittyvät suoraan puunkorjuuseen; d) kolmansien osapuolten oikeudet; e) työelämäoikeudet; f) kansainvälisessä oikeudessa suojatut ihmisoikeudet; g) vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaate, myös sellaisena kuin se esitetään YK:n julistuksessa alkuperäiskansojen oikeuksista; ja h) vero-, korruptiontorjunta-, kauppa- ja tullisäännökset (2 artiklan 40 kohta).

EU:n metsäkatoasetuksen 2 luvussa säädetään toimijoiden ja kauppaa käyvien velvoitteista. Asetuksen 4 artiklan mukaan toimijoiden on 8 artiklan mukaisesti noudatettava asianmukaista huolellisuutta ennen asianomaisten tuotteiden saattamista markkinoille tai niiden vientiä, jotta voidaan todentaa, että asianomaiset tuotteet ovat 3 artiklan mukaisia.

Asetuksen 4 artiklan 2 kohdan mukaan toimijat eivät saa saattaa asianomaisia tuotteita markkinoille tai viedä niitä ennen asianmukaista huolellisuutta koskevan vakuutuksen toimittamista. Toimijoiden, jotka ovat noudattaneet 8 artiklan mukaisesti asianmukaista huolellisuutta ja toteavat sen perusteella, että asianomaiset tuotteet ovat 3 artiklan mukaisia, on asetettava asianmukaista huolellisuutta koskeva vakuutus 33 artiklassa tarkoitetun

tietojärjestelmän kautta toimivaltaisten viranomaisten saataville ennen asianomaisten tuotteiden saattamista markkinoille tai niiden vientiä. Artiklan 3 kohdan mukaan asettamalla asianmukaista huolellisuutta koskevan vakuutuksen toimivaltaisten viranomaisten saataville toimija ottaa vastuun siitä, että asianomainen tuote on 3 artiklan mukainen.

Asetuksen 4 artiklan 4 kohdan mukaan toimijat eivät saa saattaa asianomaisia tuotteita markkinoille tai viedä niitä, jos kyseessä on yksi tai useampi seuraavista tapauksista: a) asianomaiset tuotteet ovat vaatimustenvastaisia; b) noudatettaessa asianmukaista huolellisuutta on käynyt ilmi vähäistä suurempi riski siitä, että asianomaiset tuotteet ovat vaatimustenvastaisia; c) toimija ei ole pystynyt täyttämään [4 artiklan] 1 ja 2 kohdassa tarkoitettuja velvoitteita. Asetuksen 4 artiklassa säädetään lisäksi toimijoiden velvollisuudesta ilmoittaa tietyistä tilanteista toimivaltaiselle viranomaiselle sekä antaa viranomaisille tarvittava apu ja tietoja. Lisäksi artiklassa säädetään pk-yritysten osalta poikkeavista velvollisuuksista.

Asetuksen 5 artiklassa säädetään kauppaa käyvien velvoitteista. Suuriin kauppaa käyviin (muut kuin pk-yritykset) sovelletaan 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti pitkälti samoja velvoitteita kuin toimijoihin. Kauppaa käyviä pk-yrityksiä koskevat 5 artiklan mukaisesti kevyemmät velvoitteet.

Asetuksen 6 artiklassa säädetään valtuutetuista edustajista. Säännöksen mukaan toimijat tai kauppaa käyvät voivat antaa valtuutetulle edustajalle tehtäväksi toimittaa puolestaan 4 artiklan 2 kohdan mukaisen asianmukaista huolellisuutta koskevan vakuutuksen. Toimijalla tai kauppaa käyvällä on tällaisissa tapauksissa edelleen vastuu siitä, että asianomainen tuote on 3 artiklan mukainen. Asetuksen 7 artiklassa säädetään kolmansiin maihin sijoittautuneiden toimijoiden toteuttamasta markkinoille saattamisesta.

Asetuksen 8 artiklassa säädetään asianmukaisesta huolellisuudesta. Artiklan 1 kohdan mukaan toimijoiden on ennen asianomaisten tuotteiden saattamista markkinoille tai niiden vientiä noudatettava asianmukaista huolellisuutta kunkin toimittajan toimittamien kaikkien asianomaisten tuotteiden osalta. Artiklan 2 kohdan mukaan asianmukaiseen huolellisuuteen on sisällyttävä a) 9 artiklassa säädettyjen vaatimusten täyttämiseksi tarvittavien tietojen ja asiakirjojen kerääminen; b) 10 artiklassa tarkoitetut riskinarviointitoimenpiteet; c) 11 artiklassa tarkoitetut riskiä vähentävät toimenpiteet.

Asetuksen 9 artiklassa säädetään tietovaatimuksista, jotka koskevat sellaisten tietojen keräämistä, jotka osoittavat, että asianomaiset tuotteet ovat 3 artiklan mukaisia. 10 artiklassa säädetään riskinarvioinnista. Säännöksen 1 kohdan mukaan toimijoiden on todennettava ja analysoitava 9 artiklan mukaisesti kerätyt tiedot ja muut asiaa koskevat asiakirjat. Kyseisten tietojen ja asiakirjojen perusteella toimijoiden on toteutettava riskinarviointi, jossa määritetään, onko olemassa riski siitä, että asianomaiset tuotteet, jotka on tarkoitus saattaa markkinoille tai viedä, ovat vaatimustenvastaisia. Toimijat eivät saa saattaa asianomaisia tuotteita markkinoille tai viedä niitä, paitsi jos riskinarviointi osoittaa, että riskiä ei ole lainkaan tai on vain merkityksettömän alhainen riski siitä, että asianomaiset tuotteet ovat vaatimustenvastaisia.

Asetuksen 11 artiklassa säädetään riskien vähentämisestä. Artiklan 1 kohdan mukaan lukuun ottamatta tapauksia, joissa 10 artiklan mukaisesti tehty riskinarviointi osoittaa, että riskiä ei ole lainkaan tai on vain merkityksettömän alhainen riski siitä, että asianomaiset tuotteet ovat vaatimustenvastaisia, toimijan on toteutettava ennen asianomaisten tuotteiden saattamista markkinoille tai niiden vientiä riskiä vähentäviä menettelyjä ja toimenpiteitä, jotka ovat riittäviä sen saavuttamiseen, että riskiä ei ole lainkaan tai on vain merkityksettömän alhainen riski.

Asetuksen 12 artiklassa säädetään asianmukaisen huolellisuuden järjestelmien, raportoinnin ja tietojen kirjaamisen käyttöönotosta ja ylläpidosta. Asetuksen 13 artiklassa on säännökset yksinkertaistetusta asianmukaisen huolellisuuden menettelystä.

EU:n metsäkatoasetuksen voimaantulon 29.6.2023 jälkeen alkoi lähtökohtaisesti 18 kuukauden siirtymäaika, jonka oli tarkoitus kestää asetuksen mukaan 29.12.2024 asti. Euroopan parlamentti ja neuvosto antoivat kuitenkin 19.12.2024 asetuksen (EU) 2024/3234 EU:n metsäkatoasetuksen muuttamisesta soveltamispäivää koskevien säännösten osalta. Sen myötä soveltamista lykättiin 12 kuukautta, ja näin ollen EU:n metsäkatoasetusta sovelletaan keskeisten velvoitteiden osalta 30.12.2025 alkaen. Siirtymäajan päättymisen jälkeen tuotteiden saattaminen markkinoille, asettaminen saataville markkinoilla ja vienti edellyttää, että niiden tuotantoketjussa ei ole asetuksen mukaista metsäkatoa tai metsien tilan heikkenemistä. EU:n metsäkatoasetuksen 38 artiklan 3 kohdassa säädetään mikro- ja pienyrityksiä koskevasta pidennetystä siirtymäajasta, joka on 6 kuukautta muita tahoja pidempi. Näin ollen sellaisiin toimijoihin tulevat asetuksen velvoitteet keskeisten artiklojen osalta sovellettaviksi vasta 30.6.2026 alkaen. Tämä pidennetty siirtymäaika ei kuitenkaan 38 artiklan 3 kohdan mukaisesti koske EU:n puutavara-asetuksen liitteen soveltamisalaan kuuluvia tuotteita. Sellaiset puusta valmistetut tuotteet, jotka eivät kuulu EU:n puutavara-asetuksen liitteen I soveltamisalaan, ovat artiklan 3 kohdassa tarkoitetun pidennetyn siirtymäajan piirissä.

Asetuksen 37 artiklan 1 kohdan mukaisesti voimassa oleva EU:n puutavara-asetus kumotaan 30.12.2025, mihin liittyen artiklan 2 ja 3 kohdassa säädetään lisäksi joistakin puutavara-asetukseen liittyvistä erityisistä siirtymäsäännöksistä. Käytännössä 31.12.2028 saakka puutuotteiden osalta sovelletaan puutavara-asetusta ja EU:n metsäkatoasetusta rinnakkain sen mukaan, milloin tuote on tuotettu. Jos tuote on tuotettu ennen EU:n metsäkatoasetuksen voimaantuloa eli ennen 29.6.2023, sovelletaan 31.12.2028 saakka EU:n puutavara-asetusta. Jos tuote on tuotettu EU:n metsäkatoasetuksen voimaantulon jälkeen ja saatettu markkinoille 30.12.2025 alkaen, sovelletaan EU:n metsäkatoasetusta.

Eduskunnalle on 28.8.2025 annettu hallituksen esitys laiksi EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 77/2025 vp). Esityksessä ehdotetaan säädettäväksi uusi laki EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista ja muutettaviksi sakon täytäntöönpanosta annettua lakia ja rikoslakia. Uudella lailla täydennettäisiin EU:n metsäkatoasetusta ja kumottaisiin puutavaran ja puutuotteiden markkinoille saattamisesta annettu laki (897/2013). Käsillä olevan esitysluonnoksen valmistelun lähtökohdaksi on otettu hallituksen esityksessä 195/2025 vp ehdotettu.

Ehdotetussa niin sanotussa metsäkatolaissa säädettäisiin toimivaltaisesta viranomaisesta ja sen tehtävistä sekä hallinnollisista seuraamuksista. Seuraamusten osalta esitetään muun muassa hallinnollisiin seuraamusmaksuihin perustuvaa seuraamusjärjestelmää EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden rikkomisten osalta. Esityksen mukaisesti asetuksen 3 artiklan vastaisesta menettelystä voisi seurata joko hallinnollinen rikkomusmaksu tai seuraamusmaksu.

Komissio antoi 21.10.2025 ehdotuksen metsäkatoasetuksen muuttamiseksi (COM(2025) 652 final). Ehdotuksessaan komissio esitti muun muassa, että asetuksen soveltaminen alkaisi alkuperäisen asetuksen aikataulun mukaisesti vuoden 2025 lopussa ainoastaan suurten ja keskisuurten toimijoiden osalta. Mikro- ja pienille toimijoille siirtymäaikaa tulisi alkuperäiseen asetukseen verrattuna kuusi kuukautta lisää, eli asetuksen velvoitteet tulisivat voimaan vuoden 2026 lopussa. Joulukuussa 2025 EU:n parlamentti, neuvosto ja komissio saavuttivat alustavan sovun asetusmuutoksista. Sovun mukaan asetuksen soveltamisen alkamista lykättäisiin vuodella eteenpäin siten, että asetuksen soveltaminen alkaisi sen keskeisiltä osin 30.12.2026.

Mikro- ja pientoimijoille siirtymäaika olisi pidempi ja soveltaminen alkaisi kuusi kuukautta myöhemmin, lukuun ottamatta EU:n puutavara-asetuksen piirissä jo olevia mikro- ja pientoimijoita. Keskeisiin sisältömuutoksiin kuuluisi asetuksen soveltamisen lykkääminen vuodella sekä tiettyjen toimijoiden ja alkutuotannon velvoitteiden keventäminen.

Rikoslain 48 a luvun 3 b §:ssä säädetään rangaistavaksi puutavararikos. Säännöksen mukaan puutavararikoksesta on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi se, joka puutavaraa ja puutuotteita markkinoille saattavien toimijoiden velvollisuuksien vahvistamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 995/2010 vastaisesti ammattimaisesti saattaa markkinoille laittomasti korjattua puutavaraa tai sellaisesta puutavarasta valmistettuja puutuotteita. EU:n metsäkatoasetusta täydentävää kansallista sääntelyä koskevassa hallituksen esityksessä HE 77/2025 vp on ehdotettu puutavararikoksen tunnusmerkistön muuttamista siten, että se koskisi sellaista laittomasti korjattua puutavaraa tai sellaisia mainitusta puutavarasta valmistettuja puutuotteita, jotka on tuotettu ennen 29 päivää kesäkuuta 2023 ja saatettu markkinoille 30 päivästä joulukuuta 2025 alkaen.

EU:n metsäkatoasetus koskee puun ohella soijaa, öljypalmua, kahvia, kaakaota, kumia ja nautaeläimiä sekä näitä sisältäviä tai näistä valmistettuja tuotteita, eli asetuksen soveltamisala on selvästi laajempi kuin puutavaraa koskevan puutavara-asetuksen, johon rikoslain 48 a luvun 3 b §:ssä viitataan. EU:n metsäkatoasetuksen tai ympäristörikosdirektiivin säännöksiin ei sisälly rikoslain 48 a luvun 3 b §:ään sisältyvää teon ammattimaisuutta koskevaa edellytystä. Näin ollen menettelyn rangaistavuuden tulee koskea muutakin kuin ammattimaista EU:n metsäkatoasetuksen vastaista tuotteen tai hyödykkeen markkinoille saattamista, markkinoilla saataville asettamista ja vientiä. Siinä missä puutavararikos koskee vain tahallista menettelyä, ympäristörikosdirektiivi edellyttää, että rangaistavaksi säädetään myös törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot.

EU:n metsäkatoasetuksen 37 artiklan 2 kohdan mukaisesti puutavara-asetusta sovelletaan joiltakin osin 31.12.2028 saakka. Puutavararikosta koskeva rikoslain 48 a luvun 3 b §:n mukainen säännös ehdotetaan EU:n metsäkatoasetuksen edellyttämän kansallisen lainsäädännön säätämistä koskevan hankkeen yhteydessä muutettavaksi ja siirtymäajan jälkeen kumottavaksi. Puutavararikosta koskevaa säännöstä olisi kuitenkin tarkoitus soveltaa siihen saakka, kun puutavara-asetusta tietyiltä osin sovelletaan.

Rikoslain 46 luvun 1 §:ssä on säännöstelyrikosta koskeva rangaistussäännös. Säännöstelyrikoksensa rangaistavaksi voi rikoslain 46 luvun 1 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaisesti tulla teko, jossa rikotaan tai yritetään rikkoa Euroopan unionin antamissa tuontia ja vientiä koskevissa asetuksissa säädettyä tai mainittujen säädösten nojalla annettua säännöstelymääräystä. Törkeästä säännöstelyrikoksesta säädetään rikoslain 46 luvun 2 §:ssä, ja törkeän säännöstelyrikoksen enimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta.

Rikoslakiin tai muuhunkaan lainsäädäntöön ei sisälly ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohdan mukaisen rikoksen määritelmän täyttävää kriminalisointia, joka täyttäisi myös muut asiaa koskevat ympäristörikosdirektiivin velvoitteet. Alakohtaa koskevien velvoitteiden johdosta rikoslain sääntelyä olisi näin ollen täydennettävä asiaa koskevilla rangaistussäännöksillä.

3.3.2.2.17 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan q alakohta, suojelualueella olevan elinympäristön heikentäminen ja lajien häiritseminen

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan q alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen menettely, joka aiheuttaa suojelualueella olevan elinympäristön heikentymistä tai häiriötä suojelualueella oleville, direktiivin 92/43/ETY liitteessä II olevassa a kohdassa luetelluille eläinlajeille mainitun direktiivin 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kun tällainen heikentyminen tai häiriö on merkittävää. Rikoksen määritelmässä viitataan neuvoston direktiiviin 92/43/ETY luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta (jäljempänä *luontodirektiivi*).

Direktiivin 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa määritellään ”suojelualueella oleva elinympäristö” siten, että sillä tarkoitetaan lajin elinympäristöä, jonka osalta jokin alue on osoitettu direktiivin 2009/147/EY 4 artiklan 1 tai 2 kohdan nojalla erityiseksi suojelualueeksi, tai mitä tahansa luontotyyppiä tai lajin elinympäristöä, jonka osalta jokin esiintymispaikka on määritetty direktiivin 92/43/ETY 4 artiklan 4 kohdan mukaisesti erityiseksi suojelualueeksi tai jonka osalta jokin esiintymispaikka on lueteltu direktiivin 92/43/ETY 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että q alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään kolme vuotta vankeutta.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin sisältyy osin vastaavan sisältöinen kriminalisointivelvoite. Vanhan ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että rikoksena rangaistavaksi säädetään silloin, kun se on lainvastaista ja se tehdään tahallaan tai ainakin törkeästä tuottamuksesta, artiklan h kohdan mukaisesti menettely, joka aiheuttaa suojelualueella olevan elinympäristön merkittävää heikentymistä.

Vanhan direktiivin 2 artiklan c kohdan mukaan ”suojelualueella olevalla elinympäristöllä” tarkoitetaan lajin elinympäristöä, jonka osalta jokin alue on osoitettu direktiivin 79/409/ETY 4 artiklan 1 tai 2 kohdan mukaisesti erityiseksi suojelualueeksi, tai mitä tahansa luontotyyppiä tai lajin elinympäristöä, jonka osalta jokin esiintymispaikka on määritetty direktiivin 92/43/ETY 4 artiklan 4 kohdan nojalla erityiseksi suojelualueeksi. Viimeksi mainittu erityinen suojelualue tarkoittaa aluetta, jonka jäsenvaltio on muodostanut erityiseksi suojelualueeksi (SAC) sen jälkeen, kun komissio on luontodirektiivin perusteella jäsenvaltion ehdotuksesta hyväksynyt sen Natura 2000 -verkostoon (SCI).

Vanhan ympäristörikosdirektiivin sisältämästä kyseisestä kriminalisointivelvoitteesta uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan q alakohdan mukainen kriminalisointivelvoite eroaa ensinnäkin siten, että kriminalisointivelvoite on suojelualueella olevan elinympäristön heikentämisen osalta ”suojelualueella olevan elinympäristön” määritelmällä laajennettu uudessa direktiivissä koskemaan myös sellaista luontotyyppiä tai lajin elinympäristöä, jonka osalta jokin esiintymispaikka on lueteltu direktiivin 92/43/ETY (luontodirektiivi) 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi. Yhteisön tärkeänä pitämä alue tarkoittaa aluetta, jonka komissio on luontodirektiivin perusteella jäsenvaltion ehdotuksesta hyväksynyt Natura 2000 -verkostoon (SCI), mutta jota jäsenvaltio ei vielä muodostanut erityiseksi suojelualueeksi (SAC).

Toiseksi kriminalisointivelvoite on laajennettu uudessa direktiivissä koskemaan myös menettelyä, joka aiheuttaa häiriötä suojelualueella oleville, direktiivin 92/43/ETY (luontodirektiivi) liitteessä II olevassa a kohdassa luetelluille eläinlajeille mainitun direktiivin 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kun tällainen häiriö on merkittävää.

Uuden direktiivin 3 artiklan 2 kohdan q alakohtaan sisältyvä kriminalisointivelvoite koskee yhtäältä elinympäristöjä ja toisaalta tiettyjä eläinlajeja, joita molempia yhdistää ensinnäkin se rajaava tekijä, että ne ovat suojelualueella. Toiseksi sekä elinympäristöille että tietyille eläinlajeille aiheutuvan haitallisen seurauksen (elinympäristön heikentyminen ja häiriö eläinlajeille) on oltava merkittävää.

Suojelualueella olevan elinympäristön heikentäminen

Jo vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivissä oli velvoite kriminalisoida ”menettely, joka aiheuttaa suojelualueella olevan elinympäristön merkittävää heikentymistä”. ”Suojelualueella olevan elinympäristön” määritelmän mukaan vanhassa direktiivissä ”suojelualueella olevalla elinympäristöllä” tarkoitetaan lajin elinympäristöä, jonka osalta jokin alue on osoitettu direktiivin 79/409/ETY [lintudirektiivi] 4 artiklan 1 tai 2 kohdan mukaisesti erityiseksi suojelualueeksi, tai mitä tahansa luontotyyppiä tai lajin elinympäristöä, jonka osalta jokin esiintymispaikka on määritetty direktiivin 92/43/ETY [luontodirektiivi] 4 artiklan 4 kohdan nojalla erityiseksi suojelualueeksi.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevassa työryhmän mietinnössä katsottiin, ettei kyseinen kriminalisointivelvoite vanhan direktiivin muodossa (3 artiklan h kohta) edellyttänyt lainsäädännön muuttamista. Seuraavassa esitetään pääkohdat mietinnössä tältä osin todetusta. Kriminalisointivelvoitteessa tarkoitetuilla alueilla tarkoitetaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvia alueita. Lintu- ja luontodirektiivi on pantu täytäntöön luonnonsuojelulailla. Luonnonsuojelulain mukaisia suojelualueita on arvioitu tarvittavan noin puolella verkoston pinta-alasta. Niiden tultua perustetuiksi joko lailla, asetuksella tai elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskusten päätöksillä niitä koskevien rauhoitusmääräysten rikkominen on luonnonsuojelurikoksena rangaistavaa. Rikoslain 48 luvun 5 §:n mukainen luonnonsuojelurikos kattaa muun muassa luonnonsuojelulaissa tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn taikka toimenpiderajoituksen alaisen tai toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen oikeudettoman hävittämisen tai turmelemisen tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta. Rangaistavuus koskee myös perustettuja tai perustettavia Natura 2000 -verkostoon kuuluvia suojelualueita. (Ympäristörikos- ja alusjäterikosdirektiivien voimaansaattaminen. Oikeusministeriö, Mietintöjä ja lausuntoja 31/2010, s. 34.)

Mainitussa tarkastelussa on kuitenkin erhe, sillä kyseisenä ajankohtana luonnonsuojelulaissa (1096/1996) ei ollut säädetty Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen heikentämiskiellosta, vaan se säädettiin vasta lailla (1259/2014) 64 a §:ssä (HE 77/2014 vp). Kyseisen hallituksen esityksen yksityiskohtaisissa perusteluissa käsitellään 64 a §:n mukaista heikentämiskieltoa (HE 77/2014 vp, s. 22). Esityksen mukaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevat lajit ja luontotyypit on lueteltu Natura 2000 tietokannan aluekohtaisissa tietolomakkeissa. Alueen suojelun perusteisiin eivät kuulu merkittävyydeltään luokkaan D (ei merkittävä) luokitellut luontotyypit tai lajit. Heikentämiskiellon käsitteen piiriin kuuluisivat myös lajeihin kohdistuvat merkittävät häiriöt. Esityksessä viitataan luontodirektiivin 6 artiklan 2 kohtaan, jolla velvoitetaan jäsenvaltiota tarpeellisin toimenpitein estämään erityisten suojelutoimien alueella lajien ja luontotyyppien merkittävä heikentäminen. Sama velvoite koskee luontodirektiivin 7 artiklan mukaan lintudirektiivin perusteella valittuja erityisiä suojelualueita. Näin ollen heikentämiskielto on esityksen mukaan tarpeen ulottaa koskettamaan myös lintudirektiivin perusteella Natura 2000 -verkostoon kuuluvien alueiden suojelun perusteita. Esityksen mukaan lintudirektiivin asianmukainen toimeenpano edellyttää, että heikentämiskielto koskee kaikentyyppistä toimintaa riippumatta siitä, onko se luvanvaraista vai ei.

Uudessa ympäristörikosdirektiivissä vastaava kriminalisointivelvoite on ”suojelualueella olevan elinympäristön” määritelmän osalta laajempi kuin vanhassa ympäristörikosdirektiivissä, sisältäen myös sellaiset luontotyypit tai lajin elinympäristöt, joiden osalta jokin esiintymispaikka on lueteltu luontodirektiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi. Tämä tarkoittaisi Suomen osalta niitä tilanteita, joissa valtioneuvosto on ehdottanut ja komissio hyväksynyt uusia luontodirektiiviin perustuvia alueita Natura 2000 -verkostoon, mutta niitä ei olisi vielä muodostettu luonnonsuojelulain 33 §:n 1 momentin 2 kohdan tarkoittamalla ympäristöministeriön asetuksella erityisten suojelutoimien alueiksi.

Luontodirektiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaan komissio laatii yhteisymmärryksessä kunkin jäsenvaltion kanssa ja niiden esittämien luetteloiden pohjalta liitteessä III (2 vaihe) vahvistettujen perusteiden mukaan kaikkien 1 artiklan c alakohdan iii alakohdassa mainittujen niiden luonnonmaantieteellisen alueen osalta ja 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitetun aluekokonaisuuden osalta luonnoksen yhteisön tärkeinä pitämien alueiden luetteloksi, josta ilmenevät alueet, joilla on yksi tai useampia ensisijaisesti suojeltavia luontotyyppejä tai yksi tai useampia ensisijaisesti suojeltavia lajeja. Jäsenvaltiot, joiden ilmoittamat yhden tai useampia ensisijaisesti suojeltavia luontotyyppejä tai lajeja sisältävät alueet käsittävät yli 5 prosenttia sen alueesta, voivat yhteisymmärryksessä komission kanssa pyytää, että liitteessä III (2 vaihe) lueteltuja perusteita sovelletaan joustavammin niiden alueella olevien, yhteisön tärkeinä pitämien alueiden verkostoa valittaessa. Komissio hyväksyy 21 artiklassa tarkoitettua menettelyä noudattaen luettelon valituista yhteisön tärkeänä pitämistä alueista ja osoittaa alueista ne, joilla on yksi tai useampia ensisijaisesti suojeltavia luontotyyppejä taikka yksi tai useampia ensisijaisesti suojeltavia alueita.

Luonnonsuojelulain 34 §:n mukaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää. Luonnonsuojelulain 33 §:n 1 momentin mukaan Euroopan unionin Natura 2000 -verkosto Suomessa koostuu: 1) lintudirektiivin perusteella Euroopan komissiolle ilmoitetuista erityisistä suojelualueista; 2) erityisten suojelutoimien alueista, joista on säädetty ympäristöministeriön asetuksella sen jälkeen, kun Euroopan komissio tai Euroopan unionin neuvosto on luontodirektiivin perusteella hyväksynyt kyseiset alueet Euroopan unionin tärkeinä pitämiksi alueiksi. Säännöksen 2 kohdassa luontodirektiiviin pohjautuvilta alueilta edellytetään Natura 2000 -verkostoon kuulumiseksi sitä, että Euroopan unionin toimielimen hyväksymisen jälkeen niistä on säädetty ympäristöministeriön asetuksella. Natura 2000 -verkostoon Suomessa ei siten voida katsoa kuuluvan tarkasteltavana olevan q alakohdan mukaisen kriminalisointivelvoitteen, suojelualueella olevan elinympäristön määritelmän kautta sisältämää mainintaa sellaisista luontotyypeistä tai lajin elinympäristöistä, joiden osalta jokin esiintymispaikka on lueteltu luontodirektiivin (92/43/ETY) 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi.

Luontodirektiivin velvoitteista johtuen luonnonsuojelulain 33 §:n 1 momentin 2 kohtaa ja 4 momenttia on aiheellista muuttaa jäljempänä tarkastellulla tavalla siten, että Natura 2000 -verkostoon liittämisen edellytyksenä ei olisi se, että asiasta säädetään ympäristöministeriön antamalla asetuksella (ks. jakso 7.11).

Mikäli luonnonsuojelulain 33 §:n 1 momentin 2 kohtaa muutetaan mainitulla tavalla, voidaan todeta, että tarkasteltavan kriminalisointivelvoitteen koskien suojelualueella olevan elinympäristön merkittävää heikentämistä voidaan katsoa täyttyvän, myös sen osalta, miten kriminalisointivelvoitetta on suojelualueella olevan elinympäristön määritelmän kautta laajennettu aiemmasta ympäristörikosdirektiivistä, luonnonsuojelurikosta koskevalla rikoslain 48 luvun 5 §:llä. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan rangaistavaa on muun muassa luonnonsuojelulaissa tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn

luonnonalueen oikeudeton hävittäminen tai turmeleminen. Säännös kattaa siinä tarkemmin määritellyt menettelyt tahallisina tai törkeän huolimattomina, mutta ei kuitenkaan tekoa, jonka merkitys luonnonsuojelun kannalta on vähäinen. Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava. Rangaistusasteikko on sakosta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi, ja törkeän tekomuodon (5 a § törkeä luonnonsuojelurikos) enimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta.

Rikoslain 48 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohta kattaa luonnonsuojelulain 33 §:ssä tarkoitetut Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet. Luonnonsuojelulain 33 §:ssä olisi ehdotettavan muutoksen jälkeen säädetty Natura 2000 -verkostoon kuuluviksi suojelualueiksi myös ne alueet, jotka ympäristörikosdirektiivin kriminalisointivelvoitteella on katettu suojelualueella olevan elinympäristön määritelmän kautta laajennuksena aikaisempaan direktiiviin verrattuna. Näin ollen suojelualueella olevan elinympäristön merkittävää heikentämistä koskeva kriminalisointivelvoite ei edellytä rikoslakiin lainsäädäntömuutoksia.

Häiriön aiheuttaminen suojelualueella oleville, direktiivin 92/43/ETY liitteessä II olevassa a kohdassa luetelluille eläinlajeille mainitun direktiivin 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla

Häiriön aiheuttamista suojelualueella oleville tietyille eläinlajeille koskeva kriminalisointivelvoite käsittää ensinnäkin teon mahdolliset kohteet. Kriminalisointivelvoitteen sisältämä viittaus koskee luontodirektiivin liitteen II a kohtaa. Liitteessä II luetellaan yhteisön tärkeinä pitämät eläin- ja kasvilajit, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityisten suojelutoimien alueita. Liitteen a kohta koskee eläimiä ja b kohta kasveja. Kriminalisointivelvoitteen mukaan eläinlajin on oltava suojelualueella, mikä merkitsee teon kohdetta koskevaa soveltamisalaa rajaavaa lisämäärettä.

Toiseksi kriminalisointivelvoite käsittää tekotavan. Kriminalisointivelvoite koskee menettelyä, joka aiheuttaa häiriötä suojelualueella oleville edellä mainituille eläinlajeille luontodirektiivin 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Kyseessä on siten häiriön aiheuttaminen, jolle luontodirektiivin 6 artiklan 2 kohdan voidaan katsoa asettavan soveltamisalaa tarkentavan lisämääreen. Luontodirektiivin 6 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava erityisten suojelutoimien alueilla tarpeellisia toimenpiteitä luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen heikentymisen sekä niitä lajeja koskevien häiriöiden estämiseksi, joita varten alueet on osoitettu, siinä määrin kuin nämä häiriöt saattaisivat vaikuttaa merkittävästi tämän direktiivin tavoitteisiin. Häiriön olisi näin ollen saatettava vaikuttaa merkittävästi luontodirektiivin tavoitteisiin.

Luontodirektiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaan Natura 2000 -verkosto on erityisten suojelutoimien alueiden yhtenäinen eurooppalainen ekologinen verkosto. Luontodirektiivin 2 artiklan 1 kohdan mukaan direktiivin tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden säilymistä suojelemalla luontotyyppejä ja luonnonvaraista eläimistöä ja kasvistoa jäsenvaltioiden sillä Euroopassa olevalla alueella, jossa perustamissopimusta sovelletaan. 2 kohdan mukaan direktiivin mukaisesti toteutetuilla toimenpiteillä pyritään varmistamaan yhteisön tärkeänä pitämien luontotyyppien ja luonnonvaraisen eläin- ja kasvilajien suotuisan suojelun tason säilyttäminen tai sen ennalleen saattaminen. 2 kohdan mukaan direktiivin mukaisesti toteutetuilla toimenpiteillä otetaan huomioon taloudelliset, sosiaaliset ja sivistykselliset vaatimukset sekä alueelliset ja paikalliset erityispiirteet.

Kyseessä olevan kriminalisointivelvoitteen mukaan eläinlajeille aiheutuvan häiriön on oltava merkittävää.

Luonnonsuojelulain 131 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan sakonuhkaisesta luonnonsuojelurikkomuksesta tuomitaan se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta oikeudettomasti heikentää merkittävästi Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja 34 §:ssä säädetyn vastaisesti.

Luonnonsuojelulain 5 luvussa säädetään Euroopan unionin Natura 2000 -verkostosta. Luonnonsuojelulain 33 §:n 1 momentin mukaan Euroopan unionin Natura 2000 -verkosto Suomessa koostuu: 1) lintudirektiivin perusteella Euroopan komissiolle ilmoitetuista erityisistä suojelualueista; ja 2) erityisten suojelutoimien alueista, joista on säädetty ympäristöministeriön asetuksella sen jälkeen, kun Euroopan komissio tai Euroopan unionin neuvosto on luontodirektiivin perusteella hyväksynyt kyseiset alueet Euroopan unionin tärkeinä pitämiksi alueiksi. Säännöksen 4 momentin mukaan Suomen Natura 2000 -verkostoon sisältyvien alueiden luettelo ja kartat julkaistaan ympäristöministeriön asetuksella. Alueita koskeva luettelo sisältää alueen tunnusnumeron, nimen, keskipisteen koordinaatit, alueen suojelun perusteen ja tiedon siitä, esiintyykö alueella luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava eliölaji.

Luonnonsuojelulain 34 §:n mukaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää. Luonnonsuojelulain esitöissä (HE 76/2022 vp, s. 265) luonnonsuojelurikkomuksen tekotapoja koskien ei täsmennetä säännöksen 1 momentin 2 kohdan mukaista tekotapaa (”tahallaan tai huolimattomuudesta oikeudettomasti heikentää merkittävästi Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja 34 §:ssä säädetyn vastaisesti”). Sen sijaan 34 §:ää koskevissa perusteluissa (s. 162) täsmennetään heikentämiskiellon sisältöä. Perustelujen mukaan pykälässä säädettäisiin yleinen aineellinen kielto merkittävästi heikentää Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia lajeja tai luontotyyppejä, jotka on lueteltu Natura 2000 -tietokannan aluekohtaisissa tietolomakkeissa. Tämän heikentämiskiellon käsitteen piiriin kuuluisivat esityksen mukaan myös lajeihin kohdistuvat merkittävät häiriöt. Luonnonsuojelulain 34 §:n säännöskohtaisissa perusteluissa viitataan luontodirektiivin 6 artiklan 2 kohtaan.

Luonnonsuojelulain 131 §:n 1 momentin 2 kohdan voidaan katsoa sisällöllisesti täyttävän direktiivin 3 artiklan 2 kohdan q alakohtaa koskevan kriminalisointivelvoitteen koskien häiriön aiheuttamista suojelualueella oleville, direktiivin 92/43/ETY liitteessä II olevassa a kohdassa luetelluille eläinlajeille mainitun direktiivin 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla. Sekä kyseessä olevan kriminalisointivelvoitteen että kyseessä olevan luonnonsuojelulain säännöksen mukaan eläinlajeille aiheutuvan häiriön on oltava merkittävää. Kansallinen sääntely siten vastaa direktiivin vaatimustasoa tältä osin.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että q alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi. Luonnonsuojelulain 131 §:n 1 momentti täyttää kyseisen velvoitteen, sillä kyseisessä luonnonsuojelulain säännöksessä rangaistavaksi on säädetty teot, jotka tehdään tahallaan tai huolimattomuudesta oikeudettomasti.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohta kuitenkin edellyttää, että tahallisen rikoksen enimmäisrangaistus q alakohdan mukaisista rikoksista on vähintään kolme vuotta vankeutta. Luonnonsuojelulain 131 §:n mukaisesta luonnonsuojelurikkomuksesta rangaistuksena voidaan tuomita vain sakkoa. Näin ollen direktiivin edellyttämiltä osin rangaistussäännös olisi sisällytettävä ankarammalla rangaistusuhalla rikoslakiin. Tämä voitaisiin toteuttaa täydentämällä luonnonsuojelurikosta koskevaa rikoslain 48 luvun 5 §:ää, mikä 48 luvun systematiikan kannalta olisi perustellumpi ratkaisu kuin erillissäännöksellä säätäminen.

Rikoslain 48 luvun 5 §:n mukainen rangaistusasteikko on sakosta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Törkeän tekomuodon (rikoslain 48:5a, törkeä luonnonsuojelurikos) rangaistusasteikko on vankeutta neljästä kuukaudesta neljään vuoteen. Näin ollen direktiivin enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskevan vaatimuksen voitaisiin katsoa ehdotettavalla lainmuutoksella täyttyvän.

3.3.2.2.18 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohta, vieraslajiasetuksen vastaiset menettelyt

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien tuominen unionin alueelle, markkinoille saattaminen, pitäminen, jalostus, kuljettaminen, käyttäminen, vaihtaminen, lisääntymisen salliminen, kasvattaminen tai viljeleminen, ympäristöön päästäminen tai levittäminen, kun tällainen menettely rikkoo i) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 7 artiklan 1 kohdassa asetettuja rajoituksia ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille; tai ii) asetuksen (EU) N:o 1143/2014 8 artiklan nojalla annetun luvan tai mainitun asetuksen 9 artiklan nojalla annetun hyväksynnän ehtoa ja aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai huomattavaa vahinkoa ilman, maaperän tai veden laadulle tai huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, eläimille tai kasveille.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että r alakohdan ii alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi. Direktiivin 4 artiklan 2 kohta puolestaan edellyttää, että tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään kolme vuotta vankeutta. Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan a alakohtaan sisältyvien velvoitteiden osalta (kuoleman aiheuttavat teot) viitataan 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan tarkastelussa edellä todettuun.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohtaa vastaavaa rikoksen määritelmää. Kyse on siten uudesta kriminalisointivelvoitteesta.

Rikoksen määritelmässä viitataan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen 1143/2014 haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta (jäljempänä *vieraslajiasetus*). Vieraslajiasetuksessa vahvistetaan säännöt, joilla ehkäistään ennalta, vähennetään mahdollisimman paljon ja lievennetään haittavaikutuksia, joita haitallisten vieraslajien sekä tarkoituksellisesta että tahattomasta tuonnista unioniin ja siellä leviämisestä aiheutuu luonnon monimuotoisuudelle (1 artikla). Asetuksen 2 artiklan 1 kohdan mukaan asetusta sovelletaan kaikkiin vieraslajeihin.

Vieraslajiasetuksen 7 artiklassa säädetään rajoituksista. Artiklan 1 kohdan mukaan unionin kannalta merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja ei saa tarkoituksellisesti

a) tuoda unionin alueelle, tullivalvonnassa tapahtuva kauttakuljetus mukaan lukien;

b) pitää, ei myöskään suljetussa säilössä;

c) kasvattaa, ei myöskään suljetussa säilössä;

d) kuljettaa unioniin, unionista tai unionissa, lukuun ottamatta lajien kuljettamista toiseen paikkaan niiden hävittämisen yhteydessä;

e) saattaa markkinoille;

f) käyttää tai vaihtaa;

g) sallia lisäämis-, kasvatus- tai viljelytarkoituksiin, ei myöskään suljetussa säilössä; tai

h) päästää ympäristöön.

Vieraslajiasetuksen 8 artiklassa säädetään luvista. Artikla mahdollistaa 7 artiklan 1 kohdan mukaisista rajoituksista poikkeamisen jäsenvaltion myöntämän luvan nojalla. Vieraslajin markkinoille saattamista tai ympäristöön päästämistä koskevista rajoituksista ei ole mahdollista poiketa 8 artiklan mukaisen luvan nojalla. Asetuksen 8 artiklan mukaan 7 artiklan 1 kohdan a, b, c, d, f ja g alakohdassa säädetyistä rajoituksista poiketen ja jollei 8 artiklan 2 kohdasta muuta johdu, jäsenvaltioiden on perustettava lupajärjestelmä, jonka mukaisesti toimipaikkojen sallitaan harjoittaa unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien tutkimusta tai ex situ -suojelua. Jos unionin kannalta merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista saatavien tuotteiden käyttäminen on välttämätöntä ihmisten terveyden edistämiseksi, jäsenvaltiot saavat sisällyttää lupajärjestelmänsä piiriin myös tieteellisen tuotannon ja sen jälkeisen käytön lääkkeenä. Artiklassa säädetään lisäksi mm. edellytyksistä, joiden täyttyessä artiklan 1 kohdan mukaisiin toimiin voidaan myöntää luvat.

Asetuksen 9 artiklassa säädetään hyväksynnöistä. Säännöksen mukaan poikkeustapauksissa, joissa se on pakottavaan yleiseen etuun liittyvistä syistä tarpeen, mukaan lukien luonteeltaan sosiaaliset tai taloudelliset syyt, jäsenvaltiot voivat antaa lupia, joilla toimipaikat saavat suorittaa muita kuin 8 artiklan 1 kohdassa säädettyjä toimia edellyttäen, että komissio on antanut tälle hyväksynnän tässä artiklassa säädetyn menettelyn mukaisesti ja 8 artiklan 2 ja 3 kohdassa asetetuin edellytyksin (9 artiklan 1 kohta). Artiklan 2 kohdan mukaan komissio perustaa ja ottaa käyttöön sähköisen hyväksyntäjärjestelmän ja tekee päätökset hyväksyntää koskevien hakemusten johdosta 60 päivän kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta.

Vieraslajiasetuksen 12 artiklassa säädetään jäsenvaltion kannalta merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltiot voivat laatia jäsenvaltion kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien kansallisen luettelon. Jäsenvaltiot voivat soveltaa tarvittaessa näiden haitallisten vieraslajien osalta alueellaan toimenpiteitä, jotka voivat olla niitä, joista on säädetty 7, 8, 13–17, 19 ja 20 artiklassa. Näiden toimenpiteiden on oltava yhteensopivia Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen kanssa, ja ne on annettava komissiolle tiedoksi unionin oikeuden mukaisesti. Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on ilmoitettava ne lajit, joiden ne katsovat olevan jäsenvaltion kannalta merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja, sekä 1 kohdan mukaisesti sovelletut toimenpiteet komissiolle ja muille jäsenvaltioille.

Vieraslajiasetusta koskevaa kansallista täydentävää sääntelyä on laissa vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta (1709/2015; jäljempänä *vieraslajilaki*). Lailla annetaan täydentävät säännökset vieraslajiasetuksen soveltamisesta sekä säädetään eräistä muista toimenpiteistä vieraslajeista aiheutuvien vahingollisten vaikutusten ehkäisemiseksi ja vähentämiseksi. Vieraslajilaissa säädetään myös kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista ja niitä koskevista kielloista (11 §).

Kansallisesti merkityksellisenä haitallisena vieraslajina pidetään vieraslajilain 11 §:n 1 momentin mukaan sellaista muuta kuin unionin luetteloon kuuluvaa haitallista vieraslajia, josta saatavilla olevan tieteellisen näytön perusteella voi aiheutua vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai muuta vahinkoa luonnonvaraiselle eliöstölle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle.

Kansallisesti merkityksellistä haitallista vieraslajia ei saa 11 §:n 2 momentin mukaan 1) päästää ympäristöön; 2) tarkoituksellisesti tuoda maahan Euroopan unionin ulkopuolelta tai Euroopan unionin jäsenvaltiosta, pitää hallussa, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, välittää taikka myydä tai muuten luovuttaa.

Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin, mitkä lajit tai mihin lajiryhmiin kuuluvat lajit ovat kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että haitalliseen vieraslajiin tai sen tiettyyn käyttötarkoitukseen ei sovelleta 2 momentin 2 kohdassa säädettyä kieltoa taikka 4 tai 5 §:ssä säädettyä velvoitetta jossakin tai missään osassa maata, jos kiellon tai velvoitteen soveltamista ei voida pitää perusteltuna lajista aiheutuvan 1 momentissa tarkoitetun vahingon tai vaaran vähentämiseksi. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää myös, että 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua kieltoa ei asetuksella säädettävän siirtymäajan kuluessa sovelleta lajin yksilöihin, jotka on saatu haltuun ennen asetuksen voimaantuloa. Asetuksella säädettävä siirtymäaika voi olla enintään kolme vuotta asetuksen voimaantulosta. Jos 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu kielto koskee eläinlajia, asetuksella voidaan säätää, että omistaja saa pitää eläimen hallussaan sen luonnolliseen kuolemaan saakka.

Vieraslajilain 11 §:n nojalla on annettu valtioneuvoston asetus vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta (704/2019).

Kansalliselle vieraslajisivustolle vieraslajit.fi on koottu suomalainen vieraslajitieto. Vieraslajit.fi-sivuston tarkoituksena on auttaa tunnistamaan ja torjumaan haitallisia vieraslajeja sekä keräämään niistä havaintoja muun muassa lajien seurantaa ja tutkimusta varten. Sivustolla on myös tietoa vieraslajien torjuntaan liittyvästä lainsäädännöstä sekä hallintasuunnitelmista. Vieraslajit.fi-sivustolla oleva tieto ei korvaa virallisia oikeuslähteitä.

Vieraslajit.fi-sivustoa ylläpitää Luonnonvarakeskus, ja sen teknisestä toteutuksesta vastaa Luonnontieteellinen keskusmuseo (Luomus). Tietoa vieraslajeista tuottavat edellä mainittujen lisäksi myös muun muassa maa- ja metsätalousministeriö, Suomen ympäristökeskus (SYKE) ja Ruokavirasto. Vieraslajit.fi-sivustolla julkaistaan myös muiden viranomaisten ja toimijoiden tiedotteita ja kannanottoja haitallisiin vieraslajeihin liittyen.

Vieraslajilaissa säädetään rangaistavaksi tietyt EU:n vieraslajiasetuksen ja vieraslajilain vastaiset menettelyt. Vieraslajilain 21 §:n 1 momentin mukaan haitallisista vieraslajeista annettujen säännösten rikkomisesta tuomitaan se, joka tahallaan vieraslajiasetuksen 7 artiklan tai tämän lain 11 §:n 2 momentin 2 kohdan taikka vieraslajiasetuksen 8 tai 9 artiklan nojalla myönnetyn luvan vastaisesti 1) pitää hallussaan, kasvattaa taikka myy tai muutoin luovuttaa, 2) käyttää taikka kuljettaa omaan lukuunsa tai luovuttaa omaan lukuunsa kuljetettavaksi tai 3) saattaa markkinoille unionin luetteloon kuuluvan tai kansallisesti merkityksellisen haitallisen vieraslajin, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, haitallisista vieraslajeista annettujen säännösten rikkomisesta sakkoon. Säännöksen 2 momentin mukaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, haitallisista vieraslajeista annettujen säännösten rikkomisesta on tuomittava myös se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta vieraslajiasetuksen 7 artiklan taikka tämän lain 3 §:n 1 momentin tai 11 §:n 2 momentin 1 kohdan vastaisesti päästää ympäristöön unionin luetteloon kuuluvan tai

kansallisesti merkityksellisen haitallisen vieraslajin taikka 3 §:n 1 momentissa tarkoitetun vieraslajin.

Edelleen vieraslajilain 21 §:n 3 momentin mukaan jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, haitallisista vieraslajeista annettujen säännösten rikkomisesta on tuomittava myös se, joka tahallaan tai huolimattomuudesta pyydystää tai tappaa 16 §:ssä tarkoitetun linnun tai nisäkkään vastoin 16 §:n 1–4 momentissa säädettyä tai vastoin 16 §:n 5 tai 6 momentin nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen säännöstä. Lisäksi pykälän 4 momentin mukaan, joka rikkoo 17 §:n nojalla määrättyä uhkasakolla tehostettua kieltoa tai määräystä, voidaan jättää tuomitsematta rangaistukseen samasta teosta, jos uhkasakko on lainvoimaisella päätöksellä tuomittu maksettavaksi. Pykälän 5 momentissa säädetään viittauksista rikoslakiin. Säännöksen mukaan rangaistus säännöstelyrikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 46 luvun 1–3 §:ssä. Rangaistus salakuljetuksesta säädetään rikoslain 46 luvun 4 ja 5 §:ssä. Rangaistus laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä säädetään rikoslain 46 luvun 6 ja 6 a §:ssä.

Vieraslajilain 21 § kattaa osin samoja tekotapoja kuin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohdan määritelmä. Vieraslajilain 21 §:n 1 tai 2 momentissa ei ole säädetty rangaistavaksi vieraslajin unionin alueelle tuontia eikä nimenomaisina tekotapoina mainita myöskään jalostusta, vaihtamista, lisääntymisen sallimista, viljelemistä eikä levittämistä.

Rikoslain 46 luvun 1 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaisena säännöstelyrikoksena on rangaistavaa rikkoa tai yrittää rikkoa Euroopan unionin antamissa tuontia ja vientiä koskevissa asetuksissa säädettyä tai mainittujen säädösten nojalla annettua säännöstelymääräystä. Rikoslain 46 luvun 2 §:n mukaisesta törkeästä säännöstelyrikoksesta tuomitaan, jos säännöstelyrikoksessa 1) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä, 2) rikos on omiaan jollakin alueella tai koko maassa aiheuttamaan huomattavaa vaaraa väestön toimeentulolle, yhteiskunnan taloudelliselle toiminnalle tai maan taloudelliselle puolustusvalmiudelle tai 3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti ja säännöstelyrikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeän säännöstelyrikoksen vähimmäisrangaistus on neljä kuukautta ja enimmäisrangaistus neljä vuotta vankeutta. Rikoslain 46 luvun 3 §:ssä on lisäksi lievää säännöstelyrikosta koskeva säännös.

Vieraslajilakia koskevan hallituksen esityksen mukaan unionin luetteloon kuuluvan haitallisen vieraslajin unioniin tuontiin soveltuisi rikoslain 46 luvun 1–3 §:ssä tarkoitetun säännöstelyrikoksen tunnusmerkistö (HE 82/2015 vp, s. 48–49).

Vieraslajilakiin sisältyy mainitulla tavalla rangaistussäännös, jossa on säädetty rangaistavaksi tietyt vieraslajiasetuksen vastaiset menettelyt sellaisenaan. Vieraslajilaissa rangaistavaksi säädetyistä teoista ei voida tuomita rangaistukseksi ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa. Vieraslajilaissa ei myöskään ole säädetty rangaistavaksi kaikkia tekotapoja, jotka ympäristörikosdirektiivin mukaan tulee olla säädetty rangaistavaksi. Vieraslajilain sääntely ei siten täytä ympäristörikosdirektiivin velvoitteita. Myöskään rikoslakiin ei sisälly rangaistussäännöstä, joka kattaisi vieraslajiasetuksen vastaiset menettelyt ympäristörikosdirektiivin edellyttämällä tavalla. Lainsäädäntö olisi näin ollen muutettava.

3.3.2.2.19 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohdat, otsonikerrosta heikentäviä aineita ja fluorattuja kasvihuonekaasuja koskevien asetusten vastaiset menettelyt

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohtiin sisältyvät kriminalisointivelvoitteet koskevat tekoja, joissa menetellään vastoin Euroopan unionin otsonikerrosta heikentäviä aineita ja fluorattuja kasvihuonekaasuja koskevia asetuksia.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan s alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen otsonikerrosta heikentävien aineiden, joko yksinään tai seoksessa, sellaisina kuin niitä tarkoitetaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/590 2 artiklan a alakohdassa, tuotanto, markkinoille saattaminen, tuonti, vienti, käyttö tai vapauttaminen taikka tuotteiden ja laitteiden sekä niiden osien, jotka sisältävät otsonikerrosta heikentäviä aineita tai joiden toiminta perustuu näihin aineisiin, sellaisina kuin niitä tarkoitetaan mainitun asetuksen 2 artiklan b alakohdassa, tuotanto, markkinoille saattaminen, tuonti, vienti tai käyttö.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan i kohtaan sisältyy pääosin uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan s alakohtaa vastaava kriminalisointivelvoite.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan t alakohdan mukaisesti rangaistavaksi tulee säätää laiton ja tahallinen fluorattujen kasvihuonekaasujen, joko yksinään tai seoksessa, sellaisina kuin niitä tarkoitetaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/573 2 artiklan a alakohdassa, tuotanto, markkinoille saattaminen, tuonti, vienti, käyttö tai vapauttaminen taikka tuotteiden ja laitteiden sekä niiden osien, jotka sisältävät fluorattuja kasvihuonekaasuja tai joiden toiminta perustuu näihin kaasuihin, sellaisina kuin niitä tarkoitetaan mainitun asetuksen 2 artiklan b alakohdassa, tuotanto, markkinoille saattaminen, tuonti, vienti tai käyttö taikka tällaisten tuotteiden ja laitteiden käyttöönotto.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan t alakohtaa vastaavaa rikoksen määritelmää. Näiltä osin on siten kyse uudesta kriminalisointivelvoitteesta.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että s ja t alakohtien mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi. Direktiivin 4 artiklan 2 kohta puolestaan edellyttää, että tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesti 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohtien mukaisten tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään viisi vuotta vankeutta.

Otsonikerrosta heikentäviä aineita ja fluorattuja kasvihuonekaasuja koskeviin asetuksiin sisältyvä sääntely

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2024/590 otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta (jäljempänä *otsoniasetus*) vahvistetaan asetuksen 1 artiklan mukaan säännöt, jotka koskevat otsonikerrosta heikentävien aineiden tuotantoa, tuontia, vientiä, markkinoille saattamista, varastointia ja myöhempää toimittamista ja niiden käyttöä, talteenottoa, kierrätystä, regenerointia ja hävittämistä sekä näihin aineisiin liittyvien tietojen ilmoittamista ja sellaisten tuotteiden ja laitteiden tuontia, vientiä, markkinoille saattamista, myöhempää toimittamista ja käyttöä, jotka sisältävät otsonikerrosta heikentäviä aineita tai joiden toiminta perustuu näihin aineisiin.

Otsoniasetuksen I luku koskee yleisiä säännöksiä, II luku kieltoja, III luku kieltoja koskevia poikkeuksia, luku IV kauppaa, luku V päästöjen rajoittamista, luku VI raportointia, luku VII

täytäntöönpanon valvontaa ja VIII luku seuraamuksia, komiteamenettelyä ja säädösvallan siirtoa. Otsoniasetuksella on kumottu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1005/2009 otsonikerrosta heikentävistä aineista (jäljempänä *vanha otsoniasetus*).

Otsoniasetukseen on tehty lähinnä teknisiä muutoksia verrattuna vanhaan otsoniasetukseen. Uutta seuraamussääntelyä edellyttävät otsoniasetuksen 20 artiklan otsonikerrosta heikentäviä aineita sisältävien eritesolumuovien talteenottoa ja käsittelyä koskevat säännökset.

Otsoniasetusta sovelletaan asetuksen 2 artiklan mukaan a) liitteissä I ja II lueteltuihin otsonikerrosta heikentäviin aineisiin ja niiden isomeereihin, sekä yksinään että seoksissa; ja b) tuotteisiin ja laitteisiin sekä niiden osiin, jotka sisältävät otsonikerrosta heikentäviä aineita tai joiden toiminta perustuu kyseisiin aineisiin. Eri liitteissä oleviin aineisiin kohdistuu erilaisia säännöksiä.

Otsoniasetuksen 3 artiklassa määritellään tuonti, vienti, markkinoille saattaminen ja käyttö. Määritelmät kattavat ympäristörikosdirektiivin s alakohtaan sisältyvät tekotavat tuotantoa ja vapauttamista lukuun ottamatta. Vapauttamisesta käytetään otsoniasetuksessa termiä päästäminen.

Uuden otsoniasetuksen perussääntely sisältyy asetuksen 4–5 artikloihin, jotka koskevat kieltoja. Asetuksen 4 artiklan 1–2 kohdissa kielletään liitteessä I lueteltujen otsonikerrosta heikentävien aineiden tuotanto, markkinoille saattaminen ja myöhempi toimittaminen toiselle henkilölle, asettaminen toisen henkilön saataville tai käyttö sekä tuonti ja vienti. Asetuksen 5 artiklan 1 kohdassa kielletään liitteessä I lueteltujen otsonikerrosta heikentävien aineiden sekä sellaisten tuotteiden ja laitteiden, jotka sisältävät otsonikerrosta heikentäviä aineita tai joiden toiminta perustuu näihin aineisiin, markkinoille saattaminen ja myöhempi toimittaminen toiselle henkilölle tai asettaminen toisen henkilön saataville unionissa maksua vastaan tai maksutta. Asetuksen 5 artiklan 2 kohdassa kielletään tuotteiden ja laitteiden, jotka sisältävät liitteessä I lueteltuja otsonikerrosta heikentäviä aineita tai joiden toiminta perustuu näihin aineisiin, tuonti ja vienti. Artiklan 2 kohdan kielto ei sovellu henkilökohtaisiin tavaroihin.

Asetuksen 6–14 artikloissa säädetään poikkeuksista edellä mainittuihin kieltoihin. Käytännössä kyse on uuden otsoniasetuksen liitteessä I lueteltujen aineiden sallituista käyttötarkoituksista. Asetuksen 13 ja 14 artiklassa säädetään tuontia ja vientiä koskevista poikkeuksista asetuksen 4 artiklan 2 kohdassa ja 5 artiklan 2 kohdassa säädettyihin kieltoihin. Asetuksen 4 artiklan 2 kohdassa ja 5 artiklan 2 kohdassa säädetyistä kielloista poikkeaminen tuonnin ja viennin osalta edellyttää asetuksen 13 ja 14 artikloiden mukaan komission myöntämää lupaa. Asetuksen 15 artiklassa säädetään 6–14 artikloissa tarkoitettuja poikkeuksia koskevista edellytyksistä.

Asetuksen 16–19 artiklat koskevat kaupankäyntiä. Asetuksen 16 artikla koskee lupajärjestelmää, ja 17 artiklassa säädetään kaupan valvonnasta. Asetuksen 18 artikla koskee laittoman kaupan valvontatoimenpiteitä. Asetuksen 19 artikla kieltää liitteessä I lueteltujen aineiden tuonnin ja viennin pöytäkirjan soveltamisalaan kuulumattomiin valtioihin. Pöytäkirjalla tarkoitetaan asetuksen 3 artiklan 3 kohdan mukaan otsonikerrosta heikentäviä aineita koskevaa Montrealin pöytäkirjaa. Montrealin pöytäkirja otsonikerrosta heikentävistä aineista (SopS 65–66/1988) on kansainvälinen sopimus, jolla suojellaan maapallon ilmakehän otsonikerrosta poistamalla vaiheittain käytöstä otsonikerrosta heikentävät kemikaalit.

Asetuksen 20 artikla koskee käytettyjen otsonikerrosta heikentävien aineiden talteenottoa ja hävittämistä ja 21 artikla otsonikerrosta heikentävien aineiden pääsyä ilmakehään ja vuototarkastuksia. Artiklan 1 kohdan mukaan otsonikerrosta heikentävien aineiden tahallinen päästäminen ilmakehään, myös silloin, kun ne sisältyvät tuotteisiin ja laitteisiin, on kielletty, jos

päästäminen ei ole teknisesti välttämätöntä asetuksen mukaisesti sallittuja käyttötarkoituksia varten.

Otsoniasetuksen 22–24 artikloissa säädetään otsonikerrosta heikentävien aineiden luetteloista ja raportoinnista ja 25–26 artikloissa täytäntöönpanon valvonnasta. Otsoniasetuksen 29 artiklassa säädetään komissiolle toimivalta antaa delegoituja säädöksiä useista asetuksen alaan liittyvistä seikoista.

Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2024/573 fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta (jäljempänä *F-kaasuasetus*) vahvistetaan säännöt, jotka koskevat fluorattujen kasvihuonekaasujen vuotojen estämistä, näiden kaasujen käyttöä, talteenottoa, kierrätystä, regenerointia ja hävittämistä sekä näihin toimiin liittyviä liitännäistoimenpiteitä, kuten pätevöintiä ja koulutusta, joihin kuuluu fluorattujen kasvihuonekaasujen ja vaihtoehtoisten, fluoraamattomien aineiden turvallinen käyttö (1 artiklan a kohta). Lisäksi asetuksessa asetetaan ehtoja fluorattujen kasvihuonekaasujen ja tiettyjen tuotteiden ja laitteiden, jotka sisältävät fluorattuja kasvihuonekaasuja tai joiden toiminta perustuu näihin kaasuihin, tuotannolle, tuonnille, viennille, markkinoille saattamiselle, toimittamiselle myöhemmin ja käytölle (1 artiklan b kohta); asetetaan ehtoja fluorattujen kasvihuonekaasujen tietyille käyttötarkoituksille (1 artiklan c kohta); vahvistetaan fluorihiilivetyjen markkinoille saattamista koskevat määrälliset rajoitukset (1 artiklan d kohta); sekä vahvistetaan raportointia koskevat säännöt (1 artiklan e kohta).

F-kaasuasetuksen I luku koskee yleisiä säännöksiä (artiklat 1–3); II luku vuotojen estämistä (artiklat 4–10); III luku rajoituksia ja käytön valvontaa (artiklat 11–13); IV luku tuotantoaikataulua ja markkinoille saatettujen fluorihiilivetyjen määrän vähentämistä (artiklat 14–21); V luku kauppaa (artiklat 22–25); VI luku päästötietojen raportointia ja keräämistä (artiklat 26–27); VII luku täytäntöönpanoa (artiklat 28– 30); VIII luku seuraamuksia, kuulemisfoorumia, komiteamenettelyä ja säädösvallan siirtoa (artiklat 31–34); ja IX luku siirtymäsäännöksiä ja loppusäännöksiä (artiklat 35–38).

Uudella F-kaasuasetuksella on kumottu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 517/2014 fluoratuista kasvihuonekaasuista ja asetuksen (EY) N:o 842/2006 kumoamisesta (jäljempänä *vanha F-kaasuasetus*).

F-kaasuasetuksessa on vanhaan F-kaasuasetukseen verrattuna laajennettu esimerkiksi vuototarkastusten, käyttökieltojen, laite- ja tuotekohtaisten kieltojen ja pätevyysvaatimusten soveltamisalaa siten, että säännökset koskevat entistä laajempaa ainejoukkoa. Näistä muutoksista ei aiheudu uusia seuraamussääntelyä edellyttäviä tekotapoja. Kokonaan uusia sanktioitavia asioita ovat sellaisten kirjanpitovelvoitteiden rikkominen, jotka koskevat fluorattuja kasvihuonekaasujen ja niitä sisältävien laitteiden toimittamista, 14 artiklan mukaista fluorihiilivetyjen tuotannon sääntelyä koskevien velvoitteiden rikkominen, 22 artiklassa olevan vientikiellon rikkominen, tiettyjen F-kaasuja sisältävien eristesolumuovien talteenottoa ja käsittelyä koskevien 8 artiklan säännösten vastainen menettely, 10 artiklan mukainen pätevyyden uusimista koskevan velvoitteen rikkominen sekä kertakäyttösäiliöihin liittyvän sääntelyn vastainen menettely.

F-kaasuasetusta sovelletaan asetuksen 2 artiklan mukaan a) liitteessä I, II ja III lueteltuihin fluorattuihin kasvihuonekaasuihin, sekä yksin että seoksissa; ja b) tuotteisiin ja laitteisiin sekä niiden osiin, jotka sisältävät fluorattuja kasvihuonekaasuja tai joiden toiminta perustuu kyseisiin kaasuihin.

F-kaasuasetuksen 3 artiklassa määritellään markkinoille saattaminen, tuonti, vienti ja käyttö. Artiklan määritelmät kattavat ympäristörikosdirektiivin tekotavat tuotantoa ja vapauttamista lukuun ottamatta. Vapauttamisesta käytetään F-kaasuasetuksessa termiä päästäminen.

F-kaasuasetuksen 4 artiklassa säädetään päästöjen ehkäisemisestä. Artiklan 1 kohdassa kielletään fluorattujen kasvihuonekaasujen tahallinen päästäminen ilmakehään, jos päästäminen ei ole teknisesti välttämätöntä aiottua käyttötarkoitusta varten. Lisäksi kyseisen säännöksen mukaan, jos tahallinen päästäminen on teknisesti välttämätöntä aiottua käyttötarkoitusta varten, fluorattuja kasvihuonekaasuja sisältävien laitteiden haltijoiden tai fluorattuja kasvihuonekaasuja käyttävien laitosten haltijoiden on toteutettava kaikki teknisesti ja taloudellisesti toteuttamiskelpoiset toimenpiteet ehkäistäkseen siinä määrin kuin se on mahdollista näiden kaasujen pääsyä ilmakehään, myös ottamalla vapautuvat kaasut talteen. Artiklaan sisältyy myös muita päästöjen ehkäisemistä koskevia velvoitteita.

Asetuksen 5 artiklassa säädetään vuototarkastuksista ja 6 artiklassa vuotojen havaitsemisjärjestelmistä. Asetuksen 7 artiklassa säädetään laitteiden haltijoiden kirjanpitovelvollisuudesta.

Asetuksen 8 artiklassa säädetään aineiden talteenotosta ja hävittämisestä. Ympäristörikosdirektiivi ei velvoita säätämään rangaistavaksi aineen taikka tuotteiden tai laitteiden hävittämistä F-kaasuasetuksen vastaisesti. F-kaasuasetuksen 3 artiklan 36 alakohdassa määritelty käyttö ei kata hävittämistä koskevia toimenpiteitä.

Asetuksen 9 artiklassa säädetään laajennetun tuottajavastuun järjestelmistä ja 10 artiklassa säädetään pätevöinnistä ja koulutuksesta. Artikla edellyttää henkilön asetuksessa säädetyn mukaista pätevyyttä tiettyjen fluorattuihin kasvihuonekaasuihin ja niiden vaihtoehtoihin liittyvien toimien suorittamista varten.

Asetuksen 11 artikla koskee markkinoille saattamista ja myyntiä koskevia rajoituksia. Asetuksen 12 artikla koskee merkintöjä sekä tuote- ja laitetietoja. Artikla sisältää merkintöihin liittyviä vaatimuksia markkinoille saatettaville tai saataville asetettaville laitteille tai tuotteille.

Asetuksen 13 artikla koskee käytön valvontaa. Artiklassa säädetään erinäisistä aineiden ja laitteiden käyttöä koskevista kielloista sekä niitä koskevista poikkeuksista. Asetuksen 14 artiklassa säädetään fluorihiilivetyjen tuotannosta. Artiklan 3 kohdassa säädetään komissiolle toimivalta jakaa täytäntöönpanosäädöksillä fluorihiilivetyjen tuotanto-oikeuksia tuottajille. Asetuksen 15 artikla koskee tuotanto-oikeuksien siirtämistä ja lupaa käyttää niitä teollisuuden järkeistämisessä.

Asetuksen 16 artiklassa säädetään markkinoille saatettujen fluorihiilivetyjen vähentämisestä. Artiklan 1 kohdan mukaan tuottajat ja tuojat, jotka saattavat markkinoille fluorihiilivetyjä, eivät saa ylittää kiintiöitä, jotka kullakin on käytettävissään markkinoille saattamisen hetkellä. Komissio jakaa kiintiöt kullekin tuottajalle ja tuojalle fluorihiilivetyjen markkinoille saattamista varten (17 artiklan 4 kohta).

Asetuksen 18 artikla koskee rekisteröintiä ja kiintiöiden saamista koskevia edellytyksiä ja 17 artikla viitearvojen määrittämistä ja kiintiöiden jakamista fluorihiilivetyjen markkinoille saattamista varten.

Asetuksen 19 artiklassa säädetään fluorihiilivedyillä valmiiksi täytetyistä tuotteista tai laitteista. Artiklan 1 kohdassa kielletään asetuksen liitteen 1 ryhmässä 1 luetelluilla aineilla valmiiksi

täytettyjen jäädytys- ja ilmastointilaitteiden markkinoille saattaminen, elleivät kyseiset aineet, joilla tuotteet tai laitteen on valmiiksi täytetty, kuulu kiintiöjärjestelmän piiriin.

Asetuksen 20 artiklassa säädetään F-kaasuportaalista, joka on kiintiöjärjestelmän, tuonnin ja viennin lupamenettelyä koskevien vaatimusten ja fluorattuja kasvihuonekaasuja koskevien raportointivaatimusten hallinnointiin tarkoitettu sähköinen järjestelmä, jonka komissio perustaa. Yrityksellä tulee artiklan 4 kohdan mukaisesti olla voimassa oleva rekisteröinti portaaliin ennen kuin se suorittaa tiettyjä kohdassa mainittuja toimia, kuten F-kaasuja ja niitä sisältävien tuotteiden ja laitteiden tuontia ja vientiä. Asetuksen 21 artiklassa säädetään kiintiöiden siirtämisestä ja luvasta käyttää kiintiöitä tuoduissa laitteissa olevien fluorihiilivetyjen markkinoille saattamiseksi.

Asetuksen 22 artiklassa säädetään viennistä ja tuonnista. Fluorattujen kasvihuonekaasujen sekä sellaisten tuotteiden ja laitteiden, jotka sisältävät näitä kaasuja tai joiden toiminta perustuu näihin kaasuihin, tuonnin ja viennin edellytyksenä on artiklan 1 kohdan mukaan komission 20 artiklan 4 ja 5 kohdan perusteella myöntämän voimassa olevan luvan esittäminen tulliviranomaisille, paitsi jos on kyse väliaikaisesta varastoinnista. Artiklan 3 kohdassa kielletään eräiden lainkohdassa tarkemmin määriteltyjen liitteessä IV tarkoitettujen laitteiden vienti 12.3.2025 alkaen.

Asetuksen 23 artikla koskee kaupan valvontaa ja 24 artikla laittoman kaupan valvontatoimenpiteitä. Asetuksen 25 artikla koskee kauppaa pöytäkirjan (asetuksen 3 artiklan 3 kohdan mukainen Montrealin pöytäkirja) soveltamisalan kuulumattomien valtioiden tai alueellisen taloudellisen yhdentymisen järjestöjen tai alueiden kanssa. Artiklan 1 kohdassa kielletään fluorihiilivetyjen sekä sellaisten tuotteiden ja laitteiden, jotka sisältävät näitä kaasuja tai joiden toiminta perustuu näihin kaasuihin, tuonti ja vienti sellaisesta valtiosta tai sellaisen alueellisen yhdentymisen järjestön alueelta, joka ei ole sitoutunut noudattamaan näihin kaasuihin sovellettavia pöytäkirjan määräyksiä.

Asetuksen 26 ja 27 artiklat koskevat raportointia. Asetuksen 28–30 artiklan koskevat täytäntöönpanon valvontaa. Asetuksen 31 artiklassa säädetään seuraamuksista.

Asetuksen 35 artiklassa säädetään komissiolle toimivalta antaa delegoituja säädöksiä, joilla muutetaan liitteissä I, II ja III olevia kaasujen luetteloita, jos tieteellinen arviointilautakunta tai muu vastaavan tasoinen asiantuntijataho on todennut, että näillä kaasuilla on merkittävä vaikutus ilmastoon, ja jos näitä kaasuja viedään, tuodaan, tuotetaan tai saatetaan markkinoille merkittäviä määriä.

Kansalliseen lainsäädäntöön sisältyvät rangaistussäännökset

Vanhaa otsoniasetusta ja vanhaa F-kaasuasetusta koskevia rangaistussäännöksiä sisältyy rikoslakiin ja ympäristönsuojelulakiin.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan h alakohdassa on säädetty rangaistavaksi aineen, valmisteen, seoksen, tuotteen tai esineen valmistaminen, luovuttaminen, kuljettaminen, käyttäminen, käsitteleminen tai säilyttäminen taikka laitteen käyttäminen vastoin otsonikerrosta heikentävistä aineista annettua EU:n asetusta 1005/2009 [vanha otsoniasetus] siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Saman pykälän 1 momentin 5 kohdan b alakohdassa säädetään rangaistavaksi aineen, valmisteen tai tuotteen tuominen maahan tai vieminen maasta edellä mainitun asetuksen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan

ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rangaistuksena ympäristön turmelemisesta tuomitaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan i alakohdassa säädetään rangaistavaksi aineen, valmisteen, seoksen, tuotteen tai esineen valmistaminen, luovuttaminen, kuljettaminen, käyttäminen, käsitteleminen tai säilyttäminen taikka laitteen käyttäminen vastoin fluoratuista kasvihuonekaasuista ja asetuksen (EY) N:o 842/2006 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 517/2014 [vanha F-kaasuasetus] siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Saman pykälän 1 momentin 5 kohdan c alakohdassa säädetään rangaistavaksi aineen, valmisteen tai tuotteen tuominen maahan tai vieminen maasta edellä mainitun asetuksen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Mainittuun lainkohtaan ei sisälly tunnusmerkkiä, joka koskisi asetuksessa edellytetyn luvan vastaisesti toimimista.

Rikoslain 48 luvun 2 §:ssä on törkeää ympäristön turmelemista koskeva rangaistussäännös. Rangaistus törkeästä ympäristön turmelemisesta on vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään kuusi vuotta.

Rikoslain 48 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan, jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava ympäristörikkomuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys HE 195/2025 vp, johon sisältyvän lakiehdotuksen mukaisesti rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan h ja i alakohtia sekä 5 kohdan b ja c alakohtia muutettaisiin siten, että niissä viitattaisiin uusiin otsoni- ja F-kaasuasetuksiin.

Mainitut rikoslain säännökset sisältävät ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohtien mukaisiin määritelmiin sisältyvistä tekotavoista tuonnin, viennin, tuotannon (valmistuksen) sekä käytön. Näissä rangaistussäännöksissä ei ole säädetty rangaistavaksi vanhojen asetusten vastaista aineen tai tuotteen markkinoille saattamista eikä päästämistä. Lisäksi rikoslain mainitut säännökset kattavat aineen, mukaan lukien jätteen, käsittelyä ja säilyttämistä koskevat tekotavat, joiden rangaistavaksi säätämistä ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohdat eivät edellytä.

Rikoslain säännöksissä edellytetään vähintään abstraktia vaaraa ympäristölle tai terveylle. Ympäristörikosdirektiivi edellyttää, että asetusten vastaiset menettelyt ovat sellaisenaan rangaistavia. Esimerkiksi otsoni- ja F-kaasuasetusten vastaisen aineen tai tuotteen käytön, valmistuksen tai tuonnin ei voida katsoa olevan lähtökohtaisesti abstraktia vaaraa aiheuttavaa. Rikoslain sääntely ei näin ollen vastaa direktiivin velvoitteita.

Voimassa olevan ympäristönsuojelulain 225 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaan ympäristönsuojelulain rikkomisena rangaistavaa on tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyödä [vanhan] otsoniasetuksen 4–8, 10–13, 15–17, 20, 22–24 tai 27 artiklan mukainen velvollisuus tai [vanhan] F-kaasuasetuksen 3–8, 10–17 tai 19 artiklan tai 165 §:n mukainen velvollisuus tai toimia epäpuhtauksien päästöjä ja siirtoja koskevan eurooppalaisen rekisterin perustamisesta ja neuvoston direktiivien 91/689/ETY ja 96/61/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 166/2006 5 tai 6 artiklassa taikka 9

artiklan 1 kohdassa säädetyn velvollisuuden vastaisesti taikka toimia 159 §:n 1 momentin tai 161 §:n vastaisesti taikka 17 luvun nojalla annetun valtioneuvoston asetuksen tai F-kaasuasetuksen vastaisesti. Ympäristönsuojelulain rikkomisesta tuomitaan sakkoa.

Eduskunnan käsiteltävänä olevaan hallituksen esitykseen HE 195/2025 vp sisältyy lakiehdotus, jolla ympäristönsuojelulain 225 §:ää muutettaisiin siten, että uusien otsoni- ja F-kaasuasetusten vastaisista menettelyistä säädettäisiin pykälän 1 momentin uusissa 10–12 kohdissa sekä uudessa 2 momentissa.

Se, että ympäristönsuojelulaissa säädettäisiin rangaistavaksi uusien otsoni- ja F-kaasuasetuksiin sisältyvien tuotantoa, markkinoille saattamista, tuontia, vientiä, käyttöä ja vapauttamista koskevien kieltojen ja velvollisuuksien vastainen menettely ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohtien edellyttämällä tavalla, ei olisi riittävää täyttämään direktiivin velvoitteita esimerkiksi enimmäisrangaistuksen osalta. Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohta edellyttää, että s ja t alakohtien mukaisesti teosta voidaan määrätä vähintään viiden vuoden enimmäisvankeusrangaistus. Lisäksi direktiivin 4 artiklan 2 kohta edellyttää, että s ja t alakohtien mukaisen teon yritys säädetään rangaistavaksi. Edelleen direktiivin 6 artikla edellyttää, että oikeushenkilöt voidaan saattaa vastuuseen mainituista teoista. Kriminalisoinnista olisi siten säädettävä rikoslaissa. Lainsäädäntöä olisi näin ollen muutettava.

3.3.2.3 Direktiivin 3 artiklan 3–8 kohdat

Direktiivin 3 artiklan 3 kohdassa on niin sanottua kvalifioitua rikosta koskeva kriminalisointivelvoite. Kohdan mukaisesti jäsenvaltioiden on varmistettava, että 3 artiklan 2 kohdassa lueteltuun menettelyyn liittyvät rikokset ovat kvalifioituja rikoksia, jos tällainen menettely aiheuttaa a) kooltaan tai ympäristöarvoltaan huomattavan ekosysteemin taikka suojelualueella olevan elinympäristön tuhoutumisen tai niihin kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on joko peruuttamaton tai pitkäkestoinen, tai b) ilmaan, maaperään tai veden laatuun kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on joko peruuttamaton tai pitkäkestoinen.

Artiklan velvoitetta taustoitetaan direktiivin johdanto-osan kappaleessa 21, jonka mukaan direktiivissä luetellut tahalliseen menettelyyn liittyvät rikokset voivat johtaa katastrofaalisiin seurauksiin, kuten laajalle levinneeseen pilaantumiseen, teollisuusonnettomuuksiin, joilla on vakavia vaikutuksia ympäristöön, tai laajamittaisiin metsäpaloihin. Jos tällaiset rikokset aiheuttavat kooltaan tai ympäristöarvoltaan huomattavan ekosysteemin tai suojelualueella olevan elinympäristön tuhoutumisen tai niihin kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on joko peruuttamaton tai pitkäkestoinen, tai ne aiheuttavat ilmaan, maaperään tai veden laatuun kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on joko peruuttamaton tai pitkäkestoinen, tällaisten rikosten, jotka johtavat tällaisiin katastrofaalisiin seurauksiin, olisi oltava kvalifioituja rikoksia ja niistä olisi näin ollen rangaistava ankarammilla seuraamuksilla kuin seuraamuksilla, joita sovelletaan, kun kyse on muista tässä direktiivissä määritetyistä rikoksista. Kyseiset kvalifioidut rikokset voivat johdanto-osan kappaleen mukaan kattaa menettelyn, joka on rinnastettavissa ”luonnontuhontaan”, joka sisältyy jo joidenkin jäsenvaltioiden oikeusjärjestelmiin ja josta parhaillaan keskustellaan kansainvälisillä foorumeilla.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 3 kohtaa vastaavaa velvoitetta. Kyse on siten uudesta velvoitteesta.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohta edellyttää, että kvalifioidusta rikoksesta voidaan määrätä vähintään kahdeksan vuoden enimmäisvankeusrangaistus.

Lisäksi jäsenvaltioiden tulee direktiivin 7 artiklan 4 kohdan mukaisesti varmistaa, että tällaisesta rikoksesta vastuussa oleville oikeushenkilöille voidaan määrätä ankarampia rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia tai toimenpiteitä kuin 3 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan kuuluviin rikoksiin sovellettavia rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia tai toimenpiteitä. Mainittua velvoitetta tarkastellaan jäljempänä 7 artiklan tarkastelun yhteydessä.

Direktiivin 2 artiklan 2 kohdan b alakohdassa määritellään suojelualueella oleva elinympäristö. Käsitteellä tarkoitetaan direktiivissä lajin elinympäristöä, jonka osalta jokin alue on osoitettu direktiivin 2009/147/EY 4 artiklan 1 tai 2 kohdan nojalla erityiseksi suojelualueeksi, tai mitä tahansa luontotyyppiä tai lajin elinympäristöä, jonka osalta jokin esiintymispaikka on määritetty direktiivin 92/43/ETY 4 artiklan 4 kohdan mukaisesti erityiseksi suojelualueeksi tai jonka osalta jokin esiintymispaikka on lueteltu direktiivin 92/43/ETY 4 artiklan 2 kohdan mukaisesti yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi. Suojelualueella olevan elinympäristön käsitteen tarkoittamia alueita vastaavat kansallisesti luonnonsuojelulain (9/2023) 33 §:ssä tarkoitetut, Natura 2000 -verkostoon kuuluvat alueet edellyttäen, että kyseistä pykälää muutetaan edellä jaksossa 3.3.2.2.17 käsitellyllä tavalla.

Edellä mainittu johdanto-osan kappaleen teksti huomioiden kvalifioidulla rikoksella viitataan direktiivin mukaiseen tahalliseen rikokseen, joka aiheuttaa erityisen vakavan vahingon ja josta on voitava määrätä muita direktiivin mukaisia tekoja ankarampia seuraamuksia sekä luonnolliselle henkilölle että oikeushenkilölle. Kvalifioitua rikosta koskeva velvoite kattaa 3 artiklan 3 kohdan mukaan lähtökohtaisesti kaikki direktiivin 2 artiklan mukaiset rikokset.

Kvalifioitua rikosta koskevassa säännöksessä viitataan vahingon kohdistumiseen ekosysteemiin, suojelualueella olevaan elinympäristöön sekä ilmaan, maaperään ja veden laatuun. Nämä ovat ympäristö- ja luontoarvoja, joita suojataan rikoslaissa erityisesti ympäristön turmelemista koskevissa säännöksissä (rikoslain 48:1 ja 48:2) ja luonnonsuojelurikosta koskevissa säännöksissä (rikoslain 48:5 ja 48:5 a).

Ympäristön turmelemista koskevan rikoslain 48 luvun 1 §:n tunnusmerkistöön kuuluu, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista tai muuta haitallista ympäristön muuttumista. Ympäristön käsite säännöksessä on laaja, ja se kattaa muun muassa ilmakehän, vedet, maaperän, kasvillisuuden ja eläimet (HE 94/1993 vp, s. 189). Kvalifioitua rikosta koskevassa ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 3 kohdassa mainittuihin ympäristön osatekijöihin kohdistuva vahinko kuuluu siten ympäristön turmelemista koskevan säännöksen alaan.

Luonnonsuojelurikoksena on rikoslain 48 luvun 5 §:n mukaisesti rangaistava muun muassa oikeudeton luonnonsuojelulaissa (9/2023) tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn taikka toimenpiderajoituksen alaisen tai toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen hävittäminen tai turmeleminen. Suojelualueella olevan elinympäristön eli luonnonsuojelulain 33 §:ssä tarkoitetun Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen tuhoaminen sellaisenaan voi siten olla rangaistavaa rikoslain 48:5:n mukaisena luonnonsuojelurikoksena tai 48:5 a:n mukaisena törkeänä luonnonsuojelurikoksena.

Luonnonsuojelurikosta koskevassa säännöksessä tekotapana olevalla turmelemisella tarkoitetaan menettelyä, joka ei ole niin täydellistä kuin hävittäminen. Turmelemisen vuoksi menetetään se arvo, jonka vuoksi suojelemiseen on ryhdytty. (HE 94/1993 vp, s. 196.) Myös laaja-alaisen ja huomattavan ja joko peruuttamattoman tai pitkäaikaisen vahingon aiheuttaminen suojelualueella olevalle elinympäristölle voi näin ollen olla nykyisin luonnonsuojelurikoksena rangaistavaa. Luonnonsuojelurikos ei kata kvalifioidun rikoksen

määritelmään sisältyvää tunnusmerkkiä, jossa on kyse kooltaan tai ympäristöarvoltaan huomattavaan ekosysteemiin tai ilmaan, maaperään tai veden laatuun kohdistuvasta tuhosta tai vahingosta. Luonnonsuojelulain 131 §:n mukaan luonnonsuojelurikkomuksena rangaistavaa on tahallaan tai huolimattomuudesta oikeudettomasti heikentää merkittävästi Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja luonnonsuojelulain 34 §:ssä säädetyn vastaisesti. Luonnonsuojelulain 34 §:n mukaisesti Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää.

Rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisen törkeän ympäristön turmelemisen enimmäisrangaistus on kuusi vuotta ja 5 a §:n mukaisen törkeän luonnonsuojelurikoksen enimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta. Sääntely ei täytä ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskevaa velvoitetta.

Esimerkiksi siltä osin kuin olisi kyse suojelualueella olevaan elinympäristöön kohdistuvasta, 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitetusta teosta, direktiivin edellyttämän kahdeksan vuoden enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskeva velvoite voitaisiin joiltakin osin katsoa täytetyksi soveltamalla esimerkiksi törkeää luonnonsuojelurikosta ja törkeää ympäristön turmelemista koskevia säännöksiä ja rikoslain 7 luvun säännöksiä yhteisestä rangaistuksesta sikäli kuin olisi perusteet soveltaa molempia säännöksiä. Kaikilta osin yhteistä rangaistusta koskevien säännösten soveltaminen ei kuitenkaan kattaisi direktiivin velvoitetta huomioiden myös ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan enimmäisrangaistusten vähimmäistasoa koskevat velvoitteet.

Kaikkia ympäristörikosdirektiivin kriminalisointivelvoitteita ei olisi myöskään mahdollista täyttää ympäristön turmelemista tai luonnonsuojelurikosta koskevilla säännöksillä, vaan velvoitteiden täyttäminen edellyttää myös rangaistussääntelyn täydentämistä uusilla rangaistussäännöksillä. Kuten edellä on tuotu esiin, myöskään yhteistä rangaistusta koskevien säännösten soveltamisella ei kaikilta osin olisi mahdollista täyttää direktiivin 3 artiklan 3 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan velvoitteita.

Lainsäädäntöä olisi edellä todetuista syistä muutettava.

Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että 3 artiklan 2 kohdan a–d alakohdassa, f ja g alakohdassa, i–q alakohdassa, r alakohdan ii alakohdassa sekä s ja t alakohdassa lueteltu menettely on rikos, kun kyseinen menettely on laitonta ja se toteutetaan ainakin törkeästä huolimattomuudesta. Mainittu kohta edellyttää, että siinä mainittujen rikosten kohdalla rangaistavaksi säädetään tahallisten tekojen lisäksi törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot. Rikoslain 48 ja 48 a lukuihin sisältyvissä rangaistussäännöksissä on pääsääntöisesti säädetty rangaistavaksi tahallisten tekojen ohella törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot. Velvoitteen täytäntöönpanoa on tarkasteltu yksityiskohtaisemmin edellä kunkin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan alakohdan tarkastelun yhteydessä. Myös vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin 3 artiklassa velvoitetaan säätämään artiklan mukainen menettely rikoksena rangaistavaksi, kun teko tehdään tahallaan tai ainakin törkeästä tuottamuksesta.

Uuden ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 5 kohdan mukaan 2 kohdassa lueteltuun menettelyyn liittyvien rikosten lisäksi jäsenvaltiot voivat ympäristön suojelemiseksi säätää kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti muistakin rikoksista. Mainitussa kohdassa tuodaan esiin ympäristörikosdirektiivin luonne vähimmäisharmonisointina, joka mahdollistaa ympäristön suojelun rikosoikeudellisin keinoin laajemmin kuin mitä direktiivi edellyttää.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 6–8 kohdissa säädetään seikoista, joita olisi otettava huomioon, kun arvioidaan tiettyjä tekijöitä tai seikkoja, jotka sisältyvät joidenkin direktiiviin

sisältyvien rikosten määritelmiin. Artiklan 6 kohta koskee vahingon huomattavuuden arviointia, 7 kohta sen arviointia, onko menettely omiaan aiheuttamaan vahinkoa, ja 8 kohta sen arviointia, onko kyseessä merkityksetön tai muu kuin merkityksetön määrä.

Kyseisiä kohtia koskee lisäksi johdanto-osan kappale 25. Sen mukaan direktiivissä olisi säädettävä ohjeellisesta luettelosta seikoista, jotka toimivaltaisten viranomaisten olisi tapauksen mukaan otettava huomioon, kun ne arvioivat, ovatko ympäristörikosten määrittelyyn käytettävät laadulliset ja määrälliset kynnysarvot ylittyneet. Tällaisesta luettelosta säätämisellä olisi helpotettava johdanto-osan kappaleen mukaan direktiivin yhdenmukaista soveltamista ja tehostettava ympäristörikollisuuden torjuntaa sekä taattava oikeusvarmuus. Tällaiset arviointiseikat tai niiden soveltaminen eivät kuitenkaan saisi tehdä rikosten paljastamisesta ja tutkinnasta, niihin liittyvästä syytteeseenpanosta ja niistä tuomitsemisesta suhteettoman vaikeaa.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly uuden direktiivin 3 artiklan 6–8 kohtia vastaavaa velvoitetta.

Direktiivin 3 artiklan 6–8 kohdissa mainituista, arvioinnissa huomioitavista tekijöistä olisi kohtien sanamuodon mukaan otettava huomioon vähintään yksi tekijä. Direktiivin 3 artiklan 6–8 kohdat on rajattu koskemaan niitä rikosten määritelmiä, joihin sisältyy arvioinnin kohteena oleva seikka.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 288 artiklassa säädetään direktiivien oikeusvaikutuksista. Säännöksen mukaan direktiivit velvoittavat saavutettavaan tulokseen nähden jokaista jäsenvaltiota, jolle se on osoitettu, mutta ne jättävät kansallisten viranomaisten valittavaksi muodon ja keinot. Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 6–8 kohdassa saavutettava tulos on, että vähintään yksi kohdissa mainituista seikoista tulee otetuksi rikosprosessissa huomioon arvioitaessa kohdissa mainittuja seikkoja.

Yleisesti 3 artiklan 6–8 kohdissa on kyse seikoista, joita jo sisältyy rikoslain rangaistussäännöksiin ja joita kansallisesti tavanomaisesti selitetään lainsäädännön esitöissä. Rikoslakiin sisältyy useita rangaistussäännöksiä, joiden tunnusmerkistöön kuuluu esimerkiksi vahingon tai rikoksella tavoitellun hyödyn huomattavuutta koskeva tunnusmerkki tai tunnusmerkki, joka koskee abstraktia vaarantamista (on omiaan -tunnusmerkki), ja jonka sisältöä selitetään tarkemmin näitä säännöksiä koskevissa esitöissä. Direktiivin 3 artiklan 6–8 kohdissa mainitut seikat ovat luonteeltaan sellaisia, joiden sisältö ja merkitys lisäksi käytännössä täsmentyvät oikeuskäytännössä. Vaikka lainsäädännön esityöt ja tuomioistuinten ratkaisukäytäntö eivät oikeudelliselta velvoittavuudeltaan vastaa lainsäädännössä säädettyä, ne ovat ratkaisutoiminnassa ja tulkinnassa vakiintuneesti käytettäviä oikeuslähteitä.

Mainittujen direktiivin kohtien sanamuodossa ei viitata siihen, että arvioinnissa huomioitavista tekijöistä olisi nimenomaisesti säädettävä lainsäädännössä. Voidaan siten katsoa, että riittävää on, että kohtien mukaiset asiat sisältyvät riittävän selvällä tavalla kansalliseen oikeusjärjestykseen.

Direktiivin 3 artiklan 6 kohdan mukaan arvioitaessa sitä, onko vahinko tai todennäköinen vahinko huomattava, huomioon tulisi ottaa yksi tai useampi seuraavista tekijöistä: a) vahingon kohteena olevan ympäristön perustila; b) onko kyseessä pitkäkestoinen, keskipitkän aikavälin vai lyhyen aikavälin vahinko; c) vahingon laajuus; d) onko vahinko korjattavissa. Kyseinen kohta koskee 3 artiklan 2 kohdan a–e alakohdassa, f alakohdan ii alakohdassa ja j–m ja r alakohdassa tarkoitettua menettelyä.

Direktiivin 3 artiklan 6 kohtaan, joka koskee vahingon tai todennäköisen vahingon huomattavuuden arviointia, sisältyvän velvoitteen täytäntöönpanon kannalta kansallisesti merkityksellisiä ovat rikoslain 48 lukuun sisältyvät rangaistussäännökset. Rikoslain 48 luvun 1 §:n mukainen ympäristön turmelemista koskeva säännös ei edellytä ympäristölle aiheutuvan vahingon huomattavuutta. Rangaistavuus edellyttää sen sijaan, että pykälän mukainen teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Vahingon huomattavuutta koskeva arviointi ei siten realisoidu perusmuotoisen ympäristön turmelemisen kohdalla.

Sinänsä vahingon huomattavuuden arvioinnissa voidaan ympäristön turmelemisen osalta kiinnittää huomiota rikoslain 48 luvun 2 §:ään törkeästä ympäristön turmelemisesta. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan, jos ympäristön turmelemisessa ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus tai muut seikat, ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä ympäristön turmelemisesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.

Rikoslain 48 luvun 2 §:ää koskevissa säännöskohtaisissa perusteluissa käsitellään mainittua kvalifiointiperustetta. Niissä tuodaan esiin seikkoja, jotka vaikuttavat esimerkiksi vahingon pitkäaikaisuutta ja ulottuvuuden laajuutta koskevassa arvioinnissa ja jotka otetaan säännöstä sovellettaessa huomioon. Esitöissä todetaan muun muassa myös, että muilla erityisen suurta vahinkoa tai tällaisen vahingon vaaraa aiheuttavilla teoilla tarkoitetaan säännöksessä sellaisia poikkeuksellisia tilanteita, joissa ympäristöä turmeleva toiminta jostakin erityisestä syystä, esimerkiksi vahingon korvaamattomuuden vuoksi, ansaitsee tavallista ankaramman arvioinnin. (HE 94/1993 vp s. 192–193.)

Ympäristörikosdirektiivin kriminalisointivelvoitteiden täyttämiseksi ehdotetaan säädettäväksi kolme uutta rangaistussäännöstä, joihin sisältyisi vahingon huomattavuutta koskeva tunnusmerkki. Näihin säännöksiin ei sisältyisi ympäristölle aiheutuvan vahingon huomattavuuden määritelmää, vaan huomattavuuden arviointia käsiteltäisiin säännöskohtaisissa perusteluissa. Niissä tuotaisiin esiin seikkoja, joita sisältyy direktiivin 3 artiklan 6 kohdan alakohtiin.

Vahingon huomattavuuden arvioinnin kannalta merkityksellistä on edellä todetulla tavalla myös oikeuskäytännössä tehty arviointi. Joidenkin direktiivin 3 artiklan 6 kohdassa todettujen seikkojen merkitys vahingon huomattavuuden arvioinnissa käy ilmi esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisusta KKO 2002:39, jossa oli kyse ympäristön turmelemisesta ja rangaistuksen mittaamisesta sekä pohjaveden vaarantamisesta ja poikkeuksellisen vaarallisesta menettelystä. Tapauksessa on kiinnitetty huomiota siinä kuvatun menettelyn tapahtumiseen pohjavesialueella ja siihen, että kymmenet taloudet ovat käyttäneet pohjavettä talousvetenään. Kyseiset seikat kytkeytyvät direktiivissä mainittuihin ympäristön perustilaa ja vahingon laajuutta koskeviin tekijöihin. Vaikka tapauksessa kyse oli ympäristön vaarantamisesta eikä konkreettisesta vahingosta, voidaan lähteä siitä, että samoilla tekijöillä olisi merkitystä myös arvioitaessa tapahtuneen vahingon huomattavuutta.

Tapauksessa KKO 2019:52 oli samoin kyse ympäristön turmelemisesta ja rangaistuksen määräämisestä sekä pohjaveden vaarantamisesta. Tapauksessa A:n syyksi luettiin menettely, jossa yhtiön toiminnassa oli myönnetyn ympäristöluvan vastaisesti sijoitettu yhtiön omistaman kierrätyskeskuksena toimivan alueen kenttärakenteeseen jätetäyttöä. A:n menettely oli katsottu tahalliseksi. Lisäksi yhtiön toiminnassa oli otettu yhtiön omistamalta soranottoalueelta maa-ainesta luvan mukaisen ottotason alapuolelta ja kaivuraja ylittäen sen ulkopuolelta sekä tuotu soranottoalueelle luvanvastaisesti sinne soveltumatonta maa-ainesta. Lisäksi luvallisen

kaivualueen rajojen ja korkeustason merkitseminen lupaehtojen mukaisesti oli laiminlyöty ja sorakuopan yläreunassa oli ollut polttoaineiden jakelupiste, jolle ei ole ollut ympäristölupaa. A:n menettely oli tältä osin katsottu törkeän huolimattomaksi.

KKO:n mukaan A oli vastuussa siitä, että yhtiön toiminnassa oli muun ohella otettu I-luokan pohjavesialueella sijaitsevalta soranottoalueelta maa-ainesta lupamääräysten vastaisesti sekä läjitetty samalle alueelle jätemaata. Korkein oikeus katsoi ratkaisusta ilmenevillä perusteilla, ettei teolla ollut näytetty aiheutetun ympäristölle erityisen suurta vahingon vaaraa. A oli syyllistynyt ympäristön turmelemiseen.

Arvioinnissa oli korkeimman oikeuden mukaan merkitystä sillä, missä määrin haitallisia aineita olisi voinut liueta pohjaveteen. Korkein oikeus piti merkityksellisenä sitä, että läjitysalueen pienestä koosta huolimatta maa-aineksesta saattoi kulkeutua haitallisia aineita pohjaveteen ja sitä kautta mahdollisesti laajallekin alueelle. Merkitystä oli myös sillä, että samalla pohjavesialueella soranottoalueen kanssa sijaitsi vedenottamo, jolla oli keskeinen merkitys kunnan vesihuollossa, sekä pohjaveden virtaussuunnalla. Nämä seikat puolsivat korkeimman oikeuden mukaan sitä, että kysymys on ollut sillä tavoin merkittävästä ja laajassa käytössä olevasta pohjavesialueesta, että teolla olisi aiheutettu erityisen suuri vahingon vaara.

Lisäksi merkityksellisenä voidaan pitää korkeimman oikeuden ratkaisua KKO 2019:61. Siinä oli kyse öljypäästömaksusta. Tapauksessa rajavartiolaitos oli määrännyt kauttakulussa olleen ulkomaisen aluksen omistajalle öljypäästömaksun öljyn päästökiellon rikkomisesta Suomen talousvyöhykkeellä. Korkeimman oikeuden ratkaisusta ilmenevillä perusteilla katsottiin, ettei öljypäästöstä ollut näytetty aiheutuneen merenkulun ympäristösuojelulain 3 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua huomattavaa vahinkoa tai sen vaaraa, ja öljypäästömaksun määräämistä koskeva päätös kumottiin.

Ratkaisun kohdassa 34 on nimenomaisesti käsitelty vahingon huomattavuuden arvioinnissa huomioitavia seikkoja. Korkeimman oikeuden mukaan riittävää ei ole pelkkä mahdollisuus vahingon aiheutumiseen, vaan säännöksessä edellytetään joko huomattavan vahingon tai ainakin sellaisen vaaran aiheutumista. Kun asiassa ei ole esitetty selvitystä toteutuneista, edellä mainittuihin oikeushyviin kohdistuneista konkreettisista vahingoista, arvioitavaksi tulee, kuinka huomattava vaara päästöstä on tapauksen olosuhteissa niille aiheutunut. Odotettavissa olleiden haitallisten vaikutusten arvioinnissa on päästön määrää ja siihen sisältyneiden haitallisten aineiden ominaisuuksia koskevan tiedon lisäksi merkitystä sillä, millaiseen ympäristöön päästö on päästetty ja miten siihen sisältyvien haitallisten aineiden on voitu ennakoida leviävän.

Direktiivin 3 artiklan 7 kohdan mukaan arvioitaessa, onko menettely omiaan aiheuttamaan vahinkoa ilman tai maaperän laadulle tai veden laadulle tai tilalle taikka ekosysteemille, eläimille tai kasveille, otetaan huomioon yksi tai useampi seuraavista tekijöistä: a) menettely liittyy johonkin toimintaan, joka katsotaan riskialttiiksi tai vaaralliseksi ympäristölle tai ihmisten terveydelle ja edellyttää lupaa, jota ei ole saatu tai noudatettu; b) missä määrin jokin 1 kohdan toisen alakohdan a ja b alakohdassa tarkoitetussa unionin oikeudessa tai kansallisessa lainsäädännössä tai asianomaista toimintaa varten annetussa luvassa asetettu sääntelyn mukainen kynnysarvo, arvo tai muu pakollinen parametri ylittyy; c) onko kyseinen materiaali tai aine luokiteltu vaaralliseksi tai muutoin määritelty ympäristölle tai ihmisten terveydelle haitalliseksi. Kyseinen kohta koskee 3 artiklan 2 kohdan a–e alakohdassa, f alakohdan ii alakohdassa ja i–m ja r alakohdassa tarkoitettua menettelyä.

Abstraktia vaaraa koskeva tunnusmerkki sisältyy useisiin rikoslain säännöksiin. Niissä ei määritellä tunnusmerkin täyttymisen kannalta relevantteja seikkoja. Asiaa käsitellään lähtökohtaisesti niiden säännösten esitöissä, joihin kyseinen tunnusmerkki sisältyy. Sitä, mitä

on omiaan -tunnusmerkin mukaisella abstraktilla vaaralla tarkoitetaan suomalaisessa oikeusjärjestyksessä, voi pitää selvänä. Abstrakti vaara tarkoittaa, että teko on sellainen, että siitä etukäteisen eli tekohetken arvion mukaan tyypillisesti seuraa tietty seuraus.

Esimerkiksi rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaista ympäristön turmelemista koskevan säännöksen esitöissä todetaan, että sanonnasta "on omiaan aiheuttamaan vaaraa" ilmenee, ettei suoranaista konkreettista vaaratilannetta, jossa vahinko on ollut jo lähellä tapahtua, tarvitsisi olla aiheutunut. Ilmaisulla viitataan menettelyn abstraktiseen vaarallisuuteen. Säännöksen soveltamisedellytyksiä selvitettäessä olisi harkittava, onko teko luonteeltaan sellainen, josta yleensä aiheutuu ympäristön pilaantumisen tai roskaantumisen vaaraa taikka vaaraa ihmisten terveydelle. On luonnollista, että tässä harkinnassa voi vaikutusta olla myös sillä, miten vakava olisi ollut mahdollisesti kysymykseen tuleva vahinko. Tunnusmerkistössä tarkoitetut teot saattavat usein olla sellaisia, että niiden vahinkovaikutukset ilmenisivät vasta hyvinkin pitkän ajan kuluttua, esimerkiksi kun maahan haudatut tynnyrit ruostuvat ja niissä ollut ongelmajäte pääsee ympäristöön. Säännöstä voitaisiin näissä tapauksissa soveltaa jo ennen konkreettisen vaaran ilmenemistä, jos teko on ollut omiaan aiheuttamaan vaaraa, esimerkiksi pohjaveden pilaantumisen riskin. (HE 94/1993 vp s. 189.)

Direktiivin 3 artiklan 7 kohdan osalta merkityksellinen on myös erityisesti edellä mainittu korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2019:52.

Direktiivin 3 artiklan 8 kohdan mukaan arvioitaessa, onko määrä merkityksetön vai muu kuin merkityksetön, otetaan huomioon tapauksen mukaan yksi tai useampi seuraavista tekijöistä: a) asianomaisten kohteiden lukumäärä; b) missä määrin jokin 1 kohdan toisen alakohdan a ja b alakohdassa tarkoitetussa unionin oikeudessa tai kansallisessa lainsäädännössä asetettu sääntelyn mukainen kynnysarvo, arvo tai muu pakollinen parametri ylittyy; c) kyseisen eläin- tai kasvilajin suojelutaso; d) ympäristön ennallistamisen kustannukset, jos nämä kustannukset on mahdollista arvioida.

Mainittua kohtaa täsmennetään johdanto-osan kappaleessa 22. Sen mukaan, kun menettely on direktiivin nojalla rikos ainoastaan, jos se koskee muuta kuin merkityksetöntä määrää, joka vastaa sääntelyn mukaisen kynnysarvon tai arvon tai muun pakollisen parametrin ylittymistä, arvioitaessa, onko kyseinen kynnysarvo, arvo tai muu parametri ylittynyt, olisi otettava huomioon muun muassa materiaalin tai aineen vaarallisuus ja myrkyllisyys, koska mitä vaarallisempi tai myrkyllisempi materiaali tai aine on, sitä nopeammin kyseinen kynnysarvo, arvo tai muu parametri saavutetaan ja koska – erityisen vaarallisten tai myrkyllisten aineiden tai materiaalien tapauksessa – hyvinkin pieni määrä voi aiheuttaa huomattavaa vahinkoa ympäristölle tai ihmisten terveydelle.

Direktiivin 3 artiklan 8 kohta koskee 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohdassa sekä g, n, o ja p alakohdissa tarkoitettua menettelyä. Tältä osin on huomioitava, että ko. alakohtien mukaiset rikokset koskevat keskenään varsin erilaisia tekoja. Asianomaisten kohteiden lukumäärä (a luettelokohta) lienee seikka, joka on merkityksellinen kaikkien mainittujen rikosten osalta, mutta esimerkiksi eläin- tai kasvilajin suojelutasolla (c luettelokohta) ei vaikuttaisi olevan merkitystä etenkään g alakohdan rikoksen kannalta ja yhteys myös p alakohdan mukaisen rikoksen määritelmään on epäselvä huomioiden se aineellinen lainsäädäntö, johon g ja p alakohdissa viitataan. Myöskään ympäristön ennallistamisen kustannuksia koskevan seikan mainitseminen ei sikäli vaikuta täysin johdonmukaiselta, että kyseisiin rikosten määritelmiin ei sisälly edellytystä siitä, että teko aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan direktiivin mukaisen vahingollisen seurauksen.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohdan ja 3 artiklan 8 kohdan osalta olennainen on johdanto-osan kappale 20. Sen mukaan, arvioitaessa, onko jonkin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2023/1115 tarkoitettuun metsäkatoon tai metsien tilan heikkenemiseen liittyvän asianomaisen hyödykkeen tai asianomaisen tuotteen määrä merkityksetön, jäsenvaltiot voisivat ottaa huomioon esimerkiksi asianomaisen hyödykkeen tai tuotteen määrän ilmaistuna nettopainona tai tarvittaessa tilavuutena taikka yksikköjen lukumääränä taikka sen, onko kyseessä olevan toiminnan mittakaava merkityksetön. Tällaisessa arvioinnissa jäsenvaltiot voisivat tapauksen mukaan ottaa huomioon myös tässä direktiivissä tiettyjen rikosten osalta luetellut muut seikat, mukaan lukien kyseisen lajin suojelutaso tai ympäristön ennallistamisen kustannukset.

Merkityksetöntä määrää koskevaa sääntelyä ei sellaisenaan ole rikoslaissa. Niiden rikosten kohdalla, joiden määritelmään tai joita koskevaan rangaistussäännökseen sisältyy esimerkiksi vähäistä määrää koskeva elementti, määrää koskevaa tunnusmerkkiä käsitellään lähtökohtaisesti lainsäädännön esitöissä. Direktiivin 3 artiklan 8 kohdan a alakohdassa mainittu asianomaisten kohteiden lukumäärä on joka tapauksessa seikka, joka tulee lähtökohtaisesti huomioitavaksi määrän arvioinnissa. Kun rangaistussäännöksessä viitataan esimerkiksi vähäiseen määrään, kyseiseen ilmaisuun sisältyy lähtökohta, jossa kohteiden lukumäärällä on arvioinnissa merkitystä.

Edellä esitetyn perusteella voidaan katsoa, että direktiivin 3 artiklan 6–8 kohtiin sisältyvät velvoitteet tulevat täytäntöönpannuiksi rikoslain edellä mainittujen säännösten, niitä koskevien esitöiden sekä korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön mukaisesti. Näiden ohella 6–8 kohdissa mainittuja seikkoja käsitellään esitysluonnoksessa niiltä osin kuin direktiivin velvoitteet edellyttävät lainsäädäntömuutoksia.

3.3.3 Direktiivin 4–5 artiklat

4 artikla. *Yllytys, avunanto ja yritys.* Direktiivin 4 artiklan 1 kohta velvoittaa säätämään rangaistavaksi 3 artiklan 2 ja 3 kohdan mukaisten rikosten yllytyksen ja avunannon. Artiklan 2 kohtaan sisältyy velvoite varmistaa, että yrityksestä tehdä 3 artiklan 2 kohdan a–d, f, g, i–m, o, p, r, s ja t alakohdan soveltamisalaan kuuluva rikos voidaan rangaista rikoksena.

Artiklaa koskee johdanto-osan kappale 29. Sen mukaan myös yllytyksestä ja avunannosta rikokseen olisi voitava määrätä rangaistus. Yrityksen tehdä rikos, joka aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman ihmiselle tai aiheuttaa tai on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle tai jonka muutoin katsotaan olevan erityisen haitallinen, olisi niin ikään oltava rikos, kun se on tehty tahallisesti. ’Yrityksen’ käsitettä tulkitaan kansallisen oikeuden mukaisesti.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin sisältyy yllytyksen ja avunannon kriminalisointia koskeva velvoite mutta ei yrityksen rangaistavuutta koskevaa velvoitetta (4 artikla).

Yllytyksestä säädetään rikoslain 5 luvun 5 §:ssä ja avunannosta 6 §:ssä. Rikoslain 5 luvun 6 §:n nojalla avunannosta rangaistaan sitä, joka ennen rikosta tai sen aikana neuvoin, toimin tai muilla tavoin tahallaan auttaa toista tahallisen rikoksen tai sen rangaistavan yrityksen tekemisessä. Avunantovastuu edellyttää sitä, että pääteko on vähintäänkin edennyt rangaistavan yrityksen asteelle. Rangaistus avunannosta määrätään soveltaen lievennettyä rangaistusasteikkoa noudattaen mitä rikoslain 6 luvun 8 §:n 1 momentin 3 kohdassa sekä 2 ja 4 momentissa säädetään. Koska avunanto on jo rangaistavaa kaikkien tahallisten rikosten osalta, ei direktiivi edellytä tältä osin muutoksia lainsäädäntöön.

Rikoslain 5 luvun 5 §:n nojalla se, joka tahallaan taivuttaa toisen tahalliseen rikokseen tai sen rangaistavaan yritykseen, tuomitaan yllytyksestä rikokseen kuten tekijä. Yllytyksestä rangaistavaan avunantoon rangaistaan 5 luvun 6 §:n nojalla avunantona. Koska yllytys on rangaistavaa kaikkien tahallisten rikosten osalta, ei direktiivi edellytä tältä osin lainsäädännön muuttamista.

Rikoslain 5 luvun 1 §:n nojalla rikoksen yrityksestä rangaistaan vain, jos yritys on tahallista rikosta koskevassa säännöksessä säädetty rangaistavaksi. Teko on edennyt rikoksen yritykseksi, kun tekijä on aloittanut rikoksen tekemisen ja saanut aikaan vaaran rikoksen täyttymisestä. Rikoksen yritys on kysymyksessä silloinkin, kun sellaista vaaraa ei aiheudu, jos vaaran syntymättä jääminen on johtunut vain satunnaisista syistä. Rangaistus yrityksestä määrätään soveltaen lievennettyä rangaistusasteikkoa noudattaen mitä rikoslain 6 luvun 8 §:n 1 momentin 2 kohdassa sekä 2 ja 4 momentissa säädetään.

Yrityksen rangaistavuudesta säädetään todetulla tavalla rikoslaissa erikseen niissä rangaistussäännöksissä, joiden mukaisen menettelyn yrityksen on katsottu olevan perusteltua säätää rangaistavaksi. Yritystä ei ole rikoslaissa säädetty rangaistavaksi kaikkien niiden tekojen kohdalla, joiden osalta direktiivi tätä edellyttää. Direktiivin 4 artiklan velvoite on huomioitu edellä 3 artiklan 2 kohtaan sisältyvien kriminalisointivelvoitteiden arviointia koskevassa jaksossa. Direktiivi edellyttää joiltakin osin lainsäädäntömuutoksia yrityksen rangaistavuuden osalta.

5 artikla. *Luonnollisille henkilöille määrättävät seuraamukset.* Direktiivin 5 artiklan 1 kohta velvoittaa jäsenvaltiot toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista voidaan määrätä tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia rikosoikeudellisia seuraamuksia. Jaksossa 3.3.2.2 on käsitelty rikoslain säännöksiä, jotka osaltaan täyttävät direktiivin kriminalisointivelvoitteita. Yleisesti rikoslain säännöksissä säädetyt seuraamukset ovat rikosoikeudellisia ja direktiivin edellyttämällä tavalla tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Artiklan 1 kohta ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin sisältyy uuden direktiivin 5 artiklan 1 kohtaa vastaava velvoite. Vuoden 2008 direktiivissä ei säädetä muutoin luonnollisille henkilöille määrättävistä seuraamuksista. Uuden ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2–3 kohtiin sisältyvä sääntely on siten uutta.

Direktiivin 5 artiklan 2 kohdassa säädetään direktiivin mukaisten rikosten enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskevista velvoitteista. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että

a) 3 artiklan 2 kohdan a–d, f, j, k, l ja r alakohdan soveltamisalaan kuuluvista rikoksista voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään kymmenen vuotta, jos ne aiheuttavat ihmisen kuoleman;

b) 3 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan kuuluvista rikoksista voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään kahdeksan vuotta;

c) 3 artiklan 4 kohdan soveltamisalaan kuuluvista rikoksista, kun mainitussa kohdassa viitataan 3 artiklan 2 kohdan a–d, f, j, k ja l alakohtaan, voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään viisi vuotta, jos ne aiheuttavat ihmisen kuoleman;

d) 3 artiklan 2 kohdan a–l, p, s ja t alakohdan soveltamisalaan kuuluvista rikoksista voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään viisi vuotta;

e) 3 artiklan 2 kohdan m, n, o, q ja r alakohdan soveltamisalaan kuuluvista rikoksista voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään kolme vuotta.

Mainittujen velvoitteiden täyttymistä ja täytäntöönpanoa on arvioitu edellä kutakin 3 artiklan 2 kohdan mukaista rikoksen määritelmää koskevien kriminalisointivelvoitteiden arvioinnin yhteydessä. Yleisesti voidaan todeta, että rikoslain säännösten voidaan katsoa täyttävän 5 artiklan 2 kohdan a ja c alakohtien velvoitteet. Sen sijaan 5 artiklan 2 kohdan b, d ja e alakohtien velvoitteet eivät kaikilta osin täyty nykyisten rangaistussäännösten mukaisesti.

Direktiivin 5 artiklan 3 kohdassa säädetään niin sanottuja lisäseuraamuksia tai -toimenpiteitä koskevasta velvoitteesta. Kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että luonnollisille henkilöille, jotka ovat tehneet 3 ja 4 artiklan soveltamisalaan kuuluvia rikoksia, voidaan määrätä rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia lisäseuraamuksia tai -toimenpiteitä, joihin voivat kuulua seuraavat:

a) velvoite

i) ennallistaa ympäristö tietyssä ajassa, jos vahinko on korjattavissa, tai

ii) maksaa korvaus ympäristölle aiheutuneesta vahingosta, jos vahinko on peruuttamaton tai rikoksentekijällä ei ole valmiuksia toteuttaa tällaista ennallistamista;

b) sakot, jotka ovat oikeassa suhteessa menettelyn vakavuuteen sekä kyseisen luonnollisen henkilön yksilöllisiin, taloudellisiin ja muihin olosuhteisiin ja jotka tapauksen mukaan määritetään ottaen asianmukaisesti huomioon ympäristölle aiheutuneen vahingon vakavuus ja kesto sekä rikoksen tuottamat taloudelliset hyödyt;

c) julkisen rahoituksen epääminen, mukaan lukien kielto osallistua tarjouskilpailumenettelyihin sekä avustusten, käyttöoikeuksien ja toimilupien epääminen;

d) kielto toimia oikeushenkilössä saman tyyppisessä johtavassa asemassa kuin se, jota on käytetty rikoksen tekemiseen;

e) asiaankuuluvaan rikokseen johtaneen toiminnan harjoittamista koskevien lupien ja hyväksyntöjen peruuttaminen;

f) väliaikainen kielto asettua ehdolle julkiseen virkaan;

g) jos asiaan liittyy yleinen etu, tapauskohtaisen arvioinnin jälkeen sellaisen tuomioistuimen päätöksen julkaiseminen kokonaan tai osittain, joka koskee tehtyä rikosta sekä määrättyjä seuraamuksia tai toimenpiteitä ja johon voi sisältyä tuomittujen henkilöiden henkilötietoja vain asianmukaisesti perustelluissa poikkeustapauksissa.

Kyseinen artiklan kohta velvoittaa siihen, että jäsenvaltioiden lainsäädäntö mahdollistaa lisäseuraamusten tai -toimenpiteiden määräämisen direktiivin mukaisiin ympäristörikoksiin syyllistyneille tarvittaessa. Kohdassa listataan esimerkkejä tällaisista seuraamuksista tai toimenpiteistä, mutta lisäseuraamusten tai -toimenpiteiden tyypit ja määräämisen edellytykset jäävät jäsenvaltioiden määriteltäväksi. Artiklan velvoitteiden täyttämiseksi lisäseuraamukset tai -toimenpiteet voivat siten olla myös muunlaisia kuin kohdassa lueteltuja.

Suomen lainsäädäntöön sisältyy joitakin säännöksiä rikoksen johdosta määrättävistä muista seuraamuksista tai toimenpiteistä. Rikoslain 6 luvun 10 §:ssä säädetään ehdollisen vankeuden

oheisseuraamuksista. Pykälän 1 momentin nojalla, jos ehdollista vankeutta on pidettävä riittämättömänä rangaistuksena rikoksesta, voidaan sen ohessa tuomita sakkoa, tai jos ehdollinen vankeus on kahdeksan kuukautta tai sitä pidempi, vähintään 14 ja enintään 120 tuntia yhdyskuntapalvelua. Pykälän 2 momentin nojalla rikoksen 21 vuotta täytettyään tehnyt voidaan eräin edellytyksin tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi. Pykälän 3 momentin nojalla rikoksen alle 21-vuotiaana tehnyt voidaan tuomita ehdollisen vankeuden tehosteeksi valvontaan yhden vuoden kolmen kuukauden ajaksi, jos tätä on pidettävä perusteltuna tekijän sosiaalisen selviytymisen edistämiseksi tai uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Liiketoimintakiellosta annetun lain (1059/1985) 3 §:n nojalla liiketoimintakieltoon voidaan määrätä silloin, kun henkilö on liiketoiminnassa muusta kuin maksukyvyttömyydestä johtuvasta syystä olennaisesti laiminlyönyt siihen liittyviä lakisääteisiä velvollisuuksia tai jos hän on liiketoiminnassa syyllistynyt rikolliseen menettelyyn, jota ei voida pitää vähäisenä, ja hänen toimintaansa on kokonaisuutena arvioiden pidettävä velkojien, sopimuskumppaneiden, julkisen talouden taikka terveen ja toimivan taloudellisen kilpailun kannalta vahingollisena. Liiketoimintakieltoon voidaan lain 2 §:n nojalla määrätä yksityinen elinkeinonharjoittaja, jolla on kirjanpitolaissa säädetty kirjanpitovelvollisuus, avoimen yhtiön yhtiömies, kommandiittiyhtiön vastuunalainen yhtiömies ja eurooppalaisen taloudellisen etuyhtymän henkilöjäsen sekä se, joka on yhteisön hallituksen jäsenenä tai toimitusjohtajana taikka muussa siihen rinnastettavassa asemassa, samoin kuin se, joka tosiasiallisesti johtaa yhteisön tai säätiön taikka ulkomaisen sivuliikkeen toimintaa taikka hoitaa sen hallintoa. Rangaistus liiketoimintakiellon rikkomisesta säädetään rikoslain 16 luvun 11 §:ssä.

Rikoslain 48 a luvun 6 §:ssä säädetään metsästyskiellosta. Pykälän 1 momentin mukaan törkeästä metsästysrikoksesta tuomittava on samalla määrättävä metsästyskieltoon vähintään kolmeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi. Tuomioistuin voi kuitenkin jättää kiellon määräämättä, jos siihen on erityisen painavia syitä. Metsästysrikoksesta tuomittava, joka on menettelyllään osoittanut ilmeistä piittaamattomuutta metsästystä koskevista säännöksistä, voidaan määrätä metsästyskieltoon vähintään yhdeksi ja enintään viideksi vuodeksi. Metsästyskieltoon määrättävä on samalla velvoitettava luovuttamaan metsästyskorttinsa riistanhoitoyhdistykselle. Metsästyskielto tuomitaan syyttäjän vaatimuksesta.

Metsästyskieltoon määrätty ei saa pykälän 2 momentin mukaan metsästyskiellon aikana metsästää eikä toimia metsästyslain 28 §:ssä tarkoitettuna metsästyksen johtajana. Metsästyskielto voidaan määrätä myös henkilölle, joka jätetään rangaistukseen tuomitsematta rikoslain 3 luvun 4 §:n 2 momentin tai 6 luvun 12 §:n 4 tai 5 kohdan nojalla. Kielto on pykälän 3 momentin mukaan voimassa muutoksenhausta huolimatta, kunnes asia on ratkaistu lainvoimaisesti.

Rikosuhrimaksusta annetun lain (669/2015) 2 §:n nojalla rikosuhrimaksun on velvollinen suorittamaan se, joka tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta. Lain nojalla maksuvelvoitteen edellytyksenä ei ole se, että rikoksella on asianomistaja. Rikosuhrimaksun ovat näin ollen velvollisia suorittamaan esimerkiksi rikoslain 48 ja 48 a luvun mukaiseen rikokseen syyllistyneet. Rikosuhrimaksun suuruus on rikosuhrimaksusta annetun lain 3 §:n 1 momentin mukaan 60 euroa, jos rangaistus tuomitaan yhdestä tai useammasta rikoksesta, joista vähintään yhdestä säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enintään kuusi kuukautta. Pykälän 2 momentin mukaan rikosuhrimaksu on 120 euroa, jos rangaistus tuomitaan yhdestä tai useammasta rikoksesta, joista vähintään yhdestä säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enemmän kuin kuusi kuukautta. Pykälän 3 momentin mukaan oikeushenkilölle määrättävä rikosuhrimaksu on 1200 euroa.

Rikoslain 2 luvun 14 a §:n mukaan joka tuomiotaan rangaistukseen maanpetos- tai valtiopetosrikoksesta taikka muusta rikoksesta vankeuteen vähintään kahdeksi vuodeksi, on tuomittava menettämään sotilasarvonsa, jollei sotilasarvon menettämistä huomioon ottaen rikoksen laatu, rikokseen johtaneet ja siitä ilmenevät seikat sekä sotilasarvon menettämisestä tekijälle aiheutuvat muut seuraukset ole pidettävä kohtuuttomana.

Julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016; jäljempänä *hankintalaki*) 80 §:ssä säädetään pakollisista poissulkemisperusteista. Pykälässä säädetään perusteista, joilla hankintayksikön on suljettava ehdokas, tarjoaja tai alihankkija tarjouskilpailun ulkopuolelle. Hankintalaissa tarkoitettu hankintayksikkö on velvollinen noudattamaan hankintalain 80 §:n pakollisia poissulkemisperusteita kyseisen lain mukaisen EU-kynnysarvon ylittävissä hankinnoissa.

Eduskunnalle on helmikuussa 2026 annettu hankintalain muuttamista koskeva hallituksen esitys HE 2/2026 vp. Esityksessä ehdotetaan lisättäväksi hankintalain 80 §:n 2 momenttiin viittaus rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaiseen törkeään ympäristön turmelemiseen ja 5 a §:n mukaiseen törkeään luonnonsuojelurikokseen. Vastaava muutos tehtäisiin myös vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016; jäljempänä *erityisalojen hankintalaki*) 84 §:n 2 momenttiin.

Suomen lainsäädäntöön sisältyy edellä todetulla tavalla säännöksiä rikoksen johdosta määrättävistä muista seuraamuksista tai toimenpiteistä. Direktiivin 5 artiklan 3 kohdan velvoitteet täyttyvät siten näiden säännösten nojalla. Kohta ei näin ollen anna aihetta muuttaa lainsäädäntöä.

3.3.4 Direktiivin 6–7 artiklat

6 artikla. *Oikeushenkilöiden vastuu.* Ympäristörikosdirektiivin 6 artiklassa velvoitetaan ulottamaan oikeushenkilön vastuu direktiivissä tarkoitettuihin rikoksiin. Artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että oikeushenkilöt voidaan saattaa vastuuseen 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista, jotka on kyseisten oikeushenkilöiden hyväksi tehnyt joko yksin tai asianomaisen oikeushenkilön toimielimen jäsenenä toimien henkilö, jonka johtava asema kyseisessä oikeushenkilössä perustuu johonkin seuraavista: a) valta edustaa oikeushenkilöä; b) valtuus tehdä päätöksiä oikeushenkilön puolesta; tai c) valtuus käyttää määräysvaltaa oikeushenkilössä.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että oikeushenkilö voidaan saattaa vastuuseen, jos 1 kohdassa tarkoitettu henkilö on laiminlyönyt ohjaus- tai valvontatehtävänsä siten, että oikeushenkilön alaisuudessa toimiva henkilö on voinut tehdä jonkin 3 ja 4 artiklassa tarkoitetun rikoksen oikeushenkilön hyväksi.

Artiklan 3 kohdassa todetaan, että artiklan 1 ja 2 kohdan mukainen oikeushenkilöiden vastuu ei estä rikosoikeudellisten menettelyjen aloittamista sellaisia luonnollisia henkilöitä vastaan, jotka tekevät 3 ja 4 artiklassa tarkoitettuja rikoksia taikka yllyttävät niihin tai avustavat niissä.

Direktiivin johdanto-osan kappaleessa 33 lausutaan oikeushenkilön vastuun luonteesta. Kappaleen mukaan, jotta direktiivin tavoitteet saavutettaisiin, niiden jäsenvaltioiden, joiden lainsäädännössä säädetään oikeushenkilöiden rikosoikeudellisesta vastuusta, olisi varmistettava, että niiden lainsäädännössä säädetään direktiivissä vahvistettujen rikosoikeudellisten seuraamusten tehokkaista, varoittavista ja oikeasuhteisista tyypeistä ja

tasoista. Suomessa oikeushenkilölle voidaan rikoslain 9 luvun mukaisesti tuomita nimenomaan rikosoikeudellinen seuraamus, jolloin 7 artiklan velvoitteiden täyttäminen säätämällä oikeushenkilön hallinnollisesta vastuusta ei Suomen osalta vaikuttaisi voivan tulla kysymykseen.

Oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään rikoslain 9 luvussa. Luvun 1 §:n mukaan yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö, jonka toiminnassa on tehty rikos, on syyttäjän vaatimuksesta tuomittava rikoksen johdosta yhteisösakkoon, jos se on tässä laissa säädetty rikoksen seuraamukseksi. Rikoslain 9 luvun 2 §:ssä säädetään rangaistusvastuun edellytyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan oikeushenkilö tuomitaan yhteisösakkoon, jos sen lakisääteiseen toimielimeen tai muuhun johtoon kuuluva taikka oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä on ollut osallinen rikokseen tai sallinut rikoksen tekemisen taikka jos sen toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi. Pykälän toisen momentin mukaan yhteisösakkoon tuomitaan, vaikkei rikoksentekijää saada selville tai muusta syystä tuomita rangaistukseen. Yhteisösakkoon ei kuitenkaan tuomita sellaisen asianomistajarikoksen johdosta, jota asianomistaja ei ilmoita syytteeseen pantavaksi, ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista.

Rikoksentekijän ja oikeushenkilön välisestä suhteesta säädetään rikoslain 9 luvun 3 §:ssä. Sen 1 momentin mukaan rikos katsotaan oikeushenkilön toiminnassa tehdyksi, jos sen tekijä on toiminut oikeushenkilön puolesta tai hyväksi ja hän kuuluu oikeushenkilön johtoon tai on virka- tai työsuhteessa oikeushenkilöön taikka on toiminut oikeushenkilön edustajalta saamansa toimeksiannon perusteella.

Direktiivin 6 artiklan 1 kohdassa tarkoitetusta samastamisvastuusta on säädetty edellä mainitulla tavalla 9 luvun 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:n 1 momentissa. Direktiivin 6 artiklan 2 kohdassa säädetystä ohjaus- tai valvontavelvollisuuden laiminlyönnistä säädetään niin ikään rikoslain 9 luvun 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:n 1 momentissa. Se, etteivät luonnollisen henkilön ja oikeushenkilön rikosoikeudellinen vastuu sulje toisiaan pois, ilmenee rikoslain 9 luvun 2 §:n 2 momentin ensimmäisestä virkkeestä, jonka mukaan yhteisösakkoon tuomitaan, vaikkei rikoksentekijää saada selville tai muusta syystä tuomita rangaistukseen.

Säännös vastaa aiemmissa Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 83 artiklan nojalla annetuissa säädöksissä määriteltyjä oikeushenkilön rangaistusvastuun perusteita koskevia velvoitteita, joiden on katsottu täyttyvän Suomen lainsäädännön nojalla (esimerkiksi HE 183/2022 vp s. 26, HE 202/2024 vp, s. 16). Myös vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin 6 artiklaan sisältyy asiallisesti vastaava velvoite. Näiden määräysten sisällön toimeenpanoon ei ole aiempien direktiivien täytäntöönpanon valvonnassa kiinnitetty huomiota.

Rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaisesti luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Rikoslain 48 a luvun 6 a §:n mukaan törkeään metsästysrikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Siltä osin kuin ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpano edellyttää uusien rangaistussäännösten säätämistä rikoslain 48 a lukuun, oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamista koskevaa sääntelyä olisi täydennettävä.

7 artikla. *Oikeushenkilöille määrättävät seuraamukset.* Direktiivin 7 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 6 artiklan 1 tai 2 kohdan nojalla vastuussa olevalle oikeushenkilölle voidaan määrätä tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia tai toimenpiteitä.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin sisältyy pääosin uuden ympäristörikosdirektiivin 7 artiklan 1 kohtaa vastaava velvoite. Vuoden 2008 direktiiviin ei sisälly muita oikeushenkilöille määrättäviä seuraamuksia koskevia velvoitteita. Uuden ympäristörikosdirektiivin 7 artiklan 2–4 kohtiin sisältyvä sääntely on siten uutta.

Rikoslain 9 luvussa säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuusta. Luvun 2 §:n mukaan oikeushenkilölle tuomitaan rangaistuksena yhteisösakko. Oikeushenkilölle, jonka toiminnassa on tehty rikos, on rikoslain 9 luvun 1 §:n mukaan tuomittava yhteisösakko, jos se on rikoslaissa säädetty rikoksen seuraamukseksi. Yhteisösakko tulee siten tuomittavaksi vain sellaisista rikoslaissa rangaistavaksi säädetyistä teoista, joihin oikeushenkilön rangaistusvastuu rikoslain mukaisesti soveltuu. Rikoslain 9 luvun säännökset täyttävät ympäristörikosdirektiivin velvoitteet direktiivin 7 artiklan 1 kohdan osalta sillä edellytyksellä, että oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltumista koskevat säännökset kattavat direktiivin täytäntöönpanon johdosta ehdotettavat uudet rangaistussäännökset.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että seuraamuksiin tai toimenpiteisiin 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista 6 artiklan 1 tai 2 kohdan nojalla vastuussa oleville oikeushenkilöille kuuluu rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia sakkoja ja niihin voi kuulua muita rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia tai toimenpiteitä, kuten a) velvoite i) ennallistaa ympäristö tietyssä ajassa, jos vahinko on korjattavissa, tai ii) maksaa korvaus ympäristölle aiheutuneesta vahingosta, jos vahinko on peruuttamaton tai rikoksentekijällä ei ole valmiuksia toteuttaa tällaista ennallistamista; b) oikeuden menettäminen julkisista varoista myönnettäviin etuuksiin tai tukiin; c) julkisen rahoituksen epääminen, mukaan lukien kielto osallistua tarjouskilpailumenettelyihin sekä avustusten, käyttöoikeuksien ja toimilupien epääminen; d) väliaikainen tai pysyvä kielto harjoittaa liiketoimintaa; e) asiaankuuluvaan rikokseen johtaneen toiminnan harjoittamista koskevien lupien ja hyväksyntöjen peruuttaminen; f) tuomioistuimen valvontaan asettaminen; g) tuomioistuimen päätös, jolla oikeushenkilö määrätään purettavaksi; h) rikoksen tekemiseen käytettyjen tilojen sulkeminen; i) velvoite ottaa käyttöön huolellisuusvelvoitejärjestelmiä ympäristönormien noudattamisen parantamiseksi; j) jos asiaan liittyy yleinen etu, sellaisen tuomioistuimen päätöksen julkaiseminen kokonaan tai osittain, joka koskee tehtyä rikosta sekä määrättyjä seuraamuksia tai toimenpiteitä, sanotun kuitenkaan rajoittamatta yksityisyyttä ja henkilötietojen suojaa koskevien sääntöjen soveltamista.

Direktiivin 7 artiklan 2 kohta edellyttää edellä todetulla tavalla, että oikeushenkilölle voidaan määrätä direktiivin 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista sakkoja, jotka voivat olla rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia. Sen lisäksi 2 kohtaan sisältyy lista muista rikosoikeudellisista tai muista kuin rikosoikeudellisista seuraamuksista tai toimenpiteistä, joita voi kuulua oikeushenkilölle määrättäviin seuraamuksiin.

Valtaosa artiklan 2 kohdassa luetelluista seuraamuksista tai toimenpiteistä on ainakin rikosoikeudellisina seuraamuksina vieraita suomalaiselle oikeusjärjestelmälle. Direktiivi ei kuitenkaan velvoita ottamaan käyttöön muita 7 artiklan 2 kohdan mukaisia seuraamuksia kuin sakot. Hankintalain ja erityisalojen hankintalain sääntelyn ja siihen ehdotettavien muutosten osalta viitataan edellä 5 artiklan arvioinnin yhteydessä todettuun.

Suomessa muuna oikeushenkilölle määrättävänä seuraamuksena voidaan mainita rikosuhrimaksu, jonka on velvollinen suorittamaan myös oikeushenkilö, joka tuomitaan yhteisösakkoon (laki rikosuhrimaksusta, 2 §).

Kun artiklan sanamuodon ei voida katsoa velvoittavan jäsenvaltioita 7 artiklan 2 kohdassa luetelluista muista seuraamuksista tai toimenpiteistä säätämiseen, rikoslain 9 luvun

yhteisösakkoa koskevien säännösten voi katsoa täyttävän 2 kohdan mukaisen seuraamuksen sisältöä koskevan velvoitteen.

Artiklan 3 kohdassa on säännökset oikeushenkilöille määrättävien sakkojen enimmäismäärän määrittelystä. Säännös poikkeaa useimmista aiemmista Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 83 artiklan nojalla annetuista direktiiveistä, joissa ei ole ollut velvoittavia säännöksiä oikeushenkilölle määrättävien sakkojen rahamäärien määrittelystä. Lähtökohdiltaan vastaavan kaltainen velvoite sisältyy tuoreeseen Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2024/1226 unionin rajoittavien toimenpiteiden rikkomiseen liittyvien rikosten ja seuraamusten määrittelystä ja direktiivin (EU) 2018/1673 muuttamisesta (jäljempänä *pakoterikosdirektiivi*). Vastaavanlaista sääntelyä sisältyy lisäksi tiettyihin neuvoteltavana oleviin Euroopan unionin lainsäädäntöehdotuksiin, jotka koskevat korruptiota (COM(2023)234 lopullinen; U 48/2023 vp), ihmissalakuljetusta (COM(2023)755 lopullinen; U 1/2024 vp) ja lapsiin kohdistuvaa seksuaaliväkivaltaa ((COM(2024)60 lopullinen; U 14/2024 vp).

Direktiivin 7 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että ainakin 6 artiklan 1 kohdan nojalla vastuussa oleville oikeushenkilöille voidaan määrätä 3 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan kuuluvista rikoksista rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia sakkoja, joiden määrä on oikeassa suhteessa menettelyn vakavuuteen sekä kyseisen oikeushenkilön yksilöllisiin, taloudellisiin ja muihin olosuhteisiin. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että tällaisten sakkojen enimmäistaso on vähintään a) 3 artiklan 2 kohdan a–l, p, s ja t alakohdan soveltamisalaan kuuluvissa rikoksissa: i) 5 prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta kokonaisliikevaihdosta joko tilikautta, jolloin rikos tehtiin, edeltäneellä tilikaudella tai tilikautta, jolloin sakon määräämispäätös tehtiin, edeltäneellä tilikaudella, tai ii) 40 000 000:aa euroa vastaava määrä; b) 3 artiklan 2 kohdan m, n, o, q ja r alakohdan soveltamisalaan kuuluvissa rikoksissa: i) 3 prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta kokonaisliikevaihdosta joko tilikautta, jolloin rikos tehtiin, edeltäneellä tilikaudella tai tilikautta, jolloin sakon määräämispäätös tehtiin, edeltäneellä tilikaudella, tai ii) 24 000 000:aa euroa vastaava määrä. Artiklan 3 kohdassa on viittaus direktiivin 3 artiklan 2 kohtaan, jossa säädetään rangaistavaksi säädettävästä tahallisesta menettelystä. Artiklan 3 kohta ei siten koske törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja, joista säädetään erikseen 3 artiklan 4 kohdassa.

Direktiivin johdanto-osan kappaleessa 33 todetaan, että direktiivissä säädettyjen, siinä määritellyistä rikoksista määrättävien sakkojen enimmäistasoja olisi sovellettava ainakin tällaisten rikosten vakavampiin muotoihin. Samassa johdantokappaleessa tuodaan esiin, että menettelyn vakavuus sekä kyseisten oikeushenkilöiden yksilölliset, taloudelliset ja muut olosuhteet olisi otettava huomioon sen varmistamiseksi, että määrättävä seuraamus on tehokas, varoittava ja oikeasuhteinen.

Direktiivin johdanto-osan kappaleen 33 mukaan jäsenvaltioiden olisi voitava vahvistaa sakkojen enimmäistasot joko prosenttiosuutena kyseisen oikeushenkilön maailmanlaajuisesta kokonaisliikevaihdosta tai kiinteinä määrinä. Kun jäsenvaltiot saattavat direktiivin osaksi kansallista lainsäädäntöään, niiden olisi johdanto-osan kappaleen mukaan päätettävä, kumpaa näistä kahdesta vaihtoehdosta ne käyttävät.

Jäsenvaltioiden valittavissa siis on, määritelläänkö enimmäissakot prosenttiosuutena oikeushenkilön liikevaihdosta vai vähintään säännöksessä mainittuina absoluuttisina enimmäismäärinä, mutta jompikumpi menetelmä on omaksuttava kansalliseen oikeusjärjestykseen.

Rikoslain 9 luvun 2 §:n mukaan oikeushenkilölle tuomitaan rangaistuksena yhteisösakko. Luvun 5 §:n mukaan yhteisösakko tuomitaan vähintään 850 ja enintään 850 000 euron suuruisena.

Rikoslain 9 luvun 5 §:ää on ehdotettu muutettavaksi hallituksen esityksessä HE 187/2025 vp, joka koskee syyteneuvottelun käyttöalan laajentamista. Ehdotuksen mukaan rikoslain 9 luvun 5 §:ään lisättäisiin uusi 2 momentti. Sen mukaan, jos yhteisösakko on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioesityksen kohteena, syyttäjä saa vaatia enintään kaksi kolmannesta siitä yhteisösakon euromäärästä, jonka syyttäjä olisi vaatinut ilman tuomioesitystä. Vastaavasti tuomioistuin saa tuomita oikeushenkilölle enintään kaksi kolmannesta siitä yhteisösakon euromäärästä, jonka tuomioistuin olisi tuominnut ilman tuomioesitystä.

Pakoterikosdirektiivin täytäntöönpanon johdosta on rikoslain 46 luvun 13 §:ssä säädetty erityissääntelyä pakoterikoksista tuomittavan yhteisösakon asteikosta. Pykälän 1 momentin mukaan säännöstelyrikokseen, törkeään säännöstelyrikokseen, pakoterikokseen, törkeään pakoterikokseen, tuottamukselliseen pakoterikokseen, salakuljetukseen, törkeään tulliselvitysrikokseen ja puolustustarvikkeiden maastavientirikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Pykälän 2 momentin mukaan poiketen siitä, mitä 9 luvun 5 §:ssä säädetään, pakoterikoksen, törkeän pakoterikoksen ja tuottamuksellisen pakoterikoksen johdosta tuomittavan yhteisösakon ylin rahamäärä on viisi prosenttia oikeushenkilön liikevaihdosta, kuitenkin vähintään 850 000 ja enintään 40 miljoonaa euroa. Pykälän 3 momentin mukaan edellä 2 momentissa liikevaihdoksi katsotaan oikeushenkilön maailmanlaajuinen kokonaisliikevaihto tai sitä vastaava tuotto yhteisösakon tuomitsemista edeltäneen vuoden tilinpäätöksen mukaisesti. Jos tilinpäätöksestä ei ole saatavissa asianmukaista tietoa, liikevaihto tai tuotto voidaan arvioida muun saatavan selvityksen perusteella. Jos oikeushenkilöllä ei ole todettavissa liikevaihtoa tai sitä vastaavaa tuottoa, määritellään yhteisösakon ylin rahamäärä 9 luvun 5 §:n nojalla.

Pakoterikosdirektiivin täytäntöönpanon valmistelussa lähtökohdaksi otettiin, että oikeushenkilön rangaistusvastuun enimmäismäärää koskevaa rikoslain 9 luvun yleistä sääntelyä tarkistetaan EU-velvoitteet huomioon ottavalla tavalla ympäristörikosdirektiivin implementoinnin yhteydessä (HE 202/2024 vp, s. 37–38, LaVM 2/2025 vp, s. 4–5). Ympäristörikosdirektiivin toimeenpanoa valmistelleen työryhmän asettamispäätökseen otettiin maininta tästä tehtävästä, joka koski nimenomaisesti sen arvioimista, miten direktiiviin sisältyvät, oikeushenkilölle määrättävää sakkoa koskevat velvoitteet voitaisiin toteuttaa rikoslain 9 luvun sääntelyä muuttamalla, mukaan lukien yhteisösakon asteikon muuttaminen yleisesti liikevaihtoon perustuvaksi. Muita oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia sääntelykysymyksiä kuin yhteisösakon enimmäismäärää ei osoitettu työryhmän arvioitavaksi.

Edellä mainittu nykyinen ympäristörikoksista tuomittavaa yhteisösakkoa koskeva rikoslain 9 luvun 2 §:n sääntely poikkeaa merkittävästi niistä kahdesta vaihtoehdosta, joilla oikeushenkilölle määrättävien sakkojen enimmäismäärä direktiivin 7 artiklan 3 kohdan mukaisesti on mahdollista määrätä. Laissa ei säädetä muunkaan tyyppisestä sakosta oikeushenkilöille direktiivissä tarkoitetuista rikoksista. Lainsäädäntöä olisi siten tältä osin muutettava.

Siinä missä 7 artiklan 1 ja 2 kohta koskevat sekä 6 artiklan 1 että 2 kohtaa, 7 artiklan 3 kohta eli säännös sakkojen enimmäismäärän vähimmäistasosta ja sen määrittämisessä sovellettavasta menetelmästä koskee vain 6 artiklan 1 kohtaa eli tilannetta, jossa rikoksen on oikeushenkilöiden hyväksi tehnyt joko yksin tai asianomaisen oikeushenkilön toimielimen jäsenenä toimien henkilö, jonka johtava asema kyseisessä oikeushenkilössä perustuu valtaan edustaa

oikeushenkilöä tai valtuutukseen tehdä päätöksiä oikeushenkilön puolesta tai käyttää määräysvaltaa oikeushenkilössä. Rikoslain 9 luvun 2 §:n mukaisesti oikeushenkilö tuomitaan yhteisösakkoon, jos sen lakisääteiseen toimielimeen tai muuhun johtoon kuuluva taikka oikeushenkilössä tosiasiallista päätösvaltaa käyttävä on ollut osallinen rikokseen tai sallinut rikoksen tekemisen taikka jos sen toiminnassa ei ole noudatettu vaadittavaa huolellisuutta ja varovaisuutta rikoksen ehkäisemiseksi. Rikoslaissa oikeushenkilön rangaistusvastuu voi siten perustua joko niin sanottuun samastamiseen eli johdon osallisuuteen rikokseen tai organisaatiohuolimattomuuteen eli vaadittavan huolellisuuden ja varovaisuuden laiminlyöntiin rikoksentekijän ollessa työntekijäasemassa. Rikoslaissa rangaistuksen määräämisen tai mittaamisen kannalta oikeushenkilön rangaistusvastuun mainitulla vastuumuodolla ei ole merkitystä, vaan rikoslain säännökset kattavat sekä direktiivin 6 artiklan 1 kohdan että 2 kohdan mukaiset tilanteet. Rikoslain sääntelyn vastaa tältä osin velvoitetta eikä lainsäädännön muutostarvetta näiltä osin ole.

Direktiivin 7 artiklan 3 kohdan velvoite rajoittuu rikoskohtaisesti siten, että se koskee 3 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan kuuluvia rikoksia. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdassa on kyse tahallisista rikoksista, ja velvollisuudesta säätää rangaistavaksi eräitä 2 kohdassa tarkoitettuja rikoksia myös törkeästä huolimattomuudesta säädetään 3 artiklan 4 kohdassa. Rikoslain 9 luvun mukainen yhteisövastuu koskee niitä rikoksia, joiden seuraamukseksi yhteisösakko on rikoslaissa säädetty, eikä 9 luvussa rajata vastuuta syyksiluettavuuden perusteella. Esimerkiksi kaikkiin rikoslain 48 luvun rikoksiin sovelletaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta, ja kaikissa rikosvastuu voi perustua joko tahallisuuteen tai törkeään huolimattomuuteen (4 §:n mukaisessa tuottamuksellisessa ympäristön turmelemisessa myös huolimattomuuteen).

Yhteisösakon mittaamisperusteista säädetään rikoslain 9 luvun 6 §:ssä. Yhteisösakon rahamäärä vahvistetaan 6 §:n 1 momentin mukaan oikeushenkilön 2 §:ssä tarkoitetun laiminlyönnin laadun ja laajuuden tai johdon osuuden sekä oikeushenkilön taloudellisen aseman mukaan. Rikoslain 9 luvun 6 §:n 2 momentin mukaan laiminlyönnin ja johdon osuuden merkitystä arvioitaessa otetaan huomioon tehdyn rikoksen laji ja vakavuus, rikollisen toiminnan laajuus, tekijän asema oikeushenkilön toimielimissä, se, osoittaako oikeushenkilön velvollisuuksien rikkominen piittaamattomuutta lain säännöksistä tai viranomaisten määräyksistä, sekä muualla laissa säädetyt rangaistuksen mittaamisperusteet. Rikoslain 9 luvun 6 §:n 3 momentin mukaan taloudellista asemaa arvioitaessa otetaan huomioon oikeushenkilön koko, vakavaraisuus, toiminnan taloudellinen tulos sekä muut oikeushenkilön talouden arvioimiseen olennaisesti vaikuttavat seikat. Lainsäädännön voi näin ollen katsoa täyttävän 7 artiklan 2 kohdan edellytyksen oikeushenkilölle määrättävien sakkojen oikeasuhtaisuudesta. Mainittujen rikoslain säännösten johdosta täyttyy myös direktiivin edellytys siitä, että oikeushenkilöiden yksilölliset, taloudelliset ja muut olosuhteet otetaan huomioon sakkoa määrättäessä.

Artiklan 3 kohdassa todetaan lisäksi, että jäsenvaltiot voivat vahvistaa sääntöjä sellaisia tapauksia varten, joissa sakon määrää ei ole mahdollista määrittää käyttäen perusteena oikeushenkilön maailmanlaajuista kokonaisliikevaihtoa tilikautta, jolloin rikos tehtiin, edeltäneellä tilikaudella tai tilikautta, jolloin sakon määräämispäätös tehtiin, edeltäneellä tilikaudella. Johdanto-osan kappaleessa 34 täsmennetään mainittua säännöstä toteamalla, että tapauksissa, joissa sakon määrää ei ole mahdollista määrittää käyttäen perusteena oikeushenkilön maailmanlaajuista kokonaisliikevaihtoa rikoksen tekemistä edeltäneellä tilikaudella tai sakon määräämispäätöstä edeltäneellä tilikaudella, jäsenvaltioiden olisi voitava ottaa huomioon muita kriteerejä, kuten maailmanlaajuinen kokonaisliikevaihto muulla tilikaudella. Jos kyseisiin sääntöihin sisältyy sakkojen kiinteiden määrien vahvistaminen, ei pitäisi olla tarpeen, että kyseisten määrien enimmäistasot saavuttavat ne tasot, jotka vahvistetaan direktiivissä kiinteinä määrinä vahvistettua sakkojen enimmäistasoa koskevaksi vähimmäisvaatimukseksi.

Edelleen johdanto-osan kappaleen 35 mukaisesti, jos jäsenvaltiot valitsevat kiinteinä määrinä vahvistettavan sakkojen enimmäistason, tällaiset tasot olisi vahvistettava kansallisessa lainsäädännössä. Tällaisten sakkojen korkeimpia tasoja olisi johdanto-osan kappaleen mukaan sovellettava taloudellisesti vahvojen oikeushenkilöiden tekemien direktiivissä määriteltyjen rikosten vakavimpiin muotoihin. Jäsenvaltioiden olisi voitava määrittää näiden sakkojen korkeimpien tasojen laskentamenetelmä, mukaan lukien niitä koskevat erityisedellytykset. Johdanto-osan kappaleessa jäsenvaltioita kehotetaan tarkastelemaan säännöllisesti kiinteinä määrinä vahvistettuja sakkojen tasoja ottaen huomioon inflaatioasteet ja muut rahan arvon vaihtelut kansallisessa lainsäädännössään säädettyjä menettelyjä noudattaen. Jäsenvaltioiden, joiden rahayksikkö ei ole euro, olisi säädettävä oman valuuttansa määräisistä sakkojen enimmäistasoista, jotka vastaavat direktiivissä määritettyjä euromääräisiä tasoja sen voimaantulopäivänä. Kyseisiä jäsenvaltioita kehotetaan myös tarkastelemaan säännöllisesti sakkojen tasoja myös suhteessa valuuttakurssin kehitykseen.

Direktiivin 7 artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan kuuluvista rikoksista (ns. kvalifioitu rikos) 6 artiklan nojalla vastuussa oleville oikeushenkilöille voidaan määrätä ankarampia rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia tai toimenpiteitä kuin 3 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan kuuluviin rikoksiin sovellettavia rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia tai toimenpiteitä. Johdanto-osan kappaleessa 37 tarkennetaan 7 artiklan 4 kohdassa säädettyä toteamalla, että jäsenvaltioiden olisi kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti säädettävä direktiivissä vahvistettua sakkojen enimmäistasoa korkeammasta rikosoikeudellisten ja muiden kuin rikosoikeudellisten sakkojen tasosta tai säädettävä muutoin ankarammista seuraamuksista tai toimenpiteistä, mukaan lukien rikosoikeudelliset tai muut kuin rikosoikeudelliset seuraamukset tai toimenpiteet taikka niiden yhdistelmä.

Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen 288 artiklan mukaan direktiivit velvoittavat saavutettavaan tulokseen nähden jokaista jäsenvaltiota, jolle se on osoitettu, mutta ne jättävät kansallisten viranomaisten valittavaksi muodon ja keinot. Direktiivin 7 artiklan 4 kohdan sanamuodon perusteella kvalifioidusta rikoksesta tulee voida määrätä ankarampia seuraamuksia kuin direktiivin mukaisista muista rikoksista, mikä on näiltä osin sääntelyllä saavutettava tulos. Ilmaisua voitaneen siten tulkita siten, että riittävää on, että tuomioistuin voi konkreettisessa tapauksessa määrätä kvalifioidusta rikoksesta ankaramman seuraamuksen kuin direktiivin mukaisista muista rikoksista.

Rikoslain 9 luvun 1 §:n mukaisesti oikeushenkilölle, jonka toiminnassa on tehty rikos, määrätään rangaistukseksi yhteisösakko. Rikoslain 6 luvun 3 §:ssä säädetään rangaistuksen määräämisen lähtökohdista. Pykälän 1 momentin mukaan rangaistusta määrättäessä on otettava huomioon kaikki lain mukaan rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Pykälän 2 momentin mukaan rangaistuksen mittaamisessa vaikuttavia perusteita ovat tämän luvun 4–8 §:ssä mainitut perusteet niiden ohella, joista muualla laissa säädetään.

Rikoslain 6 luvun 4 §:n rangaistuksen mittaamista koskevan yleisperiaatteen mukaan rangaistus on mitattava niin, että se on oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen ja vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen.

Rikoksen vahingollisuuden ja vaarallisuuden arvioinnin tulee asiaa koskevien esitöiden mukaan tapahtua suhteessa annettuun rikoskuvaukseen. Kyse on aina nimenomaan tunnusmerkistön mukaisten seurausten arvottamisesta. Siinä lähtökohtana ovat säännöksen suojeluobjekti ja suojaamistavoite. Mikä hyvänsä vahingollisuus tai vaarallisuus ei kelpaa törkeysarvostelun

perustaksi, vaan kyse täytyy olla juuri niistä vahingoista, jotka mainitaan tunnusmerkistössä ja joiden torjumiseksi tunnusmerkistö on säädetty. (HE 44/2002 vp, s. 187.)

Edellä todetulla tavalla rikoslain 9 luvun 6 §:ssä säädetään yhteisösakon mittaamisperusteista. Niitä on käsitelty asiaa koskevassa hallituksen esityksessä HE 95/1993 vp, minkä lisäksi korkein oikeus on antanut joitakin yhteisösakon mittaamisen kannalta merkityksellisiä ratkaisuja (ks. erityisesti KKO 2002:39, KKO 2009:1 ja KKO 2014:20).

Rikoslain 9 luvun säätämistä koskevan hallituksen esityksen mukaan periaatteellisena lähtökohtana 6 §:n mittaamisperusteiden soveltamisessa on, että laiminlyönnillä tai johdon osuudella ja oikeushenkilön taloudellisella asemalla olisi suunnilleen sama painoarvo yhteisösakon suuruutta määrättäessä. Täsmällisiä ohjeita siitä, mitä tämä yhtäläinen painotus yksittäistapauksissa merkitsisi, ei ole esityksessä voitu antaa, mutta siinä esitetään joitakin suuntaviivoja. Yhteisösakkoa ei periaatteen mukaan voitaisi yleensä määrätä asteikon ylemmästä puoliskosta, jos tuomittavana on taloudelliselta asemaltaan heikko oikeushenkilö, vaikka sen laiminlyönti tai johdon osuus rikokseen olisi miten vakava tahansa. Vastaavasti olisi rangaistus valittava asteikon alemmalta puolikkaalta myös silloin, kun oikeushenkilön menettely juuri ylittää rangaistusvastuun rajan, vaikka oikeushenkilön taloudellinen asema olisi poikkeuksellisenkin vahva. Taloudelliselta asemaltaan heikolle oikeushenkilölle vähäisestä laiminlyönnistä tuomittava yhteisösakko ei saisi juurikaan ylittää asteikon alarajaa. (HE 95/1993 vp, s. 39.)

Yhteisösakon rahamäärää vahvistettaessa otetaan asiaa koskevien esitöiden mukaan lähtökohdaksi oikeushenkilön velvollisuuksien rikkomisen laatu ja laajuus tai oikeushenkilön johdon osuus rikokseen. Johdon osuudella tarkoitetaan osallisuutta 2 §:n 1 momentissa käytetyssä merkityksessä, mutta myös sitä, että johto on sallinut rikoksen tekemisen. Laiminlyönnin ja johdon osuuden merkitystä arvioitaessa otetaan huomioon rikoksen laji ja vakavuus, rikollisen toiminnan laajuus, rikoksentekijän asema oikeushenkilön toimielimissä sekä se, osoittaako oikeushenkilön velvollisuuksien rikkominen piittaamattomuutta lain säännöksistä tai viranomaisten määräyksistä. Näiden ohella noudatetaan soveltuvin osin, mitä muualla laissa säädetään rangaistuksen mittaamisesta. Viimeksi mainitulla tarkoitetaan ennen kaikkea rikoslain 6 luvun säännöksistä ilmeneviä periaatteita. (HE 95/1993 vp, s. 39.)

Kun vastuu perustuu oikeushenkilön huolellisuus- ja varovaisuusvelvollisuuden rikkomiseen, yhteisösakon suuruutta määrättäessä on lähtökohdaksi esitöiden mukaan otettava se, mitä oikeushenkilön toiminnan yhteydessä tapahtunut rikos merkitsee oikeushenkilön velvollisuuksien rikkomisen seurauksena. Tehdyn rikoksen vakavuus ei siis osoita oikeushenkilön laiminlyönnin laatua ja laajuutta, vaikka silläkin voi olla merkitystä arvioitaessa laiminlyöntiä ja sen merkitystä. Sovellettaessa rikoslain 6 luvusta ilmeneviä periaatteita yhteisösakon suuruuden määräämiseen tulisi arvion tästä syystä kohdistua ensi sijassa oikeushenkilön omaan toimintaan eikä enää rikoksentekijän menettelyyn. Rikoksentekijän syyllisyys tulee arvioiduksi määrättäessä hänelle rikoksesta seuraavaa rangaistusta. (HE 95/1993 vp, s. 40.)

Hallituksen esityksen mukaan rikoksen laji yhteisörangaistuksen määräämisperusteena liittyy siihen, että lainsäädännössä osoitetaan rikoksen yleisluonteinen vakavuusaste liittämällä rikossäännökseen sitä ankarampi rangaistus mitä vakavammasta rikostyypistä on kysymys. Oikeushenkilön rangaistusvastuun perustuessa siihen, että sen laiminlyönti on tehnyt rikoksen mahdolliseksi tai ainakin olennaisesti helpottanut sen tekemistä, laiminlyöntiä voidaan usein pitää sitä vakavampana mitä ankarammin rangaistavan rikoksen tekemistä se on helpottanut. Yhteisösakkoa ankaroittavaan suuntaan voi vaikuttaa sekin, että rikos toteuttaa perusrikosta koskevan säännöksen sijasta törkeän rikostyypin tunnusmerkit. Esityksen perusteena on se, että

oikeushenkilöiden on erityisesti pidettävä huolta, ettei niiden puolesta tai hyväksi tehdä törkeysasteeltaan vakavia rikoksia. Oikeushenkilön johdon ollessa rikokseen osallisena rikoksen merkitys mittaamisessa korostuu. Kun mikään rikoksesta erillinen velvollisuuksien laiminlyöminen ei tällaisessa tapauksessa ole oikeushenkilön rankaisemisen edellytyksenä, voi tehdyn rikoksen lajilla ja vakavuudella olla ratkaiseva merkitys oikeushenkilön menettelyn moitittavuutta arvioitaessa. (HE 95/1993 vp, s. 40.)

Kun kvalifioidulla rikoksella aiheutetaan sen suojaamalle oikeushyvälle eli ympäristölle (direktiivissä määritellyllä tavalla) arvokkaan kohteen tuhoutuminen tai laajalle levinnyt ja huomattava vahinko, joka on joko peruuttamaton tai pitkäkestoinen, voidaan pitää rikoslain 6 ja 9 luvun säännösten ja niitä koskevien esitöiden perusteella selvänä, että kvalifioidun rikoksen huomattava vahingollisuus vaikuttaa oikeushenkilölle määrättävää seuraamusta ankaroittavasti, kun verrataan muihin direktiivin mukaisiin rikoksiin, joilla ei ole aiheutettu mainitun kaltaista vahinkoa. Voidaan siten lähteä siitä, että ympäristörikosdirektiivin 7 artiklan 4 kohdan velvoite tulee täytetyksi rikoslain 6 ja 9 luvun säännösten ja niitä koskevien esitöiden mukaisesti.

Direktiivin 7 artiklan 4 kohdan kannalta merkityksellistä on myös 5 artiklan tarkastelun yhteydessä mainittu hankintalain ja erityisalojen hankintalain pakollisia poissulkemisperusteita koskeva sääntely. Esityksessä ehdotettavalla tavalla hankintalain 80 §:n 2 momentin ja erityisalojen hankintalain 84 §:n 2 momentin mukaiseksi pakolliseksi poissulkemisperusteeksi säädettäisiin se, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä tarkoitetusta ympäristön tuhoamisesta, josta säätämistä ehdotetaan direktiivin 3 artiklan 3 kohdan velvoitteiden täyttämiseksi. Hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin ehdotettavan muutoksen johdosta ympäristön tuhoamisesta aiheutuisi tietyissä tilanteissa hankintalaissa ja erityisalojen hankintalaissa tarkoitettuna tarjoajana tai ehdokkaana toimivalle oikeushenkilölle seuraamus, jossa se suljettaisiin tarjouskilpailun ulkopuolelle. Vaikka edellä 5 artiklan tarkastelun yhteydessä todetulla sekä jäljempänä jaksoissa 4.1.3 ja 7.7 käsiteltävällä tavalla vastaava seuraamus aiheutuisi myös tarjoajalle tai ehdokkaalle, jonka hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu tietyistä muistakin ympäristörikoksista, ympäristön tuhoamista koskevan tuomion lisäämisen pakolliseksi poissulkemisperusteeksi voidaan katsoa osaltaan toteuttavan ympäristörikosdirektiivin 7 artiklan 4 kohdan velvoitetta.

3.3.5 Direktiivin 8–9 artiklat

8 artikla. *Raskauttavat asianhaarat.* Direktiivin 8 artiklassa säädetään raskauttavista asianhaaroista. Artiklan mukaan siltä osin kuin seuraavat olosuhteet eivät kuulu 3 artiklassa tarkoitettujen rikosten tunnusmerkistötekijöihin, jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 ja 4 artiklassa tarkoitettujen asianomaisten rikosten yhteydessä raskauttavana asianhaarana voidaan kansallisen lainsäädännön mukaisesti pitää yhtä tai useampaa seuraavista olosuhteista: a) rikos on aiheuttanut ekosysteemin tuhoutumisen tai aiheuttanut sille peruuttamatonta tai pitkäkestoista huomattavaa vahinkoa; b) rikos on tehty osana neuvoston puitepäätöksessä 2008/841/YOS tarkoitetun rikollisjärjestön toimintaa; c) rikokseen on liittynyt se, että rikoksentekijä on käyttänyt vääriä tai väärennettyjä asiakirjoja; d) rikoksen on tehnyt julkisen viran haltija tehtäviään suorittaessaan; e) rikoksentekijä on aiemmin tuomittu lainvoiman saaneella tuomiolla saman tyyppisistä rikoksista kuin 3 tai 4 artiklassa tarkoitetut rikokset; f) rikos on tuottanut tai sen on odotettu tuottavan merkittäviä taloudellisia hyötyjä, tai sen avulla on vältetty huomattavia kuluja, joko suoraan tai välillisesti, siltä osin kuin tällaiset hyödyt tai kulut voidaan määrittää; g) rikoksentekijä on tuhonnut todisteita tai pelotellut todistajia tai asianosaisia; h) rikos on tehty alueella, joka on osoitettu direktiivin 2009/147/EY

4 artiklan 1 tai 2 kohdan nojalla erityiseksi suojelualueeksi, tai alueella, joka on määritetty direktiivin 92/43/ETY 4 artiklan 4 kohdan nojalla erityiseksi suojelualueeksi, tai alueella, joka on luetteloitu yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi direktiivin 92/43/ETY 4 artiklan 2 kohdan nojalla. Artiklan toisen kappaleen mukaan artiklan a alakohdassa tarkoitettua raskauttavaa asianhaaraa ei sovelleta 3 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan kuuluviin rikoksiin.

Raskauttavia asianhaaroja koskevaa artiklaa selitetään johdanto-osan kappaleessa 40. Käytännössä määrättyjä seuraamustasoja olisi johdanto-osan kappaleen mukaan edelleen lähennettävä ja tällaisten tasojen vaikuttavuutta edistettävä ottamalla käyttöön yhteisiä raskauttavia asianhaaroja, jotka vastaavat tehdyn rikoksen vakavuutta. ”Raskauttavien asianhaarojen” käsitteen olisi ymmärrettävä tarkoittavan joko tosiseikkoja, joiden perusteella tuomari voi määrätä samasta rikoksesta ankarampia rangaistuksia kuin siitä tavallisesti määrättäisiin ilman tällaisia tosiseikkoja, tai mahdollisuutta käsitellä useita rikoksia kumulatiivisesti seuraamuksen tason nostamiseksi. Jäsenvaltioilla ei sen vuoksi ole velvollisuutta säätää erityisistä raskauttavista asianhaaroista silloin, kun kansallisessa lainsäädännössä jo säädetään erillisistä rikoksista, jotka saattaisivat johtaa ankarampiin seuraamuksiin.

Lisäksi johdanto-osan kappaleessa 41 todetaan, että jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että vähintään yksi direktiivissä säädetyistä raskauttavista ja lieventävistä asianhaaroista säädetään mahdolliseksi raskauttavaksi tai lieventäväksi asianhaaraksi niiden oikeusjärjestelmässä sovellettavien sääntöjen mukaisesti. Lisäksi johdanto-osan kappaleessa tuodaan esiin, että joka tapauksessa olisi jatkossakin oltava tuomarin tai tuomioistuimen harkintavallassa päättää, kovennetaanko vai lievennetäänkö tuomiota, kunkin yksittäistapauksen erityisolosuhteet huomioon ottaen.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly raskauttavia asianhaaroja koskevaa velvoitetta.

Direktiivi edellyttää, että yhtä tai useampaa 8 artiklassa luetelluista seikoista voidaan pitää raskauttavana asianhaarana. Direktiivi ei siten velvoita siihen, että kaikkia artiklassa lueteltuja seikkoja voitaisiin pitää raskauttavina asianhaaroina. Velvoitteen täyttämiseksi on riittävää, että lainsäädäntöön sisältyy vähintään yksi artiklassa listatuista seikoista.

Johdanto-osan kappaleessa 40 todetusta seuraa, että 8 artiklassa luetelluista raskauttavista asianhaaroista ei olisi myöskään säädettävä nimenomaista koventamisperustetta. Riittävää velvoitteen täyttämiseksi olisi myös se, että kyseisessä artiklassa lueteltu raskauttava asianhaara olisi itsessään rangaistava teko ja että usean rangaistussäännöksen soveltaminen yhdessä johtaisi seuraamuksen tason nousuun. Säännöksen velvoitteen voidaan katsoa täyttyvän myös sillä, että jokin siinä mainittu seikka johtaa asiallisesti ankarampaan rangaistukseen esimerkiksi siitä syystä, että henkilö tuomitaan rikoksen törkeästä tekomuodosta.

Direktiivin 8 artiklan johdantolauseessa viitataan direktiivin 3 artiklaan, jossa on rikosten määritelmät, sekä 4 artiklaan, jossa säädetään yrityksestä, yllytyksestä ja avunannosta. 8 artiklassa mainittujen raskauttavien asianhaarojen – tai vähintään yhden niistä – tulisi siten olla käytettävissä myös 4 artiklan kattamissa tilanteissa.

Säännös vastaa perusluonteeltaan aikaisempia rikosoikeudellisissa direktiiveissä olevia raskauttavia seikkoja koskevia säännöksiä, joiden ei ole katsottu edellyttävän muutoksia lainsäädäntöön (esim. HE 183/2020 vp s. 24–26). Näin on arvioitu myös Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2024/1226 unionin rajoittavien toimenpiteiden rikkomiseen liittyvien rikosten ja seuraamusten määrittelystä ja direktiivin (EU) 2018/1673 muuttamisesta

täytäntöönpanoa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 202/2024 vp, s. 18). Pakoterikosdirektiivin vastaavaan artiklaan sisältyy useita samoja raskauttavia asianhaaroja kuin ympäristörikosdirektiiviin.

Direktiivin 8 artiklan a alakohdassa on kyse siitä, että rikos on aiheuttanut ekosysteemin tuhoutumisen tai aiheuttanut sille peruuttamatonta tai pitkäkestoista huomattavaa vahinkoa. Artiklassa todetaan, että kyseistä asianhaaraa ei sovelleta 3 artiklan 3 kohdan soveltamisalaan kuuluviin rikoksiin. Direktiivin 3 kohdan 3 kohdassa säädetään kvalifioidusta rikoksesta.

Ekosysteemi on määritelty direktiivin 2 artiklan 2 kohdan c alakohdassa. Sen mukaan ”ekosysteemillä” tarkoitetaan dynaamista kokonaisuutta, jossa kasvi-, eläin-, sieni- ja pieneliöyhteisöt ovat elottomassa ympäristössään toisiinsa vuorovaikutussuhteessa toiminnallisena yksikkönä ja joka kattaa luontotyypit, lajien elinympäristöt ja lajien kannat. Ekosysteemin käsitettä selitetään lisäksi johdanto-osan kappaleessa 13. Sen mukaan ekosysteemin olisi käsitettävä myös ekosysteemipalvelut, joiden kautta ekosysteemi myötävaikuttaa suoraan tai välillisesti ihmisten hyvinvointiin, ja ekosysteemitoiminnot, joilla tarkoitetaan luonnollisia prosesseja jossakin ekosysteemissä. Pienemmät yksiköt, kuten mehiläispesä, muurahaiskeko tai kanto, voivat olla osa ekosysteemiä, mutta niitä ei johdanto-osan kappaleen mukaan pitäisi katsoa itsessään ekosysteemiksi direktiiviä sovellettaessa.

Rikoslain 48 luvun 2 §:ssä säädetään törkeästä ympäristön turmelemisesta. Säännöksen 1 momentin 1 kohdan mukainen kvalifiointiperuste koskee tilannetta, jossa ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus tai muut seikat. Se, että rikoksessa aiheutetaan ekosysteemin tuhoutuminen tai peruuttamatonta tai pitkäkestoista huomattavaa vahinkoa ekosysteemille, tarkoittaa monesti ympäristölle aiheutettua erityisen suurta vahinkoa. Tällaisessa tilanteessa soveltuisi siten törkeää ympäristön turmelemista koskeva säännös. Direktiivin 8 artiklan a alakohdan mukaisen seikan voisi edellä todetulla tavalla katsoa johtavan ankarampaan rangaistukseen törkeää ympäristön turmelemista koskevan säännöksen soveltuessa.

Rikoslain 48 luvun 5 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta oikeudettomasti hävittää tai turmelee luonnonsuojelulaissa (9/2023) tai sen nojalla suojeltavaksi tai rauhoitetuksi säädetyn tai määrätyn taikka toimenpiderajoituksen alaisen tai toimenpidekieltoon määrätyn luonnonalueen, eläimen, kasvin tai muun luontoon kuuluvan kohteen on tuomittava luonnonsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. Rikoslain 48 luvun 5 a §:ssä on törkeää luonnonsuojelurikosta koskeva säännös, jonka 1 momentin 1 kohdan mukaisena kvalifiointiperusteena on se, että rikoksella aiheutetaan vakavaa vaaraa tai vahinkoa eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle ottaen huomioon rikoksen kohteena olevan eliölajin erityinen harvinaisuus tai uhanalaisuus taikka eliölajille, luonnonalueelle tai muulle luontoon kuuluvalle kohteelle aiheutetun vaaran tai vahingon pitkäaikaisuus tai laaja ulottuvuus.

Luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistö edellyttää, että luonnonalue, eläin, kasvi tai muu luontoon kuuluva kohde on luonnonsuojelulaissa tai sen nojalla säädetty tai määrätty suojeltavaksi tai rauhoitetuksi tai on toimenpiderajoituksen alaisena tai toimenpidekiellossa. Direktiivin 8 artiklan a alakohtaan ja 2 artiklan 2 kohdan c alakohdan ekosysteemin määritelmään ei sen sijaan sisälly edellytystä ekosysteemiä koskevista suojelu- tai rajoitustoimista, joten 8 artiklan a alakohdan voi katsoa koskevan mitä tahansa ekosysteemiä. Artiklan a alakohdan voi siten tältä osin katsoa olevan luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistöä laajempi.

Direktiivin 8 artiklan a alakohdan mukaisen seikan voisi siten edellä todetulla tavalla katsoa johtavan ankarampaan rangaistukseen erityisesti ympäristön turmelemisen tilanteissa rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisesti mutta ei kuitenkaan kaikissa direktiivin sisältämien kriminalisointivelvoitteiden tilanteissa. Suomen lainsäädäntö ei siten täysin vastaa kyseistä raskauttavaa asianhaaraa.

Artiklan b alakohdassa tarkoitetun järjestäytyneen rikollisuuden torjunnasta annetun neuvoston puitepäätöksen 2008/841/YOS 1 artiklan 1 alakohdan mukaan rikollisjärjestöllä tarkoitetaan rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka on ollut olemassa jonkin aikaa ja joka koostuu useammasta kuin kahdesta henkilöstä, jotka toimivat yhdessä tehdäkseen rikoksia, joista voi enimmillään seurata vähintään neljän vuoden pituinen tai sitä ankarampi vankeusrangaistus tai vapaudenriiston käsittävä turvaamistoimenpide, saadakseen niistä suoraan tai välillisesti taloudellista tai muuta aineellista hyötyä. Rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan rangaistuksen koventamisperuste on muun muassa rikoksen tekeminen osana järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaa. Pykälän 2 momentin mukaan järjestäytyneellä rikollisryhmällä tarkoitetaan vähintään kolmen henkilön muodostamaa tietyn ajan koossa pysyvää rakenteeltaan jäsentynyttä yhteenliittymää, joka toimii yhteistuumin tehdäkseen rikoksia, joista säädetty enimmäisrangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, taikka 11 luvun 10 §:ssä tai 15 luvun 9 §:ssä tarkoitettuja rikoksia. Rikoslain säännökset vastaavat puitepäätöksen 2008/841/YOS velvoitteita (HE 263/2014 vp s. 4–5). Rikoslain 6 luvun 5 §:n mukainen järjestäytyneitä rikollisryhmiä koskeva koventamisperuste soveltuu kaikkiin rikoksiin ja siten myös ympäristörikosdirektiivin 3 ja 4 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin direktiivin edellyttämällä tavalla. Jo yksin kyseinen rikoslain säännös riittää näin ollen täyttämään direktiivin raskauttavia asianhaaroja koskevan 8 artiklan mukaisen velvoitteen.

Artiklan c alakohdassa tarkoitettu väärän tai väärennetyn asiakirjan käyttäminen voi tulla rangaistavaksi rikoslain 33 luvun 1–3 §:n nojalla väärennysrikoksena direktiivin mukaisen ympäristörikoksen lisäksi. Tämä voi johtaa ankarampaan rangaistukseen rikoslain yhteistä rangaistusta koskevan 7 luvun säännösten nojalla.

Artiklan d alakohdassa tarkoitettu rikoksen tekeminen julkisen viran haltijana tehtäviä suoritettaessa voi tulla erikseen rangaistavaksi rikoslain 40 luvun virkarikossäännösten nojalla. Myös d alakohdassa tarkoitetussa tilanteessa voisi siten tulla sovellettavaksi usea rangaistussäännös, mikä johtaisi rikoslain 7 luvun mukaisesti ankarampaan rangaistukseen.

Artiklan e alakohdassa tarkoitettu rikoksentekijän aiempi vastaava rikollisuus on rikoslain 6 luvun 5 §:n 1 momentin 5 kohdan nojalla rangaistuksen koventamisperuste, jos sen ja uuden rikoksen suhde rikosten samankaltaisuuden johdosta tai muuten osoittaa tekijässä ilmeistä piittaamattomuutta lain kielloista ja käskyistä.

Artiklan f alakohdassa todettu seikka, jonka mukaan rikos on tuottanut tai sen on odotettu tuottavan merkittäviä taloudellisia hyötyjä, tai sen avulla on vältetty huomattavia kuluja, joko suoraan tai välillisesti, siltä osin kuin tällaiset hyödyt tai kulut voidaan määrittää, voisi johtaa ankarampaan seuraamukseen esimerkiksi sen perusteella, että esimerkiksi törkeän ympäristön turmelemisen ja törkeän luonnonsuojelurikoksen ankaroittamisperusteisiin kuuluu huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu. Kyseisten ankaroittamisperusteiden soveltamista ei direktiivin täytäntöönpanossa ehdoteta supistettavan. Voitaneen lähteä myös siitä, että sikäli kuin säädetään uusia rangaistussäännöksiä törkeistä tekomuodoista, myös niihin on perusteltua lisätä ko. kvalifiointiperuste.

Artiklan g alakohdassa tarkoitettu todisteiden tuhoaminen tai todistajien tai asianosaisten pelottelu voisi tulla erikseen rangaistavaksi rikoslain 15 luvun 7–8 §:ssä säädetyn

todistusaineiston vääristelemistä, 9 §:ssä säädetyn oikeudenkäytössä kuultavan uhkaamista tai 11 §:ssä säädetyn rikoksentekijän suojelemista koskevan säännöksen nojalla.

Artiklan h alakohdan mukainen raskauttava asianhaara on se, että rikos on tehty alueella, joka on osoitettu direktiivin 2009/147/EY 4 artiklan 1 tai 2 kohdan nojalla erityiseksi suojelualueeksi, tai alueella, joka on määritetty direktiivin 92/43/ETY 4 artiklan 4 kohdan nojalla erityiseksi suojelualueeksi, tai alueella, joka on luetteloitu yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi direktiivin 92/43/ETY 4 artiklan 2 kohdan nojalla. Myös tämän ankaroittavan seikan kannalta voidaan viitata a alakohdan tavoin rikoslain 48 luvun 2 §:ään törkeästä ympäristön turmelemisesta ja sen vahingon tai vaaran erityistä suuruutta koskevaan kvalifiointiperusteeseen (1 kohta). Vaaran suuruutta koskevassa arvioinnissa muuna seikkana voitaneen huomioida se, että rikos on tehty 8 artiklan h alakohdassa mainitulla luontoarvoiltaan erityisellä tai erityisen herkällä alueella.

Joiltakin osin 8 artiklan h alakohdan mukainen seikka toteutuu myös rikoslain 48 luvun 5 a §:n törkeää luonnonsuojelurikosta koskevassa säännöksessä ja erityisesti sen 1 kohdan mukaisessa kvalifiointiperusteessa. Erityisesti mainittu kvalifiointiperuste on merkityksellinen 8 artiklan h alakohdan suhteen luontotyyppien suojelun kannalta.

Rikoslain 48 luvun 5 a §:n mainitun kvalifiointiperusteen ei kuitenkaan voi katsoa olevan asiallisesti 8 artiklan h alakohtaa vastaava, eikä se myöskään kata kaikkia direktiivin sisältämien kriminalisointivelvoitteiden kattamia tekoja.

Edellä todetun perusteella voidaan todeta, että rikoslaissa on useita säännöksiä, joiden nojalla tuomioistuin voi määrätä rangaistuksen ankarammaksi 8 artiklassa tarkoitettujen seikkojen perusteella. Direktiivin 8 artikla ei siten anna aihetta muuttaa lainsäädäntöä.

9 artikla. *Lieventävät asianhaarat.* Direktiivin 9 artiklassa säädetään lieventävistä asianhaaroista. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 ja 4 artiklassa tarkoitettujen asianomaisten rikosten yhteydessä lieventävänä asianhaarana voidaan kansallisen lainsäädännön mukaisesti pitää yhtä tai useampaa seuraavista olosuhteista: a) rikoksentekijä palauttaa ympäristön sen aiempaan tilaan, jos tällainen palauttaminen ei ole velvoite direktiivin 2004/35/EY nojalla, tai ryhtyy ennen rikostutkinnan aloittamista toimiin vahingon vaikutuksen ja laajuuden minimoimiseksi tai korjaa vahingon; b) rikoksentekijä antaa hallinto- tai oikeusviranomaisille tietoja, joita nämä eivät olisi voineet muutoin saada ja joiden avulla nämä voivat i) tunnistaa tai tuoda oikeuden eteen muut rikoksentekijät; ii) löytää todisteita.

Lieventävien asianhaarojen osalta direktiivin johdanto-osan kappaleessa 41 todetaan, että jäsenvaltioiden olisi varmistettava, että vähintään yksi direktiivissä säädetyistä raskauttavista ja lieventävistä asianhaaroista säädetään mahdolliseksi raskauttavaksi tai lieventäväksi asianhaaraksi niiden oikeusjärjestelmässä sovellettavien sääntöjen mukaisesti.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly lieventäviä asianhaaroja koskevaa velvoitetta.

Kuten 8 artiklassa tarkoitettujen raskauttavien seikkojen osalta, myös lieventäviä asianhaaroja koskevan 9 artiklan sanamuoto yhdessä johdanto-osan kappaleen tekstin kanssa merkitsee siten sitä, että kansallisesti on täytäntöönpantava vähintään yksi eli joko artiklan a tai b alakohdassa mainittu seikka.

Direktiivin 9 artiklan johdantolauseessa viitataan direktiivin 3 artiklaan, jossa on rikosten määritelmät, sekä 4 artiklaan, jossa säädetään yrityksestä, yllytyksestä ja avunannosta. Ainakin yhden 9 artiklassa mainitun seikan tulisi siten olla käytettävissä myös 4 artiklan kattamien rikosten kohdalla.

Rikoslakiin ei sisälly nimenomaisesti 9 artiklan a alakohdan sanamuotoa vastaavaa lieventämisperustetta. Rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohdan mukaisesti rangaistuksen lieventämisperuste on kuitenkin tekijän ja asianomistajan välillä saavutettu sovinto, tekijän muu pyrkimys estää tai poistaa rikoksensa vaikutuksia taikka hänen pyrkimyksensä edistää rikoksensa selvittämistä. Siinä, että rikoksentekijä palauttaa ympäristön sen aiempaan tilaan tai ryhtyy toimiin vahingon vaikutuksen ja laajuuden minimoimiseksi tai korjaa vahingon, voi katsoa olevan kyse rikoksen vaikutusten estämisestä tai poistamisesta.

Artiklan b alakohdan i alakohdan voidaan katsoa viittaavan niin sanottuun kruununtodistajajärjestelmään, jossa omaa rangaistusta voi saada alennettua sillä, että auttaa saattamaan muita henkilöitä rikosoikeudelliseen vastuuseen. Suomen oikeusjärjestelmään ei tällaista sääntelyä sisälly, eikä kansallinen lainsäädäntö siten täysin vastaa artiklan b alakohtaa. Tällaisen järjestelmän säätäminen merkitsisi oikeusjärjestelmän perustavanlaatuista ja periaatteellista muutosta, jonka vaikutukset olisivat huomattavasti laajemmat kuin mitä direktiivillä tavoitellaan. Tällaiseen muutokseen ryhtymistä olisi vältettävä yhtä rikoslajia koskevan direktiivin täytäntöönpanossa (LaVL 34/2022 vp, s. 6).

Artiklan b alakohdan ii alakohdan tavoitteita vastaavia säännöksiä sisältyy kansalliseen lainsäädäntöön. Tältäkin osin voidaan viitata edellä mainittuun rikoslain 6 luvun 6 §:n 3 kohtaan. Lisäksi luvun 8 a §:n mukaan rangaistus määrätään noudattaen lievennettyä rangaistusasteikkoa, jos tekijä on myötävaikuttanut rikoksensa selvittämiseen syyteneuvotteluun liittyen siten kuin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 1 luvun 10 ja 10 a §:ssä ja 5 b luvussa sekä esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 10 a §:ssä säädetään.

Rikoslain 6 luvun 6 §:n mukainen lieventämisperuste soveltuu kaikkiin rikoksiin ja siten myös ympäristörikosdirektiivin 3 ja 4 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin direktiivin edellyttämällä tavalla.

Edellä todetun perusteella voidaan lähteä siitä, että rikoslain säännökset täyttävät sen, mitä 9 artiklassa edellytetään, ja ettei artikla anna aihetta lainsäädännön muuttamiseen.

3.3.6 Direktiivin 10–13 artiklat

10 artikla. *Varojen jäädyttäminen ja menetetyksi tuomitseminen.* Ympäristörikosdirektiivin 10 artiklassa säädetään varojen jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta. Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly varojen jäädyttämistä ja menetetyksi tuomitsemista koskevaa velvoitetta, eli kyse on uudesta velvoitteesta.

Direktiivin 10 artiklan 1 kappaleen mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet 3 ja 4 artiklassa tarkoitettujen rikosten rikoksentekovälineiden ja rikosten tuottaman hyödyn jäljittämisen, tunnistamisen, jäädyttämisen ja menetetyksi tuomitsemisen mahdollistamiseksi.

Artiklan 2 kappaleen mukaan jäsenvaltioiden, joita Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2014/42/EU sitoo, on toteutettava ensimmäisessä kappaleessa tarkoitetut toimenpiteet mainitun direktiivin mukaisesti.

Menettämisseuraamuksia käsitellään lisäksi johdanto-osan kappaleessa 49. Sen mukaan, jos rikoksentekijät ovat saaneet taloudellista hyötyä, tällainen hyöty olisi tuomittava menetetyksi. Jäsenvaltioiden olisi toteutettava tarvittavat toimenpiteet, joiden avulla rikoksen tuottamaa jäädytettyä ja menetetyksi tuomittua hyötyä ja rikoksentekovälineitä voidaan hallinnoida asianmukaisesti niiden luonne huomioon ottaen. Jäsenvaltioiden olisi johdanto-osan kappaleen mukaan harkittava sellaisten toimenpiteiden toteuttamista, joiden avulla menetetyksi tuomittua omaisuutta voidaan käyttää mahdollisuuksien mukaan ympäristön ennallistamisen tai aiheutetun vahingon korjaamisen rahoittamiseen taikka korvauksen suorittamiseen ympäristövahingosta kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Artiklan 2 kappaleessa on todettu, että jäsenvaltioiden, joita direktiivi rikoksentekovälineiden ja rikoshyödyn jäädyttämisestä ja menetetyksi tuomitsemisesta Euroopan unionissa (2014/42/EU) koskee, on toteutettava artiklan 1 kappaleessa mainitut rikosten rikoksentekovälineiden ja rikosten tuottaman hyödyn jäljittäminen, tunnistaminen, jäädyttäminen ja menetetyksi tuomitseminen kyseisen vuoden 2014 konfiskaatiodirektiivin mukaisesti. Jäljittämisestä ja tunnistamisesta säädetään direktiivissä nimenomaisesti vain tuomion jälkeisen vaiheen osalta (9 artikla), minkä lisäksi käsitteistä on yksittäisiä mainintoja direktiivin johdanto-osassa. Direktiivi korvataan vuonna 2024 annetulla direktiivillä (EU) 2024/1260 varojen takaisinhankinnasta ja menetetyksi tuomitsemisesta, jonka kansallisen täytäntöönpanon määräaika on 23.11.2026. Viimeksi mainitussa direktiivissä säädetään aikaisempaa perusteellisemmin myös jäljittämisestä ja tunnistamisesta, varsinkin tuomiota edeltävässä vaiheessa.

Jäljittämisestä ja tunnistamisesta säädetään muun ohella poliisilaissa (872/2011), esitutkintalaissa (805/2011) ja sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa (672/2002), jäädyttämisestä pakkokeinolaissa ja menetetyksi tuomitsemisesta rikoslain 10 luvussa.

Kansalliset säännökset vuoden 2014 konfiskaatiodirektiivin 9 artiklassa tarkoitetusta tuomion jälkeisessä vaiheessa tapahtuvasta jäljittämisestä ja tunnistamisesta ovat sakon täytäntöönpanosta annetussa laissa, jonka 4 luvussa säädetään menettämisseuraamusten täytäntöönpanosta. Lain 38 §:n 1 momentin mukaan, kun omaisuuden valtiolle menetetyksi tuomitsemista koskeva ratkaisu on tullut täytäntöönpanokelpoiseksi, omaisuus on asianomaisen valtion viranomaisen määräyksen mukaisesti otettava valtion käyttöön, myytävä tai hävitettävä (täytäntöönpanotoimi). Menettämisseuraamuksen panee täytäntöön poliisi taikka tulli tai rajavartiolaitos (pykälän 3 momentti). Pykälän 2 momentin mukaan rahamääräisen menettämisseuraamuksen täytäntöönpanoon sovelletaan lain 2 luvun säännöksiä saatavan täytäntöönpanosta siltä osin kuin menetetyksi tuomittu rahamäärä ei ole poliisiviranomaisen hallussa ja lain 4 luvussa ei toisin säädetä. Siten esinekonfiskaation täytäntöönpanosta huolehtii edellä mainittu esitutkintaviranomainen ja arvokonfiskaation täytäntöönpanosta oikeusrekisterikeskus (HE 4/2016 vp, s. 21). Täytäntöönpanotoimet voivat sisältää myös määritelmässä tarkoitettua jäljittämistä ja tunnistamista. Sakon täytäntöönpanosta annetun lain säännöksiä ei vuoden 2014 konfiskaatiodirektiivin kansallisen täytäntöönpanon yhteydessä muutettu, vaan niiden katsottiin täyttävän direktiivin vaatimukset.

Vuoden 2014 konfiskaatiodirektiivi ei sisällä konkreettisia velvollisuuksia tuomiota edeltävästä jäljittämisestä ja tunnistamisesta. Tällaisia toimia voivat kansallisesti olla toimet rikosten ennalta estämiseksi, paljastamiseksi ja selvittämiseksi ennen esitutkinnan aloittamista, kun tavoitteena on määrittää rikoksentekovälineet, rikoshyöty tai rikollisesta toiminnasta mahdollisesti peräisin oleva omaisuus. Tällaisista toimista säädetään poliisilaissa, jonka 1 luvun 1 §:n mukaan poliisin tehtävänä on muun ohella rikosten ennalta estäminen, paljastaminen ja selvittäminen. Muiden esitutkintaviranomaisten osalta vastaavanlaisia säännöksiä on rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015), rikostorjunnasta Rajavartiolaitoksesta

annetussa laissa (108/2018) sekä sotilaskurinpidosta ja rikostorjunnasta Puolustusvoimissa annetussa laissa (89/2025).

Esitutkintavaiheessa jäljittämisestä ja tunnistamisesta säädetään esitutkintalain 1 luvun 2 §:n 1 momentissa, jonka mukaan esitutkinnassa selvitetään muun ohella rikoksella aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty ja mahdollisuudet rikoksella saadun omaisuuden palauttamiseksi ja rikoksen johdosta tuomittavan menettämisseuraamuksen tai asianomistajalle tulevan vahingonkorvauksen täytäntöönpanemiseksi (1–2 kohta). Lisäksi esitutkintalain 3 luvun 5 §:n 2 momentissa säädetään esitutkinnan toimittamisesta alle 15-vuotiaan tekemän epäillyn rikollisen teon johdosta, jolloin muun ohella tarvittaessa selvitetään menettämisseuraamuksen edellytykset. Myös eräät pakkokeinolaissa viranomaisille annetut toimivaltuudet voivat tarkoittaa määritelmän mukaista jäljittämistä ja tunnistamista, kuten kotietsintä (8 luvun 2 §).

Edellä sanotun perusteella ympäristörikosdirektiivin 10 artiklan velvoitteet jäljittämisestä ja tunnistamisesta eivät edellytä kansallisen lainsäädännön muuttamista.

Menettämisseuraamuksista säädetään rikoslain 10 luvussa, ja direktiivissä tarkoitettua jäädyttämistä vastaavat pakkokeinolain 6 luvun vakuustakavarikkoa ja 7 luvun takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä koskevat säännökset. Artiklan 2 kappaleessa viitatun konfiskaatiodirektiivin (2014/42/EU) edellyttämät lainsäädäntömuutokset tulivat voimaan syyskuun 2016 alussa (HE 4/2016 vp). Konfiskaatiodirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä muutettiin rikoslain 10 lukua sekä vakuustakavarikkoa, takavarikoimista ja asiakirjan jäljentämistä koskevia pakkokeinolain 6 ja 7 lukuja (rikoslain 10 luvun muuttamisesta annettu laki 356/2016 sekä pakkokeinolain 6 ja 7 luvun muuttamisesta annettu laki 357/2016).

Hyödyn menettämisestä säädetään rikoslain 10 luvun 2 §:ssä, jonka 1 momentin mukaan valtiolle on tuomittava menetetyksi rikoksen tuottama taloudellinen hyöty, jolla tarkoitetaan 1) rikoksella välittömästi saatua omaisuutta, 2) 1 kohdassa tarkoitetun omaisuuden sijaan tullutta omaisuutta, 3) 1 ja 2 kohdassa tarkoitetun omaisuuden tuottoa, 4) 1–3 kohdassa tarkoitetun omaisuuden ja tuoton arvoa, 5) rikoksella saadun säästön arvoa. Luvun 3 §:ssä säädetään laajennetusta hyödyn menettämisestä.

Rikoksentekovälineiden tuomitsemisesta menetetyksi säädetään rikoslain 10 luvun 4 §:ssä. Tämän säännöksen nojalla on tuomittava menetetyksi muun muassa tahallisessa rikoksessa käytetty esine tai omaisuus. Lisäksi menetetyksi voidaan tuomita tahalliseen rikokseen läheisesti liittyvä esine tai omaisuus, joka on yksinomaan tai pääasiallisesti tahallista rikosta varten hankittu tai valmistettu taikka ominaisuuksiltaan erityisen sovelias tahallisen rikoksen tekemiseen. Pykälän nojalla menetetyksi tuomitsemisen tarpeellisuutta harkittaessa on erityisesti kiinnitettävä huomiota uusien rikosten ehkäisemiseen.

Edellä sanotun perusteella rikoslain 10 luvun säännökset täyttävät ympäristörikosdirektiivin velvoitteet jäädyttämisen ja menetetyksi tuomitsemisen osalta sillä edellytyksellä, että direktiivin 3 artiklassa tarkoitetut rikokset ja 4 artiklan yllytys, avunanto ja yritys ovat kriminalisoitu. Koska rikoslain 10 luvun menettämisseuraamuksia koskeva lainsäädäntö koskee lähtökohtaisesti kaikkia rikoksia, täyttää kansallinen lainsäädäntö edellä todetuin edellytyksin täytäntöönpantavan direktiivin 10 artiklan velvoitteet, eikä kansallisen lainsäädännön muuttaminen ole näin ollen tarpeen.

Direktiivin johdanto-osan 49 kappaleen mukaan jäsenvaltioiden olisi harkittava sellaisten toimenpiteiden toteuttamista, joiden avulla menetetyksi tuomittua omaisuutta voidaan käyttää mahdollisuuksien mukaan ympäristön ennallistamisen tai aiheutetun vahingon korjaamisen

rahoittamiseen taikka korvauksen suorittamiseen ympäristövahingosta kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Artiklan 1 ja 2 kappaleessa ei edellä sanottua harkintavelvollisuutta ole mainittu. Vuoden 2014 konfiskaatiodirektiivin [jäädytetyn ja menetetyksi tuomitun omaisuuden hallinnointia koskevan] 10 artiklan 3 kohdassa edellytettiin jäsenvaltioiden harkitsevan toimenpiteitä, jotka mahdollistaisivat menetetyksi tuomitun omaisuuden käyttämisen yleisen edun mukaisiin tai sosiaalisiin tarkoituksiin.

Täytäntöönpanon yhteydessä todettiin, että sakon täytäntöönpanosta annetun lain (672/2002) 38 §:ssä on säädetty menettämisseuraamuksien täytäntöönpanosta siten, että omaisuuden valtiolle menetetyksi tuomitsemista koskevan ratkaisun tultua täytäntöönpanokelpoiseksi, omaisuus on asianomaisen valtion viranomaisen määräyksen mukaisesti otettava valtion käyttöön, myytävä tai hävitettävä (täytäntöönpanotoimi). Lain esitöissä todettiin, että sellaiset toimenpiteet, joilla erikseen mahdollistettaisiin menetetyksi tuomitun omaisuuden käyttäminen yleisen edun mukaisiin tai sosiaalisiin tarkoituksiin, eivät siten ole kansallisesti tarpeellisia. Tiettyjen valtion tuloerien varaaminen johonkin erityiseen tarkoitukseen, kuten esimerkiksi lainvalvontaa tai rikosten ehkäisyä koskeviin hankkeisiin, olisi ongelmallista Suomen budjettijärjestelmän ja eduskunnalle kuuluvan budjettivallan kannalta. (HE 4/2016 vp, s. 22.) Samoin on todettu uuden konfiskaatiodirektiivin (2024/1260/EU) komission julkisen kuulemisen (E 94/2021 – LaVL 13/2021 vp, s. 3) ja neuvotteluvaiheen osalta (U 73/2022 vp, s. 35; LaVL 26/2022 vp, s. 8). Käytännön toimien kannalta tietyistä rikoksista, mahdollisesti pitkän ajan kuluessa ja useissa erissä saatujen varojen kohdentaminen nimenomaisiin tarkoituksiin tekisi menettämisseuraamusten täytäntöönpanosta hankalaa ja monimutkaista.

Lisäksi kansallisessa lainsäädännössä rikoslain 10 luvun 2 §:n 6 momentissa ja 11 §:n 2 momentissa on ilmaistu, että asianomistajan oikeus vahingonkorvaukseen on ensisijainen hyötykonfiskaatioon nähden. Rikoslain 10 luvun 2 §:n 6 momentin mukaan hyötyä ei tuomita menetetyksi siltä osin kuin se on palautettu tai tuomittu taikka tuomitaan suoritettavaksi loukatulle vahingonkorvauksena tai edunpalautuksena. Saman luvun 11 §:n 2 momentin mukaan, jos korvausta taikka edunpalautusta on suoritettu tai tuomittu suoritettavaksi 2 §:n 6 momentissa tarkoitetun menettämisseuraamusta koskevan ratkaisun antamisen jälkeen, menettämisseuraamus voidaan panna täytäntöön vastaavalla määrällä vähennettynä.

Ympäristörikoksissa rikoksentekijän saama hyöty käytännössä usein vastaa ympäristölle aiheutunutta vahinkoa. Tekijän saama hyöty toisin sanoen näkyy ympäristössä tekijän aiheuttamana vahinkona. Ympäristön ennallistamistoimien kustannukset katetaan tekijän vahingonkorvausvelvollisuuden kautta, jolloin tekijälle ei jää konfiskoitavaa hyötyä. Tässä mielessä voidaan siten katsoa, että kansallinen lainsäädäntö täyttää johdanto-osassa ilmaistun tavoitteen rikoksentekijän rikoksella saaman omaisuuden käyttämisestä ympäristön ennallistamiseen tai aiheutetun vahingon korjaamiseksi.

Johdanto-osan 49 kappaleen kirjaus on harkinnanvarainen eikä edellytä kansallisen lainsäädännön muuttamista. Tällainen ei edellä mainituista syistä ole myöskään tarkoituksenmukaista, koska kansalliset säännökset täyttävät kirjauksen tavoitteet ja pidemmälle menevä sääntely aiheuttaisi sekä periaatteellisia että käytännöllisiä ongelmia.

11 artikla. *Vanhentumisajat.* Direktiivin 11 artiklassa säädetään vanhentumisajoista:

1. Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet säätääkseen vanhentumisajasta, jonka puitteissa 3 ja 4 artiklassa tarkoitettujen rikosten tutkinta, niihin liittyvä

syytteeseenpano, oikeudenkäynti ja niistä tuomitseminen on mahdollista riittävän pitkään sen jälkeen kun kyseiset rikokset on tehty, jotta niitä voidaan torjua tehokkaasti.

Jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet säätääkseen vanhentumisajasta, jonka puitteissa 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista lainvoiman saaneen tuomion jälkeen määrätyt seuraamukset on mahdollista panna täytäntöön riittävän pitkään kyseisen tuomion määräämisen jälkeen.

2. Edellä 1 kohdan ensimmäisessä alakohdassa tarkoitetun vanhentumisajan on oltava seuraava:

a) vähintään kymmenen vuotta rikoksen tekemisestä niiden rikosten osalta, joista voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään kymmenen vuotta;

b) vähintään viisi vuotta rikoksen tekemisestä niiden rikosten osalta, joista voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään viisi vuotta;

c) vähintään kolme vuotta rikoksen tekemisestä rikosten osalta, joista voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään kolme vuotta.

3. Edellä 1 kohdan toisessa alakohdassa tarkoitetun vanhentumisajan on oltava seuraava:

a) vähintään kymmenen vuotta lainvoiman saaneesta tuomiosta seuraavissa tapauksissa:

i) vankeusrangaistus, jonka kesto on enemmän kuin viisi vuotta; tai vaihtoehtoisesti

ii) vankeusrangaistus rikoksesta, josta voidaan määrätä enimmäiskestoltaan vähintään kymmenen vuoden vankeusrangaistus;

iii) b) vähintään viisi vuotta lainvoiman saaneesta tuomiosta seuraavissa tapauksissa:

iv) vankeusrangaistus, jonka kesto on enemmän kuin yksi vuosi; tai vaihtoehtoisesti

v) vankeusrangaistus rikoksesta, josta voidaan määrätä enimmäiskestoltaan vähintään viiden vuoden vankeusrangaistus; ja

c) vähintään kolme vuotta lainvoiman saaneesta tuomiosta seuraavissa tapauksissa:

i) vankeusrangaistus, jonka kesto on enintään yksi vuosi; tai vaihtoehtoisesti

ii) vankeusrangaistus rikoksesta, josta voidaan määrätä enimmäiskestoltaan vähintään kolmen vuoden vankeusrangaistus.

4. Poiketen siitä, mitä 2 ja 3 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat säätää vanhentumisajasta, joka on alle kymmenen vuotta mutta vähintään viisi vuotta, edellyttäen, että tällainen vanhentumisaika voidaan keskeyttää tai pysäyttää tiettyjen toimien vuoksi.

Direktiivin johdanto-osan kappaleessa 50 tarkennetaan artiklan tekstiä. Kappaleen mukaan jäsenvaltioiden olisi vahvistettava vanhentumisaikoja koskevat säännöt, jotka ovat tarpeen ympäristörikollisuuden torjumiseksi tehokkaasti, sanotun kuitenkaan rajoittamatta sellaisten kansallisten sääntöjen soveltamista, joissa ei aseteta tutkintaa, syytteeseenpanoa ja

täytäntöönpanoa koskevia vanhentumisaikoja. Lähtökohtaisesti vanhentumisaika alkaa kulua siitä hetkestä, jona rikos on tehty. Koska tässä direktiivissä säädetään vähimmäissäännöistä, jäsenvaltiot voivat johdanto-osan kappaleessa todetulla tavalla kuitenkin säätää, että vanhentumisaika alkaa kulua myöhemmin, nimittäin siitä hetkestä, jolloin rikos havaittiin, edellyttäen, että tällainen havaitsemisen ajankohta määritetään selkeästi kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Jäsenvaltioiden sallitaan johdanto-osan kappaleen mukaan tämän direktiivin nojalla säätää tässä direktiivissä säädettyjä vanhentumisaikoja lyhyemmistä vanhentumisajoista edellyttäen, että niiden oikeusjärjestelmissä on mahdollista keskeyttää tai pysäyttää tällaiset lyhyemmät vanhentumisajat sellaisten toimien vuoksi, jotka voidaan täsmentää kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly vanhentumisaikoja koskevaa velvoitetta, eli kyse on uudesta velvoitteesta.

Vanhentumisesta säädetään rikoslain 8 luvussa. Syyteoikeuden vanhentuminen riippuu rikoksesta säädetystä enimmäisrangaistuksesta. Oikeus syyttää rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on elinkautinen vankeus, ei vanhennu (rikoslain 8 luvun 1 §:n 1 momentti). Niiden rikosten vanhentumisajat, joista voi seurata määräaikainen vankeusrangaistus, on porrastettu enimmäisrangaistuksen ankaruuden mukaan.

Syyteoikeus vanhentuu rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan, jollei syytettä ole nostettu

1) kahdessakymmenessä vuodessa, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta määräajaksi yli kahdeksan vuoden,

2) kymmenessä vuodessa, jos ankarin rangaistus on yli kaksi vuotta ja enintään kahdeksan vuotta vankeutta,

3) viidessä vuodessa, jos ankarin rangaistus on yli vuosi ja enintään kaksi vuotta vankeutta, ja

4) kahdessa vuodessa, jos ankarin rangaistus on enintään vuosi vankeutta, sakkoa tai rikesakko.

Pykälän 3 momentin mukaan ankarimmalla rangaistuksella tarkoitetaan sitä rangaistusta, joka tekoon sovellettavassa rangaistussäännöksessä on säädetty enimmäisrangaistukseksi.

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentissa on säädetty erityisistä vanhentumisajoista tiettyjen rikosten osalta. Säännöksen mukaan ympäristön turmelemisen, luonnonsuojelurikoksen ja rakennussuojelurikoksen vanhentumisaika on kymmenen vuotta.

Rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentin mukaan merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetun, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdyn ympäristön turmelemisen, törkeän ympäristön turmelemisen, ympäristörikkomuksen ja tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen vanhentumisaika on kolme vuotta. Ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdyn kalastusrikoksen lyhin vanhentumisaika on kolme vuotta. Mainittu kolmen vuoden vanhentumisaika perustuu Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimukseen (SopS 50/1996, jäljempänä *merioikeusyleissopimus*; HE 248/2009 vp, s. 97; HE 53/2004 vp, s. 36). Merioikeusyleissopimuksen 228 artiklassa määrätään oikeudellisten toimien keskeyttämisestä ja niihin ryhtymistä koskevista rajoituksista. Artiklan 1 kohdan mukaan oikeudelliset toimet, joihin ryhdytään rangaistuksen määräämiseksi alusten aiheuttaman pilaantumisen ehkäisemiseksi, vähentämiseksi ja valvomiseksi tarkoitettujen sovellettavien lakien ja määräysten tai kansainvälisten sääntöjen ja säännösten rikkomisesta, johon ulkomainen alus on syyllistynyt toimiin ryhtyneen valtion aluemeren ulkopuolella,

keskeytetään, jos lippuvaltio ryhtyy rangaistuksen määräämiseksi vastaaviin oikeudellisiin toimiin kuuden kuukauden kuluessa ensiksi mainittuihin toimiin ryhtymisestä, paitsi jos on kysymys rantavaltiolle aiheutuneesta suuresta vahingosta, tai jos lippuvaltio on toistuvasti laiminlyönyt velvollisuutensa panna alustensa tekemiä rikkomuksia koskevat sovellettavat kansainväliset säännöt ja säännökset tehokkaasti täytäntöön. Kun lippuvaltio on pyytänyt, että oikeudelliset toimet keskeytetään tämän artiklan mukaisesti, se antaa aikanaan kaiken asiaa koskevan aineiston ja sen käsittelyä koskevat pöytäkirjat oikeudelliseen menettelyyn aiemmin ryhtyneen valtion käyttöön. Kun lippuvaltion käynnistämä oikeudellinen menettely on saatu päätökseen, keskeytetty menettely raukeaa. Oikeudellisesta menettelystä aiheutuneiden kulujen korvaamisen jälkeen rantavaltio palauttaa keskeytyneen menettelyn johdosta annetun takuun tai muun rahavakuuden. Artiklan 2 kohdan mukaan oikeudelliseen menettelyyn rangaistusten määräämiseksi ulkomaisille aluksille ei saa ryhtyä, kun rikkomuksesta on kulunut kolme vuotta, eikä mikään valtio saa ryhtyä tällaiseen menettelyyn, jos toinen valtio on jo siihen 1 kappaleen määräykset huomioon ottaen ryhtynyt.

Rikoslain 8 luvun 2 §:n mukaan 1 §:ssä mainitut ajat lasketaan rikoksen tekopäivästä. Jos rikoksen tunnusmerkistössä säädetään laiminlyönti rangaistavaksi, syyteoikeus alkaa vanhentua, kun laiminlyöty teko olisi viimeistään tullut tehdä. Jos rikoksen tunnusmerkistössä edellytetään määrätyn seurauksen syntymistä, aika lasketaan tuon seurauksen ilmenemispäivästä. Pykälän 2 momentin mukaan, jos rikolliseen tekoon sisältyy lainvastaisen asiaintilan ylläpitäminen, syyteoikeuden vanhentumisaika alkaa vasta sellaisen tilan päättymisestä. Pykälän 4 momentin mukaan syyteoikeus osallisuudesta rikokseen alkaa vanhentua samana päivänä kuin syyteoikeus pääteosta.

Direktiivin 11 artiklan 1 kohdan ensimmäisen kappaleen ja 2 kohdan kannalta olennainen on syyteoikeuden vanhentumista koskeva rikoslain sääntely. Direktiivin mukaan 1 kohdan mukaisen vanhentumisajan on oltava vähintään kymmenen vuotta rikoksen tekemisestä niiden rikosten osalta, joista voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään kymmenen vuotta. Kun otetaan huomioon direktiivin johdanto-osan kappaleessa 30 todettu siitä, että direktiivissä säädetyn, luonnollisten henkilöiden tekemistä rikoksista määrättävän vankeusrangaistuksen enimmäiskestoa olisi sovellettava ainakin tällaisten rikosten vakavimpiin muotoihin, kansallisesti arvioinnissa voidaan huomioida rikoksen törkeästä tekomuodosta säädetty enimmäisrangaistus. Kun rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kahdessakymmenessä vuodessa, jos rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta määräajaksi yli kahdeksan vuoden, mainittu direktiivin velvoite täyttyy selvästi.

Vastaavasti direktiivi edellyttää viiden vuoden vanhentumisaikaa niiden rikosten kohdalla, joista voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään viisi vuotta, ja kolmen vuoden vanhentumisaikaa niiden rikosten kohdalla, joista voidaan määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäisrangaistus on vähintään kolme vuotta. Rikoslain 8 luvun 1 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan syyteoikeus vanhentuu, jollei syytettä ole nostettu kymmenessä vuodessa, jos ankarin rangaistus on yli kaksi vuotta ja enintään kahdeksan vuotta vankeutta. Mainitut direktiivin velvoitteet täyttyvät näin ollen myös.

Direktiivin vanhentumisaikoja koskeva velvoite koskee 3 artiklan lisäksi 4 artiklan mukaisia rikoksia eli avunantoa, yllytystä ja yritystä 3 artiklan mukaiseen rikokseen (tai joihinkin niistä 4 artiklan osalta).

Rikoslain 8 luvun 1 §:ää koskevissa esitöissä todetaan, että rangaistuksen yleisiä vähentämisperusteita ei oteta huomioon, kun tarkastellaan sitä, mikä on yksittäistapaukseen sovellettavan rangaistusasteikon enimmäisrangaistus (HE 27/1999 vp, s. 17–18). Näin ollen,

kun on kyseessä avunanto direktiivin 3 artiklan mukaiseen rikokseen, tai tällaisen rikoksen yritys (niiden rikosten kohdalla, joiden yrityksen rangaistavuutta direktiivin 4 artikla edellyttää), vanhentumisajan laskemisessa ei huomioida rikoslain 6 luvun 8 §:n mukaisesti lievennettyä rangaistusasteikkoa. Rikoslain 5 luvun 5 §:n mukaan, joka tahallaan taivuttaa toisen tahalliseen rikokseen tai sen rangaistavaan yritykseen, tuomitaan yllytyksestä rikokseen kuten tekijä. Direktiivin 11 artiklan 1 ja 2 kohdan mukainen vanhentumisaikoja koskeva velvoite täyttyy siten myös 4 artiklan osalta.

Direktiivin 11 artiklan 3 kohdassa säädetään seuraamusten täytäntöönpanon vanhentumista koskevista määräajoista. Säännöksen mukaan mainitun vanhentumisajan on oltava vähintään kymmenen vuotta lainvoiman saaneesta tuomiosta, kun on kyseessä vankeusrangaistus, jonka kesto on enemmän kuin viisi vuotta. Jos vankeusrangaistuksen kesto on enemmän kuin yksi vuosi, vanhentumisajan tulee olla viisi vuotta lainvoiman saaneesta tuomiosta. Jos taas vankeusrangaistus on kestoltaan enintään vuoden, vanhentumisajan tulee olla vähintään kolme vuotta. Vaihtoehtoisesti vanhentumisaika voidaan säännöksen mukaan sitoa enimmäisrangaistukseen, joka rikoksesta voidaan määrätä.

Rikoslain 8 luvun 10 §:ssä säädetään tuomitun vankeusrangaistuksen raukeamisesta. Vankeusrangaistuksen täytäntöönpanon raukeamisaika on mainitussa säännöksessä sidottu rikoksesta tuomitun rangaistuksen pituuteen. Rikoslain 8 luvun 10 §:n 2 momentin mukaan määräaikainen vankeusrangaistus raukeaa, jollei rangaistuksen täytäntöönpano ole lainvoiman saaneen tuomion antamispäivästä laskettuna alkanut

1) kahdessakymmenessä vuodessa, jos rangaistus on yli kahdeksan vuotta,

2) viidessätoista vuodessa, jos rangaistus on yli neljä ja enintään kahdeksan vuotta,

3) kymmenessä vuodessa, jos rangaistus on yli vuoden ja enintään neljä vuotta, ja

4) viidessä vuodessa, jos rangaistus on enintään vuosi.

Kun määräaikaisen vankeusrangaistuksen raukeamisaika on rikoslain 8 luvun 10 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan viisitoista vuotta, jos rangaistus on yli neljä ja enintään kahdeksan vuotta, direktiivin 11 artiklan 3 kohdan a alakohdan i alakohdan velvoite täyttyy selvästi. Kun vastaava aika on mainitun momentin 3 kohdan mukaan kymmenen vuotta, jos rangaistus on yli vuoden ja enintään neljä vuotta, ja 4 kohdan mukaan viisi vuotta, jos rangaistus on enintään vuoden, myös direktiivin 11 artiklan 3 kohdan b alakohdan i alakohdan ja c alakohdan i alakohdan velvoitteet täyttyvät selvästi.

Direktiivin 11 artiklan 4 kohdan mukaan poiketen siitä, mitä 2 ja 3 kohdassa säädetään, jäsenvaltiot voivat säätää vanhentumisajasta, joka on alle kymmenen vuotta mutta vähintään viisi vuotta, edellyttäen, että tällainen vanhentumisaika voidaan keskeyttää tai pysäyttää tiettyjen toimien vuoksi. Kuten edeltä käy ilmi, Suomen lainsäädäntö täyttää 2 ja 3 kohdan mukaiset velvoitteet eikä niistä ole tarpeen 4 kohdan mukaisesti poiketa.

Direktiivin 11 artikla ei edellä todetulla tavalla edellytä lainsäädäntömuutoksia.

12 artikla. *Lainkäyttövalta.* Ympäristörikosdirektiivin 12 artiklassa säädetään lainkäyttövallasta. Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly lainkäyttövaltaa koskevaa velvoitetta, eli kyse on uudesta velvoitteesta.

Ympäristörikosdirektiivin 12 artiklan 1 kohdan mukaan kunkin jäsenvaltion on toteutettava tarvittavat toimenpiteet ulottaakseen lainkäyttövaltansa 3 ja 4 artiklassa tarkoitettuihin rikoksiin, jos

a) rikos on tehty kokonaan tai osittain sen alueella;

b) rikos on tehty aluksella tai ilma-aluksessa, joka on rekisteröity asianomaisessa jäsenvaltiossa tai joka purjehtii sen lipun alla;

c) vahinko, joka on yksi rikoksen tunnusmerkistötekijöistä, on aiheutunut sen alueella; tai

d) rikoksentekijä on jäsenvaltion kansalainen.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltion on ilmoitettava komissiolle päätöksestään laajentaa lainkäyttövaltaansa yhteen tai useampaan 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista, jotka on tehty sen alueen ulkopuolella, jos

a) rikoksentekijän vakinainen asuinpaikka on sen alueella;

b) rikos on tehty sen alueelle sijoittautuneen oikeushenkilön hyväksi;

c) rikos on tehty sen kansalaista tai sellaista henkilöä vastaan, jonka vakituinen asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa; tai

d) rikos on aiheuttanut vakavan riskin ympäristölle sen alueella.

Artiklan 2 kohdassa säädetään lisäksi, että jos jokin 3 ja 4 artiklassa tarkoitettu rikos kuuluu useamman jäsenvaltion lainkäyttövaltaan, näiden jäsenvaltioiden on toimittava yhteistyössä määrittääkseen, mikä jäsenvaltio toteuttaa rikosoikeudelliset menettelyt. Asia on tarvittaessa annettava Eurojustin käsiteltäväksi puitepäätöksen 2009/948/YOS 12 artiklan 2 kohdan mukaisesti.

Edelleen artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on 1 kohdan c ja d alakohdassa tarkoitettuja tapauksia varten toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niiden lainkäyttövallan harjoittamisen ehtona ei ole, että syyte voidaan nostaa vain rikoksen tekopaikkana olevan valtion ilmiannon perusteella.

Lainkäyttövaltaa käsitellään lisäksi johdanto-osan kappaleissa 51 ja 52. Kappaleen 51 mukaan, kun otetaan huomioon erityisesti rikoksentekijöiden liikkuvuus sekä tässä direktiivissä määriteltyjen rikosten rajatylittävä luonne ja mahdollisuus suorittaa rajatylittäviä tutkintatoimia, jäsenvaltioiden olisi määritettävä lainkäyttövaltansa tällaisten rikosten torjumiseksi tehokkaasti. Jäsenvaltioiden olisi tehtävä yhteistyötä Eurojustin kanssa, erityisesti Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2018/1727 perusteella, tapauksissa, joissa voi syntyä toimivaltaristiriitoja. Kunkin jäsenvaltion olisi ulotettava lainkäyttövaltansa rikoksiin, jotka on tehty aluksella tai ilma-aluksessa, joka on rekisteröity kyseisessä jäsenvaltiossa tai joka purjehtii sen lipun alla, ottaen huomioon asianomaisiin kansainvälisiin yleissopimuksiin sisältyvät asiaan liittyvät normit. Jäsenvaltioita ei pitäisi velvoittaa tämän direktiivin nojalla ulottamaan ensimmäistä kertaa tällaista lainkäyttövaltaa rikoksiin, joita niiden luonteen vuoksi ei voida tehdä aluksella tai ilma-aluksessa.

Direktiivin johdanto-osan kappaleen 52 mukaan jäsenvaltion olisi ulotettava lainkäyttövaltansa tässä direktiivissä määriteltyihin rikoksiin, kun vahinko, joka on yksi rikoksen

tunnusmerkistötekijöistä, on tapahtunut sen alueella. Jäsenvaltio voisi kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja alueperiaatteen huomioon ottaen ulottaa lainkäyttövaltansa rikoksiin, jotka on tehty kokonaan tai osittain sen alueella.

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta säädetään rikoslain 1 luvussa. Oikeusministeriö on asettanut työryhmän valmistelemaan ehdotusta rikoslain 1 luvun alueellista soveltamisalaa koskevan lainsäädännön uudistamiseksi. Työryhmän toimikausi on 5.5.2025–30.4.2026.

Rikoslain 1 luvun 1 §:n nojalla Suomessa tehtyyn rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Momentti on tulkittavissa niin, että se kattaa myös Suomessa osittain tehdyt rikokset (Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2017/1371 unionin taloudellisiin etuihin kohdistuvien petosten torjunnasta rikosoikeudellisin keinoin täytäntöönpanoa koskeva HE 231/2018 vp, s. 50). Säännöksen voidaan katsoa riittävästi täyttävän 12 artiklan 1 kohdan a alakohdan velvoitteen.

Rikoslain 1 luvun 2 §:n 1 momentin nojalla suomalaisessa aluksessa tai ilma-aluksessa tehtyyn rikokseen sovelletaan Suomen lakia, jos rikos on tehty 1) aluksen ollessa aavalla merellä tai millekään valtiolle kuulumattomalla alueella taikka ilma-aluksen ollessa tällaisella alueella tai sen yläpuolella taikka 2) aluksen ollessa vieraan valtion alueella taikka ilma-aluksen ollessa tällaisella alueella tai sen yläpuolella ja rikoksen on tehnyt aluksen päällikkö tai sen miehistön jäsen taikka sen matkustaja tai matkalla muutoin mukana oleva henkilö. Pykälän 2 momentin nojalla Suomen lakia sovelletaan myös suomalaisen aluksen tai ilma-aluksen päällikön tai sen miehistön jäsenen Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen, jos tekijä teollaan on rikkonut hänelle aluksen päällikkönä tai miehistön jäsenenä lain mukaan kuuluvaa erityistä velvollisuutta.

Mainittu säännös mahdollistaa Suomen lain soveltamisen, kun direktiivin mukainen rikos on tehty aluksella tai ilma-aluksessa, joka on rekisteröity asianomaisessa jäsenvaltiossa tai joka purjehtii sen lipun alla. Säännös kattaa näin ollen riittävällä tavalla 12 artiklan 1 kohdan b alakohdan velvoitteen.

Kun rikoslain 1 luvun 10 §:n 1 momentin mukaan rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä rikollinen teko suoritettiin, että siellä, missä rikoksen tunnusmerkistön mukainen seuraus ilmeni, rikoslain sääntely täyttää myös direktiivin 12 artiklan 1 kohdan c alakohdan velvoitteen, joka koskee toimivallan ulottamista rikoksiin, joissa rikoksen tunnusmerkistötekijöihin kuuluva vahinko on aiheutunut valtion alueella.

Rikoslain 1 luvun 6 §:n nojalla Suomen kansalaisen Suomen ulkopuolella tekemään rikokseen sovelletaan Suomen lakia. Jos rikos on tehty millekään valtiolle kuulumattomalla alueella, rangaistavuuden edellytyksenä on, että teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Suomen kansalaisena pidetään henkilöä, joka rikoksen tekohetkellä oli tai oikeudenkäynnin alkaessa on Suomen kansalainen. Pykälän 3 momentin nojalla Suomen kansalaiseen rinnastetaan henkilö, joka rikoksen tekohetkellä asui tai oikeudenkäynnin alkaessa asuu pysyvästi Suomessa, sekä henkilö, joka tavataan Suomesta ja oikeudenkäynnin alkaessa on Islannin, Norjan, Ruotsin tai Tanskan kansalainen taikka tällöin pysyvästi asuu jossakin näistä maista.

Mainittu säännös täyttää sinänsä 12 artiklan 1 kohdan d alakohdan velvoitteen ulottaa lainkäyttövalta jäsenvaltion oman kansalaisen tekemiin rikoksiin.

Asian arvioinnissa on kuitenkin huomioitava rikoslain 1 luvun 11 §:n 1 momentti, jossa säädetään kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta tapauksissa, joissa rikos on tehty vieraan

valtion alueella. Momentin mukaan tällöin Suomen lain soveltaminen voidaan perustaa 5, 6 ja 8 §:ään vain, jos rikos myös tekopaikan lain mukaan on rangaistava ja siitä olisi voitu tuomita rangaistus myös tämän vieraan valtion tuomioistuimessa. Rikoksesta ei silloin Suomessa saa tuomita ankarampaa seuraamusta kuin siitä tekopaikan laissa säädetään.

Tekotyypin tai teon rangaistavuus ei sinänsä riitä täyttämään RL 1:11:n edellytyksiä. Säännöksessä edellytetään nimenomaisesti, että rikoksentekijä voitaisiin tuomita rangaistukseen samasta teosta myös tekopaikan tuomioistuimessa. Suomalaisen tuomioistuimen on siis otettava huomioon niin tekopaikan rikosoikeudelliset kuin prosessuaalisetkin normit ja vallitseva oikeuskäytäntö, josta voi johtua, ettei rangaistusta siellä tuomittaisi esimerkiksi johtuen oikeuttamis- tai anteeksiantoperusteista tai rikoksen vanhentumista koskevista säännöksistä (Oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 2/1991, s. 29–30 ja Helenius 2014, s. 125–126). Syyttäjän asiana on näyttää toteen, että kaksoisrangaistavuuden vaatimus täyttyy (HE 1/1996 vp, s. 26).

Rikoslain 1 luvun 11 §:n 2 momentissa säädetään poikkeuksista kaksoisrangaistavuuden vaatimukseen eräiden rikosten osalta, kun rikoksen tekijänä on Suomen kansalainen tai siihen rinnastettava henkilö. Näihin rikoksiin eivät kuulu rikoslain 48 tai 48 a lukujen rikokset.

Kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta poikkeaminen tarkoittaa, että Suomi voi tuomita rangaistukseen vieraassa valtiossa tehdystä teosta, joka ei tekopaikan lainsäädännön mukaan ole rangaistava.

Ympäristörikosdirektiivissä ei ole nimenomaista säännöstä, joka velvoittaisi poikkeamaan kaksoisrangaistavuuden vaatimuksesta. Esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2014/62/EU euron ja muiden valuuttojen suojaamisesta rahanväärennykseltä rikosoikeuden keinoin ja neuvoston puitepäätöksen 2000/383/YOS korvaamisesta on nimenomaisesti säädetty, että kaksoisrangaistavuuden vaatimusta ei tietyissä tapauksissa saa asettaa (8 artiklan 2 kohta). Näin ollen – mainitun kaltaisen säännöksen puuttuessa ympäristörikosdirektiivistä – voidaan lähteä siitä, että ympäristörikosdirektiivi mahdollistaa kaksoisrangaistavuuden edellytyksen soveltamisen direktiivin mukaisten rikosten kohdalla (ks. myös HE 202/2024 vp, s. 24).

Ympäristörikosdirektiivin 12 artiklassa viitataan 3 artiklan ohella 4 artiklaan, jossa säädetään yllytyksestä, avunannosta ja yrityksestä. Suomen lainkäyttövallan tulee direktiivin mukaan ulottua myös näihin tekoihin. Tältä osin merkityksellinen on rikoslain 1 luvun 10 §. Sen 2 momentin mukaan, jos rikos jäi yritykseksi, rikos katsotaan tehdyksi sielläkin, missä rikoksen täyttyessä sen tunnusmerkistön mukainen seuraus joko todennäköisesti tai tekijän käsityksen mukaan olisi ilmennyt. Pykälän 3 momentin mukaan yllyttäjän ja avunantajan rikos katsotaan tehdyksi sekä siellä, missä osallisuusteko suoritettiin, että siellä, missä rikoksentekijän rikos katsotaan tehdyksi. Säännöksen 4 momentin mukaan, jos rikoksen tekopaikasta ei ole varmuutta, mutta on perusteltua syytä olettaa, että rikos on tehty Suomen alueella, se katsotaan tehdyksi Suomessa. Kyseisten toimivaltaperusteiden voi katsoa riittävällä tavalla vastaavan direktiivin 12 artiklan velvoitteita myös siltä osin kuin siinä viitataan direktiivin 4 artiklan mukaisiin tekoihin.

Direktiivin 12 artiklan 2 kohdan nojalla jäsenvaltion on ilmoitettava komissiolle päätöksestään laajentaa lainkäyttövaltaansa direktiivissä tarkoitettuihin rikoksiin, jotka on tehty sen alueen ulkopuolella, jos a) rikoksentekijän vakinainen asuinpaikka on kyseisen jäsenvaltion alueella, b) rikos on tehty sen alueelle sijoittautuneen oikeushenkilön hyväksi, c) rikos on tehty sen kansalaista tai sellaista henkilöä vastaan, jonka vakituinen asuinpaikka on kyseisessä jäsenvaltiossa; tai d) rikos on aiheuttanut vakavan riskin ympäristölle sen alueella. Kohta ei

velvoita säätämään siinä tarkoitetusta lainkäyttövallasta vaan ainoastaan ilmoittamaan komissiolle, jos jäsenvaltiossa on säädetty tällaisesta lainkäyttövallan perusteesta.

Kuten edellä on todettu, rikoslain 1 luvun 6 §:n 3 momentin nojalla Suomen lakia voidaan soveltaa sellaisen henkilön tekemään rikokseen, joka oikeudenkäynnin alkaessa asuu pysyvästi Suomessa. Tämä vastaa 12 artiklan 2 kohdan a alakohdan lainkäyttöperustetta.

Rikoslain 1 luvun 5 §:n mukaan Suomen ulkopuolella tehtyyn rikokseen, joka on kohdistunut Suomen kansalaiseen, suomalaiseen yhteisöön, säätiöön tai muuhun oikeushenkilöön taikka Suomessa pysyvästi asuvaan ulkomaalaiseen, sovelletaan Suomen lakia, jos teosta Suomen lain mukaan saattaa seurata yli kuuden kuukauden vankeusrangaistus. Luvun 11 §:n mukaan 5 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa edellytetään kaksoisrangaistavuutta. Huomioitavaksi tulee, että direktiivi edellyttää, että sen mukaisista rikoksista voidaan määrätä vähintään kolmen tai viiden vuoden vankeusrangaistus. Kun täytäntöönpanon yhteydessä varmistetaan, että direktiivin enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskevat velvoitteet toteutuvat, rikoslain 1 luvun 5 §:n rangaistusuhkaa koskeva edellytys lähtökohtaisesti täyttyy. Sääntelyn voi katsoa vastaavan direktiivin 12 artiklan 2 kohdan c alakohdan lainkäyttöperustetta.

Artiklan 2 kohdan b ja d alakohdissa tarkoitettuja lainkäyttöperusteita vastaavia säännöksiä ei ole rikoslain 1 luvussa.

Artiklan 2 kohdassa säädetään lisäksi menettelystä toimivaltaristiriitojen ratkaisemistilanteissa. Vastaavan typpisiä säännöksiä on aikaisemmissa Euroopan unionin antamissa rikosoikeudellisissa säädöksissä, kuten äskettäisessä pakoterikosdirektiivissä. Kohdan mukaan, jos jokin 3 ja 4 artiklassa tarkoitettu rikos kuuluu useamman jäsenvaltion lainkäyttövaltaan, näiden jäsenvaltioiden on toimittava yhteistyössä määrittääkseen, mikä jäsenvaltio toteuttaa rikosoikeudelliset menettelyt. Asia on säännöksen mukaan tarvittaessa annettava Eurojustin käsiteltäväksi puitepäätöksen 2009/948/YOS 12 artiklan mukaisesti. Viitattu puitepäätös koskee rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemistä ja ratkaisemista. Puitepäätös on pantu täytäntöön säätämällä laki rikosoikeudellisia menettelyjä koskevien toimivaltaristiriitojen ehkäisemisestä ja ratkaisemisesta sekä esitutkinnan ja syytetoimien siirtämisestä Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä (295/2012). Laki täyttää mainitut velvoitteet.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on 1 kohdan c ja d alakohdassa tarkoitettuja tapauksia varten toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että niiden lainkäyttövallan harjoittamisen ehtona ei ole, että syyte voidaan nostaa vain rikoksen tekopaikkana olevan valtion ilmiannon perusteella. Rikoslain 1 luvussa ei ole tällaista edellytystä, joten kohta ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

13 artikla. *Tutkintakeinot.* Ympäristörikosdirektiivin 13 artikla velvoittaa jäsenvaltiot toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että 3 ja 4 artiklassa tarkoitettujen rikosten tutkintaa tai syytteeseenpanoa varten on käytettävissä tehokkaat ja oikeasuhteiset tutkintakeinot. Näihin keinoihin on tapauksen mukaan sisällyttävä erityisiä tutkintakeinoja, kuten järjestäytyneen rikollisuuden tai muiden vakavien rikosten torjumiseksi käytettävät keinot.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly tutkintakeinoja koskevaa velvoitetta, eli kyse on uudesta velvoitteesta.

Ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan 53 kohdassa todetaan, että ympäristörikosoikeuden täytäntöönpanon tuloksellisuuden varmistamiseksi jäsenvaltioiden olisi asetettava

toimivaltaisten viranomaisten saataville ympäristörikosten tehokkaita tutkintakeinoja, kuten niiden kansallisessa lainsäädännössä saatavilla olevat keinot järjestäytyneen rikollisuuden tai muiden vakavien rikosten torjumiseksi, jos ja siltä osin kuin näiden keinojen käyttö on asianmukaista ja oikeassa suhteessa kansallisessa lainsäädännössä säädettyjen rikosten luonteeseen ja vakavuuteen. Tällaisia keinoja voisivat olla kuuntelu, tarkkailu, mukaan lukien tekninen tarkkailu, valvotut läpilaskut, pankkitilien seuranta ja muut rahoituksen tutkintaan liittyvät välineet. Näitä keinoja olisi käytettävä suhteellisuusperiaatteen mukaisesti ja perusoikeuskirjaa kaikilta osin noudattaen. On välttämätöntä, että oikeutta henkilötietojen suojaan kunnioitetaan.

Direktiivin 13 artikla on muotoilultaan yleinen, eikä siinä aseteta tiettyjen tutkintakeinojen käyttämistä koskevia velvoitteita. Artikla edellyttää, että käytössä ovat tehokkaat ja oikeasuhteiset tutkintakeinot. Artikla sisältää näin ollen kansallista liikkumavaraa kansallisesti tarpeelliseksi arvioitujen tutkintakeinojen säätämisen suhteen (ks. myös esityksen suhdetta perustuslakiin ja säätämisjärjestystä koskeva jakso 11). Johdanto-osan kappaleessa 53 mainitut tutkintakeinot on esitetty esimerkinomaisesti.

Rikoksen selvittämiseksi käytettävistä pakkokeinoista säädetään kansallisesti pakkokeinolaissa. Poliisilakiperusteisista salaisista tiedonhankintakeinoista säädetään poliisilain (872/2011) 5 luvussa. Direktiivin 13 artiklassa olevan viittauksen tehokkaisiin ja oikeasuhtaisiin tutkintakeinoihin voi katsoa tarkoittavan pakkokeinolaissa säädettyjä rikoksen selvittämisessä käytettäviä pakkokeinoja.

Pakkokeinojen käytön yleisenä edellytyksenä on muun muassa pakkokeinolain 1 luvun 2 §:ssä ilmaistu suhteellisuusperiaate. Säännöksen mukaan pakkokeinoja saadaan käyttää vain, jos pakkokeinon käyttöä voidaan pitää puolustettavana ottaen huomioon tutkittavana olevan rikoksen törkeys, rikoksen selvittämisen tärkeys sekä rikoksesta epäillylle tai muille pakkokeinon käytöstä aiheutuva oikeuksien loukkaaminen ja muut asiaan vaikuttavat seikat.

Pakkokeinolain mukaan pakkokeinon käytön yhtenä edellytyksenä on yleensä se, että selvitettävänä on tietty rikos (niin sanottu perusterikos). Tuolloin mahdollisuus käyttää pakkokeinoa rikoksen selvittämisessä määräytyy rikoksesta säädetyn enimmäisrangaistuksen perusteella tai sillä perusteella, että rikos erikseen mainitaan rikosnimikkeeltään keinokohtaisessa säännöksessä. Joidenkin pakkokeinojen käytön edellytyksenä ei ole kuitenkaan se, että selvitettävänä on tietyn vakavuustason rikos tai tietyn niminen rikos, vaan keino voi tulla käytettäväksi kaikkien rikosten selvittämisessä. Tämä koskee esimerkiksi takavarikkoa (pakkokeinolain 7 luku).

Pakkokeinolain 10 luvussa säädetään salaisista pakkokeinoista. Salaisiin pakkokeinoihin kuuluvat telekuuntelu, tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta, televalvonta, tukiasematietojen hankkiminen, suunnitelmallinen tarkkailu, peitelty tiedonhankinta, tekninen tarkkailu (tekninen kuuntelu, tekninen katselu, tekninen seuranta ja tekninen laitetarkkailu), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen, peitetoiminta, valeosto, tietolähdetoiminta ja valvottu läpilasku.

Luvun 2 §:ssä säädetään salaisten pakkokeinojen käytön yleisistä edellytyksistä. Salaisen pakkokeinon käytön yleisenä edellytyksenä on, että käytöllä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Sääntely on kolmiportainen, ja osassa keinoja käytön edellytyksenä on lisäksi erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle. Muutaman keinon osalta edellytetään lisäksi välttämättömyyttä. Lisäksi 10 luvun mukaisten salaisten pakkokeinojen käyttämiseen vaaditaan pääosin tuomioistuimen lupa. Tuomioistuin päättää esimerkiksi telekuuntelusta ja -valvonnasta pidättämiseen oikeutetun virkamiehen

vaatimuksesta. Lisäksi 10 luvun 43 §:ssä säädetään menettelystä tuomioistuimessa. Edelleen luvun 52 §:ssä säädetään kuuntelu- ja katselukielloista ja 60 §:ssä säädetään salaisen pakkokeinon käytöstä ilmoittamisesta.

Pakkokeinolain 11 luvun 1 §:n mukaan pakkokeinolaissa tarkoitetun pakkokeinon käyttöön ei vaikuta se, että rangaistus mitattaisiin rikoslain 6 luvun 8 §:ää soveltaen lievennetyltä rangaistusasteikolta. Rikoslain 6 luvun 8 §:n mukaan rangaistuasteikon lieventämiseen johtaa muun muassa 1 momentin 2 kohdan mukaan se, että rikos on jäänyt yritykseen, ja 3 kohdan mukaan se, että tekijä tuomitaan avunantajana rikokseen. Sen sijaan yllytyksestä tuomitaan rikoslain 5 luvun 5 §:n mukaan kuten tekijä, mikä tarkoittaa saman rangaistusasteikon soveltamista yllyttäjään kuin mitä sovelletaan tekijään. Edellä selostetun perusteella direktiivin 4 artiklan mukaisten tekojen tutkintaan ovat käytettävissä samat pakkokeinolain mukaiset keinot kuin direktiivin 3 artiklan mukaisten tekojen tutkintaan.

Osa direktiivin 3 artiklan mukaisista teoista on jo Suomessa rangaistavia rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisesti ympäristön turmelemisena. Joidenkin kriminalisointivelvoitteiden täytäntöönpanemiseksi ympäristön turmelemista koskevaa säännöstä ehdotetaan täydennettäväksi tai muutettavaksi. Rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisesta ympäristön turmelemisesta tuomittava enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta ja 2 §:n mukaisesta törkeästä ympäristön turmelemisesta kuusi vuotta vankeutta.

Perusmuotoisen ympäristön turmelemisen enimmäisrangaistus (2 vuotta vankeutta) huomioiden ja muiden erityisten edellytysten täyttyessä pakkokeinolain 7 ja 8 luvun takavarikkoa ja etsintää koskeva sääntely on merkityksellistä. Merkityksellisiä ovat myös tietyt 10 luvun salaiset pakkokeinot, joiden käytön edellytyksenä on, että kyse on rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta.

Perusmuotoisen ympäristön turmelemisen selvittämistä varten voidaan muiden erityisten edellytysten täyttyessä käyttää esimerkiksi seuraavia pakkokeinolain 10 luvun mukaisia salaisia pakkokeinoja: televalvonta teleosoitteen tai telepäätelaitteen haltijan suostumuksella (7 §), suunnitelmallinen tarkkailu (12 §), tekninen seuranta (21 §), teleosoitteen tai telepäätelaitteen yksilöintitietojen hankkiminen (25 §) ja valeosto (34 §).

Törkeän ympäristön turmelemisen (enimmäisrangaistus kuusi vuotta) selvittämiseksi on säädettyjen muiden edellytysten täyttyessä käytettävissä edellä mainittua laajemmin pakkokeinolain 10 luvussa tarkoitettuja salaisia pakkokeinoja. Näitä ovat telekuuntelu (3 §) ja tietojen hankkiminen telekuuntelun sijasta (4 §), televalvonta (6 §), sijaintitietojen hankkiminen epäillyn ja tuomitun tavoittamiseksi (8 §), tukiasematietojen hankkiminen (10 §), peitelty tiedonhankinta (14 §), tekninen kuuntelu (16 §), tekninen katselu (19 §), tekninen laitetarkkailu (23 §), peitetoiminta (27 §) ja valvottu läpilasku (41 §).

Tiettyjen ympäristörikosdirektiivin kriminalisointi- ja muiden velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi ehdotetaan muutettavaksi luonnonsuojelurikosta koskevaa rikoslain 48 luvun 5 §:ää. Luonnonsuojelurikoksen enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta, joten sen selvittämiseksi ovat erityisten edellytysten täyttyessä käytössä samat pakkokeinot kuin perusmuotoisen ympäristön turmelemisen kohdalla.

Törkeän luonnonsuojelurikoksen enimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta. Törkeän luonnonsuojelurikoksen selvittämiseksi voidaan muiden edellytysten täyttyessä käyttää esimerkiksi edellä mainittuja keinoja, jotka ovat käytettävissä törkeän ympäristön turmelemisen selvittämisessä, lukuun ottamatta telekuuntelua (3 §) ja tietojen hankkimista (4 §) sekä peitetoimintaa (27 §).

Direktiivin 3 ja 4 artiklan kriminalisointivelvoitteiden ja tiettyjen niihin liittyvien direktiivin muiden velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi rikoslain sääntelyä on tarpeen täydentää edellä direktiivin 3 ja 4 artiklan tarkastelun yhteydessä ilmi käyvällä tavalla. Siltä osin kuin ehdotetaan säädettäväksi uusia rangaistussäännöksiä, olisi myös tehtävä tarvittavat ja perustellut muutokset pakkokeinolain sääntelyyn sen varmistamiseksi, että myös näiden rikosten tutkinnassa ovat käytettävissä tarvittavat tutkintakeinot direktiivin 13 artiklan edellyttämällä tavalla.

3.3.7 Direktiivin 14–15 artiklat

14 artikla. *Ympäristörikoksista ilmoittavien tai niiden tutkinnassa avustavien henkilöiden suojelu.* Ympäristörikosdirektiivin 14 artiklassa säädetään ympäristörikoksista ilmoittavien tai niiden tutkinnassa avustavien henkilöiden suojelusta. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että millä tahansa henkilöillä, jotka ilmoittavat tämän direktiivin 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista, toimittavat todisteita tai muutoin tekevät yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten kanssa, on mahdollisuus tuki- ja aputoimenpiteisiin rikosoikeudellisen menettelyn yhteydessä kansallisen lainsäädännön mukaisesti, sanotun kuitenkaan rajoittamatta direktiivin (EU) 2019/1937 soveltamista.

Johdanto-osan kappaleen 55 mukaan myös muilla kuin unionin lainsäädännön rikkomisista direktiivin (EU) 2019/1937 [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2019/1937 unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta] nojalla ilmoittavilla henkilöillä voi olla arvokasta tietoa mahdollisista ympäristörikoksista. He voivat johdanto-osan kappaleen mukaan olla sen yhteisön jäseniä, johon ympäristörikos vaikuttaa, tai ympäristönsuojeluun aktiivisesti osallistuvia laajemman yhteiskunnan jäseniä. Tällaisille ympäristörikoksista ilmoittaville henkilöille samoin kuin yhteistyötä tällaisiin rikoksiin liittyvissä täytäntöönpanomenettelyissä tekeville henkilöille olisi annettava tarvittava tuki ja apu rikosoikeudellisissa menettelyissä, jotta he eivät joudu yhteistyönsä vuoksi epäedulliseen asemaan vaan saavat tukea ja apua.

Johdanto-osan kappaleessa 55 todetaan, että tarvittavien tuki- ja aputoimenpiteiden olisi oltava tällaisten henkilöiden saatavilla heidän kansallisen lainsäädännön mukaisten prosessuaalisten oikeuksiensa mukaisesti ja käsitettävä ainakin kaikki sellaisten henkilöiden saatavilla olevat tuki- ja aputoimenpiteet, joilla on vastaavat prosessuaaliset oikeudet muita rikoksia koskevissa rikosoikeudellisissa menettelyissä. Kyseisiä henkilöitä olisi heidän kansallisen lainsäädännön mukaisten prosessuaalisten oikeuksiensa mukaisesti myös suojeltava vainolta ympäristörikoksista ilmoittamisen tai heidän rikosoikeudellisessa menettelyssä tekemänsä yhteistyön vuoksi. Tarvittavien tuki- ja aputoimenpiteiden sisältöä ei vahvisteta direktiivillä, vaan jäsenvaltioiden olisi määritettävä se. Jäsenvaltioita ei johdanto-osan kappaleen mukaan vaadita asettamaan tuki- ja aputoimenpiteitä kyseisissä rikosoikeudellisissa menettelyissä epäiltyinä tai syytettyinä olevien henkilöiden saataville.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly uuden direktiivin 14 artiklaa vastaavaa velvoitetta, eli kyse on uudesta velvoitteesta.

Direktiivin 14 artiklassa tarkoitettua henkilöä voidaan suojella eri tavoin riippuen osittain henkilön asemasta käsillä olevassa rikosoikeudellisessa menettelyssä. Artiklassa tarkoitetusta rikoksesta ilmoittavasta, todisteita toimittavasta tai muutoin viranomaisten kanssa yhteistyötä tekevästä henkilöstä ei pelkästään näiden toimien perusteella tule rikosasian asianosaista. Keinoja henkilön suojelemiseen voivat olla ainakin asianomistajan kuuleminen pääkäsittelyssä videoneuvottelun avulla, asianosaisen tai muun henkilön läsnä olematta taikka yleisön läsnä olematta, yhteystietojen salassapito, turvakielto, nimen ja kotipaikan muuttaminen, henkilötunnuksen muuttaminen, lähestymiskielto sekä poliisilain säännökset rikoksilta ja

häiriöiltä suojaamisesta. Rikoslain 15 luvun 9 §:ssä on säädetty rangaistavaksi oikeudenkäytössä kuultavan uhkaaminen. Edellä mainittuja keinoja on selostettu tarkemmin todistelulainsäädännön uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 46/2014 vp, s. 16—17) sekä todistajansuojeluohjelmaa koskevassa hallituksen esityksessä (HE 65/2014 vp, s. 5—9).

Riippumatta väärinkäytöksen ilmoittajan asemasta oikeudenkäynnissä, akkusatorisessa rikosprosessissa vastuu oikeudenkäynnin läpiviemisestä on syyttäjällä. Syyttäjän tehtäviin kuuluu yleisen edun ajaminen rikosprosessissa, minkä ohella ympäristöviranomainen voi tietyissä laissa määritellyissä tilanteissa käyttää asianomistajan puhevaltaa (muun muassa luonnonsuojelulain (9/2023) 129 §, ympäristönsuojelulain (527/2014) 188 § ja jätelain 136 §). Rikkomuksesta ilmoittajan toimiessa syyttäjän nimeämänä todistajana syyttäjä antaa tarvittavat tukitoimenpiteet rikkomuksesta ilmoittajalle.

Rikkomuksesta ilmoittaja voi hakea neuvontaa tai oikeusapua oikeusaputoimistolta oikeudellisiin kysymyksiin. Oikeusavun myöntämisestä säädetään oikeusapulaissa (257/2002).

Käytännön neuvojen ja henkisen tuen saamiseksi henkilö voi hakeutua myös Rikosuhripäivystyksen palveluiden piiriin. Rikosuhripäivystys tarjoaa puhelimitse, verkossa ja kasvokkain käytännön neuvoja ja henkistä tukea rikoksen tai rikosyrityksen kohteeksi joutuneille, heidän läheisilleen ja rikosasiassa todistaville. Henkilökohtaista tukihenkilöpalvelua on saatavilla myös esitutkintaan ja oikeudenkäyntiin. Tuki ei ole nimenomaiseen ilmoitettuun tapaukseen liittyvää juridista neuvontaa, vaan yleisellä tasolla tapahtuvaa kyseiseen asiaan liittyvää neuvontaa yhteydenottajan oikeuksista ja velvollisuuksista. Tuensaajalle neuvonta ja tukihenkilöpalvelu on maksutonta.

Edellä todettu huomioiden niillä, jotka toimittavat todisteita tai muutoin tekevät yhteistyötä toimivaltaisten viranomaisten kanssa, on kansallisen lainsäädännön mukaisesti mahdollisuus tuki- ja aputoimenpiteisiin rikosprosessin eri vaiheissa. Direktiivin 14 artikla ei näin ollen edellytä lainsäädäntömuutoksia mainituilta osin.

Direktiivin 14 artiklassa viitataan direktiivin (EU) 2019/1937 eli Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2019/1937 unionin oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta (jäljempänä *ilmoittajansuojeludirektiivi*) soveltamiseen. Artiklan ja direktiivin johdanto-osan kappaleen 54 mukaisesti ympäristölainsäädännön rikkomisista ilmoittavien henkilöiden olisi saatava ilmoittajansuojeludirektiivissä (2019/1937/EU) mainittua suojelua niiltä jäsenvaltioilta, joita se sitoo.

Johdanto-osan kappaleen 54 mukaan ilmoittajansuojeludirektiivin soveltamisalaan sisältyvät direktiivi 2008/99/EY [vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivi] ja Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/123/EY [Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2009/123/EY alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja säännösten rikkomisista määrättävistä seuraamuksista annetun direktiivin 2005/35/EY muuttamisesta]. Kun direktiivit 2008/99/EY ja 2009/123/EY on korvattu [uudella ympäristörikosdirektiivillä], unionin ympäristölainsäädännön rikkomisista ilmoittavien henkilöiden olisi [uuden ympäristörikosdirektiivin] nojalla edelleen saatava mainittua suojelua niiltä jäsenvaltioilta, joita se sitoo.

Ilmoittajansuojeludirektiivi on pantu kansallisesti täytäntöön lailla Euroopan unionin ja kansallisen oikeuden rikkomisesta ilmoittavien henkilöiden suojelusta (1171/2022, jäljempänä *ilmoittajansuojelulaki*), joka on soveltamisalaltaan ilmoittajien suojelua koskeva yleislaki (HE 147/2022 vp). Ilmoittajansuojelulaki täydentää erityissääntelyä ilmoittajien suojelusta, ja lakia

sovelletaan rinnakkain ja täydentävänä muun lainsäädännön kanssa. Erityissääntely ilmoittajien suojelusta on ensisijaista (ilmoittajansuojelulaki 3 §). Erityissääntelyä on muun muassa työsuojelun valvonnasta ja työsuojelun yhteistoiminnasta annetun lain (44/2006) 10 §:ssä sekä vastatoimien kieltoa koskevissa yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 16 §:ssä ja naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta annetun lain (69/1986) 8 a §:ssä.

Ilmoittajansuojelulain 2 §:n 1 momentin mukaan mainittua lakia sovelletaan sellaisten henkilöiden suojeluun, jotka ilmoittavat ilmoittajansuojeludirektiivin liitteessä tarkoitetun Euroopan unionin lainsäädännön tai sen kansallisen täytäntöönpanolainsäädännön tai muun kansallisen lainsäädännön rikkomisista seuraavilla lainsäädännön aloilla: 1) julkiset hankinnat lukuun ottamatta puolustus- ja turvallisuushankintoja; [- -] 6) ympäristönsuojelu [- -]. Lakia sovelletaan 2 §:n 2 momentin mukaan 1 momentissa tarkoitetuissa asioissa tekoihin tai laiminlyönteihin: 1) jotka on säädetty rangaistavaksi; 2) joista voi seurata rangaistusluonteinen hallinnollinen seuraamus; taikka 3) jotka voivat vakavasti vaarantaa lainsäädännön yleisen edun mukaisten tavoitteiden toteutumista. Ympäristörikosdirektiivin 3 ja 4 artikloissa tarkoitetuissa rikoksissa on nimenomaisesti kyse ympäristönsuojelulainsäädännön alalla tapahtuvista lainsäädännön rikkomisista ja rangaistavaksi säädetyistä teoista. Direktiivin 3 ja 4 artikloiden mukaisten rikosten voidaan siten katsoa sisältyvän ilmoittajansuojelulain aineellista soveltamisalaa koskevaan 2 §:ään.

Edellä todettu huomioiden organisaatioonsa työnsä vuoksi yhteydessä olevat ympäristörikoksista ilmoittavat tai niiden tutkinnassa avustavat henkilöt saavat kansallisen ilmoittajansuojelulainsäädännön ja erityislainsäädännön mukaisesti suojelua. Lainsäädäntömuutokset eivät näin ollen ole tarpeen siltäkään osin kuin ympäristörikosdirektiivin 14 artiklassa viitataan ilmoittajansuojeludirektiiviin.

Ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappaleen 56 mukaan jäsenvaltioiden olisi arvioitava tarvetta antaa henkilöille mahdollisuus ilmoittaa ympäristörikoksista nimettömänä, jos tällaisesta mahdollisuudesta ei jo säädetä kansallisessa lainsäädännössä.

Kansallisessa lainsäädännössä ei ole nimenomaisesti säädetty nimettömästä ilmoittamisesta koskien ympäristörikoksia. Rikoksen esitutkinta voi esitutkintalain (805/2011) 3 luvun 1 §:n nojalla käynnistyä asianomistajan tai muun henkilön esitutkintaviranomaiselle tekemällä ilmoituksella rikoksesta tai tapahtumasta ja ilmoitusta seuraavan esitutkintaviranomaisen kirjauksen johdosta. Säännös ei edellytä esimerkiksi asianosaisasemaa tai tunnistautumista, vaan lain mukaan riittää, että joku ilmoittaa esitutkintaviranomaiselle rikoksesta tai tapahtumasta, jota ilmoittaja pitää rikoksena (ks. EOAK/1294/2023, s. 4). Esitutkintalain 1 luvun 1 §:n mukaan rikoksen esitutkinta toimitetaan esitutkintalain mukaisesti, jollei laissa erikseen toisin säädetä. Esitutkintalain 2 luvun 1 §:n 2 momentin mukaan poliisin lisäksi esitutkintaviranomaisia ovat rajavartio-, tulli- ja sotilasviranomaiset, joiden on esitutkintalain 3 luvun 3 §:n mukaan toimitettava esitutkinta, kun sille tehdyn ilmoituksen perusteella tai muuten on syytä epäillä, että rikos on tehty.

Rikoksesta ilmoittaminen poliisin verkkoasioinnissa edellyttää ilmoittajan henkilöllisyyden varmistamista. Poliisille ja muille esitutkintaviranomaisille on kuitenkin mahdollisuus jättää nimettömänä rikoksiin liittyviä vihjeitä useilla eri tavoilla. Yleisiä tapoja antaa vihjeitä ovat vihjepuhelimet, vihjesähköpostit, nettivinkki ja palautelomakkeet. Ilmoitukseen voidaan kanavasta riippuen liittää teksti-, kuva- ja äänitiedostoja.

Ottaen huomioon, että muihin kuin lähtökohtaisesti rikosilmoituksen tekoon tarkoitettujen kanavien kautta tulleisiin ilmoituksiin ja tutkintapyyntöihin on tunnistettu liittyvän ongelmia, jotka helposti kasvattavat poliisin työmäärää tai viivästyttävät esitutkintatoimenpiteitä, ei

nimettömänä ilmoittamista ole tarkoituksenmukaista laajentaa rikosilmoituksen tekoon tarkoitettuihin kanaviin. Edellä sanottu huomioiden kansallisia nimettömän ilmoittamisen vihjekanavia voidaan pitää riittävänä.

15 artikla. *Yleisen edun mukainen tietojen julkaiseminen ja yleisön, jota asia koskee, oikeus saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimissa.* Ympäristörikosdirektiivin 15 artiklassa säädetään yleisen edun mukaisesta tietojen julkaisemisesta ja yleisön, jota asia koskee, oikeudesta saada asiansa käsitellyksi tuomioistuimissa. Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly uuden direktiivin 15 artiklaa vastaavaa velvoitetta, eli kyse on uudesta velvoitteesta.

Ympäristörikosdirektiivin 15 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että henkilöillä, joihin direktiivin 3 ja 4 artiklassa tarkoitetut rikokset vaikuttavat tai ovat omiaan vaikuttamaan, ja henkilöillä, joiden etua asia riittävästi koskee tai henkilöt jotka väittävät jonkin oikeuden heikentyvän, sekä valtiosta riippumattomilla järjestöillä, jotka edistävät ympäristönsuojelua ja täyttävät kansallisen lainsäädännön mukaiset vaatimukset, on asianmukaiset prosessuaaliset oikeudet kyseisiä rikoksia koskevissa menettelyissä, kun jäsenvaltiossa on muita rikoksia koskevissa menettelyissä tällaisia prosessuaalisia oikeuksia yleisölle, jota asia koskee, esimerkiksi asianomistajana. Tällaisissa tapauksissa jäsenvaltioiden on myös varmistettava kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti, että tiedot menettelyn edistymisestä jaetaan sen yleisön kanssa, jota asia koskee, kun näin tehdään muita rikoksia koskevissa menettelyissä.

Artiklan sisältöä selitetään johdanto-osan kappaleissa 57 ja 58. Johdanto-osan kappaleen 57 mukaan, koska ympäristö ei voi itse edustaa itseään uhrina rikosoikeudellisessa menettelyssä, siihen yleisöön kuuluvilla, jota asia koskee, olisi tehokkaan täytäntöönpanon varmistamiseksi oltava mahdollisuus toimia julkishyödykkeeksi katsottavan ympäristön puolesta kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja asiaa koskevia menettelysääntöjä noudattaen. Johdanto-osan kappaleen 58 mukaan direktiivissä ei vaadita jäsenvaltioita ottamaan käyttöön uusia prosessuaalisia oikeuksia siihen yleisöön kuuluville, jota asia koskee. Kun jäsenvaltiossa on vastaavissa muita kuin tämän direktiivin nojalla säädettyjä rikoksia koskevissa tilanteissa tällaisia prosessuaalisia oikeuksia siihen yleisöön kuuluville, jota asia koskee, kuten oikeus osallistua menettelyyn asianomistajana, tällaiset prosessuaaliset oikeudet olisi kuitenkin myönnettävä myös siihen yleisöön kuuluville, jota asia koskee, tässä direktiivissä määriteltyjä ympäristörikoksia koskevissa menettelyissä. Siihen yleisöön kuuluvien oikeudet, jota asia koskee, eivät vaikuta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivissä 2012/29/EU säädettyihin uhrien oikeuksiin. Käsitteiden ”siihen yleisöön kuuluvat, jota asia koskee” ja ”uhrit” olisi pysyttävä erillisinä, eikä jäsenvaltioita pitäisi vaatia soveltamaan uhrien oikeuksia siihen yleisöön kuuluviin, jota asia koskee. Tässä direktiivissä ei vaadita jäsenvaltioita myöntämään siihen yleisöön kuuluville, jota asia koskee, niitä rikosoikeudellisissa menettelyissä noudatettavia prosessuaalisia oikeuksia, jotka ne myöntävät muille henkilöryhmille kuin siihen yleisöön kuuluville, jota asia koskee.

Artiklan 15 voidaan katsoa kohdistuvan sellaisiin tahoihin, joilla ei ole välitöntä yhteyttä rikokseen, mutta joilla on asian laadun vuoksi liityntä tapaukseen. Suomessa tämä käytännössä tarkoittaa muita henkilöitä (kolmansia tahoja) kuin rikosasian asianosaisia (vastaaja ja asianomistaja).

Direktiivin nojalla, jos jäsenvaltiossa kolmansilla tahoilla on prosessuaalisia oikeuksia muita kuin direktiivin alaan kuuluvia rikoksia koskevissa menettelyissä, on näille tahoille myönnettävä samat prosessuaaliset oikeudet myös direktiivin alaan kuuluvia rikoksia koskevissa menettelyissä. Toisaalta jos jäsenvaltiossa kolmansilla tahoilla ei ole prosessuaalisia oikeuksia muita kuin direktiivin alaan kuuluvia rikoksia koskevissa menettelyissä, direktiivi ei myöskään velvoita jäsenvaltioita ottamaan uusia oikeuksia käyttöön. Direktiivi ei

johdantokappaleessa 58 todetusti velvoita laajentamaan uhridirektiivin 2012/29/EU mukaisia uhrien oikeuksia kolmansille tahoille.

Suomessa asianosaisen (rikoksen vastaaja ja asianomistaja) prosessuaalisista oikeuksista säädetään oikeudenkäymiskaaressa (4/1734), laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997) ja esitutkintalaissa (805/2011). Oikeudenkäymiskaaressa tai laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa ei määritellä, ketkä kuuluvat asianosaisten piiriin. Esitutkintalain 2 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan esitutkinnassa asianosaisia ovat: 1) asianomistaja; 2) rikoksesta epäilty; 3) muu henkilö, jonka oikeuksiin, etuihin tai velvollisuuksiin rikos ja sen selvittäminen voivat vaikuttaa.

Yleisesti asianomistajaksi katsotaan rikoksella loukatun tai vaarannetun oikeushyvän haltija tai se, jolle on välittömästi syntynyt rikoksen kautta yksityinen oikeudellinen vaade. Asianomistajan asemaan liittyy oikeus vaatia rangaistusta rikoksesta epäillylle. Asianomistajalle usein syntyy rikoksen kautta myös yksityinen oikeudellinen vaade eli käytännössä vahingonkorvausvaatimus. Asianomistajana voi olla tapauksesta riippuen luonnollinen henkilö eli ihminen tai oikeushenkilö. (HE 66/2015 vp, s. 13.)

Eräiden rikostyyppien kohdalla erityislaeilla on säädetty erikseen tahoista, jotka saavat asianomistaja-aseman edustamansa intressiryhmän perusteella, vaikka rikos ei varsinaisesti olisikaan kohdistunut heihin. Esimerkiksi luonnonsuojelulain (9/2023) 129 §:n 2 momentin nojalla Lupa- ja valvontavirasto on asianomistajan luonnonsuojelulain vastaisella toiminnalla tehdystä ympäristön turmelemisesta, luonnonsuojelurikoksesta ja luonnonsuojelurikkomuksesta. Näissä tapauksissa on kyse viranomaisesta. Direktiivin 15 artiklan voidaan tulkita koskettavan muita kuin viranomaisia, kuten kansalaisjärjestöjä. Kansalaisjärjestöille ei ole Suomessa säädetty asianosaisasemaa rikosprosessissa.

Suomalaisessa oikeusjärjestelmässä syyttäjän tehtäviin kuuluu yleisen edun ajaminen rikosprosessissa, minkä ohella edellä mainitusti esimerkiksi ympäristöviranomainen voi tietyissä laissa määritellyissä tilanteissa käyttää asianomistajan puhevaltaa (ks. myös U 14/2022 vp, s. 16). Suomalaisessa oikeusjärjestelmässä ei ylipäänsä säädetä kolmansien tahojen prosessuaalisista oikeuksista rikosprosessissa, eikä direktiivi siten myöskään velvoita antamaan niitä sen alaan kuuluvia rikoksia koskevien menettelyiden osalta. Näin ollen direktiivin 15 artikla ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

Yleisesti voidaan todeta, että oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain (370/2007; jäljempänä *oikeudenkäynnin julkisuuslaki*) 1 §:n nojalla oikeudenkäynti ja oikeudenkäyntiasiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia. Oikeudenkäynnin tai oikeudenkäyntiasiakirjojen salaaminen on poikkeus, ja siitä säädetään erikseen. Edelleen oikeudenkäynnin julkisuuslain 14 §:n 1 momentin mukaan asian suullinen käsittely on julkinen, jollei tuomioistuin 15 §:n nojalla määrää, että suullinen käsittely toimitetaan yleisön läsnä olematta. Pykälän 2 momentin mukaan jokaisella on oikeus olla läsnä asian julkisessa käsittelyssä tai seurata sitä videoyhteydellä, jollei mainitussa tai muussa laissa toisin säädetä. Oikeudenkäynnin julkisuus koskee lähtökohtaisesti kaikkia oikeudenkäyntejä, ja direktiivin täytäntöönpanon jälkeen sitä sovelletaan myös direktiivin alaan kuuluvia rikoksia koskevissa menettelyissä.

Edellä todetulla tavalla suomalaisessa oikeusjärjestelmässä ei ole säädetty 15 artiklassa tarkoitettuja prosessuaalisia oikeuksia artiklan mukaisille henkilöille tai järjestöille. Direktiivin 15 artiklan velvoite tietojen jakamisesta artiklassa mainituille henkilöille tai järjestöille ei siten myöskään tule soveltumaan suomalaiseen järjestelmään.

Ympäristörikosdirektiivin 15 artikla ei edellä todetuin perustein edellytä lainsäädäntömuutoksia.

3.3.8 Direktiivin 16–18 artiklat

16 artikla. *Ennalta estäminen.* Ympäristörikosdirektiivin 16 artiklassa säädetään ennalta estämisestä. Artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava aiheellisia toimenpiteitä, kuten asiaankuuluville julkisen ja yksityisen sektorin sidosryhmille suunnattuja tiedotus- ja valistuskampanjoita, sekä tutkimus- ja koulutusohjelmia, joiden tarkoituksena on vähentää ympäristörikoksia ja ympäristörikollisuuden riskiä. Jäsenvaltioiden on tapauksen mukaan toimittava yhteistyössä tällaisten sidosryhmien kanssa.

Artiklan sisältöä täsmennetään johdanto-osan kappaleessa 59. Sen mukaan toimenpiteisiin, joiden tarkoituksena on parantaa ympäristörikosten ennalta estämistä, voisivat tässä yhteydessä sisältyä vaatimustenmukaisuus- ja huolellisuusvelvoitejärjestelmien edistäminen, toiminnanharjoittajien kannustaminen siihen, että niillä on vaatimusten noudattamista valvovia toimihenkilöitä, jotka auttavat varmistamaan unionin ympäristölainsäädännön noudattamisen, ja avoimuuden edistäminen, jotta voidaan lujittaa ympäristörikosoikeuden noudattamista. Oikeushenkilöille tämän direktiivin nojalla määrättäviin lisäseuraamuksiin voisi lisäksi sisältyä yritysten velvoite ottaa käyttöön huolellisuusvelvoitejärjestelmiä ympäristönormien noudattamisen tehostamiseksi, mikä myös osaltaan edistää uusien ympäristörikosten ennalta estämistä. Jäsenvaltiot voisivat lisäksi harkita perustavansa rahaston, jolla tuetaan ympäristörikoksia ja niiden tuhoisia seurauksia ennalta ehkäiseviä toimenpiteitä.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly ympäristörikosten ennalta estämistä koskevaa velvoitetta, eli kyse on uudesta velvoitteesta.

Moni viranomainen pyrkii nykyisten tehtäviensä puitteissa lisäämään tietoisuutta ympäristörikoksista ja vähentämään riskiä joutua sellaisen uhriksi. Esimerkiksi poliisin tehtäviin kuuluu poliisilain 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan rikosten ennalta estäminen, kuten myös Tullin ja Rajavartiolaitoksen tehtäviin toimivaltansa puitteissa näitä viranomaisia koskevan lainsäädännön mukaisesti. Myös Lupa- ja valvontaviraston tehtävät ovat keskeisiä ympäristörikosten ennalta ehkäisyn kannalta. Lupa- ja valvontaviraston tehtäviin kuuluu luvituksen ja valvonnan ohella muun muassa ympäristöasioiden ohjeistukseen liittyviä tehtäviä. Elinvoimakeskusten tehtäviin kuuluu elinvoimakeskuksista sekä Työllisyys-, kehittämis- ja hallintokeskuksesta annetun lain (531/2025) 2 §:n 1 momentin 6 kohdan mukaan luonnon monimuotoisuuden hyvän tilan edistämiseen sekä kulttuuriympäristön hoitoon, vesien ja meren hyvän tilan edistämiseen, alueidenkäytön ja ilmastotyön edistämiseen sekä ympäristökasvatukseen liittyviä tehtäviä. Lisäksi elinvoimakeskusten tehtävänä on mainitun pykälän 2 momentin 2 kohdan mukaan tuottaa ja jakaa ympäristöä koskevaa tietoa, parantaa ympäristötietoutta sekä edistää ympäristöhankkeiden toteuttamista ja toteuttaa ympäristöhankkeita.

Ympäristörikosten kannalta olennaista aineellista ympäristölainsäädäntöä ja siihen liittyvää rangaistussääntelyä valmistellaan erityisesti ympäristöministeriössä, maa- ja metsätalousministeriössä ja oikeusministeriössä. Lainsäädännön valmistelussa ja täytäntöönpanossa yhtäältä sidosryhmien kuuleminen ja toisaalta tiedottaminen ja seuranta ovat keskeisessä asemassa.

Viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) mukaisesti viranomaisella on velvollisuus tuottaa ja jakaa tietoa. Viranomaisen on mainitun lain 20 §:n mukaisesti edistettävä toimintansa avoimuutta ja tässä tarkoituksessa tarvittaessa laadittava oppaita, tilastoja ja muita

julkaisuja sekä tietoaineistoja palveluistaan, ratkaisukäytännöstään sekä yhteiskuntaoloista ja niiden kehityksestä toimialallaan. Laatimisvelvollisuuden tarvetta arvioitaessa on otettava huomioon, missä määrin viranomaisen toiminnasta on saatavissa tietoja asiakirjojen julkisuuden avulla tai yleisen tilastotuotannon perusteella.

Viranomaistoimintaan liittyykin yleisesti ajankohtaisista asioista tiedottaminen esimerkiksi viranomaisten verkkosivuilla, ja näihin voi sisältyä esimerkiksi tiedottaminen valvontaiskuista ympäristölle riskin aiheuttavalla toimintasektorilla tai tietoisuuden lisääminen esimerkiksi ympäristörikoksia koskevista rikosilmiöistä. Esimerkiksi ympäristöministeriön verkkosivuilla on laajasti tietoa ympäristörikosten torjunnasta ja kootusti aihetta koskevaa koulutusaineistoa.

Ympäristörikosten torjuntaa toteuttavista viranomaisista on vuonna 2016 muodostettu alueelliset yhteistyöryhmät, joiden toiminta kattaa koko valtakunnan alueen. Alueryhmissä on tarpeellinen edustus alueesta riippuen ympäristörikostorjuntaan osallistuvista viranomaisista, kuten esitutkintaviranomaisista, Lupa- ja valvontavirasto, Syyttäjälaitoksesta ja kunnista. Ryhmien tarkoitus on osaltaan ennalta estää ympäristörikoksia. Ryhmien tehtävänä on luoda toimivia alueellisia yhteistyömalleja, tunnistaa alueelle tyypillisiä ympäristörikoksia, kerätä tietoa koulutustarpeista ja syventää asiantuntemusta ajankohtaisista tapauksista. Ryhmien tehtävänä on luoda luonteva keskusteluyhteys valtion ympäristöhallinnolle, kuntien tai kuntayhtymien ympäristötoimelle suhteessa esitutkintaviranomaisiin ja syyttäjiin.

Muutkin ympäristörikostorjunnan kannalta keskeiset viranomaiset järjestävät ympäristörikoksia koskevaa koulutusta, jota tarkastellaan lähemmin direktiivin 17 ja 18 artikloiden käsittelyn yhteydessä.

Suomessa toimii ympäristöministeriön johdolla ympäristörikostorjunnan strategian toimeenpanoryhmä, jonka nykyinen toimikausi jatkuu 31.12.2026 saakka. Ryhmän valmistelemassa ja ympäristöministeriön julkaisemassa Ympäristörikostorjunnan strategiassa kuvataan ympäristörikollisuuden torjunnan nykytila ja arvioidaan sitä sekä asetetaan strategiset linjaukset strategiakaudelle. Strategian kaksi vuotta kattavassa toimenpideohjelmassa määritellään konkreettiset toimet ja vastuutahot strategiassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Strategiaa tarkastellaan lähemmin direktiivin 21 artiklan käsittelyn yhteydessä.

Suomessa toimii myös Poliisihallituksen vetämä ympäristörikostorjunnan seurantaryhmä, joka valmistelee ja julkaisee vuosittain Ympäristörikoskatsaus-raportin. Siinä tarkastellaan ympäristörikollisuuden tilaa Suomessa. Raportti tarjoaa osaltaan ajankohtaista tietoa ympäristörikollisuuden tilasta ja kehityksestä Suomessa. Raportti on vapaasti saatavilla poliisin verkkosivuilla, ja siitä tuotetaan myös englanninkielinen versio.

Viranomaisten lisäksi myös ympäristöalan toimijoiden omat toimenpiteet voivat olla merkittävässä asemassa tietoisuuden lisäämisessä. Esimerkiksi monet järjestöt, kuten WWF ja Suomen Luonnonsuojeluliitto, edistävät toiminnassaan ympäristön- ja luonnonsuojelua ja siten myös ympäristörikosten torjuntaa. Myös tuottajayhteisöjen toiminnassa voidaan huomioida ympäristörikosten torjunnan kannalta keskeisiä näkökohtia.

Ympäristörikosdirektiivin 16 artikla on muotoilultaan toteava eikä edellytä lainsäädäntömuutoksia. Suomessa on edellä todetulla tavalla käytössä erilaisia toimenpiteitä ja mekanismeja, joiden tarkoituksena on vähentää ympäristörikoksia ja ympäristörikollisuuden riskiä.

17–18 artiklat. *Resurssit. Koulutus.* Ympäristörikosdirektiivin resursseja koskevaa 17 artiklaa ja koulutusta koskevaa 18 artiklaa käsitellään seuraavassa kootusti. Artikloissa säädetään osin päällekkäisistä asioista.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly resursseja tai koulutusta koskevaa velvoitetta, eli kyse on uusista velvoitteista.

Ympäristörikosdirektiivin 17 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että ympäristörikoksia paljastavilla tai tutkivilla tai niistä syytteitä nostavilla tai tuomioita antavilla kansallisilla viranomaisilla on riittävästi pätevää henkilöstöä sekä riittävät taloudelliset, tekniset ja teknologiset resurssit tämän direktiivin täytäntöönpanoon liittyvien tehtäviensä tehokasta hoitamista varten. Jäsenvaltioiden on valtiosääntöperinteensä ja oikeusjärjestelmänsä rakenteen sekä muita kansallisia olosuhteita huomioon ottaen arvioitava tarvetta nostaa tällaisten viranomaisten erikoistumisen tasoa ympäristörikosoikeuden alalla kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Artiklaa koskevan johdanto-osan kappaleen 60 mukaan ympäristörikoksia paljastavien tai tutkivien tai niistä syytteitä nostavien tai tuomioita antavien kansallisten viranomaisten puutteelliset resurssit ja täytäntöönpanovaltuudet luovat esteitä näiden rikosten tehokkaalle ennalta estämiselle ja niistä tuomitsemiselle. Resurssipula voi erityisesti estää viranomaisia toteuttamasta mitään toimia tai rajoittaa niiden täytäntöönpanotoimia, jolloin rikoksentekijät välttyvät vastuulta tai selviävät tuomiolla, joka ei vastaa rikoksen vakavuutta. Sen vuoksi olisi vahvistettava resursseja ja täytäntöönpanovaltuuksia koskevat vähimmäiskriteerit.

Ympäristörikosdirektiivin 18 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että tuomareille, syyttäjille, poliiseille ja oikeuslaitoksen henkilöstölle sekä rikosoikeudellisissa menettelyissä ja tutkintatoimissa mukana olevalle toimivaltaisten viranomaisten henkilöstölle annetaan tämän direktiivin tavoitteisiin liittyvää ja tällaisten tuomarien, syyttäjien, poliisien ja oikeusalan työntekijöiden sekä toimivaltaisten viranomaisten henkilöstön tehtävien kannalta tarkoituksenmukaista säännöllistä erikoistunutta koulutusta, sanotun kuitenkaan rajoittamatta tuomioistuinten riippumattomuutta ja eri tapoja, joilla oikeuslaitokset ovat järjestäytyneet unionissa.

Asiaa koskevan johdanto-osan kappaleen 61 mukaan täytäntöönpanoketjun tehokas toiminta edellyttää monenlaisia erityistaitoja. Ympäristörikosten aiheuttamien haasteiden monimutkaisuus ja tällaisten rikosten tekninen luonne edellyttävät monialaista lähestymistapaa, minkä vuoksi tarvitaan korkeatasoista oikeudellista osaamista ja teknistä asiantuntemusta, taloudellista tukea sekä korkeatasoista koulutusta ja erikoistumista kaikissa asiaankuuluvissa toimivaltaisissa viranomaisissa. Jäsenvaltioiden olisi tarjottava niille, joiden tehtävänä on paljastaa tai tutkia ympäristörikoksia tai nostaa syytteitä tai antaa tuomioita niistä, näiden tehtävien kannalta tarkoituksenmukaista koulutusta. Jäsenvaltioiden olisi tapauksen mukaan valtiosääntöperinteensä ja oikeusjärjestelmiensä rakenteen sekä muita olosuhteita, mukaan lukien kyseisen jäsenvaltion koko, huomioon ottaen arvioitava tarvetta nostaa tällaisten viranomaisten erikoistumisen tasoa ympäristörikosten alalla kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Jos kyseinen jäsenvaltio on kooltaan pieni ja sillä on vain rajallinen määrä toimivaltaisia viranomaisia, arvioinnissa voitaisiin todeta, että tämän rajallisen määrän vuoksi erikoistuminen ei ole mahdollista tai suotavaa. Täytäntöönpanoketjun ammattimaisuuden ja tehokkuuden maksimoimiseksi jäsenvaltioiden olisi erityisesti myös harkittava erityisten tutkintayksiköiden, syyttäjien ja tuomarien nimeämistä käsittelemään ympäristörikostapauksia. Yleisiin rikostuomioistuimiin voitaisiin perustaa erikoistuneita tuomarijaostoja. Teknistä asiantuntemusta olisi asetettava kaikkien asiaankuuluvien täytäntöönpanoviranomaisten saataville.

Resursseja ja koulutusta koskevat direktiivin 17 ja 18 artiklat ovat toteavia, eivätkä ne edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Yleisesti voidaan todeta, että valtiontaloudessa ylintä päätösvaltaa käyttää eduskunta päättäessään valtiollisten toimintojen rahoituksesta ja määrärahojen yleisestä käyttötarkoituksesta. Lainsäädännön toimeenpano virastotaloudessa mitoitetaan talousarviossa osoitettujen resurssien puitteissa toteutettavaksi. Niin kansalliseen kuin Euroopan unionin oikeuteen perustuvan velvoitteen toimeenpanon resursseista päätetään kansallisesti laintasoisella sääntelyllä valtion talousarviossa. Valtiontalouden haasteellisen tilanteen vuoksi niin Euroopan unionin oikeuden täytäntöönpanoon liittyvässä kuin kansallisessa lainvalmistelussa valmistelua sitoo talouspoliittisen ministerivaliokunnan 6.2.2024 tekemä linjaus resursseista. Talouspoliittinen ministerivaliokunta linjasi helmikuussa 2024, että uusien Euroopan unionista ja kansallisesta lainsäädännöstä tulevien velvoitteiden myötä tulevat tehtävät resursoidaan pääsääntöisesti luopumalla olemassa olevista tehtävistä tai tehostamalla nykyisten tehtävien hoitamista. Linjaus tarkoittaa tehtävien hoitamista nykyisten määrärahojen puitteissa.

Ympäristörikosten torjunnan kannalta keskeiset viranomaiset ja ministeriöt tekevät yhteistyötä muun ohella tulosohjauksessa. Esimerkiksi poliisin osalta sisäministeriö asettaa poliisille tulostavoitteet, ja Poliisihallitus edelleen neuvottelee ja asettaa tavoitteet poliisilaitoksille ja -yksiköille. Tuomioistuinlaitoksen ja Syyttäjälaitoksen tulosohjauksesta vastaa oikeusministeriö, ja ympäristöministeriö osallistuu Lupa- ja valvontaviraston tulosohjaukseen ympäristövastuualueen osalta.

Ympäristörikoksia koskevassa esitutkinnassa ja rikosprosessissa tehtäviään hoitavien viranomaisten pätevyyden sekä henkilöstö- ja myös teknisten resurssien osalta voidaan todeta, että Suomessa ympäristörikostorjunta nojaa viranomaisyhteistyöhön. Ympäristövalvontaviranomainen on ympäristöasioiden asiantuntija, ja esitutkintaviranomaiset luottavat valvontaviranomaisen asiantuntijuuteen. Esitutkintaviranomainen tutkii rikoksia neutraalisti, ja tutkinnassa usein hyödynnetään rikosteknistä osaamista. Rikostutkinnassa esimerkiksi ympäristöstä otetut näytteet analysoidaan pääasiassa keskusrikospoliisin rikosteknisessä laboratoriossa. Analyysien tulosten tulkinnassa hyödynnetään esitutkinnassa ympäristöalan asiantuntijoita. Keskusrikospoliisissa toimii yksi ympäristörikostorjunnan koordinaattori tutkinnan puolella sekä rikosteknisessä laboratoriossa tällä hetkellä kaksi näytetutkimuskoordinaattoria.

Poliisin henkilöstön on mahdollista hankkia ympäristötutkinnassa tarvittavaa erityisosaamista osallistumalla esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulun järjestämille kursseille ja koulutuksiin. Poliisiammattikorkeakoulu järjestää vuosittain koulutuksia ympäristörikostorjuntaan liittyen. Koulutukset on suunnattu kaikille ympäristörikostorjunnan parissa toimiville viranomaisille.

Poliisin täydennyskoulutukseen kuuluu esimerkiksi Poliisiammattikorkeakoulussa vuosittain järjestettävä Vakavien ympäristörikosten tutkintakurssi. Lisäksi ajoittain toteutetaan erillisiä koulutushankkeita. Esimerkiksi vuosina 2024–2025 keskusrikospoliisin johdolla toteutetaan YLPEYS-hanke, jossa koulutetaan teknisiä tutkijoita ympäristörikosten näytteenottoon.

Poliisissa on painotettu erityisosaamista ja erikoistumista ympäristörikosten tutkintaan työssä oppimisen ja keskittämisen kautta. Osaamista on kartutettu keskittämällä ympäristörikosten tutkintaa tietyille henkilöille, jolloin osaaminen vahvistuu tapausten tutkimisen kautta. Vakavat ympäristörikokset tehdään monesti liiketoiminnan yhteydessä, jolloin ne tutkitaan talousrikosyksiköissä.

Syyttäjälaitoksessa jokaisella neljällä syyttäjäalueella toimii ympäristörikostiimi, jota ohjaa ympäristörikoksiin erikoistunut syyttäjä tai kokenut ympäristörikoksia hoitanut syyttäjä. Tiimien tarkoituksena on perehdyttää syyttäjiä ympäristörikosten hoitamiseen ja syventää alueella toimivien, jo ympäristörikosasioita hoitavien syyttäjien osaamista. Tiimit kokoontuvat säännöllisesti. Tiimeissä jaetaan tietoa muun muassa oikeuskäytännöstä ja keskustellaan ympäristörikoksiin liittyvistä haasteista. Tiimit myös järjestävät koulutusta ja tapaavat sidosryhmiä.

Syyttäjien asiantuntijuuden kehittäminen perustuu syyttäjien erikoistumisjärjestelmään, jota kehitetään jatkuvasti. Erikoistumisjärjestelmää ohjataan valtakunnansyyttäjän toimistosta. Järjestelmän mukaisesti vuodesta 2000 on ollut nimettynä ryhmä syyttäjiä, jotka ovat voineet erikoistua ympäristörikoksiin. Vuodesta 2019 alkaen ympäristörikostapauksiin on nimetty päätoimisia erikoissyyttäjiä.

Syyttäjälaitos järjestää syyttäjille säännöllisesti koulutusta ympäristörikoksista, ja näihin koulutuksiin on voinut osallistua myös muiden viranomaisten, kuten poliisin ja tuomioistuinlaitoksen, henkilöstöä. Erikoistuvat ja erikoistuneet syyttäjät voivat myös osallistua ulkomaisten organisaatioiden järjestämään täydentävään koulutukseen. Lisäksi järjestetään alueellisia koulutustilaisuuksia, joissa kouluttajina ovat pääsääntöisesti ympäristörikosten erikoissyyttäjät ja Syyttäjälaitoksen ulkopuoliset asiantuntijat.

Tuomioistuinlaitoksessa Tuomioistuinvirasto huolehtii koulutuksen järjestämisestä tuomareille ja tuomioistuinten muulle henkilöstölle yhteistyössä tuomarinkoulutuslautakunnan kanssa. Riippumattoman tuomarinkoulutuslautakunnan tehtävänä on tuomioistuinten henkilöstölle järjestettävän koulutuksen suunnittelu tuomioistuinharjoittelusta täydennyskoulutukseen yhteistyössä Tuomioistuinviraston ja tuomioistuinten kanssa. Ympäristörikokset on huomioitu aiheena tuomioistuinlaitoksen koulutussuunnitelmassa, ja tuomareilla on säännöllisesti mahdollisuus osallistua ympäristörikoksia koskevaan koulutukseen, mukaan lukien European Judicial Training Network (EJTN) -verkoston koulutukset.

Myös esimerkiksi ympäristörikosten torjuntaa toteuttavista viranomaisista muodostettujen alueellisten yhteistyöryhmien parissa toteutettu sidosryhmätyö on tärkeä oppimisen ja tiedon jakamisen kanava. Lupa- ja valvontavirasto ottaa ajoittain ympäristörikosasioita kuntien ympäristöviranhaltijoille vuosittain järjestettäville ajankohtaispäiville koulutusaiheeksi.

Syyttäjälaitoksessa on edellä esiin käyvällä tavalla käytössä järjestelmä, jonka myötä syyttäjien on mahdollista erikoistua ympäristörikoksiin. Suomen kaltaisessa väkimäärältään pienessä mutta maantieteelliseltä alueeltaan suurehkossa valtiossa ei kuitenkaan ole tarkoituksenmukaista taata esimerkiksi kaikkien poliisilaitosten tutkijoille tai tuomioistuinlaitosten lainkäyttöhenkilöstölle nimenomaista erikoistumista ympäristörikoksiin. Huomioiden vuosittain tutkittavaksi tulevien ympäristörikosasioiden määrä, yksittäisen rikostutkijan tutkittavaksi ympäristörikoksia tulee harvakseltaan. Myös yksittäisten käräjätuomarien käsiteltäväksi tulevien ympäristörikosasioiden määrä on vuosittain melko alhainen, minkä vuoksi erikoistumista näihin rikoksiin ei voi pitää perusteltuna. Syyttäjälaitoksen ja erityisesti tuomioistuinlaitoksen osalta on myös huomioitava toiminnan riippumattomuus, jonka johdosta Syyttäjälaitos ja tuomioistuinlaitos päättävät itsenäisesti esimerkiksi toimintansa tarkemmasta organisoinnista sekä omasta koulutustarjonnastaan.

3.3.9 Direktiivin 19–20 artiklat

19 artikla. *Toimivaltaisten viranomaisten välinen koordinointi ja yhteistyö jäsenvaltiossa.* Ympäristörikosdirektiivin 19 artiklan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat

toimenpiteet perustaakseen asianmukaisia mekanismeja kaikkien ympäristörikosten ennalta estämiseen ja torjuntaan osallistuvien toimivaltaisten viranomaistensa keskuudessa tapahtuvaa strategisen ja operatiivisen tason koordinointia ja yhteistyötä varten. Tällaisten mekanismien tarkoituksena on oltava ainakin

a) yhteisten painopisteiden ja rikosoikeudellisen ja hallinnollisen täytäntöönpanon välistä suhdetta koskevan yhteisymmärryksen varmistaminen;

b) tietojen vaihtaminen strategisia ja operatiivisia tarkoituksia varten sovellettavassa unionin oikeudessa ja kansallisessa lainsäädännössä vahvistetuissa rajoissa;

c) yksittäisiin tutkintoihin liittyvä kuuleminen sovellettavassa unionin oikeudessa ja kansallisessa lainsäädännössä vahvistetuissa rajoissa;

d) parhaiden käytäntöjen vaihtaminen;

e) avun antaminen sellaisten alan ammattihenkilöiden eurooppalaisille verkostoille, jotka toimivat ympäristörikosten ja niihin liittyvien rikkomusten torjunnan kannalta merkityksellisten kysymysten parissa.

Artiklan toisen kohdan mukaan ensimmäisessä kohdassa tarkoitetut mekanismit voivat olla muodoltaan erikoistuneita koordinointielimiä, toimivaltaisten viranomaisten välisiä yhteisymmärryspöytäkirjoja, kansallisia täytäntöönpanoverkostoja ja yhteisiä koulutustoimia.

Sisäisen yhteistyön ja viestinnän organisointia selitetään 19 artiklaa koskevassa johdanto-osan kappaleessa 62. Sen mukaan, jotta voidaan varmistaa tehokas, yhtenäinen ja johdonmukainen täytäntöönpanojärjestelmä, johon sisältyy hallinnollisia, yksityisoikeudellisia ja rikosoikeudellisia toimenpiteitä, jäsenvaltioiden olisi organisoitava sisäinen yhteistyö ja viestintä kaikkien hallinnolliseen ja rikosoikeudelliseen täytäntöönpanoon osallistuvien toimivaltaisten viranomaistensa kesken, mukaan lukien kaikki ennalta ehkäiseviä, rangaistuksiin liittyviä ja korjaavia tehtäviä suorittavat viranomaiset.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly uuden direktiivin 19 artiklaa vastaavaa velvoitetta, eli kyse on uudesta velvoitteesta.

Ympäristörikoksia tutkivien ja rikosprosessin kannalta muiden keskeisten viranomaisten välinen yhteistyö viranomaisten tehtävien hoitamisessa perustuu osin lainsäädäntöön. Esimerkiksi poliisin toimittamasta esitutkinnasta ja siihen liittyvästä yhteistyöstä syyttäjän kanssa säädetään esitutkintalaissa (805/2011).

Viranomaisten välisen yhteistyön keskiössä on tietojenvaihto. Kuten 19 artiklastakin käy ilmi, viranomaisten välinen tietojenvaihto perustuu asiaa koskevaan lainsäädäntöön ja tapahtuu lainsäädännön mahdollistamissa rajoissa. Esimerkiksi esitutkintaviranomaisilla ja syyttäjillä on toimintaansa koskevan lainsäädännön mukaisesti laaja tiedonsaantioikeus. Näiltä osin keskeisiä säädöksiä ovat esimerkiksi laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (616/2019), laki henkilötietojen käsittelystä Tullissa (650/2019), laki henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa (639/2019) sekä laki Syyttäjälaitoksesta (32/2019). Ympäristövalvontaviranomaisten oikeudesta luovuttaa tietoja säädetään näitä viranomaisia koskevassa lainsäädännössä. Aineelliseen ympäristölainsäädäntöön, kuten ympäristönsuojelulakiin (527/2014) ja jätelakiin (646/2011), sisältyy lisäksi säännöksiä, jotka velvoittavat valvontaviranomaiset ilmoittamaan sääntelyssä tarkoitetuista ympäristörikoksista esitutkintaviranomaiselle.

Ympäristölainsäädännön noudattamista valvovien viranomaisten valvontatoiminta on ympäristörikosten paljastamisessa keskeistä, koska ympäristörikokset käyvät monesti ilmi nimenomaan valvonnan yhteydessä. Merkittävä osa yhteistyöstä rikosprosessissa toimivien viranomaisten ja hallintoprosessissa toimivien viranomaisten kanssa tapahtuu käytännön tasolla rikosasioita käsiteltäessä. Ympäristöviranomaisia ja ympäristöasiantuntijoita myös kuullaan rikosprosessissa säännöllisesti.

Suomessa on käytössä useita mekanismeja asiaan kuuluvien viranomaisten koordinointia ja yhteistyötä varten. Direktiivin 16 artiklan tarkastelun yhteydessä on mainittu ympäristörikosten torjuntaa toteuttavista viranomaisista vuonna 2016 muodostetut alueelliset yhteistyöryhmät, joiden piirissä tapahtuva yhteydenpito poliisin, Lupa- ja valvontaviraston ja Syyttäjälaitoksen kesken on säännöllistä. Yhteistyöryhmien toimintaan kuuluu muun muassa tietojenvaihto ajankohtaisista asioista, kuten ympäristörikoksia koskevista ilmiöistä, tekotavoista ja oikeuskäytännöstä, koulutusyhteistyö sekä parhaiden käytänteiden jakaminen. Lupa- ja valvontavirastossa toimii lisäksi ympäristörikosyhdyshenkilöiden verkosto, jonka puitteissa järjestetään säännöllisiä tapaamisia kahdesti vuodessa. Yhteyshenkilöverkosto mahdollistaa myös jatkuvaluonteiset keskinäiset yhteydet ja tiedonvaihdon.

Strategisen tason viranomaisyhteistyön kannalta tärkeitä ovat myös ympäristöministeriön johdolla toimiva ympäristörikostorjunnan strategian toimeenpanoryhmä sekä Poliisihallituksen vetämä ympäristörikostorjunnan seurantaryhmä, joissa on edustus ympäristörikosten torjunnan kannalta keskeisistä viranomaisista. Myös näitä ryhmiä on tarkasteltu direktiivin 16 artiklan käsittelyn yhteydessä.

Eri viranomaiset järjestävät ympäristörikoksia koskevaa koulutusta, joihin myös muiden viranomaisten voi olla mahdollista osallistua. Asiaa on tarkasteltu lähemmin edellä direktiivin 17 ja 18 artikloiden käsittelyn yhteydessä.

Ympäristörikostorjunnan viranomaiset osallistuvat myös moniin kansainvälisiin yhteistyöverkostoihin ja -tapahtumiin. Poliisi osallistuu muun muassa ympäristörikosten osalta Europolin EMPACT-yhteistyöhön (European Multidisciplinary Platform Against Criminal Threats) yhdessä Tullin kanssa. Yhteistyöhön mainitun verkoston piirissä kuuluu muun muassa tietojenvaihtoon, kehitykseen ja koulutukseen liittyviä toimia. Poliisi on mukana myös monissa muissa ympäristörikoksiin liittyvissä kansainvälisissä verkostoissa ja työryhmissä, kuten EnviCrimeNet ja Interpolin työryhmät Pollution Crime Working Group ja Wildlife Crime Working Group. Näissä verkostoissa jaetaan parhaita käytänteitä ja annetaan tarpeen ja mahdollisuuksien mukaan apua muiden valtioiden viranomaisille.

Syyttäjälaitos on mukana Euroopan ympäristösyyttäjien verkostossa (The European Network of Prosecutors for the Environment, ENPE). Verkoston säännöllisesti järjestettäviin konferensseihin osallistuvat Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Iso-Britannian ympäristörikoksia hoitavat syyttäjät. Itämeren alueella toimii samoin erityinen syyttäjien verkosto (the Network of Prosecutors on Environmental Crime in the Baltic Sea Region, ENPRO), joka on alueen rantavaltioiden (mukaan lukien Norja) perustama ympäristörikoksiin erikoistuneiden syyttäjien yhteistyö- ja tiedonvaihtoverkosto, jolla on säännöllisesti vuosittaisia tapaamisia.

Ympäristöhallinnon yhteistyöverkostona toimii Euroopan unionissa European Union Network for the Implementation and Enforcement of Environmental Law (IMPEL), joka pyrkii edistämään Euroopan unionin ympäristölainsäädännön tehokasta täytäntöönpanoa esimerkiksi tietojen ja parhaiden käytänteiden jakamisen ja muun yhteistyön kautta. Lisäksi Euroopan

unionin piirissä toimii ympäristöasioiden tuomarien verkosto (European Union Forum of Judges for the Environment, EUFJE).

Suomessa on käytössä useita mekanismeja ympäristörikosten ennalta estämiseen ja torjuntaan osallistuvien toimivaltaisten viranomaisten toiminnan koordinointia ja yhteistyötä varten. Ympäristörikosdirektiivin 19 artiklan edellytysten voi näin ollen katsoa täyttyvän. Artiklaan sisältyvän velvoitteen täytäntöönpano ei edellytä lainsäädännön muuttamista.

20 artikla. *Jäsenvaltioiden sekä komission ja unionin elinten, toimistojen tai virastojen välinen yhteistyö.* Ympäristörikosdirektiivin 20 artiklassa säädetään jäsenvaltioiden sekä komission ja unionin elinten, toimistojen tai virastojen välisestä yhteistyöstä. Artiklan ensimmäisen kappaleen mukaan, jos ympäristörikosten epäillään olevan luonteeltaan rajat ylittäviä, asianomaisten jäsenvaltioiden toimivaltaisten viranomaisten on harkittava näihin rikoksiin liittyvien tietojen toimittamista asianmukaisille toimivaltaisille elimille. Artiklan toisessa kappaleessa todetaan, että rajoittamatta rajat ylittävää yhteistyötä ja rikosasioissa annettavaa keskinäistä oikeusapua koskevien sääntöjen soveltamista jäsenvaltiot, Eurojust, Europol, Euroopan syyttäjänvirasto, Euroopan petostentorjuntavirasto ja komissio tekevät toimivaltansa mukaisesti keskenään yhteistyötä 3 ja 4 artiklassa tarkoitettujen rikosten torjunnassa. Tätä varten Eurojust antaa tapauksen mukaan toimivaltaisten kansallisten viranomaisten tarvitsemaa teknistä ja operatiivista apua niiden tutkintatoimien koordinoinnin helpottamiseksi. Komissio voi tapauksen mukaan antaa apua.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly uuden direktiivin 20 artiklaa vastaavaa velvoitetta, eli kyse on uudesta velvoitteesta.

Artiklan ensimmäisessä kappaleessa säädetään jäsenvaltioiden viranomaisten velvollisuudesta harkita tietojen antamista asianmukaisille toimivaltaisille toimielimille, jos rikoksen epäillään olevan luonteeltaan rajat ylittävä. Tietojen toimittaminen toimivaltaisille elimille ei ole kohdan mukaan pakollista vaan harkinnanvaraista.

Poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tietojen luovutuksesta EU:n jäsenvaltioiden toimivaltaisille lainvalvontaviranomaisille säädetään Euroopan unionin jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta annetussa laissa (806/2024, jäljempänä *uusi tietojenvaihtolaki*). Lailla on implementoitu jäsenvaltioiden lainvalvontaviranomaisten välisestä tietojenvaihdosta ja neuvoston puitepäätöksen 2006/960/YOS kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (EU) 2023/977. Pyynnön perusteella tapahtuvasta tietojen luovuttamisesta säädetään uuden tietojenvaihtolain 4 §:ssä ja oma-aloitteisesta tietojen luovuttamisesta 10 §:ssä.

Esitutkintaviranomaisten oikeudesta luovuttaa henkilötietoja säädetään poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen henkilötietolaeissa (laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa 616/2019, laki henkilötietojen käsittelystä Tullissa 650/2019, laki henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa 639/2019). Laeissa säädetään henkilötietojen luovutuksesta Euroopan unionin jäsenvaltion ja Euroopan talousalueen jäsenvaltion lainvalvontaviranomaiselle (henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa annetun lain 25 §, henkilötietojen käsittelystä Tullissa annetun lain 23 §, henkilötietojen käsittelystä Rajavartiolaitoksessa annetun lain 35 §). Edellä mainitut säännökset antavat kyseessä olevalle viranomaiselle oikeuden luovuttaa henkilötietoja myös Eurojustille ja muulle Euroopan unionin toiminnasta tehdyn sopimuksen nojalla perustetulle toimielimelle, jonka tehtäviin kuuluu oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen tai rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen kyseisten tehtävien suorittamiseksi.

Artiklan toisen kappaleen mukaan jäsenvaltiot, eurooppalaiset virastot (EPPO, Europol, Eurojust ja Euroopan petoksentorjuntavirasto) ja komissio tekevät toimivaltansa mukaisesti keskenään yhteistyötä direktiivissä tarkoitettujen rikosten torjunnassa rajoittamatta kuitenkaan rajat ylittävää yhteistyötä ja yhteistä oikeusapua rikosasioissa koskevien sääntöjen soveltamista. Tätä varten Eurojust antaa kohdan mukaan teknistä ja operatiivista tukea jäsenvaltioille.

Jäsenvaltioiden ja mainittujen eurooppalaisten virastojen välistä yhteistyötä koskevaa sääntelyä sisältyy kyseisiä virastoja koskeviin asetuksiin sekä kansalliseen lainsäädäntöön. Esimerkiksi EPPO-asetuksen (neuvoston asetus (EU) 2017/1939 tiiviimmän yhteistyön toteuttamisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) perustamisessa) 5 artiklan 6 kohdan mukaan toimivaltaisten kansallisten viranomaisten on aktiivisesti avustettava ja tuettava EPPO:a sen tutkinta- ja syytetoimissa. Täydentävä kansallinen sääntely on sisällytetty Suomen osallistumisesta Euroopan syyttäjänviraston (EPPO) toimintaan annettuun lakiin (66/2021). Lisäksi esitutkintalain 5 luku sisältää säännökset esitutkintayhteistyöstä esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän välillä. Luku soveltuu esitutkintalain muun syyttäjää koskevan sääntelyn tavoin myös Euroopan syyttäjänviraston toimivaltaan kuuluviin rikosasioihin (HE 184/2020 vp, s. 39).

Niin sanotun Europol-asetuksen (EU) 2016/794 (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2016/794 Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta (Europol) sekä neuvoston päätösten 2009/371/YOS, 2009/934/YOS, 2009/935/YOS, 2009/936/YOS ja 2009/968/YOS korvaamisesta ja kumoamisesta) II luku pitää sisällään säännökset jäsenvaltioiden ja Europolin yhteistyöstä. Asetusta täydentää kansallisesti Euroopan unionin lainvalvontayhteistyövirastosta annettu laki (214/2017). Myös niin sanottu Eurojust-asetus (EU) 2018/1727 (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/1727 Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön virastosta (Eurojust) ja neuvoston päätöksen 2002/187/YOS korvaamisesta ja kumoamisesta) pitää sisällään yhteistyötä koskevaa sääntelyä (esimerkiksi tietojenvaihtoa koskeva 21 artikla). Asetusta täydentävä kansallinen sääntely sisältyy Suomen osallistumisesta Euroopan unionin rikosoikeudellisen yhteistyön viraston (Eurojust) toimintaan annettuun lakiin (1232/2019).

Edellä todettuihin säädöksiin sisältyvät säännökset mahdollistavat tietojen vaihtamisen ja yhteistyön mainittujen viranomaisten ja toimielinten välillä. Ympäristörikosdirektiivin 20 artikla ei siten edellä todetuin tavoin edellytä kansallisen lainsäädännön muuttamista.

3.3.10 Direktiivin 21–23 artiklat

21 artikla. *Kansallinen strategia.* Ympäristörikosdirektiivin 21 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on laadittava ja julkaistava ympäristörikosten torjuntaa koskeva kansallinen strategia viimeistään 21 päivänä toukokuuta 2027. Jäsenvaltioiden on artiklan mukaan toteutettava toimenpiteitä kansallisen strategiansa panemiseksi täytäntöön ilman aiheetonta viivytystä. Kansallisessa strategiassa on käsiteltävä ainakin seuraavia seikkoja:

a) ympäristörikosten alan kansallisen politiikan tavoitteet ja painopisteet, myös rajatylittävissä tapauksissa, ja järjestelyt niiden saavuttamisen säännöllistä arviointia varten;

b) kaikkien ympäristörikosten torjuntaan osallistuvien toimivaltaisten viranomaisten roolit ja tehtävät, myös kun on kyse koordinoinnista ja yhteistyöstä kansallisten toimivaltaisten viranomaisten välillä samoin kuin toimivaltaisten unionin elinten kanssa sekä avun antamisesta eurooppalaisille verkostoille, jotka toimivat näiden rikosten

torjunnan kannalta suoraan merkityksellisten kysymysten parissa, myös rajatylittävissä tapauksissa;

c) miten täytäntöönpanosta vastaavien ammattihenkilöiden erikoistumista tuetaan, arvio ympäristörikosten torjumiseen osoitetuista resursseista ja arvio tähän liittyvistä tulevista tarpeista.

Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että niiden kansallista strategiaa tarkastellaan ja päivitetään säännöllisin, enintään viiden vuoden väliajoin riskianalyysiin perustuvaa lähestymistapaa noudattaen, jotta voidaan ottaa huomioon ympäristörikollisuuden kehitys ja suuntaukset ja siihen liittyvät uhat.

Asiaa koskevassa johdanto-osan kappaleessa 65 täsmennetään artiklan tekstiä. Johdanto-osan kappaleen mukaan, jotta voitaisiin varmistaa johdonmukainen lähestymistapa ympäristörikollisuuden torjuntaan, jäsenvaltioiden olisi hyväksyttävä, julkaistava ja pantava täytäntöön ympäristörikosten torjuntaa koskeva kansallinen strategia, jossa vahvistetaan tavoitteet ja painopisteet sekä niitä vastaavat tarvittavat toimenpiteet ja resurssit, ja tarkasteltava sitä säännöllisesti uudelleen. Tässä kansallisessa strategiassa olisi käsiteltävä erityisesti ympäristörikollisuuden alan kansallisen politiikan tavoitteita ja painopisteitä, toimivaltaisten viranomaisten välisiä koordinointi- ja yhteistyömenetelmiä, menettelyjä ja mekanismeja saavutettujen tulosten säännöllistä seurantaa ja arviointia varten sekä avunantoa eurooppalaisille verkostoille, jotka toimivat ympäristörikosten ja niihin liittyvien rikkomusten torjunnan kannalta suoraan merkityksellisten kysymysten parissa. Jäsenvaltioiden olisi oltava mahdollista määrittää mainitulle strategialle tarkoituksenmukainen muoto, jossa voitaisiin ottaa huomioon niiden valtiosääntöperinne toimivaltajaon osalta ja joka voisi olla joko alakohtainen tai osa laajempaa strategista asiakirjaa. Riippumatta siitä, säätävätkö jäsenvaltiot yhden vai useamman strategian hyväksymisestä, strategian yleisen sisällön olisi katettava koko jäsenvaltion alue.

Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly kansallista strategiaa koskevaa velvoitetta, eli kyse on uudesta velvoitteesta.

Suomessa ensimmäinen ympäristörikostorjunnan strategia on julkaistu vuonna 2015. Tämän jälkeen strategia on päivitetty vuonna 2021, ja strategian päivitys on voimassa vuoteen 2026 saakka. Strategian valmistelee ympäristöministeriön johdolla ja asettamana ympäristörikostorjunnan strategian toimeenpanoryhmä, jossa ovat mukana ympäristörikosten torjunnan kannalta keskeiset viranomaiset eli ympäristöministeriö, sisäministeriö, keskusrikospoliisi, oikeusministeriö, Poliisihallitus, Tulli, Rajavartiolaitos, Syyttäjälaitos, Lupa- ja valvontavirasto, Suomen Kuntaliitto ja Poliisiammattikorkeakoulu.

Ympäristörikostorjunnan strategiassa 2021–2026 kuvataan ympäristörikollisuuden torjunnan nykytila ja arvioidaan sitä sekä asetetaan strategiset linjaukset strategiakaudelle. Strategian kaksi vuotta kattavassa toimenpideohjelmassa määritellään konkreettiset toimet ja vastuutahot strategiassa asetettujen tavoitteiden saavuttamiseksi. Toimeenpanoryhmä seuraa säännöllisesti strategian ja toimenpideohjelman toteutumista.

Ympäristörikosdirektiivin 21 artiklan edellyttämä kansallinen strategia on edellä todetulla tavalla Suomessa valmisteltu ja julkaistu, ja strategiatyö on artiklan edellyttämällä tavalla jatkuvalla pohjalla. Artiklasta voi kuitenkin katsoa seuraavan joitakin täsmennystarpeita kansalliselle strategiatyölle ja kansallisen strategian sisällölle.

22–23 artiklat. *Tilastotiedot. Täytäntöönpanovalta.* Ympäristörikosdirektiivin 22 artiklassa säädetään tilastotiedoista. Artiklaan liittyy direktiivin 23 artikla, jossa säädetään komissiolle annettavasta täytäntöönpanovallasta vahvistaa vakiomuodon tilastotietojen toimittamiseksi. Vuoden 2008 ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly uuden direktiivin 22 tai 23 artiklaa vastaavaa sääntelyä.

Direktiivin 22 artiklan 1 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että käytössä on järjestelmä, jonka avulla voidaan kirjata, tuottaa ja antaa anonymisoituja tilastotietoja 3 ja 4 artiklassa tarkoitettujen rikosten ilmoittamis-, tutkinta- ja tuomioistuinvaiheista, jotta ne voivat seurata ympäristörikosten torjuntaa koskevien toimenpiteidensä tehokkuutta.

Artiklan 2 kohdan mukaan edellä 1 kohdassa tarkoitettuihin tilastotietoihin on vähintään sisällyttävä olemassa olevaa tietoa seuraavista: a) niiden rikosten lukumäärä, jotka on rekisteröity tai joista on annettu tuomio jäsenvaltiossa; b) niiden oikeustapausten määrä, joiden käsittely on lopetettu, myös kyseisen rikoksen vanhentumisajan päättymisen vuoksi; c) niiden luonnollisten henkilöiden lukumäärä, jotka on i) asetettu syytteeseen, ii) tuomittu; d) niiden oikeushenkilöiden määrä, jotka on i) asetettu syytteeseen, tai ii) tuomittu tai joille on määrätty sakkoja; e) määrättyjen seuraamusten tyypit ja tasot.

Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on varmistettava, että niiden tilastoista julkaistaan yhteenveto vähintään kolmen vuoden välein.

Artiklan 4 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toimitettava komissiolle vuosittain tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitetut tilastotiedot 23 artiklassa tarkoitetussa vakiomuodossa.

Artiklan 5 kohdan mukaan komissio julkaisee vähintään kolmen vuoden välein kertomuksen jäsenvaltioiden toimittamien tilastotietojen perusteella. Kertomus julkaistaan ensimmäisen kerran kolmen vuoden kuluttua siitä, kun 23 artiklassa tarkoitettu vakiomuoto on vahvistettu.

Direktiivin johdanto-osan kappaleessa 66 käsitellään tilastotietoja koskevaa artiklaa. Johdanto-osan kappaleessa tuodaan muun muassa esiin, että jäsenvaltioiden olisi hyödynnettävä tilastotietoja täytäntöönpanotoimien strategisessa ja operatiivisessa suunnittelussa, ympäristörikosten laajuuden ja suuntausten analysoinnissa sekä kansalaisille suunnattavassa tiedotuksessa. Jäsenvaltioiden olisi toimitettava komissiolle ympäristörikosoikeudellisia menettelyjä koskevia asiaankuuluvia tilastotietoja, jotka poimitaan keskitetyllä tai hajautetulla tasolla koko jäsenvaltiossa jo olemassa olevista tiedoista.

Direktiivin 23 artiklan 1 kohdan mukaan komissio vahvistaa viimeistään 21 päivänä toukokuuta 2027 täytäntöönpanosäädöksillä 22 artiklan 4 kohdassa tarkoitetun, helposti saavutettavan ja vertailukelpoisen vakiomuodon tilastotietojen toimittamiseksi. Nämä täytäntöönpanosäädökset hyväksytään 24 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua tarkastelumenettelyä noudattaen.

Artiklan 2 kohdan mukaan vakiomuoto tilastotietojen toimittamiseksi käsittää seuraavat osatekijät: a) ympäristörikosten luokittelu; b) laskentayksiköt; c) raportointimuoto. Kohdan toisen kappaleen mukaan yhteisymmärrys ensimmäisessä alakohdassa tarkoitetuista osatekijöistä on varmistettava.

Ympäristörikoksista saadaan muiden rikosten tavoin tarvittavia tietoja Tilastokeskuksen oikeustilastoista (poliisin tietoon tulleet rikokset sekä tuomioistuintilastot). Esitutkintaviranomaisten tietoon tulleista ympäristörikoksista on saatavissa tilastotietoja myös Poliisihallituksen, Tullin ja Rajavartiolaitoksen analyysitoiminnan kautta. Tiedot perustuvat näiden viranomaisten tiedonhallintajärjestelmissä oleviin tietoihin.

Poliisihallituksen vuosittain julkaisemaan Ympäristörikoskatsaus-julkaisuun on koottu tilastotietoja esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisten kirjaamista ympäristörikoksista, syyttäjälle saapuneista ympäristörikosasioista sekä hylätyistä syytteistä.

3.3.11 Direktiivin 24–30 artiklat

24 artikla. *Komiteamenettely.* Artiklassa säädetään komissiota avustavasta komiteasta.

25 artikla. *Arviointi, raportointi ja uudelleentarkastelu.* Artiklassa on säännökset direktiivin jälkiarvioinnista ja uudelleentarkastelusta. Säännökset koskevat ensisijaisesti komissiota. Säännöksissä velvoitetaan myös jäsenvaltioita toimittamaan komissiolle tätä varten tietoja. Lisäksi artiklan mukaan komissio harkitsee säännöllisesti, onko 3 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan kuuluvia rikoksia tarpeen muuttaa.

26 artikla. *Direktiivin 2008/99/EY korvaaminen.* Artiklan mukaan direktiivi 2008/99/EY eli vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivi korvataan niiden jäsenvaltioiden osalta, joita uusi ympäristörikosdirektiivi sitoo, tämän kuitenkaan vaikuttamatta jäsenvaltioiden velvollisuuksiin noudattaa määräaikaa, jonka kuluessa niiden on saatettava mainittu direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Niiden jäsenvaltioiden osalta, joita uusi ympäristörikosdirektiivi sitoo, viittauksia direktiiviin 2008/99/EY pidetään viittauksina uuteen ympäristörikosdirektiiviin. Niitä jäsenvaltioita, joita uusi ympäristörikosdirektiivi ei sido, sitoo artiklan mukaan edelleen direktiivi 2008/99/EY.

Suomi on aikanaan saattanut vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivin osaksi kansallista lainsäädäntöä. 26 artiklasta ei aiheudu tarvetta muuttaa kansallista lainsäädäntöä.

27 artikla. *Direktiivin 2009/123/EY korvaaminen.* Ympäristörikosdirektiivin 27 artiklan ensimmäisen kappaleen mukaan korvataan direktiivi 2009/123/EY niiden jäsenvaltioiden osalta, joita tämä direktiivi sitoo, tämän kuitenkaan vaikuttamatta jäsenvaltioiden velvollisuuksiin noudattaa määräaikaa, jonka kuluessa niiden on saatettava mainittu direktiivi osaksi kansallista lainsäädäntöä. Kappaleessa viitataan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin 2009/123/EY alusten aiheuttamasta ympäristön pilaantumisesta ja säännösten rikkomisista määrättävistä seuraamuksista annetun direktiivin 2005/35/EY muuttamisesta.

Artiklan toisen kappaleen mukaan niiden jäsenvaltioiden osalta, joita tämä direktiivi sitoo, viittauksia direktiivin 2005/35/EY niihin säännöksiin, jotka on lisätty tai korvattu direktiivillä 2009/123/EY, pidetään viittauksina tähän direktiiviin. Artiklan kolmannen kappaleen mukaan niitä jäsenvaltioita, joita tämä direktiivi ei sido, sitoo edelleen direktiivi 2005/35/EY, sellaisena kuin se on muutettuna direktiivillä 2009/123/EY.

Suomi on saattanut 27 artiklassa viitatun direktiivin 2009/123/EY osaksi kansallista lainsäädäntöä. 27 artiklasta ei aiheudu tarvetta muuttaa kansallista lainsäädäntöä.

28 artikla. *Saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä.* Jäsenvaltioiden on 28 artiklan 1 kohdan mukaan saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait, asetukset ja hallinnolliset määräykset voimaan viimeistään 21 päivänä toukokuuta 2026. Niiden on viipymättä ilmoitettava tästä komissiolle. Artiklan 2 kohdan mukaan kyseisissä jäsenvaltioiden antamissa säännöksissä on viitattava tähän direktiiviin tai niihin on liitettävä tällainen viittaus, kun ne julkaistaan virallisesti. Jäsenvaltioiden on säädettävä siitä, miten viittaukset tehdään. Artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toimitettava tässä direktiivissä säännellyistä kysymyksistä antamansa keskeiset kansalliset säännökset kirjallisina komissiolle.

29 artikla. *Voimaantulo.*

30 artikla. *Osoitus.*

Artikloissa 28–30 on tavanomaiset direktiivin loppusäännökset, jotka eivät aiheuta tarvetta muuttaa lainsäädäntöä.

4 Ehdotukset ja niiden vaikutukset

4.1 Keskeiset ehdotukset

Esityksen mukaisilla lainsäädäntömuutoksilla saatettaisiin Suomen lainsäädäntö vastaamaan ympäristörikosdirektiivin vaatimuksia ja toteutettaisiin direktiivin täytäntöönpanosta aiheutuvien muutosten edellyttämät muut muutokset lainsäädäntöön. Edellä jaksossa 3.3 todetuilla perusteilla esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslain 48 ja 48 a lukuja monilta osin sekä tiettyjä rikoslain 1, 8, 9, 15, 34 a ja 46 lukujen säännöksiä. Lisäksi ehdotetaan mainittujen muutosten johdosta muuhun lainsäädäntöön tarvittavia muutoksia.

4.1.1 Rikoslaki

4.1.1.1 Tiivistelmä rikoslakiin ehdotettavista muutoksista

Rikoslain ympäristörikoksia koskevaan 48 lukuun sisältyviin ympäristön turmelemista ja luonnonsuojelurikosta koskeviin säännöksiin ehdotetaan useita muutoksia, joilla säädettäisiin rangaistavaksi uusia tekotapoja tai täsmennettäisiin voimassa olevia säännöksiä. Ympäristörikkomusta koskevaan pykälään lisättäisiin tiettyjen uusien ehdotettavien rikosten lievää tekotapaa koskeva säännös. Tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskevaan pykälään tehtäisiin muista ehdotettavista muutoksista aiheutuvat tekniset korjaukset.

Lisäksi rikoslain 48 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uudet säännökset jäterikoksesta, törkeästä jäterikoksesta, ilmakehän heikentämisestä, törkeästä ilmakehän heikentämisestä, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, vieraslajirikoksesta ja ympäristön tuhoamisesta. Rikoslain 48 a lukuun lisättäisiin puolestaan uudet metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevat säännökset.

Rikoslain 48 lukuun ja luonnonvararikoksia koskevaan rikoslain 48 a lukuun ehdotetaan lisäksi säädettäväksi soveltamisalasäännös, joka koskisi tietyissä tilanteissa viranomaisen myöntämään lupaan perustuvan toiminnan rinnastamista ilman lupaa toimimiseen. Säännöksen johdosta rangaistavaa olisi eräissä poikkeuksellisissa tilanteissa toimiminen viranomaisen myöntämän luvan nojalla.

Myös rikoslain muihin lukuihin sisältyviä törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämistä ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevia rangaistussäännöksiä täydennettäisiin johtuen ehdotuksesta säätää ympäristön tuhoaminen rangaistavaksi. Terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan säännöksen muuttamisen johdosta tehtäisiin tarvittavat muutokset rikoslain 1 luvun 7 §:ään (kansainvälinen rikos) sekä 34 a luvun 15 §:ään (oikeushenkilön rangaistusvastuu).

Ehdotettavia uusia rangaistussäännöksiä koskevien muutosten johdosta säädettäisiin myös tarvittavat muutokset rikoslain 8 luvun 1 §:n säännökseen, joka koskee syyteoikeuden

vanhentumista, sekä ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehtyä ympäristörikosta koskevaan rikoslain 48 luvun 10 §:ään.

Oikeushenkilöille määrättävän yhteisösakon rangaistusasteikkoa, josta säädetään rikoslain 9 luvun 5 §:ssä, muutettaisiin siten, että yleiseksi asteikoksi säädettäisiin vähintään 2 000 ja enintään 3 000 000 euroa ja erityiseksi, erittäin suuria oikeushenkilöitä koskevaksi asteikoksi vähintään 15 000 ja enintään 40 000 000 euroa, kuitenkin enintään viisi prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai muusta vastaavasta tuotosta yhteisösakon määräämistä edeltäneellä tilikaudella. Mainitusta ehdotuksesta johtuen rikoslain 46 luvun 13 §:ään sisältyvät säännökset pakoterikoksia koskevasta erityisestä yhteisösakon asteikosta kumottaisiin. Ehdotettaviin uusiin rikoksiin ehdotetaan sovellettavaksi oikeushenkilön rangaistusvastuuta.

4.1.1.2 Rikoslain 48 lukuun ehdotettavat muutokset

Ympäristön turmeleminen

Ympäristön turmelemista koskevaa rikoslain 48 luvun 1 §:ää ehdotetaan täydennettäväksi kokonaan uusilla tekotavoilla. Lisäksi pykälään ehdotetaan eräitä muutoksia, joilla nykyisiä tekotapoja laajennettaisiin tai täsmennettäisiin tietyiltä osin.

Pykälän 1 momentin mukaisten tekotapojen kohdalla rangaistavuuden edellytyksenä on, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Mainittu tunnusmerkki koskisi myös uusia tekotapoja.

Pykälän *1 momentin 1 kohta* koskee esimerkiksi aineen päästämistä tai jättämistä ympäristöön lain tai laissa edellytetyn luvan vastaisesti. Voimassa oleva säännös ei sanamuotonsa mukaisesti kata Euroopan unionin antamassa asetuksessa säädetyn vastaista menettelyä. Säännökseen olisi direktiivin velvoitteista ja rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellytyksistä johtuen lisättävä tunnusmerkiksi Euroopan unionin antaman ympäristönsuojelua koskevan asetuksen tai sellaisen nojalla annetun säännöksen vastaisuus sekä menetteleminen tällaisessa säädöksessä edellytetyn luvan vastaisesti tai ilman tällaista lupaa. Rangaistavuus tulisi siten koskemaan esimerkiksi aineen päästämistä ympäristöön sellaisen asetuksen tai siinä edellytetyn luvan vastaisesti tai ilman tällaista lupaa, kun menettely muiltakin osin täyttäisi mainitun pykälän tunnusmerkistön. Muutoksella täytäntöönpantaisiin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohtaa koskeva kriminalisointivelvoite sekä tähän liittyvät direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n *1 momentin 2 kohdassa* säädetään rangaistavaksi aineen, valmisteen, seoksen, tuotteen tai esineen valmistaminen, luovuttaminen, kuljettaminen, käyttäminen, käsitteleminen tai säilyttäminen sekä laitteen käyttäminen vastoin kohdan alakohdissa tarkoitettuja säädöksiä tai säännöksiä. Lainkohtaan ehdotetaan ensinnäkin lisättäväksi tunnusmerkiksi jäte teon kohdetta koskevaan listaan. Ehdotettavalla muutoksella lisättäisiin säännöksen selkeyttä ja varmistettaisiin sääntelyn sisäinen johdonmukaisuus huomioiden samaan momenttiin lisättäväksi ehdotettava uusi 3 kohta (ks. jäljempänä). Kohtaan ehdotetaan myös lisättäväksi uudeksi tekotavaksi jätteen kerääminen jätteen käsittelyä varten. Ehdotukset perustuvat direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohtaa koskevaan kriminalisointivelvoitteeseen sekä rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvään täsmällisyysvaatimukseen.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan a-c ja e-f alakohtiin ehdotetaan lisättäväksi viittaukset niissä mainituissa säädöksissä edellytetyn luvan tai hyväksymisen vastaisuuteen. Rangaistavaa olisi siten menetteleminen vastoin näissä alakohdissa mainituissa säädöksissä edellytettyä lupaa tai hyväksymistä, kun myös tunnusmerkistöön sisältyvä abstraktin vaaran edellytys täyttyy. Ehdotettava muutos perustuu direktiivin velvoitteeseen säätää rangaistavaksi laiton menettely ja asiaa koskevaan direktiivin määritelmään (ks. edellä 1 momentin 1 kohdan tarkastelussa todettu) sekä direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c, d ja j alakohtia koskeviin kriminalisointivelvoitteisiin ja näihin liittyviin direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteisiin.

Lisäksi pykälän 1 momentin 2 kohdan m alakohtaa täsmennettäisiin jätelakia koskevan viittauksen osalta. Ehdotus perustuu sekä rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvään täsmällisyysvaatimukseen että ehdotettavan sääntelyn johdonmukaisuuteen. Vastaava muotoilu sisältyisi ehdotettavaan uuteen jäterikosta koskevan rikoslain 48 luvun 4 a §:n 1 kohdan a alakohtaan.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momenttiin ehdotetaan säädettäväksi *uusi 3 kohta*, jossa säädettäisiin rangaistavaksi jätteen kerääminen jätteen käsittelyä varten sekä jätteen kuljettaminen ja käsittely kohdan a-c alakohdissa tarkoitettujen säännösten tai niissä edellytetyn luvan tai ilmoituspäätöksen vastaisesti tai ilman tällaista lupaa tai ilmoituspäätöstä, kun menettely muiltakin osin täyttäisi mainitun pykälän tunnusmerkistön. Mainitussa kohdassa rangaistavuuden ala kattaisi tiettyjen vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain säännösten tai niissä edellytetyn luvan vastaisen menettelyn sekä menettelyn, jossa toimitaan vastoin merenkulun ympäristönsuojelulain 10 luvun 1 §:ssä säädettyä velvollisuutta tai ilman ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tai mainitun lain 115 a–115 d §:ssä edellytettyä ilmoituspäätöstä tai tällaisen luvan tai päätöksen vastaisesti, kun teko aiheuttaa pykälässä tarkoitetun abstraktin vaaran. Ehdotus perustuu direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohtaa koskeviin velvoitteisiin sekä tähän liittyviin direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteisiin.

Saman momentin *uudessa 4 kohdassa* ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyöntiä koskevia tekoja, kun tällainen teko aiheuttaa pykälässä tarkoitetun abstraktin vaaran. Kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi nykyistä 3 kohtaa vastaavalla tavalla jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyönti. Lisäksi rangaistavaksi säädettäisiin tiettyjen elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/852 tai merenkulun ympäristönsuojelulain velvollisuuksien laiminlyönti. Muutoksella täytäntöönpantaisiin osaltaan direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohdan kriminalisointivelvoite sekä tähän liittyvät direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan säädettäväksi *uusi 5 kohta*. Sen mukaisesti rangaistavaa olisi laiminlyödä noudattaa jätelain ja ympäristönsuojelulain 11, 12 ja 16 §:n nojalla annetun asetuksen säännöksiä kaatopaikan seurannasta ja tarkkailusta taikka ympäristönsuojelulain nojalla myönnetyn luvan määräyksiä jätehuollon tarkkailusta ja seurannasta tai kaivannaisjätteen jätealueen jälkihoidosta, kun teko aiheuttaa pykälässä tarkoitettua abstraktia vaaraa. Ehdotus perustuu direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohtaa koskeviin velvoitteisiin sekä tähän liittyviin direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteisiin.

Pykälän 1 momentin *uudessa 8 kohdassa* ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi tiettyjen, kohdan a–g alakohdissa tarkoitettujen EU:n kemikaaleja tai haitallisia aineita koskevien

asetusten tai kemikaalilain vastainen aineen, valmisteen, seoksen, esineen tai tuotteen markkinoille saattaminen tai markkinoilla saataville asettaminen, kun teko aiheuttaa pykälässä tarkoitettua abstraktia vaaraa. Muutoksella täytäntöönpantaisiin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohtaa koskeva kriminalisointivelvoite sekä tähän liittyvät direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet.

Pykälän 1 momentin *uuden 10 kohdan* mukaisesti rangaistavaa olisi ehdotuksen mukaan harjoittaa sellaista säteilylaissa tarkoitettua säteilytoimintaa, josta aiheutuu ionisoivaa säteilyä, mainitun lain eräiden säännösten tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai mainitussa laissa edellytetyn turvallisuusluvan vastaisesti tai laiminlyödä mainitussa laissa säädetty säteilyturvallisuuden varmistamista koskeva velvollisuus. Edellytyksenä olisi lisäksi, että teko aiheuttaa pykälässä tarkoitetun abstraktin vaaran. Muutoksella täytäntöönpantaisiin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohtaa koskevia velvoitteita ja 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohtaa koskevia velvoitteita siltä osin kuin kyse on radioaktiivisesta jätteestä sekä tähän liittyvät direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet.

Pykälän 1 momentin *uudessa 11 kohdassa* ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi ydinlaitoksen käyttäminen tai ydinlaitoksen käytöstä poistaminen tai ydinjätteen tai ydinaineen käsitteleminen ydinenergialain 2 a, 3 tai 5 luvussa säädetyn tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai mainitun lain 8 §:ssä edellytetyn luvan vastaisesti, kun teko aiheuttaa pykälässä tarkoitetun abstraktin vaaran. Ehdotus perustuu direktiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohtaa koskeviin velvoitteisiin ja 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohtaa koskeviin velvoitteisiin siltä osin kuin kyse on ydinjätteestä, sekä näihin liittyviin direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteisiin.

Yrityksen rangaistavuutta koskevaa rikoslain 48 luvun 1 §:n *2 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että 1 momentin muiden kohtien kuin uuden 12 kohdan, jossa säädettäisiin tietyistä EU:n aluskierrätysasetuksen vastaisista teoista, mukaisten tekojen yritys olisi rangaistava. Muutoksella täytäntöönpantaisiin osaltaan direktiivin 4 artiklan 2 kohdan velvoite.

Pykälään ehdotetaan lisäksi lisättäväksi *uusi 4 momentti*. Sen mukaisesti rangaistavaa olisi tahallaan ryhtyä muuttamaan ympäristöä muuten kuin pykälän 1 tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla ilman eräissä säädöksissä edellytettyä lupaa tai eräissä säädöksissä edellytettyä hyväksyttyä yleissuunnitelmaa tai tiesuunnitelmaa. Rangaistavuuden edellytyksenä olisi, että tekijä ryhtyy tekoon toteuttaakseen ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetussa laissa tarkoitetun hankkeen tai hankkeen muutoksen, johon sovelletaan mainittua lakia. Edellytyksenä olisi niin ikään, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista. Muutoksella täytäntöönpantaisiin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohtaa koskeva kriminalisointivelvoite sekä tähän liittyvä direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoite.

Ehdotettavien muutosten kattamiin tekoihin tulisi rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaisesti sovellettavaksi oikeushenkilön rangaistusvastuu, mikä vastaa direktiivin 6 artiklan vaatimuksia edellä mainittujen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan alakohtien osalta.

Ympäristön turmelemista koskevaan pykälään ehdotettavat muutokset merkitsisivät merkittäviltä osin rangaistussääntelyn ankaroitumista. Usea teko, joka ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi ympäristön turmelemisena, jos se aiheuttaa pykälässä tarkoitetun abstraktin vaaran, on nykyisin aineellisessa ympäristölainsäädännössä säädetty sakon uhalla rangaistavaksi sellaisenaan eli ilman vähintään abstraktin vaaran edellytystä. Joiltakin osin ehdotettavat muutokset laajentaisivat rangaistavien tekojen alaa. Asiaa käsitellään tarkemmin jaksossa 11 (Säännöskohtaiset perustelut).

Ympäristörikkomus ja tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen

Rikoslain 48 luvun 3 §:n säännöstä ympäristörikkomuksesta ehdotetaan muutettavaksi siten, että sen uudessa 2 momentissa säädettäisiin ehdotettavien uusien jäterikoksen (rikoslain 48:4 a), ilmakehän heikentämisen (48:4 c) ja ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen (48:4 e) lievästä tekomuodosta. Kun kyse olisi tällaisesta rikoksesta, joka olisi ympäristörikkomusta koskevassa säännöksessä tarkoitetulla tavalla kokonaisuutena arvostellen vähäinen, teosta tuomittaisiin mainitun säännöksen mukaisesti. Ympäristörikkomuksesta tuomitaan sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta, minkä johdosta säännöksessä tarkoitetut rikokset olisi mahdollista käsitellä sakkomenettelyssä.

Ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly siinä määriteltyjen rikosten vähimmäisrangaistusta koskevia velvoitteita. Direktiivistä ei muutoinkaan voida katsoa aiheutuvan estettä lievästä tekomuodosta säätämiselle.

Tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskevaan rikoslain 48 luvun 4 §:ään ehdotetaan tehtäväksi luvun 1 §:n 1 momenttiin ehdotettavista muutoksista aiheutuvat tekniset muutokset pykäläviittausten osalta.

Luonnonsuojelurikos

Luonnonsuojelurikosta koskevaa rikoslain 48 luvun 5 §:ää ehdotetaan ensinnäkin muutettavaksi siten, että sen *1 momentin 2 kohtaan* lisättäisiin myytäväksi tarjoamista koskeva uusi tekotapa. Ehdotettavalla muutoksella pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan n alakohdan mukainen kriminalisointivelvoite ja sitä koskevat 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan velvoitteet.

Pykälän *1 momentin 3 kohta* puolestaan koskee CITES-asetuksen eli luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 vastaista toimintaa. Kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että kohdassa kyseessä olevien CITES-asetuksen vastaisten tekojen luetteloon lisättäisiin CITES-asetuksen liitteessä C tarkoitetun kohteen maahan tuontia koskeva tekotapa. Ehdotettavalla muutoksella pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan o alakohdan mukainen kriminalisointivelvoite ja sitä koskevat 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan velvoitteet.

Lisäksi pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan lisättäväksi *uusi 4 kohta*, jolla lisättäisiin luonnonsuojelurikoksen tekotavaksi se, että joku oikeudettomasti häiritsee Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella olevaa alueen suojelun perusteena olevan luontodirektiivissä tarkoitetun eläinlajin yksilöä tai yksilöitä siten, että se haittaa merkittävästi lajin suotuisan suojelutason säilyttämistä tai saavuttamista. Mainitulla muutoksella pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan q alakohdan mukainen kriminalisointivelvoite ja sitä koskevat 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan velvoitteet.

Lisäksi pykälän *5 momenttia* ehdotetaan muutettavaksi siten, että tahallisen rikoksen yrityksen rangaistavuus rajattaisiin koskemaan vain pykälän nykyään kattamia tekoja sekä 1 momentin 2 ja 3 kohtaan lisättäväksi ehdotettavia tekotapoja mutta ei ehdotettavaa uutta 4 kohtaa eli eläinlajin yksilön tai yksilöiden häiritsemistä koskevaa tekotapaa. Direktiivi ei edellytä tällaisen teon yrityksen rangaistavuutta.

Ehdotettavien muutosten kattamiin tekoihin tulisi rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaisesti sovellettavaksi oikeushenkilön rangaistusvastuu, mikä vastaa direktiivin 6 artiklan vaatimuksia mainittujen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan alakohtien osalta.

Ehdotettavat muutokset merkitsisivät rangaistussääntelyn ankaroitumista muutosten kattamien tekojen kohdalla. Lisäksi ehdotettavien muutosten johdosta rangaistavien tekojen ala laajenisi yrityksen rangaistavuuden osalta.

Rikoslain 48 lukuun ehdotettavat uudet rangaistussäännökset

Rikoslain 48 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uudet säännökset jäterikoksesta, törkeästä jäterikoksesta, ilmakehän heikentämisestä, törkeästä ilmakehän heikentämisestä, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, vieraslajirikoksesta ja ympäristön tuhoamisesta.

Luvun 9 §:n mukaan luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Oikeushenkilön rangaistusvastuu tulisi näin ollen sovellettavaksi myös ehdotettaviin uusin rikoksiin. Direktiivin 6 artikla edellyttää, että oikeushenkilöt voidaan saattaa vastuuseen direktiivissä tarkoitetuista rikoksista, minkä johdosta rikoslain 48 luvun 9 §:n sääntelyä voidaan pitää nykyisessä muodossaan perusteltuna myös suhteessa ehdotettaviin uusin rangaistussäännöksiin.

Rikoslain 48 lukuun ehdotetaan säädettäväksi ensinnäkin uusi *jäterikosta* koskeva 4 a § ja *törkeää jäterikosta* koskeva 4 b §. Jäterikosta koskevassa pykälässä säädettäisiin vaarallisten jätteiden keräämisen, kuljettamisen ja käsittelyn rangaistavuudesta. Lisäksi pykälässä säädettäisiin rangaistavaksi tietyt EU:n jätteensiirtoasetuksen vastaiset menettelyt sekä niin ikään EU:n aluskierrätysasetuksen vastainen aluskierrätys. Säännöksen mukaiset teot olisivat rangaistavia sellaisenaan. Jos jäterikosta koskevassa säännöksessä rangaistavaksi säädetty teko täyttäisi myös rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisen ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön, sovellettaisiin ympäristön turmelemista koskevaa pykälää. Jäterikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta ja törkeän jäterikoksen rangaistusasteikoksi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään viisi vuotta.

Jäterikoksena rangaistavaa olisi ensinnäkin jätelain 6 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitetun vaarallisen jätteen kerääminen jätteen käsittelyä varten, kuljettaminen tai käsitteleminen vastoin tiettyjä säännöksiä tai lainsäädännössä edellytettyä lupaa, kuten jätelain säännöksiä tai tiettyjen jätelain säännösten nojalla annettua säännöstä, määräystä tai kieltoa, tiettyjä vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain säännöksiä tai niiden nojalla annettua säännöstä tai määräystä tai niissä edellytetyn luvan vastaisesti tai merenkulun ympäristönsuojelulain 10 luvun 1 §:ssä säädettyä velvollisuutta tai ilman ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tai tällaisen luvan tai mainitun lain 115 a–115 d §:ssä edellytetyn ilmoituspäätöksen vastaisesti.

Jäterikoksena rangaistavaa olisi myös laiminlyödä eräitä pykälässä tarkoitettua vaarallista jätettä koskevia jätehuollon järjestämistä koskevia velvollisuuksia, joista säädetään jätelaissa, elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2017/852 ja merenkulun ympäristönsuojelulaissa. Jäterikoksena rangaistavaa olisi niin ikään pykälässä tarkoitettua vaarallista jätettä koskevassa toiminnassa laiminlyödä noudattaa jätelain ja ympäristönsuojelulain tiettyjen säännösten nojalla annetun asetuksen säännöksiä kaatopaikan seurannasta ja tarkkailusta taikka ympäristönsuojelulain

nojalla myönnetyn luvan määräyksiä jätehuollon tarkkailusta ja seurannasta tai kaivannaisjätteen jätealueen jälkihoidosta.

Lisäksi jäterikoksena olisi rangaistava tuoda maahan, viedä maasta tai siirtää Suomen alueen kautta muu kuin vähäinen määrä jätettä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2024/1157 säädetyllä tavalla laittomasti. Jäterikoksena rangaistavaa olisi lisäksi vielä aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ja direktiivin 2009/16/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 1257/2013 säädetyn vastaisesti siirtää alus kierrätettäväksi muualle kuin mainitussa asetuksessa tarkoitetussa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluskierrätyslaitokseen.

Törkeästä jäterikoksesta olisi kyse, jos tahallisessa jäterikoksessa rikoksen kohteena olisi erityisen suuri määrä jätettä, tavoiteltaisiin huomattavaa taloudellista hyötyä taikka rikos tehtäisiin erityisen suunnitelmallisesti. Törkeää tekotapaa koskevan säännöksen soveltuminen edellyttäisi aina, että teko olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Jäterikoksen ja törkeän jäterikoksen yritys ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi siltä osin kuin on kyse pykälässä tarkoitetusta tahallisesta vaarallisen jätteen keräämisestä, kuljettamisesta tai käsittelystä tai jätteensiirtoasetuksen vastaisesta menettelystä.

Jäterikosta koskevien ehdotusten myötä rangaistavien tekojen ala laajentuisi joiltakin osin. Erityisen merkittävä muutos rangaistavuuden alassa olisi niiden tekojen kohdalla, joissa on kyse vaarallisen jätteen kuljetuksesta vastoin säännöksessä mainittuja vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain säännöksiä tai mainitun lain nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tai mainitussa laissa edellytetyn luvan vastaisesti. Myös tahallisen rikoksen yrityksen rangaistavaksi säätämisen myötä rangaistavuuden ala laajenisi. Monen jäterikosta koskevan pykälän kattaman teon kohdalla rangaistussääntely ankaroituisi merkittävästi nykyisestä. Rangaistavien tekojen alan laajentumista ja seuraamussääntelyn ankaroitumista käsitellään tarkemmin jaksossa 11 (Säännöskohtaiset perustelut).

Jäterikosta koskevilla säännöksillä täytäntöönpantaisiin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohtaa koskeva kriminalisointivelvoite ja tähän liittyvät direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet sekä yrityksen rangaistavuuden osalta lisäksi direktiivin 4 artiklan 2 kohdan velvoite.

Rikoslain 48 lukuun ehdotetaan säädettäväksi uusi *ilmakehän heikentämistä* koskeva 4 c § ja *törkeää ilmakehän heikentämistä* koskeva 4 d §. Pykälässä säädettäisiin rangaistavaksi EU:n otsoniasetuksen tai F-kaasuasetuksen vastainen, näissä asetuksissa tarkoitetun aineen tai kaasun tai tällaista ainetta tai kaasua sisältävän asetuksessa tarkoitetun tuotteen tai laitteen tai laitteen osan päästäminen, tuottaminen, saattaminen markkinoille, maahantuonti, maasta vienti, käyttäminen, talteen ottaminen tai hävittäminen tai F-kaasuasetuksessa tarkoitetun tuotteen tai laitteen käyttöönotto. Tahallisen rikoksen yritys ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi. Mainitut teot olisivat rangaistavia sellaisenaan. Jos ilmakehän heikentämistä koskevassa säännöksessä rangaistavaksi säädetty teko täyttäisi myös rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisen ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön esimerkiksi siten, että asetuksessa tarkoitetun aineen päästäminen ympäristöön olisi omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, sovellettaisiin ympäristön turmelemista koskevaa pykälää.

Törkeästä ilmakehän heikentämisestä olisi kyse, jos tahallisessa ilmakehän heikentämisessä rikoksen kohteena olisi erityisen suuri määrä 4 c §:ssä tarkoitettua ainetta, kaasua, laitteita, tuotteita tai laitteen tai tuotteen osia, tavoiteltaisiin huomattavaa taloudellista hyötyä taikka

rikos tehtäisiin erityisen suunnitelmallisesti. Törkeää tekotapaa koskevan säännöksen soveltuminen edellyttäisi aina, että teko olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Perusmuotoisen ilmakehän heikentämisen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta ja törkeän jäterikoksen rangaistusasteikoksi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään viisi vuotta.

Siitä, että ehdotuksen mukaiset teot säädettäisiin rikoslaissa ilmakehän heikentämisenä rangaistavaksi, ei seuraisi olennaista muutosta rangaistavuuden alaan täytettyjen tekojen osalta. Tahallisen ilmakehän heikentämisen yritys olisi ehdotuksen mukaisesti rangaistava, miltä osin rangaistavuus laajenisi. Kun olennaisilta osin vastaavat teot on nykyisin säädetty rangaistavaksi ympäristönsuojelulaissa sakonuhkaisena ympäristönsuojelulain rikkomisena, ehdotetusta lakimuutoksesta seuraisi seuraamussääntelyn selvä ankaroituminen sellaisten tekojen osalta, joista ei aiheudu abstraktia vaaraa ympäristölle tai terveydelle ja jotka siten eivät olisi rangaistavia ympäristön turmelemisena.

Ilmakehän heikentämistä koskevat ehdotukset perustuvat direktiivin 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohtia koskeviin kriminalisointivelvoitteisiin ja tähän liittyviin direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteisiin sekä yrityksen rangaistavuuden osalta lisäksi direktiivin 4 artiklan 2 kohdan velvoitteeseen.

Rikoslain 48 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uudet *ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta* koskeva 4 e § ja *törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta* koskeva 4 f §.

Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksena rangaistavaa olisi saattaa tai luovuttaa markkinoille ympäristöä vaarantava tuote pykälän 2 momentissa tarkoitetussa laissa, lain nojalla annetussa asetuksessa tai Euroopan unionin antamassa asetuksessa tai tällaisen lain tai Euroopan unionin antaman asetuksen nojalla annetussa säännöksessä ympäristön suojelemiseksi säädetyn tuotteen markkinoille saattamista koskevan kiellon tai vaatimuksen tai tällaiseen säännökseen perustuvan, viranomaisen tuotteen markkinoille saattamiselle määräämän kiellon tai tällaisessa säännöksessä tuotteen markkinoille saattamiselle edellytetyn luvan vastaisesti tai ilman tällaista lupaa. Pykälään sisältyisi ympäristöä vaarantavan tuotteen määritelmä. Tahallisen rikoksen yritys ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi.

Törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta olisi kyse, jos tahallisessa ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksessa rikoksen kohteena olisi erityisen suuri määrä 4 e §:ssä tarkoitettuja tuotteita, tavoiteltaisiin huomattavaa taloudellista hyötyä taikka rikos tehtäisiin erityisen suunnitelmallisesti. Törkeää tekotapaa koskevan säännöksen soveltuminen edellyttäisi aina, että teko olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Perusmuotoisen rikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta ja törkeän tekomuodon mukaisen rikoksen asteikoksi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään viisi vuotta.

Ehdotuksen myötä rangaistavien tekojen ala laajentuisi joiltakin osin. Rangaistavuus laajentuisi ehdotuksen myötä kattamaan myös tahallisen rikoksen yrityksen. Eräiltä osin ehdotuksen mukainen lakimuutos merkitsisi rangaistussääntelyn merkittävää ankaroitumista. Mainittuja seikkoja käsitellään tarkemmin jaksossa 11 (Säännöskohtaiset perustelut).

Ehdotettavilla säännöksillä täytäntöönpantaisiin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohtaa koskeva kriminalisointivelvoite ja tähän liittyvät direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet sekä yrityksen rangaistavuuden osalta lisäksi direktiivin 4 artiklan 2 kohdan velvoite.

Rikoslain 48 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi *vieraslajirikosta* koskeva 4 g §. Pykälässä säädettäisiin rangaistavaksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta eli niin sanotun vieraslajiasetuksen mukaisia unionin kannalta haitallisia vieraslajeja sekä vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetussa laissa tarkoitettuja, kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja koskevia tekoja, jos teko olisi omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle.

Vieraslajirikoksena rangaistavaa olisi tahallaan vieraslajiasetuksen tai asetuksen nojalla myönnetyn luvan tai hyväksynnän vastaisesti tai vastoin hyväksynnän ehtoa päästää ympäristöön, saattaa markkinoille, tuoda Euroopan unionin alueelle, pitää hallussaan, käyttää, vaihtaa, kasvattaa, viljellä tai kuljettaa unionista tai unionissa vieraslajiasetuksessa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettu, unionin kannalta merkityksellinen haitallinen vieraslaji tai sallia tällaisen vieraslajin lisääntyminen tarkoituksena sen kasvattaminen tai viljeleminen. Edellytyksenä olisi, että teko olisi omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Mainitut teot ympäristöön päästämistä, markkinoille saattamista ja lisääntymisen sallimista lukuun ottamatta, olisivat rangaistavia myös törkeästä huolimattomuudesta, kun olisi kyse menettelemisestä vastoin vieraslajiasetuksen tai asetuksen mukaisen hyväksynnän nojalla myönnettyä lupaa tai asetuksessa tarkoitetun hyväksynnän ehtoa ja kyse teko olisi omiaan aiheuttamaan säännöksessä tarkoitetun seurauksen.

Lisäksi vieraslajiasetuksen mukaisesti rangaistavaa olisi tahallaan päästää ympäristöön tai pitää hallussaan, kasvattaa, kuljettaa omaan lukuunsa tai luovuttaa omaan lukuunsa kuljetettavaksi taikka saattaa markkinoille, myydä tai muuten luovuttaa haitallisista vieraslajeista annetussa laissa tarkoitettu kansallisesti merkityksellinen haitallinen vieraslaji vastoin mainitussa laissa säädettyä kieltoa. Rangaistavuuden edellytyksenä olisi lisäksi pykälässä tarkoitettu abstrakti vaara.

Ehdotuksen mukaan tahallisen vieraslajirikoksen yritys olisi rangaistava. Vieraslajirikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kolme vuotta.

Siltä osin kuin kyse on unionin kannalta merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista, rangaistavuuden alassa tapahtuisi joitakin muutoksia, minkä ohella rangaistavuus tulisi nykyisestä poiketen kattamaan tahallisen rikoksen yrityksen. Unionin kannalta merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja koskevien tekojen osalta rangaistussääntely ankaroituisi selvästi niiden tekojen osalta, jotka olisivat omiaan aiheuttamaan säännöksen mukaisen vahingon. Kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja koskevien tekojen osalta rangaistavuuden alassa ei tapahtuisi muutoksia, mutta näitä tekoja koskeva rangaistussääntely ankaroituisi selvästi sellaisen teon kohdalla, joka olisi omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Mainittuja seikkoja käsitellään tarkemmin jaksossa 11 (Säännöskohtaiset perustelut).

Ehdotettavalla rangaistussäännöksellä täytäntöönpantaisiin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohtaa koskeva kriminalisointivelvoite ja tähän liittyvät direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan velvoitteet sekä yrityksen rangaistavuuden osalta lisäksi direktiivin 4 artiklan 2 kohdan velvoite.

Siltä osin kuin kyse on kansallisesti merkityksellisiin haitallisiin vieraslajeihin kohdistuvista teoista, rangaistavaksi säätäminen ei perustu ympäristörikosdirektiivin velvoitteeseen. Tällaisiin vieraslajeihin kohdistuvien tekojen on kuitenkin direktiivin täytäntöönpanon valmistelussa arvioitu olevan moitittavuudeltaan vastaavia kuin unionin kannalta merkityksellisiin haitallisiin vieraslajeihin kohdistuvien tekojen, minkä johdosta rangaistavaksi säätämistä vastaavalla tavalla on pidetty perusteltuna.

Rikoslain 48 lukuun ehdotetaan säädettäväksi vielä uusi *ympäristön tuhoamista* koskeva rangaistussäännös. Pykälässä säädettäisiin erityisen ankarasti rangaistavaksi sellaiset tahalliset törkeänä ympäristön turmelemisena, vieraslajirikoksena tai törkeänä luonnonsuojelurikoksena rangaistavaksi säädetyt teot, joilla aiheutettaisiin pykälässä määritellyllä tavalla erityisen vakava vahinko ympäristölle tai luontoarvolle. Pykälä soveltuisi, jos mainitun kaltaisessa tahallisessa rikoksessa aiheutettaisiin kooltaan tai ympäristöarvoltaan huomattavan ekosysteemin taikka luonnonsuojelulain 33 §:ssä tarkoitetun Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen tuhoutuminen tai tällaiseen ekosysteemiin tai alueeseen kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on peruuttamaton tai pitkäkestoinen, tai ilmaan, maaperään tai veden laatuun kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on peruuttamaton tai pitkäkestoinen.

Ympäristön tuhoamisen rangaistusasteikoksi säädettäisiin ehdotuksen mukaan vankeutta vähintään yksi ja enintään kahdeksan vuotta.

Ympäristön tuhoamista koskevan rangaistussäännöksen säätäminen ei merkitsisi rangaistavuuden alan laajenemista. Pykälän myötä nykyisin törkeänä ympäristön turmelemisena ja törkeänä luonnonsuojelurikoksena rangaistavien tekojen enimmäisrangaistus ankaroituisi merkittävästi niiden tekojen kohdalla, jotka aiheuttaisivat ympäristön tuhoamista koskevan säännöksen mukaisen vakavan vahingon siinä tarkoitetulle ympäristö- tai luontoarvolle. Vieraslajirikoksen tunnusmerkistön täyttävien tekojen osalta ympäristön tuhoamista koskevasta säännöksestä aiheutuisi erittäin merkittävä rangaistusasteikon ankaroituminen niiden tekojen kohdalla, jotka aiheuttavat ympäristön tuhoamista koskevassa pykälässä tarkoitetun vakavan vahingon ympäristölle.

Ehdotettava uusi rangaistussäännös perustuu ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 3 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan velvoitteisiin.

Muut rikoslain 48 lukuun ehdotettavat muutokset

Rikoslain 48 ja 48 a lukujen loppuun lisättäisiin keskenään saman sisältöiset 7 a § 48 lukuun ja 4 b § 48 a lukuun koskien *soveltamisalaa ja viranomaisten myöntämän luvan nojalla toimimisen rangaistavuutta tietyissä tilanteissa*. Kummankin säännöksen mukaan ilman lupaa toimimiseen rinnastettaisiin kyseisissä luvuissa toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu, taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia. Pykälän johdosta siinä tarkoitetuissa tapauksissa viranomaisen myöntämän luvan nojalla toimiminen olisi rangaistavaa niiltä osin kuin rikoslain 48 tai 48 a lukuun sisältyvissä pykälissä rangaistavuus kattaisi ilman lupaa toimimisen.

Säännöksillä pantaisiin täytäntöön direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukainen velvoite siitä, että kohdassa tarkemmin määritellyn normiston rikkomista koskevan menettelyn on oltava laitonta silloinkin, kun se toteutetaan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen antaman luvan nojalla,

jos tällainen lupa on saatu vilpillisesti taikka lahjomalla, kiristämällä tai pakottamalla tai jos tällainen lupa selvästi rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.

Rikoslainsäädännössä tai esimerkiksi rikoslain 48 luvun rikoksia koskevissa lainsäädännön esitöissä ei käsitellä kattavasti kysymystä siitä, miten kansallisessa oikeusjärjestyksessä on tarkoitus arvioida direktiivin 3 artiklan 1 kohdassa tarkoitettuja tilanteita. Myöskään korkeimman oikeuden ratkaisukäytännön tai oikeuskirjallisuuden perusteella oikeustilaa ei voida pitää selvänä sen suhteen, miltä osin ja miten mahdollisesti direktiivissä tarkoitetun luvan nojalla toimimisen voitaisiin katsoa olevan rangaistavaa näissä tilanteissa. Lisäksi rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sisältämän täsmällisyysvaatimuksen voidaan katsoa edellyttävän asiasta säätämistä. Ehdotettava säännös merkitsisi rajattua puuttumista niin sanottuun luottamuksensuojan periaatteeseen ja viranomaisen tekemän lupapäätöksen pysyvyyteen, mutta se kattaisi vain pykälässä tarkoitetut poikkeukselliset tilanteet, joissa luvanhaltijan menettelylle ei olisi perusteltua antaa luottamuksensuojaa (ks. tarkemmin jakso 11.6).

Ehdotettava sääntely koskisi vain rikoslain 48 luvun mukaisia ympäristörikoksia ja 48 a luvun mukaisia luonnonvararikoksia mutta ei muita rikoksia, sillä rikosoikeudellisen direktiivin täytäntöönpanossa toteutetaan lähtökohtaisesti vain sen edellyttämät välttämättömät muutokset (esim. LaVM 9/2021 vp, s. 2). Lisäksi muihin rikoksiin ja niiden taustalla olevaan lupasääntelyyn voi liittyä erilaisia näkökohtia kuin ympäristöllisten lupien sääntelyyn. Ei kuitenkaan olisi tarkoituksenmukaista erotella direktiiviin liittyviä ympäristöllisiä lupa-asioita muista ympäristöoikeudellisista lupa-asioista tältä osin, sillä tällainen erottelu sääntelyssä johtaisi oletettavasti toiminnanharjoittajan kannalta vaikeasti hahmotettavaan lopputulokseen. Ei myöskään ole esitettävissä perusteita sille, että puhtaasti kansallisen sääntelyn alaan kuuluvissa tapauksissa direktiivin edellyttämällä tavalla määritellyn laittoman luvan nojalla toimimisen ei tulisi olla rangaistavaa. Tämän vuoksi sääntely koskisi rikoslain 48 ja 48 a lukuja yleisesti, vaikka direktiivi ei tätä edellytä. Sääntely rajattaisiin nimenomaan rikoslain 48 ja 48 a luvun mukaisiin rikoksiin, jotka ovat ympäristöön kohdistuvista teoista vahingollisimpia tai vaarallisimpia ja siten moitittavimpia ympäristönsuojelun kannalta.

Rikoslain 48 luvun 10 §:ää, joka koskee *ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehtyä ympäristörikosta*, ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen rikoslain 48 luvun 5 b §:ään, jossa säädettäisiin ympäristön tuhoamisesta. Muutoksen johdosta ympäristön tuhoamisesta saataisiin tuomita vain sakkoa silloin, kun kyseessä on merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitettu, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehty pykälän mukainen ympäristörikos.

Rikoslain 48 luvun 10 §:n sääntely perustuu Yhdistyneiden Kansakuntien merioikeusyleissopimuksen 230 artiklaan (HE 53/2004 vp, s. 37), jossa määrätään sakkorangaistuksista ja syytetyn yleisesti tunnustettujen oikeuksien kunnioittamisesta. Artiklan 1 kappaleen mukaan meriympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi, vähentämiseksi ja valvomiseksi tarkoitettujen kansallisten lakien ja määräysten tai sovellettavien kansainvälisten sääntöjen ja säännösten rikkomisesta, johon ulkomaiset alukset ovat syyllistyneet aluemeren ulkopuolella, voidaan tuomita vain sakkorangaistuksiin. Artiklan 2 kappaleen mukaan meriympäristön pilaantumisen ehkäisemiseksi, vähentämiseksi ja valvomiseksi tarkoitettujen kansallisten lakien ja määräysten tai sovellettavien kansainvälisten sääntöjen ja säännösten rikkomisesta, johon ulkomaiset alukset ovat syyllistyneet aluemerellä, voidaan tuomita vain sakkorangaistuksiin, paitsi jos kysymyksessä on vakava ja tahallinen aluemerellä tapahtunut pilaaminen. Mainittu 2 kohta koskee aluemerellä tapahtuvia tekoja, kun taas 1 kohdassa on kyse aluemeren ulkopuolella tapahtuvista teoista. Artiklan 3 kappaleen mukaan oikeudenkäynnissä,

joka koskee tällaisia rikkomuksia, joihin ulkomainen alus on syyllistynyt ja joista voi seurata rangaistus, on kunnioitettava syytetyn yleisesti tunnustettuja oikeuksia.

Merioikeusyleissopimuksen 230 artiklan 1 kappaleessa tarkoitettua alusten aiheuttamaa pilaantumista koskevaa kansainvälistä sääntelyä on Kansainvälisen merenkulkujärjestön (International Maritime Organisation) alaisessa MARPOL-yleissopimuksessa, joka on Suomessa täytäntöönpantu merenkulun ympäristönsuojelulailla.

Siitä, että 48 luvun 10 §:ssä viitataan merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun ympäristön turmelemiseen, törkeään ympäristön turmelemiseen, ympäristörikkomukseen ja tuottamukselliseen ympäristön turmelemiseen, seuraa, että erityinen rangaistusasteikko koskee vain niitä tekoja, joissa mainittujen rangaistussäännösten tunnusmerkistö täyttyy merenkulun ympäristönsuojelulain vastaisella menettelyllä.

Ehdotettavan uuden ympäristön tuhoamista koskevan rangaistussäännöksen tunnusmerkistön voi täyttää teko, joka täyttää myös törkeän ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön. Jotta rikoslain 48 luvun 10 §:n sääntely täyttäisi edellä mainitut merioikeusyleissopimuksen vaatimukset, mainitussa säännöksessä olisi säädettävä, että myös ympäristön tuhoamisesta voidaan tuomita rangaistukseksi vain sakkoa, kun on kyseessä sellainen ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehty ympäristön tuhoaminen, jota tarkoitetaan merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä.

4.1.1.3 Rikoslain 48 a lukuun ehdotettavat muutokset

Rikoslain 48 a lukuun ehdotetaan säädettäväksi uudet metsäkatorikosta koskeva 3 c § ja *törkeää metsäkatorikosta* koskeva 3 d §. Metsäkatorikoksena rangaistavaa olisi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta niin sanotun metsäkatoasetuksen 3 artiklassa säädetyn kiellon vastaisesti saattaa Euroopan unionin markkinoille, asettaa saataville unionin markkinoilla tai viedä unionin markkinoilta muu kuin vähäinen määrä metsäkatoasetuksessa tarkoitettua hyödykettä tai tuotetta. Kyse olisi uudesta kriminalisoinnista, eli rangaistavien tekojen ala tulisi ensi kertaa kattamaan mainitut teot.

Törkeästä metsäkatorikoksesta olisi kyse, jos tahallisessa metsäkatorikoksessa rikoksen kohteena olisi erityisen suuri määrä 3 c §:ssä tarkoitettua hyödykettä tai tuotetta, tavoiteltaisiin huomattavaa taloudellista hyötyä taikka rikos tehtäisiin erityisen suunnitelmallisesti. Törkeää tekotapaa koskevan säännöksen soveltuminen edellyttäisi aina, että teko olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä.

Perusmuotoisen rikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta ja törkeän tekomuodon mukaisen rikoksen asteikoksi vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään viisi vuotta.

Tahallisen metsäkatorikoksen ja tahallisen törkeän metsäkatorikoksen yritys ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi.

Ehdotettavalla säännöksellä täytäntöönpantaisiin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohtaa koskevia velvoitteita ja tähän liittyvät direktiivin 3 artiklan 4 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet sekä yrityksen rangaistavuuden osalta lisäksi direktiivin 4 artiklan 2 kohdan velvoite.

Lisäksi lukuun ehdotetaan lisättäväksi vastaava soveltamisalasäännös kuin rikoslain 48 lukuun. Oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevassa luvun 6 a §:ssä ehdotetaan säädettäväksi, että

oikeushenkilön rangaistusvastuuta sovellettaisiin törkeän metsästysrikoksen ohella metsäkatorikokseen ja törkeään metsäkatorikokseen.

4.1.1.4 Rikoslain 9 ja 46 lukuihin ehdotettavat muutokset

Rikoslain 9 luvun 5 §:n mukaista oikeushenkilölle määrättävän yhteisösakon asteikkoa ehdotetaan muutettavaksi. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin yleiseksi perusasteikoksi vähintään 2 000 ja enintään 3 000 000 euroa. Lisäksi pykälän uudessa 2 momentissa säädettäisiin erikseen erittäin suuria oikeushenkilöitä koskevasta huomattavasti ankarammasta asteikosta, joka olisi vähintään 15 000 euroa ja enintään 40 000 000 euroa, kuitenkin enintään viisi prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai muusta vastaavasta tuotosta yhteisösakon määräämistä edeltäneellä tilikaudella. Lisäksi pykälän uudessa 3 momentissa määriteltäisiin 2 momentissa käytetty erittäin suuren oikeushenkilön käsite ja uudessa 4 momentissa niin ikään 2 momentissa käytetty oikeushenkilön maailmanlaajuisen liikevaihdon käsite.

Ehdotuksella täytäntöönpantaisiin ympäristörikosdirektiivin 7 artiklan 3 kohta, joka edellyttää säätämään oikeushenkilöille tuomittavan sakon enimmäismäärästä voimassa olevassa rikoslain 9 luvun 5 §:ssä säädetystä yhteisösakon asteikosta merkittävästi poikkeavalla tavalla.

Rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettavista muutoksista johtuen ehdotetaan rikoslain 46 luvun 13 §:n 2 ja 3 momentti kumottavaksi tarpeettomina. Ehdotettavalla tavalla muutettuna 9 luvun 5 §:n säännökset täyttäisivät myös pakoterikosdirektiivin 7 artiklan 2 kohdan velvoitteet oikeushenkilölle määrättävän sakon enimmäismäärästä, eikä asiaa koskeva rikoslain 46 luvun 13 §:ssä oleva erityissääntely olisi tarpeen.

Ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden täyttäminen yleisellä, rikoslain 9 luvun 5 §:ää koskevalla muutoksella

Ympäristörikosdirektiivin 7 artiklan 3 kohdan velvoitteet ehdotetaan täytäntöönpantaviksi rikoslain 9 luvun 5 §:ää muuttamalla tavalla, joka johtaisi yleiseen yhteisösakon asteikon ankaroitumiseen kaikkien niiden rikosten kohdalla, joihin sovelletaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Kun ympäristörikosdirektiivin velvoitteet koskevat vain mainitun direktiivin mukaisia rikoksia, ehdotettava lainsäädäntömuutos on selvästi laajempi kuin mihin direktiivi edellyttää. On huomioitava, että eduskunnan lakivaliokunta on aiemmassa EU:n rikosoikeudellisten direktiivien kansallista täytäntöönpanoa koskevassa käytännössään pitänyt perusteltuna, että kansallisessa täytäntöönpanossa rajaudutaan lähtökohtaisesti vain direktiivin täytäntöönpanon kannalta välttämättömiin muutoksiin (esim. LaVM 9/2021 vp, s. 2). Lisäksi valiokunta on usein korostanut, että yksittäisen unioni-instrumentin seurauksena ei ole perusteltua ryhtyä toteuttamaan alaltaan ja vaikutukseltaan laaja-alaisempia rikosoikeudelliseen lainsäädäntöön kohdistuvia muutoksia (esimerkiksi LaVL 28/2022 vp s. 6–7, LaVM 13/2020 vp, s. 3 ja LaVM 9/2021 vp, s. 2–3).

Ehdotettavan yleisesti sovellettavan sääntelyratkaisun perusteena on huomioitu se, että ympäristörikosdirektiiviin sisältyviä, oikeushenkilölle määrättävän sakon enimmäismäärää koskevia velvoitteita vastaavia velvoitteita on jo hyväksytty edellä todetulla tavalla niin sanotussa pakoterikosdirektiivissä, minkä ohella neuvoteltavana on useita direktiiviehdotuksia, joihin mitä ilmeisimmin tulee niin ikään sisältymään tällaista sääntelyä.

Pakoterikosdirektiivin täytäntöönpanossa tuon direktiivin oikeushenkilölle määrättävän sakon enimmäismäärää koskevat velvoitteet toteutettiin säätämällä erityisestä, vain pakoterikoksia

koskevasta yleisestä yhteisösakon asteikosta. Hankkeen valmistelussa katsottiin, että lähtökohtaisesti olisi parempi, ettei yhden rikoslajin osalta yhteisösakon rangaistusasteikko poikkeaisi merkittävästi muita rikoksia koskevista rangaistusasteikoista (HE 202/2024 vp, s. 37–38). Tähän liittyen esityksen valmistelussa katsottiin, että siinä ehdotetun säännöksen olisi syytä jäädä väliaikaiseksi, ja rikoslain 9 luvun laajempaan uudistamiseen olisi perusteita ryhtyä rikoslain sisäisen johdonmukaisuuden edistämiseksi (HE 202/2024 vp, s. 38; ks. myös LaVL 28/2022 vp s. 6). Lisäksi mainitussa esityksessä viitattiin ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoa koskevaan hankkeeseen ja siihen, että ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä arvioitaisiin mahdollisuus toteuttaa täytäntöönpano rikoslain 9 luvun sääntelyä muuttamalla.

Esitykseen sisältyvän ehdotuksen valmistelussa on lähdetty siitä, että unionin oikeuden voi katsoa saavuttaneen sellaisen kehityspisteen, että sen perusteella on perusteltua laatia yhteisösakon enimmäismäärää koskeva, soveltamisalaltaan yksittäistä direktiiviä laajempi kansallinen sääntely. Niiden direktiivien tai direktiiviehdotusten neuvotteluissa, joihin sisältyy asiaa koskevaa sääntelyä, liikevaihtomalliin omaksuttavat, liikevaihtoa koskevat korkeimmat prosenttiluvut ovat neuvottelujen vaiheissa jossain määrin vaihdelleet, mutta toistaiseksi on päädytty viiden prosentin enimmäismäärään. Keskusteluja on vaihtelevasti käyty liikevaihtomallille vaihtoehtoisesta, kiinteän enimmäismäärän mallista, jollainen myös on päädytty ottamaan sääntelyihin mukaan.

Se, että joidenkin rikoslajien kohdalla säädettäisiin merkittävästi yhteisösakon yleisestä asteikosta poikkeavista asteikoista ja merkittävästi korkeammista yhteisösakon enimmäismääristä kuin toisten, vakavuudeltaan samankaltaisten rikosten kohdalla, johtaisi yhteisösakkoa koskevan sääntelyn vaikeaselkoisuuteen ja sisäiseen epäjohdonmukaisuuteen. Jos esimerkiksi oikeushenkilön toiminnassa olisi tehty useita rikoksia, voisivat tällaiset eriyttävät sääntelymallit merkitä sitä, että eri rikoksiin soveltuisi useita yhteisösakon asteikkoja. Sääntelykokonaisuutta, joka sisältäisi useita erilaisia yhteisösakon asteikkoja, ei myöskään voitaisi pitää yhdenvertaisuutta ja rikosoikeudellisen järjestelmän oikeasuhtaisuutta koskevien lähtökohtien kannalta ongelmattomana.

Kiinteät euromäärät sisältävän sääntelymallin valinta

Edellä todetulla tavalla ympäristörikosdirektiivi sisältää oikeushenkilölle määrättävän sakon enimmäismäärän osalta kaksi vaihtoehtoa, joilla kyseinen velvoite voidaan toteuttaa. Ympäristörikosdirektiivin 7 artiklan 3 kohdassa jäsenvaltiot velvoitetaan varmistamaan, että oikeushenkilölle määrättävien sakkojen enimmäismäärän tulee tietyissä direktiivin rikoksissa olla vähintään 5 % ja eräissä lievemmissä rikoksissa 3 % oikeushenkilön maailmanlaajuisesta kokonaisliikevaihdosta, josta jäljempänä käytetään myös nimitystä liikevaihtomalli, tai euromäärältään vähintään 40 000 000 tai 24 000 000 euroa, josta jäljempänä käytetään myös nimitystä kiinteämääräinen malli tai kiinteään enimmäismäärään perustuva malli.

Sekä liikevaihtomalli että kiinteään enimmäismäärään perustuva malli merkitsisivät yhteisösakon enimmäismäärään hyvin huomattavaa korottamista verrattuna rikoslain 9 luvun 5 §:ssä säädettyyn yhteisösakon nykyiseen asteikkoon 850–850 000 euroa. Esimerkiksi direktiivin tahallisia hyvin vakavia rikoksia koskeva kiinteä enimmäismäärä (40 000 000 euroa) olisi yli 40-kertainen verrattuna yhteisösakon nykyiseen enimmäismäärään (850 000 euroa). Liikevaihtomalli taas ei ylipäätään aseta mitään enimmäismäärää sille liikevaihdolle, josta enintään 5 % on yhteisösakon yläraja.

Mainittu velvoite ehdotetaan täytäntöönpantavaksi kiinteämääräisen mallin mukaisesti. Lähtökohdiltaan ehdotettava sääntely vastaa näin ollen nykyistä rikoslain 9 luvun 5 §:n sääntelyä.

Ehdotuksen taustalla on lähtökohta, jonka mukaan yhteisösakon tulee voida soveltua keskenään taloudelliselta kantokyvyltään hyvin erilaisiin oikeushenkilöihin. Suomalaisista yrityksistä yli 98 % on niin sanottuja mikro- tai pienyrityksiä. Suuryrityksiä suomalaisista yrityksistä on runsas prosentti. Yhteisösakon mittavimmat korotusvaatimukset liittyvät taloudellisesti hyvin vahvoihin yhteisöihin, joiden taloudellinen kantokyky on monituhatkertainen pienimpiin yrityksiin ja muihin yhteisöihin verrattuna. Kiinteämääräistä mallia koskevassa ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappaleessa 35 todetaan, että tällaisten sakkojen korkeimpia tasoja olisi sovellettava taloudellisesti vahvojen oikeushenkilöiden tekemien tässä direktiivissä määriteltyjen rikosten vakavimpiin muotoihin.

Tällaisessa tilanteessa on arvioitu olevan perusteltua omaksua erilaiset lähtökohdat yhteisösakon asteikolle yhtäältä pienten yritysten ja muiden oikeushenkilöiden ja toisaalta erittäin suurten liikeyritysten osalta. Tarkoituksenmukaisena voidaan pitää sitä, että taloudelliselta kantokyvyltään vahvan suuryrityksen talousrikosta koskevassa yhteisösakossa kiinnitetään merkittävää huomiota yhteisön liikevaihtoon viimeiseltä tilikaudelta. Toisaalta pienen säätiön toiminnassa tehdyn, muuhun kuin taloudelliseen toimintaan liittyvän rikoksen kohdalla yhteisösakon perustaminen prosenttiosuuteen maailmanlaajuisesta liikevaihdosta ei vaikuta perustellulta. Tähän ei myöskään ole tarvetta eikä direktiivistä aiheutuvaa velvollisuutta.

Edellä mainittuihin seikkoihin nähden on perusteltua säännellä erikseen yhtäältä kaikenlaisia yhteisövastuun piiriin kuuluvia rikostilanteita oikeushenkilön luonteeseen ja taloudelliseen asemaan katsomatta sekä toisaalta yhteisösakon määrästä liiketoimintaa harjoittavien suuryritysten osalta, joiden taloudellinen kantokyky voi tyypillisesti olla satoja tai tuhansia, jopa miljoonia kertoja suurempi kuin ensiksi mainitussa ryhmässä.

Ehdotettavassa mallissa yhteisösakon enimmäismäärän korotusvelvoitteiden mittavin osa kohdistettaisiin siihen oikeushenkilöiden joukkoon, jota niiden on ympäristörikosdirektiivissä tarkoitettukin koskevan, eli taloudellisesti erittäin vahvojen oikeushenkilöiden yhteisösakkoihin. Näitä tilanteita varten säädettäisiin edellä todetulla tavalla ankarampi asteikko. Laillisuus- ja suhteellisuusperiaatteiden näkökulmasta perusteltuna voidaan erityisesti rikosoikeudellisessa sääntelyssä ja rankaisemisessa kuitenkin pitää sitä, että yhteisösakoille määritetään tällöinkin absoluuttinen enimmäismäärä, joka olisi direktiivin edellyttämä 40 000 000 euroa. Euroopan unionin tuomioistuin on katsonut Suomea koskevassa ratkaisussaan C-35/20, että suomalainen luonnollisia henkilöitä koskeva päiväsakkojärjestelmä voi johtaa suhteettomiin rangaistuksiin ratkaisussa käsitellyn kaltaisissa lievissä rikoksissa. Ehdotettavan kaltaista kiinteään enimmäismäärään perustuvaa mallia voidaan soveltaa riippumatta siitä, harjoittaako yhteisö liiketoimintaa. Se soveltuu luontevasti muunkin tyyppisissä kuin liiketoimintaan liittyvissä rikoksissa. Myös Suomessa 30 vuotta voimassa ollut sääntelymalli perustuu kiinteään enimmäismäärään.

Sille, että erittäin vahvassa asemassa olevan yrityksen vastuu erittäin vakavasta rikoksesta rajautuisi vastaavalle tasolle kuin vähäisemmästä teosta pienelle ja taloudellisesti vaatimattomassa asemassa olevalle yhteisölle osoitettava vastuu, ei vaikuta olevan tarvetta. Mainittu lähtökohta merkitsisi myös sitä, että yhteisöjä ei käsiteltäisi yhtäläisesti suhteessa taloudelliseen kantokykyynsä, mikä merkitsisi yhdenvertaisuus- ja suhteellisuusongelmaa. Kiinteään enimmäismäärään perustuva malli jättää avoimeksi, mitkä ovat ne yhteisöä koskevat taloudelliset perusteet, joiden perusteella yhteisösakon määrään keskeisesti vaikuttavaa

taloudellista asemaa arvioitaisiin. On myös huomioitava, että tietyillä, vahvasti EU-oikeuteen perustuvilla aloilla, kuten kilpailulainsäädännössä ja finanssivalvontaa koskevassa lainsäädännössä, on hallinnollisissa sanktioissa eli seuraamusmaksuissa hyödynnetty liikevaihtoa seuraamusmaksun määräämisen, erityisesti sen enimmäismäärän kriteerinä. Kiinteää enimmäismäärää koskevassa mallissa jätettäisiin siten hyödyntämättä liikevaihtoon perustuvaa mallia koskeva oikeudellinen kokemus, joka sanktio-oikeudellisessa lainkäytössä ja sitä tukevassa oikeustaloustieteellisessä tutkimuksessa on saatu hallinnollisten seuraamusmaksujen osalta. Sinänsä hallintosanktioissa liikevaihtomallin soveltamisperiaatteet joka tapauksessa olisivat jossakin määrin erilaiset kuin yhteisösakkoa sovellettaessa.

Direktiivin 7 artiklan 3 kohdan mahdollistaman liikevaihtomallin puolesta voitaisiin sinänsä esittää, että se tarjoaa selväpiirteisen kriteerin yhteisösakon enimmäismäärälle. Kriteeri on yhdenvertainen lähtiessään siitä, että oikeushenkilön enimmäisvastuu rikoksesta on suhteellisesti yhtä tuntuva liikevaihdoltaan pienemmässä ja suuremmassa yhteisössä. Liikevaihto, jolla tarkoitetaan yrityksen tuotteiden tai palveluiden myynnistä saatujen tulojen summaa tiettynä aikana ilman hintoihin sisältyvän arvonlisäveron osuutta, on keskeinen taloudellisen toiminnan laajuutta koskeva kriteeri ja taloudellisen kantokyvyn indikaattori. Liikevaihto ei kuitenkaan juurikaan kerro yrityksen kannattavuudesta tai tuloksesta, koska se ei ota huomioon yrityksen kuluja tai menoja eikä kerro kattavasti yrityksen varallisuusasemasta tai taloudellisesta kantokyvystä. Yhteisösakon enimmäismäärän perustuminen keskeisesti yhteisön tilinpäätösasiakirjoista ilmenevään tietoon merkitsisi huomattavaa prosessiekonomista hyötyä yhteisösakon enimmäismäärän määrittämisessä. Monissa merkittävissä taloudellista toimintaa koskevissa hallinnollisissa sanktioissa eli seuraamusmaksuissa hyödynnetään liikevaihtoon perustuvaa seuraamuksen enimmäismäärän määrittämistapaa, jolloin näitä sääntelymalleja ja niiden käyttämisestä käytännön oikeuselämässä saatuja kokemuksia voitaisiin hyödyntää rikosoikeudellista yhteisösakkoa koskevassa lainvalmistelussa. Tämä kompensoi osittain sitä, että mallista on rikosoikeudellisena seuraamuksena toistaiseksi saatavissa vain varsin rajallisesti tietoa.

Liikevaihtomalli soveltuisi lähtökohtaisesti tilanteisiin, joissa oikeushenkilöllä on liikevaihtoa. Oikeushenkilön rangaistusvastuu voi kuitenkin niin direktiivien kuin rikoslain 9 luvun nykyisten säännöstenkin mukaan tulla sovellettavaksi myös oikeushenkilöihin, joilla ei ole liikevaihtoa. Tällainen yhteisö voi olla esimerkiksi säätiö tai yhdistys. Erityisasemassa ovat myös julkisyhteisöt, joihin oikeushenkilön rangaistusvastuu soveltuu lukuun ottamatta rikoksia, jotka on tehty julkisen vallan käytössä.

Liikevaihto ei edeltä ilmenevin tavoin ole yritystoiminnassakaan toimivien oikeushenkilöiden osalta kattava sen taloudellisen aseman ja kantokyvyn osoitin. Kahdella yrityksellä voi olla sama liikevaihto, mutta niiden taloudellinen asema ja kantokyky voivat silti poiketa toisistaan ratkaisevasti. Näin ollen se, että tietystä menettelystä on enimmäismäärältään määrättävissä kahdelle oikeushenkilölle seuraamukseksi tietty sama osuus sen liikevaihdosta, ei merkitse sitä, että oikeushenkilöitä on kohdeltu yhdenvertaisesti ja seuraamukset ovat suhteellisia. Menettelyn moitittavuuden ohella yhteisösakon asianmukaista suuruutta määrittävä elementti on taloudellinen asema ja kantokyky, ei yksi tämän aseman ja kantokyvyn indikaattori ja näkökulma, oikeushenkilön liikevaihto. Liikevaihto ei ole yhteisöjen sanktiointiin saati sen rankaisemiseen kehitetty suure ja väline, vaan toisiin tarkoituksiin ja toisiin soveltamisyhteyksiin tarkoitettu liiketaloudellinen peruskäsite.

Voidaan pitää jossakin määrin tulkinnanvaraisena, millä tavoin ja missä määrin direktiivissä vaihtoehtona olevaa liikevaihtoon perustuvaa enimmäismäärää saadaan hyödyntää täydentävänä kriteerinä. Molempien mallien hyödyntämistä ei direktiivissä ole kuitenkaan nimenomaisesti kielletty. Edellä todetuin tavoin direktiivin johdanto-osan kappaleessa 33 on

yhtäältä todettu, että jäsenvaltioiden tulisi valita vaihtoehtojen eli kiinteämääräisen ja liikevaihtomallin väliltä. Toisaalta direktiivin johdanto-osan kappaleessa 35 on edellytetty, että hyödynnettäessä kiinteämääräistä mallia tulee esittää taloudellisesti vahvimpia yrityksiä koskeva sakkojen laskentamenetelmä. Tähän on puolestaan ajateltavissa joitakin vaihtoehtoja, kuten liikevaihtomalli sellaisenaan tai modifioituna, jonkinlainen päiväsakkomalli tai se, että nykyiset mittaamisperusteet katsotaan tässä suhteessa riittäviksi.

Täydentäväksi kriteeriksi esitetään tältä osin sääntöä, jonka mukaan yhteisösakon enimmäismäärä ei saisi ylittää 5 % yrityksen maailmanlaajuisesta kokonaisliikevaihdosta. Vakavimmassa rikoksessa absoluuttinen ja liikevaihtoperusteinen, suhteellinen enimmäismäärä kohtaavat siten tilanteissa, joissa yhteisön liikevaihto on 800 000 000 euroa.

Yhteisösakon enimmäismäärä olisi ankarammassa asteikossa siis 40 000 000 euroa, mutta se ei myöskään saisi ylittää 5 % oikeushenkilön liikevaihdosta. Kiinteä määrä osoittaisi rangaistuksen absoluuttisen enimmäismäärän ja liikevaihtokriteeri yhteisösakon yrityksen yhteen keskeiseen taloudellista kantokykyä ilmentävään kriteeriin perustuvan suhteellisen enimmäismäärän. Tällainen malli muistuttaisi pakoterikosdirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä omaksuttua ratkaisua.

Direktiivin johdanto-osan kappaleessa 35 tarkoitettuna laskentamenetelmänä huomionarvoinen voisi vaihtoehtoisesti olla esimerkiksi niin sanottu päiväsakkojärjestelmä (ks. esimerkki Itävallan lainsäädännöstä jaksossa 5.1.6). Laskentamenetelmässä voitaisiin hyödyntää sitä, että sekä liikevaihtomallissa että kiinteämääräisessä mallissa yhteisösakon enimmäismäärä riippuu rikoksesta luonnolliselle henkilölle säädetystä enimmäisrangaistuksesta siten, että luonnolliselle henkilölle määrättävissä olevan enimmäisrangaistuksen korkeammilla tasoilla liikevaihdon prosentti ja vastaavasti kiinteä enimmäisrangaistus on korkeampi kuin luonnollisille henkilöille määrättävien matalien enimmäisrangaistusten tilanteissa. Mallit rakentuvat siten suhteellisuusperiaatteelle. Kuitenkaan se luonnolliselle henkilölle rikoksesta säädetty enimmäisrangaistus, joka merkitsee suurinta liikevaihtoprosenttia tai kiinteää enimmäismäärää, ei ole kaikissa hyväksytyissä direktiiveissä tai vielä neuvoteltavana olevissa direktiiviehdotuksissa sama. Lisäksi korkeimpiin yhteisösakon tasoihin päädytään direktiiveissä jo keskipitkissä enimmäisrangaistuksissa, esimerkiksi ympäristörikosdirektiivissä luonnolliselle henkilölle määrättävissä olevan enimmäisrangaistuksen ollessa viisi vuotta vankeutta. Tällöin yhteisösakon enimmäismäärien tasot keskittyisivät alueelle, jossa on säädetty enimmäisrangaistukseksi vankeutta, mutta enintään viisi vuotta, jolloin tämän jälkeen ankarampaa porrasta ei enää olisi. Ottaen huomioon, että yhteisösakon enimmäismäärä joka tapauksessa näiltä osin monikymmenkertaistuu, ei ole osoitettavissa kriminalisointiperiaatteisiin liittyviä näkökohtia, jotka perustelisivat kansallisen vielä ankaramman järjestelmän. Sanotut seikat aiheuttavat haasteita myös päiväsakkojärjestelmään perustuvan järjestelmän kehittämiselle.

Muita kuin erittäin suuria oikeushenkilöitä koskevassa perusasteikossa yhteisösakon enimmäismäärä on perusteltua mitoittaa niin, että se voi muodostua hyvin merkittäväksi niiden oikeushenkilöiden eli muiden kuin hyvin suurten yritysten osalta, joihin seuraamus tulee sovellettavaksi. Enimmäismäärän asettamisessa on myös otettava huomioon, että ei olisi laillisuusperiaatteen kannalta optimaalista, jos kiinteämääräisen yhteisösakon asteikko olisi hyvin laaja, kun ei ole säädetty hyvin yksityiskohtaisesti yhteisösakon mittaamisesta, vaan mittaamisessa hyödynnetään suhteellisen yleisiä rikoslain 9 luvun 6 §:n kriteereitä. Tällaisena enimmäismääränä voidaan perusasteikossa pitää 3 000 000 euroa.

Esitykseen sisältyy myös yhteisösakon alinta rahamäärää koskeva ehdotus. Ympäristörikosdirektiivi ei sisällä velvoitteita oikeushenkilölle määrättävän sakon vähimmäismäärästä.

Kun yhteisösakko otettiin käyttöön vuonna 1995, sen asteikoksi säädettiin 5 000–5 000 000 markkaa. Siirryttäessä vuonna 2001 euroon asteikoksi säädettiin siihenastista markka-asteikkoa vastaavasti 850–850 000 euroa. Yhteisösakon asteikkoa ei ole sen käyttöaikana korotettu. Pelkästään elinkustannusindeksiin ja inflaatioon nähden asteikkoa olisi merkittävästi korotettava, jotta se olisi edes samalla tasolla kuin vastuumuotoa käyttöön otettaessa.

Yhteisösakon vähimmäismäärän osalta on kiinnitettävä huomiota siihen, että se on taloudellisilta voimavaroiltaan pienen oikeushenkilön näkökulmasta tuntuva mutta ei niin suuri, että se silloinkaan voisi lähtökohtaisesti muodostua kohtuuttomaksi. Yhteisösakon tällaisena vähimmäismääränä voidaan perusasteikossa pitää 2 000 euroa.

Eräitä rajauksia koskevat ratkaisut

Ympäristörikosdirektiivi mahdollistaa oikeushenkilölle määrättävää sakkoa koskevien velvoitteiden täytäntöönpanossa eräiden rajausten tekemisen niiden ohella, joita on käsitelty edellä. Näitä ovat enimmäismääriä koskevan sääntelyn rajaaminen ympäristörikosdirektiivin 7 artiklan 3 kohdasta ilmenevin tavoin samastamiseen yhteisövastuun muotona sekä enimmäismäärien erottelu sen mukaan, mikä on rikoksesta luonnolliselle henkilölle säädetty enimmäisrangaistus, tai sen mukaan, onko kyseessä tahallinen vai tuottamuksellinen rikos.

Ympäristörikosdirektiivin yhteisösakon enimmäismäärää koskevat vaatimukset tarkoittavat vakavammissa tahallisissa rikoksissa tasoa, joka vastaa enintään 5 % oikeushenkilön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai 40 000 000 euron määrää. Lievemmissä tahallisissa rikoksissa, joista luonnollisille henkilöille tulee enimmäisrangaistuksena olla vähintään kolmen vuoden vankeusrangaistus, edellytetään vastaavasti sakon enimmäismääräksi vähintään 3 % maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai 24 000 000 euroa vastaava määrä. Pakoterikosdirektiivissä käytetään 5 % tai 40 000 000 euron tason ohella eräissä rikoksissa, joissa enimmäisrangaistuksen edellytetään olevan vähintään 1 vuosi vankeutta, tasoa 1 % tai 8 000 000 euroa. Ankarinta tasoa edellytetään pääasiassa luonnolliselle henkilölle säädetyn enimmäisrangaistuksen ollessa 5 vuotta, eräässä tapauksessa 3 vuotta vankeutta. Eräissä tilanteissa luonnolliselle henkilölle edellytetään voitavan määrätä enimmäisrangaistuksena vankeutta, mutta yhteisösakon tasovaatimus on silti 5 % tai 40 000 000 euroa. Ankarien enimmäisrangaistusvelvoitteiden soveltamisen rajausta ei näin ollen voida suorittaa luonnolliselle henkilölle säädetyn enimmäisrangaistuksen perusteella, koska sen ulkopuolelle jäisivät vain sakonuhkaiset rikokset.

Ympäristörikosdirektiivissä ankarat yhteisösakkovaatimukset rajautuvat tilanteisiin, joissa oikeushenkilön vastuu on johtohenkilön osallisuuteen tai rikoksen tekemisen sallimiseen perustuvaa vastuuta, mutta pakoterikosdirektiivissä ankarien yhteisösakkojen aluetta ei ole rajattu tällä tavoin, vaan sen piirissä ovat myös vaadittavan huolellisuuden ja varovaisuuden laiminlyöntiin perustuvat tilanteet. Näin saatetaan säätää tulevissakin direktiiveissä. Ankarien yhteisösakkojen aluetta ei siten voida rajata johtohenkilön osallisuuteen tai rikoksen tekemisen sallimiseen perustuviin tilanteisiin.

Sekä ympäristörikosdirektiivissä että pakoterikosdirektiivissä ankarien yhteisösakon enimmäismäärien alue näyttää rajautuvan tahallisiin rikoksiin. Rikoslaissa oikeushenkilön rangaistusvastuun piirissä on lähes yksinomaan tahallisia rikoksia, mutta työturvallisuusrikos,

josta ehdoton pääosa yhteisösakkovaatimuksista on esitetty, on rangaistava jo perusmuotoisesta huolimattomuudesta tehtynä. Esityksessä ei ole ehdotettu enimmäismäärältään erittäin ankarien yhteisösakkojen alueen rajaamista tahallisiin rikoksiin, mutta ankaramman asteikon vähimmäistaso 15 000 euroa yhdessä toimenpiteistä luopumismahdollisuuksien kanssa mahdollistaa joka tapauksessa asianmukaiseen ratkaisuun päätymisen.

4.1.1.5 Rikoslain 1, 8, 15 ja 34 a lukuihin ehdotettavat muutokset

Rikoslain 8 luvun 1 §:ää syyteoikeuden vanhentumisesta ehdotetaan muutettavaksi siten, että ehdotettavan uuden jäterikoksen syyteoikeuden vanhentumisaika olisi kymmenen vuotta. Jäterikosta koskisi siten sama erityinen vanhentumisaika kuin ympäristön turmelemista, luonnonsuojelurikosta ja rakennussuojelurikosta. Lisäksi samaa lainkohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että virkkeeseen, jossa säädetään merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetun, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdyn ympäristön turmelemisen, törkeän ympäristön turmelemisen, ympäristörikkomuksen ja tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen vanhentumisajaksi kolme vuotta, lisättäisiin viittaus ympäristön tuhoamiseen, josta säädettäisiin rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

Ympäristön turmelemisen, luonnonsuojelurikoksen ja rakennussuojelurikoksen kohdalla erityistä vanhentumisaikaa on perusteltu näiden rikosten ilmituloon liittyvillä seikoilla (HE 27/1999 vp, s. 14, 18–19). Ympäristörikokset saattavat tulla ilmi poikkeuksellisen pitkän ajan kuluttua. Ympäristön turmeleminen ja vastaavat 48 luvun rikokset katsotaan tehdyiksi jo silloin, kun ympäristö vaarantuu, ja rikoksen vanhentuminen alkaa tuosta hetkestä. On mahdollista, että rikos havaitaan hyvin pitkän ajan kuluttua, sillä sen seuraukset ilmenevät ehkä vasta vuosien kuluttua teosta.

Direktiivin täytäntöönpanon johdosta ehdotettavien uusien rikosten, joista ehdotetaan enimmäisrangaistukseksi kahta vuotta vankeutta, eli jäterikoksen, ilmakehän heikentämisen, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen ja metsäkatorikoksen tunnusmerkistöihin ei sisälly ympäristön vaarantamista tai vahingoittamista koskevaa edellytystä, vaan rangaistavaa olisi näiden tunnusmerkistöjen mukainen menettely sellaisenaan. Näiden rikosten kohdalla erityisestä vanhentumisajasta säätämistä ei näin ollen voida pitää tarpeellisena teon ja sen seurauksen ilmenemisen välistä viivettä koskevasta näkökulmasta.

Kuitenkin jäterikoksen tunnusmerkistöön sisältyviin, erityisesti laitonta jätteiden siirtämistä ja laitonta aluskierrätystä koskeviin tekoihin voi liittyä näiden rikosten ilmituloa koskevaa merkittävää viivettä, koska niissä on lähtökohtaisesti kyse valtioiden rajat ylittävistä tilanteista. Tällaisen toiminnan valvonta voi olla usean eri valtion viranomaisen vastuulla, mikä osaltaan voi aiheuttaa merkittävää viivettä näiden rikosten ilmituloon. Jäterikoksen kohdalla erityistä kymmenen vuoden vanhentumisaikaa voidaan siten pitää perusteltuna.

Muihin edellä mainittuihin, ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanon johdosta ehdotettaviin uusiin rikoksiin ei edellä todetulla tavalla katsota liittyvän sellaisia erityisiä seikkoja, kuten poikkeuksellisen pitkä rikoksen ilmituloaika, joiden vuoksi olisi tarpeen ja perusteltua säätää tavanomaista pidemmästä vanhentumisajasta.

Ehdotus kolmen vuoden vanhentumisaikaa koskevasta erityissääntelystä, joka koskee ympäristön tuhoamista, kun on kyseessä sellainen ympäristön tuhoaminen, jossa päästetään ainetta ympäristöön merenkulun ympäristönsuojelulain vastaisesti ja joka tehdään ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä, liittyy kansainvälisen merioikeuden sääntelyyn eikä siis suoranaisesti ympäristörikosdirektiivin velvoitteisiin. Rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentissa säädetty kolmen vuoden erityinen vanhentumisaika perustuu Yhdistyneiden Kansakuntien

merioikeusyleissopimukseen (SopS 49–50/1996; HE 53/2004 vp, s. 37). Sen 228 artiklassa määrätään oikeudellisten toimien keskeyttämisestä ja niihin ryhtymistä koskevista rajoituksista. Sen 1 kappaleen mukaan oikeudelliset toimet, joihin ryhdytään rangaistuksen määräämiseksi alusten aiheuttaman pilaantumisen ehkäisemiseksi, vähentämiseksi ja valvomiseksi tarkoitettujen sovellettavien lakien ja määräysten tai kansainvälisten sääntöjen ja säännösten rikkomisesta, johon ulkomainen alus on syyllistynyt toimiin ryhtyneen valtion aluemeren ulkopuolella, keskeytetään, jos lippuvaltio ryhtyy rangaistuksen määräämiseksi vastaaviin oikeudellisiin toimiin kuuden kuukauden kuluessa ensiksi mainittuihin toimiin ryhtymisestä, paitsi jos on kysymys rantavaltiolle aiheutuneesta suuresta vahingosta, tai jos lippuvaltio on toistuvasti laiminlyönyt velvollisuutensa panna alustensa tekemiä rikkomuksia koskevat sovellettavat kansainväliset säännöt ja säännökset tehokkaasti täytäntöön. Kun lippuvaltio on pyytänyt, että oikeudelliset toimet keskeytetään tämän artiklan mukaisesti, se antaa aikanaan kaiken asiaa koskevan aineiston ja sen käsittelyä koskevat pöytäkirjat oikeudelliseen menettelyyn aiemmin ryhtyneen valtion käyttöön. Kun lippuvaltion käynnistämä oikeudellinen menettely on saatu päätökseen, keskeytetty menettely raukeaa. Oikeudellisesta menettelystä aiheutuneiden kulujen korvaamisen jälkeen rantavaltio palauttaa keskeytyneen menettelyn johdosta annetun takuun tai muun rahavakuuden.

Mainitun sopimuksen artiklan 1 kappaleessa viitataan alusten aiheuttaman pilaantumisen ehkäisemiseksi, vähentämiseksi ja valvomiseksi tarkoitettujen sovellettavien lakien ja määräysten tai kansainvälisten sääntöjen ja säännösten rikkomiseen. Mainittua alusten aiheuttamaa pilaantumista koskevaa kansainvälistä sääntelyä on Kansainvälisen merenkulkujärjestön (International Maritime Organisation, IMO) alaisessa alusten aiheuttaman meren pilaantumisen ehkäisemisestä vuonna 1973 tehdyssä kansainvälisessä yleissopimuksessa ja siihen liittyvässä vuoden 1978 pöytäkirjassa (SopS 51/1983, jäljempänä *MARPOL-yleissopimus*). MARPOL-yleissopimus on Suomessa täytäntöönpantu merenkulun ympäristönsuojelulailla (1672/2009).

Siitä, että rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentissa viitataan ”merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitettuun” ympäristön turmelemiseen, törkeään ympäristön turmelemiseen, ympäristörikkomukseen ja tuottamukselliseen ympäristön turmelemiseen, seuraa, että kolmen vuoden vanhentumisaika koskee vain niitä tekoja, joissa mainittujen rangaistussäännösten tunnusmerkistö täyttyy merenkulun ympäristönsuojelulain vastaisella menettelyllä. Kun ympäristön turmelemista, törkeää ympäristön turmelemista, ympäristörikkomusta ja tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskevissa säännöksissä ei viitata nimenomaisesti merenkulun ympäristönsuojelulain vastaiseen menettelyyn, näiden rikosten tunnusmerkistö voi merenkulun ympäristönsuojelulain vastaisen menettelyn osalta täyttyä vain rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetussa menettelyssä sen johdosta, että kyseisessä kohdassa viitataan yleisesti lain vastaisuuteen toisin kuin muissa edellä mainituissa rikoslain säännöksissä. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohta kattaa siten myös merenkulun ympäristönsuojelulain vastaisen menettelyn, kun on kyse esimerkiksi aineen päästämisestä ympäristöön.

Ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanon johdosta ehdotetaan säädettäväksi rikoslain 48 lukuun uusi ympäristön tuhoamista koskeva rangaistussäännös (5 b §), jonka tunnusmerkistön voisi täyttää teko, joka täyttäisi myös törkeän ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön. Jotta rikoslain 8 luvun 1 §:n 4 momentin sääntely täyttäisi edellä mainitut merioikeusyleissopimuksen vaatimukset, mainitussa säännöksessä olisi säädettävä myös ympäristön tuhoamisen syyteoikeuden vanhentumisajaksi kolme vuotta, kun on kyseessä sellainen ympäristön tuhoaminen, jossa päästetään ainetta ympäristöön merenkulun ympäristönsuojelulain vastaisesti ja joka tehdään ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä.

Ympäristörikosdirektiiviin ei sisälly velvoitteita, joista aiheutuisi tarve säätää merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetun, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdyn ympäristön tuhoamisen vanhentumisajasta edellä esitetystä poikkeavalla tavalla. Direktiivin lainkäyttövaltaa koskevassa 12 artiklassa ei velvoiteta jäsenvaltioita ulottamaan lainkäyttövaltaansa jäsenvaltion talousvyöhykkeellä tehtyihin rikoksiin. Talousvyöhyke ei kuulu valtion alueeseen, jota koskevasta toimivaltaperusteesta säädetään direktiivin 12 artiklan 1 kohdan a alakohdassa.

Rikoslain 15 luvun 10 §:ää törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä ehdotetaan muutettavaksi siten, että ehdotettava ympäristön tuhoaminen lisättäisiin pykälässä tarkoitetuksi rikokseksi, jonka ilmoittamatta jättämisestä voitaisiin tuomita rangaistukseen.

Ympäristön tuhoamisen tunnusmerkistön täyttäviä tekoja voidaan pitää erityisen moitittavina tekoina, joilla aiheutetaan vakava vahinko ympäristölle. Tällaisen rikoksen ilmoittamatta jättäminen voidaan moitittavuudeltaan rinnastaa niihin rikoksiin, joiden ilmoittamatta jättäminen on rikoslain 15 luvun 10 §:ssä säädetty rangaistavaksi. Kun ympäristön tuhoamisena rangaistavaa olisi esimerkiksi tahallinen teko, joka sinänsä täyttää törkeän ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön mutta jolla aiheutetaan ympäristön tuhoamista koskevassa pykälässä tarkoitettu erityisen vakava vahinko ympäristölle, olisi myös johdonmukaisuussyistä perusteltua, että ympäristön tuhoaminen lisättäisiin niiden rikosten joukkoon, joiden ilmoittamatta jättäminen on rangaistavaa törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisenä.

Rikoslain 34 a luvun 2 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä lueteltuihin rikoksiin, joista tuomitaan terroristisessa tarkoituksessa tehtynä ankarampi rangaistus kuin tuomitaan ilman sellaista tarkoitusta tehtynä, lisättäisiin uusi lainkohta, jossa säädettäisiin terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen rangaistusasteikoksi vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta.

Pykälän 1 momentin 5 kohdan mukaan terroristisessa tarkoituksessa tehdystä kemiallisen aseen kiellon rikkomisesta, biologisen aseen kiellon rikkomisesta taikka tahallisesta törkeästä ympäristön turmelemisesta, joka on tehty 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi. Kyseinen säännös perustuu Euroopan unionin neuvoston puitepäätökseen 2002/475/YOS terrorismin torjumisesta. Puitepäätös on sittemmin korvattu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivillä (EU) 2017/541 terrorismin torjumisesta sekä neuvoston puitepäätöksen 2002/475/YOS korvaamisesta sekä neuvoston päätöksen 2005/671/YOS muuttamisesta (jäljempänä *terrorismirikosdirektiivi*).

Terrorismirikosdirektiivin 3 artiklan 1 kohdan mukaisesti jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että terrorismirikoksiksi määritellään seuraavat kansallisessa lainsäädännössä rikoksiksi määritellyt tahalliset teot, jotka luonteensa tai asiayhteytensä vuoksi voivat aiheuttaa vakavaa haittaa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, silloin kun ne tehdään jossakin 2 kohdassa luetelluista tarkoituksista: [- -] f) räjähteiden tai aseiden, myös kemiallisten, biologisten tai radiologisten aseiden tai ydinaseiden valmistus, hallussapito, hankinta, kuljetus, toimitus tai käyttö sekä kemiallisia, biologisia tai radiologia aseita tai ydinaseita koskeva tutkimus ja kehittäminen; g) vaarallisten aineiden vapauttaminen taikka tulipalojen, tulvien tai räjähdysten aiheuttaminen siten, että ihmishenkiä saatetaan vaaraan. Terrorismirikosdirektiivin ja sitä edeltäneen puitepäätöksen 2002/475/YOS 1 artiklan 1 kohdan f ja g alakohtien kriminalisointivelvoitteiden täytäntöönpanossa on lähdetty siitä, että mainituissa alakohdissa tarkoitettuja tekoja on pidettävä muun muassa törkeänä ympäristön turmelemisena, minkä johdosta rikoslain 34 a luvun nykyisen 2 §:n 1 momentin 5

kohdassa viitataan törkeää ympäristön turmelemista koskevan rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohtaan (HE 30/2018 vp, s. 23, 24 ja 29; HE 188/2022 vp, s. 40).

Terrorismirikosdirektiivin 15 artiklassa säädetään luonnollisille henkilöille määrättävistä rangaistuksista. Artiklan 1 kohta edellyttää jäsenvaltioita toteuttamaan tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kyseisen direktiivin 3–12 ja 14 artiklassa tarkoitetuista rikoksista säädetään tehokkaat, oikeasuhteiset ja varoittavat rikosoikeudelliset rangaistukset, joista voi seurata rikoksentekijän luovuttaminen. Artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että muun muassa 3 artiklassa tarkoitetuista terrorismirikoksista voidaan langettaa vapausrangaistus, joka on ankarampi kuin kansallisessa lainsäädännössä säädetty rangaistus vastaavista rikoksista, joihin ei liity 3 artiklassa edellytettyä erityistarkoitusta, paitsi siinä tapauksessa, että säädetty rangaistus on jo kansallisen lainsäädännön mukainen enimmäisrangaistus. Siltä osin kuin on kyse terrorismirikosdirektiivin 3 artiklan 1 kohdan f ja g kohdissa tarkoitetuista teoista, kyseisen direktiivin voi näin ollen katsoa velvoittavan säätämään terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen kohdalla ankarammasta rangaistusasteikosta kuin mikä koskisi ympäristön tuhoamista, johon ei liity mainittua erityistarkoitusta. Voidaan myös huomioida, että ympäristön tuhoamisen tunnusmerkistö kattaa erityisen moitittavia tahallisia tekoja, joilla aiheutetaan erityisen vakava vahinko ympäristölle. Terroristisessa tarkoituksessa voidaan tehdä ympäristön tuhoaminen, jossa esimerkiksi päästetään vesistöön tai pohjaveteen laajalti vaarallista ainetta tai jossa tuhotaan ympäristön tuhoamista koskevassa säännöksessä tarkoitettu ekosysteemi tai Natura 2000 -verkostoon kuuluva alue. Kun ympäristön tuhoamista koskeva säännös kattaa sellaisia ympäristön kannalta erityisen vahingollisia tekoja, jotka täyttävät nykyisin törkeän ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön, olisi myös johdonmukaisuussyistä perusteltua, että erityisen moitittavista tarkoitusperistä eli terroristisesta tarkoituksesta tehtyyn ympäristön tuhoamiseen soveltuisi ankarampi rangaistusasteikko kuin perusmuotoiseen ympäristön tuhoamiseen.

Terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen rangaistusasteikoksi ehdotetaan vankeutta vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta. Terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen vähimmäisrangaistus olisi sama kuin ympäristön tuhoamisen vähimmäisrangaistus (yksi vuosi vankeutta). Näiltä osin sääntelytapa olisi vastaava kuin terroristisessa tarkoituksessa tehdyn törkeän ympäristön turmelemisen kohdalla. Sen vähimmäisrangaistus vastaa törkeän ympäristön turmelemisen vähimmäisrangaistusta (neljä kuukautta vankeutta). Terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen enimmäisrangaistus (10 vuotta vankeutta) olisi kaksi vuotta ankarampi kuin ympäristön tuhoamisesta ehdotettava enimmäisrangaistus (kahdeksan vuotta vankeutta), mikä vastaa lähtökohtaa, joka on pykälässä pääosin omaksuttu muiden rikosten enimmäisrangaistusten osalta.

Kun rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momenttiin lisättäisiin terroristisessa tarkoituksessa tehtyä ympäristön tuhoamista koskeva uusi kohta ja sen johdosta kohtien numerointi muuttuisi, olisi tarpeen tehdä kohtien numeroinnin muuttamisesta aiheutuvat muutokset eräisiin muihin rikoslain säännöksiin sekä eräisiin muihin säädöksiin, joita käsitellään jäljempänä. Rikoslain 34 a luvun 2 §:n muuttamisen johdosta muutettaisiin näin ollen kansainvälisiä rikoksia koskevan rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momenttia sekä 34 a luvun 15 §:n 2 momenttia. Ensiksi mainitussa säädetään Suomen lain soveltamisesta tekopaikan laista riippumatta Suomen ulkopuolella tehtyyn 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2–9 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa taikka 3, 6, 10 tai 12 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen. Rikoslain 34 a luvun 15 §:n 2 momentissa säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisesta. Säännöksen mukaan mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään, sovelletaan myös 2 tai 3 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään

ryöstöön, kiristykseen ja törkeään kiristykseen sekä 2 §:n 1 momentin 2–9 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa taikka 3, 6, 10 tai 12 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen. Mainittuja lainkohtia muutettaisiin siten, että niissä viitattaisiin rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2–9 kohtien sijasta 2–10 kohtiin. Rikoslain 1 luvun 7 §:n 3 momentin ja 34 a luvun 15 §:n säätämisen taustaa on käsitelty terrorismirikosten uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä HE 163/2025 vp (s. 39, 124–127).

4.1.2 Pakkokeinolaki ja poliisilaki

Pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevan 10 luvun 3 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että telekuuntelua voitaisiin jatkossa käyttää törkeän ympäristön turmelemisen ohella myös törkeää jäterikosta ja ympäristön tuhoamista koskevissa rikostutkinnoissa. Telekuuntelun edellytykset olisivat vastaavat kuin nykyisin esimerkiksi törkeän ympäristön turmelemisen osalta. Telekuuntelu tulisi lisäksi mahdolliseksi terroristisessa tarkoituksessa tehtyä ympäristön tuhoamista koskevissa rikostutkinnoissa sen johdosta, että pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 11 kohdan mukaisesti terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset ovat telekuuntelun perusterikoksia. Lisäksi ehdotetaan muutettavaksi asuntokuuntelua koskevaa pakkokeinolain 10 luvun 17 §:ää siltä osin kuin siinä viitataan terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevan rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin kohtiin, joihin aiheutuisi muutoksia terroristisessa tarkoituksessa tehtyä ympäristön tuhoamista koskevan rangaistussäännöksen säätämisen johdosta.

Lisäksi ehdotetaan poliisilain 9 luvun 2 a §:n muuttamista siten, että siihen sisältyvä viittaus eräisiin rikoslain 34 a luvun mukaisiin terroristisessa tarkoituksessa tehtyihin rikoksiin tulisi kattamaan myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen. Pykälässä säädetään rikoksista, joiden estämiseksi tai keskeyttämiseksi toinen viranomainen voisi antaa poliisille tukea kansainvälistä apua annettaessa.

Pakkokeinolakia koskevilla ehdotuksilla täytäntöönpantaisiin direktiivin 13 artikla. Se edellyttää, että direktiivissä tarkoitettujen rikosten tutkintaa tai syytteeseenpanoa varten on käytettävissä tehokkaat ja oikeasuhteiset tutkintakeinot ja että näihin keinoihin sisältyy tapauksen mukaan erityisiä tutkintakeinoja, kuten järjestäytyneen rikollisuuden tai muiden vakavien rikosten torjumiseksi käytettävät keinot.

Direktiivin edellytysten ohella salaisten pakkokeinojen käytön laajentamisessa tulee huomioida rikoslainsäädännön käytön yleiset edellytykset ja kriminalisointiperiaatteet, joiden johdosta uuden rangaistussäännöksen tulee olla ennaltaehkäisevä, se ei saa synnyttää ylitsepääsemättömiä tai mielivaltaisesti ratkaistavia näyttöongelmia ja sen noudattamisen valvonta ei saa olla käytännössä mahdotonta. Kriminalisoinnin käytännön toimivuuden varmistamiseksi viranomaisilla on oltava riittävät ja rikoksen ominaispiirteet huomioon ottavat toimivaltuudet rikosten selvittämiseen, estämiseen ja paljastamiseen. Lisäksi pakkokeinolain 10 luvun säännösten muuttamista harkittaessa on otettava huomioon suhteellisuusperiaate, josta säädetään pakkokeinolain 1 luvun 2 §:ssä, sekä pakkokeinojen perusoikeuksiin puuttuva vaikutus. Huomioon otettavaksi tulevat siten myös perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset, joita käsitellään tarkemmin jaksossa 11.2.

Direktiivin 3 artiklan kriminalisointivelvoitteiden ja tiettyjen niihin liittyvien direktiivin muiden velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi ehdotetaan säädettäväksi rikoslain 48 lukuun uudet jäterikosta (4 a §), törkeää jäterikosta (4 b §), ilmakehän heikentämistä (4 c §), törkeää ilmakehän heikentämistä (4 d §), ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta (4 e §), törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta (4 f §), vieraslajirikosta (4 g §) sekä ympäristön tuhoamista (5 b §) koskevat säännökset. Lisäksi

rikoslain 48 a lukuun ehdotetaan säädettäväksi uudet metsäkatorikosta (4 c §) ja törkeää metsäkatorikosta (4 d §) koskevat rangaistussäännökset.

Mainittujen ehdotettavien perustekomuotoisten rikosten enimmäisrangaistukseksi ehdotetaan kahta vuotta vankeutta, lukuun ottamatta vieraslajirikosta, jonka enimmäisrangaistukseksi ehdotetaan kolmea vuotta vankeutta, sekä ympäristön tuhoamista, jonka enimmäisrangaistukseksi ehdotetaan kahdeksaa vuotta vankeutta. Ehdotettavien uusien perusmuotoisen jäterikoksen, ilmakehän heikentämisen, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen ja metsäkatorikoksen selvittämiseksi olisivat siten pakkokeinolain nykyisten säännösten perusteella erityisten edellytysten täyttyessä käytössä samat pakkokeinot kuin perusmuotoisen ympäristön turmelemisen ja luonnonsuojelurikoksen kohdalla. Näitä pakkokeinoja voidaan pitää tarkoituksenmukaisina ja perusteltuina mainittujen perustekomuotoisten rikosten kohdalla huomioiden näiden tekojen luonne ja pakkokeinolain nykyisen sääntelyn lähtökohdat.

Ehdotettavan uuden vieraslajirikoksen enimmäisrangaistukseksi ehdotetaan kolmea vuotta vankeutta. Pakkokeinolain mukaisesti myös vieraslajirikoksen selvittämisessä olisivat siten käytettävissä lähtökohtaisesti ne keinot, jotka ovat käytettävissä sellaisten rikosten kohdalla, joiden enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Myös vieraslajirikoksen kohdalla näitä pakkokeinoja voidaan pitää perusteltuina ja tarkoituksenmukaisina. Vieraslajirikosta koskevan rangaistussäännöksen kattamien tekojen luonteessa tai toiminnassa, jossa tällaisia rikoksia voidaan tehdä, ei ole tunnistettu erityisiä seikkoja, jotka perustelisivat tarvetta säätää muista, henkilön perusoikeuksiin vahvemmin puuttuvista pakkokeinoista.

Uusissa törkeää jäterikosta, törkeää ilmakehän heikentämistä, törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevissa rangaistussäännöksissä enimmäisrangaistus olisi ehdotettavalla tavalla viisi vuotta. Näiden rikosten selvittämiseksi voitaisiin siten muiden edellytysten täyttyessä käyttää niitä pakkokeinoja, jotka ovat käytettävissä sellaisten rikosten selvittämiseksi, joista on säädetty vähintään neljän vuoden enimmäisrangaistus. Käytettävissä olevat keinot olisivat siten samat kuin esimerkiksi törkeän luonnonsuojelurikoksen selvittämisessä käytettävissä olevat keinot.

Kuten edellä on tuotu esiin, rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisen törkeän ympäristön turmelemisen selvittämiseksi voidaan käyttää myös pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n mukaista telekuuntelua sekä 4 §:n mukaista tietojen hankkimista telekuuntelun sijasta ja 27 §:n mukaista peitetoimintaa. Kun törkeän jäterikoksen, törkeän ilmakehän heikentämisen, törkeän ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen ja törkeän metsäkatorikoksen enimmäisrangaistukseksi ehdotetaan viittä vuotta vankeutta, näiden säännösten kattamien tekojen voi moitittavuudeltaan katsoa vastaavan joitakin sellaisia rikoksia, jotka on pakkokeinolain 10 luvun 3 §:ssä säädetty telekuuntelun perusterikoksiksi.

Sen arvioinnissa, ovatko ehdotettavien uusien rangaistussäännösten soveltamisalaan kuuluvat teot sellaisia, joiden tutkinnassa esimerkiksi telekuuntelun olisi perusteltua olla käytettävissä, merkityksellistä on niistä ehdotettavan enimmäisrangaistuksen ohella näiden tekojen luonne ja niillä suojeltava oikeushyvä. Arvioinnissa voidaan ensinnäkin ottaa huomioon se, ovatko nämä teot tyypillisesti sellaisia, jotka tehdään toiminnassa, jossa on useita henkilöitä mukana, tai muutoin ryhmissä tai järjestäytyneen rikollisuuden toiminnassa. Tällaisissa tilanteissa henkilöiden välisestä viestinnästä voi olla saatavissa tietoa telekuuntelun kautta. (Ks. HE 217/2022 vp, s. 40–41.) Arvioinnissa voidaan ottaa huomioon myös esimerkiksi se, minkä mainituista rikostyypeistä oletetaan olevan sellaisia, joita myös ilmenee käytännössä siten, että esimerkiksi telekuuntelun käyttömahdollisuudesta olisi tarpeen ja perusteltua säätää. Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti pakkokeinon käyttämistä koskevaa

toimivaltuutta ei tee välttämättömäksi pelkästään havainto valtuuden tehokkuudesta (PeVL 36/2002 vp, s. 6). Pakkokeinon käyttämisestä aiheutuvaa perusoikeusrajoitusta voidaan pitää välttämättömänä, jos rikosta ei pystytä useinkaan selvittämään ilman pakkokeinon käyttämistä (PeVL 32/2013 vp, s. 4).

Voidaan katsoa, että törkeään ilmakehän heikentämiseen, törkeään ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikokseen tai törkeään metsäkatorikokseen ei ole yhdistettävissä sellaisia näkökohtia, jotka edellä todetun mukaisesti erityisesti perustelisivat telekuuntelun mahdollistamista näiden rikosten selvittämiseksi. Tiedossa ei ole seikkoja, joiden perusteella olisi katsottava, että kyse olisi esimerkiksi ryhmässä tai järjestäytyneen rikollisuuden toiminnassa tehtävistä rikoksista tai että mainittuja rikoksia ei useinkaan voitaisi selvittää ilman telekuuntelua. Osin näiden rikosten kohdalla on myös kyse uusista kriminalisoinneista, minkä johdosta näiden tekojen luonteesta ja tyypillisistä tekotavoista ei ole saatavilla tietoa, joiden valossa tiettyjen pakkokeinojen tarpeellisuutta voitaisiin arvioida. Voidaan siten arvioida, että pakkokeinolain nykyisten säännösten johdosta törkeän ilmakehän heikentämisen, törkeän ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen ja törkeän metsäkatorikoksen selvittämiseksi nykyisten pakkokeinolain säännösten mukaisesti käytettävissä olevat pakkokeinot ovat riittävät.

Sen sijaan törkeän jäterikoksen osalta voidaan todeta, että jätteiden käsittelyyn liittyvien tekojen on havaittu olevan selkeästi tyypillisin ympäristörikoksen tekomuoto huomioiden muun muassa sekä rikoslain 48 luvun että tietyt aineelliseen lainsäädäntöön sisältyvät rangaistussäännökset (Tarja Koskela, Terhi Kankaanranta, Leila Suvantola, Tero Laakso, Kari Koppanen, Tomi Lehtinen, Vesa Muttilainen, Saana Rikkilä, Tanja Tamminen: Ympäristörikoshyötyjen tilannekuva. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2020:56). Esimerkiksi ehdotettavan jäterikosta koskevan säännöksen alaan kuuluviin jätteiden kansainvälisiin siirtoihin voi liittyä järjestäytyneen rikollisuuden harjoittamaa laitonta toimintaa. Kyse voi myös olla jatkuvasta laitonta jätehuoltoa koskevasta toiminnasta, jolloin telekuuntelu voi olla perustellusti tarpeen rikoksen selvittämiseksi. Mainituilla perusteilla voidaan katsoa perustelluksi, että törkeä jäterikos lisätään pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momenttiin perusterikokseksi, jonka selvittämiseksi telekuuntelua voidaan käyttää.

Ehdotettava uusi ympäristön tuhoamista koskeva rangaistussäännös kattaisi hyvin moitittavia, ympäristölle vakavaa vahinkoa aiheuttavia tahallisia tekoja. Ympäristön tuhoamisen enimmäisrangaistukseksi ehdotetaan säädettäväksi kahdeksan vuotta vankeutta. Ympäristön tuhoamista koskeva säännös kattaisi muun muassa sellaisia ympäristön kannalta erityisen vahingollisia tekoja, jotka täyttävät törkeän ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön. Olisi siten myös sääntelyn johdonmukaisuuden kannalta perusteltua, että ympäristön tuhoamisen selvittämisessä olisivat käytettävissä samat pakkokeinot kuin törkeän ympäristön turmelemisen selvittämisessä.

Rikoslain 34 a luvun 2 §:n mukaiset terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset on näiden rikosten vakavuuden ja moitittavuuden perusteella pääsääntöisesti säädetty sekä pakkokeinolain 10 luvun 17 §:ssä tarkoitetun asuntokuuntelun käyttämisen perusterikoksiksi. Ehdotus, jolla terroristisessa tarkoituksessa tehty ympäristön tuhoaminen säädettäisiin muiden terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten tavoin asuntokuuntelun perusterikokseksi, ei perustu välittömästi ympäristörikosdirektiivin velvoitteisiin. Ehdotettava uusi terroristisessa tarkoituksessa tehty ympäristön tuhoaminen olisi kuitenkin mainitun rikoksen vakavuus sekä sääntelyn johdonmukaisuus huomioiden perusteltua lisätä mainittuun pykälään perusterikokseksi.

4.1.3 Hankintalaki ja erityisalojen hankintalaki

Laissa julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista sekä laissa vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista ehdotetaan säädettäväksi, että ehdotettavia törkeää jäterikosta, törkeää ilmakehän heikentämistä, törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja ympäristön tuhoamista koskevat tuomiot johtaisivat kyseisissä laeissa tarkoitetulla tavalla poissulkemiseen tarjouskilpailusta. Mainitun ehdotuksen johdosta ehdotetaan muutettavaksi myös rikosrekisterilakia.

Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2014/24/EU julkisista hankinnoista ja direktiivin 2004/18/EY kumoamisesta (jäljempänä *hankintadirektiivi*) 57 artiklassa säädetään poissulkemisperusteista. Hankintadirektiivin 57 artiklan 4 kohdan a alakohdan mukaan hankintaviranomaiset voivat sulkea talouden toimijan pois hankintamenettelystä tai jäsenvaltiot voivat vaatia sen poissulkemista, kun hankintaviranomainen voi asianmukaisesti osoittaa hankintadirektiivin 18 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen velvoitteiden rikkomisen. Hankintadirektiivin 18 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava aiheellisia toimenpiteitä varmistaakseen, että talouden toimijat noudattavat hankintasopimuksia toteuttaessaan sovellettavia ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisia velvoitteita, jotka on vahvistettu unionin oikeudessa, kansallisessa lainsäädännössä tai hankintadirektiivin liitteessä X luetelluissa kansainvälisissä ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisissa säännöksissä.

Se, että ympäristöoikeuden säännösten rikkominen rikoslain 48 lukuun ehdotettavissa uusissa säännöksissä kuvattujen rikosten tunnusmerkistön täyttävällä tavalla voidaan ottaa pakollisten poissulkemisperusteiden joukkoon hankintalain 80 §:n 2 momenttiin, on vahvistettu Euroopan unionin tuomioistuimen vakiintuneessa ratkaisukäytännössä (C-395/18, TIM, EU:C:2020:58, kohta 34, C-178/16; Impresa di Costruzioni Ing. E. Mantovani ja RTI Mantovani e Guerrato, EU:C:2017:1000, kohta 31; C-171/15, Connexxion Taxi Services, EU:C:2016:948, kohta 29; C 358/12 Consorzio Stabile Libor Lavori Pubblici, EU:C:2014:2063, kohta 36 ja C-226/04, La Cascina ym., EU:C:2006:94, kohta 23).

Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 3 kohta sisältää velvoitteen, jonka mukaisesti luonnollisille henkilöille tulee voida määrätä lisäseuraamuksia tai -toimenpiteitä, ja esimerkinomaisen listan kyseeseen tulevista seuraamuksista tai -toimenpiteistä. Näiden joukkoon kuuluu julkisen rahoituksen epääminen, mukaan lukien kielto osallistua tarjouskilpailumenettelyihin sekä avustusten, käyttöoikeuksien ja toimilupien epääminen. Sama seuraamus sisältyy myös 7 artiklan 2 kohtaan, jossa säädetään niin ikään esimerkinomaisesta listasta oikeushenkilölle määrättävistä rikosoikeudellisista tai muista kuin rikosoikeudellisista seuraamuksista tai toimenpiteistä. Direktiivistä ei näin ollen seuraa velvoitetta huomioida direktiivin mukaisia rikoksia esimerkiksi hankintalain mukaisissa menettelyissä. Huomioitavaksi kuitenkin tulee direktiivin 7 artiklan 4 kohtaan sisältyvä velvoite, jonka mukaisesti direktiivin 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitetuista kvalifioiduista rikoksista tulee voida määrätä ankarampia rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia tai toimenpiteitä kuin 3 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan kuuluviin rikoksiin sovellettavia rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia seuraamuksia tai toimenpiteitä.

Törkeää jäterikosta, törkeää ilmakehän heikentämistä ja törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevilla säännöksillä pyritään turvaamaan ympäristöoikeudellisten velvoitteiden noudattamista vastaavalla tavalla kuin törkeää ympäristön turmelemista ja törkeää luonnonsuojelurikosta koskevilla säännöksillä, joita koskevat tuomiot on ehdotettu hallituksen esityksessä HE 2/2026 vp säädettäväksi hankintalain 80 §:n 2 momentin mukaisiksi poissulkemisperusteiksi. Törkeä jäterikos, törkeä ilmakehän

heikentäminen ja törkeä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos ovat lisäksi rikoksia, joita voidaan tyypillisesti tehdä elinkeinotoiminnassa. Ehdotettavan uuden ympäristön tuhoamista koskevan pykälän mukaisesti rangaistavia olisivat tietyt erityisen vahingolliset teot, jotka sinänsä täyttäisivät myös törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistön. Hankintalain 80 §:n 2 momenttiin ja erityisalojen hankintalain 84 §:n 2 momenttiin ehdotettavilla muutoksilla tehostettaisiin osaltaan ympäristönäkökulmien toteutumista julkisissa hankinnoissa.

4.1.4 Muu lainsäädäntö

Kansalaisuuslaki

Kansalaisuuslain 33 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että terroristisessa tarkoituksessa tehtyä ympäristön tuhoamista koskeva lainvoimainen tuomio voisi muidenkin pykälässä säädettyjen edellytysten täyttyessä olla perusteena Suomen kansalaisuuden menettämiselle pykälässä tarkoitetussa tilanteessa. Ehdotuksen taustalla on se, että rikoslain 34 a luvun 2 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi terroristisessa tarkoituksessa tehdystä ympäristön tuhoamisesta.

Rajavartiolaki

Rajavartiolain 77 a §:ää vaativasta virka-avusta poliisille ehdotetaan muutettavaksi siten, että poliisi voisi saada Rajavartiolaitokselta vaativaa virka-apua pykälän muidenkin edellytysten täyttyessä terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen estämiseksi tai keskeyttämiseksi. Ehdotuksen taustalla on se, että rikoslain 34 a luvun 2 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi terroristisessa tarkoituksessa tehdystä ympäristön tuhoamisesta.

Laki Puolustusvoimien virka-avusta poliisille

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 8 §:ää vaativasta virka-avusta ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälän mukainen vaativa virka-apu voisi olla siinä tarkoitetun kaltaista pykälän muidenkin edellytysten täyttyessä myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen estämisen tai keskeyttämisen ollessa kyseessä. Ehdotuksen taustalla on se, että rikoslain 34 a luvun 2 §:ssä ehdotetaan säädettäväksi terroristisessa tarkoituksessa tehdystä ympäristön tuhoamisesta.

Laki Suomen talousvyöhykkeestä

Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 11 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että ehdotettavat uudet rikosnimikkeet jäterikos, törkeä jäterikos ja ympäristön tuhoaminen lisättäisiin niihin rikoksiin, joista tuomitaan rangaistus kyseisten rikoslain säännösten mukaan mainitussa pykälässä tarkoitetuissa tilanteista. Ehdotuksen taustalla ovat ehdotukset uusiksi jäterikosta, törkeää jäterikosta ja ympäristön tuhoamista koskeviksi rangaistussäännöksiksi.

Merenkulun ympäristönsuojelulaki

Merenkulun ympäristönsuojelulain 7 luvun 11 a §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälässä säädettäisiin eräistä meriliikenteessä käytettävien polttoaineiden markkinoille saattamista koskevista kielloista. Lisäksi mainitun kiellon rikkominen säädettäisiin rangaistavaksi mainitun lain 13 luvun 3 §:ssä, johon sisältyvää viittausta rikoslakiin täydennettäisiin lisäksi viittauksilla ehdotettaviin uusiin jäterikosta, törkeää jäterikosta ja ympäristön tuhoamista sekä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja

törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskeviin pykäliin. Ehdotus perustuu niin sanotun rikkidirektiivin velvoitteisiin sekä siihen, että rikoslakiin ehdotetaan säädettäväksi edellä mainitut uudet rangaistussäännökset.

Luonnonsuojelulaki

Luonnonsuojelulain 33 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälän 1 momentin 2 kohdassa olevasta määritelmästä, joka koskee luontodirektiiviä, poistettaisiin edellytys ympäristöministeriön asetuksella säätämisestä. Ehdotus perustuu luontodirektiivin velvoitteisiin. Erityisten suojelualueiden muodostamista koskeva asetuksenantovaltuutus ehdotetaan siirrettäväksi pykälän 4 momenttiin. Lisäksi lain 130 §:ää viittauksesta rikoslakiin täydennettäisiin viittauksella uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan pykälään.

Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta

Vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 11 §:n 2 momentin 2 kohtaa, jossa säädetään tiettyjen kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja koskevien tekojen kiellosta, ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistettaisiin viittaus teon tarkoituksellisuuteen. Lisäksi Lain rangaistuksia koskevaa 21 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen vieraslajirikosta koskevaan pykälään.

Laki EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista

EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annettuun lakiin ehdotetaan eräitä muutoksia, jotka aiheutuvat EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteista ja siitä, että ehdotetaan uutta metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevia rangaistussäännöksiä rikoslakiin. Lain 7 §:ää, jossa säädetään tarkastuksesta pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa, ehdotetaan muutettavaksi siten, että pykälässä tarkoitettu tarkastus voitaisiin tehdä muiden pykälässä säädettyjen edellytysten täyttyessä, jos on perusteltu ja yksilöity syy epäillä metsäkatoasetuksen velvoitteita rikotun tai rikottavan tavalla, joka on säädetty rangaistavaksi rikoslain 48 a luvun 3 c §:ssä tarkoitettuna metsäkatorikoksena tai 3 d §:ssä tarkoitettuna törkeänä metsäkatorikoksena. Hallinnollisen ja rikosoikeudellisen seuraamussääntelyn päällekkäisyyden välttämiseksi ehdotetaan, että EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain rikemaksua ja hallinnollista seuraamusmaksua koskevista pykälistä kumottaisiin lainkohdat (20 §:n 1 momentin 1 kohta ja 23 §:n 1 momentin 1 kohta), joissa säädetään sellaisista teoista määrättävistä rikemaksusta tai seuraamusmaksusta, jotka ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi metsäkatorikoksena.

Esitykseen sisältyvät lisäksi ehdotukset toimintaa rikosasioissa ja viittaus rikoslakiin koskeviksi pykäliksi (uudet 26 a ja 26 b §:t). Niin ikään ehdotetaan säädettäväksi tuomioistuimen velvollisuudesta ilmoittaa eräistä tuomioista komissiolle (26 c §). Lisäksi lain määräaikaista sulkemista julkisten hankintojen ja julkisen rahoituksen ulkopuolelle koskevaa pykälää ehdotetaan täydennettäväksi säännöksellä, joka velvoittaisi hankintalaissa tai erityisalojen hankintalaissa tarkoitetun hankintayksikön päätöksellään sulkemaan ehdokkaan tai tarjoajan tarjouskilpailun ulkopuolelle hankintayksikön tiedossa olevan ehdotettavaa uutta törkeää metsäkatorikosta koskevan lainvoimaisen tuomion perusteella. Mainitussa pykälässä ehdotetaan säädettäväksi myös poissulkemisen edellytysten selvittämisestä.

Rikosrekisterilaki

Rikosrekisterilakia ehdotetaan muutettavaksi hankintalakiin ja erityisalojen hankintalakiin ehdotettavien muutosten johdosta. Rikosrekisterilain 6 b §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että rikosrekisteriotteeseen merkittäisiin jatkossa myös tiedot lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 48 luvun 4 b §:n nojalla törkeästä jäterikoksesta, 48 luvun 4 d §:n nojalla törkeästä ilmakehän heikentämisestä, 48 luvun 4 f §:n nojalla törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta tai 48 luvun 5 b §:n nojalla ympäristön tuhoamisesta.

Lisäksi rikosrekisterilakiin ehdotetaan säädettäväksi uusi pykälä, jonka nojalla henkilö saisi itseään koskevan otteen rikosrekisteristä EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetussa laissa tarkoitetun hankintamenettelyä koskevan poissulkemisen edellytyksen selvittämistä varten.

Muu lainsäädäntö

Lisäksi ehdotetaan rikoslain muuttamisen johdosta tarvittavien muutosten tekemistä eräisiin muihin, direktiivin kriminalisointivelvoitteiden täytäntöönpanon kannalta merkityksellisiin ympäristöalan säädöksiin. Nämä muutokset koskisivat viittaussäännöksiä rikoslain rangaistussäännöksiin ja aiheutuvat ehdotuksista uusiksi rangaistussäännöksiksi rikoslakiin.

Mainitut ehdotukset koskevat jätelakia, lakia vaarallisten aineiden kuljetuksesta, ajoneuvolakia, lakia ympäristövaikutusten arviointimenettelystä, maa-aineslakia, lakia liikennejärjestelmästä ja maanteistä, ratalakia, rakentamislakia, alueidenkäyttölakia, vesilakia, ydinenergialakia, kaivoslakia, lakia eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta, lakia kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta, ympäristönsuojelulakia, lakia pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta, lakia räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta, lakia vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta, lakia huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista, lakia kasvinsuojeluaineista, kemikaalilakia, geenitekniikkalakia, säteilylakia, lakia vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa, patoturvallisuuslakia, lakia Neuvostoliiton kanssa Saimaan ja Vuoksen juoksutussäännöstä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta, lakia hiilidioksidin talteenottamisesta ja varastoinnista, merensuojelulakia, lakia Etelämantereen ympäristönsuojelusta, terveydensuojelulakia, kalastuslakia sekä lakia hyljetuotteiden kaupasta.

4.2 Pääasialliset vaikutukset

4.2.1 Yleiset yhteiskunnalliset vaikutukset ja ympäristövaikutukset sekä perusoikeusvaikutukset

Ympäristölainsäädännöllä on keskeinen merkitys ympäristön ja luonnon suojelemisessa, ihmisten terveyden turvaamisessa ja kestävän kehityksen edistämisessä. Aineellinen ympäristölainsäädäntö määrittää rajat luonnonvarojen kestävälle käytölle ja ohjaa yhteiskuntaa ja yrityksiä ympäristön kannalta vastuulliseen liiketoimintaan ja innovaatioihin. Sillä aineellisella lainsäädännöllä, jonka rikkomista koskevat teot direktiivi velvoittaa säätämään rangaistavaksi, suojataan ympäristön eri osa-alueita eli maaperän, vesien ja ilman laatua, ilmastoa, luonnonvaroja ja luonnon monimuotoisuutta sekä ihmisten terveyttä, elinoloja ja viihtyvyyttä. Voidaan myös huomioida, että puhdas ja terveellinen ympäristö sekä luonnon monimuotoisuus mahdollistavat muun muassa luonnonvarojen ja ekosysteemipalvelujen varaan rakentuvan hyvinvoinnin ja edellytykset monenlaiselle taloudelliselle toiminnalle.

Ympäristörikoksia koskevilla säännöksillä yleisesti ja myös esitykseen sisältyvillä ehdotuksilla vahvistetaan mainittua suojaa ja tehostetaan aineellisen ympäristölainsäädännön noudattamista niissä rajoissa, joissa tämä on rikoslainsäädännön keinoin mahdollista. Osaltaan esityksellä toteutettaisiin ja turvattaisiin siten perustuslain 20 §:n vastuuta ympäristöstä koskevaa perusoikeutta, jota käsitellään tarkemmin jäljempänä jaksossa 11.1.

EU:n aineellinen ympäristölainsäädäntö sisältää laajalti velvollisuuksia säätää mainitun sääntelyn rikkomisesta tehokkaat, oikeasuhtaiset ja varoittavat seuraamukset. Rikosoikeudellisten seuraamusten säätämiseen on erikseen velvoittanut tietyiltä osin jo vuoden 2008 ympäristörikosdirektiivi, joka on uudella ympäristörikosdirektiivillä kumottu. Sen, että ympäristörikosdirektiivin edellyttämällä tavalla säädetään laajalti EU:n ympäristölainsäädännön vastaiset menettelyt rikoksiksi, voidaan olettaa vaikuttavan myönteisesti ympäristölainsäädännön noudattamiseen ja sen rikkomisesta seuraavan vastuun toteuttamiseen. Ympäristörikoksia koskevat ehdotettavat uudet säännökset tehostavat ympäristön suojelua muun muassa määrittelemällä paheksuttavimmat ja moitittavimmat teot ja niistä määrättävät seuraamukset. Ehdotettujen lainsäädäntömuutosten rikoksia ennalta estävä ja ympäristönsuojelua tehostava vaikutus perustuu kuitenkin monenlaisiin seikkoihin eikä siten ole yksiselitteisesti mitattavissa.

EU:n piirissä sovittujen, ympäristörikoksia koskevien yhteisten vähimmäissääntöjen johdosta ympäristölainsäädännön vastaiset menettelyt säädetään unionissa varsin kattavasti rangaistavaksi. Rikoslainsäädäntöjen lähentäminen edesauttaa jäsenvaltioiden keskinäistä yhteistyötä ja mahdollisuuksia estää ja selvittää ympäristörikoksia. Direktiiviin sisältyvien muiden, kuten viranomaisyhteistyötä ja jäsenvaltioiden ja EU:n toimielinten välistä yhteistyötä sekä tutkintakeinoja koskevien, velvoitteiden täytäntöönpano ja toteuttaminen osaltaan myötävaikuttaa ympäristörikosten estämiseen ja selvittämiseen unionissa. Ehdotettavalla lainsäädännöllä Suomi edistäisi osaltaan näiden tavoitteiden toteutumista.

Ehdotettavien muutosten myötä tietyt teot, joiden rangaistavuudesta säädetään nykyisin aineellisessa ympäristölainsäädännössä, säädettäisiin rangaistavaksi rikoslaissa. Samalla näiden rikosten rangaistusasteikko ankaroituisi merkittävästi. Tämä koskee erityisesti tiettyjä tekoja, jotka tulisivat rangaistavaksi ehdotettavien uusien jäterikosta, ilmakehän heikentämistä, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta sekä vieraslajirikosta koskevien säännösten mukaisesti.

Näiden tekojen säätäminen rangaistavaksi rikoslaissa korostaisi niiden moitittavuutta. Tämä voi osaltaan edistää tietoisuutta näistä rikoksista ja näin ollen sitä, että tällaiset teot tulevat aiempaa laajemmin viranomaisten tietoon. On kuitenkin mahdollista, että aiempaa ankarammalla rangaistusuhalla on jonkinlaista ennalta estävää vaikutusta siten, että rikolliseen toimintaan ryhtymisen kynnys nousisi.

Rikoksia ennalta estävän vaikutuksen kannalta on olennaista, että ehdotettavat lainsäädäntömuutokset ovat kansalaisten tiedossa, mikä edellyttää tehokasta tiedottamista muutoksista. Ehdotettavat lainsäädäntömuutokset voivat myös lisätä kansalaisten luottamusta siihen, että ympäristöä vaarantaviin ja vahingoittaviin tekoihin suhtaudutaan yhteiskunnassamme vakavasti ja niihin reagoidaan myös rikoslainsäädännöllä ja siihen liittyvällä viranomaistoiminnalla.

Esityksen mukaisilla lainsäädäntömuutoksilla puututtaisiin rikoksentekijän perusoikeuksiin siltä osin kuin ehdotettavien uusien rangaistussäännösten mukainen teko johtaisi rangaistusseuraamuksiin, erityisesti ehdottoman vankeusrangaistuksen käyttöön. Esityksen myötä laajennettaisiin rangaistavuuden alaa tietyiltä osin uusiin tekoihin ja joiltakin osin

rangaistussääntely ankaroituisi selvästi, kun aiemmin sakolla rangaistavista teoista olisi jatkossa mahdollista tuomita verraten ankarakin vankeusrangaistus. Ehdottomalla vankeusrangaistuksella puututaan perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen (ks. tarkemmin jakso 11). Varsinkin pitkästä ehdottomasta vankeusrangaistuksesta saattaa aiheutua tuomitulle opiskelu- tai työpaikan menettäminen, asunnon menettäminen, sosiaalisten suhteiden katkeaminen tai jokin muu vastaava haitallinen seuraus. Ehdoton vankeusrangaistus voi heijastua heikentävästi myös tuomitun perheenjäsenten tai muiden hänelle läheisten henkilöiden elinolosuhteisiin. Kuten jäljempänä tuodaan esiin, esityksen kattamista uusista rangaistavista teoista tuomittavien ehdottomien vankeusrangaistusten määrän arvioidaan kuitenkin jäävän varsin vähäiseksi.

Osa esityksen mukaisista lainsäädäntömuutoksista johtaisi siihen, että niiden tutkinnassa olisi käytettävissä nykyistä enemmän pakkokeinoja, millä olisi vaikutusta niihin henkilöihin, joihin mainittuja keinoja kohdistettaisiin. Tämä koskee erityisesti ehdotettavia uusia jäterikosta, ilmakehän heikentämistä, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja näiden rikosten törkeitä tekomuotoja sekä vieraslajirikosta koskevia säännöksiä, joiden mukaisesti rangaistavaksi säädettäisiin tiettyjä tekoja, jotka nykyisin on kriminalisoitu aineellisessa ympäristölainsäädännössä sakonuhkaisissa rangaistussäännöksissä tai sanktioitu hallinnollisin seuraamusmaksuin. Yhtä lailla esimerkiksi metsäkatorikosta koskevalla uudella kriminalisoinnilla olisi vaikutusta niihin henkilöihin, joihin kohdistettaisiin mainitun rikoksen tutkinnassa käytettäviä pakkokeinoja.

Pakkokeinoilla puututaan usein niiden kohteina olevien henkilöiden perusoikeuksiin, kuten perustuslain 7 §:ssä turvattuun henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen, 9 §:ssä turvattuun liikkumisvapauteen, 10 §:ssä turvattuun yksityiselämän suojaan sekä 15 §:ssä turvattuun omaisuuden suojaan. Rikoksesta epäillyn perusoikeuksiin puututaan erityisesti salaisiin pakkokeinoihin kuuluvalla telekuuntelulla, jota voitaisiin ehdotuksen mukaisesti käyttää pakkokeinolaissa säädetyin edellytyksin tiettyjen uusien rangaistavaksi säädettävien rikosten eli törkeän jäterikoksen ja ympäristön tuhoamisen selvittämisessä ja joka rajoittaa perustuslain 10 §:ssä turvattuja yksityiselämän suojaa ja luottamuksellisen viestin salaisuuden suojaa. Telekuuntelun käytön voi kuitenkin olettaa rajoittuvan vain joihinkin tapauksiin vuodessa ottaen huomioon se, että tällaisia uusia rikoksia ei arvioida etenevän rikosprosessiin merkittävää määrää vuosittain (ks. tarkemmin jakso 4.2.2.2). Lisäksi yksityiselämän suojan kannalta merkityksellinen on esitykseen sisältyvä ehdotus terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen lisäämisestä asuntokuuntelun perusterikokseksi. Mainitun säännöksen soveltamisen voi olettaa jäävän vähäiseksi. Yksittäisen telekuuntelun tai asuntokuuntelun kohteeksi joutuvan henkilön kannalta vaikutuksen voimakkuus ei kuitenkaan luonnollisesti riippuisi siitä, kuinka moneen muuhunkin henkilöön kohdistettaisiin vastaava pakkokeino.

Ympäristörikossääntely on luonteeltaan hallintoaksessorista, jolloin rangaistavan menettely ala määrittyy pitkälti aineellisen ympäristölainsäädännön perusteella. Monet ympäristölainsäädännössä säädetyt kiellot ja velvollisuudet, joiden vastainen menettely olisi ehdotettavien muutosten johdosta nykyistä ankarammin rangaistavaa tai joiden vastaiseen menettelyyn rangaistavuuden ala laajentuisi, koskevat elinkeinotoimintaa harjoittavia toiminnanharjoittajia. Esityksen mukaiset ehdotukset olisivat siten merkityksellisiä erityisesti elinkeinotoimintaa harjoittavien näkökulmasta.

Ehdotettavat uudet rikoslain 48 a luvun 3 c ja 3 d §:t olisivat lisäksi merkityksellisiä esimerkiksi sellaisten taloudellista toimintaa harjoittavien yksityisten kansalaisten näkökulmasta, jotka harjoittavat EU:n metsäkatoasetuksessa tarkoitettua toimintaa. Myös ympäristön turmelemista koskevan rikoslain 48 luvun 1 §:n uudeksi 4 momentiksi ehdotettava säännös, jossa säädettäisiin rangaistavaksi ympäristön muuttamiseen ryhtyminen YVA-lain soveltamisalaan kuuluvan

hankkeen toteuttamiseksi ilman tietyissä säädöksissä edellytettyä lupaa tai suunnitelmaa, kun tällainen teko muutoinkin täyttää tunnusmerkistön edellytykset, voisi soveltua yksityisen henkilön menettelyyn.

Tavallisen kansalaisen kannalta merkityksellinen olisi erityisesti ehdotettava uusi vieraslajirikosta koskeva rikoslain 48 luvun uusi 4 g §, jonka mukaisesti rangaistavaksi voisi tulla lähtökohtaisesti kenen tahansa menettely. Myös luonnonsuojelurikosta koskevaan saman luvun 5 §:ään ehdotettavat muutokset, joilla säädettäisiin nykyistä ankarammin rangaistavaksi tietyt nykyisin luonnonsuojelulaissa rangaistavaksi säädetyt teot, koskisivat kaikkia.

Ehdotettavilla muutoksilla ei voida katsoa olevan erityisiä vaikutuksia yhdenvertaisuuden tai sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta eikä myöskään erityisiä lyhyen aikavälin vaikutuksia lasten ja nuorten aseman kannalta. Yleisesti ympäristöä suojaavan aineellisen lainsäädännön ja sitä tukevan rikosoikeudellisen ympäristön suojaamisen voi kuitenkin pitkällä aikavälillä nähdä olevan erityisen merkityksellinen lasten ja nuorten näkökulmasta, kun mainittu sääntely pyrkii turvaamaan terveellisen elinympäristön myös tulevina vuosikymmeninä.

4.2.2 Vaikutukset viranomaisten toimintaan ja julkiseen talouteen

4.2.2.1 Yleiset vaikutukset esitutkintaan ja rikosprosessiin sekä muiden viranomaisten toimintaan

Esityksen mukaisilla lakimuutoksilla arvioidaan olevan jonkin verran vaikutuksia esitutkintaan ja rikosprosessiin sen eri vaiheissa. Ympäristörikosten ilmitulo ja selvittäminen vaatii erityisesti sitä, että poliisilla ja ympäristöviranomaisilla on riittävät edellytykset niiden tutkimiseen. Merkittävän osuuden ympäristörikoksista arvioidaan olevan piilorikollisuutta eli rikollisuutta, joka ei tule viranomaisten tietoon.

Ympäristörikosten ilmitulon ja selvittämisen kannalta ympäristölainsäädäntöä valvovilla viranomaisilla, kuten Lupa- ja valvontavirastolla (31.12.2025 saakka ELY-keskukset ja aluehallintovirastot), kuntien ympäristöviranomaisilla, Suomen ympäristökeskuksella ja Ruokavirastolla, on keskeinen rooli. On mahdollista, että valvontaviranomaiset tekisivät ehdotettavien muutosten myötä maltillisesti nykyistä enemmän rikosilmoituksia, mikä voisi johtaa myös tapausten lisääntymiseen rikosprosessissa. Mainitun vaikutuksen ei kuitenkaan arvioida olevan merkittävää (ks. tarkemmin jäljempänä jakso 4.2.2.2).

Osa ympäristörikoksista on kaikilla rikosprosessin tasoilla (esitutkinta- ja syyttäjäviranomaiset sekä tuomioistuimet) runsaasti aikaa ja työtä vaativia vaikeasti selvitettäviä rikoksia. Kysymys ei myöskään ole pelkästään pääasioina käsiteltävistä rikosasioista, vaan huomioon on myös otettava rikosten selvittämisessä, paljastamisessa ja estämisessä käytettäviä salaisia pakkokeinoja ja salaisia tiedonhankintakeinoja koskevat asiat. Ympäristörikosten tutkinta edellyttää tyypillisesti useiden eri viranomaisten yhteistyötä, jossa on mukana rikosprosessiviranomaisten ohella ympäristölainsäädäntöä valvovia viranomaisia. Tutkinnassa tarvittavat ympäristöalan asiantuntijoiden suorittamat selvitykset edellyttävät aikaa ja teknisiä ja taloudellisia resursseja.

Joidenkin ehdotettavien uusien rikosten – jäterikos, ilmakehän heikentäminen, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos ja metsäkatorikos – osalta ehdotetaan säädettäväksi perustekomuodosta ja törkeästä tekomuodosta. Mainittujen perustekomuotoisten rikosten rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai enintään kaksi vuotta vankeutta. Ehdotettavan vieraslajirikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai enintään kolme vuotta vankeutta.

Jäterikosta ja ilmakehän heikentämistä koskevat säännökset kattaisivat tekoja, joista suuri osa on nykyisin säädetty rangaistavaksi sakonuhkaisena ympäristölainsäädännössä. Myös ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevan säännöksen alaan kuuluisi sellaisia tekoja, joita nykyisin koskee aineellisessa lainsäädännössä sakonuhkainen rangaistussäännös.

Ehdotettavien rangaistusasteikkoa koskevien muutosten johdosta mainittujen rikosten selvittämisessä käytettävissä olisi pakkokeinoja selvästi laajemmin kuin nykyisin. Kun törkeän jäterikoksen, törkeän ilmakehän heikentämisen, törkeän ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen ja törkeän metsäkatorikoksen enimmäisrangaistukseksi ehdotetaan viittä vuotta vankeutta, näiden tunnusmerkistön täyttävien tekojen tutkinnassa olisivat lisäksi nykyisestä poiketen käytettävissä tietyt pakkokeinolain mukaiset salaiset pakkokeinot.

Sen, että mainittujen rikosten tutkinnassa olisi käytettävissä laajemmin pakkokeinoja, voidaan arvioida tehostavan tutkintaa ja edistävän näiden rikosten selvittämistä. Mainituista rikosten selvittämisessä käytettävistä pakkokeinoista aiheutuisi jonkin verran työtä tuomioistuimille ja esitutkintaviranomaisille. Lisätyön arvioidaan kuitenkin olevan toteuttavissa viranomaisten nykyisten voimavarojen puitteissa.

Tutkintakeinojen tehostumisen myötä mahdollisesti kasvavan kiinnijäämisriskin voidaan olettaa vaikuttavan rikoksiin jossakin määrin ennalta ehkäisevästi. Kiinnijäämisriskin kasvamisen voidaan arvioida ehkäisevän erityisesti suunnitelmallisten rikosten tekemistä.

Rikoslainsäädännön rikoksia ennalta ehkäisevä vaikutus riippuu tutkimustiedon mukaan merkittävästi kiinnijäämisriskistä ja rankaisemisen todennäköisyydestä. Nykyistä ankaramman rikosoikeudellisen arvostelun kohdistaminen tiettyihin ympäristörikoksiin korostaisi niiden yhteiskunnallista selvittämisintressiä, tehostaisi poliisin tähän rikollisuuteen kohdistamia toimia ja sitä kautta myös lisäisi vakavien ympäristörikosten kiinnijäämisriskiä.

Ehdotettavilla muutoksilla, joilla säädetään rikoslaissa rangaistavaksi tekoja, jotka nykyisin on säädetty rangaistavaksi aineellisessa ympäristölainsäädännössä, on tiettyjä rikosprosessuaalisia ja muita seurannaisvaikutuksia, joilla on vaikutusta viranomaisten toimintaan.

Siitä, että joidenkin tekojen enimmäisrangaistus ankaroituu sakosta ankarimmillaan kahteen vuoteen vankeutta (perustekomuotoinen jäterikos, ilmakehän heikentäminen ja osin myös ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos), kolmeen vuoteen vankeutta (vieraslajirikos) tai viiteen vuoteen vankeutta (törkeä jäterikos, törkeä ilmakehän heikentäminen ja törkeä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos), seuraa ensinnäkin näiden tekojen syyteoikeuden vanhentumisaikojen pidentyminen. Kun tutkintaan on käytettävissä pidempi aika, tapauksia voi edetä tuomioistuinkäsittelyyn aiempaa enemmän. Mainitusta syystä johtuvan mahdollisen tuomioistuimeen etenevien tapausten lisäyksen arvioidaan kuitenkin olevan melko pieni.

Mainittujen rangaistusasteikkoja koskevien muutosten johdosta ehdotettavien uusien rangaistussäännösten kattamia tekoja ei olisi enää mahdollista käsitellä sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (754/2010) mukaisessa menettelyssä. Kuten jaksossa 3.2.1 on tuotu esiin, monista tällaisista teoista ei ole viime vuosina kuitenkaan tuomittu sakkoja rangaistusmääräyksellä. Muutokset eivät siten vaikuttaisi johtavan olennaiseen vaikutukseen sen kannalta, että juttuja siirtyisi kevyemmästä menettelystä tuomioistuinmenettelyn piiriin.

Lisäksi mainitut rangaistusasteikkoja koskevat ehdotukset ovat merkityksellisiä tuomioistuimen päätösvaltaisuuden kannalta. Rikosasioiden käsittelyn kokoonpanosta säädetään käräjäoikeuden osalta oikeudenkäymiskaaren (4/1734) 2 luvun 1 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan käräjäoikeus on päätösvaltainen rikosasiassa, kun tuomioistuimessa on puheenjohtaja ja kaksi lautamiestä. Pykälän 2 momentin mukaan käräjäoikeus on päätösvaltainen rikosasiassa myös kolmen lainoppineen jäsenen kokoonpanossa, jos sitä asian laadun tai muun erityisen syyn vuoksi on pidettävä perusteltuna. Jälkimmäinen kokoonpano soveltuu etenkin oikeudellisesti erityisen vaikeiden rikosasioiden ratkaisemiseen (HE 85/2008 vp, s. 13). Rikosasiassa käräjäoikeus on oikeudenkäymiskaaren 2 luvun 6 §:n mukaan päätösvaltainen myös, kun siinä on yksin puheenjohtaja, jos mistään syytteessä tarkoitetusta yksittäisestä rikoksesta ei syytteessä mainittujen seikkojen vallitessa tehtynä ole säädetty ankarampaa rangaistusta kuin vankeutta enintään neljä vuotta.

Käsiteltäessä ehdotettavia törkeää jäterikosta, törkeää ilmakehän heikentämistä, törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta tai törkeää metsäkatorikosta koskevia tapauksia olisi näiden rikosten enimmäisrangaistuksen johdosta siten noudatettava lautamies- tai lakimieskokoonpanoa koskevia lähtökohtia eikä yhden tuomarin kokoonpano olisi mahdollinen. Asian käytännön merkityksen arvioidaan olevan verraten vähäinen, koska tapausmäärien arvioidaan jäävän vähäisiksi (ks. jäljempänä jakso 4.2.2.2).

Ehdotettavien muutosten johdosta esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisten kansainväliseen tiedonvaihtoon liittyvien tehtävien voidaan arvioida lisääntyvän jonkin verran. Tämä vaikutus voi syntyä pääosin siitä, että direktiivin johdosta jäsenvaltioiden lainsäädäntöä yhtenäistetään, minkä voi olettaa johtavan yhteistyön helpottumiseen. Kun jo nykyisin EU:n lainsäädännön nojalla viranomaisyhteistyöhön rikosasioissa on laajat mahdollisuudet lainsäädäntöjen eroista huolimatta, esityksessä ehdotetusta lainsäädännöstä aiheutuvan mahdollisen lisätyön määrän tai resurssivaikutusten ei arvioida olevan tältä osin merkittäviä.

Esityksellä ei ehdoteta perustettaviksi uusia viranomaisia. Myöskään viranomaisten keskinäisiin suhteisiin esityksen ehdotuksilla ei ole vaikutuksia. Tämä koskee niin niiden keskinäisiä tehtäviä kuin toimivaltasuhteitakin. Sama koskee viranomaisten menettelytapoja. Esityksellä ei ole myöskään olennaisia vaikutuksia viranomaisten tehtäviin, henkilöstöön tai organisaatioon taikka viranomaisten hallinnollisiin tehtäviin.

4.2.2.2 Vaikutukset julkiseen talouteen

Esityksen mukaisten lakimuutosten johdosta yhtäältä monien rikosten rangaistusuhka ankaroituisi ja toisaalta muutoksilla myös laajennettaisiin rangaistavuuden alaa joiltakin osin. Muutoksilla olisi vaikutusta rikosprosessiin ohjautuvien tapausten määriin siten, että tapausmäärät lisääntyisivät jonkin verran. On huomattava, että ehdotettavien lakimuutosten taloudellisten vaikutusten täsmällinen arviointi on vaikeaa, koska muutosten itsenäistä vaikutusta ei voida täysin erottaa esimerkiksi ympäristörikosten yleistymiseen ja ilmiökuvan muutoksiin sekä ilmoitushalukkuuteen ja viranomaistoiminnan muutoksiin liittyvistä vaikutuksista. Ehdotettavista rangaistussääntelyn muutoksista aiheutuvasta mahdollisesta tapausmäärien lisääntymisestä aiheutuvien taloudellisten vaikutusten arviointiin sisältyykin huomattavaa epävarmuutta, ja se voidaan tehdä vain suuntaa-antavasti.

Laskettaessa taloudellisia vaikutuksia, jotka liittyvät tiettyjen ympäristörikosten rangaistusasteikon ankaroitumiseen ja esimerkiksi siitä aiheutuvaan asioiden siirtymiseen sakkomenettelystä täysimittaiseen rikosprosessiin sekä rangaistavuuden alan laajenemiseen, pohjana on käytetty laskentaperusteita, joita on käytetty aserikoksia koskevan sääntelyn muuttamista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 204/2024 vp, s. 72). Mainitut perusteet

puolestaan pohjautuvat sakkomenettelyyn liittyviä lainsäädäntömuutoksia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 103/2017 vp, s. 53 ja 54) ja maahantulokiellon rikkomista koskeviin lainsäädäntömuutoksiin liittyvässä hallituksen esityksessä (HE 146/2018 vp, s. 23 ja 24) käytettyihin perusteisiin. Lisäksi on joiltakin osin hyödynnetty perhe- ja lähisuhdeväkivallan sovittelusta luopumista koskevassa hallituksen esityksessä (HE 130/2024 vp) käytettyjä perusteita.

Arvio ehdotettavista lainsäädäntömuutoksista aiheutuvasta esitutkintaviranomaisten tietoon tulevien tapausten määrän muutoksista voidaan perustaa ympäristörikoksia koskeviin tilastotietoihin ja muuhun saatavilla olevaan tietoon rikosasioiden käsittelystä esimerkiksi esitutkintaviranomaisissa (ks. Ympäristörikoskatsaus 2024). Keskeisiä saatavilla olevia tietoja on käsitelty edellä jaksossa 3.2.

Kun esityksessä kyse on merkittäviltä osin muutoksista, joilla säädettäisiin rikoslaissa rangaistavaksi tekoja, jotka nykyisin on säädetty aineellisessa ympäristölainsäädännössä rangaistavaksi, tapausmäärien lisääntyvä vaikutus perustuisi erityisesti siihen, että rikoslaissa rangaistavaksi säätäminen osoittaisi tekojen paheksuttavuutta nykyistä merkityksellisemmin. Tämä voisi lisätä tietoisuutta näiden tekojen rangaistavuudesta ja johtaa siten rikosten lisääntyneeseen ilmituloon. Lisäksi joiltakin osin kyse olisi tapausmäärien lisääntymisestä rangaistavuuden alan laajenemisen johdosta.

Esitutkintaviranomaisten tietoon tulevien tapausten lisääntymisen osalta voidaan tehdä seuraava arvio:

- ympäristön turmelemista koskevaan rikoslain 48 luvun 1 §:ään ehdotettavat muutokset: 20 uutta tapausta vuosittain

- ympäristörikkomusta koskevaan rikoslain 48 luvun 3 §:ään ehdotettavat muutokset: 20 uutta tapausta vuosittain

- jäterikos ja törkeä jäterikos (uudet rikoslain 48 luvun 4 a–4 b §:t): 20 uutta tapausta vuosittain

- ilmakehän heikentäminen ja törkeä ilmakehän heikentäminen (uudet rikoslain 48 luvun 4 c–4 d §:t): 5 uutta tapausta vuosittain

- ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos ja törkeä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikkomus (uudet rikoslain 48 luvun 4 e–4 f §:t): 5 uutta tapausta vuosittain

- vieraslajirikos (uusi rikoslain 48 luvun 4 g §): 5 uutta tapausta vuosittain

- luonnonsuojelurikosta koskevaan rikoslain 48 luvun 5 §:ään ehdotettavat muutokset: muutama uusi tapaus vuosittain

- metsäkatorikos (uusi rikoslain 48 a luvun 3 c–3 d §): 20 uutta tapausta vuosittain

- muut muutokset eli ympäristön tuhoaminen (rikoslain 48 luvun 5 b §) sekä siihen liittyvä törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämistä koskevan säännöksen täydentäminen (rikoslain 15 luvun 10 §) ja terroristisessa tarkoituksessa tehty ympäristön tuhoaminen (rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin uusi 6 kohta): uusia tapauksia harvemmin kuin vuosittain.

Ehdotettavien muutosten myötä esitutkintaviranomaisten tietoon tulevien ympäristörikosten määrä lisääntyisi näin ollen vuosittain yhteensä noin 100 tapauksella.

Ympäristörikostapausten piirteet vaihtelevat, ja tutkittavana voi olla yksinkertaisempia ja suoraviivaisesti tutkittavissa olevia tai monimutkaisia, tutkinnallisesti haastavia vakavia rikoksia. Tutkintaan käytettävä aika voi siten vaihdella jutuittain merkittävästi. Jos ehdotettavien säännösten mukaisia ympäristörikoksia käsiteltäisiin esitutkinnassa esimerkiksi keskimäärin 20 tuntia, työmäärän lisäys olisi esitutkintavaiheessa 2 000 tuntia (100 x 20) eli noin yksi henkilötyövuosi, jos henkilötyövuoden katsotaan vastaavan noin 2 000 tuntia. Jos henkilötyövuoden hinta on 80 000 euroa, kysymys olisi siten noin 80 000 euron vuosittaisesta kustannuserästä.

Rikoslain 48 ja 48 a lukujen sekä rikoslain 44 luvun ympäristöön liittyvistä ilmoitetuista rikoksista siirtyy noin kolmannes syyttäjälle (Ympäristörikoskatsaus 2024). Edellä esitetyn oletuksen mukainen rikosilmoitusten lisääntyminen noin 100:lla johtaisi siten samoilla lähtökohdilla siihen, että syyttäjälle siirtyisi vuosittain noin 35 tapausta nykyistä enemmän.

Syyteharkinnan ja syytteen tuomioistuinkäsittelyn kustannukset syyttäjälaitokselle ovat noin 526 euroa/syyte, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 5 a luvun mukaisessa kirjallisessa menettelyssä kuitenkin vain 131 euroa. Jos lähdettäisiin siitä, että ehdotettavien uusien rangaistussäännösten mukaisia rikoksia ei käsiteltäisi kirjallisessa menettelyssä, vuosittainen lisäkustannus syyttäjälaitokselle olisi noin 18 400 euroa. Voidaan kuitenkin huomioida, että rikoslain 48 luvun 3 §:n mukaisessa ympäristörikkomusta koskevassa säännöksessä säädettäisiin ehdotettavien uusien jäterikoksen, ilmakehän heikentämisen ja ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen lievästä tekomuodosta ja ympäristörikkomusta koskeva säännös voisi niin ikään soveltua myös tekoihin, joiden rangaistavuudesta säädettäisiin ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä. Ympäristörikkomuksen rangaistusasteikko on sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta, joten nämä rikokset olisi mahdollista käsitellä sakkomenettelyssä. Syyteharkintaa ja syyteen tuomioistuinkäsittelyä koskevat kustannukset voisivat siten tosiasiallisesti olla mainittua hieman alhaisempia.

Jos edelleen oletettaisiin, että syyttäjältä tuomioistuimeen etenee noin 70 % tapauksista, tuomioistuimiin etenisi noin 25 uutta tapausta vuosittain. Jos lähdetään siitä, että pääkäsittelyssä yhden tuomarin kokoonpanossa käräjäoikeudessa käsiteltävän asian yksikkökustannus on 1 948 euroa, tuomioistuimille aiheutuisi enintään noin 48 700 euron vuosittaiset lisäkustannukset. Kirjallisessa menettelyssä vastaava yksikkökustannus on kuitenkin 526 euroa. Saatavilla olevien tietojen mukaan rikoslain 48 ja 48 a luvun rikoksia käsitellään käräjäoikeudessa kirjallisessa menettelyssä varsin vähän.

Kun edellä esitetty tuomioistuinprosessin lisäkustannus lasketaan yhteen esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisille aiheutuvien lisäkustannusten kanssa, päästään noin 147 100 euroon.

Edellä jaksossa 3.2 esiin tuodulla tavalla rikoslain 48 luvun mukaisista ympäristörikoksista tuomitaan valtaosin sakkoa tai ehdollista vankeutta. Ehdottomia vankeusrangaistuksia on nykyisen sääntelyn perusteella tuomittu esimerkiksi ympäristön turmelemisesta tai törkeästä ympäristön turmelemisesta vuosittain 1–2 tapauksessa.

Monen sellaisen teon kohdalla, jotka ehdotettavien muutosten johdosta säädettäisiin rangaistavaksi vankeusuhkaisesti rikoslaissa, muutos merkitsisi enimmäisrangaistuksen ankaroitumista perustekomuodossa sakosta enintään kahteen vuoteen vankeutta ja törkeässä tekomuodossa enintään viiteen vuoteen vankeutta. Voidaan olettaa, että muutosten johdosta

rangaistuskäytäntö ankaroituu. Yleisesti ottaen rangaistukset painottuvat rangaistusasteikon alaosaan, ja asteikon yläosaa sovelletaan verraten harvoin. Lisäksi ympäristörikoksista tuomitaan nykyisinkin ehdottomia vankeusrangaistuksia varsin vähän. Valtaosin ankaroitumisessakin kyse olisi näin ollen oletettavasti siitä, että tuomittaisiin nykyistä ankarampia sakkorangaistuksia tai ehdollisia vankeusrangaistuksia tai joissakin tapauksissa yhdyskuntaseuraamuksia. Voidaan olettaa, että ehdottomien vankeusrangaistusten määrä voisi lisääntyä yksittäisillä tapauksilla eli 2–3 tapauksella vuosittain.

Koska ehdottomia vankeusrangaistuksia tuomitaan nykyisin ympäristörikoksista harvoin, ei ole käytettävissä asianmukaista keskiarvoa ehdottomien vankeusrangaistusten kestosta. Jos arvioidaan, että uusien tapausten ehdottomien vankeusrangaistusten pituus olisi 18 kuukautta, josta vankilassa suoritetaan puolet, uusista tapauksista aiheutuva lisäys olisi yhteensä 18–27 kuukautta. Yhden vankipaikan lisäyksen kustannus on noin 120 000 euroa vuodessa. Uusien, erityisesti törkeää tekotapaa koskevien säännösten säätämisen voidaan siten arvioida lisäävän vuosittain korkeintaan noin 1–2 vankeusvuotta. Arvioitu vankipaikkojen lisäys olisi 1–2 paikkaa vuodesta 2027 lähtien ja vuosittainen lisäkustannus 120 000–240 000 euroa.

Lisäksi voidaan huomioida, että lisäkustannuksia voisi aiheutua valtion varoista avustajalle korvattavista kuluista. Jos vastaajalla olisi avustaja joka viidennessä rikosprosessiin tulevista uusista rikosasioista eli 20 rikosasiassa (100 x 0,2) ja jos avustajan toimenpiteistä maksettaisiin oikeusavun palkkioperusteista annetun valtioneuvoston asetuksen (290/2008) 6 §:n mukainen 120 euron tuntipalkkio kuudelta tunnilta, tästä aiheutuisi noin 14 400 euron vuosittainen lisäkustannus.

Esitykseen sisältyy ehdotus oikeushenkilölle määrättävän yhteisösakon asteikon muuttamisesta. Yleiseksi yhteisösakon alimmaksi rahamääräksi säädettäisiin 2 000 euroa ja ylimmäksi rahamääräksi 3 000 000 euroa. Ehdotuksessa tarkoitetun, kirjanpitolain mukaisen suuryrityksen kohdalla sekä yhteisösakon alin että ylin rahamäärä olisi mainittua yleistä asteikkoa korkeampi. Alin rahamäärä olisi näiden yritysten kohdalla 15 000 euroa ja ylin rahamäärä enintään 40 miljoonaa euroa, kuitenkin enintään viisi prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai muusta vastaavasta tuotosta yhteisösakon määräämistä edeltäneellä tilikaudella.

Esitykseen sisältyy lisäksi ehdotuksia, joiden mukaisesti oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisala laajentuisi uusiin rikoksiin. Tämä koskee sekä tekoja, jotka tulisivat rangaistavaksi ympäristön turmelemista ja luonnonsuojelurikosta koskeviin säännöksiin ehdotettavien muutosten mukaisesti, että uusien jäterikosta, ilmakehän heikentämistä, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta, vieraslajirikosta tai metsäkatorikosta tai näiden törkeää tekomuotoa koskevien säännösten mukaisesti.

Vaikka yhteisösakko on nykyisinkin pakollinen seuraamus niistä rikoksista, joihin oikeushenkilön rangaistusvastuu soveltuu, yhteisösakon vaatiminen on ollut erittäin voimakkaasti keskittynyt työturvallisuusrikokseen ja vähäisemmässä määrin ympäristörikoksiin. Yhteisösakon asteikon ankaroitumisen noin kolminkertaiseksi nykyisestä voidaan olettaa johtavan vaadittavien ja tuomittavien yhteisösakon määrien lisääntymiseen. Tuomittujen yhteisösakkojen määrän lisääntymisen voidaan olettaa perustuvan siihen, että yhteisösakon voitaisiin arvioida muodostuvan nykyistä tehokkaammaksi ja vaikuttavammaksi seuraamukseksi, minkä johdosta oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskeviin seikkoihin kiinnitettäisiin nykyistä enemmän huomiota esitutkinnassa ja yhteisösakkoja vaadittaisiin nykyistä aktiivisemmin rikosprosessissa. Lisäksi joidenkin vuosittaisten tapausten lisäys voisi seurata siitä, että oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisala laajentuisi tiettyihin uusiin rikoksiin.

Voitaisiin esimerkiksi olettaa, että ehdotettavat, yleistä yhteisösakon asteikkoa koskevat muutokset (rikoslain 9 luvun 5 §:n 1 momentti) kaksinkertaistaisivat tuomittujen yhteisösakkojen vuosittaisen lukumäärän. Kun viime vuosina tuomittujen yhteisösakkojen vuosittainen lukumäärä on ollut noin 60, ehdotettavien muutosten johdosta määrä nousisi näin ollen noin 120:een.

Tuomittavien yhteisösakkojen lisääntymisen sekä yhteisösakon muita kuin suuryrityksiä koskevan yleisen asteikon ankaroitumisen voidaan arvioida olevan valtion talouden kannalta merkityksellistä. Tuomittujen yhteisösakkojen euromäärä on jaksossa 3.2 todetulla tavalla ollut vuosina 2020–2023 keskimäärin noin 11 000 euroa. Jos oletettaisiin, että yhteisösakon keskimääräinen rahamäärä edellä todetulla tavalla kaksinkertaistuisi ja yhteisösakkoja lisäksi määrättäisiin vuosittain edellä todettu 60 yhteisösakkoa enemmän kuin nykyisin, yhteisösakoista saatavat tulot lisääntyisivät 1 980 000 eurolla vuosittain (120 x 22 000 - 60 x 11 000).

Rikoslain 9 luvun 5 §:n uudessa 2 momentissa tarkoitettuja kirjanpitolain mukaisia suuryrityksiä, joita koskisi ankarampi yhteisösakon asteikko, on alle 1 % suomalaisista yrityksistä. Voidaan arvioida, että ehdotetussa sääntelyssä tarkoitetulle suuryritykselle tulisi tällaisten yritysten vähäisestä määrästä johtuen määrättäväksi yhteisösakko varsin harvoin. Sillä, että suuryritysten kohdalla yhteisösakon määrä voisi yksittäistapauksessa nousta miljooniin, ei siten arvioida olevan olennaista merkitystä julkisen talouden kannalta.

Oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentaminen koskemaan uusia rikoksia saattaisi myös lisätä jonkin verran tutkintakustannuksia esimerkiksi vastuutahojen ja -ketjujen tutkinnan osalta. Merkittävistä lisäyksistä ei kuitenkaan katsota olevan kysymys, sillä näitä rikoksia ja mainittuja asioita tutkitaan valtaosin jo nykyisen sääntelyn myötä.

Niin Euroopan unionin oikeuden täytäntöönpanoon liittyvässä kuin kansallisessa lainvalmistelussa lainvalmistelua sitoo talouspoliittisen ministerivaliokunnan 6.2.2024 tekemä linjaus resursseista. Linjauksen mukaan uusien Euroopan unionista ja kansallisesta lainsäädännöstä tulevien velvoitteiden myötä tulevat tehtävät resursoidaan pääsääntöisesti luopumalla olemassa olevista tehtävistä tai tehostamalla nykyisten tehtävien hoitamista. Linjaus tarkoittaa tehtävien hoitamista nykyisten määrärahojen puitteissa.

Voidaan katsoa, että edellä käsitellyt, esitykseen sisältyvistä ehdotuksista aiheutuvat kustannukset on lähtökohtaisesti mahdollista kattaa julkisen talouden suunnitelman mukaisten kehyspäätösten ja valtion talousarvioissa muuten osoitettavien määrärahojen puitteissa. Toisaalta on huomioitava, että nyt kysymyksessä olevien rikosasioiden määrän kehityksen myötä tilanne voi muuttua, minkä vuoksi viranomaisvoimavarojen riittävyyden seuranta ja aiheen ilmetessä toimenpiteet niiden riittävyyden turvaamiseksi ovat tarpeen. Tämä koskee myös muita esityksen kattamien ympäristörikosten käsittelystä mahdollisesti aiheutuvia kustannuksia.

Esityksestä aiheutuvista lainsäädäntömuutoksista aiheutuvien kustannusten kattamisen osalta on merkityksellistä, että ehdotettavista yhteisösakon enimmäismäärä koskevista lainsäädäntömuutoksista arvioidaan edellä käsitellyllä tavalla seuraavan valtion tulojen lisääntymistä.

4.2.2.3 Muut vaikutukset viranomaisten toimintaan

Rikoslain 48 luvun ja 48 a luvun muuttamisesta voidaan olettaa aiheutuvan Oikeusrekisterikeskusta, Tilastokeskusta ja rikosprosessissa toimivia viranomaisia koskevia

tietojärjestelmäkustannuksia. Näiden kustannusten tarkempaa laatua ja määrää ja siten muutoksista aiheutuvia taloudellisia kustannuksia ei ole vielä tällä hetkellä tarkemmin arvioitavissa.

Esitykseen sisältyy useita ehdotuksia nykyisten ympäristörikoksia koskevien säännösten muuttamiseksi sekä uusien rangaistussäännösten säätämiseksi. Uudesta sääntelystä aiheutuu usealle viranomaiselle, kuten valvontaviranomaisille, esitutkintaviranomaisille, Syyttäjälaitokselle ja tuomioistuinlaitokselle, tarve kouluttaa henkilöstöä. Direktiivin 18 artiklaan sisältyy koulutuksen järjestämistä koskeva velvoite, jota on käsitelty jaksossa 3.3.7. Koulutuksen järjestämisen arvioidaan kuitenkin olevan toteuttavissa viranomaisten nykyisten voimavarojen puitteissa.

Direktiiviin sisältyy lisäksi joitakin velvoitteita, joista aiheutuu muita kuin lainsäädännöllisiä toimenpidetarpeita. Direktiivin 21 artiklassa säädetään velvoitteesta laatia ja julkaista kansallinen ympäristörikosten torjuntaa koskeva strategia. Kuten jaksossa 3.3.8 on todettu, mainitusta velvoitteesta voidaan katsoa seuraavan joitakin tarpeita arvioida ja täsmentää nykyistä kansallista strategiatyötä ja kansallisen strategian sisältöä. Direktiivin 22 artiklaan, jota on arvioitu tarkemmin jaksossa 3.3.8, puolestaan sisältyy muun muassa tilastotietojen kirjaamista koskeva velvoite, johon liittyy myös velvoite toimittaa tilastotiedot komissiolle vuosittain sekä julkaista yhteenveto tilastoista vähintään kolmen vuoden välein.

Mainitut kansallista strategiaa ja tilastotietojen toimittamista ja julkaisemista koskevat toimet arvioidaan voitavan toteuttaa julkisen talouden suunnitelman mukaisten kehyspäätösten ja valtion talousarvioissa muuten osoitettavien määrärahojen puitteissa.

4.2.3 Yritysvaikutukset

Esityksellä ei olisi välitöntä vaikutusta yrityksiin. Siltä osin kuin ehdotettavat uudet rangaistussäännökset, rangaistussääntelyyn ehdotettavat muutokset ja muut ehdotettavat lakimuutokset mahdollisesti ehkäisevät ennalta yritystoiminnassa tehtäviä ympäristörikoksia, esitys vähentäisi sitä kilpailuhaittaa, joka rikoksista aiheutuu lakia noudattaville yrityksille.

Yritysten toiminnan kannalta olennaisinta on aineellinen ympäristölainsäädäntö, jossa määritellään toiminnan harjoittamisen edellytykset ja siihen liittyvät vastuut ja velvollisuudet. Käsillä olevalla esityksellä toteutettavalla direktiivin täytäntöönpanolla, jossa on kysymys ennen kaikkea rangaistavuuden alasta ja rikosoikeudellisista seuraamuksista, ei katsota olevan sellaisenaan merkittäviä yritysvaikutuksia. Esitykseen ei sisälly yritysten toiminnan kannalta merkityksellisiä muutosehdotuksia aineelliseen ympäristölainsäädäntöön. Esitys ei näin ollen myöskään lisäisi yritysten hallinnollista taakkaa.

Esitykseen sisältyvien, yhteisösakon asteikkoa koskevien muutosten johdosta oikeushenkilöille määrättävää yhteisösakkoa koskevan rangaistuskäytännön voidaan arvioida edellä todetulla tavalla jossain määrin ankaroituvan. Merkityksellistä on, että yhteisösakon asteikkoa ehdotetaan muutettavaksi yleisesti eli kaikkien niiden rikoslajien osalta, joihin oikeushenkilön rangaistusvastuu soveltuu.

Erityisen merkittävä muutos olisi niiden suuryritysten kohdalla, joiden toiminnassa syyllistytään rikokseen, johon oikeushenkilön rangaistusvastuu soveltuu, ja joiden kohdalla tulisi sovellettavaksi ehdotettavan 9 luvun uuden 5 §:n uuden 2 momentin mukainen asteikko. Tällaiset yritykset voisivat jatkossa saada nykyiseen nähden moninkertaisen yhteisösakon, mikä voi vaikuttaa olennaisesti niiden toimintaan ja taloudelliseen asemaan.

Yhteisösakon asteikon ankaroituminen vaikuttaisi välittömästi niissä tapauksissa, joissa yrityksen toiminnassa syyllistytään rikokseen. Yrityksissä lähtökohtaisesti tunnetaan aineelliseen lainsäädäntöön sisältyvät kiellot ja velvollisuudet, ja niitä noudattavan yrityksen toimintaan ehdotettavilla muutoksilla ei sinänsä olisi välitöntä vaikutusta. Yhteisösakon asteikon ankaroituminen korostaisi kuitenkin yleisesti yritysten toiminnan lainmukaisuuden tärkeyttä ja merkitsisi siten voimakkaampaa tarvetta huolehtia toiminnan sisäisen organisoinnin ja valvonnan järjestämisestä.

Oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaa ehdotetaan laajennettavaksi jäterikokseen, törkeään jäterikokseen, ilmakehän heikentämiseen, törkeään ilmakehän heikentämiseen, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikokseen, törkeään ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikokseen, vieraslajirikokseen, metsäkatorikokseen ja törkeään metsäkatorikokseen. Yritysten toiminnassa tulisi näin ollen huomioitavaksi, että esityksen mukaisesti oikeushenkilön rangaistusvastuu laajenisi soveltumaan sellaisiin rikoksiin, joista ei nykyisin voida tuomita oikeushenkilöä rangaistukseen, sekä tiettyihin tekoihin, jotka eivät nykyisin ole rangaistavia. Lainmukaisesti toimivan yrityksen toimintaan ehdotettavalla sääntelyllä ei olisi vaikutusta.

Yritysten kannalta merkityksellistä on myös, että monet muutettavaksi ehdotettavien ja ehdotettavien uusien rangaistussäännösten kattamat teot olisivat rangaistavia sekä tahallisena että törkeästä huolimattomuudesta tehtynä, mikä vastaa ympäristörikosten osalta omaksuttua lähtökohtaa myös voimassa olevissa ympäristörikoksia koskevissa rikoslain pykälissä. Mainitusta syyksiluettavuutta koskevasta lähtökohdasta seuraa toiminnanharjoittajille tarve varmistua siitä, että aineellisen lainsäädännön vaatimuksia noudatetaan ja vastuut ja velvollisuudet on toiminnassa riittävällä tavalla määritelty.

5 Muut toteuttamisvaihtoehdot

5.1 Vaihtoehdot ja niiden vaikutukset

Merkittäviltä osin direktiivin kansallinen täytäntöönpano edellyttää rikoslainsäädännön muuttamista eikä ole näin ollen toteutettavissa muulla keinolla. Ehdotettavia lakeja voidaan pitää parhaina vaihtoehtoina edellä jaksoissa 3.3 ja 4.1 sekä jäljempänä tässä jaksossa esiin tuoduilla perusteilla.

Seuraavassa tuodaan esiin esityksen valmistelussa arvioituja lainsäädäntömuutosten toteuttamisvaihtoehtoja siltä osin kuin ne eivät käy ilmi esityksen muista osista.

5.1.1 Rikoslain 48 luvun perusratkaisut lähtökohtana

Ympäristörikosdirektiiviin sisältyvät kriminalisointivelvoitteet ja niitä koskevat muut velvoitteet sisältävät runsaasti erilaisia seikkoja, jotka on tullut huomioida täytäntöönpanon valmistelussa. Osa rikosten määritelmistä sisältää seurauksen tai vaaran aiheuttamista koskevia tunnusmerkkejä, kun taas osaan tällaisia ei sisälly. Moni teko tulee säätää rangaistavaksi sekä tahallisena että törkeästä huolimattomuudesta tehtynä, mutta tämäkään velvoite ei koske kaikkia rikoksia. Myös luonnollisille henkilöille määrättäviä seuraamuksia koskevat velvoitteet ovat monitahoisia ja sisältävät erilaisia vaatimuksia eri tilanteisiin esimerkiksi syyksiluettavuuden asteen ja sen mukaan, millaisia seurauksia teko aiheuttaa. Direktiivin ympäristörikossääntely on hallintoaksessorista eli sisältää viittauksia aineelliseen ympäristölainsäädäntöön; laajalti nämä viittaukset on rikosten määritelmissä kirjoitettu täsmällisesti mutta osin viittaukset koskevat yleisesti direktiivin tarkoittamalla tavalla laitonta menettelyä.

Direktiivin täytäntöönpanon valmistelussa on päädytty ehdottamaan lainsäädäntömuutoksia, jotka perustuvat rikoslain 48 luvun nykyisiin perusratkaisuihin. Direktiivin kannalta merkityksellisiä rikoslain 48 luvun perusrikoksia ovat erityisesti luvun 1 §:n mukainen ympäristön turmeleminen ja 5 §:n mukainen luonnonsuojelurikos sekä näiden törkeät tekomuodot (2 §, törkeä ympäristön turmeleminen; 5 a §, törkeä luonnonsuojelurikos). Ympäristön turmelemista ja luonnonsuojelurikosta koskevia pykäliä täydentämällä ja täsmentämällä on mahdollista täyttää useita direktiivin kriminalisointivelvoitteita ja niihin liittyviä muita velvoitteita.

Ympäristön turmelemista koskeva säännös edellyttää aineellisen ympäristölainsäädännön vastaista tekoa, joka on joko tahallinen tai tehty törkeästä huolimattomuudesta, sekä sitä, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Säännös kattaa sekä teot, jotka aiheuttavat joko abstraktia tai konkreettista vaaraa ympäristölle tai terveydelle, että ympäristöä tai terveyttä vahingoittavat teot.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan, f alakohdan i alakohdan, g alakohdan, h alakohdan sekä s ja t alakohtien mukaisten rikosten määritelmiin ei sisälly ympäristön vaarantamista tai vahingoittamista koskevaa elementtiä, vaan niiden mukaisten tekojen tulee olla sellaisenaan rangaistavia. Mainittujen kriminalisointivelvoitteiden ja niihin liittyvien muiden direktiiviin sisältyvien velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi rikoslain 48 lukuun ehdotetaan uusia rangaistussäännöksiä, joiden tunnusmerkistöt eivät sisällä abstraktin vaaran aiheuttamisen tunnusmerkkiä. Näiden rikosten tunnusmerkistöistä kävisi ilmi, että niitä sovelletaan, jos menettely ei ole rangaistava rikoslain 48 luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena. Lähtökohtana siten olisi, että mikäli ehdotettavien uusien säännösten kattama menettely on omiaan aiheuttamaan vaaraa ympäristölle rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitetulla tavalla ja ympäristön turmelemisen tunnusmerkistö muutoinkin täyttyy, sovellettaisiin mainittua pykälää. Ehdotettava sääntelyratkaisu perustuu lähtökohtaan, jonka mukaisesti on perusteltua säätää ankarammin rangaistavaksi teot, jotka aiheuttavat vähintään abstraktia vaaraa taikka konkreettista vaaraa tai vahinkoa, kuin teot, joiden tunnusmerkistöön ei tällaista edellytystä sisälly.

Vaikka ehdotettavalla tavalla muutettua rikoslain 48 luvun sääntelyä voidaan pitää peruslähtökohdaltaan loogisena, ehdotusten myötä luvun sääntely muodostuisi monitahoisemmaksi ja sääntelykokonaisuuden hahmottaminen etenkin esimerkiksi jätteiden käsittelyä koskevien rangaistussäännösten osalta työläämmäksi, huomioiden myös asiaa koskeva, aineellisen lainsäädäntöön sisältyvä seuraamussääntely. Jätteitä koskevien tekojen osalta tiettyä epäjohdonmukaisuutta liittyy siihen, että jätteitä koskevista rangaistavista teoista säädettäisiin sekä ympäristön turmelemista että jäterikosta koskevissa säännöksissä. Sama koskee niin sanottujen otsoni- ja F-kaasuasetusten vastaisia tekoja, joista säädettäisiin sekä ympäristön turmelemista että ilmakehän heikentämistä koskevissa säännöksissä. Se, että jäterikokseksi otsikoitu säännös ei kattaisi kaikkia jätteitä koskevia rangaistavia tekoja, on lisäksi omiaan edellyttämään tietynlaista perehtyneisyyttä ympäristön turmelemista ja jäterikosta koskevien säännösten muodostamaan kokonaisuuteen.

Mahdollisia voisivatkin olla peruslähtökohdiltaan nykyisestä mallista poikkeavat sääntelyratkaisut, joissa esimerkiksi eri säännöksissä säädettäisiin esimerkiksi ympäristöä tai terveyttä vaarantavien ja näille konkreettista vahinkoa aiheuttavien tekojen rangaistavuudesta tai joissa tuottamuksellisten tekojen rangaistavuudesta säädettäisiin erillisissä säännöksissään. Mainitun kaltainen kokonaisvaltainen tarkastelu edellyttäisi kuitenkin kattavaa selvitystä ja arviota nykyisten säännösten soveltuvuudesta ja mahdollisista muutostarpeista. Myöskään direktiiviin sisältyvien velvoitteiden laajuudesta ja monilukuisuudesta sekä direktiivin

täytäntöönpanolle varatusta rajallisesta ajasta johtuen täytäntöönpanon valmistelussa ei ole ollut mahdollisuutta mainitun kaltaiseen rikoslain 48 luvun laajempaan kokonaistarkasteluun, jossa olisi arvioitu kattavasti myös erilaisia, nykyisistä perusratkaisuista poikkeavia sääntelyvaihtoehtoja.

Esimerkiksi jätteitä koskevien tekojen osalta voitaisiin harkita myös sääntelyvaihtoehtoa, jossa jätteitä koskevien tekojen rangaistavuudesta säädettäisiin yhdessä rangaistussäännöksessä. Ympäristön turmelemista koskevasta säännöksestä siis siirrettäisiin erillissäännökseen jätteitä koskevat teot. Tällaiseen sääntelyvaihtoehtoon liittyy kuitenkin useita haasteita. Jätteen käsite on ensinnäkin laaja ja yleisluontoinen. Jätelain 5 §:n mukaisesti jätelaissa tarkoitetaan jätteellä ainetta tai esinettä, jonka sen haltija on poistanut tai aikoo poistaa käytöstä taikka on velvollinen poistamaan käytöstä. Siihen, milloin aine tai esine täyttää mainitun määritelmän mukaisesti jätteen määritelmän, liittyy tiettyä tulkinnanvaraisuutta. Jos esimerkiksi muun aineen tai esineen kuin jätteen käsittelystä säädettäisiin ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä ja jätteiden käsittelystä erillisessä rangaistussäännöksessä, sen määrittäminen, kumpaa säännöstä kulloinkin sovellettaisiin, voisi olla työlästä.

Ympäristön turmelemista koskevassa pykälässä on lisäksi säädetty rangaistavaksi eräiden EU:n antamien asetusten vastainen menettely, jossa on kyse esimerkiksi aineen käsittelystä vastoin tällaista säädöstä. Rangaistavuus voi näiden osalta kattaa sekä sellaisen aineen laittoman käsittelyn, joka on määritelmällisesti jätettä, että sellaisen aineen käsittelyn, joka ei täytä jätteen määritelmää. Näiden säädösten vastaisen menettelyn tulisi siis mitä ilmeisimmin sisältyä sekä ympäristön turmelemiseen että erilliseen jätteitä koskevaan rangaistussäännökseen.

Huomioitavaksi tulisivat myös direktiivistä aiheutuvat syyksiluettavuutta ja luonnolliselle henkilölle määrättävän enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskevat velvoitteet sekä se, miten kyettäisiin yhtäältä täyttämään direktiivin mainitut velvoitteet ja toisaalta noudattamaan asianmukaisesti suhteellisuusperiaatetta sekä rikoslain kokonaisuuteen että siihen nähden, millaisia rangaistusuhkia mainituille teoille on voimassa olevissa rangaistussäännöksissä säädetty.

Esityksen valmistelussa on lisäksi arvioitu, että se, että ympäristön turmelemista koskevasta säännöksestä erotettaisiin erilliseen säännökseensä jätteitä koskevat teot, edellyttäisi sääntelyn logiikan kannalta ja johdonmukaisuuden vuoksi sääntelyn laajempaa kokonaistarkastelua sen selvittämiseksi, olisiko ympäristöä vaarantavat tai vahingoittavat teot tai ympäristölle riskin aiheuttavat teot muutoin tarpeen jaotella erillisiin rangaistussäännöksiin sen mukaisesti, mihin teko kohdistuu tai millaisesta menettelystä siinä on kyse. Myös tällaisen tarkastelun voidaan katsoa edellyttävän laajapohjaisempaa selvitystyötä ja arviointia kuin mihin direktiivin täytäntöönpanon yhteydessä on asiaa koskevan määräajan vuoksi lähtökohtaisesti mahdollisuus.

5.1.2 Aineelliseen lainsäädäntöön viittaaminen eräissä ehdotettavissa rangaistussäännöksissä

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan a, b ja f alakohtia koskee jaksossa 3.2.2 todetulla tavalla rangaistavan menettelyn alan määrittämisen ja siten rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta olennainen kysymys siitä, minkä aineelliseen ympäristölainsäädäntöön kuuluvan säädöksen tai säädösten vastainen menettely olisi säädettävä rangaistavaksi. Näiden rikosten määritelmissä ei muista rikosten määritelmistä poiketen täsmällisesti määritellä, miten laittoman menettelyn ala määrittyy eli minkä säädöksen tai säädösten vastainen menettely tulisi säätää rangaistavaksi. Olennaisen Euroopan unionin oikeuden määrittämistä ohjaa näiden rikosten määritelmien osalta lähinnä direktiivin 3 artiklan 1 kohta, jonka mukaan direktiiviä sovellettaessa menettely on laitonta, jos sillä rikotaan a)

unionin oikeutta, jolla myötävaikutetaan jonkin SEUT 191 artiklan 1 kohdassa vahvistetun unionin ympäristöpolitiikan tavoitteen saavuttamiseen; tai b) a alakohdassa tarkoitetun unionin oikeuden täytäntöönpanemiseksi annettua jäsenvaltion lakia, asetusta tai hallinnollista määräystä tai jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen tekemää päätöstä.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohdan mukaisen rikoksen määritelmässä on kyse laittomasta materiaalien tai aineiden, energian tai ionisoivan säteilyn määrän saattamisesta, päästämisestä tai johtamisesta ilmaan, maaperään tai veteen. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa on kriminalisoitu menettely, jossa joku tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Mainittua rikoslain säännöstä voidaan pitää muilta osin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohtaa vastaavana, mutta säännöstä ehdotetaan täydennettäväksi siten, että siinä säädettäisiin rangaistavaksi lain vastaisesti toimimisen ohella Euroopan unionin antaman ympäristönsuojelua koskevan asetuksen vastainen menettely sekä ilman tällaisessa asetuksessa edellytettyä lupaa tai tällaisen luvan vastaisesti toimiminen.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdassa on kyse laittomasta jätteiden keräämisestä, kuljettamisesta ja käsittelystä sekä tällaisten toimien valvonnasta ja loppusijoituspaikkojen jälkihoidosta, mukaan lukien kauppiaana tai välittäjänä toteutetut toimet. Ympäristön turmelemista koskevassa rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa säädetään rangaistavaksi muun muassa jätteiden käsittely ja kuljettaminen kohdan alakohdissa nimenomaisesti lueteltujen säädösten vastaisesti ja 3 kohdassa jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyönti. Pykälän 1 momentin 1 kohtaa lukuun ottamatta ympäristön turmelemista koskeva rangaistussäännös sisältää muutoinkin verraten täsmälliset viittaukset esimerkiksi tiettyihin säädöksiin.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohta puolestaan koskee laitonta tuotteen markkinoille saattamista. Rikoslakiin ei sisälly rangaistussäännöstä tai -säännöksiä, joiden voitaisiin katsoa täyttävän mainitun direktiivin velvoitteen, minkä johdosta ehdotetaan säädettäväksi rikoslakiin uudet ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevat rangaistussäännökset.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan täytäntöönpanemiseksi on päädytty ehdottamaan ympäristön turmelemista koskevan pykälän täydentämistä sekä uusien jäterikosta ja törkeää jäterikosta koskevien rangaistussäännösten säätämistä. Saman kohdan b alakohdan täytäntöönpanemiseksi puolestaan ehdotetaan ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja mainitun rikoksen törkeää tekotapaa koskevien rangaistussäännösten säätämistä.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b ja f alakohtien täytäntöönpanemiseksi ehdotettavissa uusissa säännöksissä rangaistavuus koskisi tiettyjen, näissä säännöksissä nimenomaisesti mainittujen säädösten vastaista menettelyä. Valittu sääntelymalli vastaa siten aineelliseen lainsäädäntöön viittaamisen osalta esimerkiksi rikoslain 48 luvun 1 §:ssä pääosin valittua sääntelytapaa. Myös tietyissä muissa rikoslakiin sisältyvissä rangaistussäännöksissä, esimerkiksi rikoslain 44 luvun rangaistussäännöksissä, noudatetaan vastaavaa sääntelytapaa. Siitä seuraa, että rangaistussäännösten ajantasaisuudesta on huolehdittava aineellisen lainsäädännön täydentyessä tai muuttuessa.

Vaihtoehtoisena sääntelyratkaisuna direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan täytäntöönpanemiseksi olisi rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohtaa vastaavalla tavalla muotoiltu säännös, jossa rangaistavaksi säädettäisiin esimerkiksi lain tai Euroopan unionin antaman asetuksen vastainen jätteen kerääminen, käsittely tai kuljettaminen sekä tällaisten toimien valvonta ja loppusijoituspaikkojen jälkihoito. Rangaistussäännöksessä ei näin ollen täsmennettäisi, minkä säädösten vastainen menettely olisi rangaistavaa. Tällaisen mallin mukainen rangaistussäännös olisi mahdollista laatia paremmin rikoslain yleistä kirjoitustapaa vastaavalla tavalla sanamuodoltaan yleisemmäksi (ks. tarkemmin jakso 11). Lisäksi mainittu sääntelyvaihtoehto olisi joustavampi siten, että aineellisen lainsäädännön muuttuminen tai täydentyminen ei välttämättä johtaisi tarpeeseen muuttaa rangaistussäännöstä.

Voidaan kuitenkin todeta, että mainitussa vaihtoehtoisessa sääntelymallissa rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvät, rangaistussäännöksen täsmällisyyttä ja tarkkarajaisuutta koskevat edellytykset eivät toteutuisi yhtä hyvin kuin nykyiseen ympäristön turmelemista koskevaan säännökseen esimerkiksi jätteiden käsittelyn kannalta omaksutussa sääntelymallissa, jossa rangaistavuus koskee nimenomaisesti tiettyjen säädösten tai esimerkiksi niiden nojalla annettujen säännösten vastaista menettelyä. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimusten voidaan lisäksi jäterikoksen osalta katsoa erityisesti korostuvan, kun kyseessä on rikos, jonka törkeää tekotapaa koskevassa rangaistussäännöksessä ehdotetaan direktiivin velvoitteista johtuen säädettäväksi verraten ankara enimmäisrangaistus.

Ehdotettujen rangaistussäännösten mukaista rikoslain sääntelyä voidaan pitää esimerkiksi rangaistavan jätteen käsittelyn osalta ennustettavampana kuin sellaista sääntelyä, jonka mukaisesti rangaistavaa olisi yleisesti lain tai Euroopan unionin antaman asetuksen vastainen jätteen käsittely. Ehdotettavan rangaistussäännöksen ajantasaisuuden varmistamisen voi arvioida tulevan hoidetuksi sellaisten hankkeiden yhteydessä, joissa täytäntöönpannaan tai täydennetään kansallisesti Euroopan unionin antamaa sääntelyä, joka on merkityksellistä direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan kannalta. Valittua sääntelymallia voidaan siten pitää rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellytyksiä vaihtoehtoista mallia paremmin toteuttavana ja näin ollen perusteltuna ja tarkoituksenmukaisena sääntelyratkaisuna.

Myös direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan täytäntöönpanemiseksi voitaisiin laatia vastaavanlainen, yleisluontoisempi rangaistussäännös kuin mitä edellä on selostettu f alakohdan osalta. Toisin kuin ehdotettavassa uudessa rikoslain 48 luvun e §:ssä, vaihtoehtoisessa mallissa rangaistussäännökseen sisältyvässä ympäristöä vaarantavan tuotteen määritelmässä ei viitattaisi nimenomaisesti niihin säädöksiin, joiden mukainen tuote voi olla ympäristöä vaarantava. Kuten edellä on f alakohdan tarkastelussa todettu, mainitun kaltainen yleisluontoisempi sanamuoto vastaisi ehdotettua paremmin rikoslain yleistä kirjoitustapaa, ja sillä lisäksi vältettäisiin rangaistussäännöksen usein toistuvat päivitystarpeet.

Kuten jaksosta 3.3.2.2.2 käy ilmi, direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan kannalta merkityksellisen Euroopan unionin oikeuden tunnistamisen kriteerit eivät ole aivan yksiselitteiset. Rikoksen määritelmässä viitataan ympäristön suojelemiseksi tarkoitetun kiellon tai muun vaatimuksen vastaiseen menettelyyn, mutta direktiiviin ei sisälly tarkempaa sääntelyä siitä, miten ympäristön suojelemisen tarkoitus tunnistetaan. Yleisluontoista rangaistussäännöstä, johon ei siis sisältyisi täsmällistä tunnusmerkkiä siitä, minkä säädöksen vastaisesta menettelystä on kyse, ei siten voitaisi f alakohdan tarkastelussa havaittua vastaavalla tavalla pitää rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ja rangaistavuuden alaa koskevan ennustettavuuden näkökulmasta ongelmattomana ratkaisuna.

Vaihtoehtona voisi olla myös edellä todettua vastaavanlainen sääntelyratkaisu, jossa tunnusmerkistöön ei sisältyisi edellytystä siitä, että kyse on nimenomaisesti ympäristön

suojelemiseksi säädetystä kiellosta tai vaatimuksesta. Tällöin säännöksen soveltamisala kuitenkin laajentuisi sellaisiin tuotteisiin, joita kriminalisoinnin ei ole direktiivin perusteella tarkoitus kattaa, yleisluontoiseen säännökseen edellä todetulla tavalla liittyvän pulmallisuuden ohella.

Myös törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta ehdotetaan direktiivin velvoitteista johtuen säädettäväksi verraten ankara enimmäisrangaistus. Tämän johdosta rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimukset korostuvat. Ehdotettavan rangaistussäännöksen ajantasaisena pitämiseen ei myöskään voida katsoa liittyvän sellaisia ongelmia, jotka merkittävästi puoltaisivat vaihtoehtoisen sääntelyratkaisun valintaa. Myös direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan täytäntöönpanemiseksi ehdotettua sääntelyä voidaan näin ollen pitää rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta perusteltuna ja siten tarkoituksenmukaisena sääntelyratkaisuna.

5.1.3 Syyksiluettavuutta koskevat ratkaisut eräissä ehdotettavissa rangaistussäännöksissä

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan, f alakohdan i alakohdan, g alakohdan, h alakohdan, p alakohdan sekä s ja t alakohtien sekä niihin liittyvien 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi ehdotetaan säädettäväksi seuraavat uudet rangaistussäännökset: jäterikos (rikoslain 48 luvun uusi 4 a §), törkeä jäterikos (rikoslain 48 luvun uusi 4 b §), ilmakehän heikentäminen (rikoslain 48 luvun uusi 4 c §), törkeä ilmakehän heikentäminen (rikoslain 48 luvun uusi 4 d §), ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos (rikoslain 48 luvun uusi 4 e §), törkeä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos (rikoslain 48 luvun uusi 4 f §), metsäkatorikos (rikoslain 48 a luvun uusi 3 c §) ja törkeä metsäkatorikos (rikoslain 48 a luvun uusi 3 d §). Näissä perustekomuotoa koskevissa rangaistussäännöksissä syyksiluettavuuden osalta edellytettäisiin tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta, kun taas törkeää tekotapaa koskevien pykälien mukaisesti rangaistavaa olisi vain tahallinen menettely. Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohdan ja siihen liittyvien velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi ehdotettavaa vieraslajirikosta koskevaa rangaistussäännöstä tarkastellaan erikseen jäljempänä.

Rikoslain 48 luvussa rangaistavaksi säädetyt ympäristön turmeleminen ja törkeä ympäristön turmeleminen sekä ympäristörikkomus (1–3 §:t), luonnonsuojelurikos ja törkeä luonnonsuojelurikos (5 ja 5 a §) sekä rakennussuojelurikos (6 §) kattavat sekä tahalliset että törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot. Sama koskee myös rikoslain 48 a luvun säännöksiä metsästysrikoksesta ja törkeästä metsästysrikoksesta (1 ja 1 a §), kalastusrikoksesta (2 §), metsärikoksesta (3 §) ja laittomasta Etelämanneralueen mineraaliesiintymään kajoamisesta (3 a §).

Muutoin rikoslaissa on joiltakin osin säädetty erikseen tuottamuksellisista tekotavoista, kun on pidetty perusteltuna tai esimerkiksi Euroopan unionin lainsäädännöstä aiheutuvista velvoitteista johtuen tarpeellisena säätää rangaistavaksi myös törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot. Näin on esimerkiksi rikoslain 46 luvussa, jossa on säädetty erikseen pakoterikoksesta (3 a §) ja törkeästä pakoterikoksesta (3 b §), jotka kattavat tahalliset teot, sekä tuottamuksellisesta pakoterikoksesta (3 c §), joka koskee törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja.

Rikoslain 51 luvun 1 §:ssä on säädetty rangaistavaksi sisäpiirintiedon väärinkäyttönä rangaistavaksi tietyt tahalliset tai törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot. Törkeä sisäpiirintiedon väärinkäyttö (saman luvun 2 §) on rangaistava vain tahallisena.

Edellä todetulla tavalla voimassa olevat rikoslain 48 luvun pykälät kattavat sekä tahalliset että törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot samalla rangaistusuhalla. Näin voitaisiin ehdottaa

säädettäväksi myös törkeän jäterikoksen, törkeän ilmakehän heikentäminen, törkeän ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen ja törkeän metsäkatorikoksen kohdalla. Tästä sääntelytavasta aiheutuisi kuitenkin selvästi ankarampaa sääntelyä kuin mitä direktiivi edellyttää. Direktiiviin ei sisälly konkreettisia enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskevia velvoitteita törkeästä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen kohdalla muutoin kuin sellaisten tekojen osalta, jotka aiheuttavat ihmisen kuoleman (5 artiklan 2 kohdan c alakohta). Törkeästä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen osalta on muutoin toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että näistä rikoksista voidaan määrätä tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia rikosoikeudellisia seuraamuksia (5 artiklan 1 kohta).

Se, että myös mainituissa ehdotettavissa törkeää tekotapaa koskevissa pykälissä tarkoitettujen tekojen enimmäisrangaistukseksi säädettäisiin viisi vuotta myös, kun ne on tehty törkeästä huolimattomuudesta, merkitsisi erittäin huomattavaa rangaistussääntelyn ankaroitumista. Teoista, joista ehdotettavien muutosten johdosta rangaistaisiin jäterikoksena, ilmakehän heikentämisenä tai ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksena, on nykyisin pääosin säädetty rangaistukseksi sakkoa. Joiltakin osin nämä rangaistussäännökset kattaisivat tekoja, jotka on nykyisin sanktioitu hallinnollisin seuraamusmaksuin. Mainitun kaltaista vaihtoehtoista sääntelymallia ei siten voida pitää suhteellisuusperiaatteen kannalta ongelmattomana.

Arvioinnissa voidaan huomioida myös se, että ympäristön turmelemista ja törkeää ympäristön turmelemista koskeviin säännöksiin ei ehdoteta säädettäväksi muutoksia syyksiluettavuutta tai rangaistusasteikkoa koskevien perusratkaisujen osalta. Ympäristön kannalta vahingollisimmat teot olisivat edelleen ympäristön turmelemisena ja törkeänä ympäristön turmelemisena rangaistavia myös törkeästä huolimattomuudesta tehtyinä. Jäterikoksena rangaistavat teot, myös törkeästä huolimattomuudesta tehtyinä, voisivat ehdotuksen mukaan tulla ympäristön turmelemisena tai törkeänä ympäristön turmelemisena rangaistavaksi, jos niistä aiheutuisi abstrakti tai konkreettinen vaara tai vahinko ympäristölle tai terveydelle. Sama koskee ilmakehän heikentämistä lukuun ottamatta markkinoille saattamista koskevaa tekotapaa. Merkityksellistä olisi etenkin se, että ympäristön suojaamisen kannalta keskeisimpiin rangaistussäännöksiin kuuluva rikoslain 48 luvun 1 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohta, joka koskee esimerkiksi aineen ympäristöön päästämistä, olisi aiempaan tapaan myös törkeästä huolimattomuudesta tehtynä rangaistava nykyisen sääntelyn mukaisin rangaistusuhin. Asian valmistelussa ei ole ilmennyt muitakaan olennaisia perusteita sille, että törkeästä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen kohdalla olisi perusteltua säätää direktiivin edellyttämää huomattavasti ankarammasta enimmäisrangaistuksesta.

Sen sijaan, että edellä mainituissa uusissa törkeää tekotapaa koskevissa pykälissä rangaistavuus säädettäisiin koskemaan myös törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja, mahdollista olisi myös säätää erikseen tuottamuksellisesta tekotavasta. Tässä sääntelyvaihtoehdossa perustekomuotoa ja törkeää tekotapaa koskevat säännökset kattaisivat vain tahalliset teot, ja erillisessä tuottamuksellista tekotapaa koskevassa säännöksessä säädettäisiin rangaistavaksi törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot lievemmin rangaistusuhin. Jotta tuottamuksellista tekotapaa koskevan rangaistussäännöksen enimmäisrangaistusta voitaisiin pitää direktiivin 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti tehokkaana ja varoittavana, sopivana enimmäisrangaistuksena voitaisiin pitää esimerkiksi yhden vuoden ja kuuden kuukauden enimmäisrangaistusta. Jos tahallisia tekoja koskevassa pykälässä enimmäisrangaistus olisi ehdotettavalla tavalla kaksi vuotta, enimmäisrangaistuksissa olisi vain kuuden kuukauden ero. Kun määräaikainen, enintään kahden vuoden vankeusrangaistus voidaan rikoslain 6 luvun 9 §:n mukaisesti määrätä ehdolliseksi, jollei rikoksen vakavuus, rikoksesta ilmenevä tekijän syyllisyys tai tekijän aikaisempi rikollisuus edellytä ehdottomaan vankeuteen tuomitsemista, se, olisiko enimmäisrangaistus 1,5 vai kaksi vuotta, ei yleensä käytännössä johtaisi myöskään lajivalinnan

osalta erilaisiin ratkaisuihin rangaistuksen määräämisessä. Lisäksi voidaan lähteä siitä, että esimerkiksi ehdotettavaa jäterikosta koskevan säännöksen kattamien tekojen kohdalla rangaistus mitataan rangaistusasteikon yläpäästä kaikkein moitittavimpien tekojen ollessa kyseessä. Moitittavimpina tekoina voidaan lähtökohtaisesti pitää tahallisia tekoja.

Siltä osin kuin kyse on rikoslain 48 lukuun ehdotettavista uusista rangaistussäännöksistä arvioinnissa on myös huomioitava, että mainitun luvun 4 §:ssä olevassa tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskevassa pykälässä rangaistavuus koskee muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja eli syyksiluettavuuden asteen osalta rangaistavuuden raja on alempana. Rikoslain 48 luvun sisäisen logiikan kannalta ei olisi siten täysin ongelmatonta säätää esimerkiksi tuottamuksellisesta jäterikoksesta, joka koskisi törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja.

5.1.4 Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohdan mukaisten ja siihen liittyvien velvoitteiden täytäntöönpano

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohtaan sisältyy EU:n vieraslajiasetuksen vastaisia tahallisia menettelyjä koskeva kriminalisointivelvoite. Direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että r alakohdan ii alakohdan mukainen menettely on rikos, kun se on laitonta ja toteutetaan ainakin törkeästä huolimattomuudesta. Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohta edellyttää säätämään tahallisten tekojen enimmäisrangaistukseksi vähintään kolme vuotta.

Mainittujen velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi ehdotetaan vieraslajirikosta koskevaa uutta rangaistussäännöstä, jonka enimmäisrangaistus olisi kolme vuotta vankeutta. Enimmäisrangaistus koskisi sekä tahallisia että törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja.

Kolmen vuoden enimmäisrangaistusta voidaan pitää törkeästä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen kohdalla verraten ankarana etenkin, kun ehdotettavaa rangaistusuhkaa verrataan nykyiseen sääntelyyn sisältyvään rangaistusuhkaan, joka on sakkoa. Valmistelussa on arvioitu vaihtoehtoa, jossa säädettäisiin erikseen tuottamuksellisesta vieraslajirikoksesta, joka kattaisi törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot. Tuottamuksellisen tekotavan enimmäisrangaistuksen olisi tällaisten tekojen lähtökohtaisesti vähäisemmän moitittavuuden vuoksi perusteltua olla alhaisempi kuin tahalliset teot kattavassa rangaistussäännöksessä.

Törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot olisivat rangaistavia vain ehdotettavan vieraslajirikosta koskevan rikoslain 48 luvun 4 g §:n 2 momentin mukaisesti. Pykälän 2 momentissa on kyse vastoin säännöksessä tarkoitettua lupaa tai hyväksynnän ehtoa tehdystä teosta, minkä johdosta rangaistavuus koskee vain toimijoita, joita koskee vieraslajiasetuksen mukaisesti erityinen huolellisuusvelvollisuus toimintansa lainmukaisuudesta. Voidaan myös pitää verraten selvänä, että rangaistusasteikon yläpää tulisi rikoslain yleisten rangaistuksen määräämistä ja mittaamista koskevien säännösten mukaisesti sovellettavaksi moitittavimpien tekojen kohdalla. Tällaisina voidaan pitää sellaisia tahallisia tekoja, jotka aiheuttavat säännöksessä tarkoitettua huomattavaa vahinkoa ympäristölle tai terveydelle.

Arvioinnissa on myös huomioitu, että vieraslajirikoksen tunnusmerkistöön sisältyy edellytys siitä, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Tunnusmerkistö edellyttää siten vähintään huomattavan vahingon abstraktia vaaraa, jolloin tunnusmerkistön täyttymisen kynnys on korkeammalla kuin esimerkiksi rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisessa ympäristön turmelemisessa. Ehdotettava kolmen vuoden enimmäisrangaistus ei myöskään vaikuta selvästi poikkeavalta suhteessa rikoslakiin jo sisältyvään, tuottamuksellisia rikoksia koskevaan sääntelyyn (esimerkiksi rikoslain 32 luvun 9 § tuottamuksellisesta rahanpesusta).

5.1.5 Direktiivin 3 artiklan 3 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisten velvoitteiden täytäntöönpano

Direktiivin 3 artiklan 3 kohtaan sisältyy niin sanottua kvalifioitua rikosta koskeva velvoite. Direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan mukaisesti kvalifioidusta rikoksesta tulee voida määrätä vankeusrangaistus, jonka enimmäiskesto on vähintään kahdeksan vuotta.

Mainittujen velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi ehdotetaan ympäristön tuhoamista koskevaa uutta rangaistussäännöstä, jonka enimmäisrangaistus olisi kahdeksan vuotta vankeutta. Ympäristön tuhoamista koskeva rangaistussäännös soveltuisi, jos rikoslain 48 luvun 2 (törkeä ympäristön turmeleminen), 4 g (vieraslajirikos) tai 5 a (törkeä luonnonsuojelurikos) §:ssä tarkoitetussa tahallisessa rikoksessa aiheutetaan ympäristön tuhoamista koskevassa pykälässä tarkoitettu erityisen vakava vahinko ympäristölle.

Ympäristön tuhoamista koskevan säännöksen johdosta esimerkiksi törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistön täyttävän tahallisen teon enimmäisrangaistus olisi kahdeksan vuotta vankeutta, jos myös erityisen vakavaa vahinkoa koskeva tunnusmerkki täyttyy.

Sääntelyratkaisu, jossa erillisessä rangaistussäännöksessä säädetään törkeää tekomuotoa ankarammasta rangaistusasteikosta, ei ole rikoslaissa tavanomainen. Osin vastaavalla tavalla on kuitenkin säädetty esimerkiksi rikoslain 34 a lukuun sisältyvässä terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevassa 2 §:ssä, jossa säädetään tietyistä rikoksista terroristisessa tarkoituksessa tehtynä ankarampi rangaistus kuin ilman sellaista tarkoitusta tehtynä. Lisäksi rikoslain sotilasrikoksia koskevassa 45 luvussa säädetään tiettyjen sota-aikana tapahtuvien rikosten kohdalla ankarammasta rangaistusasteikosta kuin mitä sovelletaan rikoksen tapahtuessa muulloin kuin sota-aikana.

Valmistelussa on arvioitu sääntelyvaihtoehtoa, jossa törkeän ympäristön turmelemisen ja törkeän luonnonsuojelurikoksen enimmäisrangaistuksi säädettäisiin kahdeksan vuotta vankeutta. Törkeää ympäristön turmelemista koskevan rikoslain 48 luvun 2 §:n 1 kohdan mukainen kvalifiointiperuste koskee sitä, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus tai muut seikat. Törkeää luonnonsuojelurikosta koskevan rikoslain 48 luvun 5 a §:n 1 kohdan mukainen kvalifiointiperuste koskee puolestaan sitä, että rikoksella aiheutetaan vakavaa vaaraa tai vahinkoa eliölajin, luonnonalueen tai muun luontoon kuuluvan kohteen säilymiselle ottaen huomioon rikoksen kohteena olevan eliölajin erityinen harvinaisuus tai uhanalaisuus taikka eliölajille, luonnonalueelle tai muulle luontoon kuuluvalle kohteelle aiheutetun vaaran tai vahingon pitkäaikaisuus tai laaja ulottuvuus. Molempiin pykäliin sisältyvät lisäksi kvalifiointiperusteet, jotka koskevat huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua ja rikoksen tekemistä erityisen suunnitelmallisesti.

Mainitun vaihtoehtoisen sääntelymallin johdosta sääntely ankaroituisi merkittävästi laajemmin kuin ehdotettavassa mallissa. Törkeää ympäristön turmelemista ja törkeää luonnonsuojelurikosta koskevat pykälät kattavat sekä tahalliset että törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot, jolloin kahdeksan vuoden enimmäisrangaistus tulisi koskemaan myös törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja. Direktiiviin ei sisälly konkreettista velvoitetta törkeästä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen enimmäisrangaistuksen vähimmäistasosta direktiivin 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen tekojen kohdalla. Vaikka rangaistusasteikon yläpää soveltuisi käytännössä kaikkein moitittavimpiin tekoihin, jollaisia ovat tahalliset teot, kahdeksan vuoden enimmäisrangaistusta, joka kattaisi myös törkeästä

huolimattomuudesta tehdyt teot, voidaan pitää suhteellisuusperiaatteen kannalta ongelmallisena rikoslain kokonaisuuden näkökulmasta.

Suhteellisuusperiaatteen näkökulmasta erityisen ongelmallisena mainittua sääntelyvaihtoehtoa voitaisiin pitää törkeän luonnonsuojelurikoksen kohdalla. Törkeän luonnonsuojelurikoksen enimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta, kun se törkeän ympäristön turmelemisen kohdalla on kuusi vuotta. Enimmäisrangaistuksen nostaminen neljästä kahdeksaan merkitsisi erittäin merkittävää rangaistusasteikon ankaroitumista erityisesti sen kattaessa myös törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot.

Lisäksi kahdeksan vuoden enimmäisrangaistus tulisi mainitun sääntelyvaihtoehdon myötä soveltumaan myös sellaisiin tekoihin, joissa toteutuu jompikumpi kahdesta muusta kvalifiointiperusteesta, joista säädetään törkeää ympäristön turmelemista ja törkeää luonnonsuojelurikosta koskevissa pykälissä. Direktiiviin sisältyvä velvoite kvalifioidusta rikoksesta ei sisällä muita kvalifioivia elementtejä siinä määritellyllä tavalla erityisen vakavan vahingon aiheuttamista koskevan seikan ohella.

On myös huomioitava ehdotettavaa vieraslajirikosta koskeva säännös. Vaihtoehtoisessa sääntelymallissa olisi kvalifioitua rikosta koskevien velvoitteiden täyttämiseksi harkittava (mahdollisesti tahallisiin tekoihin rajattuna) törkeää vieraslajirikosta koskevan pykälän säätämistä siten, että tällaisen pykälän enimmäisrangaistus olisi kahdeksan vuotta vankeutta. Tällöin olisi ratkaistava, olisiko perusteltua säätää törkeää tekotapaa koskevaan pykälään ainoaksi kvalifiointiperusteeksi direktiivin tarkoittamalla tavalla erityisen vahingon aiheuttaminen. Tällaista sääntelytapaa ei voi pitää tavanomaisena rikoslaissa. Vaihtoehtoisesti voitaisiin säätää esimerkiksi vastaavista kvalifiointiperusteista, joista säädetään rikoslain 48 luvun 2 §:n 2 ja 3 kohdissa. Tällöin erittäin ankara kahdeksan vuoden rangaistusuhka tulisi koskemaan myös sellaisia tekoja, joiden kohdalla direktiivi ei tähän velvoita.

5.1.6 Direktiivin 7 artiklan 3 kohdan mukaisten velvoitteiden täytäntöönpano

Ympäristörikosdirektiivin 7 artiklan 3 kohtaan sisältyvien, oikeushenkilölle määrättävän sakon enimmäismäärää koskevien velvoitteiden täytäntöönpanon valmistelua varten on tarkasteltu joidenkin Euroopan valtioiden oikeushenkilön rangaistusvastuuta tai hallinnollista vastuuta koskevia voimassa olevia säännöksiä. Seuraavassa esitetään mainitun tarkastelun johtopäätökset. On huomattava, että asiaa koskevien ympäristörikosdirektiivin ja pakoterikosdirektiivin velvoitteiden sekä oletettavasti myös vielä neuvoteltavana olevien muiden direktiiviehdotusten tulevien velvoitteiden täytäntöönpanemisen voidaan arvioida edellyttävän oikeushenkilölle määrättävää sakkoa koskevan sääntelyn muuttamista osassa tarkastelluista valtioista.

5.1.6.1 Yleisiä lähtökohtia

Oikeushenkilön sanktiovastuu voi olla luonteeltaan rikosoikeudellista tai hallinto-oikeudellista. Klassisen mannermaisen rikosoikeuden alueella on pyritty pitämään kiinni rikosoikeudellisista peruslähtökohdista, kuten oikeushenkilön kyvyttömyydestä syyllistyä rikokseen, jolloin on voitu päätyä hallinnolliseen sanktiovastuuseen (esimerkiksi Italia ja Saksa). Oikeushenkilön rangaistusvastuusta tai hallinnollisesta sanktiovastuusta on useissa Euroopan maissa säädetty vasta 2000-luvulla (esimerkiksi Italia 2001, Viro 2002, Itävalta 2005, Latvia 2005, Romania 2006, Espanja 2010, Tšekki 2012, Slovakia 2016).

Omaksuttaessa oikeushenkilön rikosoikeudellinen vastuu on saatettu luopua lähtökohdasta, jonka mukaan vain luonnollinen henkilö voi syyllistyä rikokseen. Vaihtoehtoisesti on voitu

perinteisistä lähtökohdista lievemmin joustaen lähteä Suomen tavoin siitä, että rikoksen tekijänä tulee kyseeseen vain luonnollinen henkilö, mutta oikeushenkilöä voidaan rangaista luonnollisen henkilön sen toiminnassa tekemästä rikoksesta.

Oikeushenkilön sanktiovastuun viime vuosikymmenten aikana tapahtuneen omaksumisen yhtenä merkittävänä perusteena jäsenvaltioissa on ollut EU-oikeus. EU-oikeudessa on ensin hallinnollisessa sanktio-oikeudessa (mm. kilpailuoikeus) ja myöhemmin rikosoikeudessa asetettu velvoitteita oikeushenkilöiden sanktiointiin.

EU:n sanktio-oikeudessa lähtökohtana on ollut mahdollisuus hyödyntää joko oikeushenkilön hallinnollista sanktiovastuuta tai rikosoikeudellista vastuuta, ja sanktioiden on edellytetty olevan tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia. Uusimmassa vaiheessa on asetettu velvoite säätää sanktioinnin enimmäistasolle joko prosenttiosuuteen liikevaihdosta perustuva tai euromääräinen vähimmäistaso.

5.1.6.2 Sääntelyrakenne

Oikeushenkilön sanktiovastuusta on voitu säätää erityisessä sitä koskevassa laissa (mm. Italia, Itävalta, Saksa, Slovakia, Tšekki) tai rikoslaissa (mm. Espanja, Latvia, Romania, Ruotsi, Tanska ja Norja). Oikeushenkilön sanktiovastuun aineellisen puolen lisäksi on saatettu laajemmin tai suppeammin säännellä sanktiovastuun toteuttamiseen liittyvistä prosessuaalisista kysymyksistä.

Oikeushenkilön sanktiovastuun aineellisista edellytyksistä on Euroopan valtioissa säädetty ainakin jossain määrin vaihtelevin tavoin. Tämä koskee ensinnäkin sitä, minkälaiset oikeushenkilöt tai oikeudellista toimintakykyä omaavat toimijat voivat olla sanktiovastuun kohteina. Erityiskysymys koskee sitä, mikä on julkisoikeudellisten oikeushenkilöiden asema.

Edelleen on voitu säännellä oikeushenkilön vastuukykyisyyden alkamista ja päättymistä koskevia kysymyksiä sekä konserneja, fuusioita ja seuraantoja koskevia kysymyksiä. Sääntelykohteena on niin ikään se, minkälaiseen luonnollisen henkilön rikolliseen tekoon yhteisövastuu kiinnittyy, ja prosessuaalisista edellytyksistä se, missä laajuudessa rikollinen teko on tullut todentaa ja siitä saattaa vastuuseen. Edelleen on vaihtelevin tavoin säännelty sitä, minkälainen yhteys rikoksella tulee olla oikeushenkilöön. Vielä monella tavoin on säännelty sitä, miten muotoillaan jonkinlainen yhteisön vastuuta tällaisesta teosta koskeva edellytysjoukko.

Kansainvälisissä yleissopimuksissa ja EU:n instrumenteissa on ollut perussäännös oikeushenkilön sanktiovastuusta. Näiden säännösten voidaan olettaa toimineen osalle maita jonkinlaisina esikuvina oikeushenkilön sanktiovastuusta säädettäessä.

5.1.6.3 Oikeushenkilöille määrättävät seuraamukset

Oikeushenkilöille määrättävissä olevien seuraamusten osalta useissa tarkastelluissa Euroopan maissa on käytössä sakkoseuraamus. Monissa maissa tuomioistuimella on käytettävissä useampia seuraamuksia, joista toiset voivat olla selvemmin sanktioluonteisia, toiset pikemmin turvaamistoimenpiteen luonteisia. Tässä yhteydessä ei ole arvioitu yksityiskohtaisemmin tarvetta ottaa käyttöön muita seuraamuksia, vaan on käsitelty ainoastaan sakkoseuraamusta.

Yhteisösakonkin osalta ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä on tarkasteltu vain yhteisösakon enimmäismäärää lainsäädännöllisenä kysymyksenä. Vaikka tarkastelu keskittyy erityisesti yhteisösakon enimmäismäärään eikä yhteisösakon määräämiseen,

yhteisösakon enimmäismäärää koskevat kysymykset eivät ole täysin erotettavissa mittaamiskysymyksistä.

Useissa tarkastelluissa Euroopan maissa on lainsäädännössä vahvistettu yhteisösakon enimmäismäärää koskeva määräys tai ainakin kriteerit, joiden perusteella sakon enimmäismäärä on todettavissa. Aivan kaikissa maissa tällaista enimmäismääräsääntelyä ei kuitenkaan ole. Sellaista ei ole esimerkiksi Suomelle rikoslainsäädännöllisissä kysymyksissä keskeisissä verrokkimaissa Norjassa ja Tanskassa.

Useissa tarkastelluissa maissa on säännöksiä yhteisösakon mittaamisesta tai ainakin sakkorangaistusta koskevia, myös yhteisösakkoon sovellettavissa olevia mittaamissäännöksiä (Tanska). Useissa maissa yhteisösakon mittaamisperusteiksi todetaan menettelyn moitittavuus ja oikeushenkilön taloudellinen kantokyky. Siinä, mitä ja kuinka yksityiskohtaisesti niistä säädetään sekä millaisia lainsäädäntöteknisiä ratkaisuja on omaksuttu, vallitsee huomattavia eroja. Monissa maissa yhteisösakon mittaamisperusteiksi säädetään muitakin kuin menettelyn moitittavuuteen liittyviä seikkoja, kuten oikeushenkilön rikoksen teon jälkeinen toiminta seurausten poistamiseksi tai vähentämiseksi sekä uusien rikosten ehkäisemiseksi.

Eräissä maissa on säädetty yleinen yhteisösakon enimmäismäärä, kuten Virossa vuonna 2023 toteutetun korotuksen jälkeen 40 000 000 euroa (aiemmin 16 000 000 euroa). Saksassa hallinnollisen yhteisösakon yleinen enimmäismäärä on säädetty erikseen tahallisten rikosten (10 000 000 euroa) ja tuottamuksellisten rikosten osalta (5 000 000 euroa).

Monissa maissa yhteisösakon enimmäismäärä riippuu rikostyypin vakavuudesta ja oikeushenkilön maksukyvystä siten, että rikostyypin enimmäisrangaistus muodostuu vakavuustason ja varallisuusaseman kertolaskulla eräänlaisen päiväsakkomallin mukaisesti. Tyypillisesti vakavuustasoja on noin viisi, ja ne on voitu ilmaista päiväsakoissa, kun taas oikeushenkilön maksukykyä kuvaavassa luvussa voi pienimmän ja suurimman maksukyvyn kertoimessa olla tuhatkertainen ero.

Esimerkiksi Itävallassa rikostyypit on säädetyn enimmäisrangaistuksen mukaan jaettu kahdeksaan vakavuusluokkaan, jotka ilmaistaan päiväsakkoina. Jos rikoksesta on säädetty elinkautinen tai vähintään 20 vuoden enimmäisrangaistus, päiväsakkojen (ps) enimmäismäärä on 180; jos rikoksesta on säädetty enintään 15 vuoden vankeusrangaistus, päiväsakkojen enimmäislukumäärä on 155; jos enintään 10 vuotta, 130 ps; jos enintään 5 vuotta, 100 ps; jos enintään 3 vuotta, 85 ps; jos enintään 2 vuotta 70 ps; jos enintään 1 vuosi, 55 ps ja muissa tapauksissa enintään 40 ps. Ankarimman vakavuustason rikoksesta voi siis seurata enimmillään 180 päiväsakkoa.

Yksittäisen päiväsakon rahamäärän asteikko on Itävallassa 50–30 000 euroa. Päiväsakon rahamäärä määräytyy yhteisön tuottavuuden (Ertragslage) mukaan ottaen huomioon sen muu taloudellinen suorituskyky. Päiväsakon rahamäärä vastaa lähtökohtaisesti 1/360 yhteisön vuosittaisesta tuottavuudesta, mutta näin saatu rahamäärä voidaan ylittää tai alittaa kolmanneksella rahamäärän ollessa kuitenkin vähintään 50 ja enintään 30 000 euroa. Ankarin korkeimman vakavuusluokan rikoksesta taloudellisesti vahvimman tason yhteisölle määrättävissä oleva yhteisösakko on siten 180 ps x 30 000 euroa = 5,6 miljoonaa euroa.

Vastaavan kaltaisia järjestelmiä on muun muassa Espanjassa, Italiassa (1-1000 ps x 258-1549 euroa = enintään 1 549 000 e), Latviassa (4 vakavuustasoa, vakavimmalla tasolla 30-100 000 minimikuukausipalkkaa (740 e) = 7,4 me), Romaniassa (5 vakavuustasoa, 30-600 ps x 20-1000 e = enintään 600 000 e) ja Tšekin tasavallassa (20-730 ps x 40 – 80 000 euroa = enintään 58 000 000 e).

Monissa maissa on yhteisösakon yleisen enimmäismäärän ja/tai sen määräytymiskriteerien ohella lisäksi rikoslain erityisessä osassa rikostyyppikohtaisia yhteisösakon asteikkoja tai määräytymiskriteereitä. Esimerkiksi Italiassa on lukuisia rikoslain erityisessä osassa säädettyjä oikeushenkilölle määrättävissä olevan sakon asteikkoja lievimmillään 1–200 ps ja ankarimmillaan 1–1000 ps. Virossa on rikoslain erityisessä osassa noin 30 yhteisösakon erityistä asteikkoa, joissa enimmäismäärät vaihtelevat 960 euron ja 400 000 euron välillä.

Prosenttiosuus yhteisön liikevaihdosta ei muodosta missään edellä mainituista maista sellaisenaan yhteisösakon enimmäismäärää tai sen perustavaa kriteeriä ainakaan oikeushenkilön rikosoikeudellisen sakkovastuun sääntelyssä. Tällaista mallia ei siten ole pidetty perusteltuna tai parhaana vaihtoehtona sellaisessa tilanteessa, jossa yhteisövastuuta koskeva sääntelymalli on voitu valita ”puhtaalta pöydältä”. Maat, joissa on hyödynnetty oikeushenkilön hallinnollista sanktiovastuuta ovat voineet olla osin toisenlaisessa tilanteessa, sillä EU:ssa on hyödynnetty liikevaihtoperustaisia hallinnollisen vastuun sääntelyitä esimerkiksi kilpailuoikeudessa ja arvopaperimarkkinaoikeudessa.

Vaikka liikevaihtoa ei kerrotuin tavoin ole hyödynnetty yhteisösakon yleisen enimmäismäärän määrittäjänä, sillä on merkitystä yhteisön taloudellisen kantokyvyn määrittämisessä, joko päiväsakkomallin puitteissa päiväsakon rahamäärän määrittämisessä tai väljemmin rangaistuksen määrää koskevien yleisten kriteerien perusteella. Tyypillinen rooli liikevaihdolla on merkittävä mutta ei yksinomainen liiketoimintaa harjoittavien yhteisöjen taloudellista kantokykyä määritettäessä.

Prosenttiosuutta liikevaihdosta on hyödynnetty yhteisösakon enimmäismääränkin määrittäjänä täydentävänä sääntelynä säädettäessä yksittäisiä rikostyyppejä koskevia erityisiä yhteisösakon enimmäismäärän määritystapoja. Näin on tehty Virossa, jossa rikoslain 44 §:n 9 momentissa viitataan tällaiseen sääntelymahdollisuuteen. Sitä toteuttaen Viron rikoslain erityisessä osassa on säädetty prosenttiosuutta liikevaihdosta yhteisösakon enimmäismäärän määrittämisessä hyödyntävänä perusteena markkinoiden väärinkäyttöä (398 §) ja vapaata kilpailua haittaavia sopimuksia, päätöksiä ja yhteistoimintaa koskevissa rangaistussäännöksissä (400 §). Toisin sanoen kyse on tekotyypeistä, joista EU-oikeudessa on velvoitettu säätämään vastaavin perustein määräytyvä seuraamus ja joista Suomessa säädetään hallinnollinen sakkoseuraamus laissa Finanssivalvonnasta (878/2008) ja kilpailulaissa (948/2011).

5.2 Muiden jäsenvaltioiden direktiivin täytäntöönpanemiseksi suunnittelemat tai toteuttamat keinot

Hallituksen esityksen valmistelun aikana ei ole ollut saatavilla yksilöityä tietoa muiden jäsenvaltioiden direktiivin täytäntöönpanoa koskevista lainsäädäntösuunnitelmista. Direktiivin säännösten mukaisesti myös muiden jäsenvaltioiden on direktiivin täytäntöönpanon määräaikaan (21.5.2026) mennessä huolehdittava siitä, että niiden rikoslainsäädännöt täyttävät yhteiset rikosoikeudelliset vähimmäisvelvoitteet sekä niihin liittyvät direktiivissä asetetut muut velvoitteet.

6 Lausuntopalaute

7 Säännöskohtaiset perustelut

7.1 Rikoslaki

1 luku Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

7 §. *Kansainvälinen rikos.* Pykälän 3 momentin mukaisesti Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta tiettyihin Suomen ulkopuolella tehtyihin rikoksiin. Momentin 4 kohdan mukaisesti näin tehdään, kun kyseessä on 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2–9 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa taikka 3, 6, 10 tai 12 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehty väärennys ja törkeä väärennys. Rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momenttiin ehdotettavan muutoksen johdosta mainitun säännöksen kohtanumerointi muuttuisi, minkä johdosta vastaava muutos tehtäisiin 1 luvun 7 §:n 3 momenttiin, jossa viitataan nykyisin 2 §:n 1 momentin 2–9 kohtaan. Ehdotuksen myötä momentissa viitattaisiin 2 §:n 1 momentin 2–10 kohtaan.

8 luku Vanhentumisesta

1 §. *Syyteoikeuden vanhentuminen.* Syyteoikeuden vanhentumista koskevan rikoslain 8 luvun 1 §:n *4 momenttia* muutettaisiin. Mainitun momentin mukaan ympäristön turmelemisen, luonnonsuojelurikoksen ja rakennussuojelurikoksen vanhentumisaika on kymmenen vuotta. Lisäksi momentissa säädetään, että merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetun, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdyn ympäristön turmelemisen, törkeän ympäristön turmelemisen, ympäristörikkomuksen ja tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen vanhentumisaika on kolme vuotta.

Pykälän 4 momenttia ehdotetaan ensinnäkin muutettavaksi siten, että erityinen kymmenen vuoden vanhentumisaika koskisi myös ehdotettavaa uutta jäterikosta. Asiaa koskevaan virkkeeseen lisättäisiin siten viittaus jäterikokseen.

Lisäksi 4 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että virkkeeseen, jossa säädetään merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetun, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdyn ympäristön turmelemisen, törkeän ympäristön turmelemisen, ympäristörikkomuksen ja tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen vanhentumisajaksi kolme vuotta, lisättäisiin viittaus ympäristön tuhoamiseen, josta säädettäisiin rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä. Muutoksen johdosta myös ympäristön tuhoamisen syyteoikeuden vanhentumisaika olisi kolme vuotta silloin, kun on kyseessä sellainen ympäristön tuhoaminen, jossa päästetään ainetta ympäristöön merenkulun ympäristönsuojelulain vastaisesti ja joka tehdään ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä. Mainittu kolmen vuoden erityinen vanhentumisaika koskisi vain 4 momentissa tarkoitettuja rikoksia, ja muilta osin soveltuisi pykälän 2 momentin 2 kohta.

Ehdotettavat muutokset eivät välittömästi seuraa ympäristörikosdirektiivin velvoitteista. Muutokset perustuvat siihen, että esitykseen sisältyvät ehdotukset uusista jäterikosta ja ympäristön tuhoamista koskevista rangaistussäännöksistä ja niiden osalta olisi tehtävä tarvittavat muutokset myös rikoslain syyteoikeuden vanhentumista koskeviin säännöksiin.

9 luku Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

5 §. *Yhteisösakko.* Rikoslain 9 luvun 5 §:n säännöstä yhteisösakosta muutettaisiin. Säännöksessä säädetään nykyisin, että yhteisösakko tuomitaan määräeuroin ja että alin yhteisösakon

rahamäärä on 850 ja ylin 850 000 euroa. Yhteisösakon enimmäismäärää muutettaisiin erittäin merkittävästi ympäristörikosdirektiivin ja muiden uusimpien rikosoikeudellisten direktiivien oikeushenkilön vastuuta koskevien sääntelyvelvoitteiden toteuttamiseksi.

Yhteisösakon tulee voida soveltua erilaisiin oikeushenkilöihin. Oikeushenkilöiden taloudellinen asema vaihtelee taloudelliselta kantokyvyltään varsin vaatimattomista oikeushenkilöistä taloudelliselta suorituskyvyltään erittäin vahvoihin oikeushenkilöihin. Tämän vuoksi on perusteltua muuttaa sääntelyä rakenteellisesti ja säätää yleinen oikeushenkilöiden yhteisösakon perusasteikko (1 momentti) ja lisäksi erittäin suuria oikeushenkilöitä koskeva huomattavasti ankarampi asteikko (uusi 2 momentti). Lisäksi pykälässä määriteltäisiin uudessa 2 momentissa käytetyt käsitteet erittäin suuri oikeushenkilö (3 momentti) ja oikeushenkilön maailmanlaajuinen liikevaihto (4 momentti). Sen, johdosta, että pykälään lisättäisiin mainitut momentit, pykälän nykyinen 2 momentti siirtyisi uudeksi 5 momentiksi.

Euroopan unionin rikosoikeudellisissa direktiiveissä erittäin korkeiden yhteisösakkojen piirissä on rikoksia, joista enimmäisrangaistukseksi luonnolliselle henkilölle tulee olla säädettynä vankeutta eikä tätä ole aina rajattu rikoksiin, joista tulee enimmäisrangaistukseksi säätää vähintään esimerkiksi 3 tai 5 vuotta vankeutta. Eräissä direktiiveissä kysymykseen tulevat yhteisösyyllisyyden muodon osalta sekä samastamistilanteet että muut tilanteet. Tässä tilanteessa ankarien yhteisösakkojen aluetta ei ole tarkoituksenmukaista pyrkiä rajaamaan muulla tavalla kuin säätämällä eri yhteisösakon asteikot yhtäältä perustilanteita ja toisaalta taloudelliselta asemaltaan erittäin vahvoja oikeushenkilöitä silmällä pitäen. Mainitut muut seikat voidaan ottaa huomioon yhteisösakon mittaamisessa.

Uusi rikoslain 9 luvun 5 §:n sääntely olisi soveltamisalaltaan yleinen ja korvaisi näin ollen paitsi pykälän aiemman sisällön, myös pakoterikosdirektiivin toimeenpanon osana säädetyn rikoslain 46 luvun 13 §:n säännöksen.

Rikoslain 9 luvun 5 §:n *ensimmäisessä momentissa* säädettäisiin, että yhteisösakko tuomitaan määräeuroin. Momentissa säädettäisiin lisäksi yhteisösakon perusasteikosta, jonka alin rahamäärä olisi 2 000 ja ylin rahamäärä 3 000 000 euroa. Perusasteikon soveltamisalan piirissä olisivat kaikenlaiset rikoslain 9 luvun 1 §:ssä mainitut oikeushenkilöt riippumatta siitä, harjoittavatko ne elinkeinotoimintaa ja onko niillä esimerkiksi liikevaihtoa. Oikeushenkilö voi olla myös julkisoikeudellinen yhteisö. Rikoslain 9 luvun 1 §:n 2 momentista ilmenevin tavoin oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä ei kuitenkaan sovelleta julkisen vallan käytössä tehtyyn rikokseen.

Yhteisösakon alin määrä korotettaisiin nykyisestä 850 eurosta 2 000 euroon eli hieman yli kaksinkertaiseksi. Ensimmäisen momentin perusasteikon mukainen yhteisösakon enimmäismäärä, 3 000 000 euroa, olisi runsaat kolminkertainen verrattuna nykyisen asteikon enimmäismäärään 850 000 euroon. Kysymyksessä olisi siis asteikko, joka koskee muita kuin pykälän toisessa momentissa tarkoitettuja taloudelliselta asemaltaan erittäin vahvojen oikeushenkilöiden yhteisösakkojen enimmäismäärää.

Pykälän *uudessa toisessa momentissa* ehdotetaan säädettäväksi, että jos oikeushenkilö, jonka toiminnassa rikos on tehty, on erittäin suuri, yhteisösakon alin rahamäärä on 15 000 euroa ja ylin rahamäärä 40 000 000 euroa, kuitenkin enintään viisi prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai muusta vastaavasta tuotosta yhteisösakon määräämistä edeltäneellä tilikaudella. Tällä sääntelyllä toimeenpantaisiin ympäristörikosdirektiivin ja eräissä muissakin uudemmissa rikosoikeudellisissa direktiiveissä asetetut velvoitteet, jotka koskevat yhteisösakon enimmäismäärää taloudellisilta voimavaroiltaan erittäin vahvoille oikeushenkilöille.

Tällaiselle erittäin suurena pidettävälle oikeushenkilölle määrättävän yhteisösakon vähimmäismäärä olisi 15 000 euroa ja enimmäismäärä 40 000 000 euroa. Yhteisösakon enimmäismäärä saisi toisaalta kuitenkin olla enintään viisi prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai muusta vastaavasta tuotosta yhteisösakon määräämistä edeltäneellä tilikaudella. Yhteisösakon enimmäismäärä määräytyisi yksittäistapauksessa ensiksi täyttyvän kriteerin mukaan. Kun 40 000 000 euroa on 5 % 800 000 000:sta eurosta, tämä merkitsee sitä, että käytännössä oikeushenkilön maailmanlaajuisen liikevaihdon ylittäessä 800 000 000 euroa oikeushenkilölle määrättävissä olevan yhteisösakon enimmäismäärä pysyisi 40 000 000 eurossa.

Liikevaihdolla tarkoitettaisiin samaa kuin kirjanpitolaissa. Liikevaihdon yleinen määritelmä sisältyy kirjanpitolain 4 luvun 1 §:n 1 momenttiin, jonka mukaan liikevaihtoon luetaan tuotteiden ja palveluiden myynnistä saadut tuotot, joista on vähennetty myönnetyt alennukset sekä arvonlisävero ja muut välittömästi myynnin määrään perustuvat verot, jollei tässä pykälässä tai muualla laissa toisin säädetä. Kirjanpitolautakunta on lausunnoillaan täsmentänyt käsitteen tulkintaa. Oikeushenkilön tilinpäätöksessä voidaan operoida muilla tuotto- tai tulokäsitteillä kuin liikevaihdolla. Näin voi olla esimerkiksi pankkien ja vakuutusyhtiöiden osalta. Pykälän 2 ja 3 momentissa säädetään erikseen vakuutusyhtiöiden ja pankkien liikevaihdon käsitteistä. Pykälän toisen momentin mukaan vakuutusyhtiölain 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetussa vakuutusyhtiössä liikevaihto määritetään vakuutusyritysten tilinpäätöksistä ja konsolidoiduista tilinpäätöksistä annetun neuvoston direktiivin 91/674/ETY 35 ja 66 artiklan mukaisesti, jollei muussa laissa toisin säädetä. Pykälän kolmannen momentin mukaan luottolaitostoiminnasta annetun lain 1 luvun 7 §:ssä tarkoitetussa luottolaitoksessa liikevaihto määritellään pankkien ja muiden rahoituslaitosten tilinpäätöksestä ja konsolidoidusta tilinpäätöksestä annetun neuvoston direktiivin 86/635/ETY 43 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaisesti, jollei muussa laissa toisin säädetä.

Liikevaihtoa arvioitaisiin lähtökohtaisesti yhteisön tilinpäätöstä koskevien tietojen ja asiakirjojen perusteella. Mikäli nämä tiedot eivät olisi luotettavia, voidaan liikevaihdon määrittämisessä hyödyntää muuta selvitystä. Liikevaihdossa olisi kysymys oikeushenkilön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta. Käsite maailmanlaajuinen liikevaihto on määritelty pykälän 4 momentissa.

Liikevaihdon ohella kysymykseen tulee muu vastaava tuotto. Oikeushenkilöllä ei välttämättä ole liikevaihtoa ainakaan kirjanpidollisena yksikkönä, vaikka sillä olisikin tuloja ja tuottoja. Jos niitä ei edellä todetun mukaisesti ole pidettävä liikevaihtona, ne voivat olla liikevaihtoa vastaavaa tuottoa.

Direktiivi mahdollistaa valinnan sen välillä, lasketaanko prosenttiosuus rikosta edeltäneen vai yhteisösakon määräämistä edeltäneen tilikauden perusteella. Toisen ja neljännen momentin mukaan ratkaiseva olisi tässä suhteessa yhteisösakon määräämistä edeltänyt tilikausi.

Erittäin suurella oikeushenkilöllä tarkoitettaisiin pykälän *kolmannen momentin* mukaan kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 4 c §:n 1 momentissa tarkoitettua suuryritystä ja siihen taloudelliselta asemaltaan rinnastuvaa muuta oikeushenkilöä.

Kirjanpitolain 1 luvun oikeushenkilön kirjanpitovelvollisuutta koskevan 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan kirjanpitovelvollisia ovat avoin yhtiö, kommandiittiyhtiö, osakeyhtiö, osuuskunta, yhdistys, säätiö ja muu yksityisoikeudellinen oikeushenkilö. Ehdotettavassa rikoslain 9 luvun 5 §:n 2 momentissa viitatun kirjanpitolain 1 luvun 4 c §:n 1 momentin mukaan suuryrityksellä tarkoitetaan kirjanpitolaissa kirjanpitovelvollista, jolla sekä päättyneellä että sitä välittömästi edeltäneellä tilikaudella ylittyy vähintään kaksi seuraavista kolmesta raja-arvosta

tilinpäätöspäivänä: 1) taseen loppusumma 25 000 000 euroa; 2) liikevaihto 50 000 000 euroa; 3) tilikauden aikana palveluksessa keskimäärin 250 henkilöä. Kysymykseen tulevat ennen kaikkea erittäin suuret elinkeino- ja liiketoimintaa harjoittavat yhtiöt. Ne voivat olla puhtaasti yksityisen sektorin yhtiöitä tai valtio-omisteisia. Myös suuri säätiö voi täyttää edellä todetut edellytykset.

Erittäin suurena oikeushenkilönä pidettäisiin myös taloudelliselta asemaltaan suuryritykseen rinnastuvaa muuta oikeushenkilöä. Rinnastettavuus tarkoittaa, että oikeushenkilön taseen loppusumma, tulot ja palveluksessa olevien henkilöiden lukumäärä ovat samaa luokkaa kuin kirjanpitolain 4 c luvun 1 momentin mukaan suuryrityksellä. Tällaisena tulisivat kysymykseen ennen kaikkea taloudellisesti vahvat julkisoikeudelliset oikeushenkilöt, esimerkiksi suuret kunnat.

Oikeushenkilön tulisi täyttää erittäin suurta oikeushenkilöä koskevat edellytykset silloin, kun rikos tehtiin sen toiminnassa. Kirjanpitolain 1 luvun 4 c §:n säännöksestä ilmenee, että siinä mainittuja kriteereitä arvioidaan kahden tilikauden eli päättyneen ja sitä välittömästi edeltäneen tilikauden perusteella. Luettuna yhdessä rikoslain 9 luvun 5 §:n toisen momentin rikoksen tekohetkeä koskevan edellytyksen kanssa kyse on siis rikoksen tekemistä edeltäneistä tilikausista. Rikoksen tekemisellä tarkoitettaisiin rikollista toimintaa, jonka päättymistä edeltäneistä tilikausista olisi kysymys.

Sillä, yltääkö oikeushenkilö yksittäistapauksessa suuryrityksen kriteereihin, jolloin sovelletaan 2 momentin asteikkoa, vai jääkö se jonkin verran niiden alle, jolloin 1 momentin perusasteikko jää sovellettavaksi, ei ole ratkaisevaa merkitystä. Näin on ottaen huomioon, että perusasteikonkin enimmäismäärä on korkea ja se on osin päällekkäinen erittäin suurten oikeushenkilöiden yhteisösakkoasteikon kanssa. Perusasteikon enimmäismäärä 3 000 000 euroa ylittää 5 % suuryrityksen yhtenä kriteerinä olevasta 50 000 000 euron liikevaihdosta (5 % x 50 000 000 euroa = 2 500 000 euroa).

Pykälän *neljännen momentin* mukaan maailmanlaajuisella liikevaihdolla tarkoitetaan liikevaihtoa, joka ilmenee oikeushenkilön ennen yhteisösakon määräämistä viimeksi laatiman tilinpäätöksen tuloslaskelmasta tai, jos oikeushenkilöllä on määräysvalta toisessa oikeushenkilössä, ensiksi mainitun oikeushenkilön konserninsa emoyrityksenä ennen yhteisösakon määräämistä viimeksi laatiman konsernitilinpäätöksen konsernituloslaskelmasta. Jos oikeushenkilö ei ole ollut velvollinen laatimaan konsernitilinpäätöstä tilikaudeltaan, joka on viimeksi päättynyt ennen yhteisösakon määräämistä, maailmanlaajuisella liikevaihdolla tarkoitetaan oikeushenkilön ja sen määräysvallassa olleiden muiden oikeushenkilöiden yhteenlaskettua liikevaihtoa tuolta tilikaudelta.

Oikeushenkilön määräysvaltaa suhteessa muihin oikeushenkilöihin tarkastellaan kirjanpitolain 1 luvun 5 §:n mukaisesti. Kyseinen määritelmä kattaa myös välillisen määräysvallan käyttämisen, minkä seurauksena yhteenlasketun liikevaihdon piiriin kuuluisi sekä oikeushenkilön välittömässä että välillisessä määräysvallassa olevat oikeushenkilöt.

On mahdollista, ettei määräysvaltatilanteesta huolimatta emoyrityksenä oleva oikeushenkilö ole velvollinen laatimaan konsernitilinpäätöstä. Näistä poikkeuksista säädetään kirjanpitolain 6 luvussa. Näin on muun muassa silloin, kun emoyritys itse on toisen oikeushenkilön määräysvallassa. Koska viimeksi mainittu ”ylempi” oikeushenkilö (so. kirjanpitolain 1 luvun 10 §:n tarkoittama ”perimmäinen emoyritys”) on itse määräysvallan käyttäjänä velvollinen laatimaan konsernintilinpäätöksen, sallii laki helpotuksena sen, että ”alemman” emoyrityksen ei ole tarpeen laatimaan konsernitilinpäätöstä omassa ”suppeammasta” konsernistaan.

Tällaista ”alempaa” emoyritystä varten on yhteisösakon enimmäismäärän määrittämiseksi tarpeen 4 momentin 2 virkkeen erityssäännös, jonka nojalla määräysvallassa olevien oikeushenkilöiden erillistilinpäätösten mukaiset liikevaihdot laskettaisiin yhteen alemman emoyrityksen oman liikevaihdon kanssa. Koska näin meneteltäessä ei tule tehtäväksi oikeushenkilöiden keskinäisten liiketoimien mukaisia eliminointeja maailmanlaajuista liikevaihtoa määriteltäessä, päädytään lähtökohtaisesti suurempaan summaan kuin mikä ilmenisi konsernituloslaskelmasta. Tämä ero voidaan kuitenkin ottaa huomioon määrättäessä seuraamusta yksittäistapauksessa.

Pykälän *viidenneksi momentiksi* siirtyisi nykyinen 2 momentti, joka koskee yhteisösakon määrää yhteisösakon ollessa tuomioesityksen kohteena. Mainittuun momenttiin ei tehtäisi sisällöllisiä muutoksia.

Rikoslain 9 luvun 5 §:ssä säädettäisiin vain yhteisösakon asteikosta. Yhteisösakon mittaaminen tapahtuisi sekä 1 momentin perusasteikon ja että uuden 2 momentin erittäin suuria oikeushenkilöitä koskevan asteikon puitteissa luvun 6 §:n mittaamisperusteiden perusteella. Tuohon pykälään ei tässä yhteydessä esitettäisi muutoksia. Rikoslain 9 luvun 6 §:n 1 momentin yhteisösakon mittaamista koskevan yleissäännöksen mukaan yhteisösakon rahamäärä vahvistetaan oikeushenkilön 2 §:ssä tarkoitetun laiminlyönnin laadun ja laajuuden tai johdon osuuden sekä oikeushenkilön taloudellisen aseman mukaan. Yleissäännöksessä kuvatuista yhteisösakon mittaamisen tekijöistä säädetään lähemmin seuraavissa momenteissa. Rikoslain 9 luvun 6 §:n toisen momentin mukaan laiminlyönnin ja johdon osuuden merkitystä arvioitaessa otetaan huomioon tehdyn rikoksen laji ja vakavuus, rikollisen toiminnan laajuus, tekijän asema oikeushenkilön toimielimissä, se, osoittaako oikeushenkilön velvollisuuksien rikkominen piittaamattomuutta lain säännöksistä tai viranomaisten määräyksistä, sekä muualla laissa säädetyt rangaistuksen mittaamisperusteet. Pykälän kolmannen momentin mukaan taloudellista asemaa arvioitaessa otetaan huomioon oikeushenkilön koko, vakavaraisuus, toiminnan taloudellinen tulos sekä muut oikeushenkilön talouden arvioimiseen olennaisesti vaikuttavat seikat. Sääntelyn sisältöä on lähemmin selvitetty pykälän esitöissä (HE 95/1993 vp, 39–44).

Koska uudistuksessa korotetaan yhteisösakon enimmäismäärää, tällä on korottavaa vaikutusta myös yhteisösakon mittaamista koskevaan oikeuskäytäntöön. Näin on erityisesti suuryritysten kohdalla, joita koskeva yhteisösakon enimmäismäärä nousee erittäin merkittävästi.

Rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettavat muutokset perustuvat osin ympäristörikosdirektiivin 7 artiklan 1 ja 3 kohtiin sisältyviin velvoitteisiin, jotka täytäntöönpantaisiin mainituilla ehdotuksilla. Mainittujen direktiivin säännösten ja myös ehdotettavien lakimuutosten kannalta merkityksellisiä ovat lisäksi erityisesti ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappaleet 35 ja 36. Direktiivin velvoitteet koskevat siinä tarkoitettuja rikoksia. Näin ollen se, että velvoitteet täytäntöönpantaisiin yleisesti kaikkia niitä rikoksia koskevana, joihin oikeushenkilön rangaistusvastuu soveltuu, perustuu asian kansalliseen arviointiin. Asiaa tarkastellaan jaksossa 4.1.1.4.

15 luku Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

10 §. *Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen.* Pykälässä säädetään rangaistavaksi törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen. Pykälän 1 momentin nojalla rangaistaan muun muassa sitä, joka tietää törkeän ympäristön turmelemisen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu.

Momenttiin lisättäisiin rangaistavaksi säädettäväksi ehdotettava ympäristön tuhoaminen pykälässä tarkoitetuksi törkeäksi rikokseksi, jonka ilmoittamatta jättämisestä voitaisiin tuomita rangaistukseen.

Ehdotettava muutos ei välittömästi seuraa ympäristörikosdirektiivin velvoitteista. Muutos perustuu siihen, että esitykseen sisältyy ehdotus uudesta ympäristön tuhoamista koskevasta rangaistussäännöksestä, johon liittyen mainittua lakimuutosta voidaan pitää perusteltuna.

34 a luku Terroristisista rikoksista

2 §. *Terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset.* Pykälän 1 momentissa luetellaan rikokset, joista tuomitaan terroristisessa tarkoituksessa tehtynä ankarampi rangaistus kuin tuomitaan ilman sellaista tarkoitusta tehtynä. Momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 kohta, jossa säädettäisiin terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen rangaistusasteikoksi vähintään yksi ja enintään kymmenen vuotta vankeutta. Muutoksen myötä momentin nykyiset 6–9 kohdat siirtyisivät 7–10 kohdiksi.

Ehdotettava muutos ei välittömästi seuraa ympäristörikosdirektiivin velvoitteista. Muutos perustuu siihen, että esitykseen sisältyy ehdotus uudesta ympäristön tuhoamista koskevasta rangaistussäännöksestä, johon liittyen mainittua lakimuutosta voidaan pitää perusteltuna.

15 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Pykälässä säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetyn soveltamisesta tiettyjen luvussa tarkoitettujen rikosten tekemiseksi tehtyyn väärennykseen tai törkeään väärennykseen. Luvun 2 §:n 1 momenttiin ehdotettavan muutoksen johdosta mainitun säännöksen kohtanumerointi muuttuisi, minkä johdosta vastaava muutos tehtäisiin 15 §:n 2 momenttiin, jossa viitataan nykyisin 2 §:n 1 momentin 2–9 kohtaan. Ehdotuksen myötä momentissa viitattaisiin 2 §:n 1 momentin 2–10 kohtaan.

46 luku Maahantuontiin ja maastavientiin liittyvät rikokset

13 §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Pykälän 2 momentissa säädetään poikkeuksesta rikoslain 9 luvun 5 §:ssä säädettyyn yhteisösakon asteikkoon ja 3 momentissa oikeushenkilön liikevaihdon määrittämisestä. Sääntely perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2024/1226 unionin rajoittavien toimenpiteiden rikkomiseen liittyvien rikosten ja seuraamusten määrittelystä ja direktiivin (EU) 2018/1673 muuttamisesta (niin sanottu pakoterikosdirektiivi).

Pykälän 2 ja 3 momentit kumottaisiin tarpeettomina. Rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettavien muutosten johdosta myös pakoterikosdirektiivin 7 artiklan 2 kohdan velvoitteet oikeushenkilölle määrättävän sakon enimmäismäärästä tulevat täytetyiksi, eikä asiaa koskeva erityissääntely ole tarpeen. Ehdotettava muutos ei näin ollen perustu ympäristörikosdirektiivin velvoitteisiin.

48 luku Ympäristörikokset

Rikoslain 48 lukuun ehdotetaan useita muutoksia. Ympäristön turmelemista koskevaan luvun 1 §:ään ehdotetaan lisättäväksi uusia tekotapoja. Lisäksi pykälän joitakin nykyisiä säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi tai täydennettäväksi. Ympäristörikkomusta koskevaan luvun 3 §:ään lisättäisiin tiettyjen uusien ehdotettavien rikosten lievää tekotapaa koskeva säännös. Tuottamuksellista ympäristön turmelemista koskevaan 4 §:ään ehdotetaan tehtäväksi 1 §:ään ehdotettavista muutoksista aiheutuvat tekniset korjaukset.

Lukuun ehdotetaan lisäksi säädettäväksi uusia rangaistussäännöksiä. Uudessa 4 a §:ssä säädettäisiin jäterikoksesta, 4 b §:ssä törkeästä jäterikoksesta, 4 c §:ssä ilmakehän heikentämisestä, 4 d §:ssä törkeästä ilmakehän heikentämisestä, 4 e §:ssä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, 4 f §:ssä törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja 4 g §:ssä vieraslajirikoksesta. Lisäksi uudessa 5 b §:ssä säädettäisiin ympäristön tuhoamisesta, ja uudeksi 7 a §:ksi lisättäisiin soveltamisalasäännös.

Lisäksi muutettavaksi ehdotetaan luvun 10:ää, joka koskee ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehtyä ympäristörikosta.

1 §. *Ympäristön turmeleminen.* Pykälän *1 momentin 1 kohtaa* muutettaisiin siten, että säännökseen lisättäisiin viittaus Euroopan unionin antamiin ympäristönsuojelua koskeviin asetuksiin. Säännöksen mukaan rangaistavaa olisi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esine, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai Euroopan unionin antaman ympäristönsuojelua koskevan asetuksen tai niiden nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa tai Euroopan unionin antamassa asetuksessa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Säännöksessä tarkoitettuja Euroopan unionin antamia asetuksia ovat esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/573 fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/590 otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta, Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2017/852 elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta sekä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/1787 metaanipäästöjen vähentämisestä energia-alalla ja asetuksen (EU) 2019/942 muuttamisesta.

Esimerkiksi aineen ympäristöön päästämistä koskevan EU:n antaman asetuksen tarkoitus tai tavoite koskee tavanomaisesti ympäristönsuojelua. Se, että säännöksessä viitattaisiin nimenomaisesti ympäristönsuojelua koskevan EU:n antaman asetuksen vastaiseen menettelyyn, lisäisi kuitenkin sääntelyn ennakoitavuutta. Säännös ei koskisi menettelyä, jossa olisi kyse esimerkiksi sellaiseen EU:n antamaan asetukseen sisältyvän, aineen päästämistä koskevan kiellon vastaisesta menettelystä, jonka tarkoitus olisi jokin muu kuin ympäristönsuojelu, kuten välitön henkilöturvallisuus tai työntekijöiden suojelu.

Säännökseen lisättäisiin myös viittaus ilman Euroopan unionin antaman ympäristönsuojelua koskevan asetuksen nojalla myönnettyä lupaa tai tällaiseen lupaan sisältyvien lupaehtojen vastaisesti toimimiseen. Rangaistavuus laajenisi näin ollen kattamaan myös menettelyn, jossa toimitaan säännöksessä tarkoitetulla tavalla ilman Euroopan unionin antaman ympäristönsuojelua koskevan asetuksen nojalla myönnettyä lupaa, sekä tällaiseen lupaan sisältyvien lupaehtojen vastaisesti toimimisen. Siltä osin kuin olisi kyse ilman lupaa toimimisesta, huomioitavaksi tulisi ehdotettavan 7 a §:n mukainen soveltamisalasäännös, jossa viitataan ilman lupaa toimimiseen.

Säännöksen muuttaminen laajentaisi rangaistavuuden alaa siten, että lain vastaisen menettelyn ohella rangaistavaa olisi myös toimiminen vastoin EU:n antamassa asetuksessa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä säädettyä tai tällaisessa asetuksessa edellytetyn luvan lupaehtoja taikka ilman tällaista lupaa, kun teko täyttäisi rikoksen tunnusmerkistön muiltakin osin.

Muutoksen myötä ympäristönsuojelua koskevan EU:n antaman asetuksen vastainen menettely tai ilman EU:n antamassa asetuksessa edellytettyä lupaa tai vastoin tällaisen luvan lupaehtoja toimiminen säännöksessä tarkoitetulla tavalla voisi tulla rangaistavaksi myös huolimattomuudesta tehtynä rikoslain 48 luvun 4 §:n mukaisesti tuottamuksellisena ympäristön turmelemisena. Mainitun pykälän 1 kohdan mukaan, joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat, on tuomittava tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

Lisäksi ympäristönsuojelua koskevan EU:n antaman asetuksen vastaiseen menettelyyn tai ilman EU:n antamassa asetuksessa edellytettyä lupaa tai vastoin tällaisen luvan lupaehtoja toimimiseen säännöksessä tarkoitetulla tavalla tulisi soveltumaan oikeushenkilön rangaistusvastuu rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaisesti.

Pykälän 1 momentin 1 kohtaan ehdotettavalla muutoksella pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan a alakohtaa ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohtaa koskevat velvoitteet.

Pykälän *1 momentin 2 kohtaan* lisättäisiin jätettä koskeva tunnusmerkki. Nykyisin säännöksessä viitataan aineeseen, valmisteeseen, seokseen, tuotteeseen ja esineeseen sekä laitteeseen. Vaikka säännöksessä ei nykyisin viitata jätteeseen, se kattaa m alakohdan mukaisesti esimerkiksi jätteen käsittelyn jätelain 147 §:n 2 momentissa mainitun säännöksen vastaisesti. Selkeyden ja säännöksen sisäisen johdonmukaisuuden vuoksi kohtaan lisättäisiin viittaus jätteeseen. Saman momentin uuteen 3 kohtaan ehdotettavassa uudessa säännöksessä rangaistavan menettelyn kohteena mainittaisiin nimenomaisesti jäte. Se, että myös 2 kohdassa olisi maininta jätteestä, lisäisi osaltaan sääntelyn selkeyttä.

Momentin 2 kohtaan lisättäisiin lisäksi uudeksi tekotavaksi jätteen kerääminen jätteen käsittelyä varten. Jätteen keräämisellä tarkoitettaisiin konkreettista jätteiden kokoamista kiinteistön haltijan, kunnan, tuottajan, jakelijan tai muun järjestämään vastaanottopaikkaan ja jätteen alustavaa lajittelua ja tilapäistä varastointia. Jätelaissa keräämisellä tarkoitetaan jätelain 6 §:n 1 momentin 17 kohdan mukaisesti jätteen kokoamista kiinteistön haltijan, kunnan, tuottajan, jakelijan tai muun järjestämään vastaanottopaikkaan omatoimista käsittelyä varten tai jätteen kuljettamiseksi käsittelyyn, mukaan lukien jätteen alustava lajittelu ja tilapäinen varastointi. Jätteen keräämistä koskevan tekotavan merkityssisällön osalta on perusteltua lähteä jätelain määritelmästä, joka perustuu jätedirektiivin sääntelyyn.

Jätteen keräyksen käsitteeseen kuuluu jätelaissa jätteen kokoaminen, jota koskevaa tekotapaa rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan ei sisällä. Muutoin momentin 2 kohtaan jo sisältyvien käsittelemistä, kuljettamista ja säilyttämistä koskevien tekotapojen voi arvioida jo pääosin kattavan ne toimet, jotka jätelain mukaisesti kuuluvat jätteen keräyksen käsitteeseen, eli jätteen alustavan lajittelun (käsittelyä koskeva tekotapa) ja varastoinnin (säilyttämistä koskeva tekotapa). Myös saman momentin uudeksi 3 kohdaksi ehdotettavassa säännöksessä viitattaisiin nimenomaisesti jätteen keräämiseen jätteen käsittelyä varten. Keräämisen tekotapa olisi pykälän 1 momentin 2 kohdassa rajattu jätteeseen.

Pykälän 1 momentin 2 kohtaan ehdotettavassa muutoksessa tuotaisiin esiin, että kyse on jätteen keräämisestä nimenomaisesti jätteen käsittelyä varten. Näin säännöksestä kävisi ilmi, että kyse olisi jätteen käsittelyä varten tapahtuvasta jätteen keräämisestä sen sijaan, että kyse olisi jätteen keräämisestä sanan yleiskielisessä merkityksessä, joka voi viitata jätteen keräämiseen tai

haalimiseen esimerkiksi omalle tontille. Tarkentava ilmaisu ilmentäisi myös jätteen keräämisen määritelmällistä yhteyttä jätehuoltoon.

Kun säännökseen lisättäisiin jätteen keräämistä jätteen käsittelyä varten koskeva tekotapa, rangaistavuus koskisi nimenomaisesti esimerkiksi jätteen keräämistä jätelain 17 §:n 1 momentin mukaisen vaarallisen jätteen sekoittamiskiellon vastaisesti. Mainitun säännöksen vastainen menettely on säädetty rangaistavaksi jätelain 147 §:n 2 momentin 4 kohdassa.

Pykälän 1 momentin 2 kohtaan ehdotettavat muutokset liittyvät ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohtaa koskeviin kriminalisointivelvoitteisiin.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n *1 momentin 2 kohdan a alakohtaan* lisättäisiin viittaus vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa edellytetyn luvan vastaisuuteen. Voimassa olevan a alakohdan mukaisesti rangaistavaa on esimerkiksi käsitellä ainetta vastoin vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettua lakia. Esimerkiksi kemikaaliturvallisuuslain 23 §:n 1 momentin mukaisesti vaarallisen kemikaalin laajamittaista teollista käsittelyä ja varastointia saa harjoittaa vain Turvallisuus- ja kemikaaliviraston luvalla. Toiminnanharjoittajan tulee hakea edellä tarkoitettua lupaa Turvallisuus- ja kemikaalivirastolta. Säännökseen tehtävä lisäys olisi tarpeen, jotta kemikaaliturvallisuuslaissa edellytetyn luvan vastaisesti toimiminen tulisi katetuksi säännöksessä.

Momentin 2 kohdan a alakohtaan tehtävä täydennys liittyy ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan j alakohtaa koskeviin kriminalisointivelvoitteisiin. Kemikaaliturvallisuuslain 125 §:n 1 momentin 2 kohdassa on säädetty rangaistavaksi mainitun lain 23, 37, 58, 58 a tai 58 b §:ssä säädetyn lupavelvollisuuden rikkominen tahallaan tai huolimattomuudesta, eli ehdotettavan säännöksen täydennyksen myötä rangaistavuuden alassa ei tapahtuisi muutoksia. Rangaistussääntely kuitenkin ankaroituisi selvästi niiden luvan vastaista menettelyä koskevien tekojen kohdalla, joissa teko on omiaan aiheuttamaan rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun abstraktin vaaran ympäristölle tai terveydelle.

Pykälän *1 momentin 2 kohdan b alakohtaa* täydennettäisiin viittauksella kemikaalilaissa edellytetyn hyväksymisen vastaisuuteen. Kemikaalilain 27 §:n mukaisesti biosidivalmistetta ei saa saattaa markkinoille eikä käyttää ilman valmisteen hyväksymistä, ellei jäljempänä [laissa] tai biosidiasetuksessa toisin säädetä. Hyväksymisestä päättää Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. Kemikaalilain 28–30 §:ssä säädetään hyväksymisen hakemisesta ja edellytyksistä sekä hyväksymispäätöksestä ja biosidivalmisteiden merkinnöistä.

Voimassa olevan säännöksen mukaisesti rangaistavaa on biosidivalmisteen käyttäminen vastoin kemikaalilakia eli esimerkiksi ilman valmisteen hyväksymistä kemikaalilaissa edellytetyllä tavalla. Säännös ei kuitenkaan kata biosidivalmisteen käyttämistä kemikaalilain mukaisen hyväksymisen vastaisesti. Ehdotettavan muutoksen myötä rangaistavaa olisi käyttää biosidivalmistetta kemikaalilaissa edellytetyn hyväksymisen vastaisesti. Tällä tarkoitettaisiin menettelemistä Turvallisuus- ja kemikaaliviraston antaman hyväksymispäätökseen sisältyvien ehtojen vastaisesti.

Pykälän *1 momentin 2 kohdan c alakohtaan* lisättäisiin viittaus REACH-asetuksessa edellytetyn luvan vastaisuuteen. REACH-asetuksen 56 artiklan 1 kohdassa säädetään kiellosta saattaa markkinoille käyttöön tai itse käyttää ainetta, joka sisältyy asetuksen liitteeseen XIV, paitsi jos kyseiselle käytölle, jonka (kyseisille käytöille, joiden) vuoksi aine on saatettu markkinoille sellaisenaan tai seoksessa tai sisällytettäväksi esineeseen tai johon (joihin) hän käyttää kyseistä ainetta itse, on myönnetty 60–64 artiklan mukainen lupa. Kuten momentin 2 kohdan b

alakohdassa, myös c alakohdan osalta nykyinen säännös kattaa esimerkiksi aineen käyttämisen ilman REACH-asetuksessa edellytettyä lupaa, kun taas tällaisen luvan vastainen menettely ei tule katetuksi säännöksen nykyisellä sanamuodolla. Ehdotettavan muutoksen myötä rangaistavuus tulisi kattamaan myös REACH-asetuksessa edellytetyn luvan vastaisen menettelyn.

Pykälän *1 momentin 2 kohdan e alakohtaan* tehtäisiin vastaavanlainen täydennys kuin b ja c alakohtiin. Biosidiasetuksen 17 artiklan 1 kohdan mukaan biosidivalmisteita ei saa asettaa saataville markkinoilla tai käyttää, ellei niille ole annettu asetuksen mukaista lupaa. Asetukseen sisältyy luvanvaraisuutta koskevia poikkeuksia ja rajoituksia. Biosidiasetuksen vastaisena valmisteen käyttämisenä voi tulla rangaistavaksi menettely, jossa toimitaan ilman asetuksessa edellytettyä lupaa. Voimassa oleva säännös ei kata tällaisen luvan vastaisesti toimimista, minkä johdosta säännöstä olisi tarpeen täydentää. Ehdotettavan muutoksen myötä rangaistavaa olisi siten biosidivalmisteen käyttäminen vastoin asetuksessa edellytettyä lupaa.

Pykälän *1 momentin 2 kohdan f alakohtaan* lisättäisiin niin ikään viittaus asetuksessa edellytetyn luvan vastaisesti toimimiseen. Kasvinsuojeluaineasetuksen 28 artiklan 1 kohdan mukaan kasvinsuojeluainetta ei saa saattaa markkinoille tai käyttää, ellei sille ole annettu kyseisessä jäsenvaltiossa lupaa asetuksen mukaisesti. Artiklan 2 kohdassa säädetään poikkeuksista luvanvaraisuuteen. Asetuksen 58 artiklassa säädetään liitännäisaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä. Säännöksen 1 kohdan mukaan liitännäisainetta ei saa saattaa markkinoille tai käyttää, jollei sille ole myönnetty kyseisessä jäsenvaltiossa lupaa artiklan 2 kohdassa tarkoitetussa asetuksessa vahvistettujen edellytysten mukaisesti.

Nykyinen säännös kattaa f alakohdan osalta esimerkiksi kasvinsuojeluaineen käyttämisen ilman asetuksessa edellytettyä lupaa, mutta tällaisen luvan vastainen menettely ei tule katetuksi säännöksen nykyisellä sanamuodolla. Ehdotettavalla muutoksella rangaistavuus tulisi kattamaan myös kasvinsuojeluaineasetuksessa edellytetyn luvan vastaisen menettelyn.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan b-c ja e-f alakohtiin ehdotettavat muutokset koskevat ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan ii-iv alakohtia ja nimenomaisesti käyttämistä koskevaa tekotapaa. Ehdotettavan muutoksen myötä rangaistavuuden ala laajentuisi siltä osin kuin säännöksissä viitataan kemikaalilaissa tai kasvinsuojeluaineasetuksessa edellytetyn luvan vastaiseen menettelyyn. REACH-asetuksen ja biosidiasetuksen osalta luvan ehtojen vastainen menettely on jo nykyisin säädetty rangaistavaksi (kemikaalilain 59 §:n 2 momentin 9 kohta ja 4 momentin 2 kohta). Näissä asetuksissa edellytetyn luvan vastaisen menettelyn kohdalla rangaistussääntely ankaroituisi niiden tekojen kohdalla, joista aiheutuu pykälässä tarkoitettu abstrakti vaara ympäristölle tai terveydelle.

Momentin *2 kohdan m alakohtaa* täydennettäisiin viittauksella jätelain 147 §:n 2 momentin 19 tai 20 kohdassa mainittuun säännökseen. Voimassa olevan m alakohdan sanamuoto yhdenmukaistettaisiin siten saman kohdan l alakohdan kanssa, jossa viitataan jätelain 147 §:n 2 momenttiin. Muutos täsmentäisi m alakohtaa. Jätelain 147 §:n 2 momentin 19 kohdan mukaisesti jätelain rikkomisesta rangaistaan, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, sitä, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö [jätelain] 91 §:n, 96 §:n 2 momentin, 103 §:n 2 momentin, 125 §:n, 126 §:n 1 momentin taikka 127 tai 128 §:n perusteella annettua kieltoa tai määräystä. Momentin 20 kohdan mukaisesti rangaistavaa on tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa tai laiminlyödä [jätelain] 8 §:n 3 momentin, 10 §:n, 12 §:n 3 momentin, 14 §:n, 15 §:n 3 momentin, 16 §:n 3 momentin tai 49 §:n 1 momentin nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädettyä rajoitusta, kieltoa, vaatimusta, määräystä tai velvollisuutta. Rangaistavaa rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan m alakohdan mukaisesti olisi siten esimerkiksi sellaisen säännöksen, yksittäistapausta

koskevan määräyksen tai kiellon vastainen jätteen käsittely, joka on annettu tai säädetty jätelain 147 §:n 2 momentin 19 tai 20 kohdassa mainitun säännöksen nojalla, kun teko muutoinkin täyttää säännöksen mukaiset rangaistavuuden edellytykset.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan m alakohtaan ehdotettavat muutokset liittyvät ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohtaa koskeviin kriminalisointivelvoitteisiin.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 3 kohta. Muutoksen johdosta nykyinen 3 kohta siirtyisi uudeksi 4 kohdaksi.

Uudessa *1 momentin 3 kohdassa* säädettäisiin rangaistavaksi jätteen kerääminen jätteen käsittelyä varten tai jätteen kuljettaminen tai käsittely kohdan a–c alakohdissa mainittujen säädösten, säännösten tai määräysten vastaisesti tai ilman säännöksessä tarkoitettua lupaa tai ilmoituspäätöstä. Kohta täydentäisi jätteiden käsittelyn, keräämisen ja kuljettamisen rangaistavuutta koskevaa pykälän 1 momentin 2 kohtaa. Sen sijaan, että momentin 2 kohtaan lisättäisiin viittaukset ehdotettavassa uudessa 3 kohdassa mainittuihin säädöksiin, olisi perusteltua säätää momenttiin erillinen uusi kohta, jotta rangaistavuus rajautuisi vain jätteeseen ja jätteen käsittelyä, kuljettamista ja jätteen käsittelyä varten tapahtuvaa keräämistä koskeviin tekotapoihin.

Jätteen käsittelemisellä tarkoitettaisiin säännöksessä konkreettisten, fyysisten jätteen käsittelytoimenpiteiden toteuttamista, mukaan lukien jätteen loppukäsittely. Jätteen keräämisellä jätteen käsittelyä varten tarkoitettaisiin, kuten pykälän 1 momentin 2 kohdassa, konkreettista jätteiden kokoamista kiinteistön haltijan, kunnan, tuottajan, jakelijan tai muun järjestämään vastaanottopaikkaan ja jätteen alustavaa lajittelua ja tilapäistä varastointia. Kuljettaminen tarkoittaisi jätteen siirtämistä paikasta toiseen ja kattaisi vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 3 §:n 2 kohdassa säädetyn kuljetuksen määritelmän mukaisesti vaarallisen aineen ja vaarallista ainetta sisältävän kuljetuspakkauksen, -säiliön ja -kontin varsinaisen kuljetuksen, sekä kuljetukseen liittyvän, kuljetusolosuhteista ja liikenteestä johtuvan matkan väliaikaisen keskeytyksen, kuljetusvälineeseen kuormaamisen, lastaamisen, purkamisen ja käsittelyn sekä tilapäisen säilytyksen.

Ehdotettavan *uuden 3 kohdan a alakohdan* mukaisesti rangaistavaa olisi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta kuljettaa jätettä vastoin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 3, 4, 7, 11 tai 13 luvun säännöstä tai mainitun lain 45 §:ssä säädettyä edellytystä tai niiden nojalla annettua säännöstä tai määräystä tai niissä edellytetyn luvan vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Kohta soveltuisi jätteeseen, jolla on vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain mukaisia kuljetuksessa vaaralliseksi luokiteltuja ominaisuuksia. Tällaista jätettä voi olla esimerkiksi radioaktiivinen jäte tai jätelain 6 §:n tai sen nojalla annettujen säännösten mukainen vaarallinen jäte, jos se täyttää Liikenne- ja viestintäviraston VAK-lain nojalla antamat VAK-luokituskriteerit. Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetussa laissa ei säädetä vaarallisen aineen keräämisestä tai käsittelystä sellaisenaan, eli kyseiset tekotavat eivät tulisi sovellettaviksi vaarallisten aineiden kuljetuksesta annettua lakia koskevien tekojen osalta.

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetussa laissa tarkoitettujen vaarallisten aineiden, jätteet mukaan lukien, kuljettamisessa keskeisiä ovat aineiden luokitusta ja merkitsemistä koskevat velvollisuudet, joista säädetään lain 3 luvussa. Esimerkiksi lain 8 §:ssä säädetään vaarallisten aineiden luokituksesta ja 9 §:ssä vaaratiedon merkitsemisestä. Alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi tunnusmerkistön muidenkin edellytysten täyttyessä esimerkiksi lain

soveltamisalaan kuuluvan jätteen kuljettaminen mainittujen velvollisuuksien vastaisesti ilman asianmukaista luokitusta tai kuljetusyksikössä, jossa ei ole lain 9 §:ssä edellytetyllä tavalla tarvittavia merkintöjä kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi ja onnettomuustilanteita varten.

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 4 luvussa säädetään kuljetuksen ja kuljetusvälineen turvallisuusvaatimuksista. Lain 12 §:ssä on säännökset kuljetustavasta ja 13 §:ssä kuormasta ja lastista. Näihin pykäliin sisältyy esimerkiksi kuljetustapaa ja kuormaamista koskevia vaatimuksia, joiden rikkominen olisi ympäristön turmelemisena rangaistavaa tunnusmerkistön muidenkin edellytysten täyttyessä.

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain vastaisena menettelynä pidettäisiin myös lain soveltamisalaan kuuluvan ja sen mukaiset luokituskriteerit täyttävän jätteen kuljettamista ilman VAK-laissa edellytettyä lupaa. VAK-lain 4 lukuun sisältyvän 21 §:n 1 momentin mukaisesti vaarallisten aineiden ilmakuljetusta suorittavalla on oltava lupa vaarallisten aineiden ilmakuljetukseen. Rangaistavaa olisi siten kuljettaa vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain luokituskriteerit täyttävää jätettä ilman 21 §:n mukaista lupaa sillä edellytyksellä, että tunnusmerkistön muut edellytykset, kuten tunnusmerkistöön sisältyvä abstraktin vaaran edellytys täyttyy.

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 7 lukuun sisältyvät matkustajaa, matkatavaraa ja lentopostia koskevat säännökset, jotka sisältävät sekä vaarallisen aineen kuljettamista koskevia kieltoja että muita edellytyksiä. VAK-lain 9 lukuun sisältyvässä 45 §:ssä säädetään vaarallisten aineiden kuljettajan ajoluvasta tiekuljetuksessa. Pykälän 1 momentin mukaan vaarallisten aineiden tiekuljetuksessa ajoneuvon kuljettajalla on oltava vaarallisten aineiden kuljettamiseen oikeuttava ajolupa (ADR-ajolupa), jos kuljetettavan aineen laji, määrä tai ajoneuvo sitä edellyttävät. ADR-ajoluvan haltija saa kuljettaa ajoneuvossa tai ajoneuvoyhdistelmässä sellaisia vaarallisia aineita, joiden aineluokkaa ja kuljetustapaa vastaavat merkinnät hänellä on ADR-ajoluvassaan. ADR-ajolupa on oltava ajettaessa mukana. Pykälän 2 momentin mukaan Liikenne- ja viestintävirasto voi antaa tarkempia määräyksiä ajoluvan mallista sekä ainekohtaisia teknisiä määräyksiä siitä, milloin kuljettavan aineen laji, määrä tai ajoneuvo edellyttävät ajolupaa, ja siitä, millaisiin kuljetuksiin ADR-ajolupa oikeuttaa. Ympäristön turmelemisena rangaistavaa olisi siten VAK-luokituskriteerit täyttävän jätteen kuljettaminen ilman VAK-lain 45 §:n mukaista ajolupaa tai ajoluvan vastaisesti siten, että teosta aiheutuisi vähintään pykälässä tarkoitettu abstrakti vaara ympäristölle tai terveydelle.

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 11 luvussa säädetään kuljetuskielloista ja -rajoituksista. Lukuun sisältyvässä 54 §:ssä säädetään puutteellisuuden ja vian korjausvelvoitteesta sekä kuljetuksen keskeyttämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan, jos kuljetusvälineen, pakkauksen, säiliön tai kontin rakenteessa tai varusteissa havaitaan turvallisuuteen vaikuttava puutteellisuus tai vika, sitä ei saa käyttää ennen kuin puutteellisuus tai vika on korjattu. Esimerkiksi mainitun kiellon vastainen menettely olisi siten ympäristön turmelemisena rangaistava tunnusmerkistön muiden edellytysten täyttyessä.

VAK-lain 13 luvussa säädetään kuljetuksen osapuolten velvollisuuksista huolehtia kuljetuksen turvallisuudesta. Luvun 61–63 §:ssä säädetään kaikkia kuljetusmuotoja koskevista velvollisuuksista ja erikseen tie- ja rautatiekuljetuksen osapuolten velvollisuuksista (64–74 §), aluskuljetuksen osapuolten velvollisuuksista (75–77 §) ja ilmakuljetuksen osapuolten velvollisuuksista (78–79 §). Ehdotettavan 3 kohdan a alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi näin ollen myös VAK-luokituskriteerit täyttävän jätteen kuljettaminen mainittujen velvollisuuksien vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista,

muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Pykälän 1 momentin ehdotettavan uuden 3 kohdan a alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi ehdotettavan säännöksen mukaisesti teko, jossa jätettä kuljetetaan vastoin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 3, 4, 7, 11 tai 13 luvun säännöksiä tai mainitun lain 45 §:ssä säädettyä edellytystä tai niiden nojalla annettua säännöstä tai määräystä tai niissä edellytetyn luvan vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain vastainen teko voi tulla rangaistavaksi myös rikoslain 44 luvun 13 §:n mukaisena vaarallisten aineiden kuljetusrikoksena. Kyseinen säännös edellyttää abstraktia vaaraa toisen hengelle tai terveydelle tai vaaraa toisen omaisuudelle. Säännökseen sisältyy toissijaisuuslauseke, jonka mukaan mainitusta teosta on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Enimmäisrangaistus vaarallisten aineiden kuljetusrikoksesta on kaksi vuotta vankeutta. Sikäli kuin sama teko täyttäisi sekä ympäristön turmelemisen että vaarallisten aineiden kuljetusrikoksen tunnusmerkistön, sovellettaisiin lähtökohtaisesti ympäristön turmelemista koskevaa säännöstä, jonka rikoslain 48 luvun 2 §:n mukainen törkeä tekotapa huomioiden on rangaistusasteikoltaan ankarampi. Toisaalta jos vaarallisia aineita säännösten vastaisesti kuljetettaessa toiminnasta olisi konkreettista vaaraa omaisuudelle ja toisaalta myös ympäristön pilaantumisen vaaraa, sovellettaviksi voisivat tulla sekä rikoslain 44 luvun 13 §:n ja 48 luvun 1 §:n säännökset. Myös esimerkiksi silloin, kun sama toiminta on omiaan aiheuttamaan vaaraa terveydelle ja toisaalta ympäristön pilaantumista, voivat sovellettavaksi tulla yhtä aikaa molemmat edellä mainitut säännökset.

Ehdotettavan *uuden 3 kohdan b alakohdan* mukaisesti rangaistavaa olisi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta käsitellä jätettä vastoin merenkulun ympäristönsuojelulain 10 luvun 1 §:ssä säädettyä velvollisuutta. Lisäksi edellytettäisiin abstraktia vaaraa ympäristölle tai terveydelle, kuten momentin mukaisissa rikoksissa muutoinkin. Mainitussa säännöksessä ei säädetä jätteen keräämisestä tai kuljettamisesta, eli kyseiset tekotavat eivät tulisi sovellettaviksi mainitun alakohdan osalta.

Merenkulun ympäristönsuojelulain 10 luvun 1 §:ssä säädetään velvollisuudesta jättää alukselta peräisin olevat jätteet. Pykälän 1 momentin mukaan suomalaisen aluksen, joka saapuu Itämeren tai Euroopan unionin alueella olevaan satamaan, ja muun kuin suomalaisen aluksen, joka saapuu Suomen alueella olevaan satamaan, on ennen kuin alus lähtee satamasta jätettävä satamassa oleviin jätteiden vastaanottolaitteisiin kaikki alukselta peräisin olevat jätteet MARPOL-yleissopimukseen perustuvien purkumääräysten mukaisesti. Pykälän 2 momentin mukaan, jos huvivenesatamassa ei ole vastaanottolaitetta, huviveneestä peräisin olevat jätteet tulee jättää vastaanottolaitteeseen, jonka käytöstä sataman pitäjä on 9 luvun 4 §:n 4 momentin mukaisesti sopinut. Pykälän 3 momentissa säädetään poikkeuksesta 1 momentissa säädettyyn ja 4 momentissa Liikenne- ja viestintäviraston toimivallasta 3 momentissa säädetyn estämättä edellyttää, että alukselta toimitetaan kaikki jätteet satamaan ennen aluksen lähtöä satamasta tietyissä tapauksissa. Pykälän 5 momentin mukaan aluksen päällikkö vastaa siitä, että aluksella noudatetaan mainitussa luvussa ja sen nojalla säädettyjä velvollisuuksia.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin *uuden 3 kohdan c alakohdan* mukaisesti rangaistavaa olisi kerätä jätettä jätteen käsittelyä varten tai kuljettaa tai käsitellä jätettä ilman ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tai mainitun lain 115 a–115 d §:ssä edellytettyä ilmoituspäätöstä tai tällaisen luvan tai päätöksen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Jätteistä, esimerkiksi jätteiden käsittelystä ja keräämisestä, voidaan määrätä ympäristönsuojelulain mukaisessa ympäristöluvassa tai ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:n mukaisessa ilmoituspäätöksessä. Ympäristönsuojelulain 4 luvussa on säännökset ympäristöluvan tarpeesta ja lupaviranomaisen toimivallasta. Ympäristöluvassa on ympäristönsuojelulain 58 §:n 1 momentin mukaan annettava tarpeelliset määräykset jätteistä ja jätehuollosta jätelain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan jätteen käsittelyä koskeva ympäristölupa voidaan rajoittaa tietynlaisen jätteen käsittelyyn. Ympäristönsuojelulaissa säädetään lisäksi jätteiden ammattimaisen tai laitosmaisen käsittelyn luvanvaraisuudesta (4 luku, ympäristönsuojelulain liitteen 1 kohta 13). Jätteiden käsittelystä voidaan määrätä myös ympäristönsuojelulain 115 a – 115 d §:n mukaisessa ilmoitusmenettelyssä annetussa ilmoituspäätöksessä, johon voi sisältyä jätteiden käsittelyä koskevia määräyksiä.

Ehdotettavan säännöksen mukaisesti rangaistavaa olisi esimerkiksi käsitellä jätettä ympäristönsuojelulaissa edellytetyn ympäristöluvan tai ilmoituspäätöksen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rangaistavaa olisi myös esimerkiksi jätteen käsitteleminen ilman ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tai ilmoituspäätöstä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan esimerkiksi ympäristön pilaantumista.

Pykälän 1 momentin uudella 3 kohdalla pantaisiin osaltaan täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohtaa koskevia velvoitteita.

Pykälän 1 momentin nykyinen 3 kohta siirtyisi *uudeksi 4 kohdaksi*. Nykyisessä 3 kohdassa säädetään rangaistavaksi jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyönti. Jätehuollon järjestämisvelvollisuudesta säädetään jätelain 28, 32, 32 a, 33 ja 46 §:ssä. Uudessa 4 kohdassa säädettäisiin nykyistä vastaavalla tavalla rangaistavaksi jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyönti.

Jätehuollon järjestämisvelvollisuudesta säädetään myös elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/852 10 artiklan 6 kohdassa, joka koskee amalgaamijätettä. Säännökseen lisättäisiin viittaus kyseisen asetuksen 10 artiklan 6 kohdan mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyöntiin. Ehdotettavan muutoksen myötä rangaistavaa olisi laiminlyödä mainitun asetuksen 10 artiklan 6 kohdassa säädetty amalgaamijätteen jätehuollon järjestämistä koskeva velvollisuus. Asetuksen 10 artiklan 6 kohdan mukaan hammaslääkäreiden on varmistettava, että hyväksytty jätehuoltolaitos tai -yritys käsittelee ja kerää amalgaamijätteen, jonka he tuottavat, myös amalgaamijäämät ja -palaset, amalgaamipaikat sekä hammasamalgaamin saastuttamat hampaat tai niiden osat. Rangaistavaa olisi siten tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyödä mainittu velvollisuus siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Lisäksi pykälän 1 momentin uuteen 4 kohtaan lisättäisiin viittaus merenkulun ympäristönsuojelulain 9 luvun 1–4 §:iin. Mainitun lain 9 luvun 1 §:ssä säädetään sataman pitäjän velvollisuudesta, joka koskee satamassa olevia jätteiden vastaanottolaitteita. Luvun 2–4 §:ssä säädetään jätteiden vastaanottojärjestelyistä korjaussatamassa, kalastussatamassa ja huvivenesatamassa. Rangaistavaksi voisi säännöksen mukaisesti näin ollen tulla tahallinen tai törkeästä huolimattomuudesta tehty mainittujen jätteiden vastaanottolaitteita tai vastaanottojärjestelyitä koskevien velvollisuuksien laiminlyönti, jos abstraktia vaaraa koskeva tunnusmerkki täyttyy.

Pykälän 1 momentin uuteen 4 kohtaan ehdotettavilla muutoksilla pantaisiin osaltaan täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohtaa koskevia velvoitteita.

Pykälään lisättäisiin *uusi 5 kohta*, minkä johdosta nykyinen 4 kohta siirtyisi uudeksi 6 kohdaksi ja nykyinen 5 kohta uudeksi 7 kohdaksi. Uuden 5 kohdan mukaisesti ympäristön turmelemisena rangaistavaa olisi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyödä noudattaa jätelain ja ympäristönsuojelulain 11, 12 ja 16 §:n nojalla annetun asetuksen säännöksiä kaatopaikan seurannasta ja tarkkailusta taikka ympäristönsuojelulain nojalla myönnetyn luvan määräyksiä jätehuollon tarkkailusta ja seurannasta tai kaivannaisjätteen jätealueen jälkihoidosta. Rangaistavuus edellyttäisi myös, että teko olisi omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Kaatopaikan seurannasta ja tarkkailusta säädetään kaatopaikoista annetun valtioneuvoston asetuksen (331/2013) 7 luvussa. Asetuksen 40 §:n mukaisesti kaatopaikan pitäjän on seurattava ja tarkkailtava kaatopaikkaa ja sen ympäristöä käytön ja jälkihoitovaiheen aikana. Lisäksi esimerkiksi asetuksen 42 §:ään sisältyy jätetäytön tarkkailua koskeva säännös. Mainittuihin säännöksiin sisältyvien velvollisuuksien, kuten myös muiden asetuksen 7 luvun säännösten vastainen menettely olisi ympäristön turmelemisena rangaistavaa, jos menettelystä aiheutuu säännöksessä tarkoitettu abstrakti vaara ympäristölle tai terveydelle. Kyse voisi olla esimerkiksi menettelystä, jossa kaatopaikan pitäjä ei seuraa tai tarkkaile kaatopaikkaa ja sen ympäristöä asetuksessa edellytetyllä tavalla ja kaatopaikan olosuhteet kehittyvät ympäristöä vaarantaviksi. Asetuksessa tarkoitettuja tarkkailu- ja seurantavelvoitteita voi laiminlyödä esimerkiksi niin, että asbestijätteen tai muun vaarallisen jätteen paikkaa ei kaatopaikalla merkitä ja myöhemmin kaatopaikka-alueella tehtävien toimenpiteiden vuoksi aiheutuu vaaraa ympäristölle tai ihmisten terveydelle. Seurannan ja tarkkailun laiminlyönti voi johtaa myös esimerkiksi siihen, että suotovesiallas ylitäyttyy, mistä voi aiheutua ympäristön pilaantumista. Pykälän mainittu kohta koskisi paitsi vaarallisen jätteen kaatopaikkoja myös vaarattoman jätteen kaatopaikkoja, jonne saa sijoittaa esimerkiksi vaaralliseksi jätteeksi luokiteltua asbestijätettä.

Myös ympäristönsuojelulain mukaiseen ympäristölupaan voi ympäristönsuojelulain 62 ja 113 §:ssä säädetyllä tavalla sisältyä määräyksiä jätehuollon seurannasta ja tarkkailusta sekä kaivannaisjätteestä. Kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi siten laiminlyödä noudattaa ympäristönsuojelulaissa edellytetyn luvan jätehuollon seurantaa ja tarkkailua tai kaivannaisjätettä koskevia määräyksiä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan esimerkiksi ympäristön pilaantumista.

Pykälän uudella 3 kohdalla ja uuteen 4 kohtaan ehdotettavilla muutoksilla laajennettaisiin rangaistavuuden alaa joiltakin osin. Muutos olisi merkityksellisin siltä osin kuin kyse on teoista, joissa kuljetetaan jätettä vastoin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä (uuden 3 kohdan a alakohta). Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain vastainen menettely ei nykyisin ole rangaistava ympäristön turmelemisena, jos teossa ei esimerkiksi päästetä ainetta ympäristöön rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla. VAK-lain vastaisista menettelyistä on nykyisin säädetty seuraamukseksi hallinnollinen seuraamus eli liikennevirhemaksu, minkä ohella mainitun lain vastainen menettely voi tulla rangaistavaksi rikoslain 44 luvun 13 §:n mukaisen vaarallisten aineiden kuljetusrikoksena. Ehdotettavan sääntelyn johdosta nykyisin hallinnollisin seuraamusmaksuin sanktioitu menettely tulisi vaarallisten jätteiden kohdalla osin rangaistussääntelyn piiriin ja verraten ankaran rangaistusuhan alaiseksi.

Siltä osin kuin kyse on elohopea-asetuksen 10 artiklan 6 kohdassa säädetyn velvollisuuden laiminlyönnistä (uusi 4 kohta) ei ole aivan selvää, onko menettely nykyisin ympäristön

turmelemisena rangaistavaa. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan l alakohdassa viitataan jätelain 147 §:n 2 momenttiin ja sen 23 kohdassa elohopea-asetuksen 10 artiklan 6 kohtaan. Mainitussa elohopea-asetuksen säännöksessä ei kuitenkaan säädetä jätteen käsittelystä vaan asiaa koskevasta jätehuollon järjestämisvelvollisuudesta, jolloin se, voitaisiinko mainitun velvollisuuden rikkomista pitää jätteen käsittelynä, on tulkinnanvaraista.

Joiltakin osin muutokset merkitsevät rangaistussääntelyn ankaroitumista. Nykyistä ankarammin rangaistava olisi muutoksen myötä uuden 5 kohdan mukainen teko, jossa laiminlyödään noudattaa ympäristönsuojelulain nojalla myönnetyn luvan määräyksiä jätehuollon tarkkailusta ja seurannasta tai kaivannaisjätteen jätealueen jälkihoidosta. Nykyisin ympäristönsuojelulain 225 §:n 1 momentin 2 kohtaan sisältyy sakonuhkainen rangaistussäännös, jossa on säädetty rangaistavaksi tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyödä ympäristöluvan lupamääräyksen mukainen velvollisuus. Kaatopaikoista annetun valtioneuvoston asetuksen 7 luvun säännösten laiminlyönnin rangaistavuuden osalta merkityksellinen on jätelain 147 §:n 2 momentin 20 kohta, jonka mukaisesti on rangaistavaa tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa tai laiminlyödä lain 8 §:n 3 momentin, 10 §:n, 12 §:n 3 momentin, 14 §:n, 15 §:n 3 momentin, 16 §:n 3 momentin tai 49 §:n 1 momentin nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädettyä rajoitusta, kieltoa, vaatimusta, määräystä tai velvollisuutta.

Rangaistussääntely ankaroituisi myös siltä osin kuin kyse on merenkulun ympäristönsuojelulain 9 luvun 1–4 §:n ja 10 luvun 1 §:n vastaisesta menettelystä, jossa aiheutetaan rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin mukainen abstrakti vaara ympäristölle (uuden 3 kohdan b alakohta sekä uusi 4 kohta). Mainittujen säännösten vastainen menettely sellaisenaan on nykyisin säädetty sakonuhkaisena rangaistavaksi merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:n 2 momentin 11 ja 12 kohdissa.

Lisäksi nykyistä ankarammin rangaistavaa olisi käsitellä jätettä ilman ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tai ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:ssä edellytettyä ilmoituspäätöstä tai tällaisen luvan tai päätöksen vastaisesti, jos teko olisi omiaan aiheuttamaan säännöksessä tarkoitetun vahingon (uuden 3 kohdan c alakohta). Nykyisin mainitut teot voivat sellaisinaan tulla rangaistavaksi ympäristörikkomuksena rikoslain 48 luvun 3 §:n 3 momentin mukaisesti (ympäristöluvan hakemista koskevan velvollisuuden laiminlyönti) tai ympäristönsuojelulain rikkomisena ympäristönsuojelulain 225 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisesti (ilmoituksenvaraisen toiminnan aloittaminen ennen ympäristönsuojelulain 115 c §:ssä säädettyä määräaikaa).

Pykälän 1 momentin uuteen 4 kohtaan ehdotettavilla muutoksilla pantaisiin osaltaan täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohtaa koskevia velvoitteita.

Ympäristörikosdirektiivi edellyttää 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohdassa tarkoitettujen tekojen kohdalla, että tahallisen teon enimmäisrangaistus on vähintään viisi vuotta vankeutta. Törkeästä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen osalta direktiivissä ei säädetä täsmällistä velvoitetta enimmäisrangaistuksen vähimmäistasosta, vaan direktiivin 5 artiklan 1 kohta edellyttää ainoastaan, että näistä rikoksista voidaan määrätä tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia rikosoikeudellisia seuraamuksia. Rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisen törkeän ympäristön turmelemisen enimmäisrangaistus on kuusi vuotta, ja tämä koskee myös törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja. Törkeästä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen kohdalla muutokset johtaisivat siten siihen, että enimmäisrangaistus olisi selvästi ankarampi kuin mitä direktiivi edellyttää. Kun esimerkiksi jätelain vastainen jätteiden käsittely on säädetty rangaistavaksi ympäristön turmelemista, voidaan pitää perusteltuna, että jätteiden käsittelyä ja muita direktiivin mukaisia tekotapoja koskevat menettelyt ovat vastaavalla tavalla ja rangaistusuhalla rangaistavia riippumatta siitä, minkä säädöksen vastaisesta menettelystä on

kyse, tai siitä, onko kyse esimerkiksi luvan vastaisesta teosta. Myös syyksiluettavuuden osalta olisi perusteltua noudattaa samaa sääntelytapaa kuin esimerkiksi jätelain vastaisen jätteiden käsittelyn kohdalla, vaikka tämä merkitsisi törkeä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen kohdalla direktiivin edellyttämää ankarampaa rangaistusuhkaa.

Edellä mainituilla ympäristön turmelemista koskevaan säännökseen ehdotettavilla muutoksilla täytäntöönpantaisiin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohdan sekä sen osalta 4 artiklan 2 kohdan mukaiset kriminalisointivelvoitteet. Kun tekoihin, jotka muutosten myötä säädettäisiin rangaistavaksi, voisi tulla sovellettavaksi myös törkeää ympäristön turmelemista koskeva säännös, muutoksilla täytäntöönpantaisiin lisäksi 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukainen enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskeva velvoite 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohdan osalta.

Pykälän 1 momentin nykyinen 5 kohta siirtyisi uudeksi 7 kohdaksi. Mainitun muutoksen ja muiden jäljempänä käsiteltävien muutosten johdosta nykyinen 7 kohta siirtyisi uudeksi 12 kohdaksi.

Pykälän 1 momentin uuden 7 kohdan b ja c alakohtia täydennettäisiin viittauksella luvan vastaiseen menettelyyn. Kohdan b alakohdassa viitataan otsonikerrosta heikentävistä aineista annettuun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EY) N:o 1005/2009 (jäljempänä vanha otsoniasetus), joka on kumottu ja jonka on korvannut Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/590 otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta. Kohdan c alakohdassa viitataan fluoratuista kasvihuonekaasuista ja asetuksen (EY) N:o 842/2006 kumoamisesta annettu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 517/2014 (jäljempänä vanha F-kaasuasetus), joka on kumottu ja jonka on korvannut Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2024/573 fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta. Eduskunnan käsittelyssä on hallituksen esitys HE 195/2025 vp laeiksi ympäristönsuojelulain ja rikoslain muuttamisesta, johon sisältyy lakiehdotus, jolla mainitut viittaukset vanhoihin otsoni- ja F-kaasuasetuksiin korvattaisiin viittauksilla uuteen otsoniasetukseen ja uuteen F-kaasuasetukseen. Mainittujen lakimuutosten on tarkoitus tulla voimaan keväällä 2026.

Uuden otsoniasetuksen 13 ja 14 artiklassa säädetään tuonnista ja viennistä. Kyseisten säännösten mukaan tiettyjen asetuksen mukaisten aineiden, tuotteiden ja laitteiden tuonti ja vienti on sallittua asetuksen mukaisella luvalla. Vastaavasti uuden F-kaasuasetuksen 22 artiklan mukaisesti fluorattujen kasvihuonekaasujen sekä sellaisten tuotteiden ja laitteiden, jotka sisältävät näitä kaasuja tai joiden toiminta perustuu näihin kaasuihin, tuonnin ja viennin edellytyksenä on komission 20 artiklan 4 ja 5 kohdan perusteella myöntämän voimassa olevan luvan esittäminen tulliviranomaisille, paitsi jos on kyse väliaikaisesta varastoinnista. Asetuksissa mainittujen aineiden, kaasujen, tuotteiden ja laitteiden tuonti tai vienti ilman asetuksessa edellytettyä lupaa on rangaistavaa asetuksen vastaisena menettelynä.

Rikoslain säännösten sanamuoto ei kata asetuksessa edellytetyn luvan ehtojen vastaista tuontia tai vientiä, minkä johdosta säännöstä täydennettäisiin mainituilla viittauksilla. Uuden otsoniasetuksen ja uuden F-kaasuasetuksen vastaisista menettelyistä ehdotetaan säädettäväksi ympäristörikosdirektiivin edellyttämällä tavalla erillisessä ilmakehän heikentämistä koskevassa rangaistussäännöksessä. Mainittuun uuteen rangaistussäännökseen sisältyisi toissijaisuuslauseke, jossa viitattaisiin ympäristön turmelemista ja törkeää ympäristön turmelemista koskeviin säännöksiin. Ilmakehän heikentämistä koskevaan säännökseen sisältyisi asetuksessa edellytetyn luvan vastaisuutta koskeva tunnusmerkki, joka olisi perusteltua lisätä myös rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin uuden 7 kohdan b ja c alakohtiin.

Pykälän 1 momentin uuden 7 kohdan b ja c alakohtia koskevat ehdotukset liittyvät ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohtia koskeviin velvoitteisiin.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin uusi 8 kohta. Uudessa *1 momentin 8 kohdassa* säädettäisiin rangaistavaksi tiettyjen Euroopan unionin kemikaaleja koskevien asetusten ja kemikaalilain vastainen aineen, valmisteen, seoksen, esineen tai tuotteen markkinoille saattaminen tai markkinoilla saataville asettaminen, jos teko olisi omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Kuten muut pykälän 1 momentin mukaiset teot, myös markkinoille saattaminen ja markkinoilla saataville asettaminen olisi rangaistavaa tahallisena ja törkeästä huolimattomuudesta tehtynä.

Rikoslain sääntely on teknologianeutraalia, ja markkinoille saattamisen tai markkinoilla saataville asettamisen rangaistavuus koskisi ympäristörikosdirektiivin johdantokappaleessa 16 todetulla tavalla myös esimerkiksi verkkopalveluja hyväksi käyttäen toteutettua markkinoille saattamista. Rangaistavuus ei siten edellyttäisi esimerkiksi aineiden fyysistä siirtämistä tai esillepanoa.

Uuden 8 kohdan mukaisen menettelyn rangaistavuus koskisi lähtökohtaisesti ketä tahansa. Kohdassa viitattujen asetusten mukaisessa markkinoille saattamisessa ja markkinoilla saataville asettamisessa on kuitenkin kyse sen luontoisesta toiminnasta, että asetuksissa säädetyt velvollisuudet ja kiellot kohdistuvat käytännössä toiminnanharjoittajiin. Kyse voisi olla myös organisaation toiminnassa toteutettavista toimenpiteistä, jolloin sovellettavaksi voisivat tulla rikoslain 48 luvun 9 § oikeushenkilön rangaistusvastuusta sekä vastuun kohdentumista koskeva rikoslain 48 luvun 7 §.

Uuden 8 kohdan a alakohdassa viitattaisiin kemikaalilakiin sisältyvään biosidivalmisteita koskevaan sääntelyyn. Säännöksen mukaan rangaistavaa olisi saattaa markkinoille valmiste kemikaalilain tai sen nojalla annettujen biosidivalmisteiden hyväksymistä koskevien säännösten tai niissä edellytetyn biosidivalmisteen hyväksymisen vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Biosidivalmisteiden hyväksymisestä säädetään kemikaalilain 5 luvussa. Kemikaalilain 27 §:ssä säädetään biosidivalmisteiden hyväksyttämisvelvollisuudesta. Pykälän mukaan biosidivalmistetta ei saa saattaa markkinoille eikä käyttää ilman valmisteen hyväksymistä, ellei jäljempänä tai biosidiasetuksessa toisin säädetä. Hyväksymisestä päättää Turvallisuus- ja kemikaalivirasto.

Kemikaalilain biosidivalmisteiden markkinoille saattamista koskeva sääntely liittyy biosidiasetukseen, jonka vastaisen markkinoille saattamisen ja markkinoilla saataville asettamisen rangaistavuudesta säädettäisiin erikseen säännöksen d alakohdassa. Biosidiasetuksen 17 artiklan mukaan biosidivalmisteita ei saa asettaa saataville markkinoilla tai käyttää, ellei niille ole annettu asetuksen mukaista lupaa. Kun on kyse biosidiasetuksen mukaista lupaa koskevasta hakemuksesta, joka koskee kansallista lupaa tietyssä jäsenvaltiossa, hakemus toimitetaan asetuksen 17 artiklan 2 kohdan mukaisesti kyseisen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle.

Kemikaalilain 28–30 §:ssä säädetään hyväksymisen hakemisesta ja edellytyksistä sekä hyväksymispäätöksestä ja biosidivalmisteiden merkinnöistä.

Säännöksessä rangaistavuus koskisi kemikaalilain 26 §:ssä määriteltyjä biosidivalmisteita. Kuten biosidiasetuksessa, a alakohdassa markkinoille saattamisella tarkoitettaisiin biosidivalmisteen asettamista ensimmäistä kertaa saataville markkinoilla (biosidiasetuksen 3 artiklan j alakohta).

Uuden 8 kohdan a alakohdan mukaisesti rangaistava olisi esimerkiksi teko, jossa toiminnanharjoittaja saattaa markkinoille kemikaalilaissa tarkoitetun biosidivalmisteen ilman kemikaalilain 27 §:ssä edellytettyä hyväksymistä siten, että aiheutuu vähintään abstrakti vaara ympäristölle. Säännöksen mukaisesti rangaistavaksi voisi tulla myös sellainen kemikaalilaissa tarkoitetun biosidivalmisteen markkinoille saattaminen, jossa valmiste saatetaan markkinoille kemikaalilaissa edellytetyn hyväksymisen vastaisesti eli tavalla, joka rikkoo markkinoille saattamista koskevan hyväksymispäätöksen ehtoja. Lisäksi edellytettäisiin, että teko olisi omiaan aiheuttamaan esimerkiksi ympäristön pilaantumista.

Kemikaalilain 30 §:n 3 momentti sisältää valtuutussäännöksen, jonka mukaisesti tarkempia säännöksiä hyväksymispäätöksestä ja siihen liitettävistä ehdoista voidaan antaa valtioneuvoston asetuksella. Se, että rangaistavuuden alan kannalta merkityksellisistä seikoista voidaan säätää mainitulla tavalla kemikaalilain nojalla annetuissa säännöksissä, kävisi ilmi säännöksessä olevasta viittauksesta kemikaalilain nojalla annettuihin säännöksiin.

Säännöksellä täytäntöönpantaisiin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan iv alakohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet siltä osin kuin kyse on valmisteen markkinoille saattamista ja markkinoilla saataville asettamista koskevista tekotavoista. Kun kemikaalilakiin ei sisälly rangaistussäännöstä, joka kattaisi biosidivalmisteen markkinoille saattamisen kemikaalilaissa edellytetyn hyväksymisen vastaisesti, muutos merkitsisi tältä osin rangaistavuuden alan laajenemista. Siltä osin kuin kyse on markkinoille saattamisesta ilman kemikaalilain edellyttämää hyväksymistä, joka on rangaistavaa kemikaalilain 59 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisesti, ehdotettava muutos merkitsisi rangaistussääntelyn ankaroitumista sellaisten tekojen kohdalla, jotka ovat omiaan aiheuttamaan säännöksessä tarkoitetun abstraktin vaaran ympäristölle tai terveydelle.

Uuden *8 kohdan b alakohdan* mukaisesti rangaistavaa olisi REACH-asetuksen (Euroopan parlamentin ja unionin asetus (EY) N:o 1907/2006 kemikaalien rekisteröinnistä, arvioinnista, lupamenettelyistä ja rajoituksista (REACH), Euroopan kemikaaliviraston perustamisesta, direktiivin 1999/45/EY muuttamisesta sekä neuvoston asetuksen (ETY) N:o 793/93, komission asetuksen (EY) N:o 1488/94, neuvoston direktiivin 76/769/ETY ja komission direktiivien 91/155/ETY, 93/67/ETY, 93/105/EY ja 2000/21/EY kumoamisesta) VII osastossa tai VIII osastossa tai niitä koskevissa mainitun asetuksen nojalla annetuissa säännöksissä säädetyn rajoituksen tai kiellon vastainen aineen, valmisteen, seoksen, esineen tai tuotteen markkinoille saattaminen. Mainittuihin REACH-asetuksen osastoihin ei sisälly markkinoilla saataville asettamista koskevia säännöksiä, eli kyseinen tekotapa ei tulisi kysymykseen voimassa olevan REACH-asetuksen kohdalla. Rangaistavuus koskisi nimenomaisesti asetuksen VII ja VII osastoissa säädettyjen rajoitusten ja kieltojen rikkomista.

Markkinoille saattamisella tarkoitettaisiin REACH-asetuksen 3 artiklan 12 kohdan mukaisesti toimittamista tai tarjoamista kolmannelle osapuolelle joko maksua vastaan tai maksutta. Asetuksen 3 artiklan 12 kohdan mukaisesti maahantuontia pidetään markkinoille saattamisena.

REACH-asetuksen VII osasto koskee lupamenettelyä. Asetuksen 56 artikla sisältää yleiset säännökset asetuksen liitteeseen XIV sisältyvien aineiden markkinoille käyttöön saattamisen ja aineen käyttämisen kielloista sekä niihin säädetyistä poikkeuksista. Asetuksen 3 artiklaan

sisältyvät muun muassa aineen, seoksen ja esineen määritelmät (1, 2 ja 3 kohdat). Käsitteiden merkityssisältö määrittyisi siten asetuksen perusteella.

REACH-asetuksen VIII osastossa säädetään tiettyjen vaarallisten aineiden, seoksien ja esineiden valmistusta, markkinoille saattamista ja käyttöä koskevista rajoituksista. Asetuksen 67 artiklan 1 kohdan mukaan sellaisen aineen valmistus, markkinoille saattaminen tai käyttö, jolle on asetettu jokin rajoitus liitteessä XVII, ei ole sallittua sellaisenaan, seoksessa tai esineessä, ellei aine ole kyseisen rajoituksen edellytysten mukainen. Tätä ei säännöksen mukaan sovelleta sellaisen aineen valmistukseen, markkinoille saattamiseen tai käyttöön, joka on tarkoitettu tieteelliseen tutkimukseen ja kehittämiseen. Liitteessä XVII täsmennetään, sovelletaanko rajoitusta tuote- tai prosessisuuntautuneeseen tutkimukseen ja kehittämiseen, sekä suurin määrä, johon poikkeusta voidaan soveltaa.

Mainitun säännöksen mukaisesti rangaistavaa olisi esimerkiksi teko, jossa REACH-asetuksen VII tai VIII osastossa tarkoitettu aine saatettaisiin markkinoille asetuksessa säädetyn vastaisesti ilman, että aineen käytölle on asetuksen 56 artiklan mukainen lupa, siten, että teko olisi omiaan aiheuttamaan esimerkiksi ympäristön pilaantumista.

REACH-asetuksen liitteitä XIV ja XVII, joihin VII ja VIII osastoissa viitataan, voidaan muuttaa asetuksen 133 artiklan mukaista komiteamenettelyä noudattaen. Se, että rangaistavuuden alaan vaikuttavista seikoista voidaan säätää mainitulla tavalla esimerkiksi komission antamalla täytäntöönpanosäädöksellä, kävisi rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla ilmi säännöksessä käytetystä ilmaisusta, jossa viitataan asetusta koskeviin REACH-asetuksen nojalla annettuihin säännöksiin vastaavalla tavalla kuin rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdassa on säädetty.

Säännöksellä täytäntöönpantaisiin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan i ja ii alakohtien ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet siltä osin kuin kyse on aineen, seoksen tai esineen markkinoille saattamista koskevasta tekotavasta. Kun REACH-asetuksen 56 ja 67 artiklan vastainen menettely on jo sellaisenaan rangaistavaa kemikaalirikkomuksena kemikaalilain 59 §:n 2 momentin mukaisesti, muutoksella ei laajennettaisi rangaistavuuden alaa. Muutos merkitsisi sääntelyn selvää ankaroitumista niiden markkinoillesaattamistekojen osalta, jotka ovat omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Uuden *8 kohdan c alakohdan* mukaisesti rangaistavaa olisi CLP-asetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1272/2008 aineiden ja seosten luokituksesta, merkinnöistä ja pakkaamisesta sekä direktiivien 67/548/ETY ja 1999/45/EY muuttamisesta ja kumoamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1907/2006 muuttamisesta) vastainen aineen, valmisteen, seoksen, esineen tai tuotteen markkinoille saattaminen siten, että teko olisi omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. CLP-asetuksessa ei säädetä markkinoilla saataville asettamisesta, eli kyseinen tekotapa ei tulisi kysymykseen voimassa olevan CLP-asetuksen kohdalla.

Markkinoille saattamisella tarkoitettaisiin CLP-asetuksen 2 artiklan 18 kohdan mukaisesti toimittamista tai tarjoamista kolmannelle osapuolelle joko maksua vastaan tai maksutta. Maahantuontia pidetään 2 artiklan 18 kohdan mukaisesti markkinoille saattamisena.

CLP-asetuksen 2 artiklassa on aineen, seoksen ja esineen määritelmät. Asetuksen 4 artiklassa säädetään yleisistä luokitus-, merkintä- ja pakkaamisvelvoitteista. Artiklan 1 kohdan mukaan valmistajien, maahantuojien ja jatkokäyttäjien on esimerkiksi luokiteltava aineet ja seokset II

osaston mukaisesti ennen niiden saattamista markkinoille. Artiklassa säädetään erilaisista velvollisuuksista erilaisten aineiden osalta. Esimerkiksi jos aine tai seos luokitellaan vaaralliseksi, toimittajien on asetuksen 4 artiklan 4 kohdan mukaan varmistettava, että aine tai seos on ennen sen markkinoille saattamista merkitty ja pakattu asetuksen III ja IV osaston säännösten mukaisesti.

Rangaistavaksi voisi siten tulla esimerkiksi sellainen aineen markkinoille saattaminen, jossa vaaralliseksi luokiteltu aine saatetaan markkinoille ilman, että se on merkitty ja pakattu asetuksen edellyttämällä tavalla. Lisäksi edellytettäisiin, että teko olisi omiaan aiheuttamaan esimerkiksi ympäristön pilaantumista.

CLP-asetuksen 53 artiklaan sisältyy toimivalta komissiolle antaa asetuksen 53 a artiklan mukaisesti delegoituja säädöksiä, joilla muutetaan tiettyjä asetuksen artikloita sekä liitteitä I–VIII niiden mukauttamiseksi tekniikan ja tieteen kehitykseen. Se, että rangaistavuuden alaan vaikuttavista seikoista voidaan säätää mainitulla tavalla komission antamalla delegoidulla säädöksellä, kävisi ilmi säännöksen f alakohdasta, jossa viitattaisiin nimenomaisesti c-e alakohdassa mainitun säädöksen nojalla annettuun säännökseen.

Säännöksellä täytäntöönpantaisiin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan v alakohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet siltä osin kuin kyse on aineen tai seoksen markkinoille saattamista koskevasta tekotavasta. Markkinoille saattamista koskeva CLP-asetuksen vastainen menettely on jo rangaistavaa kemikaalirikkomuksena kemikaalilain 59 §:n 3 momentin mukaisesti, eikä muutoksella siten laajennettaisi rangaistavuuden alaa. Muutos merkitsisi sääntelyn selvää ankaroitumista niiden markkinoillesaattamistekojen osalta, jotka ovat omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Uuden *8 kohdan d alakohdassa* viitattaisiin biosidiasetukseen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus N:o 528/2012 biosidivalmisteiden asettamisesta saataville markkinoilla ja niiden käytöstä). Alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi biosidiasetuksen tai biosidiasetuksessa edellytetyn luvan vastainen aineen, valmisteen, seoksen, esineen tai tuotteen markkinoille saattaminen tai markkinoilla saataville asettaminen siten, että teko olisi omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Biosidiasetuksessa markkinoilla saataville asettamisella tarkoitetaan biosidivalmisteen tai käsitellyn esineen toimittamista liiketoiminnan yhteydessä jakelua tai käyttöä varten joko maksua vastaan tai maksutta (3 artiklan i alakohta). Markkinoille saattamisella tarkoitetaan biosidivalmisteen tai käsitellyn esineen asettamista ensimmäistä kertaa saataville markkinoilla (3 artiklan j alakohta). Asetuksen 3 artiklaan sisältyy myös muun muassa biosidivalmisteen (1 kohdan a alakohta) ja käsitellyn esineen määritelmät (1 kohdan l alakohta).

Esimerkiksi biosidivalmisteiden asettamisesta saataville markkinoilla ja niiden käytöstä säädetään asetuksen 17 artiklassa. Artiklan 1 kohdan mukaan biosidivalmisteita ei saa asettaa saataville markkinoilla tai käyttää, ellei niille ole annettu asetuksen mukaista lupaa. Luvan myöntämisehdoista säädetään asetuksen 19 artiklassa. Asetuksen V luvussa säädetään yksinkertaistetusta lupamenettelystä. Asetuksen 25 artiklassa säädettyjen edellytysten täyttyessä biosidivalmiste soveltuu yksinkertaistettuun lupamenettelyyn. Asetuksen 27 artiklassa säädetään yksinkertaistetulla lupamenettelyllä luvansaaneiden biosidivalmisteiden asettamisesta saataville markkinoilla. Lupien peruuttamista, tarkistamista ja muuttamista koskevat säännökset ovat asetuksen IX luvussa. Asetuksen X luvussa säädetään

rinnakkaisvalmisteiden kaupasta ja XII luvussa poikkeuksista esimerkiksi asetuksen 17 ja 19 artiklassa säädettyyn.

Käsiteltyjen esineiden markkinoille saattamisesta säädetään asetuksen 58 artiklassa. Artiklan 2 kohdan mukaan käsiteltyä esinettä ei saa saattaa markkinoille, ellei niihin biosidivalmisteisiin, joilla se on käsitelty tai joita se sisältää, sisältyviä kaikkia tehoaineita ole sisällytetty asetuksen 9 artiklan 2 kohdan mukaisesti laadittuun luetteloon kyseisen valmisteryhmän ja käytön osalta tai liitteeseen I ja elleivät kaikki niissä säädetyt ehdot tai rajoitukset täyty.

Kun on kyse biosidiasetuksen mukaista lupaa koskevasta hakemuksesta, joka koskee kansallista lupaa tietyssä jäsenvaltiossa, hakemus toimitetaan asetuksen 17 artiklan 2 kohdan mukaisesti kyseisen jäsenvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle. Kemikaalilain 27 §:n mukaisesti biosidivalmistetta ei saa saattaa markkinoille eikä käyttää ilman valmisteen hyväksymistä, ellei jäljempänä [laissa] tai biosidiasetuksessa toisin säädetä. Teko, jossa olisi kyse kemikaalilain biosidivalmisteiden markkinoille saattamista koskevien säännösten vastaisesti toimimisesta, säädettäisiin erikseen rangaistavaksi pykälän 1 momentin 7 kohdan a alakohdassa.

Säännöksen mukaisesti rangaistavaksi voisi tulla esimerkiksi sellainen asetuksen vastainen valmisteen markkinoille saattaminen, jossa biosidiasetuksessa tarkoitettu valmiste saatetaan markkinoille ilman asetuksessa edellytettyä lupaa tai tällaisen luvan vastaisesti. Lisäksi edellytettäisiin, että teko olisi omiaan aiheuttamaan esimerkiksi ympäristön pilaantumista.

Biosidiasetuksen 83 artikla koskee toimivallan siirtoa komissiolle. Säännöksen 1 kohdan mukaisesti komissiolle siirretään valta antaa delegoituja säädöksiä artiklassa säädetyin edellytyksin. Kuten CLP-asetuksen kohdalla se, että rangaistavuuden alaan vaikuttavista seikoista voidaan säätää mainitulla tavalla komission antamalla delegoidulla säädöksellä, kävisi ilmi säännöksen f alakohdasta, jossa viitattaisiin nimenomaisesti c-e alakohdassa mainitun säädöksen nojalla annettuun säännökseen.

Säännöksellä täytäntöönpantaisiin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan iv alakohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet siltä osin kuin kyse on aineen markkinoille saattamista ja markkinoilla saataville asettamista koskevista tekotavoista. Markkinoilla saataville asettamista ja markkinoille saattamista koskeva biosidiasetuksen vastainen menettely on jo sellaisenaan rangaistavaa kemikaalirikkomuksena kemikaalilain 59 §:n 4 momentin mukaisesti, eikä muutoksella siten laajennettaisi merkittävästi rangaistavuuden alaa. Muutos merkitsisi rangaistussääntelyn selvää ankaroitumista niiden biosidiasetuksen vastaisten markkinoillesaattamistekojen osalta, jotka ovat omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Uuden *8 kohdan e alakohdassa* säädettäisiin rangaistavaksi kasvinsuojeluaineasetuksen (Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EY) N:o 1107/2009 kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta sekä neuvoston direktiivien 79/117/ETY ja 91/414/ETY kumoamisesta) vastainen tai asetuksessa edellytetyn luvan vastainen aineen, valmisteen, seoksen, esineen tai tuotteen markkinoille saattaminen. Kasvinsuojeluaineasetuksessa ei säädetä markkinoilla saataville asettamisesta, eli kyseinen tekotapa ei tulisi kysymykseen voimassa olevan kasvinsuojeluaineasetuksen kohdalla.

Kasvinsuojeluaineasetuksen 3 artiklan 9 kohdan mukaan markkinoille saattamisella tarkoitetaan asetuksessa hallussa pitämistä yhteisössä tapahtuvaa myyntiä varten, myös myytäväksi tarjoamista tai muuta joko ilmaiseksi tai korvausta vastaan tapahtuvaa siirtoa sekä itse myyntiä, jakelua ja muita siirtomuotoja, mutta ei palauttamista edelliselle myyjälle. Luovuttaminen

vapaaseen liikkeeseen yhteisön alueelle on määritelmän mukaan asetuksessa tarkoitettua markkinoille saattamista.

Aineen markkinoille saattamisesta säädetään useissa asetuksen artikloissa. Kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattaminen ja käyttö on asetuksen 28 artiklan mukaan luvanvaraista. Artiklan 1 kohdan mukaan kasvinsuojeluainetta ei saa saattaa markkinoille tai käyttää, ellei sille ole annettu kyseisessä jäsenvaltiossa lupaa asetuksen mukaisesti. Artiklan 2 kohdassa säädetään poikkeuksista luvanvaraisuuteen. Asetuksen 30 artikla mahdollistaa väliaikaisten lupien myöntämisen kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamiselle. Asetuksen 47 artiklassa säädetään vähäriskisten kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä, 48 artiklassa muuntogeenisen mikro-organismin sisältävien kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä, 49 artiklassa käsiteltyjen siemenien markkinoille saattamisesta ja 58 artiklassa säädetään liitännäisaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä.

Myös kasvinsuojeluaineasetus sisältää toimivaltuuden muuttaa muita kuin asetuksen keskeisiä osia sekä täydentää asetusta erityistä menettelyä noudattaen. Toimenpiteistä, joiden tarkoituksena on muuttaa asetuksen muita kuin keskeisiä osia, säädetään asetuksen 78 artiklassa, ja valvontamenettelystä, jota noudattaen toimenpiteistä päätetään, asetuksen 79 artiklassa. Uuden 7 kohdan f alakohdassa viitattaisiin nimenomaisesti c-e alakohdassa mainitun säädöksen nojalla annettuun säännökseen, mistä kävisi ilmi, että rangaistavuuden alaan vaikuttavista seikoista voidaan säätää mainitulla tavalla komission antamalla säädöksellä.

Säännöksellä täytäntöönpantaisiin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan iii alakohtien ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet siltä osin kuin kyse on aineen, seoksen tai esineen markkinoille saattamista koskevasta tekotavasta. Muutos laajentaisi rangaistavuuden alaa siltä osin kuin kyse on muusta kuin asetuksen 28 vastaisesta aineen markkinoille saattamisesta, joka on rangaistavaa kasvinsuojeluaineista annetun lain 41 §:n 1 momentin mukaisesti, sekä siltä osin kuin markkinoille saattaminen tapahtuu kasvinsuojeluaineasetuksessa edellytetyn luvan vastaisesti. Muutos merkitsisi lisäksi sääntelyn selvää ankaroitumista niiden kasvinsuojeluaineista annetun lain 41 §:n 1 momentin mukaisten markkinoillesaattamistekojen osalta, jotka ovat omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Edellä todetulla tavalla *uuden 8 kohdan f alakohdan* mukaisesti rangaistavaa olisi 8 kohdan c-e alakohdassa mainitun säädöksen nojalla annetun säännöksen vastainen aineen, valmisteen, seoksen, esineen tai tuotteen markkinoille saattaminen. Alakohdassa viitattaisiin CLP-asetuksen, biosidiasetuksen tai kasvinsuojeluaineasetuksen nojalla annettuun säännökseen. Säännöksen myötä tulisi katetuksi myös sellainen menettely, jota koskevista seikoista olisi säädetty esimerkiksi alakohdassa viitatun säädöksen nojalla annetussa täytäntöönpanosäädöksessä. Vastaavalla tavalla on säädetty 1 §:n 1 momentin 2 kohdan g alakohdassa mainittujen asetusten osalta.

Mainittu ehdotus liittyy ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan iii–v alakohtien ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteisiin siltä osin kuin kyse on aineen, seoksen tai esineen markkinoille saattamista koskevasta tekotavasta.

Uuden *8 kohdan g alakohdan* mukaisesti rangaistavaa olisi aineen, valmisteen, seoksen, esineen tai tuotteen markkinoille saattaminen vastoin pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1021 3 tai 4 artiklassa tai niitä koskevissa mainitun asetuksen nojalla annetuissa säännöksissä asetuksen liitteessä I

tarkoitetuista aineista säädettyä. Asetukseen ei sisälly markkinoilla saataville asettamista koskevia säännöksiä.

Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen 2 artiklassa säädetään määritelmistä. Artiklassa viitataan esimerkiksi markkinoille saattamisen, valmistuksen ja käytön osalta REACH-asetuksen määritelmiin. Markkinoille saattamisen käsite kattaa siten myös maahantuonnin (pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen 2 artiklan 1 kohta, REACH-asetuksen 3 artiklan 12 kohta).

Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen 3 artiklan 1 kohdan mukaan liitteessä I lueteltujen aineiden valmistus, markkinoille saattaminen ja käyttö sellaisenaan, seoksissa tai esineissä kielletään, jollei 4 artiklasta muuta johdu. Asetuksen 4 artiklassa säädetään vapautuksista rajoittamistoimenpiteistä.

Rangaistavuus koskisi nimenomaisesti pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen liitteessä I lueteltujen aineiden markkinoille saattamista. Asetukseen sisältyy myös sen liitteessä II lueteltujen aineiden markkinoille saattamista koskevia rajoituksia. Rangaistavuus ei koskisi näiden säännösten vastaista menettelyä.

Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen 15 artiklassa säädetään asetuksen liitteiden muuttamisesta. Artiklan 1 kohdassa siirretään komissiolle valta antaa asetuksen 18 artiklan mukaisesti delegoituja säädöksiä, joilla muutetaan esimerkiksi asetuksen liitettä I. Kuten muiden 7 kohdassa viitattujen asetusten kohdalla se, että rangaistavuuden alaan vaikuttavista seikoista voidaan säätää mainitulla tavalla komission antamalla delegoidulla säädöksellä, kävisi ilmi säännöksessä olevasta ilmaisusta, jossa viitataan asetuksen nojalla annetun säännöksen vastaiseen menettelyyn.

Säännöksellä täytäntöönpantaisiin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan c alakohdan vi alakohdan ja 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet siltä osin kuin kyse on aineen markkinoille saattamista koskevasta tekotavasta. Pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevan asetuksen vastainen aineen markkinoille saattaminen on jo sellaisenaan rangaistavaa kemikaalirikkomuksena kemikaalilain 59 §:n 5 momentin 3 kohdan mukaisesti, eikä muutoksella siten laajennettaisi rangaistavuuden alaa. Muutos merkitsisi sääntelyn selvää ankaroitumista niiden markkinoillesaattamistekojen osalta, jotka ovat omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Pykälän 1 momentin nykyiseen 6 kohtaan, joka koskee muuntogeenisten organismien, niitä sisältävien elintarvikkeiden tai rehujen vientiä, ei tehtäisi muutoksia, mutta se siirtyisi *uudeksi 9 kohdaksi*.

Pykälän 1 momenttiin lisättäisiin *uusi 10 kohta*. Sen mukaisesti rangaistavaa olisi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta harjoittaa sellaista säteilylaissa tarkoitettua säteilytoimintaa, josta aiheutuu ionisoivaa säteilyä, säteilylain 7, 10, 11, 15 tai 18 luvussa säädetyn tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai säteilylain 48 §:ssä edellytetyn turvallisuusluvan vastaisesti tai tällaisessa säteilytoiminnassa laiminlyödä säteilylain 130 §:n 1 momentissa säädetty velvollisuus varmistaa säteilyturvallisuus säteilyturvallisuuspoikkeamassa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Säteilytoiminnalla tarkoitettaisiin säteilylain 4 §:n 25 kohdan mukaisesti a) säteilyn käyttöä; b) toimintaa ja olosuhdetta, jossa altistus luonnonsäteilylle korjaavista toimenpiteistä huolimatta

on viitearvoa suurempi; sekä c) vallitsevassa altistustilanteessa tehtäviä suojelutoimia, joissa työperäinen altistus on viitearvoa suurempi. Säteilyn käyttö on määritelty säteilylain 4 §:n 23 kohdassa. Määritelmän mukaisesti säteilyn käytöllä tarkoitetaan a) säteilylähteen käyttöä, valmistusta, kauppaa, asennusta, huoltoa ja korjausta; b) säteilylähteen ja radioaktiivisen jätteen hallussapitoa, säilyttämistä, tuontia, vientiä, siirtoa ja varastointia; c) radioaktiivisen aineen ja radioaktiivisen jätteen kuljetusta; ja d) radioaktiivisen jätteen vaarattomaksi tekemistä. Säteilylakiin sisältyvät myös esimerkiksi radioaktiivisen aineen (4 §:n 14 kohta), säteilyn (4 §:n 21 kohta) ja säteilylähteen (4 §:n 22 kohta) määritelmät. Myös mainittujen käsitteiden merkityssisältö määrittyisi säteilylain mukaisesti.

Säteilytoiminnan määritelmä kattaa radioaktiivisia aineita koskevia toimintoja joiltakin osin laajemmin kuin minkä toimien tulee ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohdan mukaisesti kuulua rangaistussääntelyn alaan. Tämä koskee esimerkiksi säteilylähteen kauppaamista. Sitä, että rangaistussäännöksessä viitataan säteilytoiminnan harjoittamiseen, voi kuitenkin pitää perusteltuna huomioiden mainitun käsitteen kattamista, radioaktiivisiin aineisiin kohdistuvista toimista aiheutuva riski ympäristölle ja terveydelle. Toisaalta säteilylakiin sisältyvään säteilyn käytön käsitteeseen ei nimenomaisesti sisälly esimerkiksi säteilylähteen tai radioaktiivisen jätteen käsittely. Säteilyn käyttö kuitenkin sisältää esimerkiksi säteilylähteen asennuksen, huollon ja korjauksen sekä säteilylähteen ja radioaktiivisen jätteen hallussapidon ja säilyttämisen, jolloin käsittelyä koskevan tekotavan voi katsoa tulevan mainittujen toimien kautta katetuksi.

Rangaistavuus koskisi ehdotettavan 10 kohdan mukaisesti sellaisen säteilytoiminnan harjoittamista, josta aiheutuu ionisoivaa säteilyä. Säteilylain 4 §:n 7 kohdan mukaisesti ionisoivalla säteilyllä tarkoitetaan säteilyä, joka muodostaa väliaineessa ioneja. Rangaistavuuden ulkopuolelle rajautuisi siten sellainen säteilytoiminnan harjoittaminen, josta aiheutuu ionisoimatonta säteilyä. Ionisoimattomalla säteilyllä tarkoitetaan säteilylain 4 §:n 6 kohdan mukaisesti ultraviolettisäteilyä, näkyvää valoa, infrapunasäteilyä, radiotaajuista säteilyä, pientaajuisia ja staattisia sähkö- ja magneettikenttiä sekä ultraääntä. Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohdassa viitattava direktiivi 2013/59/Euratom ei koske ionisoimatonta säteilyä, jota ei siten myöskään ympäristörikosdirektiivin kriminalisointivelvoite kata. Sellaisen toiminnan harjoittamiseen, josta aiheutuu ionisoimatonta säteilyä, ei myöskään liity samankaltaista riskiä ympäristön vaarantamisesta tai vahingoittamisesta kuin sellaisen toiminnan harjoittamiseen, josta aiheutuu ionisoivaa säteilyä.

Uuden 10 kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi harjoittaa säännöksessä tarkoitettua säteilytoimintaa säteilylain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai säteilylaissa edellytetyn turvallisuusluvan vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan säännöksessä tarkoitetun abstraktin vaaran ympäristölle tai terveydelle. Sellaisen säteilytoiminnan harjoittamiseen, josta aiheutuu ionisoivaa säteilyä, säteilylaissa tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai säteilylaissa edellytetyn turvallisuusluvan vastaisesti liittyy lähtökohtaisesti vaara säteilyn pääsemisestä ympäristöön ja siten ympäristön ja ihmisten terveyden vahingoittumisesta. Säteilytoiminnassa säteilylaista ja sen nojalla annetuista säännöksistä ja määräyksistä sekä turvallisuusluvasta aiheutuvien velvollisuuksien ja kieltojen noudattaminen on olennaista, jotta voidaan varmistua siitä, että esimerkiksi käytettävien säteilylähteiden käyttö on turvallista sekä ympäristön että ihmisten terveyden kannalta.

Säteilylain 7 lukuun sisältyvät lupajärjestelmää koskevat säännökset. Säteilytoiminnan turvallisuuden varmistamisen ja valvonnan perusteiden kannalta keskeinen pykälä on säteilylain 48 §, jossa säädetään turvallisuusluvasta. Pykälän 1 momentin mukaisesti säteilyn käyttö edellyttää lupaa (turvallisuuslupa), jollei säteilylaissa toisin säädetä. Muuhun säteilytoimintaan

on säännöksen mukaan oltava turvallisuuslupa, jos laissa erikseen säädetään. Säteilylain 49 §:ssä säädetään turvallisuusluvasta vapautetusta toiminnasta.

Ilman säteilylaissa edellytettyä turvallisuuslupaa harjoitettavaan toimintaan voi liittyä merkittäviä säteilyturvallisuusriskejä. Turvallisuusluvanhaltijaa koskevat velvollisuudet ovat lähtökohtaisesti voimassa, jos toiminta on sen laatuista, että siltä edellytetään turvallisuuslupaa. Tämä koskee myös tilannetta, jossa esimerkiksi asianmukaista turvallisuuslupaa ei ole syystä tai toisesta haettu tai toimintaa on muutettu siten, että se ei enää vastaa toimintaa tai määräaikainen lupa on rauennut. Säteilytoiminnassa turvallisuuden kriteerit ovat tiukat, ja velvoitteet ovat aina suoraan lain nojalla voimassa turvallisuuslupaa edellyttävässä toiminnassa.

Uuden 10 kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi harjoittaa säteilytoimintaa ilman säteilylaissa edellytettyä lupaa, jos teko on omiaan aiheuttamaan rangaistussäännöksessä tarkoitetun abstraktin vaaran ympäristölle. Uuden 10 kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi myös turvallisuusluvan vastaisesti toimiminen tunnusmerkistön muiden edellytysten täyttyessä.

Säteilylain 10 lukuun sisältyvät säteilylähteitä koskevat säännökset. Säteilylain 48 §:n 3 momentin mukaisiin turvallisuusluvan myöntämisen edellytyksiin kuuluu muun muassa, että toimintaa voidaan harjoittaa turvallisesti. Toiminnan turvallisuus kytkeytyy säteilylain 5–7 §:iin, joissa säädetään periaatteista, joiden mukaan toimiessa toiminta on lähtökohtaisesti asianmukaista ja turvallista. Konkreettisemmin toiminnan turvallisuuden kannalta olennaisista vaatimuksista säädetään esimerkiksi säteilylain 10 lukuun sisältyvissä 66 (käytönaikainen säteilyturvallisuus), 67 (turvajärjestelyt) ja 68 (käyttökiellot) §:ssä, joiden mukaisten velvollisuuksien vastainen menettely voisi tulla ympäristön turmelemisena uuden 10 kohdan mukaisesti rangaistavaksi tunnusmerkistön muidenkin edellytysten täyttyessä.

Säteilylain 11 luvussa säädetään radioaktiivista jätteistä. Lain 79 §:ssä säädetään radioaktiivisia jätteitä koskevasta toiminnanharjoittajan huolehtimisvelvollisuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan toiminnanharjoittajan on säteilytoiminnan aikana ja sitä lopetettaessa huolehdittava, ettei radioaktiivisista jätteistä aiheudu haittaa terveydelle tai ympäristölle. Toiminnanharjoittajan on pykälän 2 momentin mukaan huolehdittava toiminnassa syntyvien radioaktiivisten jätteiden vaarattomiksi tekemisestä. Toiminnanharjoittaja on pykälän nojalla velvollinen huolehtimaan toiminnasta syntyneistä jätteistä. Toiminnanharjoittajan tulee säilyttää ja käsitellä jätettä toiminnan aikana ja huolehtia jätteistä toimintaa lopetettaessa siten, että jätteestä aiheutuva säteilyaltistus jää mahdollisimman pieneksi ja että jätteestä peräisin olevien radioaktiivisten aineiden leviäminen ympäristöön on asianmukaisesti estetty (HE 28/2018 vp, s. 164).

Ympäristön turmelemisena olisi momentin uuden 10 kohdan mukaisesti siten rangaistava esimerkiksi menettely, jossa toiminnanharjoittaja käsittelee radioaktiivista jätettä siten, että radioaktiivisten aineiden leviämistä ympäristöön ei ole estetty säteilylain edellyttämällä tavalla ja menettelystä aiheutuu rangaistussäännöksessä tarkoitettu abstrakti vaara ympäristölle tai terveydelle.

Säteilytoiminnan harjoittamisessa on noudatettava säteilylaissa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä säädettyjä ionisoivan säteilyn raja- tai viitearvoja sekä esimerkiksi niin sanottuja vapauttamis- ja vapaarajoja. Esimerkiksi säteilylain 15 luvussa säädetään väestön altistuksesta. Lain 127 §:n 1 momentin mukaisesti radioaktiivisten aineiden päästöjen määrä ei saa olla vähäisen päästön raja-arvoja suurempi.

Säteilylakiin sisältyy lisäksi useita valtuutussäännöksiä, joiden nojalla valtioneuvosto tai sosiaali- ja terveysministeriö voi antaa tarkempia säännöksiä tai Säteilyturvakeskus tarkempia

määräyksiä laissa säädetyistä seikoista. Esimerkiksi säteilylain 10 §:n 1 momentin mukaisesti valtioneuvoston asetuksella annetaan Euroopan unionin lainsäädännön täytäntöönpanemiseksi tarkemmat säännökset säteilytoiminnan ja suojelutoimien oikeutusperiaatteen mukaisuuden arvioinnista ja säteilysuojelun optimoinnista sekä säteilyaltistuksen laskenta- ja määrittämisperusteista. Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään työntekijöiden ja väestön annosrajoista Euroopan unionin lainsäädännön täytäntöönpanemiseksi. Edelleen pykälän 3 momentin mukaan Säteilyturvakeskus antaa tarkemmat määräykset yleisesti käytettävistä säteilytoiminta- ja säteilylähdekohtaisista annosrajoituksista ja potentiaalista altistusta koskevista rajoituksista ja niiden käytöstä sekä oikeutuksen ja säteilysuojelun optimoinnin toteutumisen osoittamisesta.

Säteilylain nojalla on annettu esimerkiksi valtioneuvoston asetus ionisoivasta säteilystä (1034/2018). Asetuksessa säädetään muun muassa säteilyn annosrajoista. Asetuksen 6 luvussa säädetään lisäksi jätteistä ja päästöistä.

Säteilylain 48 §:n 2 momentin ja terveydensuojelulain (763/1994) 8 §:n 3 momentin ja 21 §:n 1 ja 2 momentin nojalla on annettu sosiaali- ja terveysministeriön asetus talousveden laadusta ja valvonnasta sekä rakennusten vesilaitteistojen riskienhallinnasta (1352/2015). Asetuksessa säädetään muun muassa talousveden radioaktiivisuuden laatuvaatimuksista ja raja-arvoista. Säteilylain nojalla on annettu myös sosiaali- ja terveysministeriön asetus ionisoivasta säteilystä (1044/2018). Asetukseen sisältyy sääntelyä muun muassa luonnonsäteilyn viitearvoista.

Lisäksi esimerkiksi säteilylain 49 §:n 3 momentin ja 85 §:n 2 momentin sekä ydinenergialain 7 q §:n 1 momentin 28 kohdan nojalla annetussa Säteilyturvakeskuksen määräyksessä vapaarajoista ja vapauttamisrajoista (STUK SY/1/2018) on radioaktiivisten aineiden ja materiaalien kannalta olennaista sääntelyä. Määräyksessä määrätään radioaktiivisten aineiden vapaarajoista ja radioaktiivisten materiaalien vapauttamisrajoista.

Ehdotettavan 10 kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi tunnusmerkistön muidenkin edellytysten täyttyessä esimerkiksi sellaisen säteilytoiminnan harjoittaminen, josta aiheutuu ionisoivaa säteilyä, siten, että säteilylähteitä säilytetään tai käytetään tavalla, joka vaarantaa ympäristön tai sitä kautta ihmisen terveyden pykälässä tarkoitetulla tavalla. Kyse voi olla esimerkiksi sellaisesta säteilylähteestä, joka on aktiivisuudeltaan suurempi kuin minkä säteilylain sääntely tai turvallisuuslupa sallii.

Myös säteilylain 15 luvussa säädettyjen, väestön altistusta koskevien velvollisuuksien vastainen menettely voi säteilytoimintaa harjoitettaessa olla omiaan aiheuttamaan esimerkiksi ympäristön pilaantumista. Esimerkiksi säteilylain 126 §:ssä säädetään säteilyaltistuksen rajoittamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan toiminnanharjoittajan on rajoitettava väestön altistusta: 1) huolehtimalla säteilylähteiden käytönaikaisesta säteilyturvallisuudesta 66 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla; 2) estämällä radioaktiivisten aineiden pääsy toiminnan harjoittamispaikan ulkopuolelle ja laajemmin ympäristöön riittävän tehokkaasti; sekä 3) rajoittamalla tarvittaessa väestön pääsyä toiminnan harjoittamispaikalle.

Lisäksi luonnonsäteilyä koskevaan 18 lukuun sisältyy säännöksiä velvollisuuksista, joiden vastainen menettely voi aiheuttaa ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä tarkoitetun abstraktin vaaran ympäristölle. Säteilylain 147 §:ssä säädetään säteilyaltistuksen rajoittamisesta. Pykälän 1 momentin mukaan lain 146 §:ssä tarkoitetun selvityksen tekemiseen velvollisen on ilman aiheetonta viivytystä toteutettava toimenpiteet luonnonsäteilyaltistuksen rajoittamiseksi, jos toiminnasta aiheutuva työperäinen tai väestön altistus taikka työpaikan tai talousveden radonpitoisuus on viitearvoa suurempi. Ehdotettavan rangaistussäännöksen mukaisesti ympäristön turmelemisena rangaistava voisi olla teko, jossa joku tahallaan tai

törkeästä huolimattomuudesta jättää rajoittamatta säteilylain 147 §:ssä tarkoitettua altistumista luonnonsäteilylle siten, että teko aiheuttaa tunnusmerkistössä tarkoitetun abstraktin vaaran ympäristölle tai terveydelle.

Uuden 10 kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi myös tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta säännöksessä tarkoitetussa säteilytoiminnassa laiminlyödä säteilylain 130 §:n 1 momentissa säädetty velvollisuus varmistaa säteilyturvallisuus säteilyturvallisuuspoikkeamassa siten, että teko aiheuttaa pykälässä tarkoitetun abstraktin vaaran. Säteilylain 130 §:n 1 momentin mukaan säteilyturvallisuuspoikkeaman sattuessa turvallisuuslupaa edellyttävässä toiminnassa toiminnanharjoittajan on arvioitava tilanne ja ryhdyttävä säteilyturvallisuuden varmistamiseksi tarpeellisiin toimiin. Säteilyturvallisuuspoikkeaman hoitaminen vaatii erityisiä toimia, joihin turvallisuusluvanhaltijan on varauduttava toiminnan laadun ja laajuuden mukaisesti (HE 28/2018 vp, s. 200). Turvallisuuslupaa myöntäessään Säteilyturvakeskus muun muassa varmistaa, että turvallisuusluvanhaltijalla on edellytykset toimia turvallisuusarvion mukaisissa säteilyturvallisuuspoikkeamissa. Säteilyturvallisuuspoikkeaman sattuessa turvallisuusluvanhaltijan on välittömästi arvioitava tilanne oikeista suojelutoimenpiteistä päättämiseksi ja toimittava sen jälkeen tapahtuman edellyttämällä tavalla.

Ehdotettavassa uudessa 10 kohdassa tarkoitettu menettely olisi momentin muita kohtia vastaavasti rangaistava, jos teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Pykälässä edellytetään siten vähintään abstraktia vaaraa ympäristölle tai terveydelle, jolloin teon on oltava luonteeltaan sellainen, että se tyypillisesti aiheuttaisi säännöksessä tarkoitetun seurauksen. Rikoksen toteutuminen ei siten edellytä sen osoittamista, että teko juuri siinä tilanteessa on konkreettisesti aiheuttanut esimerkiksi ympäristön pilaantumisen vaaraa.

Ehdotettavassa 10 kohdassa tarkoitetun menettelyn kohdalla sovellettavaksi voisi tulla rikoslain 48 luvun 3 §:n mukainen ympäristörikkomusta koskeva säännös, jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Säteilylain vastaiset menettelyt ovat nykyisin laajalti rangaistavia säteilylain 185 §:n mukaisena säteilyrikkomuksena tai rikoslain 44 luvun 12 §:n mukaisena varomattomana käsittelynä tai 12 a §:n mukaisen radioaktiivisen aineen hallussapitorikoksena tai rikoslain 34 luvun 4 §:n mukaisena terveyden vaarantamisena. Sama teko voisi jatkossa täyttää sekä ympäristön turmelemisen että varomattoman käsittelyn tai radioaktiivisen aineen hallussapitorikoksen tunnusmerkistön. Jälkimmäisiin säännöksiin sisältyy toissijaisuuslauseke. Sikäli kuin teosta aiheutuisi rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitettu abstrakti vaara ympäristölle tai terveydelle, sovellettaisiin siten vain ympäristön turmelemista koskevaa säännöstä. Jos tietty teko sen sijaan täyttäisi sekä terveyden vaarantamisen että ympäristön turmelemisen tunnusmerkistöt, voitaisiin soveltaa molempia rangaistussäännöksiä.

Lisäksi rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa on säädetty rangaistavaksi säteilyn saattaminen tai päästäminen ympäristöön lain tai luvan vastaisesti tai ilman laissa edellytettyä lupaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rangaistus tulisi usean saman pykälän momentin soveltuessa samaan tekoon tuomita vain yhdestä ympäristön turmelemisesta. Se, että teko täyttäisi useamman pykälään sisältyvän tunnusmerkistön, voitaisiin ottaa huomioon rangaistuksen määräämisessä rikoslain 6 luvun säännösten mukaisesti.

Momenttiin ehdotettavan uuden 10 kohdan myötä rangaistavuuden alan voidaan arvioida laajentuvan vähäisissä määrin. Uuden säännöksen mukaisesti rangaistavaksi voisi tulla säteilylain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastainen teko, jota ei ole nykyisin säädetty rangaistavaksi esimerkiksi säteilyrikkomusta koskevassa säteilylain 185 §:ssä, jos tällainen teko olisi omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rangaistavuus ankaroituisi selvästi sellaisten tekojen kohdalla, joista aiheutuu rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitettu abstrakti vaara ympäristölle tai terveydelle ja jotka nykyisin voivat olla rangaistavia rikoslain 44 luvun 12 §:n mukaisena varomattomana käsittelynä tai 12 a §:n mukaisena radioaktiivisen aineen hallussapitorikoksena.

Pykälän 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi *uusi 11 kohta*. Sen mukaisesti rangaistavaa olisi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta käyttää ydinlaitosta tai poistaa ydinlaitos käytöstä tai käsitellä ydinjätettä tai ydinainetta ydinenergialain 2 a, 3 tai 5 luvussa säädetyn tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai ydinenergialain 8 §:ssä edellytetyn luvan vastaisesti siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Ydinenergialain 3 §:n 1 momentin 5 kohdassa on ydinlaitoksen määritelmä. Sen mukaan ydinlaitoksella tarkoitetaan ydinenergian aikaansaamiseen käytettäviä laitoksia, tutkimusreaktorit mukaan luettuina, ydinjätteiden laajamittaista loppusijoitusta toteuttavia laitoksia sekä ydinaineen ja ydinjätteen laajamittaiseen valmistamiseen, tuottamiseen, käyttämiseen, käsittelyyn tai varastointiin käytettäviä laitoksia; ydinlaitoksella ei kuitenkaan tarkoiteta: a) uraanin tai toriumin tuottamiseen tarkoitettuja kaivoksia tai malminrikastuslaitoksia eikä niitä tiloja tai paikkoja alueineen, joihin tässä tarkoitetuista laitoksista peräisin olevia ydinjätteitä varastoidaan tai sijoitetaan loppusijoitusta varten; b) sellaisia lopullisesti suljettuja tiloja, joihin ydinjätteitä on sijoitettu Säteilyturvakeskuksen pysyväksi hyväksymällä tavalla; eikä c) ydinlaitoksen Säteilyturvakeskuksen hyväksymällä tavalla käytöstä poistettuja tiloja ja osia. Esimerkiksi ydinvoimalaitos kuuluu ydinlaitoksen käsitteeseen (ydinenergialain 3 §:n 1 momentin 5 a kohta). Myös esimerkiksi käytetyn ydinpolttoaineen loppusijoituslaitos on ydinenergialaissa tarkoitettu ydinlaitos.

Rangaistussäännöksen rajaaminen ydinlaitoksen käyttämiseen perustuu ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohtaan, jossa viitataan neuvoston direktiiviin 2014/87/EURATOM ydinlaitosten ydinturvallisuutta koskevan yhteisön kehyksen perustamisesta annetun direktiivin 2009/71/Euratom muuttamisesta. Ydinenergialain ydinlaitoksen määritelmä vastaa muutetun direktiivin 2014/87/EURATOM soveltamisalaa sääntelyn kohteen osalta.

Rangaistavaa olisi ensinnäkin ydinlaitoksen käyttäminen tai käytöstä poistaminen ydinenergialain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai ydinenergialaissa edellytetyn luvan vastaisesti teon muutoinkin täyttäessä tunnusmerkistön edellytykset. Ydinlaitoksen käyttämisellä tarkoitettaisiin kaikkea ydinenergialaissa tarkoitettua toimintaa, jonka ydinlaitoksen käyttämiselle myönnetty käyttölupa kattaa ja joka tapahtuu käyttöluvan voimassaolon aikana.

Ydinlaitoksen käyttäminen kattaisi siten esimerkiksi ydinlaitoksen toimintojen ohjaamisen ja valvonnan, turvajärjestelmien ylläpidon ja sähköntuotannon säätelyn. Ydinlaitoksen käyttäminen kattaisi myös tilanteet, joissa sellaisen ydinlaitoksen, jossa tuotetaan sähköä, sähköntuotanto on keskeytyneenä esimerkiksi tarkoituksellisen huoltokatkon tai häiriötilanteen vuoksi, sekä tilanteet, jossa ydinvoimalaitoksen sähköntuotanto on tavanomaista matalammalla tasolla.

Käytöstä poistamisella tarkoitetaan ydinenergialain 3 §:n 1 momentin 5 b kohdan mukaisesti lopullisesti suljetun ydinlaitoksen purkamista niin, ettei laitosalueella tarvita erityisiä toimenpiteitä puretusta ydinlaitoksesta peräisin olevien radioaktiivisten aineiden vuoksi. Ydinlaitoksen käyttölupa ei kata käytöstä poistamisen vaihetta, eli käytöstä poistaminen edellyttää erillistä ydinenergialain mukaista lupaa. Käytöstä poistamisen käsite kattaisi siten käytöstä poistamista koskevan luvan kattaman menettelyn.

Ehdotettavan 11 kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi myös ydinjätteen tai ydinaineen käsitteleminen ydinenergialain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai ydinenergialaissa edellytetyn luvan vastaisesti. Ydinenergialain 3 §:n 1 momentin 2 kohdan mukaan ydinaineella tarkoitetaan ydinenergian aikaansaamiseen soveltuvia erityisiä halkeamiskelpoisia aineita ja lähtöaineita kuten uraania, toriumia ja plutoniumia. Esimerkiksi tuore ydinpolttoaine on ydinainetta.

Ydinjätteellä puolestaan tarkoitetaan ydinenergialain 3 §:n 1 momentin 3 kohdan mukaisesti a) ydinenergian käytön yhteydessä tai seurauksena syntyneitä, käytetyn ydinpolttoaineen muodossa tai muussa muodossa olevia radioaktiivisia jätteitä; sekä b) sellaisia ydinenergian käytön yhteydessä tai seurauksena radioaktiivisiksi muuttuneita aineita, esineitä ja rakenteita, jotka on poistettu käytöstä ja joiden radioaktiivisuudesta aiheutuvan vaaran vuoksi tarvitaan erityisiä toimenpiteitä.

Ydinjätteen tai ydinaineen käsittelyllä tarkoitettaisiin säännöksessä tällaisen jätteen tai aineen konkreettisten, fyysisten jätteen käsittelytoimenpiteiden toteuttamista, mukaan lukien jätteen loppukäsittelyn yhteydessä suoritetut toimet.

Momentin uudessa 11 kohdassa rangaistavuus koskisi ydinlaitoksen käyttämistä ja käytöstä poistamista sekä ydinjätteen tai ydinaineen käsittelyä ydinenergialain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai ydinenergialain 8 §:ssä edellytetyn luvan vastaisesti. Etenkin ydinlaitoksen käyttämistä ja käytöstä poistamisesta koskevien tekotapojen voidaan katsoa vastaavan sitä, millaisia menettelyjä ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohdassa viitattu direktiivi 2014/87/EURATOM koskee. Ydinjätteen käsittelyä koskeva tekotapa pohjautuu neuvoston direktiiviin 2011/70/Euratom yhteisön kehyksen perustamisesta käytetyn ydinpolttoaineen ja radioaktiivisen jätteen vastuullista ja turvallista huoltoa varten.

Ehdotettavassa 11 kohdassa rangaistavuus edellyttäisi, että kyse olisi ydinenergialain tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai ydinenergialaissa edellytetyn luvan vastaisesta menettelystä. Ydinenergialain sääntelyssä, joka koskee ydinlaitoksen käyttämistä tai käytöstä poistamista tai ydinjätteiden tai ydinaineiden käsittelyä, keskeistä on luvanvaraisuus. Ydinlaitoksen käytön luvanvaraisuutta koskevat säännökset sisältyvät ydinenergialain 3 ja 5 lukuihin. Ydinenergialain 8 §:ssä säädetään velvollisuudesta hakea lupa. Pykälän 1 momentin mukaisesti ydinenergian käyttö on kielletty ilman ydinenergialain mukaista lupaa. Pykälän 2 momentissa säädetään luvanvaraisuudesta poikkeus, joka koskee lain 2 §:n 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua tutkimus- ja kehittämistoimintaa. Ydinenergian käytön määritelmässä ydinenergialain 3 §:n 1 momentin 1 kohdassa viitataan lain 2 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettuun toimintaan. Ydinenergian käytön määritelmä on laaja, ja se kattaa muun muassa ydinlaitoksen käyttämisen ja käytöstä poistamisen (säännöksen 1 kohta) sekä ydinjätteen ja ydinaineen käsittelemisen (säännöksen 3 ja 4 kohdat). Ilman lupaa tapahtuvasta ydinlaitoksen käyttämisestä tai esimerkiksi ydinjätteen käsittelystä voi aiheutua ympäristön vaarantumista.

Ydinenergialain 9 §:ssä säädetään luvanhaltijan ja jätehuoltovelvollisen velvollisuuksista. Pykälän 1 momentin mukaan luvanhaltijan velvollisuutena on huolehtia ydinenergian käytön turvallisuudesta. Tätä velvollisuutta ei voida siirtää toiselle. Luvanhaltijan tulee varmistaa, että

ne toimittajien ja alihankkijoiden tuotteet ja palvelut, joilla on vaikutusta ydinlaitoksen ydinturvallisuuteen, täyttävät ydinenergialain vaatimukset. Pykälän 2 momentin mukaan luvanhaltijan velvollisuutena on huolehtia sellaisista turva- ja valmiusjärjestelyistä ja muista ydinvahinkojen rajoittamiseksi tarpeellisista järjestelyistä, jotka eivät kuulu viranomaisille. Lisäksi pykälän 3 momentin mukaan luvanhaltijan, jonka toiminnan seurauksena syntyy tai on syntynyt ydinjätettä (jätehuoltovelvollinen), on huolehdittava kaikista näiden jätteiden ydinjätehuoltoon kuuluvista toimenpiteistä ja niiden asianmukaisesta valmistelemisesta sekä vastattava niiden kustannuksista (huolehtimisvelvollisuus).

Ydinenergialain nojalla on annettu ydinenergia-asetus (161/1988). Ydinenergia-asetuksessa säädetään muun muassa ydinenergialain soveltamisrajauksista (2 a luku) sekä luvanvaraisuudesta vapautetusta ydinenergian käytöstä (3 luku).

Uuden 11 kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi käyttää ydinlaitosta tai poistaa ydinlaitos käytöstä ilman ydinenergialain 8 §:ssä edellytettyä lupaa siten, että teko olisi omiaan aiheuttamaan pykälässä tarkoitetun abstraktin vaaran ympäristölle tai terveydelle. Rangaistavuus ei edellyttäisi, että esimerkiksi ydinlaitoksen käyttämisestä ilman lupaa aiheutuu ionisoivan säteilyn päästö ympäristöön. Rangaistavuuden perustaisi menettely, jossa toimitaan muutoinkin tunnusmerkistön edellyttämällä tavalla ilman lupaa ja aiheutetaan abstrakti vaara ympäristön pilaantumisesta.

Ydinenergia-asetuksen 3 a luvussa säädetään säteilyaltistuksen ja radioaktiivisten aineiden päästöjen rajoittamisesta. Luvussa säädetään esimerkiksi ydinvoimalaitoksen ja muun ydinreaktorilla varustetun ydinlaitoksen normaalista käytöstä väestön yksilön saaman vuosiannostuksen rajoituksesta sekä muista raja-arvoista (22 b §).

Ehdotettavan 11 kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi tunnusmerkistön muidenkin edellytysten täyttyessä esimerkiksi ydinlaitoksen käyttäminen siten, että aiheutuu vaara toiminnan aktiivisuudelle säädetyn raja-arvon ylittämisestä ja siten ympäristön pilaantumisesta tai terveyden vaarantumisesta pykälässä tarkoitetulla tavalla.

Ydinenergialain 2 a lukuun sisältyvät säännökset turvallisuutta koskevista vaatimuksista, minkä ohella turvallisuusvaatimuksista säädetään ydinenergialain nojalla annetuissa säännöksissä ja määräyksissä. Turvallisuusvaatimuksien laiminlyönti ydinlaitoksen käyttämisessä tai ydinjätteen käsittelyssä voi aiheuttaa riskin säteilyn pääsemisestä ympäristöön ja siten ympäristön ja terveyden vaarantumisesta.

Säteilyturvakeskus on antanut ydinenergialain 7 q §:n 1 momentin 5, 6 ja 23 kohdan nojalla Säteilyturvakeskuksen määräyksen ydinvoimalaitoksen valmiusjärjestelyistä (STUK Y/2/2024). Määräys koskee sen 1 §:n mukaan ydinvoimalaitoksen valmiusjärjestelyjä. Määräystä sovelletaan myös muihin ydinlaitoksiin siten kuin niistä aiheutuva vaara edellyttää.

Lisäksi Säteilyturvakeskus on antanut ydinenergialain 7 q §:n nojalla määräyksen ydinjätteen loppusijoituksen turvallisuudesta (Y/4/2018). Määräys koskee sen 1 §:n 1 momentin mukaisesti käytetyn ydinpolttoaineen ja muun ydinjätteen loppusijoitusta kallioperään rakennettaviin ydinlaitoksiin ja maaperään rakennettaviin tiloihin. Määräys koskee myös käytetyn ydinpolttoaineen ja muun ydinjätteen käsittelyyn ja varastointiin tarkoitettuja ydinlaitoksia, jotka eivät ole osa ydinvoimalaitosta, ja joissa kerralla olevan käytetyn ydinpolttoaineen määrä on enintään 100 tonnia uraania. Määräyksen 1 §:n 2 momentin mukaisesti määräystä sovelletaan myös säteilylain (859/2018) 4 §:ssä tarkoitettuun radioaktiiviseen jätteeseen, jos sitä käsitellään tai varastoidaan ydinlaitoksella tai se sijoitetaan kohdassa 1 tarkoitetun ydinjätteen loppusijoitustilaan.

Uuden 11 kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi esimerkiksi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta käyttää ydinlaitosta tai käsitellä ydinjätettä siten, että laiminlyödään ydinenergialaissa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tai määräyksissä säädettyjä tai annettuja turvallisuusvaatimuksia siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Ydinenergialain 8 §:n nojalla myönnetyssä luvassa voidaan antaa ydinlaitoksen käyttämistä tai käytöstä poistamista ja ydinjätteen tai ydinaineen käsittelyä koskevia lupaehtoja. Nämä voivat koskea esimerkiksi sitä, kuinka paljon ydinainetta tai ydinjätettä ydinlaitoksessa voidaan käsitellä ja mitä aineita tietyssä ydinlaitoksessa saa olla. Ehdotettavan 11 kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi siten myös ydinenergialain 8 §:ssä edellytetyn luvan vastainen ydinlaitoksen käyttäminen tai käytöstä poistaminen sekä ydinaineen tai ydinjätteen käsitteleminen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan pykälässä tarkoitetun abstraktin vaaran.

Myös ehdotettavan uuden 11 kohdan mukaiset menettelyt olisivat pykälän yleisen lähtökohdan mukaisesti rangaistavia, jos teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle.

Myös ehdotettavassa 11 kohdassa tarkoitetun menettelyn kohdalla sovellettavaksi voisi tulla rikoslain 48 luvun 3 §:n mukainen ympäristörikkomusta koskeva säännös. Edellytyksenä säännöksen soveltumiselle on, että ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Ydinenergialain vastaiset menettelyt ovat nykyisin laajalti rangaistavia rikoslain 44 luvun 10 §:n mukaisena ydinenergian käyttörikoksena tai rikoslain 34 luvun 4 §:n mukaisena terveyden vaarantamisena. Sama teko voisi jatkossa täyttää sekä ympäristön turmelemisen että ydinenergian käyttörikoksen tunnusmerkistön. Ydinenergian käyttörikosta koskevaan rikoslain 44 luvun 10 §:ään sisältyy toissijaisuuslauseke. Sikäli kuin teosta aiheutuisi rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitettu abstrakti vaara ympäristölle tai terveydelle, sovellettaisiin siten vain ympäristön turmelemista koskevaa säännöstä. Jos tietty teko sen sijaan täyttäisi sekä terveyden vaarantamisen että ympäristön turmelemisen tunnusmerkistöt, voitaisiin soveltaa molempia rangaistussäännöksiä.

Lisäksi rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa on säädetty rangaistavaksi säteilyn saattaminen tai päästäminen ympäristöön lain tai luvan vastaisesti tai ilman laissa edellytettyä lupaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Rangaistus tulisi usean saman pykälän momentin soveltuessa samaan tekoon tuomita vain yhdestä ympäristön turmelemisesta. Se, että teko täyttäisi useamman lainkohdan mukaisen tunnusmerkistön, voitaisiin ottaa huomioon rangaistuksen määräämisessä rikoslain 6 luvun säännösten mukaisesti.

Ehdotettavan uuden 11 kohdan myötä rangaistavuuden alassa ei tapahtuisi merkittävää muutosta. Ydinenergian käyttörikosta koskeva rikoslain 44 luvun 10 §:n säännös kattaa nykyisin laajalti ydinenergialain vastaisia menettelyjä ja ydinenergian käyttämisen ilman lupaa sekä ydinenergian käyttöön myönnetyn luvan ehtojen noudattamatta jättämisen. Rangaistavuus kuitenkin ankaroituisi selvästi sellaisten tekojen kohdalla, joista aiheutuu rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitettu abstrakti vaara ympäristölle tai terveydelle.

Ehdotettavien 10 ja 11 kohtien mukaiset menettelyt voisivat tulla rangaistavaksi myös rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisesti törkeänä ympäristön turmelemisena, jonka enimmäisrangaistus on kuusi vuotta vankeutta. Ympäristörikosdirektiivi edellyttää 3 artiklan 2 kohdan l alakohdassa tarkoitettujen tekojen kohdalla, että tahallisen teon enimmäisrangaistus on vähintään viisi vuotta vankeutta. Törkeästä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen osalta direktiivissä ei säädetä täsmällistä velvoitetta enimmäisrangaistuksen vähimmäistasosta, vaan direktiivin 5 artiklan 1 kohta edellyttää ainoastaan, että näistä rikoksista voidaan määrätä tehokkaita, oikeasuhteisia ja varoittavia rikosoikeudellisia seuraamuksia. Törkeän ympäristön turmelemisen enimmäisrangaistus koskee myös törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja. Törkeästä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen kohdalla ehdotettavat muutokset johtaisivat siten siihen, että enimmäisrangaistus olisi selvästi ankarampi kuin mitä direktiivi edellyttää.

Radioaktiivisiin aineisiin kohdistuvien tekojen vaarallisuutta ympäristön kannalta on perusteltua arvioida samoista lähtökohdista kuin esimerkiksi vaarallisiin kemikaaleihin kohdistuvien tekojen vaarallisuutta. Kun esimerkiksi vaarallisten kemikaalien turvallisuudesta annetun lain vastainen aineen käsittely on säädetty rangaistavaksi ympäristön turmelemisena rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan a alakohdassa, voidaan pitää perusteltuna, että radioaktiivisiin aineisiin kohdistuvat menettelyt ovat vastaavalla tavalla ja rangaistusuhalla rangaistavia. Myös syyksiluettavuuden osalta olisi perusteltua noudattaa samaa sääntelytapaa kuin esimerkiksi vaarallisten kemikaalien käsittelyn kohdalla, vaikka tämä merkitsee törkeästä huolimattomuudesta tehtyjen tekojen kohdalla direktiivin edellyttämää ankarampaa rangaistusuhkaa 3 artiklan 2 kohdan l alakohdassa ja f alakohdan ii alakohdassa tarkoitettujen tekojen kohdalla.

Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin uusiksi 10 ja 11 kohdiksi ehdotettavilla säännöksillä täytäntöönpantaisiin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohdan ja siihen liittyvät 3 artiklan 4 kohdan ja 4 artiklan 2 kohdan kriminalisointivelvoitteet sekä 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohdan ja siihen liittyvät 3 artiklan 4 kohdan ja 4 artiklan 2 kohdan kriminalisointivelvoitteet siltä osin kuin kyse on radioaktiivisesta jätteestä. Kun tekoihin, jotka muutosten myötä säädettäisiin rangaistavaksi, voisi tulla sovellettavaksi myös törkeää ympäristön turmelemista koskeva säännös, muutoksilla täytäntöönpantaisiin lisäksi 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukainen enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskeva velvoite 3 artiklan 2 kohdan l alakohdan osalta ja f alakohdan ii alakohdan osalta siltä osin kuin kyse on radioaktiivisista jätteistä. Niin ikään direktiivin 6 artiklan edellytys siitä, oikeushenkilöt voidaan saattaa vastuuseen direktiivin 3 ja 4 artikloissa tarkoitetuista rikoksista, tulisi direktiivin 3 artiklan 2 kohdan l alakohdan osalta ja 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohdan ja radioaktiivisen jätteen katetuksi ympäristön turmelemista ja törkeää ympäristön turmelemista koskevien rikoslain 48 luvun 1 ja 2 §:n sekä oikeushenkilön vastuuta koskevan saman luvun 9 §:n mukaisesti.

Pykälän 1 momentin 2 kohdan 7 alakohta siirtyisi edellä todetulla tavalla uudeksi 12 kohdaksi. Lisäksi alakohdassa oleva viittaus aluspurkamoon muutettaisiin viittaukseksi aluskierrätyslaitokseen, jota käsitettä käytetään nykyisin aluskierrätysasetuksessa, johon kohdassa viitataan. Muutos ei näin ollen perustuisi suoranaisesti ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoon.

Pykälän *2 momenttiin*, joka koskee yrityksen rangaistavuutta, lisättäisiin viittaus pykälän 1 momentin 1–11 kohtaan. Näin ollen myös 1–11 kohdassa tarkoitetun teon yritys säädettäisiin rangaistavaksi. Muutoksen myötä rangaistavuuden ala laajentuisi kaikkiin 1 momentin 1–11 kohdassa tarkoitettuihin tekoihin, jotka jäävät yrityksen asteelle.

Säännöksen muutoksella pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 4 artiklan 2 kohdan mukaiset velvoitteet direktiivin 3 artiklan 2 kohdan a, c, d, i, j ja l alakohtien sekä f alakohdan ii alakohdan mukaisten rikosten osalta.

Se, että pykälän 2 momentissa säädettäisiin rangaistavaksi kaikkien 1 momentin 2 kohdan alakohdissa mainittujen säädösten vastaisen menettelyn yritys, merkitsisi joiltakin osin yrityksen säätämistä rangaistavaksi laajemmin kuin mitä ympäristörikosdirektiivi edellyttää. Direktiivistä ei seuraa velvoitetta säätää rangaistavaksi pykälän 1 momentin 2 kohdan g alakohdassa tarkoitetun teon yritystä siltä osin kuin siinä viitataan ympäristönsuojelulain nojalla annettuihin säännöksiin eikä h alakohdassa (otsoniasetus), i alakohdassa (F-kaasuasetus) tai k alakohdassa (pesuaineasetus) tarkoitetun teon yritystä. Voidaan kuitenkin katsoa perustelluksi säätää yritys rangaistavaksi myös näiden säädösten vastaisten menettelyjen kohdalla. Mainittujen alakohtien mukaisten säädösten vastaisen menettelyn moitittavuuden voi katsoa vastaavan muissa 2 kohdan alakohdissa tarkoitettujen säädösten vastaisen menettelyn moitittavuutta, mikä koskee myös rikoksen yritystä.

4 momentti. Pykälään lisättäisiin *uusi 4 momentti*. Uuden 4 momentin mukaisesti rangaistavaa olisi tahallaan ryhtyä muuttamaan ympäristöä muuten kuin pykälän 1 tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla ilman ympäristönsuojelulaissa, kaivoslaissa, eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetussa laissa, kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa tai vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa edellytettyä lupaa tai liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetussa laissa edellytettyä hyväksyttyä yleissuunnitelmaa tai tiesuunnitelmaa tai ratalaissa edellytettyä hyväksyttyä yleissuunnitelmaa tai ratasuunnitelmaa. Rangaistavuuden edellytyksenä olisi, että tekijä ryhtyy tekoon toteuttaakseen ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) 2 §:n 10 kohdassa tarkoitetun hankkeen tai hankkeen muutoksen, johon sovelletaan mainittua lakia sen 3 §:n mukaisesti. Edellytyksenä olisi niin ikään, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista.

Ehdotettavassa säännöksessä rangaistavuus koskisi menettelyä, jossa tekijä ryhtyy muuttamaan ympäristöä ilman säännöksessä tarkoitetussa laissa edellytettyä lupaa tai hyväksyttyä suunnitelmaa. Ympäristön muuttamiseen ryhtymisessä kyse olisi konkreettisista ympäristöön puuttuvista toimenpiteistä, kuten kaivuusta, maaperän muutos- tai louhintatöistä, puuston kaatamisesta tai muusta ympäristöä fyysisesti muuttavista toimista. Tällaisia toimia edeltäviin vaiheisiin kuuluvat toimet eli esimerkiksi hankkeen konkreettisten täytäntöönpanotoimien suunnittelu ja valmistelu, kuten mittaustoimet sijaintipaikalla tai tarvittavan kaluston siirtäminen sijaintipaikalle, eivät vielä merkitsisi ympäristön muuttamiseen ryhtymistä.

Menettely olisi rangaistavaa, jos siihen ryhdyttäisiin ilman säännöksessä mainitussa säädöksessä edellytettyä lupaa tai suunnitelmaa. Kyse olisi ilman ympäristönsuojelulaissa, kaivoslaissa, eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetussa laissa, kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa tai vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa edellytettyä lupaa toimimisesta. Rangaistavuus koskisi myös ilman liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetussa laissa edellytettyä hyväksyttyä yleissuunnitelmaa tai tiesuunnitelmaa tai ratalaissa edellytettyä hyväksyttyä yleissuunnitelmaa tai ratasuunnitelmaa toimimista. Rangaistavaa olisi nimenomaisesti ilman lupaa tai hyväksyttyä suunnitelmaa toiminen, jolloin rangaistavuus ei koskisi tekoa, jossa meneteltäisiin säännöksessä mainitun säädöksen tai tällaisen säädöksen nojalla myönnetyn luvan vastaisesti.

Tietty hanke voi edellyttää useaa eri lupaa, jota koskevasta luvanvaraisuudesta säädetään eri säädöksissä. Menettely voisi tulla uuden 4 momentin mukaisesti rangaistavaksi, jos yksikin hankkeen toteuttamiseksi edellytettävä lupa puuttuisi ja menettely muutoin täyttäisi säännöksen tunnusmerkistön.

Rangaistavuuden edellytyksenä olisi, että tekijä ryhtyy muuttamaan ympäristöä ilman säännöksessä mainitussa säädöksessä edellytettyä lupaa tai suunnitelmaa toteuttaakseen ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) 2 §:n 10 kohdassa tarkoitetun hankkeen tai hankkeen muutoksen, johon sovelletaan mainittua lakia sen 3 §:n mukaisesti. Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain 2 §:n 10 kohdan mukaan hankkeella tarkoitetaan a) laitoksen, toiminnan ja rakennustyön toteuttamista; sekä b) muuta luonnonympäristöön ja maisemaan kajoamista sekä mineraalivarojen hyödyntämistä. Rangaistavuuden ulkopuolelle jäisivät siten muunlaiset kuin mainitun säännöksen mukaiset hankkeet ja näiden hankkeiden muutokset.

Hankkeen luonteen osalta säännöksessä edellytettäisiin tarkoitustahallisuutta. Tämä tarkoittaisi, että tekijän olisi tullut ryhtyä muuttamaan ympäristöä ilman lupaa nimenomaisena tarkoituksenaan toteuttaa YVA-lain 2 §:n 10 kohdan mukainen hanke, joka kuuluu lain 3 §:n soveltamisalaan.

YVA-lain 3 §:n 1 momentin mukaisesti lakia ja ympäristövaikutusten arviointimenettelyä sovelletaan hankkeisiin ja niiden muutoksiin, joilla todennäköisesti on merkittäviä ympäristövaikutuksia. Ympäristövaikutusten arviointimenettelyssä arvioitavat hankkeet ja niiden muutokset luetellaan YVA-lain liitteessä 1.

YVA-lain 3 §:n 2 momentin mukaan arviointimenettelyä sovelletaan lisäksi yksittäistapauksessa sellaiseen hankkeeseen tai jo toteutetun hankkeen muuhunkin kuin 1 momentissa tarkoitettuun muutokseen, joka todennäköisesti aiheuttaa laadultaan ja laajuudeltaan, myös eri hankkeiden yhteisvaikutukset huomioon ottaen, YVA-lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettujen hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia merkittäviä ympäristövaikutuksia. YVA-lain 3 §:n 3 momentin mukaan päätettäessä arviointimenettelyn soveltamisesta yksittäistapauksessa on sen lisäksi, mitä pykälän 2 momentissa säädetään, otettava huomioon hankkeen ominaisuudet ja sijainti sekä vaikutusten luonne. Päätöksenteon perustana olevista tekijöistä säädetään YVA-lain liitteessä 2. YVA-lain liitteen 2 mukaisia tekijöitä, joita käytetään päätettäessä ympäristövaikutusten arviointimenettelyn soveltamisesta 3 §:n 2 momentissa tarkoitettuun hankkeeseen, ovat hankkeen ominaisuudet ja sijainti, vaikutusten luonne sekä kuuluminen YVA-direktiivin liitteessä II lueteltuihin hankkeisiin.

Rangaistavaa ehdotettavan säännöksen mukaan olisi siten menettely, jossa tekijän nimenomaisena tarkoituksena olisi toteuttaa YVA-lain liitteessä 1 tarkoitettu hanke tai tällaisen hankkeen muutos. Se, kuuluuko hanke YVA-lain 3 §:n 2 momentin mukaisesti lain soveltamisalaan, ratkaistaan tapauskohtaisesti. Teon tarkoitusta koskeva tunnusmerkki rajaisi rangaistavuuden niihin tilanteisiin, joissa tekijä ryhtyy muuttamaan ympäristöä ilman laissa edellytettyä lupaa tai suunnitelmaa tarkoituksenaan toteuttaa nimenomaisesti YVA-lain soveltamisalaan kuuluva hanke eli hanke, joka sisältyy lain liitteeseen 1, tai hanke, joka todennäköisesti aiheuttaa laadultaan ja laajuudeltaan lain liitteessä 1 tarkoitettujen hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia merkittäviä ympäristövaikutuksia.

Rangaistavaa olisi YVA-lain 3 §:n 2 momentin mukaisten hankkeiden ja hankkeen muutosten osalta menettely, joka koskisi hanketta, joka selvästi kuuluisi YVA-lain 3 §:n 2 momentin soveltamisalaan huomioiden hankkeen luonne, toteutustapa ja laajuus. Kyse olisi siten menettelystä, jossa tekijä ryhtyy muuttamaan ympäristöä huolimatta siitä, että hanke selvästi

kuuluu YVA-lain 3 §:n 2 momentin soveltamisalaan. Rangaistavuus ei sen sijaan koskisi tekoja, joissa olisi kyse hankkeesta, jonka osalta ei olisi ilmeistä, kuuluisiko hanke YVA-lain soveltamisalaan. Rangaistavuuden ulkopuolelle rajautui sellaisen hankkeen toteuttaminen, jonka osalta olisi ympäristön muuttamiseen ryhtymisen ajankohdan mukaisesti arvioituna tulkinnanvaraista, kuuluisiko hanke YVA-lain 3 §:n 2 momentin soveltamisalaan. Asiaa arvioitaisiin tekijällä olleiden tietojen mukaisesti sillä hetkellä, kun tekijä ryhtyy muuttamaan ympäristöä.

Kysymykseen voisi tulla tilanne, jossa esimerkiksi Lupa- ja valvontavirasto olisi tehnyt asiasta YVA-lain 11 §:n mukaisen päätöksen, jonka mukaan kyse olisi YVA-lain 3 §:n 2 momentin mukaisesta hankkeesta, ja tekijä tästä huolimatta ryhtyisi muuttamaan ympäristöä toteuttaakseen hankkeen ilman säännöksessä tarkoitetussa säädöksessä edellytettyä lupaa tai hyväksyttyä suunnitelmaa. Kyse voisi olla myös tilanteesta, jossa hanketta suunnitteleva on ollut ympäristöviranomaisiin hankkeen suunnitteluvaiheessa yhteydessä, minkä myötä on käynyt selväksi, että kyseessä on YVA-lain 3 §:n 2 momentin mukainen hanke, ja tekijä tästä huolimatta ryhtyy muuttamaan ympäristöä ilman lupaa tai hyväksyttyä suunnitelmaa. Rangaistavaa voisi olla myös menettely, jossa tekijä ryhtyy toteuttamaan hanketta, joka esimerkiksi ominaisuuksiltaan ja sijainniltaan sekä todennäköisten vaikutustensa puolesta vastaa tekijän aiemmin toteuttamaa hanketta, jonka osalta hankkeen oli katsottu kuuluvan YVA-lain 3 §:n 2 momentin mukaisiin hankkeisiin ja siten lain soveltamisalaan. Säännöksen mukaan rangaistava voisi lisäksi olla teko, jossa tekijä ei olisi selvittänyt hankkeen kuulumista YVA-lain 3 §:n soveltamisalaan ympäristöviranomaisten kanssa, mutta joka koskisi hanketta, joka esimerkiksi ominaisuuksiensa ja sijaintinsa puolesta selvästi aiheuttaisi todennäköisesti YVA-lain 3 §:n 1 momentissa tarkoitettujen hankkeiden vaikutuksiin rinnastettavia merkittäviä ympäristövaikutuksia ja joka siten aivan ilmeisesti kuuluisi YVA-lain 3 §:n 2 momentin mukaisesti YVA-lain soveltamisalaan.

Säännöksessä rajattaisiin rangaistavuus koskemaan niiden hankkeiden toteuttamiseen ryhtymistä, jotka kuuluisivat YVA-lain soveltamisalaan. Rangaistavuuden ulkopuolelle rajautuisivat siten sellaiset hankkeet, jotka eivät kuuluisi YVA-lain 3 §:n mukaisesti YVA-lain liitteeseen 1 sisältyviin hankkeisiin ja jotka eivät myöskään selvästi kuuluisi YVA-lain 3 §:n 2 momentin mukaisesti lain soveltamisalaan. Tämä tarkoittaisi käytännössä monien pienimuotoisten hankkeiden rajautumista säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle.

Rangaistavuus edellyttäisi, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista. Kyseessä oleva abstraktia vaaraa koskeva tunnusmerkki tarkoittaisi, että teko olisi rangaistava, jos sellainen tyypillisesti aiheuttaisi tunnusmerkistön mukaista ympäristön muuttumista. Rikoksen toteutuminen ei siten edellyttäisi sen osoittamista, että teko juuri siinä tilanteessa on aiheuttanut ympäristön muuttumisen vaaraa. Riittävää olisi, että kyseessä olevan kaltainen teko kokemusperäisesti yleensä aiheuttaa tällaista vaaraa. Sen arvioinnissa, oliko teko omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista, voitaisiin ottaa huomioon esimerkiksi ympäristön muuttamisen tapa ja laajuus sekä ympäristön perustila ja ominaisuudet. Siten esimerkiksi peruuttamaton maaperän muuttaminen tai hakkuu voisi täyttää abstraktia vaaraa koskevan tunnusmerkin tyypillisemmin kuin vähäisempi ympäristön muuttaminen.

Kyse olisi menettelystä, joka olisi omiaan aiheuttamaan ”ympäristön” pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista, eli ympäristölle abstraktin vaaran aiheuttavasta teosta. Näiltä osin noudatettaisiin ympäristön turmelemista koskevassa pykälässä muutoinkin käytettävää ilmaisua, joka kattaa esimerkiksi vedet, maaperän, kasvillisuuden ja eläimet (HE 94/1993 vp, s. 189). Ympäristön käsitteen voi siten katsoa kattavan ne ympäristön osatekijät, joihin viitataan

ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohdassa (ilman tai maaperän laatu, veden laatu tai tila sekä ekosysteemi, eläimet ja kasvit).

Kyse tulisi olla vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavasta muuttumisesta. Tunnusmerkki vastaisi pykälän 3 momentissa olevaa tunnusmerkkiä. Ympäristön pilaantumiseen rinnastettava muuttuminen merkitsisi pilaantumiseen rinnastettavaa haitallista muutosta ympäristössä. Säännökseen ei sisältyisi ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohdassa olevaa edellytystä siitä, että siinä tarkoitetuille ympäristö- tai luontokohteille aiheutuva vahinko on huomattavaa. Kun pykälän 3 momentissa tarkoitetun menettelyn kohdalla ei edellytetä ympäristön muuttumisen huomattavuutta, voidaan pitää perusteltuna asettaa rangaistavuuden raja samaan uudessa 4 momentissa tarkoitettujen tekojen kohdalla. Molemmat säännökset kattavat ympäristön muuttumiseen ryhtymisen ilman säännöksessä tarkoitetussa säädöksessä edellytettyä lupaa.

Uuden säännöksen mukaisen rikoksen tekijänä voisi olla lähtökohtaisesti kuka tahansa. YVA-direktiivistä aiheutuvat, ympäristövaikutusten arviointia koskevat velvoitteet sinänsä kohdistuvat hankkeen toteuttajaan, josta YVA-laissa käytetään hankkeesta vastaavan käsitettä (2 §:n 5 kohta). Rangaistava voisi kuitenkin olla myös muun kuin hankkeen vastaavan asemassa olevan henkilön menettely, jos se täyttäisi säännöksen mukaisen tunnusmerkistön.

Menettely olisi rangaistavaa tahallisena. Rangaistavuus edellyttäisi siten, että tekijä oli rikoslain 3 luvun 6 §:n edellyttämällä tavalla vähintään tietoinen ympäristön muuttamiseen ryhtymisen tapahtumisesta ilman laissa edellytettyä lupaa tai hyväksyttyä suunnitelmaa sekä tunnusmerkistön mukaisesta abstraktista vaarasta ympäristölle. Hankkeen toteuttamista koskevan tunnusmerkin osalta edellytettäisiin edellä todetulla tavalla tarkoitustahallisuutta.

Säännöksessä viitattaisiin ympäristön muuttamiseen ryhtymiseen muuten kuin pykälän 1 tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla. Tällä tuotaisiin esiin, että ympäristöä voidaan ryhtyä muuttamaan myös pykälän 1 tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla, kuten päästämällä ainetta luvan vastaisesti ympäristöön tai toimimalla vastoin rakentamislakia tai vesilakia, mukaan lukien toimiminen ilman 3 momentissa mainitussa säädöksessä edellytettyä lupaa. Tällöin teko voisi tulla rangaistavaksi rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 tai 3 momenttien nojalla. Rangaistus tulisi usean momentin soveltuessa samaan tekoon tuomita vain yhdestä ympäristön turmelemisesta. Se, että teko täyttäisi useamman lainkohdan mukaisen tunnusmerkistön, voitaisiin ottaa huomioon rangaistuksen määräämisessä rikoslain 6 luvun säännösten mukaisesti.

Säännöksen mukaisessa menettelyssä voitaisiin ryhtyä ympäristön muuttamiseen siten, että esimerkiksi puita kaatamalla hävitettäisiin luonnonsuojelulaissa tai sen nojalla suojeltavaksi säädetty luonnonalue tai muu luontoon kuuluva kohde. Sovellettavaksi voisi tunnusmerkistöjen täyttyessä tällöin tulla sekä ympäristön turmelemista koskeva säännös että rikoslain 48 luvun 5 §:n luonnonsuojelurikosta koskeva säännös tai tapauksesta riippuen näiden rikosten törkeitä tekomuotoja koskevat säännökset (rikoslain 48 luvun 2 § ja 5 a §).

Kuten muukin ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön täyttävä teko, myös uuden 4 momentin mukainen teko voisi tulla arvioitavaksi rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisena törkeänä ympäristön turmelemisena tai 3 §:n mukaisena ympäristörikkomuksena.

Uudella rangaistussäännöksellä toteutettaisiin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohtaa koskeva kriminalisointivelvoite. Rangaistavuuden ala olisi tietyiltä osin laajempi kuin mitä ympäristörikosdirektiivi edellyttää. Tämä johtuu siitä, että YVA-lain 3 §:n mukaiseen soveltamisalaan sisältyy hankkeita, jotka eivät perustu YVA-direktiivin liitteisiin I tai II. YVA-lain liite 1 sisältää myös joitakin muita kuin YVA-direktiivin mukaisia hankkeita. YVA-lain

liitteen 1 mukaisia hankkeita, jotka eivät sellaisenaan sisälly YVA-direktiivin hankeluetteloon, ovat esimerkiksi uraanin tai toriumin louhinta, talteenotto, rikastaminen ja käsittely, lukuun ottamatta laboratoriossa tai koerikastamossa tapahtuvaa pienimuotoista käsittelyä, sekä soran ja hiekan otto ja Suomen ja Viron väliset tunnelit. Mainitun kaltaiset hankkeet ovat ominaisuuksiltaan sellaisina, joiden sisältymistä rangaistussäännöksen soveltamisalaan voi pitää perusteltuna huomioiden niiden mahdolliset vaikutukset ympäristöön. Edellä todetulla tavalla uudessa 4 momentissa ei edellytettäisi luonto- tai ympäristökohteelle aiheutuvan vahingon huomattavuutta, miltä osin säännös kattaisi rangaistavia tekoja laajemmin kuin mitä ympäristörikosdirektiivi edellyttää.

Lisäksi YVA-lain 3 §:n 2 momentin mukaisen yksittäistapauspäätöksen soveltamisalaan voi kohdentua muitakin kuin direktiivissä nimettyjä hanketyyppejä. Lisäksi esimerkiksi YVA-direktiivin liitteen I hankkeilla voi olla eri kokorajat kuin kansallisessa hankeluettelossa määritetyissä hankkeissa.

Uuden säännöksen myötä rangaistavuuden ala laajentuisi. Eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annettuun lakiin, kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettuun lakiin, lakiin liikennejärjestelmästä ja maanteistä tai ratalakiin ei nykyisin sisälly rangaistussäännöksiä, jotka koskisivat ilman lupaa toimimista. Tällaiset, muiltakin osin tunnusmerkistön täyttävät teot olisivat uuden säännöksen mukaisesti jatkossa rangaistavia.

Siltä osin kuin on kyse ympäristönsuojelulaissa, vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa, kaivoslaissa tai maa-aineslaissa nykyisin rangaistavaksi säädetystä, ilman laissa edellytettyä lupaa menettelemisestä, rangaistussääntely ankaroituisi selvästi sellaisen teon kohdalla, joka on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista.

Uuden säännöksen mukainen menettely voisi olla rangaistava myös rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisesti törkeänä ympäristön turmelemisena. Törkeän ympäristön turmelemisen enimmäisrangaistus on kuusi vuotta. Ympäristörikosdirektiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohta edellyttää, että 3 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisesta rikoksesta voidaan määrätä vähintään viiden vuoden enimmäisrangaistus. Kun uuden 4 momentin mukaisen teon voidaan katsoa moitittavuudeltaan vastaavan muita ympäristön turmelemista koskevan säännöksen kattamia tekoja, perusteltuna voidaan pitää direktiivin enimmäisrangaistuksen vähimmäistason koskevan velvoitteen ylittämistä yhdellä vuodella. Lisäksi 4 momentin mukainen teko olisi rangaistavaa vain tahallisena.

Rikoslain 48 luvun 9 §:ssä säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuusta. Säännöksen mukaan luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Ympäristörikosdirektiivin 6 artikla edellyttää, että oikeushenkilö on voitava saattaa vastuuseen direktiivin 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista. Rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaisesti oikeushenkilön rangaistusvastuu soveltuu luvun 1 §:n mukaiseen ympäristön turmelemiseen ja 2 §:n mukaiseen törkeään ympäristön turmelemiseen, mikä täyttäisi direktiivin 6 artiklan velvoitteen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan e alakohdassa tarkoitetun rikoksen osalta.

3 §. *Ympäristörikkomus.* Pykälään lisättäisiin voimassa olevien 1 ja 2 momentin väliin uusi 2 momentti, minkä johdosta nykyiset 2–5 momentin siirtyisivät uusiksi 3–6 momenteiksi. Uuden 2 momentin mukaan ympäristörikkomuksesta tuomittaisiin myös, jos 4 a §:n mukainen jäterikos, 4 c §:n mukainen ilmakehän heikentäminen tai 4 e §:n mukainen ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos, huomioon ottaen rikoksen kohteena olevan

aineen, jätteen, tuotteiden, laitteiden tai tuotteen tai laitteen osien määrä ja ominaisuudet tai muut rikokseen liittyvät seikat, olisi kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Säännöksessä säädettäisiin 4 a §:n mukaisen jäterikoksen, 4 c §:n mukaisen ilmakehän heikentämisen ja 4 d §:n mukaisen ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen lievästä tekomuodosta. Mainittujen säännösten mukaiset rikokset voivat olla merkitykseltään verrattain vähäisiä ympäristön suojelun tavoitteiden kannalta. Kyse voi olla esimerkiksi siitä, että rikoksen kohteena olevan aineen tai jätteen määrä on vähäinen tai rangaistavuuden koskiessa muuta kuin vähäistä määrää (ehdotettava 4 a § jäterikoksesta) sellainen, että määrää voitaisiin pitää vähäistä suurempana mutta määrä olisi kuitenkin vähäistä lähestyvä, ja kyse on aineesta tai vaarallisesta jätteestä, johon kohdistuvaa tekoa voidaan aineen tai jätteen ominaisuudet huomioiden pitää vähäisemmin moitittavana. Ainoastaan rikoksen kohteena olevan aineen tai muun kohteen vähäinen tai sellaista lähestyvä määrä ei kuitenkaan välttämättä johtaisi lievää tekomuotoa koskevan säännöksen soveltamiseen. Arvioinnissa otettaisiin huomioon myös rikoksen kohteena olevan aineen tai muun säännöksessä mainitun kohteen ominaisuudet, kuten vahingollisuus tai vaarallisuus sekä aineen olomuoto. Vähäistä lähestyvään määrään esimerkiksi erityisen vaarallista jätettä kohdistuva teko voisi siten täyttää perustekomuotoisen jäterikoksen tunnusmerkistön.

Rikoksen lievän tekomuodon soveltumista voisivat puoltaa myös muut rikokseen liittyvät seikat. Tällaiset seikat voivat liittyä teon muuten tavallista vähäisempään moitittavuuteen, tekijän menettely ja muut olosuhteet huomioon ottaen. Kyse voisi olla esimerkiksi siitä, että rikos tehdään ajattelemattomasti hyötyä tavoittelematta (HE 94/1993 vp, s. 194).

Ympäristörikkomusta koskevaa säännöstä voitaisiin uuden 2 momentin mukaisesti soveltaa, jos teko olisi kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Ympäristörikkomuksesta säädetään rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta. Näin ollen uuden 2 momentin mukaiset asiat olisi mahdollista käsitellä myös sakkomenettelyssä sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain (754/2010) mukaisesti.

Muutoksen seurauksena pykälän nykyiset 2–5 momentit siirtyisivät 3–6 momenteiksi. Näihin momentteihin ei tehtäisi sisällöllisiä muutoksia.

Ehdotettava uusi 2 momentti liittyy ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan b, s ja t alakohtia sekä f alakohdan i alakohtaa koskeviin kriminalisointivelvoitteisiin.

4 §. *Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen.* Pykälän 2 kohtaan tehtäisiin luvun 1 §:ään ehdotettavien muutosten johdosta aiheutuvat tekniset muutokset. Luvun 1 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi useita kohtia, minkä johdosta nykyinen kohtien numerointi muuttuu. Siten 4 §:ssä ehdotetaan viitattavaksi 1 §:n 1 momentin 2, 4, 6, 7 ja 9 kohtiin, jotka vastaisivat nykyisiä 1 §:n 1 momentin 2–6 kohtia.

4 a §. *Jäterikos.* Rikoslain 48 lukuun lisättäisiin uusi jäterikosta koskeva rangaistussäännös. Luvun uudessa 4 a §:ssä säädettäisiin eräiden vaarallisten jätteiden keräämistä, kuljettamista tai käsittelyä koskevien menettelyjen rangaistavuudesta. Lisäksi pykälässä säädettäisiin rangaistavaksi tietyt EU:n jätteensiirtoasetuksen vastaiset menettelyt sekä niin ikään EU:n aluskierrätysasetuksen vastainen aluskierrätys.

Jäterikosta koskevassa säännöksessä ei edellytettäisi ympäristön vaarantumista, vaan säännöksen mukaiset teot olisivat rangaistavia sellaisenaan. Jos jäterikosta koskevassa säännöksessä rangaistavaksi säädetty teko täyttäisi myös rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisen

ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön, jäterikosta koskeva säännös syrjäytyisi siinä olevan toissijaisuuslausekkeen mukaisesti. Siten, jos teosta aiheutuisi rikoslain 48 luvun 1 §:ssä tarkoitettu abstrakti vaara tai esimerkiksi konkreettista ympäristön pilaantumista, sovellettaisiin ympäristön turmelemista koskevaa pykälää.

Niiden kieltojen ja velvollisuuksien noudattamista, joista säädetään jätteitä koskevissa säädöksissä ja joihin viitattaisiin uudessa jäterikosta koskevassa pykälässä, valvovat toimivaltaiset viranomaiset. Valvontaviranomaisilla on yleensä toimivalta esimerkiksi määrätä virheellisesti toimiva korjaamaan virheensä tai kieltää tietty toimenpide sekä määräysten rikkomistapauksissa mahdollisuus asettaa uhkasakko tai teettämisuhka antamansa kiellon tai määräyksen tueksi. Säännösten noudattamisen kannalta valvonnalla ja hallinnollisilla pakkokeinoilla on käytännössä olennainen merkitys. Jäljempänä esitetyillä jäterikosta koskevan säännöksen soveltamisesimerkeillä ei ole tarkoitus vaikuttaa siihen painotukseen, jonka mukaan näiden säädösten rikkomiset ensisijaisesti hoidetaan valvonnan ja siihen liittyvien hallinnollisten pakkokeinojen avulla.

Pykälän 1 momentin 1 kohta koskisi vaarallisen jätteen käsittelemistä, keräämistä ja kuljettamista. Vaarallisia jätteitä voidaan pitää sinänsä niin haitallisina aineina, että esimerkiksi niitä säännösten vastaisesti käsiteltäessä jonkinasteisen ympäristön tai terveyden vaaran syntyminen on ilmeistä. Säännöksen mukainen menettely olisi ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohdan edellyttämällä tavalla rangaistavaa sellaisenaan. Toisin kuin ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä, rangaistavuuden edellytyksiin ei siten kuuluisi vaaran tai seurauksen aiheuttaminen ympäristölle tai terveydelle.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaisesti rangaistavaa olisi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta kerätä jätteen käsittelyä varten tai kuljettaa tai käsitellä muu kuin vähäinen määrä jätelain 6 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettua vaarallista jätettä vastoin säännöksessä tarkoitettua säädöstä tai sellaisen nojalla annettua säännöstä tai määräystä tai säännöksessä tarkoitettua lupaa tai päätöstä tai luvan tai päätöksen vastaisesti. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukainen menettely voisi säännöksessä olevan toissijaisuuslausekkeen mukaisesti tulla rangaistavaksi myös 1 §:n mukaisena ympäristön turmelemisena tai 2 §:n mukaisena törkeänä ympäristön turmelemisena, jos teko muutoin täyttäisi mainittujen säännösten tunnusmerkistön.

Rangaistavuus koskisi pykälän 1 momentin 1 kohdassa jätelain 6 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettua vaarallista jätettä. Jätelain 6 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan vaarallisella jätteellä tarkoitetaan jätettä, jolla on jokin vaarallinen ominaisuus (vaaraominaisuus). Pykälän 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella voidaan antaa tarkempia säännöksiä jätteiden luokittelusta vaarallisiin ja vaarattomiin jätteisiin. Pykälän 4 momentin mukaan jätteen vaaraominaisuuksista annetaan tarkemmat säännökset jätteistä ja tiettyjen direktiivien kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin 2008/98/EY mukaisesti valtioneuvoston asetuksella.

Jätelain nojalla on annettu valtioneuvoston asetus jätteistä (978/2021). Asetuksen 4 §:n mukaan asetuksen liitteessä 3 säädetään luettelo jätteistä (jäteluettelo) sekä siitä, mitkä jäteluettelossa mainituista jätteistä luokitellaan vaarallisiksi jätteiksi.

Vaaralliseksi jätteeksi on luokiteltu vaaraominaisuuksiltaan erilaisia jätteitä. Jätteen vaarallisuus riippuu siitä, mitä vaarallisiksi luokiteltuja aineita se sisältää ja kuinka paljon näitä aineita vaaralliseen jätteeseen sisältyy. Erittäin myrkyllisen vaarallisen jätteen, jollaista voi olla esimerkiksi eräitä dioksiiniyhdisteitä sisältävä jäte, kohdalla erittäin pienikin määrä voi aiheuttaa vahinkoa ympäristölle tai terveydelle. Osa vaarallisesta jätteestä aiheuttaa

suurempanakin määränä lievemmän haitan riskin. Se, kuinka vaaralliseen jätteeseen jäterikoksen kattama teko kohdistuisi, tulisi huomioitavaksi yleisten rangaistuksen mittaamista koskevien rikoslain 6 luvun säännösten mukaisesti. Tyypillisesti esimerkiksi myrkyllisen jätteen lainvastaista käsittelyä olisi pidettävä moitittavampana kuin sellaisen vaarallisen jätteen, johon vaaraominaisuuksiensa puolesta liittyy vähäisempi riski ympäristön kannalta.

Jäterikoksena rangaistava olisi säännöksessä tarkoitettu menettely, joka koskisi muuta kuin vähäistä määrää säännöksen mukaista vaarallista jätettä. Se, että rangaistavuuden ulkopuolelle rajattaisiin menettely, joka koskee vähäistä määrää säännöksen mukaista vaarallista jätettä, perustuisi direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohdassa olevaan rikoksen määritelmään, jonka mukainen kriminalisointivelvoite koskee muuta kuin merkityksetöntä määrää siinä tarkoitettua jätettä. ”Vähäisen” määrän katsottaisiin riittävällä tavalla vastaavan direktiivissä käytettyä ”merkityksetöntä” määrää. Vähäinen määrä on tunnusmerkkinä jo omaksuttu rikoslaissa (esim. rikoslain 50 a luvun 3 § lievästä alkoholirikoksesta), ja sitä voi lähtökohtaisesti pitää paremmin rikoslaissa käytettyyn lakikieleen sopivana.

Absoluuttisia suureita sen määrittämiseksi, milloin kyseessä olisi vähäinen määrä vaarallista jätettä eli milloin menettely ei tulisi mainitun säännöksen mukaisesti rangaistavaksi, ei ole mahdollista määritellä. Sen arvioimisessa, milloin olisi kyse vähäisestä määrästä jätettä, tulisivat huomioitavaksi jätteen laatu ja ominaisuudet sekä jätteen olomuoto. Kuten edellä on todettu, jätteen vaarallisuus riippuu sen sisältämistä vaarallisiksi luokitelluista aineista ja näiden määristä.

Arvioinnissa tulisi huomioitavaksi myös jätteen olomuoto. Nestemäisessä tai lietemäisessä muodossa oleva jäte leviää herkemmin kuin kiinteässä muodossa oleva, jolloin tällaisen jätteen kohdalla jätteen käsittelyyn liittyy usein suurempi riski ympäristön ja terveyden kannalta. Lisäksi arvioinnissa olisi merkitystä sillä, minkä kokoisissa erissä tiettyä vaarallista jätettä tavanomaisesti käsitellään vastaavassa toiminnassa.

Esimerkiksi teko, jossa käsiteltäisiin jätelain 147 §:n 2 momentissa mainitun säännöksen vastaisesti pieni määrä terveydelle haitalliseksi luokitellun pesukemikaalin jätettä tai ihoa ja silmiä ärsyttäväksi luokiteltua kemikaalijätettä, voisi jäädä jäterikosta koskevan säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle vähäistä määrää koskevan tunnusmerkin perusteella.

Momentin mukaisesti rangaistavia tekotapoja olisivat säännöksessä tarkoitetun vaarallisen jätteen kerääminen jätteen käsittelyä varten, kuljettaminen ja käsitteleminen. Tekotapojen sisältö vastaisi rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin uuden 3 kohdan mukaisten tekotapojen osalta edellä todettua.

Rangaistavuus voisi säännöksen perusteella perustua 1 momentin 1 kohdan alakohdissa tarkoitettuihin säädöksiin sisältyvän tai lupaan tai määräykseen perustuvan kiellon rikkomiseen tai alakohtien mukaisiin säädöksiin sisältyvän velvollisuuden vastaiseen menettelyyn. Säännökset, joihin sisältyy jätteiden käsittelyä, keräämistä tai kuljettamista koskevia velvollisuuksia, turvaavat osaltaan kieltojen noudattamista ja toiminnan turvallisuutta ympäristön kannalta. Velvollisuuden rikkomista tai laiminlyöntiä koskevat teot voivat olla luonteeltaan sellaisia, että niistä ei välttämättä voi suoraan aiheutua vastaavanlaista vahinkoa tai vaaraa ympäristölle kuin kieltojen rikkomista koskevista teoista. Tällä tavoin vähäisemmällä moitittavuudella voisi olla yksittäistapauksessa merkitystä, kun rangaistuksen mittaamisessa arvioidaan teon vakavuutta ja vahingollisuutta rikoslain 6 luvun säännösten nojalla. Jos kyse olisi olennaisesti lievemmin moitittavasta tällaisesta teosta, se tulisi arvioitavaksi ympäristörikkomusta koskevan rikoslain 48 luvun 3 §:n mukaisesti kyseiseen pykälään ehdotettavien muutosten myötä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan a alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi kerätä jätteen käsittelyä varten tai kuljettaa tai käsitellä muu kuin vähäinen määrä jätelain 6 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettua vaarallista jätettä vastoin jätelain 147 §:n 2 momentissa mainittua säännöstä tai jätelain 147 §:n 2 momentin 19 tai 20 kohdassa mainitun säännöksen nojalla annettua säännöstä, yksittäistapausta koskevaa määräystä tai kieltoa.

Jätelain 147 §:n 2 momentissa viitataan esimerkiksi jätelain 13 §:n mukaiseen kieltoon hylätä jäte tai käsitellä jätettä hallitsemattomasti (147 §:n 2 momentin 1 kohta) sekä 17 §:n 1 momentin mukaiseen vaarallisen jätteen sekoittamiskieltoon. Jäterikoksena rangaistavaa olisi siten tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta hylätä säännöksessä tarkoitettua vaarallista jätettä. Niin ikään jäterikoksena rangaistavaa olisi esimerkiksi laimentaa vaarallista jätettä tai muulla tavoin sekoittaa tällaista jätettä lajiltaan tai laadultaan erilaiseen jätteeseen. Rangaistavuuden ulkopuolelle jäisi menettely, joka koskisi vähäistä määrää vaarallista jätettä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan a alakohdassa viitattaisiin lisäksi jätelain 147 §:n 2 momentin 19 tai 20 kohdassa mainitun säännöksen nojalla annetun säännöksen, yksittäistapausta koskevan määräyksen tai kiellon vastaiseen menettelyyn. Jätelain 147 §:n 2 momentin 19 kohdan mukaisesti jätelain rikkomisesta rangaistaan, jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, sitä, joka tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoo tai laiminlyö [jätelain] 91 §:n, 96 §:n 2 momentin, 103 §:n 2 momentin, 125 §:n, 126 §:n 1 momentin taikka 127 tai 128 §:n perusteella annettua kieltoa tai määräystä. Momentin 20 kohdan mukaisesti rangaistavaa on tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa tai laiminlyödä [jätelain] 8 §:n 3 momentin, 10 §:n, 12 §:n 3 momentin, 14 §:n, 15 §:n 3 momentin, 16 §:n 3 momentin tai 49 §:n 1 momentin nojalla annetussa valtioneuvoston asetuksessa säädettyä rajoitusta, kieltoa, vaatimusta, määräystä tai velvollisuutta. Rangaistavaa olisi siten esimerkiksi sellaisen säännöksen, yksittäistapausta koskevan määräyksen tai kiellon vastainen vaarallisen jätteen käsittely, joka on annettu tai säädetty jätelain 147 §:n 2 momentin 19 tai 20 kohdassa mainitun säännöksen nojalla, kun kyseessä on muu kuin vähäinen määrä vaarallista jätettä.

Kyse voisi olla esimerkiksi jätteistä annetun valtioneuvoston asetuksen (978/2021) vastaisesta jätteen käsittelystä. Asetuksen 8 §:ssä säädetään vaarallisen jätteen pakkauksesta ja 9 §:ssä vaarallisen jätteen merkitsemisestä. Rangaistavaa olisi siten käsitellä säännöksessä tarkoitettua vaarallista jätettä vastoin mainittujen säännösten mukaisia velvollisuuksia.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan b alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi kuljettaa säännöksessä tarkoitettua vaarallista jätettä vastoin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 3, 4, 7, 11 tai 13 luvun säännöstä tai mainitun lain 45 §:ssä säädettyä edellytystä tai niiden nojalla annettua säännöstä tai määräystä tai niissä edellytetyn luvan vastaisesti, kun kyse on muusta kuin vähäisestä määrästä mainitun kaltaista jätettä.

Edellä rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin ehdotettavan uuden 3 kohdan a alakohdan käsittelyn yhteydessä on selostettu VAK-lain keskeistä sääntelyä. Jäterikoksena olisi uuden 4 a §:n 1 momentin 1 kohdan b alakohdan mukaisesti rangaistavaa vaarallisen jätteen kuljettaminen, kun on kyse muusta kuin vähäisestä määrästä tällaista jätettä, vastaavalla tavalla kuin edellä rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin ehdotettavan uuden 3 kohdan a alakohdan osalta on edellä todettu. Jäterikosta koskevan säännöksen soveltuminen ei kuitenkaan edellyttäisi ympäristön vaarantamista tai vahingoittamista, vaan menettely olisi rangaistavaa sellaisenaan. Alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi siten esimerkiksi lain soveltamisalaan kuuluvan vaarallisen jätteen kuljettaminen, kun on kyse muusta kuin vähäisestä määrästä tällaista jätettä, VAK-lain 8 §:ssä säädetyn vaarallisten aineiden luokitusta koskevan velvollisuuden vastaisesti eli ilman asianmukaista luokitusta tai kuljetusyksikössä, jossa ei ole lain 9 §:ssä edellytetyllä tavalla tarvittavia merkintöjä kuljetuksen turvallisuuden varmistamiseksi ja onnettomuustilanteita

varten. Kyse voisi olla myös esimerkiksi menettelystä, jossa joku kuljettaa VAK-lain soveltamisalaan kuuluvaa jätettä, kun on kyse muusta kuin vähäisestä määrästä tällaista jätettä, ilman VAK-lain 21 §:ssä edellytettyä lupaa tai tällaisen luvan vastaisesti.

Vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 141 §:ssä säädetään vaarallisten aineiden kuljetusrikkomuksesta määrättävästä liikennevirhemaksusta. Säännös kattaa samoja menettelyjä, jotka olisivat vaarallisen jätteen osalta uuden jäterikosta koskevan säännöksen mukaisesti rangaistavia. Liikennevirhemaksua ei VAK-lain 143 §:n 6 momentin mukaan saa määrätä, jos teosta on kulunut yli yksi vuosi. Seuraamusmaksua ei saa määrätä, jos teosta on kulunut yli viisi vuotta. Jos rikkomus tai laiminlyönti on ollut jatkuvaa, määräaika lasketaan siitä, kun rikkomus tai laiminlyönti on päättynyt. Liikennevirhemaksua ja seuraamusmaksua ei saa myöskään määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio. Sille, jolle on määrätty liikennevirhemaksu tai seuraamusmaksu, ei mainitun säännöksen mukaan saa samasta teosta tuomita tuomioistuimessa rangaistusta. Kun jäterikoksena rangaistavaa olisi vaarallisen jätteen kuljettaminen vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain vastaisesti, kun kyseessä on muu kuin vähäinen määrä kyseistä jätettä, liikennevirhemaksu voisi nykyiseen tapaan tulla määrättäväksi teosta, joka koskee vähäistä määrää vaarallista jätettä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan c alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi käsitellä muuta kuin vähäistä määrää säännöksessä tarkoitettua vaarallista jätettä vastoin merenkulun ympäristönsuojelulain 10 luvun 1 §:ssä säädettyä velvollisuutta. Merenkulun ympäristönsuojelulain 10 luvun 1 §:n säännöstä on selostettu edellä rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin ehdotettavan uuden 3 kohdan b alakohdan yhteydessä. Jäterikoksena rangaistavaa olisi mainitun merenkulun ympäristönsuojelulain säännöksen vastainen vaarallisen jätteen käsittely sellaisenaan. Rangaistavuuden ulkopuolelle jäisi menettely, joka koskisi vähäistä määrää säännöksessä tarkoitettua vaarallista jätettä.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan d alakohdan mukaisissa teoissa olisi kyse vaarallisen jätteen käsittelystä, keräämisestä tai kuljettamisesta ilman ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tai tällaisen luvan tai ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:ssä edellytetyn ilmoituspäätöksen vastaisesti. Ympäristöluvassa on ympäristönsuojelulain 58 §:n 1 momentin mukaan annettava tarpeelliset määräykset jätteistä ja jätehuollosta jätelain ja sen nojalla annettujen säännösten noudattamiseksi. Pykälän 2 momentin mukaan jätteen käsittelyä koskeva ympäristölupa voidaan rajoittaa tietynlaisen jätteen käsittelyyn. Jätteiden ammattimaisen tai laitosmaisen käsittelyn luvanvaraisuudesta säädetään ympäristönsuojelulaissa (luku 4 ja liitteen 1 kohta 13). Ilmoitusmenettelystä säädetään ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:ssä. Myös ilmoituspäätökseen voi sisältyä vaarallisen jätteen käsittelyä koskevia ehtoja tai määräyksiä.

Alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi menettely, jossa esimerkiksi käsitellään muuta kuin vähäistä määrää vaarallista jätettä ilman ympäristösuojelulaissa edellytettyä lupaa tai ympäristöluvan vastaisesti. Niin ikään alakohdan mukaan rangaistavaa olisi vaarallisen jätteen käsittely ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:n mukaisessa ilmoitusmenettelyssä annetun päätöksen vastaisesti.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan e alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi käsitellä vaarallista jätettä vastoin pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1021 5 artiklan 1 kohtaa tai 7 artiklaa tai niitä koskevia mainitun asetuksen nojalla annettuja säännöksiä. Asetuksen 7 artikla sisältää jätehuoltoa koskevia velvollisuuksia. Artiklan 1 kohdan mukaan jätteen tuottajien ja haltijoiden on pyrittävä mahdollisuuksien mukaan estämään tämän jätteen saastuminen asetuksen liitteessä IV luetelluilla aineilla.

Artiklan 2 kohdan mukaan sen estämättä, mitä neuvoston direktiivissä 96/59/EY säädetään, tämän asetuksen liitteessä IV luetelluista aineista koostuva, niitä sisältävä tai niiden saastuttama jäte on loppukäsiteltävä tai hyödynnettävä ilman aiheetonta viivytystä tämän asetuksen liitteessä V olevan 1 osan mukaisesti ja tällöin on varmistettava jätteen sisältämien POP-yhdisteiden hävittäminen tai niiden muuntaminen palautumattomasti siten, että jäljelle jäävillä jätteillä ja päästöillä ei ole POP-yhdisteiden ominaisuuksia. Kohdan toisen kappaleen mukaan tällaisen loppukäsittelyn tai hyödyntämisen yhteydessä jätteestä voidaan eristää liitteessä IV luetellut aineet, jos ne loppukäsitellään sen jälkeen ensimmäisen alakohdan mukaisesti. Artiklan 3 kohdan mukaan sellaiset loppukäsittely- tai hyödyntämismenetelmät, jotka voivat johtaa liitteessä IV lueteltujen aineiden hyödyntämiseen, kierrätykseen, talteenottoon tai uudelleenkäyttöön sellaisenaan, ovat kiellettyjä. Artiklan 4 kohdassa säädetään poikkeuksista 2 kohtaan. Lisäksi POP-asetuksen 5 artiklan 1 kohdan mukaan jostakin asetuksen liitteessä I tai II luetellusta aineesta, jonka käyttö on kielletty, koostuvan tai sitä sisältävän varaston haltijan on käsiteltävä kyseistä varastoa jätteenä 7 artiklan mukaisesti.

Pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun asetuksen 15 artiklassa säädetään komission toimivallasta antaa delegoituja säädöksiä asetuksen joidenkin liitteiden, mukaan lukien liite I, muuttamiseksi. Liitteissä määritellään asetuksen soveltamisalaan kuuluvat aineet, joten liitteen muuttamisella voi olla merkitystä rangaistavuuden alan määrittymisessä. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla säännöksessä viitattaisiin siten myös asetuksen nojalla annettuihin säännöksiin.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan f alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/852 11 tai 13 artiklan tai niitä koskevien mainitun asetuksen nojalla annettujen säännösten vastainen jätteen käsittely, kun kyse olisi muusta kuin vähäisestä määrästä vaarallista jätettä. Asetuksen 11 artiklassa säädetään velvoitteesta pitää artiklassa tarkoitetuista suurista lähteistä peräisin olevaa elohopeaa ja elohopeayhdisteitä direktiivissä 2008/98/EY (jätedirektiivi) tarkoitettuna jätteenä ja loppukäsitellä ne vaarantamatta ihmisten terveyttä tai vahingoittamatta ympäristöä. Lisäksi artiklassa säädetään suurista lähteistä peräisin olevan jätteen loppukäsittelyä koskevasta kiellosta. Sen mukaisesti artiklassa tarkoitetuista suurista lähteistä peräisin olevan elohopean tai elohopeayhdisteiden loppukäsittely ei saa johtaa elohopean talteenottoon missään muodossa. Jäterikosta koskevan pykälän mukaisesti rangaistavaa olisi siten mainitun asetuksen säännöksen vastaisesti loppukäsitellä artiklassa tarkoitetusta suuresta lähteestä peräisin oleva elohopea tai elohopeayhdiste tavalla, joka johtaa elohopean talteenottoon, sikäli kuin kyse olisi muusta kuin vähäisestä määrästä vaarallista jätettä.

Asetuksen 13 artiklassa on säännökset elohopeajätteen varastoinnista, mukaan lukien loppukäsittely. Artiklan 1 kohdassa säädetään poikkeuksesta direktiivin 1999/31/EY (kaatopaikkadirektiivi) sääntelyyn ja mahdollisuudesta varastoida elohopeajätettä väliaikaisesti nestemäisessä muodossa tietyin edellytyksin, mutta mainittua poikkeusta ei kohdan mukaan sovelleta 1.1. 2026 alkaen. Artiklan 3 kohdassa säädetään velvoitteesta saattaa elohopeajäte muuntamisprosessiin ennen pysyvää loppukäsittelyä ja laitoksista, joissa tällainen jäte voidaan loppukäsitellä sekä velvollisuudesta varmistaa elohopeajätteen varastointi erillään muusta jätteestä ja eräiden muiden vaatimusten mukaisesti. Mainittujen varastointia koskevien velvollisuuksien vastainen menettely voisi tulla alakohdan mukaisesti rangaistavaksi, jos siihen sisältyisi jätteen konkreettista käsittelyä. Muutoin asetuksen vastainen varastointi voisi tulla ympäristön turmelemisena rangaistavaksi rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan n alakohdan mukaisesti (säilyttämistä koskeva tekotapa), jos menettely aiheuttaisi mainitussa säännöksessä edellytetyn abstraktin vaaran.

Elohopea-asetuksen 20 artiklaan sisältyy säännös komission toimivallasta antaa delegoituja säädöksiä asetuksen liitteiden muuttamiseksi. Liitteissä määritellään asetuksen soveltamisalaan kuuluvat aineet, joten liitteen muuttamisella voi olla merkitystä rangaistavuuden alan määrittymisessä. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla pykälän 1 momentin 1 kohdan f alakohdassa viitattaisiin siten myös asetuksen nojalla annettuihin säännöksiin.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan g alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi vaarallisen jätteen kerääminen jätteen käsittelyä varten tai kuljettaminen tai käsittely säännöksen e–f alakohdassa mainitun säädöksen nojalla annetun säännöksen vastaisesti. Pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun asetuksen 15 artiklaan ja elohopea-asetuksen 20 artiklaan sisältyy säännöksiä komission toimivallasta antaa delegoituja säädöksiä asetusten liitteiden muuttamiseksi. Liitteissä määritellään asetusten soveltamisalaan kuuluvat aineet, joten liitteen muuttamisella voi olla merkitystä rangaistavuuden alan määrittymisessä. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämällä tavalla säännöksessä viitattaisiin siten myös asetusten nojalla annettuihin säännöksiin.

Pykälän 1 momentin 2 kohdassa säädettäisiin rangaistavaksi pykälän 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettua jätettä koskevan jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyönti. Rangaistavaa olisi 2 kohdan a alakohdan mukaisesti laiminlyödä säännöksen 1 kohdassa tarkoitettua jätettä koskeva, jätelain 28 §:n tai 46 §:n mukainen jätehuollon järjestämisvelvollisuus. Kohdan b alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi laiminlyödä elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/852 10 artiklan 6 kohdassa säädetty amalgaamijätteen jätehuollon järjestämistä koskeva velvollisuus. Edelleen kohdan c alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi laiminlyödä merenkulun ympäristönsuojelulain 9 luvun 1–4 §:n mukainen jätteiden vastaanottolaitteita tai vastaanottojärjestelyjä koskeva velvollisuus.

Ehdotettavan pykälän 1 momentin 2 kohdan a alakohdassa viitattaisiin ensinnäkin jätelain 28 tai 46 §:n mukaiseen jätehuollon järjestämisvelvollisuuteen. Jätelain 28 §:n 1 momentissa säädetään jätteen haltijan jätehuollon järjestämisvelvollisuudesta. Jätteen haltijan on säännöksen mukaan järjestettävä jätehuolto, jollei kyseisessä luvussa taikka lain 5 tai 6 luvussa toisin säädetä. Pykälän 2 momentin mukaan kiinteistön haltijan on järjestettävä jätehuolto, jos jätteen haltija ei huolehdi velvollisuudestaan tai tätä ei tavoiteta ja jos kiinteistön haltija on sallinut jätettä tuottavan toiminnan kiinteistöllä tai jätteen tuomisen kiinteistölle. Pykälän mukainen jätteen haltijan jätehuollon järjestämisvelvollisuus tarkoittaa kokonaisvastuuta jätehuollosta (HE 199/2010 vp, s. 44).

Jätelain 46 §:ssä säädetään lain 48 §:ssä yksilöityjen tuotteiden maahantuojien ja valmistajien eli tuottajien jätehuollon järjestämisvelvollisuudesta. Säännös merkitsee poikkeusta jätteen haltijan jätehuollon järjestämisvelvollisuudesta ja myös jätelain 5 luvun mukaisesta kunnan jätehuollon järjestämisvelvollisuudesta. Tuottajan on pykälän 1 momentin mukaan järjestettävä markkinoille saattamiensa 48 §:ssä tarkoitettujen tuotteiden jätehuolto sekä vastattava siitä aiheutuvista kustannuksista, jollei jäljempänä toisin säädetä. Tuottajan velvollisuus koskee säännöksen mukaan käytöstä poistettuja tuotteita, jotka luovutetaan 49, 49 a tai 56 §:ssä tarkoitettuun vastaanottopaikkaan tai kuljetukseen. Pykälän 2 momentin mukaan tuottajan 1 momentin mukainen velvollisuus koskee tuottajan Suomen markkinoille saattamia tuotteita ja etäkaupalla suoraan käyttäjille myymiä tuotteita sekä tuottajan markkinaosuuteen nähden kohtuulliseksi katsottavaa osuutta muista vastaavista tuotteista riippumatta tuotteiden markkinoille saattamisen ajankohdasta.

Jätehuollolla tarkoitetaan jätelain 6 §:n 1 momentin 16 kohdan mukaan jätteen keräystä, kuljetusta, hyödyntämistä ja loppukäsittelyä, mukaan lukien tällaisen toiminnan tarkkailu ja seuranta sekä loppukäsittelypaikkojen jälkihoito ja toiminta välittäjänä. Jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyömisestä olisi siten kyse, jos jätteen haltija jättää huolehtimatta velvollisuudestaan järjestää esimerkiksi toiminnassaan syntyvän jätteen käsittely tai tuottajavastuullinen tuottaja laiminlyö velvollisuutensa järjestää maahantuomiensa tai valmistamiensa tuotteiden keräämisen tai käsittelyn.

Toiseksi pykälän 1 momentin 2 kohdan b alakohdan mukaisesti rangaistavaa olisi laiminlyödä elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/852 10 artiklan 6 kohdassa säädetty amalgaamijätteen jätehuollon järjestämistä koskeva velvollisuus. Säännöksen mukaan hammaslääkäreiden on varmistettava, että hyväksytty jätehuoltolaitos tai -yritys käsittelee ja kerää amalgaamijätteen, jonka he tuottavat, myös amalgaamijäämät ja -palaset, amalgaamipaikat sekä hammasamalgaamin saastuttamat hampaat tai niiden osat. Rangaistavaa olisi siten laiminlyödä sen varmistaminen, että asetuksessa tarkoitettu jäte, kun on kyse vaarallista jätteestä, kerätään ja käsitellään säädetyllä tavalla.

Lisäksi pykälän 1 momentin 2 kohdan c alakohtaan sisältyisi viittaus merenkulun ympäristönsuojelulain 9 luvun 1–4 §:iin. Mainituissa säännöksissä säädetään sataman pitäjän velvollisuudesta, joka koskee satamassa olevia jätteiden vastaanottolaitteita. Luvun 2–4 §:ssä säädetään jätteiden vastaanottojärjestelyistä korjaussatamassa, kalastussatamassa ja huvivenesatamassa. Rangaistavaksi voisi säännöksen mukaisesti näin ollen tulla mainittujen jätteiden vastaanottolaitteita tai vastaanottojärjestelyitä koskevien velvollisuuksien vastainen menettely, kun on kyse muusta kuin vähäisestä määrästä pykälän 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettua vaarallista jätettä.

Pykälän 1 momentin 3 kohdassa säädettäisiin rangaistavaksi momentin 1 kohdassa tarkoitettua jätettä eli vaarallista jätettä koskevassa toiminnassa laiminlyödä noudattaa jätelain ja ympäristönsuojelulain 11, 12 ja 16 §:n nojalla annetun asetuksen säännöksiä kaatopaikan seurannasta ja tarkkailusta taikka ympäristönsuojelulain nojalla myönnetyn luvan määräyksiä jätehuollon tarkkailusta ja seurannasta tai kaivannaisjätteen jätealueen jälkihoidosta. Momentin 1 kohdassa tarkoitettua jätettä koskevaan toimintaan viittaamisella rajattaisiin rangaistavuus koskemaan tilanteita, joissa on kyse mainitussa säännöksessä tarkoitetusta vaarallisesta jätteestä. Jätelain ja ympäristönsuojelulain 11, 12 ja 16 §:n nojalla on annettu valtioneuvoston asetus kaatopaikoista (331/2013, jäljempänä *kaatopaikka-asetus*). Kaatopaikan seurannasta ja tarkkailusta säädetään kyseisen asetuksen 7 luvussa. Kaatopaikka-asetukseen sisältyy säännöksiä velvollisuuksista, jotka koskevat kaatopaikan seurantaa ja tarkkailua. Esimerkiksi asetuksen 42 §:n 1 momentin mukaan jätetäyttöä ja sen painumia on tarkkailtava säännöllisesti täytön aikana sekä kaatopaikan jälkihoitoaikana. Lisäksi asetukseen sisältyy esimerkiksi kaatopaikkakaasun tarkkailua (43 §), kaatopaikkavesien tarkkailua (44 §) ja pintavesien tarkkailua (45 §) koskevia velvollisuuksia.

Jätehuollon seurantaa ja tarkkailua koskevia määräyksiä voi sisältyä myös ympäristönsuojelulain nojalla myönnettyyn ympäristölupaan. Ympäristönsuojelulain 62 §:ssä säädetään seuranta- ja tarkkailumääräyksistä. Pykälän 1 momentin mukaan ympäristöluvassa on annettava tarpeelliset määräykset päästöjen ja toiminnan tarkkailusta sekä toiminnan vaikutusten ja toiminnan lopettamisen jälkeisen ympäristön tilan tarkkailusta. Luvassa on säännöksen mukaan lisäksi annettava tarpeelliset määräykset jätelain 120 §:ssä säädetystä jätehuollon seurannasta ja tarkkailusta sekä jätteen käsittelyn seuranta- ja tarkkailusuunnitelmasta ja sen noudattamisesta. Lisäksi ympäristönsuojelulain 113 §:n 1 momentin mukaan kaivannaistoimintaa koskevassa ympäristöluvassa tai 119 §:n mukaisen

ilmoituksen johdosta annettavassa päätöksessä on annettava tarpeelliset määräykset kaivannaisjätteestä sekä toimintaa koskevasta kaivannaisjätteen jätehuoltosuunnitelmasta ja sen noudattamisesta. Pykälän 2 momentin mukaan kaivannaisjätteen jätealueen luvassa on annettava tarpeelliset määräykset jätealueen perustamisesta, hoidosta, käytöstä poistamisesta ja jälkihoidosta sekä määräykset suuronnettomuuden vaaraa aiheuttavan kaivannaisjätteen jätealueen sisäisestä pelastussuunnitelmasta.

Uuden 3 kohdan mukaisesti rangaistava olisi siten esimerkiksi teko, jossa toiminnanharjoittaja laiminlyö edellä mainitun tarkkailuvelvollisuutensa, kun kyseessä on vaarallisen jätteen kaatopaikka. Kohdan mukaisesti voisi lisäksi tulla rangaistavaksi teko, jossa toiminnanharjoittaja jättää noudattamatta ympäristölupaan sisältyviä määräyksiä esimerkiksi jätehuollon tarkkailusta ja seurannasta tai kaivannaisjätteen jätealueen jälkihoidosta, kun kyseessä on pykälän 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettu vaarallinen jäte.

Pykälän 2 momentin mukaisesti rangaistavaa olisi, jollei teko ole rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena, tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tuoda maahan, viedä maasta tai siirtää Suomen alueen kautta muu kuin vähäinen määrä jätettä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/1157 3 artiklan 26 alakohdassa tarkoitetulla tavalla. Kohdassa viitattaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2024/1157 jätteiden siirroista sekä asetusten (EU) N:o 1257/2013 ja (EU) 2020/1056 muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1013/2006 kumoamisesta eli jätteensiirtoasetukseen ja nimenomaisesti sen 3 artiklan 26 alakohtaan.

Jätteensiirtoasetuksen 3 artiklan 21 kohdan mukaan tuonnilla tarkoitetaan kaikkea jätteen tuloa unioniin, lukuun ottamatta kauttakulkua unionin kautta. Viennillä tarkoitetaan saman artiklan 22 kohdan mukaan toimintaa, jolla jäte viedään pois unionista, lukuun ottamatta kauttakulkua unionin kautta. Maahantuonnin ja maasta viennin käsitteet eivät siten kattaisi maahantuontia unionin jäsenvaltioon toisesta unionin jäsenvaltiosta eivätkä jätteen vientiä jäsenvaltiosta toiseen jäsenvaltioon.

Maahan tuonnin ja maasta viennin käsitteitä käytettäisiin säännöksessä muutoin saman sisältöisinä kuin ne ovat rikoslain 46 luvun 4 §:n salakuljetusta koskevassa säännöksessä. Maahantuojana ja maasta viejänä pidetään sekä sitä, joka konkreettisesti vie jotain rajan yli, että hänen toimeksiantajaansa (HE 94/1993 vp, s. 188).

Jätteen siirrolla tarkoitetaan jätteensiirtoasetuksen 3 artiklan 25 kohdan mukaisesti jätteen kuljetusta hyödyntämistä tai loppukäsittelyä varten kuljetuksen alkamispaikasta siihen saakka, kun jätteen hyödyntävä tai loppukäsittelevä laitos vastaanottaa sen vastaanottomaassa, kun kuljetus toteutetaan tai se on suunniteltu toteutettavaksi a) maasta toiseen; b) jonkin maan ja sen suojeluksessa olevan merentakaisen maan tai alueen taikka muun alueen välillä; c) jonkin maan ja jonkin sellaisen maantieteellisen alueen välillä, joka ei kansainvälisen oikeuden mukaan kuulu mihinkään maahan; d) jonkin maan ja Etelämantereen välillä; e) jostakin maasta jonkin a–d alakohdassa tarkoitetun alueen kautta; f) jossakin maassa jonkin a–d alakohdassa tarkoitetun alueen kautta ja kuljetus alkaa ja päättyy tässä samassa maassa; tai g) johonkin maahan joltakin maantieteelliseltä alueelta, joka ei kuulu minkään maan kansalliseen lainkäyttövaltaan.

Asetuksen 3 artiklan 26 alakohdassa määritellään laiton siirto. Määritelmän mukaisesti laittoman siirron käsitteeseen sisältyy sekä tekoja, joissa on kyse nimenomaisten kieltojen vastaisesta jätteiden siirrosta, että velvollisuuden rikkomista koskevia tekoja. Jälkimmäisistä teosta ei välttämättä suoraan aiheudu vastaavanlaista vahinkoa tai vaaraa ympäristölle kuin kieltojen rikkomista koskevista teoista. Tällä voisi olla yksittäistapauksessa merkitystä, kun

rangaistuksen mittaamisessa arvioidaan teon vakavuutta ja vahingollisuutta rikoslain 6 luvun säännösten nojalla. Jos kyse olisi olennaisesti lievemmin moitittavasta tällaisesta teosta, se tulisi arvioitavaksi ympäristörikkomusta koskevan rikoslain 48 luvun 3 §:n mukaisesti.

Asetuksen 3 artiklan 26 alakohdan a alakohdan mukaisesti laittomana tuontina, vientinä tai siirtona rangaistavaa olisi siirto, joka toteutetaan tekemättä asetuksen mukaista ilmoitusta asianomaisille toimivaltaisille viranomaisille. Ilmoituksella tarkoitetaan asetuksen 5 artiklan mukaista ilmoitusta. Rangaistava olisi siten jätteiden siirto ilman, että tehdään asetuksen 5 artiklan mukaista ilmoitusta toimivaltaiselle viranomaiselle.

Säännöksessä tarkoitettuna laittomana tuontina, vientinä tai siirtona rangaistavaa olisi jätteensiirtoasetuksen 3 artiklan 26 alakohdan b alakohdan mukaisesti siirtää jätettä ilman asianomaisten toimivaltaisten viranomaisten asetuksen nojalla antamaa hyväksyntää. Alakohdassa tarkoitetusta hyväksynnästä säädetään asetuksen 9 artiklassa.

Rangaistavaa olisi myös jätteensiirtoasetuksen 3 artiklan 26 alakohdan c alakohdassa tarkoitettu jätteen maahan tuonti, maasta vienti tai siirto asianomaisten toimivaltaisten viranomaisten asetuksen nojalla antamalla hyväksynnällä, joka olisi saatu väärennöksen, harhaanjohtamisen tai erehdyttämisen avulla.

Rangaistusvastuu ei edellyttäisi sitä, että toiminnanharjoittaja olisi itse käyttänyt jotakin säännöksessä tarkoitettua epäasiallista keinoa hyväksynnän saamiseen. Rangaistusvastuun kannalta olisi tältä osin riittävää se, että joku olisi käyttänyt tällaista keinoa hyväksynnän saamiseen ja kyseisen luvan nojalla toimiva toiminnanharjoittaja olisi kyseeseen tulevan syyksiluettavuuden asteen edellyttämällä tavalla tietoinen siitä, että hyväksynnän saamiseen olisi käytetty jotain tällaista epäasiallista keinoa.

Väärennöksellä tarkoitettaisiin jäljitelmää, joka on tehty näyttämään aidolta tai alkuperäiseltä tarkoituksena johtaa toista harhaan. Väärennöksen kohteena voi olla esimerkiksi asiakirja. Harhaanjohtamisessa ja erehdyttämisessä on kyse samankaltaisesta toiminnasta. Nämä termit kattaisivat menettelyn, jossa hyväksyntä on saatu käyttämällä vääriä tai harhaanjohtavia tietoja. Kyse olisi asetuksen 3 artiklan 26 alakohdan c alakohdassa tarkoitetusta harhaanjohtamisesta tai erehdyttämisestä, jos asiaa koskevassa ilmoituksessa on annettu totuudenvastaista tai harhaanjohtavia tietoa, jätetty kertomatta olennaisia asioita tai esitetty asiat tavalla, joka johtaa virheellisiin johtopäätöksiin.

Harhaanjohtamisen tai erehdyttämisen taikka väärennöksen käyttämisen selvittämiseen olisi perusteltua soveltaa vastaavia säännöksiä kuin rahapesurikoksessa esirikoksen suhteen (HE 53/2002 vp, s. 37). Selvitettynä olisi siten oltava se, että harhaanjohtaminen, erehdyttäminen tai väärennöksen käyttäminen on tosimaailmassa ilmenevänä tekona tapahtunut. Rangaistavuuden edellytyksenä ei olisi se, että tekijä tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, jossa on kyse mainitun epäasiallisen keinon käyttämisestä tai edes se, että harhauttamista, erehdyttämistä tai väärennöstä käyttänyt henkilö on tiedossa. Päärikoksen syyksiluettavuuden asteen olisi katettava myös edellä epäasiallisesta keinosta todetut seikat.

Väärän tai väärennetyn todistuskappaleen käyttäminen todisteena on erikseen säädetty rangaistavaksi rikoslain 33 luvun 1 §:n mukaisena väärennyksenä. Mainitun luvun 2 §:ssä säädetään törkeästä väärennyksestä ja 3 §:ssä lievästä väärennyksestä. Sikäli kuin menettely täyttäisi sekä jäterikoksen että väärennyksen tunnusmerkistöt, sovellettavaksi tulisivat molemmat säännökset ja rikoslain 7 luvun säännökset yhteisestä rangaistuksesta.

Edelleen rangaistava olisi asetuksen 3 artiklan 26 alakohdan d alakohdassa tarkoitettu laiton siirto, joka tehtäisiin tavalla, joka ei ole ilmoitusasiakirjaan sisältyvien taikka siirtoasiakirjaan sisältyvien tai siinä annettavien tietojen mukainen, ilmoitus- tai siirtoasiakirjan vähäisiä kirjausvirheitä lukuun ottamatta. Näiltä osin huomioitavaksi tulisi jätteensiirtoasetuksen johdanto-osan kappale 18, jossa selitetään laittoman siirron määritelmää vähäisten kirjoitusvirheiden ja vastaavien puutteiden osalta. Kappaleen mukaan, jotta vältetään aiheuttamasta tarpeetonta rasitetta jäsenvaltioiden toimivaltaisille viranomaisille ja oikeusjärjestelmille tämän asetuksen täytäntöönpanon valvonnassa, siirtoa ei pitäisi katsoa laittomaksi, jos ilmoitus- tai siirtoasiakirjoissa tai liitteessä VII olevan lomakkeen täyttämisestä saadussa asiakirjassa, jäljempänä ”liitteen VII asiakirja” ilmenee vain vähäisiä kirjausvirheitä, kuten ilmoitus- tai siirtoasiakirjoja tai liitteen VII asiakirjoja täyttäessä sattuneita kirjoitusvirheitä tai puutteita jonkin siirtoon osallistuvan henkilön yhteystiedoissa. Tällaiset laittoman siirron määritelmään tehtävät poikkeukset olisi kuitenkin rajattava tiukasti vähäisiin kirjausvirheisiin, joita esiintyy poikkeuksellisesti, jotka eivät merkittävästi muuta kyseisten asiakirjojen sisältöä ja jotka eivät vaikuta tämän asetuksen tavoitteiden saavuttamiseen.

Jätteensiirtoasetuksessa tarkoitetut jätteiden siirrot perustuvat ilmoitukseen, jonka mukana on siirtoasiakirja. Mainitun alakohdan mukaisessa laittomassa siirrossa olisi kyse menettelystä, jossa toiminnanharjoittaja poikkeaisi ilmoituksessa antamistaan tiedoista. Tällainen menettely olisi kyseessä, toiminnanharjoittaja esimerkiksi siirtää eri jätelajia tai eri määrän jätettä kuin mitä on ilmoitettu tai jäte voi olla pakattu eri tavoin kuin mitä ilmoituksessa on todettu. Toiminnanharjoittaja poikkeaisi ilmoituksessa antamistaan tiedoista, jos jäte vietäisiin eri maahan kuin mihin se ilmoituksen mukaisesti vietäisiin tai muun kuin sen valtion kautta, jota koskevasta kauttakulusta on ilmoitettu.

Asetuksen 3 artiklan 26 alakohdan e alakohdan mukaisesti laittomasta siirrosta olisi kyse jätteiden siirrossa, joka toteutetaan tavalla, joka johtaa jätteen hyödyntämiseen tai loppukäsittelyyn unionin tai kansainvälisen oikeuden vastaisesti. Unionin oikeuden vastaisesta siirron toteuttamisen tavasta olisi kyse ensinnäkin, jos sekalaista jätettä vietäisiin kaatopaikalle toiseen maahan. Kansainvälisen oikeuden vastainen jätteen siirto on kyseessä, jos vaarallista jätettä viedään OECD-maiden ja Euroopan unionin jäsenvaltioiden ulkopuolelle. Tällaiset jätteiden siirrot kielletään vaarallisten jätteiden maan rajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskevassa Baselin yleissopimuksessa eli vaarallisten jätteiden maanrajan ylittävien siirtojen ja käsittelyn valvontaa koskevassa yleissopimuksessa (SopS 45/1992).

Euroopan unionin antamassa pysyviä orgaanisia yhdisteitä koskevassa asetuksessa (EU) 2019/1021 kielletään pysyviä orgaanisia yhdisteitä sisältävän jätteen kierrättäminen. Mainitun asetuksen vastaista olisi siten pysyviä orgaanisia yhdisteitä sisältävän jätteen kierrättämiseen johtava jätteen siirtäminen. Mainitun alakohdan mukainen laiton jätteen siirto kattaisi myös jätteiden siirron, joka toteutetaan tavalla, joka johtaa jätteen dumppaamiseen toisessa maassa.

Jätteensiirtoasetuksen 3 artiklan 26 alakohdan f alakohdan mukaisesti laittomana siirtona pidetään jätteiden siirtoa, joka toteutetaan asetuksen 4 artiklan 1 kohdan, 4 artiklan 3 kohdan tai 37, 39, 40, 45, 46, 48, 49, 50 tai 52 artiklan vastaisesti. Näissä artikloissa säädetään jätteiden siirtoa koskevista kielloista ja niitä koskevista poikkeuksista tai rajoituksista. Rangaistavaa olisi siten mainituissa säännöksissä säädettyjen kieltojen vastainen jätteiden siirto, jos kyse olisi muusta kuin vähäisestä määrästä jätettä.

Asetuksen 3 artiklan 26 alakohdan g alakohdan mukaisesti laiton on jätteiden siirto, joka toteutetaan asetuksen 4 artiklan 4 ja 5 kohdassa tarkoitetun jätteiden siirron osalta tavalla, joka ei ole 18 artiklan 2, 4, 6 ja 10 kohdassa tarkoitettujen vaatimusten mukainen taikka liitteen VII mukaiseen asiakirjaan sisältyvien tai siinä annettavien tietojen mukainen, liitteen VII mukaisen

asiakirjan vähäisiä kirjausvirheitä lukuun ottamatta. Asetuksen 18 artiklassa säädetään yleisistä tietojen antamista koskevista vaatimuksista. Asetuksen 18 artiklan 2, 4, 6 ja 10 kohdat koskevat niin sanottujen vihreiden jätteiden siirtoja ja niitä sovelletaan myös jätteiden siirtoihin laboratorioon analysoitavaksi tai käsittelykokeita varten. Vihreillä jätteillä tarkoitetaan sellaisia jätesiirtoja, joista ei todennäköisesti aiheudu riskiä ympäristölle, kuten lasin, paperin ja metallin jätesiirrot. Laittomasta siirrosta olisi siten kyseisen alakohdan mukaan kyse, jos jätteiden siirrossa rikottaisiin mainittuja tietojen antamista koskevia velvoitteita ja kyse olisi muusta kuin vähäisestä määrästä jätettä.

Jäterikoksena rangaistava olisi pykälän 2 momentin mukaisesti menettely, joka koskisi muuta kuin vähäistä määrää jätettä. Rangaistavuuden ulkopuolelle rajattaisiin menettely, joka koskee vähäistä määrää jätettä. Rajaus perustuisi direktiivin 3 artiklan 2 kohdan g alakohdassa olevaan rikoksen määritelmään, jonka mukainen kriminalisointivelvoite koskee menettelyä, joka koskee muuta kuin merkityksetöntä määrää jätettä. Kuten edellä 1 momentin kohdalla on todettu, ”vähäisen” määrän katsottaisiin riittävällä tavalla vastaavan direktiivissä käytettyä ”merkityksetöntä” määrää.

Sen määritteleminen absoluuttisin arvoin, milloin kyseessä olisi vähäinen määrä jätettä eli milloin menettely ei olisi mainitun säännöksen mukaisesti rangaistavaa, ei ole mahdollista. Kyse olisi joka tapauksessa pienestä määrästä jätettä. Sen arvioimisessa, milloin olisi kyse vähäisestä määrästä jätettä, tulisi huomioitavaksi siirrettävänä olevan jätteen määrä esimerkiksi kontteina tai muina yksikköinä.

Vähäisen määrän arvioinnissa merkitystä olisi myös vastaavaa jätettä koskevissa siirroissa tavanomaisesti siirrettävällä jätteen määrällä. Vähäisen määrän arvioinnissa tulisivat lisäksi otettavaksi huomioon jätteen laatu ja ominaisuudet sekä jätteen olomuoto. Vaikka kyse olisi tavanomaista pienemmästä määrästä tiettyjä jätelajia, kyse ei välttämättä olisi vielä rangaistavuuden ulkopuolelle jäävästä määrästä.

Jätteen määrän arvioimisessa olisi huomioitava, että menettelyn tulee ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan g alakohdan mukaan olla rangaistava riippumatta siitä, onko kyseessä erillinen siirto vai monta ilmeisesti toisiinsa yhteydessä olevaa siirtoa. Näennäisesti erilliset siirrot voisivat siten tulla arvioitavaksi yhtenä tekona, eikä olisi mahdollista kiertää sääntelyä esimerkiksi jakamalla asiallisesti yksi isompi siirto useisiin siirtoihin, joissa siirrettäisiin vähäinen määrä jätettä. Se, täyttäisikö mainitun kaltainen menettely yksittäistapauksessa jäterikoksen, vai jätelain rikkomisen tunnusmerkistön, ratkaistaisiin tavanomaisten rikosten yksiköintiä koskevien lähtökohtien mukaisesti (esimerkiksi KKO 2018:17, kohdat 10–11).

Jätteen jätteensiirtoasetuksen vastainen maahan tuonti, maasta vienti tai siirtäminen Suomen alueen kautta voi tulla rangaistavaksi myös rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdan b alakohdan mukaisesti ympäristön turmelemisena, jos teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Jäterikosta koskevaa säännöstä sovellettaisiin, jos teko olisi siinä tarkoitetulla tavalla jätteensiirtoasetuksen vastainen. Uuden säännöksen soveltuminen ei edellyttäisi abstraktia vaaraa ympäristölle, vaan menettely olisi rangaistavaa sellaisenaan. Jos teko aiheuttaisi esimerkiksi veden, maaperän tai ilman pilaantumista tai vaaraa terveydelle, sovellettaisiin ympäristön turmelemista koskevaa säännöstä. Jäterikosta koskevaan säännökseen sisältyisi toissijaisuuslauseke.

Pykälän 1 ja 2 momentin mukaisen menettelyn rangaistavuus edellyttäisi tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta. Rangaistusvastuu voisi siten perustua menettelyyn, jossa toiminnanharjoittaja esimerkiksi siirtää jätteensiirtoasetuksen vastaisesti jätettä tekemättä

asiasta asetuksen edellyttämää ilmoitusta toimivaltaiselle viranomaiselle tai siirtää eri jätelajia kuin mikä on ilmoitettu tahallisuuden edellyttämällä tavalla tietoisena siitä, että siirto toteutetaan mainitulla tavalla asetuksen vastaisesti, tai menettely, jossa tekijän olisi pitänyt tietää ilmoituksen tekemättä jättämisestä tai siirron tosiasiallisesta sisällöstä mutta tämä ei ole noudattanut huolellisuusvelvollisuuttaan esimerkiksi asian selvittämisessä ja tätä huolimattomuutta olisi pidettävä törkeänä.

Pykälän 1 ja 2 momenttiin sisältyisi toissijaisuuslauseke. Momenttien mukainen menettely olisi jäterikoksena tuomittava, jollei teko ole rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena. Säännöksessä viitattaisiin näin ollen ympäristön turmelemista ja törkeää ympäristön turmelemista koskeviin säännöksiin, jotka olisivat ensisijaisia jäterikokseen nähden. Jos 4 a §:n 1 momentin mukainen teko täyttäisi myös ympäristön turmelemisen tai törkeän ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön, sovellettaisiin tuota pykälää.

Jätelain 131 §:ssä säädetään laiminlyöntimaksusta. Säännös kattaa jätteensiirtoasetuksen osalta joitakin samoja menettelyjä, jotka olisivat uuden jäterikosta koskevan säännöksen mukaisesti rangaistavia. Jätelain 133 §:n 2 momentissa säädetään laiminlyöntimaksun toissijaisuudesta suhteessa rikosoikeudelliseen seuraamukseen. Säännöksen mukaan laiminlyöntimaksua ei voida määrätä sille, joka on tuomittu rangaistukseen samaa asiaa koskevasta rikkomuksesta tai jos asia on vireillä esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa. Kun jäterikoksena rangaistavaa olisi jätteiden siirto jätteensiirtoasetuksen 3 artiklan 26 alakohdassa säädetyllä tavalla laittomasti, kun kyseessä on muu kuin vähäinen määrä jätettä, laiminlyöntimaksu voisi nykyiseen tapaan tulla määrättäväksi teosta, joka koskee vähäistä määrää jätettä.

Pykälän 3 momentin mukaan rangaistavaa olisi tahallaan aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ja direktiivin 2009/16/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2013 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa säädetyn vastaisesti siirtää alus kierrätettäväksi muualle kuin mainitussa alakohdassa tarkoitettuun eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluskierrätyslaitokseen. Rangaistussäännöksen taustalla on ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan h alakohta.

Momentissa viitattaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen 1257/2013 aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ja direktiivin 2009/16/EY muuttamisesta eli niin sanottuun aluskierrätysasetukseen. Rangaistavaa olisi aluskierrätysasetuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa säädetyn vastaisesti siirtää alus kierrätettäväksi muualle kuin mainitussa alakohdassa tarkoitettuun eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluskierrätyslaitokseen. Menettely olisi rangaistavaa vain tahallisena. Rangaistavaa olisi säännöksen mukainen menettely sellaisenaan, eli rangaistavuuden edellytyksenä ei olisi esimerkiksi abstraktin vaaran aiheuttaminen ympäristölle.

Aluskierrätysasetuksen 6 artiklan 2 kohdan mukaan alusten omistajien on varmistettava, että a) kierrätettäväksi tarkoitetut alukset kierrätetään ainoastaan eurooppalaiseen luetteloon sisältyvissä aluskierrätyslaitoksissa, ja, kun on kyse aluksista, jotka katsotaan vaaralliseksi jätteeksi, joka sijaitsee jonkin jäsenvaltion kansalliseen lainkäyttövaltaan kuuluvalla alueella ja joka viedään unionista, ainoastaan niissä eurooppalaisessa luettelossa mainituissa laitoksissa, jotka sijaitsevat Baselin yleissopimuksen liitteessä VII luetelluissa maissa.

Rangaistavuus koskisi nimenomaisesti aluksen omistajaa. Asia käy ilmi myös ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappaleesta 19. Sen mukaan, kun on kyse direktiivissä käyttöön otetusta rikoksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2013 soveltamisalaan kuuluvien alusten kierrätyksen yhteydessä, on syytä huomauttaa, että tällä hetkellä unionin oikeuden nojalla mainitussa asetuksessa vahvistettuja velvoitteita sovelletaan

ainoastaan mainitussa asetuksessa määriteltyihin aluksen omistajiin. Sikäli kuin Euroopan unionin sääntelyä aluskierrätyksestä muutettaisiin siten, että 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan velvoite soveltuisi muihinkin kuin aluksen omistajaan, rangaistavuus voisi tulla koskemaan myös muita toimijoita.

Säännöksen mukaan rangaistavaa olisi menettely, jossa aluksen omistaja siirtää aluksen kierrätettäväksi muuhun kuin aluskierrätysasetuksen mukaiseen eurooppalaiseen luetteloon sisältyvään aluskierrätyslaitokseen. Kun on kyse aluksesta, joka katsotaan vaaralliseksi jätteeksi, joka sijaitsee jonkin jäsenvaltion kansalliseen lainkäyttövaltaan kuuluvalla alueella ja joka viedään unionista, rangaistavaa olisi aluksen siirtäminen muuhun kuin sellaiseen aluskierrätysasetuksen mukaisessa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun laitokseen, joka sijaitsee Baselin yleissopimuksen liitteessä VII luetellussa maassa.

Aluskierrätysasetuksen 16 artiklan mukaan komissio hyväksyy eurooppalaisen luettelon täytäntöönpanosäädöksin. Luettelo julkaistaan Euroopan unionin virallisessa lehdessä. Tunnusmerkistössä viitattaisiin aluskierrätysasetuksen 16 artiklassa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitetussa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluskierrätyslaitokseen.

Rangaistavuuden edellytyksenä olisi, että alus olisi siirretty aluskierrätyslaitokseen. Siirtämistä edeltävät valmistelutoimet jäisivät siten rangaistavuuden ulkopuolelle, samoin kuin aluksen kuljetuksen tai siirtymisen aikaiset toimet.

Kuten uuden 4 a §:n 1–2 momenttiin, myös 3 momenttiin sisältyisi toissijaisuuslauseke. Jos momentissa tarkoitettu teko täyttäisi myös ympäristön turmelemisen tai törkeän ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön, sovellettaisiin jälkimmäistä säännöstä.

Pykälän 4 momentin mukaan 1–2 momentissa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys olisi rangaistava. Pykälän 3 momentin mukaisen teon yritys ei siten olisi rangaistava.

Jäterikoksen rangaistusasteikko olisi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Enimmäisrangaistus vastaisi ympäristön turmelemisesta säädettyä enimmäisrangaistusta. Vaarallisten jätteiden keräämisen, kuljettamisen ja käsittelyn jäterikosta koskevassa säännöksessä mainittujen säädösten tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten vastaisesti tai esimerkiksi ilman edellytettyä lupaa voidaan vaarallisten jätteiden ympäristöä vaarantavien ominaisuuksien johdosta katsoa olevan sellaisenaan ympäristön turmelemiseen verrattavalla tavalla moitittavaa, vaikka teon ei voitaisi osoittaa aiheuttaneen vähintään abstraktia vaaraa ympäristölle. Sama koskee jätteensiirtoasetuksen vastaista jätteiden siirtoa sekä aluskierrätysasetuksen vastaista aluskierrätystä. Jätteiden siirroista yli rajojen voi aiheutua riskejä ympäristölle ja ihmisten terveydelle, jos asetuksen velvollisuuksia ei noudateta ja jos jätteiden siirtoja ei pystytä tehokkaasti valvomaan. Jätteensiirtoasetukseen sisältyvien kieltojen ja rajoitusten samoin kuin aluskierrätysasetuksen sääntelyn tarkoituksena on myös varmistaa, ettei Euroopan unionista viedä jätteisiin liittyviä ongelmia Euroopan ulkopuolelle.

Pykälän 1 momenttiin ehdotettava sääntely laajentaisi rangaistavuuden alaa nykyisestä. Erityisen merkittävä muutos rangaistavuuden alassa olisi niiden tekojen kohdalla, joissa on kyse vaarallisen jätteen kuljetuksesta vastoin säännöksessä mainittuja vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain säännöksiä tai mainitun lain nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tai mainitussa laissa edellytetyn luvan vastaisesti. VAK-lain vastaisista menettelyistä on nykyisin säädetty seuraamukseksi liikennevirhemaksu. VAK-lain vastainen menettely voi tulla myös vaarallisten aineiden kuljetusrikoksena rangaistavaksi rikoslain 44 luvun 13 §:n mukaan, mutta kyseinen pykälä edellyttää, että menettely on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle taikka siitä on vaaraa toisen omaisuudelle. Ehdotettavan

sääntelyn johdosta nykyisin hallinnollisin seuraamusmaksuin sanktioitu menettely tulisi siten rangaistussääntelyn piiriin ja verraten ankaran rangaistusuhan alaiseksi.

Jätelaissa säädettyjen kieltojen ja velvollisuuksien rikkomisen osalta rangaistussääntely ankaroituisi selvästi vaarallista jätettä koskevien tekojen kohdalla ja kun on kyse muusta kuin vähäisestä määrästä tällaista jätettä. Jätelain 147 §:n 2 momentissa mainittujen säännösten vastainen jätteen kerääminen jätteen käsittelyä varten ja jätteen kuljettaminen ja käsittely on nykyisin rangaistava jätelain rikkomisena. Rangaistus jätelain rikkomisesta on sakkoa. Rangaistussääntely ankaroituisi myös niiden tekojen kohdalla, joissa on kyse muun kuin vähäisen määrän vaarallista jätettä käsittelystä, keräämisestä tai kuljettamisesta jätelain nojalla annetun säännöksen, yksittäistapausta koskevan määräyksen tai kiellon vastaisesta menettelystä, joka on nyt sakonuhkaisena rangaistava jätelain rikkomisensa jätelain 147 §:n 2 momentin 19 tai 20 kohdan mukaisesti.

Lisäksi jätelain seuraamussääntelyn osalta merkittävää on, että tietyt vanhan jätteensiirtoasetuksen vastaiset menettelyt on nykyisin sanktioitu jätelain 131 §:n mukaisesti laiminlyöntimaksulla. Uuteen jätteensiirtoasetukseen liittyvää kansallista sääntelyä koskevan hallituksen esityksen HE 4/2026 vp mukaan myös tietyt uuden jätteensiirtoasetuksen vastaiset menettelyt olisivat jatkossa laiminlyöntimaksulla sanktioitu. Vastaavat menettelyt olisivat jäterikoksena rangaistavia, kun kyseessä on muu kuin vähäinen määrä jätettä. Näiltä osin seuraamussääntely siten ankaroituisi merkittävästi.

Pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun asetuksen vastainen vaarallisen jätteen käsittely on nykyisin rangaistava rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan j alakohdan mukaisesti sillä edellytyksellä, että teko on omiaan aiheuttamaan esimerkiksi ympäristön pilaantumista. Lisäksi ympäristönsuojelulain rikkomisena on mainitun lain 225 §:n 8 kohdan mukaisesti rangaistavaa tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyödä pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1021 7 artiklan mukainen velvollisuus. Kemikaalirikkomuksena on kemikaalilain 59 §:n 5 momentin 3 kohdan mukaisesti rangaistavaa tahallaan tai huolimattomuudesta rikkoa POP-asetuksen 3 artiklassa tarkoitettua kieltoa ja rajoitusta taikka laiminlyödä 5 artiklan varastoa koskevien määräysten noudattamisen. Rangaistavuuden alassa ei näin ollen tapahtuisi muutosta, mutta seuraamussääntely ankaroituisi selvästi sellaisten tekojen kohdalla, joissa on kyse muusta kuin vähäisestä määrästä jätelaissa tarkoitettua vaarallista jätettä.

Jätehuollon järjestämisvelvollisuuden laiminlyönti on jätteen ja kiinteistön haltijan ja tuottajan osalta nykyisin rangaistava jätelain rikkomisena jätelain 147 §:n 2 momentin 6 ja 13 kohtien mukaisesti. Ehdotettavan pykälän myötä rangaistussääntely ankaroituisi selvästi sellaisten tekojen kohdalla, joissa on kyse muusta kuin vähäisestä määrästä jätelaissa tarkoitettua vaarallista jätettä.

Rangaistussääntely ankaroituisi merkittävästi myös siltä osin kuin kyse on jätelain 6 §:ssä tarkoitetusta vaarallisesta jätteestä ja elohopea-asetuksen 10 artiklan 6 kohdassa säädetyn velvollisuuden laiminlyönnistä tai elohopea-asetuksen 11 artiklan loppukäsittelyä koskevan velvollisuuden rikkomisesta. Nykyisin mainitun säännöksen mukaisten velvollisuuksien laiminlyönti tai rikkominen on sakonuhkaisena rangaistava jätelain rikkomisena jätelain 147 §:n 2 momentin 23 kohdan mukaisesti.

Nykyistä ankarammin rangaistava olisi muutoksen myötä myös pykälän 1 momentin 3 kohdan mukainen teko, jossa laiminlyödään noudattaa ympäristönsuojelulain nojalla myönnetyn luvan määräyksiä jätehuollon tarkkailusta ja seurannasta tai kaivannaisjätteen jätealueen jälkihoidosta. Nykyisin ympäristönsuojelulain 225 §:n 1 momentin 2 kohtaan sisältyy

sakonuhkainen rangaistussäännös, jossa on säädetty rangaistavaksi tahallaan tai huolimattomuudesta laiminlyödä ympäristöluvan lupamääräyksen mukainen velvollisuus. Säännöksessä mainitun kaatopaikoista annetun valtioneuvoston asetuksen säännösten laiminlyönti on nykyisin rangaistava jätelain 147 §:n 2 momentin 20 kohdan mukaisesti, eli myös näiltä osin rangaistavuuden ala ankaroituisi.

Rangaistussääntely ankaroituisi selvästi myös siltä osin kuin kyse on merenkulun ympäristönsuojelulain 9 luvun 1–4 §:n ja 10 luvun 1 §:n vastaisesta menettelystä, joka koskee muuta kuin vähäistä määrää vaarallista jätettä. Mainittujen säännösten vastainen menettely sellaisenaan on nykyisin säädetty sakonuhkaisena rangaistavaksi merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:n 2 momentin 11 ja 12 kohdissa. Vastaavasti rangaistusasteikko ankaroituisi aluskierrätysasetuksen 6 artiklan 2 kohdan a alakohdan vastaisen toiminnan osalta. Aluskierrätysasetuksen 6 artiklassa säädettyä aluksen kierrättämistä tai purkamista koskevan velvoitteen rikkominen on säädetty sakonuhkaisena rangaistavaksi merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:n 2 momentin 10 c kohdassa. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin nykyisen 7 kohdan mukaisesti on puolestaan rangaistavaa tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta aluskierrätysasetuksen vastaisesti siirtää aluksen purettavaksi muualle kuin asetuksen 16 artiklassa tarkoitetussa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluspurkamoon siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Tämän säännöksen rangaistusasteikko on sakko tai enintään kaksi vuotta vankeutta.

Lisäksi nykyistä ankarammin rangaistavaa olisi käsitellä muu kuin vähäinen määrä vaarallista jätettä ilman ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tai tällaisen luvan tai ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:ssä edellytetyn ilmoituspäätöksen vastaisesti, jos teko olisi omiaan aiheuttamaan säännöksessä tarkoitetun vahingon. Nykyisin mainitut teot voivat sellaisinaan tulla rangaistavaksi ympäristörikkomuksena rikoslain 48 luvun 3 §:n 3 momentin mukaisesti (ympäristöluvan hakemista koskevan velvollisuuden laiminlyönti) tai ympäristönsuojelulain rikkomisena ympäristönsuojelulain 225 §:n 1 momentin 5 kohdan mukaisesti (ilmoituksenvaraisen toiminnan aloittaminen ennen ympäristönsuojelulain 115 c §:ssä säädettyä määräaikaa).

Rangaistavuuden alan kannalta merkitystä on myös sillä, että jätelain nojalla annettuun valtioneuvoston asetukseen jätteistä sisältyvän jäteluettelon mukaisesti vaaralliseksi jätteeksi on luokiteltu joitakin sellaisia jätteitä, jotka eivät ole jätedirektiivin mukaisesti vaarallista jätettä. Näiltä osin rangaistavuus olisi ympäristörikosdirektiivin edellyttämää laajempi.

Ehdotettavan jäterikosta koskevan rikoslain 48 luvun 4 a §:n 1 momentilla täytäntöönpantaisiin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohdan ja sen osalta 4 artiklan 2 kohdan mukaiset kriminalisointivelvoitteet sekä 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukainen enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskeva velvoite 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohdan osalta.

Ehdotettavan 4 a §:n 2 momentilla täytäntöönpantaisiin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan g alakohdan kriminalisointivelvoitteet sekä osin 4 artiklan ja 5 artiklan d kohtien velvoitteet ja 3 momentilla direktiivin 3 artiklan 2 kohdan h alakohdan velvoitteet vastaavasti.

4 b §. *Törkeä jäterikos.* Ehdotettavassa uudessa 4 b §:ssä säädettäisiin rangaistavaksi törkeä jäterikos. Rikoksen ankaroittamisperusteet koskisivat rikokseen liittyvän jätteen määrää sekä tekijän toimintatapoja. Törkeää tekotapaa koskevan säännöksen soveltuminen edellyttäisi, että teko olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeä jäterikos olisi rangaistava tahallisena.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukainen kvalifiointiperuste koskisi rikoksen kohteena olevan jätteen erityisen suurta määrää. Säännöksen mukaisesti rikosta voitaisiin pitää törkeänä, jos rikoksen kohteena olisi erityisen suuri määrä jätettä ja teko olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukainen kvalifiointiperuste voisi käytännössä soveltua 4 a §:n 1 ja 2 momentin mukaisiin tekoihin. Sen sijaan 3 momentin mukaisissa teoissa, joissa on kyse aluskierrätysasetuksen vastaisesta menettelystä, teon kohteena ei ole tietty määrä jätettä vaan kierrätettävä alus, jolloin 1 kohdan mukainen kvalifiointiperuste ei tyypillisesti voisi soveltua.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaisen kvalifiointiperusteen soveltuminen edellyttäisi, että rikos kohdistuisi erityisen suureen määrään jätettä. Kun jäterikosta koskeva säännös kattaa osin keskenään erityyppisiä tekoja, sen yksityiskohtainen määrittäminen, milloin kyseessä olisi erityisen suuri määrä jätettä eli milloin asiaa koskeva kvalifiointiperuste soveltuisi, ei ole mahdollista. Kyse olisi joka tapauksessa merkittävästi tavanomaista suuremmasta määrästä jätettä. Sen arvioinnissa, milloin olisi kyseessä erityisen suuri määrä jätettä, otettaisiin huomioon esimerkiksi se, mikä on tavanomainen käsiteltävän tai siirrettävän jätteen määrä vastaavaa jätettä koskevissa menettelyissä. Jos tiettyä jätelajia, esimerkiksi erityisen vaarallista jätettä, kuljetetaan tavanomaisesti pienissä erissä verrattuna toisen jätelajin kuljetuksiin, sen arvioinnissa, milloin kyseessä olisi erityisen suuri määrä jätettä, merkityksellinen olisi tavanomainen tilanne erityisesti kyseessä olevan jätelajin kohdalla. Arvioinnissa merkitystä olisi siten myös jätteen laadulla ja ominaisuuksilla.

Pykälän 2 kohdan mukainen ankaroittamisperuste koskisi huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua. Esimerkiksi jätteiden käsittely ja siirtäminen sekä alusten kierrättäminen liittyvät yleensä taloudelliseen toimintaan, jossa voidaan pyrkiä saamaan huomattavaa taloudellista hyötyä esimerkiksi jättämällä jätehuoltoon liittyvät lakisääteiset velvoitteet hoitamatta kustannusten minimoimiseksi. Tämä voi tapahtua esimerkiksi käsittelemällä jäte sääntelyssä edellytetystä poikkeavalla tavalla tai jättämällä jäte käsittelemättä kokonaan taikka siirtämällä jäte tai kierrätettävä alus sellaiseen määränpäähän, jossa lainsäädännön edellytykset ja siitä aiheutuvat kustannukset ovat esimerkiksi kansallista ja EU-sääntelyä väljemmät. Jätteitä voidaan myös viedä jätteensiirtoasetuksen vastaisesti tuotteina, jolloin jätetään kokonaan jätteensiirtoasetuksen velvoitteet noudattamatta, tai jätettä siirrettäessä voidaan ilmoittaa väärä jätelaji. Elinkeinotoiminta perustuu lähtökohtaisesti taloudellisen hyödyn tavoittelulle, eikä kaikkia elinkeinotoiminnan yhteydessä tehtyjä rikoksia ole perusteltua arvioida törkeiksi. Jotta peruste tulisi sovellettavaksi, rikoksella tavoitellun taloudellisen hyödyn tulisi olla huomattavaa. Arvioinnin tulisi tapahtua ennemmin suhteessa vastaavanlaisesta rikoksesta yleensä odotettavissa olevaan hyötyyn nähden (HE 254/1998 vp, s. 24). Yksiselitteistä arvoa huomattavan hyödyn määrästä ei ole mahdollista antaa. Huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu riittäisi täyttämään 2 kohdan edellytyksen, eli sitä, että hyötyä olisi myös saatu, ei edellytettäisi.

Huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua koskevan kvalifiointiperusteen osalta edellytettäisiin tarkoitustahallisuutta. Säännöksen sanamuodosta "tavoitellaan" ilmenee, että taloudellisen hyödyn saamisen tulisi olla tekijän tarkoituksena. Kysymys on tekijän subjektiivista tarkoitusperää koskevasta vastuuedellytyksestä. Käytännössä tarkoituksen arvioinnissa ja todentamisessa voitaisiin hyödyntää muun muassa teon laatua ja muita olosuhteita.

Pykälän 3 kohdan nojalla rikos voitaisiin katsoa törkeäksi, jos se tehtäisiin erityisen suunnitelmallisesti. Menettely, jossa esimerkiksi rikotaan jätteiden käsittelyä tai siirtoa koskevia kieltoja tai velvollisuuksia tahallisesti, edellyttää tyypillisesti jonkinasteista suunnitelmallisuutta. Ankaroittamisperuste soveltuisi silloin, kun rikoksentekijä on rikoksen

toteuttamiseksi ryhtynyt tavallista pidemmälle meneviin järjestelyihin tai pitkäkestoiseen tai toistuvaan suunnitelmalliseen toimintaan. Suunnitelmallisuus voisi kuitenkin ilmetä myös ainutkertaisen teon yhteydessä.

Törkeän jäterikoksen rangaistusasteikko olisi vähintään neljä kuukautta ja enintään viisi vuotta. Rangaistusasteikko poikkeaisi siten vakiintuneesti käytössä olevasta rangaistusasteikosta, joka on törkeiden tekotapojen osalta tavanomaisesti neljästä kuukaudesta neljään vuoteen vankeutta. Poikkeamista ei voi pitää aivan ongelmattomana Suomen rikoslaissa noudatetun suhteellisuusperiaatteen eikä rikoslain sisäisen johdonmukaisuuden kannalta. Ympäristörikosdirektiivi edellyttää vähintään viiden vuoden enimmäisrangaistusta 3 artiklan 2 kohdan f alakohdassa tarkoitetuista tahallisista teoista, ja ehdotettava viiden vuoden enimmäisrangaistus johtuu mainitusta velvoitteesta. Monen direktiiviin sisältyvän rikostyypin osalta direktiivi ei mahdollista alempaa enimmäisrangaistusta kuin viisi vuotta vankeutta, millä perusteella rikoslain vakiintuneista asteikoista on voitu poiketa (LaVM 29/2014 vp, s. 3). Viiden vuoden enimmäisvankeusrangaistuksen voidaan arvioida olevan oikeasuhtainen, kun otetaan huomioon vaarallisen jätteen osalta tällaisen jätteen jätehuollon laiminlyönnin moitittavuus ja esimerkiksi tällaisen jätteen lainvastaiseen keräämiseen, käsittelyyn ja kuljettamiseen liittyvät ympäristön ja terveyden vahingoittumisen riskit. Myös jätteensiirtoasetuksen mukaisesti laittomiksi määritellyistä siirroista voi aiheutua merkittäviä riskejä ympäristölle ja terveydelle, jos asetuksen velvollisuuksia ei noudateta eikä siirtoja pystytä tehokkaasti valvomaan, samoin kuin laittomasta alusten kierrättämisestä. Törkeästä jäterikoksesta ehdotettava viiden vuoden enimmäisrangaistus koskisi vakavimpia tahallisia tekoja.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin yrityksen rangaistavuudesta. Säännöksen mukaan törkeän jäterikoksen yritys olisi rangaistava.

Ehdotettava säännös törkeästä jäterikoksesta perustuu jäterikoksen käsittelyn yhteydessä todettuihin ympäristörikosdirektiivin velvoitteisiin (3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohta sekä 3 artiklan 2 kohdan g ja h alakohdat; 4 artiklan 2 kohta; 5 artiklan 2 alakohdan d alakohta).

4 c §. *Ilmakehän heikentäminen.* Rikoslain 48 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 c § ilmakehän heikentämisestä. Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaisesti ilmakehän heikentämisenä rangaistavaa olisi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/590 tai sen nojalla annettujen säännösten tai mainitussa asetuksessa edellytetyn luvan vastaisesti päästää asetuksen 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua otsonikerrosta heikentävää ainetta tai tuottaa, saattaa markkinoille, tuoda maahan, viedä maasta, käyttää, ottaa talteen tai hävittää tällaista ainetta tai tällaista ainetta sisältävää asetuksen 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettua tuotetta tai laitetta tai sellaisen osaa taikka sellaista tuotetta tai laitetta tai sellaisen tuotteen tai laitteen osaa, jonka toiminta perustuu tällaiseen aineeseen.

Momentin 2 kohdan mukaisesti ilmakehän heikentämisenä rangaistavaa olisi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/573 tai sen nojalla annettujen säännösten tai mainitussa asetuksessa edellytetyn luvan vastaisesti päästää asetuksen 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua fluorattua kasvihuonekaasua tai tuottaa, saattaa markkinoille, tuoda maahan, viedä maasta, käyttää, ottaa talteen tai hävittää tällaista kaasua tai tällaista kaasua sisältävää asetuksen 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettua tuotetta tai laitetta tai sellaisen osaa taikka sellaista tuotetta tai laitetta tai sellaisen tuotteen tai laitteen osaa, jonka toiminta perustuu tällaiseen kaasuun, tai ottaa käyttöön tällainen tuote tai laite.

Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaisesti rangaistava olisi menettely, joka kohdistuisi otsonikerrosta heikentäviä aineita koskevan asetuksen (jäljempänä otsoniasetus) 2 artiklan a

alakohdassa tarkoitettuun aineeseen tai tuotteeseen tai 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettuun tuotteeseen tai laitteeseen tai tuotteen tai laitteen osaan, joka sisältää a alakohdassa tarkoitettua ainetta tai jonka toiminta perustuu tällaiseen aineeseen. Otsoniasetuksen 2 artiklan mukaan asetusta sovelletaan a) liitteissä I ja II lueteltuihin otsonikerrosta heikentäviin aineisiin ja niiden isomeereihin, sekä yksinään että seoksissa; ja b) tuotteisiin ja laitteisiin sekä niiden osiin, jotka sisältävät otsonikerrosta heikentäviä aineita tai joiden toiminta perustuu kyseisiin aineisiin.

Vastaavasti pykälän 1 momentin 2 kohdan mukaisesti rangaistava olisi teko, joka kohdistuisi fluorattuja kasvihuonekaasuja koskevan asetuksen (jäljempänä F-kaasuasetus) 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettuun fluorattuun kasvihuonekaasuun tai 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettuun tuotteeseen tai laitteeseen tai tuotteen tai laitteen osaan, joka sisältää b alakohdassa tarkoitettua kaasua tai jonka toiminta perustuu tällaiseen kaasuun. F-kaasuasetuksen 2 artiklan mukaan kyseistä asetusta sovelletaan a) liitteessä I, II ja III lueteltuihin fluorattuihin kasvihuonekaasuihin, sekä yksin että seoksissa; ja b) tuotteisiin ja laitteisiin sekä niiden osiin, jotka sisältävät fluorattuja kasvihuonekaasuja tai joiden toiminta perustuu kyseisiin kaasuihin.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohtien rikosten määritelmät koskevat otsonikerrosta heikentäviin aineisiin ja fluorattuihin kasvihuonekaasuihin kohdistuvia tekoja, kun on kyse tällaisista aineista tai kaasuista ”yksinään tai seoksessa”. Tunnusmerkistössä käytettävät ilmaisut ”aine” ja ”kaasu” kattaisivat myös aineiden tai kaasujen seokset, joissa olisi mukana otsonikerrosta heikentävää ainetta tai fluorattua kasvihuonekaasua asetusten tarkoittamalla tavalla.

Otsoniasetuksen 3 artiklan 13 kohdan mukaan tuotteilla ja laitteilla tarkoitetaan kaikkia otsonikerrosta heikentävien aineiden kuljettamiseen tai varastoimiseen käytettäviä tuotteita ja laitteita, mukaan lukien niiden osat, säiliöitä lukuun ottamatta. F-kaasusasetukseen ei sisälly laitteen tai tuotteen määritelmää.

Laitteella tarkoitettaisiin säännöksessä fyysistä esinettä, joka on suunniteltu tiettyä tarkoitusta tai tehtävää varten. Tuote viittaisi tuotannon tuloksena syntyneeseen valmisteeseen. Otsoniasetuksessa tarkoitettuja laitteita ovat esimerkiksi kylmälaitteet ja F-kaasuasetuksessa tarkoitettuja laitteita ilmalämpöpumput ja F-kaasua ponneaineena sisältävät aerosolit.

Rangaistava teko voisi koskea otsoni- tai F-kaasuasetuksessa tarkoitettua tuotetta tai laitetta, joka sisältää otsonikerrosta heikentävää ainetta tai fluorattua kasvihuonekaasua tai jonka toiminta perustuu tällaiseen aineeseen tai kaasuun, tai sellaista tuotteen tai laitteen osaa, joka sisältää tällaista ainetta tai kaasua tai jonka toiminta perustuu tällaiseen aineeseen tai kaasuun.

Momentin 1 ja 2 kohdissa viitattaisiin otsoni- ja F-kaasuasetusten ohella niiden nojalla annettujen säännösten vastaiseen menettelyyn. Molempiin asetuksiin sisältyvät säännökset, joilla komissiolle on annettu toimivalta antaa delegoituja säännöksiä asetuksen liitteiden muuttamiseksi (otsoniasetuksen 22 artikla, F-kaasuasetuksen 35 artikla). Rangaistavuus kattaisi siten myös sellaisia aineita tai kaasuja tai niitä sisältäviä tuotteita ja laitteita koskevat teot, jotka olisi lisätty asetuksen liitteisiin komission täytäntöönpanosäädöksellä varsinaisen asetuksen hyväksymisen jälkeen.

Pykälän 1 momentin 1 ja 2 kohtien mukaisesti rangaistavuus koskisi niissä tarkoitetun asetuksen tai asetuksen nojalla annettujen säännösten tai asetuksen edellyttämän luvan vastaisesti toimimista. Otsoniasetuksen 13 ja 14 artiklan mukaisesti tiettyjen asetuksen mukaisten aineiden tuonti ja vienti on sallittua komission myöntämän luvan nojalla. Sama koskee F-kaasuasetuksen mukaisten aineiden tuontia ja vientiä kyseisen asetuksen 22 artiklan mukaisesti. Säännöksen mukaisesti rangaistavaa asetuksen vastaista vientiä olisi siten esimerkiksi, se, että joku

menettelee säännöksessä tarkoitetulla tavalla vastoin asetuksessa edellytettyä lupaa tai ilman tällaista lupaa.

Uuden säännöksen mukaisia tekotapoja olisivat otsoni- ja F-kaasuasetusten mukaisten otsonikerrosta heikentävien aineiden ja fluorattujen kasvihuonekaasujen päästäminen, tuottaminen, markkinoille saattaminen, tuonti, vienti, käyttäminen, talteen otto ja hävittäminen. Lisäksi rangaistavaa olisi fluorattuja kasvihuonekaasuja sisältävien tuotteiden tai laitteiden käyttöönotto säännöksessä tarkoitetulla tavalla.

Päästäminen tekotapana tarkoittaisi aineen tai kaasun vapauttamista ympäristöön. Tuottamisella tarkoitettaisiin valmistamista prosessissa, jossa raaka-aineista valmistetaan asetuksen mukainen kaasu, aine, tuote tai laite. Otsoni- ja F-kaasuasetuksiin ei sisälly aineen tai kaasun päästämisen tai tuottamisen määritelmää.

Markkinoille saattamisella tarkoitettaisiin pykälässä luovutusta vapaaseen liikkeeseen unionissa tai toimittamista ensimmäisen kerran unionissa toiselle henkilölle tai asettamista toisen henkilön saataville maksua vastaan tai maksutta tai omaan käyttöön tuotettujen aineiden tai omaan käyttöön valmistettujen tuotteiden tai laitteiden käyttöä. Mainittu määritelmä sisältyy otsoniasetuksen 3 artiklan 5 kohtaan ja F-kaasuasetuksen 3 artiklan 6 kohtaan.

Ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappale 16 edellyttää, että jos direktiivissä määritelty rikos liittyy esimerkiksi markkinoille saattamiseen, tähän olisi sisällytettävä menettely, joka toteutetaan tieto- ja viestintäteknologioiden välityksellä. Rikoslain sääntely soveltuu teknologianeutraalina lähtökohtaisesti myös tällaisia teknologioita käyttäen tehtyihin tekoihin.

Tuonnilla tarkoitettaisiin otsoniasetuksen 3 artiklan 3 kohdan ja F-kaasuasetuksen 3 artiklan 7 kohdan mukaisesti aineiden, tuotteiden ja laitteiden saapumista unionin tullialueelle, sikäli kuin vuonna 1987 tehdyn, otsonikerrosta heikentäviä aineita koskevan Montrealin pöytäkirjan ratifiointi koskee tätä aluetta, johon luetaan väliaikainen varastointi ja asetuksen (EU) N:o 952/2013 201 ja 210 artiklassa tarkoitetut tullimenettelyt. Rangaistavuus kattaisi siten vain tuonnin Euroopan unionin tullialueella. Säännöksen mukaan rangaistavaa ei näin ollen olisi tuonti toisesta EU:n jäsenvaltiosta Suomeen.

Viennillä tarkoitettaisiin otsoniasetuksen 3 artiklan 4 kohdan ja F-kaasuasetuksen 3 artiklan 8 kohdan mukaisesti aineiden, tuotteiden ja laitteiden poistumista unionin tullialueelta, sikäli kuin kyseinen alue kuuluu Montrealin pöytäkirjan ratifioinnin piiriin. Myös viennin osalta rangaistavuus koskisi siten vain vientiä unionin tullialueelta.

Käyttö tekotapana tarkoittaisi otsoniasetuksen 3 artiklan 6 kohdan ja F-kaasuasetuksen 3 artiklan 36 kohdan mukaisesti otsonikerrosta heikentävien aineiden tai fluorattujen kasvihuonekaasujen osalta niiden käyttöä tuotteiden ja laitteiden tuotannossa, kunnossapidossa tai huollossa, uudelleentäyttö mukaan lukien, tai muissa asetuksessa tarkoitetuissa toimissa ja prosesseissa.

Ehdotettavassa 4 c §:ssä talteenoton ja hävittämisen käsitteet vastaisivat otsoniasetuksen määritelmiä. Talteenotto ja hävittäminen määritellään otsoniasetuksen 3 artiklan 8 kohdassa ja F-kaasuasetuksen 3 artiklan 11 kohdassa vastaavalla tavalla. Määritelmän mukaan talteenotolla tarkoitetaan säiliöistä, tuotteista ja laitteista peräisin olevien otsonikerrosta heikentävien aineiden tai fluorattujen kasvihuonekaasujen keräämistä ja varastointia kunnossapidon tai huollon aikana tai ennen säiliöiden, tuotteiden tai laitteiden loppukäsittelyä. Hävittämisellä tarkoitetaan otsoniasetuksen 3 artiklan 16 kohdan ja F-kaasuasetuksen 3 artiklan 14 kohdan mukaisesti prosessia, jossa otsonikerrosta heikentävä aine muutetaan tai hajotetaan pysyvästi ja

mahdollisimman täydellisesti yhdeksi tai useammaksi pysyväksi aineeksi, joka ei ole otsonikerrosta heikentävä aine.

Otsoniasetuksen 20 artiklassa ja F-kaasuasetuksen 8 artiklassa säädetään asetusten mukaisten aineiden talteenottoa ja hävittämistä koskevista velvollisuuksista. Otsoniasetuksen 20 artiklassa säädetään esimerkiksi velvollisuudesta ottaa otsonikerrosta heikentävät aineet tai sellaisia sisältävät tuotteet talteen hävitettäväksi, kierrätettäväksi tai regeneroitavaksi. Artiklan 4 kohtaan sisältyy kielto hävittää asetuksessa tarkoitetut halonit, ellei ole dokumentoitua näyttöä siitä, että talteenotetun tai kierrätetyn aineen puhtaus ei teknisesti mahdollista sen talteenottoa ja sen jälkeistä uudelleenkäyttöä.

F-kaasuasetuksen 8 artiklan 1 kohdan mukaisesti sellaisten laitteiden, jotka sisältävät fluorattuja kasvihuonekaasuja, jotka eivät sisälly solumuoveihin, haltijoiden on varmistettava, että kyseiset aineet otetaan talteen ja että laitteen käytöstä poistamisen jälkeen ne kierrätetään, regeneroidaan tai hävitetään. Säännöksen mukaan näiden aineiden talteenoton suorittajan on oltava luonnollinen henkilö, jolla on 10 artiklassa säädetty asiaankuuluva todistus. F-kaasuasetuksen 8 artiklassa säädetään myös muita näiden kaasujen talteenottotilanteita koskevista pätevyysvaatimuksista sekä velvollisuudesta ottaa tietyt fluoratut kasvihuonekaasut talteen niiden kierrätyksen, regeneroinnin tai hävittämisen varmistamiseksi. F-kaasuasetuksen vastaisella tuotteen tai laitteen käyttöönotolla tarkoitettaisiin uuden laitteen tai tuotteen ottamista tai saattamista käyttöön ensimmäistä kertaa.

Rangaistavuus voisi säännöksen perusteella perustua otsoni- tai F-kaasuasetukseen tai niiden nojalla annettuihin säännöksiin sisältyvän kiellon rikkomiseen tai asetukseen sisältyvän velvollisuuden vastaiseen menettelyyn. Esimerkiksi otsoniasetuksen 4 artiklan 1 kohdassa kielletään asetuksen liitteessä I lueteltujen otsonikerrosta heikentävien aineiden tuotanto, markkinoille saattaminen sekä käyttö ja 2 kohdassa tällaisen aineiden tuonti ja vienti. Vastaavasti otsoniasetuksen 5 artiklassa säädetään sellaisten tuotteiden ja laitteiden kieltämisestä, jotka sisältävät otsonikerrosta heikentäviä aineita tai joiden toiminta perustuu näihin aineisiin. Otsoniasetuksen 6–14 artikloissa säädetään kieltoja koskevista poikkeuksista. Käytännössä kyse on otsoniasetuksen liitteessä I lueteltujen aineiden sallituista käyttötarkoituksista. Lisäksi otsoniasetuksen 19 artiklassa kielletään liitteen I aineiden tuonti ja vienti asetuksessa tarkoitetun Montrealin pöytäkirjan (SopS 65–66/1988) soveltamisalaan kuulumattomiin valtioihin.

F-kaasujen osalta käytön valvonnasta säädetään F-kaasuasetuksen 13 artiklassa. Artiklassa säädetään kielloista käyttää siinä mainittuja fluorattuja kasvihuonekaasuja tiettyihin tarkoituksiin.

Ilmakehän heikentämistä koskevan säännöksen perusteella rangaistavaa olisi siten esimerkiksi otsonikerrosta heikentävän aineen tai F-kaasuasetuksessa tarkoitettujen fluorattujen kasvihuonekaasujen käyttö muuhun kuin asetuksen perusteella sallittuihin tarkoituksiin.

Otsoniasetuksen 21 artiklassa säädetään otsonikerrosta heikentävien aineiden pääsystä ilmakehään ja vuototarkastuksista. Artiklan 1 kohdan mukaan otsonikerrosta heikentävien aineiden tahallinen päästäminen ilmakehään, myös silloin, kun ne sisältyvät tuotteisiin ja laitteisiin, on kielletty, jos päästäminen ei ole teknisesti välttämätöntä asetuksen mukaisesti sallittuja käyttötarkoituksia varten. Pitkälti vastaavalla tavalla säädetään fluorattujen kasvihuonekaasujen päästämisestä ilmakehään F-kaasuasetuksen 4 artiklassa.

Rangaistavasta otsonikerrosta heikentävän aineen päästämisestä voisi olla kyse esimerkiksi, jos otsonikerrosta heikentävää ainetta sisältävän kylmälaitteen sisältämät asetuksessa tarkoitetut

aineet päästetään laitteen huollon yhteydessä ympäristöön sen sijaan, että ne otettaisiin asetuksen edellyttämällä tavalla talteen.

Fluorattujen kasvihuonekaasujen markkinoille saattaminen perustuu F-kaasuasetuksen 16 artiklan mukaisesti kiintiöjärjestelmään. Artiklan 1 kohdan mukaan fluorihiilivetyjen saattaminen markkinoille on sallittu vain niiden kiintiöiden mukaisesti, jotka komissio on jakanut tuottajille ja tuojille 17 artiklan nojalla. Artiklan 2 kohdassa säädetään, että tuottajat ja tuojat, jotka saattavat markkinoille fluorihiilivetyjä, eivät saa ylittää kiintiötä, joka kullakin on käytettävissään markkinoille saattamisen hetkellä. Rangaistavaa voisi siten säännöksen 1 momentin 2 kohdan mukaisesti olla menettely, jossa toiminnanharjoittaja saattaa markkinoille fluorattuja kasvihuonekaasuja ilman asetuksen mukaisesti tälle myönnettyä kiintiötä tai saattaa markkinoille näitä kaasuja enemmän kuin mitä kiintiö sallii.

Otsoni- ja F-kaasuasetuksiin sisältyvät toimintavelvollisuuksia koskevat säännökset turvaavat osaltaan asetusten mukaisten kieltojen noudattamista. Esimerkiksi F-kaasuasetuksen 12 artiklan mukaisesti artiklan mukaiset tuotteet ja laitteet, jotka sisältävät fluorattuja kasvihuonekaasuja tai joiden toiminta perustuu kyseisiin kaasuihin, saa saattaa markkinoille ja myöhemmin toimittaa tai asettaa toisen henkilön saataville vain, jos niissä on asianmukaiset merkinnät. Teko, jossa fluorattuja kasvihuonekaasuja sisältävä laite saatettaisiin markkinoille ilman asianmukaisia merkintöjä, voisi siten tulla rangaistavaksi säännöksen mukaisesti.

F-kaasuasetuksen 10 artikla edellyttää luonnollisilta henkilöiltä ja oikeushenkilöiltä asetuksen mukaista pätevyyttä esimerkiksi tiettyjen asetuksen mukaisten laitteiden kunnossapitoon ja huoltoon liittyvien toimien suorittamista varten. Rangaistavaa F-kaasuasetuksen vastaista laitteen käyttöä olisi siten menettely, jossa mainittuja toimia suorittaa henkilö, jolla ei ole asetuksen edellyttämää pätevyyttä.

Mainitun kaltaisista, toimintavelvollisuuden rikkomista koskevista teoista ei välttämättä suoraan aiheudu vastaavanlaista vahinkoa tai vaaraa ympäristölle kuin kieltojen rikkomista koskevista teoista. Tällä voisi olla yksittäistapauksessa merkitystä, kun rangaistuksen mittaamisessa arvioidaan teon vakavuutta ja vahingollisuutta rikoslain 6 luvun säännösten nojalla. Jos kyse olisi olennaisesti lievemmin moitittavasta tällaisesta teosta, se tulisi arvioitavaksi ympäristörikkomusta koskevan rikoslain 48 luvun 3 §:n mukaisesti.

Ilmakehän heikentämisen tunnusmerkistö edellyttäisi tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta.

Säännökseen sisältyisi toissijaisuuslauseke. Säännöksen mukaisesta menettelystä olisi tuomittava ilmakehän heikentämisenä, jollei teko olisi rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena. Otsoni- ja F-kaasuasetusten vastainen aineen käyttäminen, käsittely ja valmistus on rangaistavaa rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan h ja i alakohtien mukaisesti ja tuonti ja vienti saman momentin 5 kohdan b ja c alakohtien mukaisesti, jos teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Menettely voi olla rangaistavaa myös rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisena törkeänä ympäristön turmelemisena.

Kun rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohtaa muutettaisiin ehdotettavalla tavalla siten, että sen mukaisesti rangaistavaa olisi myös Euroopan unionin antaman ympäristönsuojelua koskevan asetuksen vastainen aineen päästäminen ympäristöön siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, myös otsoni- ja F-kaasuasetuksen vastainen aineen tai kaasun päästäminen voisi olla rangaistava ympäristön turmelemisena tai 2 §:n mukaisesti

törkeänä ympäristön turmelemisena, mikäli teko täyttäisi säännöksen edellyttämän abstraktin vaaran edellytyksen tai aiheuttaisi konkreettista vaaraa tai vahinkoa ympäristölle.

Ilmakehän heikentämisestä tuomittaisiin rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Enimmäisrangaistus vastaisi ympäristön turmelemisesta säädettyä enimmäisrangaistusta ja myös rikoslain 46 luvun 1 §:n mukaisen säännöstelyrikoksen enimmäisrangaistusta. Otsonikerrosta heikentävät aineet ja fluoratut kasvihuonekaasut ovat ilmakehää voimakkaasti vahingoittavia aineita, joita koskevia laittomia tekoja voidaan pitää sellaisenaan ympäristön turmelemiseen verrattavalla tavalla moitittavina, vaikka teon ei voitaisi osoittaa aiheuttaneen vähintään abstraktia vaaraa ympäristölle.

Tahallisen ilmakehän heikentämisen yritys olisi pykälän 2 momentin mukaisesti rangaistava.

Ilmakehän heikentämistä ja sen yritystä koskevalla säännöksellä pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohtia koskevat kriminalisointivelvoitteet ja näiden alakohtien osalta 4 artiklan 2 kohtaa koskevat velvoitteet (yrityksen rangaistavuus) sekä direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan enimmäisrangaistuksen vähimmäistasoa koskeva velvoite.

Vanhojen otsoni- ja F-kaasuasetusten vastainen menettely on nykyisin rangaistavaa ympäristönsuojelulain rikkomisena ympäristönsuojelulain 225 §:n 1 momentin 7 kohdan mukaisesti. Kyseisessä säännöksessä rangaistavuus kattaa samat tekotavat kuin mitkä säädettäisiin rangaistavaksi ilmakehän heikentämistä koskevassa säännöksessä. Uusien otsoni- ja F-kaasuasetusten sääntely ei mainittujen tekojen kattaman toiminnan osalta merkittävällä tavalla eroa vanhojen asetusten sääntelystä. Rangaistavuuden alassa ei siten tapahdu olennaista muutosta täytettyjen tekojen osalta. Tahallisen ilmakehän heikentämisen yritys olisi 4 c §:n 2 momentin mukaisesti rangaistava, miltä osin rangaistavuus laajenisi.

Aiemmin ympäristönsuojelulain rikkomisena rangaistavia tekoja tulisi muutoksen myötä rangaistavaksi ilmakehän heikentämisenä. Siten seuraamussääntely ankaroituisi muutoksen myötä selvästi sellaisten tekojen osalta, joista ei aiheudu abstraktia vaaraa ympäristölle tai terveydelle ja jotka siten eivät olisi rangaistavia myöskään ympäristön turmelemisena.

Otsoni- ja F-kaasuasetuksen vastaisen aineen talteenoton ja hävittämisen osalta rangaistussääntely olisi vähäiseltä osin ankarampaa kuin mitä ympäristörikosdirektiivi edellyttää. Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohdat eivät velvoita säätämään rangaistavaksi asetusten vastaista aineen talteenottoa tai hävittämistä. Käytännössä talteenotossa ja hävittämisessä, joista säädetään otsoniasetuksen 20 artiklassa ja F-kaasuasetuksen 8 artiklassa, on kyse jätteen käsittelystä, jota koskevasta kriminalisointivelvoitteesta säädetään erikseen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdassa. Otsonikerrosta heikentäviä aineita sisältävät solumuovit ovat vaarallista jätettä, mutta F-kaasuja sisältävät solumuovit eivät ole vaarallista jätettä. Sekä otsonikerrosta heikentävät aineet että F-kaasut kaasuina ovat vaarallista jätettä. Kuten otsoni- ja F-kaasuasetusten vastaisten tekojen kohdalla, myös laittoman vaarallisen jätteen käsittelyn tulee ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan ii alakohdan mukaisesti olla sellaisenaan rangaistavaa, kun kyse on muusta kuin merkityksettömästä määrästä vaarallista jätettä. Sekä otsoni- ja F-kaasuasetusten vastaisten menettelyjen että laittoman vaarallisten jätteiden käsittelyn enimmäisrangaistuksen tulee direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan mukaisesti olla viisi vuotta. Ehdotettavasta sääntelyratkaisusta seuraa, että otsoni- ja F-kaasuasetuksen vastainen aineen talteenotto tai hävittäminen olisi ilmakehän heikentämisenä rangaistavaa huolimatta siitä, olisiko kyse vaarallisesta jätteestä vai muusta kuin vaarallisesta jätteestä, sekä siitä, olisiko vaarallisen jätteen kohdalla kyse merkityksettömästä määrästä vai muusta kuin merkityksettömästä

määrästä, jollaista koskevien laittomien tekojen kriminalisointia ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan f alakohdan i alakohta siinä tarkoitettujen vaarallisten jätteiden osalta edellyttää.

Kun otsoni- ja F-kaasuasetuksessa tarkoitettuja aineiden tai kaasujen asetuksen vastaista talteenottoa ja hävittämistä voidaan pitää ympäristön kannalta samankaltaista riskiä aiheuttavana kuin muiden uuden 4 c §:n mukaisten tekotapojen ja siten yhtä moitittavana kuin mainittuja tekotapoja, voidaan pitää perusteltuna, että kaikista asetuksen vastaisista teoista säädetään samassa rangaistussäännöksessä yhtäläisin edellytyksin.

Rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaan kyseisessä luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Ympäristörikosdirektiivin 6 artikla edellyttää, että oikeushenkilö on voitava saattaa vastuuseen direktiivin 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista. Rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaisesti oikeushenkilön rangaistusvastuu soveltuisi myös 4 c §:n mukaiseen ilmakehän heikentämiseen ja 4 d §:n mukaiseen törkeään ilmakehän heikentämiseen, mikä täyttäisi direktiivin 6 artiklan velvoitteen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohdissa tarkoitettujen rikosten osalta.

4 d §. *Törkeä ilmakehän heikentäminen.* Rikoslain 48 lukuun lisättäisiin törkeää ilmakehän heikentämistä koskeva säännös. Rikoksen ankaroittamisperusteet koskisivat rikokseen liittyvän aineen, kaasun, laitteiden, tuotteiden tai laitteen tai tuotteen osien määrää sekä tekijän toimintatapoja. Törkeää tekotapaa koskevan säännöksen soveltuminen edellyttäisi, että teko olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeä ilmakehän heikentäminen olisi rangaistava tahallisena.

Pykälän 1 kohdan mukainen kvalifiointiperuste koskisi rikoksen kohteena olevan aineen, kaasun, laitteiden, tuotteiden tai laitteiden tai tuotteiden osien erityisen suurta määrää. Säännöksen mukaisesti rikosta voitaisiin pitää törkeänä, jos rikoksen kohteena olisi erityisen suuri määrä 4 c §:ssä tarkoitettua ainetta, kaasua, laitteita, tuotteita tai laitteen tai tuotteen osia ja teko olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Kvalifiointiperusteen soveltuminen edellyttäisi erityisen suurta määrää esimerkiksi otsonikerrosta heikentävää ainetta tai fluorattua kasvihuonekaasua, jolloin kyse olisi selvästi tavanomaista suuremmasta määrästä tuotetta tai hyödykettä.

Sen arvioinnissa, milloin olisi kyseessä erityisen suuri määrä esimerkiksi ainetta tai kaasua, otettaisiin huomioon kyseessä olevan toiminnan koko ja laajamittaisuus. Mainittu kvalifiointiperuste voisi tulla sovellettavaksi esimerkiksi tilanteessa, jossa laajamittaista fluorattuja kasvihuonekaasuja koskevaa toimintaa harjoittavassa laitoksessa päästettäisiin tai käytettäisiin erityisen suurta määrää näitä kaasuja F-kaasuasetuksen vastaisesti. Fluorattujen kasvihuonekaasujen osalta arvioinnissa merkitystä olisi myös asetuksen mukaisen kiintiöjärjestelmän puitteilla. Esimerkiksi markkinoille saattamisessa huomattavasta määrästä olisi kyse, jos toiminnanharjoittaja saattaisi markkinoille fluorattuja kasvihuonekaasuja määrän, joka vastaisi merkittävää osuutta (esimerkiksi 20 %) Suomen toiminnanharjoittajille yhteensä tiettynä vuonna myönnetystä kiintiöstä.

Pykälän 2 kohdan mukainen ankaroittamisperuste koskisi huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua. Perustetta on käytetty useissa taloudelliseen toimintaan liittyvissä törkeää tekomuotoa koskevissa säännöksissä. Otsonikerrosta heikentäviä aineita ja F-kaasuja koskevassa toiminnassa on kyse taloudellisesta toiminnasta, jossa voidaan pyrkiä saamaan huomattavaa taloudellista hyötyä esimerkiksi saattamalla markkinoille aineita, kaasuja tai laitteita, jotka eivät ole otsoni- tai F-kaasuasetuksen sallimia. Elinkeinotoiminnassa tavoitellaan lähtökohtaisesti taloudellista hyötyä, eikä kaikkia elinkeinotoiminnan yhteydessä tehtyjä

rikoksia olisi perusteltua arvioida törkeiksi. Jotta peruste tulisi sovellettavaksi, rikoksella tavoitellun taloudellisen hyödyn tulisi olla huomattavaa. Arvioinnin tulisi tapahtua ennemmin suhteessa vastaavanlaisesta rikoksesta yleensä odotettavissa olevaan hyötyyn nähden (HE 254/1998 vp, s. 24). Yksiselitteistä arvoa huomattavan hyödyn määrästä ei ole mahdollista antaa. Huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu riittäisi täyttämään 2 kohdan edellytyksen, eli hyödyn saamista ei edellytettäisi.

Huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua koskevan kvalifiointiperusteen osalta edellytettäisiin tarkoitustahallisuutta. Säännöksen sanamuodosta "tavoitellaan" ilmenee, että taloudellisen hyödyn saamisen tulisi olla tekijän tarkoituksena. Kysymys on tekijän subjektiivista tarkoitusperää koskevasta vastuuedellytyksestä. Käytännössä tarkoituksen arvioinnissa ja todentamisessa voitaisiin hyödyntää muun muassa teon laatua ja muita olosuhteita.

Pykälän 3 kohdan nojalla rikos voitaisiin katsoa törkeäksi, jos se tehtäisiin erityisen suunnitelmallisesti. Otsoni- ja F-kaasuasetukseen sisältyvien kieltojen tahallinen rikkominen edellyttää tyypillisesti jonkinasteista suunnitelmallisuutta. Ankaroittamisperuste soveltuisi silloin, kun rikoksentekijä on rikoksen toteuttamiseksi ryhtynyt tavallista pidemmälle meneviin järjestelyihin tai pitkäkestoiseen tai toistuvaan suunnitelmalliseen toimintaan. Suunnitelmallisuus voisi kuitenkin ilmetä myös ainutkertaisen teon yhteydessä.

Törkeän ilmakehän heikentämisen rangaistusasteikko olisi vähintään neljä kuukautta ja enintään viisi vuotta vankeutta. Rangaistusasteikon osalta poikettaisiin vakiintuneesti käytössä olevasta rangaistusasteikosta, joka on törkeiden tekotapojen osalta tavanomaisesti neljästä kuukaudesta neljään vuoteen vankeutta. Vakiintuneesta rikoslain sääntelytavasta poikkeava rangaistusasteikko ei ole aivan ongelmaton Suomen rikoslaissa noudatetun suhteellisuusperiaatteen eikä rikoslain sisäisen johdonmukaisuuden kannalta. Ehdotettava viiden vuoden enimmäisrangaistus johtuu direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteesta. Monen direktiiviin sisältyvän rikostyypin osalta direktiivi ei mahdollista alempaa enimmäisrangaistusta kuin viisi vuotta vankeutta, millä perusteella rikoslain vakiintuneista asteikoista on voitu poiketa (LaVM 29/2014 vp, s. 3). Viiden vuoden enimmäisvankeusrangaistuksen voidaan arvioida olevan oikeasuhtainen, kun otetaan huomioon otsoni- ja F-kaasuasetusten kattamien aineiden, kaasujen, tuotteiden ja laitteiden ympäristön kannalta haitalliset ominaisuudet sekä ilmakehää vahingoittavan toiminnan torjumisen tarpeellisuus. Viiden vuoden enimmäisrangaistus koskisi vakavimpia tahallisia tekoja.

Törkeän ilmakehän heikentämisen yritys olisi pykälän 2 momentin mukaisesti rangaistava.

Törkeää ilmakehän heikentämistä koskevalla säännöksellä pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan s ja t alakohtaa, osin 3 artiklan 4 kohtaa sekä 5 artiklan 2 kohdan d alakohtaa koskevat velvoitteet.

4 e §. *Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos.* Rikoslain 48 lukuun lisättäisiin uusi 4 e §, jossa säädettäisiin ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta. Mainitusta rikoksesta tuomittaisiin se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa tai luovuttaa markkinoille ympäristöä vaarantavan tuotteen 2 momentissa tarkoitetussa laissa, lain nojalla annetussa asetuksessa tai Euroopan unionin antamassa asetuksessa tai tällaisen lain tai Euroopan unionin antaman asetuksen nojalla annetussa säännöksessä ympäristön suojelemiseksi säädetyn tuotteen markkinoille saattamista koskevan kiellon tai vaatimuksen tai tällaiseen säännökseen perustuvan, viranomaisen tuotteen markkinoille saattamiselle määräämän kiellon tai tällaisessa säännöksessä tuotteen markkinoille saattamiselle edellytetyn luvan vastaisesti tai ilman tällaista lupaa.

Markkinoille saattamisella tarkoitetaan Euroopan unionin oikeudessa tyypillisesti tuotteen asettamista ensimmäistä kertaa saataville unionin markkinoilla. Myös monessa uuden 4 e §:n 2 momentin 1–19 kohtien mukaisessa säädöksessä markkinoille saattamisella on kyseinen merkityssisältö. Kuitenkin esimerkiksi mainitun säännöksen 9 kohdassa tarkoitetussa niin sanotussa REACH-asetuksessa markkinoille saattamisen määritelmä eroaa edellä mainitusta. Markkinoille saattamisen käsitteen osalta noudatettaisiin aineelliseen säädökseen sisältyvää markkinoille saattamisen määritelmää. Markkinoille luovuttamisen on tarkoitus vastata merkitykseltään markkinoille saattamista. Uuden 4 e §:n 2 momentin 19 kohdassa viitataan ympäristönsuojelulain 216 §:n 2 momentin ja 218 §:n 1 momentin nojalla annettuun asetukseen moottoribensiinin, dieselöljyn ja eräiden muiden nestemäisten polttoaineiden laatuvaatimuksista. Viittaus koskee valtioneuvoston asetusta moottoribensiinin, dieselöljyn ja eräiden muiden nestemäisten polttoaineiden laatuvaatimuksista (883/2022). Mainitussa asetuksessa käytetään markkinoille luovuttamisen käsitettä.

Rangaistavuus koskisi toimia, joissa on nimenomaisesti kyse markkinoille saattamisesta. Joissakin Euroopan unionin antamissa säädöksissä säädetään esimerkiksi tuotteen markkinoilla saataville asettamisesta. Tällaisen Euroopan unionin sääntelyn tai sitä täytäntöönpanevan kansallisen lainsäädännön vastaiset toimet eivät olisi uuden 4 e §:n mukaisesti rangaistavia.

Ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappale 16 edellyttää, että jos direktiivissä määritelty rikos liittyy esimerkiksi markkinoille saattamiseen, tähän olisi sisällytettävä menettely, joka toteutetaan tieto- ja viestintäteknologioiden välityksellä. Rikoslain sääntely soveltuu teknologianeutraalina lähtökohtaisesti myös tällaisia teknologioita käyttäen tehtyihin tekoihin.

Pykälän 2 momenttiin sisältyisi ympäristöä vaarantavan tuotteen määritelmä. Ympäristöä vaarantavalla tuotteella tarkoitettaisiin tuotetta, jota käytetään laajasti, jonka laaja käyttö johtaa aineen, energian tai säteilyn saattamiseen tai päästämiseen ympäristöön siten, että se on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle, ja jonka markkinoille saattamisesta säädetään momentin 1–19 kohdassa tarkoitetussa säädöksessä. Tuotteella tarkoitettaisiin tuotannon tuloksena syntynyttä tai valmistettua tuotosta, kuten esinettä, laitetta, ainetta, seosta tai kemikaalia.

Rangaistavaa olisi ensinnäkin menettely, jossa toimitaan ympäristön suojelemiseksi laissa tai lain nojalla annetussa asetuksessa tai Euroopan unionin antamassa asetuksessa taikka tällaisen lain tai Euroopan unionin antaman asetuksen nojalla annetussa säännöksessä säädetyn tuotteen markkinoille saattamista koskevan kiellon vastaisesti. Kun esimerkiksi markkinoille saattamista koskevan kiellon tulisi olla ympäristön suojelemiseksi säädetty, säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle rajautuisi tuote, jota koskevasta markkinoille saattamisen kiellosta säädettäisiin esimerkiksi työntekijöiden suojaamiseksi.

Kiellolla tarkoitettaisiin säädökseen, määräykseen tai lupaan sisältyvää kieltävää määräystä tai ehtoa. Kielto voi koskea esimerkiksi sitä, että kielletään tiettyä ainetta sisältävän tuotteen markkinoille saattaminen kokonaan. Kyse voi olla myös siitä, että muiden kuin esimerkiksi Euroopan unionin asetuksen mukaiset edellytykset täyttävien tuotteiden markkinoille saattaminen on kielletty. Esimerkiksi ehdotettavan pykälän 2 momentin 10 kohdassa viitatun CLP-asetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaisesti valmistajien, maahantuojien ja jatkokäyttäjien on luokiteltava aineet ja seokset asetuksen II osaston mukaisesti ennen niiden saattamista markkinoille. Artiklan 4 kohdan mukaan, jos aine tai seos luokitellaan vaaralliseksi, toimittajien on varmistettava, että aine tai seos on ennen sen markkinoille saattamista merkitty ja pakattu asetuksen III ja IV osaston säännösten mukaisesti. Artiklan 10 kohdan mukaan aineita ja seoksia ei saa saattaa markkinoille, jos ne eivät ole asetuksen mukaisia. Rangaistavaa ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksena olisi siten menettely, jossa CLP-

asetuksessa säädetyn kiellon vastaisesti saatetaan markkinoille aine, joka ei ole asetuksessa säädetyn mukainen, jos tällainen tuote täyttää ympäristöä vaarantavan tuotteen määritelmän edellytykset.

Kiellon tulisi koskea nimenomaisesti markkinoille saattamista. Esimerkiksi tuontia koskevan kiellon rikkominen ei siten tulisi uuden 4 e §:n mukaisesti rangaistavaksi, paitsi jos markkinoille saattamisen käsite kattaa myös tuonnin.

Rangaistavaa olisi myös menettely, jossa toimittaisiin pykälässä tarkoitetussa säännöksessä säädetyn, tuotteen markkinoille saattamista koskevan vaatimuksen vastaisesti. Vaatimuksella tarkoitettaisiin säädökseen sisältyvää velvollisuutta, ehtoa tai edellytystä. Tuotteen markkinoille saattamista koskeva vaatimus voi liittyä esimerkiksi siihen, että tuotteen tulee täyttää Euroopan unionin asetuksessa tai laissa tai niiden nojalla annetuissa säännöksissä säädetyllä tavalla vaatimustenmukaisuutta koskevat edellytykset. Tuotteen markkinoille saattamista koskeva vaatimus voisi koskea myös esimerkiksi tuotteeseen tehtäviä merkintöjä tai velvollisuutta esittää tuotetta markkinoille saatettaessa tuotteen vaatimustenmukaisuutta koskeva vakuutus.

Esimerkiksi pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 5 §:n mukaan pyroteknisen tuotteen on täytettävä mainitussa laissa säädetyt olennaiset turvallisuusvaatimukset, jotta tuote voidaan saattaa markkinoille. Lain 8 §:ssä säädetään valmistajan velvollisuudesta varmistaa pyroteknisen tuotteen vaatimustenmukaisuus. Lain 10–12 §:iin sisältyy pyroteknisen tuotteen merkintää koskevia velvollisuuksia, ja lain 13 §:ssä säädetään maahantuojan velvollisuuksista pyroteknisen tuotteen markkinoille saattamisen yhteydessä. Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksena rangaistavaa olisi siten saattaa markkinoille pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetussa laissa tarkoitettu tuote, joka täyttää ehdotettavan 4 e §:n 2 momentin mukaisen ympäristöä vaarantavan tuotteen määritelmän, kun tällainen tuote ei täytä mainitussa laissa säädettyjä olennaisia turvallisuusvaatimuksia. Niin ikään rangaistavaa olisi saattaa markkinoille tällainen tuote, jota koskevat merkintää koskevat velvollisuudet on laiminlyöty.

Tuotteen markkinoille saattamista koskevat kiellot tai velvollisuudet kohdistuvat säädöksestä riippuen esimerkiksi tuotteen valmistajaan, maahantuojaan tai jakelijaan tai useampaan näistä. Rangaistusvastuu voisi siten kohdistua mainitussa asemassa olevaan toimijaan, joka toimii vastoin säädettyä kieltoa tai laiminlyö sille säädetyn, markkinoille saattamista koskevan vaatimuksen.

Rikoslain 48 luvun 3 §:ää ehdotetaan muutettavaksi siten, että mainitussa säännöksessä säädettäisiin ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen lievästä tekomuodosta. Siltä osin kuin menettelyssä on kyse markkinoille saattamista koskevan velvollisuuden rikkomisesta, teosta ei välttämättä suoraan aiheudu vastaavanlaista vahinkoa tai vaaraa ympäristölle kuin kiellon rikkomista koskevista teoista. Tällä voisi olla yksittäistapauksessa merkitystä, kun rangaistuksen mittaamisessa arvioidaan teon vakavuutta ja vahingollisuutta rikoslain 6 luvun säännösten nojalla. Jos kyse olisi olennaisesti lievemmin moitittavasta tällaisesta teosta, se tulisi arvioitavaksi ympäristörikkomusta koskevan rikoslain 48 luvun 3 §:n mukaisesti. Esimerkiksi teko, jossa on rikottu tuotteen markkinoille saattamista koskevan asiakirjan toimittamista koskevaa velvollisuutta tai velvollisuutta, joka koskee tuotteesta annettavia tietoja tai tuotteeseen tehtäviä merkintöjä tavalla, jota ei voi pitää ympäristönsuojelun tarkoituksen kannalta erityisen merkittävänä, olisi lievemmin moitittavana tyypillisesti ympäristörikkomuksena rangaistava.

Joihinkin ehdotettavan 4 e §:n 2 momentissa mainittuihin säädöksiin, kuten säteilylakiin (14 kohta), sisältyy säännöksiä, joilla toimivaltaiselle viranomaiselle on säädetty toimivalta kieltää

tuotteen markkinoille saattaminen. Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksena rangaistavaa olisi myös pykälässä tarkoitettuun säännökseen perustuvan, viranomaisen tuotteen markkinoille saattamiselle määräämän kiellon vastainen tuotteen markkinoille saattaminen.

Lisäksi rangaistavaa olisi menettely, jossa toimittaisiin pykälässä tarkoitetussa säännöksessä tuotteen markkinoille saattamiselle edellytetyn luvan vastaisesti tai ilman tällaista lupaa. Joissakin uuden 4 e §:n 2 momentissa mainituissa säädöksissä on säädetty markkinoille saattamisen edellytykseksi toimivaltaisen viranomaisen myöntämä lupa. Esimerkiksi ehdotettavan pykälän 2 momentin 13 kohdassa mainittuun geenitekniikkalakiin ja 8 kohdan mukaiseen kasvinsuojeluaineasetukseen sisältyy markkinoille saattamista koskevaa lupasääntelyä. Rangaistavaa olisi siten saattaa 4 e §:ssä tarkoitettu tuote markkinoille ilman säännöksessä tarkoitetussa säädöksessä edellytettyä lupaa tai tällaisen luvan ehtojen vastaisesti.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin ympäristöä vaarantavan tuotteen määritelmästä. Ympäristöä vaarantavalla tuotteella tarkoitettaisiin tuotetta, jota käytetään laajasti, jonka laaja käyttö johtaa aineen, energian tai säteilyn saattamiseen tai päästämiseen ympäristöön siten, että se on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle, ja jonka markkinoille saattamisesta säädetään jossakin momentin 1–19 kohdassa mainitusta säädöksestä.

Jotta ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskeva pykälä soveltuisi, kyse tulisi olla tuotteesta, jonka kohdalla täyttyvät kaikki ehdotettavan 4 e §:n 2 momentissa määritellyt edellytykset. Kaikki tuotteet, joita pykälän 2 momentin 1–19 kohdissa mainittujen säädösten markkinoille saattamista koskeva sääntely koskee, eivät siten välttämättä kuuluisi säännöksen alaan, jos niiden kohdalla eivät täyttyisi myös laajaa käyttöä ja laajasta käytöstä ja siitä aiheutuvasta aineen, energian tai säteilyn ympäristöön päästämisestä johtuvaa ympäristön vähintään abstraktia vaarantamista koskevat edellytykset.

Kyse tulisi ensinnäkin olla tuotteesta, jota käytetään laajasti. Tuotteen laajaa käyttöä koskeva ilmaisu vastaisi direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdassa käytettävää ilmaisua ”käyttö laajemmassa mittakaavassa, eli siten että tuotetta käyttävät useat käyttäjät heidän lukumäärästään riippumatta”. Laaja käyttö viittaisi siten siihen, että tuotetta käyttävät useat henkilöt. Kyse ei välttämättä olisi laaja-alaisesta käytöstä siten, että tuotetta käytettäisiin maantieteellisesti laajalla alueella, vaan tuotteen laajaa käyttöä voisi olla maantieteellisesti rajatulla alueella tapahtuva käyttö, jos kyse olisi tuotteesta, jota käyttävät useat henkilöt. Tuote, joka ei ylipäätään sovellu laajaan käyttöön tai jota ei käytetä mainitulla tavalla laajasti, ei myöskään täyttäisi laajan käytön mainittua edellytystä.

Toiseksi, jotta kyse olisi ympäristöä vaarantavasta tuotteesta, kyseessä tulisi olla tuote, jonka laaja käyttö johtaa aineen, energian tai säteilyn saattamiseen tai päästämiseen ympäristöön siten, että se on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Kyse olisi siten tuotteen laajan käytön yhteisvaikutuksesta, joka aiheutuu siitä, että tuotetta käyttävät useat käyttäjät heidän lukumäärästään riippumatta (ks. direktiivin johdanto-osan kappale 17).

Kyseisen edellytyksen mukaisesti tuotteen laajan käytön tulisi johtaa aineen, energian tai säteilyn saattamiseen tai päästämiseen ympäristöön. Kyse olisi siten tuotteesta, jonka laajasta käytöstä seuraa esimerkiksi haitallisen aineen, kuten kemikaalin, tai säteilyn päästäminen ympäristöön.

Lisäksi edellytettäisiin, että tuotteen laajan käytön tulisi esimerkiksi aineen ympäristöön päästämisen johdosta olla omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Tuotteen laajan käytön tulisi siten aiheuttaa säännöksen mukainen abstrakti vaara ympäristölle tai terveydelle. Toisin kuin ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä, jossa abstrakti vaara koskee tekoa, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksessa arvioitaisiin säännöksessä tarkoitetun tuotteen laajasta käytöstä ja siitä aiheutuvasta aineen, energian tai säteilyn päästämisestä aiheutuvaa abstraktia vaaraa. Kyse olisi siitä, että tuotteen laaja käyttö ja siitä aiheutuva aineen, energian tai säteilyn päästäminen ympäristöön olisi luonteeltaan sellaista, että se tyypillisesti aiheuttaisi säännöksen mukaisen vakavan vahingon. Jotta kyse olisi ympäristöä vaarantavasta tuotteesta, ei siten edellytettäisi sen osoittamista, että säännöksessä tarkoitettu tuotteen laaja käyttö on juuri tietyssä tilanteessa aiheuttanut huomattavaa vaaraa ympäristölle tai kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden vaaran. Riittävää olisi, että tällaisen tuotteen laaja käyttö kokemusperäisesti yleensä aiheuttaa siitä aiheutuvan aineen, energian tai säteilyn ympäristön päästämisen johdosta mainitun seurauksen. Kyse voisi olla paitsi abstraktin vaaran myös konkreettisen vaaran ja vahingon aiheuttavasta laajasta käytöstä.

Ympäristön käsitteen merkityssisältö ymmärrettäisiin laajasti siten, että se käsittäisi veden, ilman, maaperän sekä luonnon eliöt ja niiden muodostamat kokonaisuudet. Ympäristölle aiheutuvan vahingon osalta vahingon huomattavuuden arvioinnissa merkitystä olisi ensinnäkin vahingon pitkäaikaisuudella ja laajalla ulottuvuudella. Hyvin lyhytaikainen tai pienelle alueelle rajoittuva vahinko ei tyypillisesti täyttäisi huomattavuuden edellytystä. Vahingon huomattavuuden arvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon myös vahingon vakavuus ja laadullinen muutos ympäristössä sekä ympäristön perustila. Merkitystä voisi tällöin olla esimerkiksi sillä, millaiselle luonto- tai ympäristöarvolle tai -kohteelle vahinko voisi aiheutua. Edellä mainittujen seikkojen voi katsoa kuuluvan niihin tekijöihin, jotka voidaan ja joista ainakin yksi tulee ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 6 kohdan mukaan huomioida, kun arvioidaan sitä, onko vahinko tai todennäköinen vahinko huomattava. Huomattavaa vahinkoa ympäristölle voi olla omiaan aiheuttamaan esimerkiksi sellainen tuotteen laaja käyttö, jossa tuotteen sisältämää vaarallista kemikaalia pääsee ympäristöön merkittäviä määriä.

Säännös kattaisi myös menettelyn, joka olisi omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Jotta säännös soveltuisi, kuoleman tai vakavan vamman abstraktin vaaran tulisi aiheutua ympäristön kautta. Näiltä osin lähtökohta olisi sama kuin ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä (HE 94/1993 vp, s. 189). Vakavalla vammalla tai sairaudella tarkoitettaisiin vakavaa ihmiselle aiheutuvaa fyysisen haitan muotoa. Kyse voisi olla lyhyt- tai pitkäaikaisesta sairaudesta, joka selvästi heikentäisi henkilön terveyttä. Vakava vamma voisi olla ulkoinen tai sisäinen ruumiinvamma. Vakavan vamman tai sairauden käsitteen ulkopuolelle jäisivät mielenterveyteen kohdistuvat vammat tai sairaudet. Lähtökohta vastaisi ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappaleessa 14 omaksuttua vamman käsitteen merkityssisältöä.

Direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdan rikoksen määritelmässä viitataan aineen, energian ja säteilyn ohella materiaaliin. Pykälässä käytetyn aine-sanan voi katsoa sisältävän myös materiaalin, joka on tai sisältää ainetta. Lisäksi direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohta sisältää myös johtamisen tekotavan, joka sisältyy saattamista koskevaan tekotapaan.

Kolmanneksi ympäristöä vaarantavan tuotteen määritelmään sisältyisi edellytys siitä, että kyse on tuotteesta, jonka markkinoille saattamisesta säädetään jossakin momentin 1–19 kohdassa mainituista säädöksistä. Rangaistussäännös koskisi vain sellaisten tuotteiden markkinoille saattamista, joiden markkinoille saattamisesta säädetään pykälän 2 momentin 1–18 kohdassa. Säännökseen sisältyisi viittaus seuraaviin säädöksiin: 1) pyroteknisten tuotteiden

vaatimustenmukaisuudesta annettu laki, 2) räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annettu laki, 3) vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettu laki, 4) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2018/858 moottoriajoneuvojen ja niiden perävaunujen sekä tällaisiin ajoneuvoihin tarkoitettujen järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta, asetusten (EY) N:o 715/2007 ja (EY) N:o 595/2009 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/46/EY kumoamisesta, 5) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 167/2013 maa- ja metsätaloudessa käytettävien ajoneuvojen hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta, 6) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) N:o 168/2013 kaksi- ja kolmipyöräisten ajoneuvojen ja nelipyörien hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta, 7) laki huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista (1712/2015), 8) kasvinsuojeluaineasetus, 9) REACH-asetus, 10) CLP-asetus, 11) biosidiasetus, 12) kemikaalilaki, 13) geenitekniikkalaki, 14) säteilylaki, 15) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus (EU) 2023/1542 akuista ja paristoista ja jäteakuista ja -paristoista, direktiivin 2008/98/EY ja asetuksen (EU) 2019/1020 muuttamisesta sekä direktiivin 2006/66/EY kumoamisesta, 16) vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annettu laki (387/2013), 17) jätelain ja ympäristönsuojelulain 83 §:n 4 momentin nojalla annettu asetus romuajoneuvoista sekä vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta ajoneuvoissa, 18) merenkulun ympäristönsuojelulaki ja 19) ympäristönsuojelulain 216 §:n 2 momentin ja 218 §:n 1 momentin nojalla annettu asetus moottoribensiinin, dieselöljyn ja eräiden muiden nestemäisten polttoaineiden laatuvaatimuksista. Momentin 17 kohdassa viitatulla asetuksella tarkoitettaisiin valtioneuvoston asetusta 123/2015 romuajoneuvoista sekä vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta ajoneuvoissa ja 19 kohdassa viitatulla asetuksella valtioneuvoston asetusta 883/2022 moottoribensiinin, dieselöljyn ja eräiden muiden nestemäisten polttoaineiden laatuvaatimuksista.

Pykälän 2 momentin 1 kohdassa viitattaisiin lakiin pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta. Mainitussa laissa markkinoille saattamisella tarkoitetaan lain 3 §:n 5 kohdan mukaisesti pyroteknisen tuotteen asettamista ensimmäistä kertaa saataville unionin markkinoilla. Lain 5 §:n mukaan pyroteknisen tuotteen on täytettävä mainitussa laissa säädetyt olennaiset turvallisuusvaatimukset, jotta tuote voidaan saattaa markkinoille. Lain 8 §:ssä säädetään valmistajan velvollisuudesta varmistaa pyroteknisen tuotteen vaatimustenmukaisuus. Lain 10–12 §:iin sisältyy pyroteknisen tuotteen merkintää koskevia velvollisuuksia. Lain 13 §:ssä säädetään maahantuojan velvollisuuksista pyroteknisen tuotteen markkinoille saattamisen yhteydessä. Lisäksi lain 15 §:ssä säädetään valmistajan velvollisuuksien soveltamisesta maahantuojaan ja jakelijaan.

Pykälän 2 momentin 2 kohtaan sisältyisi viittaus lakiin räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta. Kyseisessä laissa markkinoille saattamisella tarkoitetaan räjähteen asettamista ensimmäistä kertaa saataville unionin markkinoilla. Lain 6 §:ssä säädetään olennaisista turvallisuusvaatimuksista. Pykälän 1 momentin mukaan räjähteen markkinoille saattaminen edellyttää, että räjähde täyttää seuraavat vaatimukset (olennaiset turvallisuusvaatimukset): 1) räjähde on suunniteltava, valmistettava ja toimitettava siten, että sen aiheuttama vaara ihmisten terveydelle, turvallisuudelle, ympäristölle ja omaisuudelle on mahdollisimman vähäinen normaaleissa ja ennakoitavissa olevissa käyttöolosuhteissa; 2) räjähteen tulee olla tarkoitukseensa sopiva, ja sen on toimittava oikealla tavalla, kun sitä käytetään aiottuun tarkoitukseen; 3) räjähde on suunniteltava ja valmistettava siten, että se voidaan hävittää asianmukaisesti siten, että ympäristövaikutukset ovat mahdollisimman vähäiset; 4) räjähde tulee varustaa turvallisen käytön edellyttämillä merkinnöillä ja sen mukana on oltava turvallista käyttöä koskevat ohjeet ja tiedot. Pykälän 2 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin olennaisista turvallisuusvaatimuksista.

Räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 8 §:ssä säädetään valmistajan velvollisuudesta varmistaa räjähteen vaatimustenmukaisuus ja lain 12 § sisältää räjähteen merkintöjä, ohjeita, turvallisuus- ja yhteystietoja sekä kielivaatimuksia koskevia velvollisuuksia. Lain 14 §:ssä säädetään maahantuojan velvollisuuksista markkinoille saattamisen yhteydessä.

Pykälän 2 momentin 3 kohdassa viitattaisiin lakiin vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta. Sen 49 §:ssä säädetään vaarallisen kemikaalin säiliöiden vaatimuksista ja 50 §:ssä tähän liittyvästä vaatimustenmukaisuuden osoittamisesta markkinoille saattamisen yhteydessä. Lain 51 §:ssä säädetään 49 §:ssä säädettyjä tuotteita koskevista ohjeista merkinnöistä. Lain 106 §:ssä säädetään tuotteen tai räjähteen kieltämisestä. Pykälän 1 momentin mukaan, jos 5 luvussa tarkoitettu tuote tai räjähde ei täytä tämän lain säännöksiä tai saattaa tavanomaisissa ja ennakoitavissa käyttöolosuhteissa vaarantaa ihmisten turvallisuutta tai aiheuttaa vaaraa ympäristölle tai omaisuudelle, Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tulee kieltää toiminnanharjoittajaa valmistamasta sitä, saattamasta sitä markkinoille, pitämästä sitä kaupan, myymästä sitä tai luovuttamasta sitä muutoin elinkeinotoiminnan yhteydessä. Jos kyseessä on pyrotekninen tuote, Turvallisuus- ja kemikaaliviraston tulee lisäksi peruuttaa antamansa hyväksyminen. Lakiin vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta ei sisälly markkinoille saattamisen määritelmää.

Pykälän 2 momentin 4 kohdassa viitattaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2018/858 moottoriajoneuvojen ja niiden perävaunujen sekä tällaisiin ajoneuvoihin tarkoitettujen järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta, asetusten (EY) N:o 715/2007 ja (EY) N:o 595/2009 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/46/EY kumoamisesta eli autojen ja niiden perävaunujen puiteasetukseen. Markkinoille saattamisella tarkoitetaan mainitussa asetuksessa ajoneuvon, järjestelmän, komponentin, erillisen teknisen yksikön, osan tai varusteen asettamista ensimmäistä kertaa saataville unionissa (3 artiklan 50 kohta).

Autojen ja niiden perävaunujen puiteasetuksen 13 artiklassa säädetään valmistajien yleisistä velvollisuuksista. Artiklan mukaan valmistajien on esimerkiksi huolehdittava siitä, että niiden valmistamat ja markkinoille saattamat ajoneuvot, järjestelmät, komponentit ja erilliset tekniset yksiköt on valmistettu ja hyväksytty tässä asetuksessa ja erityisesti 5 artiklassa säädettyjen vaatimusten mukaisesti. Asetuksen 16 artiklassa säädetään maahantuojien velvollisuuksista. Artiklan 1 kohdan mukaisesti maahantuojat saavat saattaa markkinoille ainoastaan sellaisia ajoneuvoja, järjestelmiä, komponentteja tai erillisiä teknisiä yksiköitä, jotka ovat tämän asetuksen mukaisia. Artiklan 2 kohdan mukaisesti maahantuojien on ennen tyyppihyväksytyn ajoneuvon, järjestelmän, komponentin tai erillisen teknisen yksikön markkinoille saattamista todennettava, että sillä on voimassa oleva EU-tyyppihyväksyntätodistus ja että kyseisessä järjestelmässä, komponentissa tai erillisessä teknisessä yksikössä on vaadittu tyyppihyväksyntämerkki ja se on 13 artiklan 8 kohdan mukainen. Ajoneuvon tapauksessa maahantuojan on varmistettava, että ajoneuvon mukana on vaadittu vaatimustenmukaisuustodistus. Artiklan 3 kohdan mukaisesti, jos ajoneuvo, järjestelmä, komponentti tai erillinen tekninen yksikkö ei ole tämän asetuksen vaatimusten mukainen eikä erityisesti vastaa tyyppihyväksyntäänsä, maahantuojat eivät saa saattaa ajoneuvoa, järjestelmää, komponenttia tai erillistä teknistä yksikköä markkinoille, sallia sen käyttöönottoa eikä rekisteröidä sitä ennen kuin se on saatettu vaatimusten mukaiseksi.

Autojen ja niiden perävaunujen puiteasetuksen 38 artiklassa säädetään valmistajan lakisääteisestä kilvestä ja lisäkilvistä, merkinnöistä sekä komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden tyyppihyväksyntämerkistä. Talouden toimijat saavat artiklan 4 kohdan mukaan

saattaa markkinoille tai asettaa saataville markkinoilla ainoastaan sellaisia ajoneuvoja, komponentteja ja erillisiä teknisiä yksiköitä, jotka on merkitty tämän asetuksen mukaisesti.

Autojen ja niiden perävaunujen puiteasetuksen 55 artiklassa säädetään sellaisten osien tai varusteiden saattamisesta markkinoille ja käyttöönotosta, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle. Artiklan 1 kohdan mukaisesti osia tai varusteita, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin ajoneuvon turvallisuuden tai sen ympäristöominaisuuksien kannalta keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle, ei saa saattaa markkinoille eikä ottaa käyttöön, ja ne on kiellettävä, paitsi jos hyväksyntäviranomainen on antanut niitä koskevan luvan 56 artiklan mukaisesti.

Pykälän 2 momentin 5 kohtaan sisältyisi viittaus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) N:o 167/2013 maa- ja metsätaloudessa käytettävien ajoneuvojen hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta (jäljempänä traktoreiden ja niiden perävaunujen puiteasetus). Traktoreiden ja niiden perävaunujen puiteasetuksen 8 artiklassa säädetään valmistajan velvoitteista. Artiklan 1 kohdan mukaisesti valmistajan on huolehdittava siitä, että kun sen valmistamia ajoneuvoja, järjestelmiä, komponentteja tai erillisiä teknisiä yksiköitä saatetaan markkinoille tai otetaan käyttöön, ne on valmistettu ja hyväksytty tässä asetuksessa ja tämän asetuksen nojalla annettavissa delegoiduissa säädöksissä ja täytäntöönpanosäädöksissä vahvistettujen vaatimusten mukaisesti.

Traktoreiden ja niiden perävaunujen puiteasetuksen 11 artiklassa säädetään maahantuojan velvoitteista. Artiklan 1 kohdan mukaisesti maahantuoja saa saattaa markkinoille ainoastaan vaatimustenmukaisia ajoneuvoja, järjestelmiä, komponentteja tai erillisiä teknisiä yksiköitä, joilla on joko EU-tyyppihyväksyntä tai jotka täyttävät kansallisen hyväksynnän vaatimukset, taikka osia tai varusteita, joihin sovelletaan kaikilta osin asetuksessa (EY) N:o 765/2008 säädettyjä vaatimuksia. Artiklan 2 kohdassa säädetään, että maahantuojan on ennen tyyppihyväksytyn ajoneuvon, järjestelmän, komponentin tai erillisen teknisen yksikön markkinoille saattamista tarkistettava, että sen mukana ovat 24 artiklan 10 kohdan mukaiset hyväksyntäasiakirjat ja että kyseisessä järjestelmässä, komponentissa tai erillisessä teknisessä yksikössä on vaadittu tyyppihyväksyntämerkki ja se on 8 artiklan 8 kohdan mukainen. Ajoneuvon osalta maahantuojan on tarkistettava, että ajoneuvon mukana on vaadittu vaatimustenmukaisuustodistus.

Lisäksi 11 artiklassa säädetään muun muassa, että jos maahantuoja katsoo tai sillä on syytä uskoa, että ajoneuvo, järjestelmä, komponentti, erillinen tekninen yksikkö, osa tai varuste ei ole tämän asetuksen vaatimusten mukainen ja erityisesti ettei se vastaa tyyppihyväksyntäänsä, maahantuoja ei saa saattaa ajoneuvoa, järjestelmää, komponenttia tai erillistä teknistä yksikköä markkinoille, sallia sen käyttöönottoa eikä rekisteröidä sitä ennen kuin se on saatettu vaatimusten mukaiseksi. Jos maahantuoja lisäksi katsoo tai sillä on syytä uskoa, että ajoneuvo, järjestelmä, komponentti, erillinen tekninen yksikkö, osa tai varuste aiheuttaa vakavan riskin, maahantuojan on tiedotettava asiasta valmistajalle ja markkinavalvontaviranomaisille. Jos ajoneuvo, järjestelmä, komponentti tai erillinen tekninen yksikkö on tyyppihyväksytty, maahantuojan on tiedotettava asiasta myös kyseisen hyväksynnän myöntäneelle hyväksyntäviranomaiselle.

Traktoreiden ja niiden perävaunujen puiteasetuksen 45 artiklassa säädetään sellaisten osien tai varusteiden markkinoille saattamisesta ja käyttöönotosta, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle. Artiklan 1 kohdan mukaisesti osia tai varusteita, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin ajoneuvon turvallisuuden tai ympäristöominaisuuksien kannalta keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle, ei saa saattaa markkinoille, rekisteröidä tai ottaa käyttöön ja ne on kiellettävä, paitsi jos

hyväksyntäviranomainen on antanut niitä koskevan luvan 46 artiklan 1, 2 ja 4 kohdan mukaisesti.

Pykälän 2 momentin 6 kohtaan sisältyisi viittaus Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) N:o 168/2013 kaksi- ja kolmipyöräisten ajoneuvojen ja nelipyörien hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta eli niin sanottuun L-luokan ajoneuvojen puiteasetukseen. Mainitussa asetuksessa markkinoille saattamisella tarkoitetaan ajoneuvon, järjestelmän, komponentin, erillisen teknisen yksikön, osan tai varusteen asettamista ensimmäistä kertaa saataville unionissa (3 artiklan 54 kohta).

L-luokan ajoneuvojen puiteasetuksen 9 artiklassa säädetään valmistajan velvoitteista. Artiklan 1 kohdan mukaisesti valmistajan on huolehdittava siitä, että kun sen valmistamia ajoneuvoja, järjestelmiä, komponentteja tai erillisiä teknisiä yksiköitä saatetaan markkinoille tai otetaan käyttöön, ne on valmistettu ja hyväksytty tässä asetuksessa ja tämän asetuksen nojalla annettavissa delegoiduissa säädöksissä ja täytäntöönpanosäädöksissä vahvistettujen vaatimusten mukaisesti.

L-luokan ajoneuvojen puiteasetuksen 12 artiklassa säädetään maahantuojan velvoitteista. Artiklan 1 kohdan mukaisesti maahantuoja saa saattaa markkinoille ainoastaan vaatimustenmukaisia ajoneuvoja, järjestelmiä, komponentteja tai erillisiä teknisiä yksiköitä, joilla on joko EU-tyyppihyväksyntä tai jotka täyttävät kansallisen hyväksynnän vaatimukset, taikka osia tai varusteita, joihin sovelletaan kaikilta osin asetuksessa (EY) N:o 765/2008 säädettyjä vaatimuksia. Artiklan 2 kohdan mukaisesti maahantuojan on ennen tyyppihyväksytyn ajoneuvon, järjestelmän, komponentin tai erillisen teknisen yksikön markkinoille saattamista tarkistettava, että sen mukana ovat 29 artiklan 10 kohdan mukaiset hyväksyntäasiakirjat ja että kyseisessä järjestelmässä, komponentissa tai erillisessä teknisessä yksikössä on vaadittu tyyppihyväksyntämerkki ja se on 9 artiklan 8 kohdan mukainen. Ajoneuvon osalta maahantuojan on tarkistettava, että ajoneuvon mukana on vaadittu vaatimustenmukaisuustodistus.

Lisäksi L-luokan ajoneuvojen puiteasetuksen 12 artiklan 3 kohdan mukaisesti, jos maahantuoja katsoo tai sillä on syytä uskoa, että ajoneuvo, järjestelmä, komponentti, erillinen tekninen yksikkö, osa tai varuste ei ole tämän asetuksen vaatimusten mukainen ja erityisesti ettei se vastaa tyyppihyväksyntäänsä, maahantuoja ei saa saattaa ajoneuvoa, järjestelmää, komponenttia tai erillistä teknistä yksikköä markkinoille, sallia sen käyttöönottoa eikä rekisteröidä sitä ennen kuin se on saatettu vaatimusten mukaiseksi. Jos maahantuoja lisäksi katsoo tai sillä on syytä uskoa, että ajoneuvo, järjestelmä, komponentti, erillinen tekninen yksikkö, osa tai varuste aiheuttaa vakavan riskin, maahantuojan on tiedotettava asiasta valmistajalle ja markkinavalvontaviranomaisille. Jos ajoneuvo, järjestelmä, komponentti tai erillinen tekninen yksikkö on tyyppihyväksytty, maahantuojan on tiedotettava asiasta myös kyseisen hyväksynnän myöntäneelle hyväksyntäviranomaiselle.

L-luokan ajoneuvojen puiteasetuksen 23 artiklassa säädetään ympäristöominaisuuksia koskevista vaatimuksista. Artiklan 10 kohdan mukaisesti valmistajan on varmistettava, että kaikki uudet unionissa markkinoille saatettavat tai käyttöön otettavat korvaavat pilaantumista rajoittavat laitteet tyyppihyväksytään tämän asetuksen mukaisesti.

Lisäksi L-luokan ajoneuvojen puiteasetuksen 50 artiklassa säädetään sellaisten osien tai varusteiden markkinoille saattamisesta ja käyttöönotosta, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle. Artiklan 1 kohdan mukaisesti osia tai varusteita, jotka saattavat aiheuttaa vakavan riskin ajoneuvon turvallisuuden tai ympäristöominaisuuksien kannalta keskeisten järjestelmien moitteettomalle toiminnalle, ei saa

saattaa markkinoille, rekisteröidä tai ottaa käyttöön ja ne on kiellettävä, paitsi jos hyväksyntäviranomainen on antanut niitä koskevan luvan 51 artiklan 1 ja 4 kohdan mukaisesti.

Pykälän 2 momentin 7 kohdassa viitattaisiin lakiin huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista. Mainitun lain 5 §:n 16 kohdan mukaisesti markkinoille saattamisella tarkoitetaan tuotteen asettamista ensimmäistä kertaa saataville Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen markkinoilla. Lain 7 §:ssä säädetään vaatimustenmukaisuuden arvioinnista ja 8 §:ssä CE-merkinnästä ja tunnusnumerosta. 7 §:n 1 momentin mukaisesti ennen tuotteen markkinoille saattamista on tuotteelle suoritettava soveltuva vaatimustenmukaisuuden arviointi sen varmistamiseksi, että tuote täyttää sille tässä laissa tai sen nojalla säädetyt vaatimukset. Lain 8 §:n 1 momentin mukaisesti vaatimustenmukaisuuden osoittamiseksi tulee vesikulkuneuvoihin, varusteisiin ja moottoreihin kiinnittää CE-merkintä ennen kuin tuote saatetaan markkinoille tai otetaan käyttöön. Lain 9 §:ssä säädetään tuotteiden mukana olevista asiakirjoista ja asiakirjojen kielestä.

Huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista annetun lain 10 §:ssä säädetään valmistajan velvollisuudesta varmistaa tuotteen vaatimustenmukaisuus ja laatia tuotetta koskevat asiakirjat. Valmistajan on 10 §:n 1 momentin mukaisesti varmistettava, että markkinoille saatettava tuote on suunniteltu ja valmistettu huvivenedirektiivin liitteen I olennaisten vaatimusten mukaisesti. Valmistajan on pykälän 2 momentin mukaisesti huolehdittava siitä, että tuotteelle suoritetaan soveltuva vaatimustenmukaisuuden arviointi. Lain 16 §:ssä säädetään maahantuojan velvollisuudesta varmistua tuotteen vaatimustenmukaisuudesta ja asiakirjojen laatimisesta sekä velvollisuus ilmoittaa puutteista. Lain 23 §:n mukaan maahantuojaan ja jakelijaan sovelletaan samoja velvollisuuksia kuin valmistajaan, jos ne saattavat tuotteen markkinoille omalla nimellään tai tavaramerkillään taikka muuttavat markkinoille jo saatettua tuotetta tavalla, joka voi vaikuttaa tämän lain vaatimusten täyttymiseen.

Pykälän 2 momentin 8 kohdassa viitattaisiin kasvinsuojeluaineasetukseen ((EY) N:o 1107/2009). Markkinoille saattamisella tarkoitetaan kasvinsuojeluaineasetuksen 3 artiklan 9 kohdan mukaisesti hallussapitämistä yhteisössä tapahtuvaa myyntiä varten, myös myytäväksi tarjoamista tai muuta joko ilmaiseksi tai korvausta vastaan tapahtuvaa siirtoa sekä itse myyntiä, jakelua ja muita siirtomuotoja, mutta ei palauttamista edelliselle myyjälle. Luovuttaminen vapaaseen liikkeeseen yhteisön alueelle on asetuksessa tarkoitettua markkinoille saattamista.

Kasvinsuojeluaineasetuksen 28 artiklassa säädetään markkinoille saattamista ja käyttöä koskevasta luvasta. Artiklan 1 kohdan mukaisesti kasvinsuojeluainetta ei saa saattaa markkinoille tai käyttää, ellei sille ole annettu kyseisessä jäsenvaltiossa lupaa asetuksen mukaisesti. Artiklan 2 kohdassa säädetään poikkeuksista 1 kohdassa säädetystä. Asetuksen 29 artiklassa säädetään markkinoille saattamista koskevaan lupaan sovellettavista vaatimuksista. Vähäriskisten kasvinsuojeluaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä säädetään asetuksen 47 artiklassa, muuntogeenisen mikro-organismin sisältävien kasvinsuojeluaineiden saattamisesta markkinoille ja käytöstä 48 artiklassa, käsiteltyjen siemenien markkinoille saattamisesta 49 artiklassa ja liitännäisaineiden markkinoille saattamisesta ja käytöstä 58 artiklassa.

Pykälän 2 momentin 9 kohtaan sisältyisi viittaus niin sanottuun REACH-asetukseen ((EY) N:o 1907/2006). REACH-asetuksessa markkinoille saattamisella tarkoitetaan asetuksen 3 artiklan 12 kohdan mukaisesti toimittamista tai tarjoamista kolmannelle osapuolelle joko maksua vastaan tai maksutta. Maahantuontia pidetään säännöksen mukaan markkinoille saattamisena.

REACH-asetuksen 1 luvussa säädetään yleisestä rekisteröintivelvollisuudesta ja tietovaatimuksista. Asetuksen 5 artiklan mukaisesti lähtökohta on, että asetuksessa tarkoitettuja aineita ei saa saattaa markkinoille, jollei niitä ole rekisteröity asetuksessa edellytetyllä tavalla. Asetuksen VII osastossa säädetään lupamenettelystä. Asetuksen VIII osastossa säädetään tiettyjen vaarallisten aineiden, seoksien ja esineiden valmistusta, markkinoille saattamista ja käyttöä koskevista rajoituksista. Näihin asetuksen säännöksiin sisältyy muun muassa markkinoille saattamista koskevia edellytyksiä, kuten se, että markkinoille saattamiselle on asetuksen mukainen lupa.

Pykälän 2 momentin 10 kohdassa viitattaisiin niin sanottuun CLP-asetukseen ((EY) N:o 1272/2008). Sen 2 artiklan 18 alakohdan mukaan markkinoille saattamisella tarkoitetaan toimittamista tai tarjoamista kolmannelle osapuolelle joko maksua vastaan tai maksutta. Maahantuontia pidetään asetuksessa markkinoille saattamisena.

CLP-asetuksen 4 artiklan 1 kohdassa säädetään aineiden ja seosten luokittelusta. Säännöksen mukaan valmistajien, maahantuojien ja jatkokäyttäjien on luokiteltava aineet ja seokset asetuksen II osaston mukaisesti ennen niiden saattamista markkinoille. Artiklan 4 kohdan mukaan, jos aine tai seos luokitellaan vaaralliseksi, toimittajien on varmistettava, että aine tai seos on ennen sen markkinoille saattamista merkitty ja pakattu asetuksen III ja IV osaston säännösten mukaisesti. Artiklan 10 kohdan mukaan aineita ja seoksia ei saa saattaa markkinoille, jos ne eivät ole asetuksen mukaisia.

Pykälän 2 momentin 11 ja 12 kohtiin sisältyisivät viittaukset niin sanottuun biosidiasetukseen ((EU) N:o 528/2012) ja kemikaalilakiin. Markkinoille saattamisella tarkoitetaan biosidiasetuksessa biosidivalmisteen tai käsitellyn esineen asettamista ensimmäistä kertaa saataville markkinoilla (3 artiklan 1 kohdan j alakohta). Asetukseen sisältyy myös markkinoilla saataville asettamisen määritelmä, jonka mukaan kyseisellä termillä tarkoitetaan biosidivalmisteen tai käsitellyn esineen toimittamista liiketoiminnan yhteydessä jakelua tai käyttöä varten joko maksua vastaan tai maksutta (3 artiklan 1 kohdan i alakohta).

Biosidiasetuksen 17 artiklassa säädetään biosidivalmisteiden markkinoilla saataville asettamisesta ja käytöstä. Artiklan 1 kohdan mukaan biosidivalmisteita ei saa asettaa saataville markkinoilla tai käyttää, ellei niille ole annettu asetuksen mukaista lupaa. Mainitussa artiklassa ei säädetä markkinoille saattamisesta. Asetukseen sisältyy luvanvaraisuutta koskevia poikkeuksia ja rajoituksia. Asetuksen mukaisen luvan voi myöntää tapauksesta riippuen jäsenvaltion toimivaltainen viranomainen tai kemikaalivirasto.

Kansallisesti biosidivalmisteiden hyväksymisestä säädetään kemikaalilaissa. Kemikaalilain 27 §:n mukaisesti laissa tarkoitettua biosidivalmistetta ei saa saattaa markkinoille eikä käyttää ilman valmisteen hyväksymistä, ellei jäljempänä [laissa] tai biosidiasetuksessa toisin säädetä. Hyväksymisestä päättää Turvallisuus- ja kemikaalivirasto. Kemikaalilain 28–30 §:ssä säädetään hyväksymisen hakemisesta ja edellytyksistä sekä hyväksymispäätöksestä ja biosidivalmisteiden merkinnöistä.

Lisäksi biosidiasetuksen 58 artiklassa säädetään käsiteltyjen esineiden markkinoille saattamisesta. Artiklassa tarkoitettua käsiteltyä esinettä ei artiklan 2 kohdan mukaan saa saattaa markkinoille, ellei niihin biosidivalmisteisiin, joilla se on käsitelty tai joita se sisältää, sisältyviä kaikkia tehoaineita ole sisällytetty asetuksen 9 artiklan 2 kohdan mukaisesti laadittuun luetteloon kyseisen valmisteryhmän ja käytön osalta tai liitteeseen I ja elleivät kaikki niissä säädetyt ehdot tai rajoitukset täyty. Artiklassa säädetään lisäksi muun muassa käsiteltyjen esineiden merkintävaatimuksista.

Pykälän 2 momentin 13 kohdassa viitattaisiin geenitekniikkalakiin. Kyseisessä laissa markkinoille saattamisella tarkoitetaan tuotteen saattamista kolmansien osapuolten saataville joko maksua vastaan tai vastikkeetta (3 §:n 1 momentin 7 kohta). Markkinoille saattamisena ei pidetä muuntogeenisten organismien luovuttamista käyttöön suljetussa tilassa tai tarkoitukselliseen levittämiseen ympäristöön muussa kuin markkinoillesaattamistarkoituksessa.

Geenitekniikkalain 6 luvussa ovat tuotteiden markkinoille saattamista koskevat säännökset. Lain 20 §:n 1 momentin mukaisesti ennen kuin tuotteina tai tuotteissa oleva muuntogeeninen organismi tai organismien yhdistelmä saatetaan markkinoille Suomessa, toiminnanharjoittajan on tehtävä siitä lupahakemus geenitekniikan lautakunnalle. Lain 21 §:n 1 momentin mukaisesti toiminnanharjoittaja saa aloittaa markkinoille saattamisen vasta saatuaan geenitekniikan lautakunnan kirjallisen luvan ja lupaan sisällytettyjen ehtojen mukaisesti. Jos geenitekniikan lautakunta on laatimassaan arviointikertomuksessa päätynyt siihen, ettei tuotetta tule saattaa markkinoille, hakemus on lain 21 §:n 2 momentin mukaisesti hylättävä. Päätös on perusteltava. Edelleen pykälän 3 momentin mukaan, jos geenitekniikan lautakunta katsoo, että tuote voidaan saattaa markkinoille, lautakunnan on annettava tuotteen markkinoille saattamista koskeva kirjallinen lupa. Lupa tulee antaa, jos 8 §:ssä säädetty riskinarviointi osoittaa, ettei tuote aiheuta vaaraa ihmisen tai eläinten terveydelle tai ympäristölle ja mikään Euroopan yhteisöjen jäsenvaltio tai komissio ei esitä perusteltua vastalausetta eikä asiaan liity kysymyksiä, joita ei ole kyetty ratkaisemaan Euroopan yhteisöjen jäsenvaltioiden ja komission kesken. Lain 21 c §:ssä säädetään merkinnöistä muuntogeenisten tuotteiden pakkausmerkinnöissä tai tuotteen mukana olevassa asiakirjassa.

Pykälän 2 momentin 14 kohdassa viitattaisiin säteilylakiin. Säteilylain 56 §:ssä säädetään tuotteen säteilyturvallisuuden osoittamisesta. Pykälän 1 momentin mukaisesti toiminnanharjoittajan, joka valmistaa, tuo maahan, saattaa markkinoille, tarjoaa, pitää kaupan, myy tai muuten luovuttaa säteilylähteitä tai säteilytoiminnan turvallisuuteen liittyviä varusteita ja muita tuotteita (tuote), on voitava osoittaa, että tuote on turvallinen. Lain 57 §:n 2 momentin mukaisesti jos 56 §:ssä tarkoitettu tuote voi aiheuttaa merkittävää haittaa terveydelle, valvontaviranomainen voi kieltää tuotteen valmistamisen, tuonnin, viennin, siirron, markkinoille saattamisen, tarjoamisen, kaupan pitämisen, myynnin ja muun luovuttamisen myös muulta oikeushenkilöltä tai luonnolliselta henkilöltä, kuin 56 §:ssä tarkoitetulta toiminnanharjoittajalta. Säteilylakiin ei sisälly markkinoille saattamisen määritelmää.

Pykälän 2 momentin 15 kohdassa viitattaisiin niin sanottuun akkuasetukseen ((EU) 2023/1542). Akkuasetuksen 3 artiklan 16 kohdan mukaisesti markkinoille saattamisella tarkoitetaan akun tai pariston asettamista ensimmäistä kertaa saataville unionin markkinoilla.

Akkuasetuksen 5 artiklassa säädetään akkujen ja paristojen kestävyys-, turvallisuus-, merkintä- ja tietovaatimuksista. Artiklan 1 kohdan mukaisesti akkuja ja paristoja saa saattaa markkinoille tai ottaa käyttöön ainoastaan, jos ne täyttävät seuraavat vaatimukset: a) 6–10 ja 12 artiklassa vahvistetut kestävyys- ja turvallisuusvaatimukset; ja b) III luvussa vahvistetut merkintä- ja tietovaatimukset. Artiklan 2 kohdan mukaisesti niiden seikkojen osalta, jotka eivät kuulu II ja III luvun soveltamisalaan, 1 kohdan mukaisesti markkinoille saatetut tai käyttöön otetut akut ja paristot eivät saa muodostaa riskiä ihmisten terveydelle, ihmisten turvallisuudelle, omaisuudelle eivätkä ympäristölle.

Akkuasetuksen 6 artiklassa säädetään aineita koskevista rajoituksista, 7 artiklassa sähköajoneuvojen ajovoima-akkujen, ladattavien teollisuusakkujen ja kevyiden liikkumisvälineiden akkujen hiilijalanjäljestä, 8 artiklassa kierrätetystä sisällöstä teollisuusakuissa, sähköajoneuvojen ajovoima-akuissa, kevyiden liikkumisvälineiden akuissa ja ajoneuvoakuissa, 9 artiklassa yleiskäyttöisten kannettavien akkujen ja paristojen suorituskyky-

ja kestovaatimuksista ja 10 artiklassa ladattavien teollisuusakkujen, kevyiden liikkumisvälineiden akkujen ja sähköajoneuvojen ajovoima-akkujen suorituskyky- ja kestovaatimuksista. Asetuksen 12 artiklassa säädetään kiinteiden akkupohjaisten energiavarastojärjestelmien turvallisuudesta.

Akkuasetuksen 38 artiklassa säädetään valmistajan velvollisuuksista. Artiklan 1 kohdan mukaisesti saattaessaan akkua tai paristoa markkinoille tai ottaessaan sitä käyttöön, myös valmistajan omiin tarkoituksiin, valmistajien on varmistettava, että akku tai paristo a) on suunniteltu ja valmistettu 6–10 artiklan sekä 12 ja 14 artiklan mukaisesti, ja että sen mukana on selkeät, ymmärrettävät ja helppolukuiset ohjeet ja turvallisuustiedot yhdellä tai useammalla kielellä, jota loppukäyttäjät ymmärtävät vaivatta, siten kuin se jäsenvaltio, jossa akku tai paristo saatetaan markkinoille tai otetaan käyttöön, on ne määritellyt; ja b) siinä on 13 artiklan mukaiset merkinnät. Artiklan 2 kohdan mukaisesti valmistajien on ennen akun tai pariston saattamista markkinoille tai ennen sen käyttöönottoa laadittava liitteessä VIII tarkoitetut tekniset asiakirjat ja suoritettava tai suoritutettava 17 artiklassa tarkoitettu vaatimustenmukaisuuden arviointimenettely.

Akkuasetuksen 41 artiklassa säädetään maahantuojien velvollisuuksista. Artiklan 1 kohdan mukaan maahantuojat saavat saattaa markkinoille ainoastaan asetuksen 6–10 artiklan sekä 12, 13 ja 14 artiklan mukaisia akkuja ja paristoja. Artiklan 2 kohdan mukaan ennen akun tai pariston saattamista markkinoille maahantuojan on tarkistettava, että a) liitteessä VIII tarkoitettu EU-vaatimustenmukaisuusvakuutus ja tekniset asiakirjat on laadittu ja että valmistaja on suorittanut 17 artiklassa tarkoitetun asiaankuuluvan vaatimustenmukaisuuden arviointimenettelyn; b) akussa tai paristossa on 19 artiklassa tarkoitettu CE-merkintä, ja siinä on 13 artiklan mukaiset merkinnät; c) akun tai pariston mukana on 6–10 artiklan sekä 12, 13 ja 14 artiklan mukaisesti vaaditut asiakirjat sekä ohjeet ja turvallisuustiedot, jotka on laadittu yhdellä tai useammalla kielellä, jota loppukäyttäjät ymmärtävät vaivatta, siten kuin se jäsenvaltio, jonka markkinoilla akku tai paristo on tarkoitus asettaa saataville, on ne määritellyt; ja d) valmistaja on noudattanut 38 artiklan 6 ja 7 kohdassa säädettyjä vaatimuksia. Lisäksi artiklan 2 kohdan mukaan, jos maahantuoja katsoo tai sillä on syytä uskoa, että akku tai paristo ei ole 6–10 artiklan eikä 12, 13 ja 14 artiklan mukainen, maahantuoja ei saa saattaa kyseistä akkua tai paristoa markkinoille ennen kuin se on saatettu vaatimusten mukaiseksi. Jos akku tai paristo aiheuttaa riskin, maahantuojan on lisäksi tiedotettava asiasta valmistajalle ja markkinavalvontaviranomaisille ja ilmoitettava yksityiskohtaiset tiedot vaatimustenvastaisuudesta ja mahdollisesti toteutetuista korjaavista toimista. Asetuksen 41 artiklaan sisältyy myös muita maahantuojien velvollisuuksia.

Akkuasetuksen 44 artiklassa säädetään tapauksista, joissa valmistajien velvollisuuksia sovelletaan maahantuojiin ja jakelijoihin. Asetuksen 45 artiklassa säädetään niiden talouden toimijoiden velvollisuuksista, jotka saattavat markkinoille tai ottavat käyttöön akkuja tai paristoja, jotka on valmisteltu uudelleenkäyttöön tai käyttötarkoituksen muuttamiseen tai joiden käyttötarkoitus on muutettu tai jotka on uudelleenvalmistettu.

Pykälän 2 momentin 16 kohtaan sisältyisi viittaus vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annettuun lakiin. Kyseisessä laissa markkinoille saattamisella tarkoitetaan lain 3 §:n 10 kohdan mukaisesti sähkö- ja elektroniikkalaitteen asettamista ensimmäistä kertaa saataville Euroopan talousalueen markkinoilla. Lain 5 §:ssä säädetään sähkö- ja elektroniikkalaitteen vaatimustenmukaisuuden varmistamisesta. Pykälän 1 momentin mukaisesti valmistajan on ennen sähkö- ja elektroniikkalaitteen markkinoille saattamista varmistettava, että laite on suunniteltu ja valmistettu mainitun lain vaatimusten mukaisesti. Lain 6 § velvoittaa valmistajan laatimaan RoHS-direktiivin liitteen VI mukaisen EU-vaatimustenmukaisuusvakuutuksen. RoHS-direktiivillä tarkoitetaan tiettyjen vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annettua Euroopan parlamentin

ja neuvoston direktiiviä 2011/65/EU. Vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun lain 7 §:ssä säädetään valmistajan velvollisuudesta, joka koskee sähkö- ja elektroniikkalaitteeseen kiinnitettäviä merkintöjä ja yhteystietoja.

Vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun lain 11 §:ssä säädetään maahantuojan velvollisuuksista laitteen markkinoille saattamisen yhteydessä. Pykälän 1 momentin mukaan maahantuojan on ennen sähkö- ja elektroniikkalaitteen markkinoille saattamista varmistettava, että valmistaja on täyttänyt 5 §:n 1 ja 2 momentissa, 6 ja 7 §:ssä sekä 9 §:n 2 momentissa säädetyt velvoitteet. Jos maahantuojalla on syytä epäillä, että sähkö- ja elektroniikkalaite ei ole tämän lain vaatimusten mukainen, maahantuojan on ilmoitettava tästä välittömästi valmistajalle ja markkinavalvontaviranomaiselle. Maahantuoja saa saattaa laitteen markkinoille vasta, kun laite on tämän lain vaatimusten mukainen. Lain 15 §:n mukaan maahantuojalla ja jakelijalla on samat velvollisuudet kuin valmistajalla, jos ne saattavat sähkö- ja elektroniikkalaitteen markkinoille omalla nimellään tai tavaramerkillään taikka muuttavat markkinoille jo saatettua laitetta tavalla, joka voi vaikuttaa tämän lain mukaisten vaatimusten täyttymiseen.

Pykälän 2 momentin 17 kohtaan sisältyisi viittaus jätelain ja ympäristönsuojelulain 83 §:n 4 momentin nojalla annettuun asetukseen romuajoneuvoista sekä vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta ajoneuvoissa. Asetuksella tarkoitettaisiin valtioneuvoston asetusta 123/2015 romuajoneuvoista. Mainitun asetuksen 4 §:n 1 momentin mukaan markkinoille saatettavan ajoneuvon materiaalit ja osat eivät saa sisältää lyijyä, elohopeaa, kadmiumia tai kuudenarvoista kromia. Pykälän 2 momentin mukaan edellä 1 momentissa säädettyä kieltoa ei sovelleta liitteessä 1 tarkoitetuissa tapauksissa siinä säädetyin edellytyksin.

Pykälän 2 momentin 18 kohtaan sisältyisi viittaus merenkulun ympäristönsuojelulakiin, jossa ehdotetaan säädettäväksi tiettyjen nestemäisten polttoaineiden rikkipitoisuuden vähentämisestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviin (EU) 2016/802 sisältyvistä meriliikenteessä käytettävän kaasuöljyn ja dieselpolttoaineen rikkopitoisuutta ja markkinoille saattamista koskevista vaatimuksista (16. lakiehdotus). Merenkulun ympäristönsuojelulain 7 luvun 11 a §:ään lisättäisiin ehdotuksen mukaisesti uusi 1 momentti, jossa kiellettäisiin meriliikenteessä käytettävien polttoaineiden toimittajaa saattamasta markkinoille meriliikenteessä käytettävää dieselpolttoainetta tai kaasuöljyä, jonka rikkipitoisuus ylittää direktiivissä asetetut rajat (dieselpolttoaineen osalta 1,5 painoprosenttia ja kaasuöljyn osalta 0,10 painoprosenttia).

Merenkulun ympäristönsuojelulain 2 §:n 33 kohdan mukaan markkinoille saattamisella tarkoitetaan mainitussa laissa meriliikenteessä käytettävien polttoaineiden toimittamista jakeluun tai polttoaineen käyttäjille tai asettamista näiden käyttöön vastiketta vastaan tai vastikkeetta käytettäväksi aluksilla polttoaineena Suomen lainkäyttövaltaan kuuluvilla alueilla, ei kuitenkaan meriliikenteessä käytettävien polttoaineiden toimittamista tai asettamista käyttöön vietäviksi ulkomaille alusten säiliöissä.

Pykälän 2 momentin 19 kohdassa viitattaisiin ympäristönsuojelulain 216 §:n 2 momentin ja 218 §:n 1 momentin nojalla annettuun asetukseen moottoribensiinin, dieselöljyn ja eräiden muiden nestemäisten polttoaineiden laatuvaatimuksista. Ympäristönsuojelulain 216 §:n 2 momentin ja 218 §:n 1 momentin nojalla on annettu valtioneuvoston asetus moottoribensiinin, dieselöljyn ja eräiden muiden nestemäisten polttoaineiden laatuvaatimuksista (883/2022). Valtioneuvoston asetuksen 3 §:ssä säädetään lyijyllisen moottoribensiinin markkinoille luovuttamisen kiellosta. Asetuksen 4 §:ssä säädetään lyijyttömän moottoribensiinin laatuvaatimuksista ja 6 §:ssä muiden nestemäisten polttoaineiden rikkipitoisuusvaatimuksista. Asetuksen 7 §:ssä säädetään metallisista lisäaineista.

Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen tunnusmerkistö edellyttäisi tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta. Tahallisuuden ja törkeän huolimattomuuden sisältöä koskevat yleiset niitä koskevat säännöt ja lähtökohdat.

Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen rangaistusasteikko olisi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Enimmäisrangaistus vastaisi ympäristön turmelemisesta säädettyä enimmäisrangaistusta sekä esimerkiksi rikoslain 46 luvun 1 §:n mukaisen säännöstelyrikoksen enimmäisrangaistusta. Rangaistusasteikko olisi lisäksi sama kuin ehdotettavassa ilmakehän heikentämistä koskevassa rikoslain 48 luvun 4 c §:ssä, johon sisältyy otsoni- ja F-kaasuasetusten vastaisen aineen, kaasun, tuotteen markkinoille saattamista koskeva kriminalisointi. Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos kohdistuu sellaisiin tuotteisiin, joiden laajasta käytöstä aiheutuva aineen, energian tai säteilyn päästäminen ympäristöön on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Kyse on siten tuotteista, joiden laajasta käytöstä johtuva esimerkiksi aineen ympäristöön päästäminen tyypillisesti aiheuttaa tällaisen vakavan seurauksen ympäristölle tai terveydelle. Mainittuja tekoja voidaan näin ollen pitää sellaisenaan ympäristön turmelemiseen verrattavalla tavalla moitittavina, vaikka markkinoillesaattamisteon sinänsä ei voitaisi osoittaa aiheuttaneen vähintään abstraktia vaaraa ympäristölle.

Tahallisen ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen yritys olisi pykälän 3 momentin mukaisesti rangaistava.

Ehdotettavan 4 e §:n mukainen teko voisi rikoslain 48 luvun 3 §:n uudeksi 2 momentiksi ehdotettavan säännöksen mukaisesti olla ympäristörikkomuksena rangaistava, jos se olisi kokonaisuutena arvostellen vähäinen, huomioon ottaen rikoksen kohteena olevan aineen, jätteen, tuotteiden, laitteiden tai tuotteen tai laitteen osien määrä ja ominaisuudet tai muut rikokseen liittyvät seikat.

Ehdotettavan 4 e §:n tunnusmerkistöstä kävisi ilmi, että sen mukaisesta teosta rangaistaisiin ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksena, jollei teko olisi rangaistava rikoslain 48 luvun 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin uudeksi 8 kohdaksi ehdotetaan lisättäväksi säännös, jonka mukaisesti ympäristön turmelemisena rangaistavaa olisi REACH-asetuksen, CLP-asetuksen tai kasvinsuojeluasetuksen vastainen aineen tai tuotteen markkinoille saattaminen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Ympäristön turmelemista ja törkeää ympäristön turmelemista koskevia säännöksiä sovellettaisiin siten ensisijaisesti.

Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen tunnusmerkistön täyttävä teko voisi myös täyttää rikoslain 44 luvun 1 §:n mukaisen terveysrikoksen tai 11 §:n mukaisen räjähderikoksen tunnusmerkistön. Molempiin pykäliin sisältyy toissijaisuuslauseke, jonka mukaisesti niiden mukaisesta rikoksesta tuomitaan, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Sikäli kuin kyse olisi ympäristöä vaarantavasta tuotteesta, sovellettaisiin ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevaa säännöstä, jota koskeva rangaistussääntely huomioiden ehdotettavan 4 f §:n mukaisen törkeän ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen rangaistusasteikko olisi terveysrikoksen ja räjähderikoksen rangaistusasteikkoja ankarampaa.

Ehdotettavan pykälän myötä rangaistavuuden ala laajentuisi. Merkittävää laajentuminen olisi siltä osin kuin kyse on autojen ja niiden perävaunujen puiteasetuksessa, traktoreiden ja niiden perävaunujen puiteasetuksessa ja L-luokan ajoneuvojen puiteasetuksessa (ehdotettavan 4 e §:n

2 momentin 4–6 kohdat) tarkoitetuista tuotteista, jotka täyttävät ympäristöä vaarantavan tuotteen määritelmän. Näiden asetusten vastaisesta tuotteen markkinoille saattamisesta voidaan nykyisin määrätä ajoneuvolain 189 §:n mukaisesti hallinnollinen seuraamusmaksu, eli ehdotettavan muutoksen myötä mainitut teot tulisivat rikosoikeudellisen järjestelmän piiriin ja lisäksi varsin ankaran rangaistusuhan alaisiksi. Mainittu pykälä kattaa samoja menettelyjä, jotka olisivat ehdotettavan ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevan säännöksen mukaisesti rangaistavia. Ajoneuvolain 193 §:n 3 momentin mukaan seuraamusmaksua ei saa määrätä sille, jota epäillään samasta teosta esitutkinnassa, syyteharkinnassa tai tuomioistuimessa vireillä olevassa rikosasiassa tai jolle on samasta teosta annettu lainvoimainen tuomio. Sille, jolle on määrätty seuraamusmaksu, ei säännöksen mukaan saa samasta teosta tuomita tuomioistuimessa rangaistusta. Samasta teosta ei näin ollen voisi tulla määrättäväksi sekä rikosoikeudellinen että hallinnollinen seuraamusmaksu rangaistuksenluonteisena hallinnollisena seuraamuksena.

Myöskään geenitekniikkalaissa (ehdotettavan 4 e §:n 2 momentin 13 kohta) tarkoitettujen tuotteiden markkinoille saattamista ei ole nykyisin kriminalisoitu, eli näitäkin tuotteita koskevien tekojen kohdalla muutos olisi erityisen merkittävä. Lisäksi rangaistavuus tulisi ehdotuksen mukaisesti koskemaan myös tahallisen rikoksen yritystä, miltä osin rangaistavuuden ala laajenisi.

Sellaisia tuotteita koskevaan lainsäädäntöön, joiden markkinoille saattamisesta säädetään ehdotettavan 4 e §:n 2 momentin muiden kohtien mukaisissa säädöksissä, sisältyy rangaistussäännöksiä, joissa on säädetty rangaistavaksi markkinoille saattamista koskevien säännösten vastainen menettely. Joiltakin osin nykyinen rangaistussääntely kattaa vain joidenkin markkinoille saattamista koskevien kieltojen tai velvollisuuksien vastaisen menettelyn. Ehdotettava säännös tulisi kattamaan näidenkin säädösten kohdalla joitakin sellaisia markkinoille saattamistekoja, joita ei ole nykyisin kriminalisoitu. Rangaistussääntely myös ankaroituisi selvästi kaikkien sellaisten tuotteiden kohdalla, jotka täyttävät ympäristöä vaarantavan tuotteen määritelmän ja joiden markkinoille saattamisesta säädettäisiin ehdotettavan 4 e §:n 2 momentin 1–3 ja 7–19 kohdissa.

Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja sen yritystä koskevilla säännöksillä pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohtaa koskevat kriminalisointivelvoitteet, 4 artiklan 2 kohtaa koskevat velvoitteet mainitun rikoksen osalta (yrityksen rangaistavuus) sekä 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteet enimmäisrangaistuksen vähimmäistason osalta.

Ympäristörikosdirektiivin 6 artikla edellyttää, että oikeushenkilö on voitava saattaa vastuuseen direktiivin 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista. Rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaisesti oikeushenkilön rangaistusvastuu soveltuu kaikkiin luvun rikoksiin, joten säännös kattaisi myös 4 e §:n mukaisen ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen ja 4 f §:n mukaisen törkeän ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen. Tämä täyttäisi direktiivin 6 artiklan velvoitteen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohdissa tarkoitettujen rikosten osalta.

4 f §. *Törkeä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos.* Rikoslain 48 lukuun lisättäisiin törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskeva säännös. Ehdotettavan 4 f §:n mukaisissa rikoksen ankaroittamisperusteissa olisi kyse rikoksen kohteena olevien tuotteiden erityisen suuresta määrästä sekä tekijän toimintatavoista. Törkeää tekotapaa koskevan säännöksen soveltuminen edellyttäisi, että teko on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos olisi rangaistava tahallisena.

Pykälän 1 kohdan mukainen kvalifiointiperuste koskisi rikoksen kohteena olevien tuotteiden erityisen suurta määrää. Säännöksen mukaisesti ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoille saattamisrikosta voitaisiin pitää törkeänä, jos rikoksen kohteena olisi erityisen suuri määrä 4 e §:ssä tarkoitettuja tuotteita ja teko olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Kvalifiointiperusteen soveltuminen edellyttäisi erityisen suurta määrää ympäristöä vaarantavia tuotteita, jolloin kyse olisi merkittävästi tavanomaista suuremmasta määrästä tällaisia tuotteita. Sen arvioinnissa, milloin olisi kyseessä erityisen suuri määrä 4 e §:ssä tarkoitettuja tuotteita, otettaisiin huomioon esimerkiksi se, millaisia määriä vastaavia tuotteita tavanomaisesti saatetaan markkinoille.

Pykälän 2 kohdan mukainen ankaroittamisperuste koskisi huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua. Peruste sisältyy useisiin taloudelliseen toimintaan liittyviin törkeää tekomuotoa koskeviin säännöksiin. Tuotteiden markkinoille saattaminen on lähtökohtaisesti luonteeltaan taloudellista toimintaa, jossa voidaan pyrkiä saamaan taloudellista hyötyä esimerkiksi saattamalla markkinoille tuotteita, jotka eivät ole lainsäädännössä edellytetyllä tavalla vaatimustenmukaisia. Elinkeinotoiminnassa tavoitellaan lähtökohtaisesti taloudellista hyötyä, eikä kaikkia elinkeinotoiminnan yhteydessä tehtyjä rikoksia olisi perusteltua arvioida törkeiksi. Jotta peruste tulisi sovellettavaksi, rikoksella tavoitellun taloudellisen hyödyn tulisi olla huomattavaa. Arvioinnin tulisi tapahtua ennemmin suhteessa vastaavanlaisesta rikoksesta yleensä odotettavissa olevaan hyötyyn nähden (HE 254/1998 vp, s. 24). Yksiselitteistä arvoa huomattavan hyödyn määrästä ei ole mahdollista antaa. Huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu riittäisi täyttämään 2 kohdan edellytyksen, eli hyödyn saamista ei edellyttäisi.

Huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelua koskevan kvalifiointiperusteen osalta edellytettäisiin tarkoitustahallisuutta. Säännöksen sanamuodosta "tavoitellaan" ilmenee, että taloudellisen hyödyn saamisen tulisi olla tekijän tarkoituksena. Kysymys on tekijän subjektiivista tarkoitusperää koskevasta vastuuedellytyksestä. Käytännössä tarkoituksen arvioinnissa ja todentamisessa voitaisiin hyödyntää muun muassa teon laatua ja muita olosuhteita.

Pykälän 3 kohdan nojalla rikos voitaisiin katsoa törkeäksi, jos se tehtäisiin erityisen suunnitelmallisesti. Esimerkiksi tuotteiden markkinoille saattamista koskevien kieltojen tahallinen rikkominen edellyttää tyypillisesti jonkinasteista suunnitelmallisuutta. Ankaroittamisperuste soveltuisi silloin, kun rikoksentekijä on rikoksen toteuttamiseksi ryhtynyt tavallista pidemmälle meneviin järjestelyihin tai pitkäkestoiseen tai toistuvaan suunnitelmalliseen toimintaan. Suunnitelmallisuus voisi kuitenkin ilmetä myös ainutkertaisen teon yhteydessä.

Törkeän ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen rangaistusasteikko olisi vähintään neljä kuukautta ja enintään viisi vuotta vankeutta. Tavanomaisesti törkeiden tekotapojen rangaistusasteikko on neljästä kuukaudesta neljään vuoteen vankeutta. Näiltä osin siis poikettaisiin vakiintuneesti käytössä olevasta rangaistusasteikosta. Vakiintuneesta rikoslain sääntelytavasta poikkeava rangaistusasteikko ei ole aivan ongelmaton Suomen rikoslaissa noudatetun suhteellisuusperiaatteen eikä rikoslain sisäisen johdonmukaisuuden kannalta. Ehdotettava viiden vuoden enimmäisrangaistus johtuu direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteesta. Monen direktiiviin sisältyvän rikostyypin osalta direktiivi ei mahdollista alempaa enimmäisrangaistusta kuin viisi vuotta vankeutta, millä perusteella rikoslain vakiintuneista asteikoista on voitu poiketa (LaVM 29/2014 vp, s. 3). Kyse on tuotteista, joiden laaja käyttö lähtökohtaisesti aiheuttaa ympäristölle tai terveydelle vähintään abstraktia huomattavan vahingon vaaraa. Jos markkinoille saatetaan asiaa koskevien säännösten, luvan tai viranomaisen määräämän kiellon vastaisesti tai ilman lainsäädännössä edellytettyä lupaa esimerkiksi ympäristölle vahingollista ainetta sisältävä tuote, jota käytetään

laajasti, menettelyyn sisältyy riski merkittävästä vahingosta ympäristölle tai terveydelle, ja menettelyä voidaan siten pitää varsin moitittavana. Esimerkiksi ympäristöominaisuuksiltaan vaatimustenvastainen tuote voi markkinoille saattamisen jälkeen levitä laajalle ja siten aiheuttaa huomattavaa vaaraa tai vahinkoa ympäristölle. Pykälän mukainen viiden vuoden enimmäisrangaistus koskisi vakavimpia tahallisia tekoja.

Törkeän ilmakehän heikentämisen yritys olisi pykälän 2 momentin mukaisesti rangaistava.

Törkeää ilmakehän heikentämistä koskevalla säännöksellä pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan b alakohtaa, osin 3 artiklan 4 kohtaa sekä 5 artiklan 2 kohdan d alakohtaa koskevat velvoitteet.

4 g §. *Vieraslajirikos.* Rikoslain 48 lukuun ehdotetaan lisättäväksi uusi 4 g §, jossa säädettäisiin rangaistavaksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta mukaisia haitallisia vieraslajeja sekä kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja koskevia tekoja, jos teko olisi omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Pykälässä viitattaisiin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen N:o 1143/2014 haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta eli niin sanottuun vieraslajiasetukseen.

Pykälän 1 momentin mukaan rangaistavaa olisi tahallaan vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdan vastaisesti taikka vastoin vieraslajiasetuksen 8 artiklan nojalla tai asetuksen 9 artiklan mukaisen hyväksynnän nojalla myönnettyä lupaa tai 9 artiklan nojalla annetun hyväksynnän ehtoa 1) päästää ympäristöön, saattaa markkinoille, tuoda Euroopan unionin alueelle, pitää hallussaan, käyttää, vaihtaa, kasvattaa, viljellä tai kuljettaa unionista tai unionissa vieraslajiasetuksessa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettu, unionin kannalta merkityksellinen haitallinen vieraslaji tai 2) sallia tällaisen vieraslajin lisääntyminen tarkoituksenaan sen kasvattaminen tai viljeleminen siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle.

Pykälän 1 momentti koskisi vieraslajiasetuksessa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettuja vieraslajeja, kun kyseessä on unionin kannalta merkityksellinen haitallinen vieraslaji. Vieraslaji määritellään vieraslajiasetuksen 3 artiklan 1 kohdassa. Vieraslajilla tarkoitetaan kyseisen kohdan mukaan eläimen, kasvin, sienen tai mikro-organismin lajin, alalajin tai sitä alemman taksonin elävää yksilöä, joka tuodaan sen luontaisen levinneisyysalueen ulkopuolelle, mukaan lukien sen mikä tahansa osa, sukusolut, siemenet, munat tai lisääntymisyksiköt sekä mitkä tahansa hybridit, lajikkeet tai rodut, jotka saattavat selviytyä ja myöhemmin lisääntyä. Haitallisella vieraslajilla tarkoitetaan asetuksessa vieraslajia, jonka tuonnin tai leviämisen on todettu uhkaavan luonnon monimuotoisuutta ja siihen liittyviä ekosysteemipalveluja tai vaikuttavan niihin haitallisesti (3 artiklan 2 kohta). Unionin kannalta merkityksellisellä haitallisella vieraslajilla tarkoitetaan haitallista vieraslajia, jonka haittavaikutukset on arvioitu niin merkittäviksi, että ne edellyttävät yhteistä toimintaa unionin tasolla asetuksen 4 artiklan 3 kohdan nojalla (3 artiklan 3 kohta).

Säännöksessä viitattaisiin asetuksessa ”tai sen nojalla annetuissa säännöksissä” tarkoitettuun, unionin kannalta merkitykselliseen haitalliseen vieraslajiin. Viittaus asetuksen nojalla annettuihin säännöksiin johtuu siitä, että unionin kannalta merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista säädetään asetuksen 4 artiklan mukaan erikseen täytäntöönpanosäädöksellä. Asetuksen 4 artiklan 1 kohdan mukaan komissio hyväksyy täytäntöönpanosäädöksillä unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelon (unionin luettelo) 4 artiklan 3 kohdassa säädettyjen perusteiden pohjalta. Komissio tarkastelee uudelleen unionin luetteloa

säännöllisesti (4 artiklan 2 kohta). Unionin luetteloon sisältyy sekä kasvilajeja että eläinlajeja. Suomen kannalta merkittäviä eläinlajeja ovat muun muassa supikoira ja täplärapu ja kasvilajeja puolestaan muun muassa jättipalsami ja jättiputket.

Komission alkuperäinen täytäntöönpanoasetus unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien luettelon hyväksymisestä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 nojalla luettelosta annettiin vuonna 2016. Asetusta on sen antamisen jälkeen täydennetty kolme kertaa.

Rangaistavaa olisi 1 momentin mukaan ensinnäkin menetellä säännöksessä mainitulla tavalla vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdan vastaisesti. Asetuksen 7 artiklassa säädetään rajoituksista. Artiklan 1 kohdan mukaan unionin kannalta merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja ei saa tarkoituksellisesti a) tuoda unionin alueelle, tullivalvonnassa tapahtuva kauttakuljetus mukaan lukien; b) pitää, ei myöskään suljetussa säilössä; c) kasvattaa, ei myöskään suljetussa säilössä; d) kuljettaa unioniin, unionista tai unionissa, lukuun ottamatta lajien kuljettamista toiseen paikkaan niiden hävittämisen yhteydessä; e) saattaa markkinoille; f) käyttää tai vaihtaa; g) sallia lisäämis-, kasvatus- tai viljelytarkoituksiin, ei myöskään suljetussa säilössä; tai h) päästää ympäristöön.

Rangaistavaa olisi 1 momentin mukaan myös menetteleminen vastoin vieraslajiasetuksen 8 artiklan nojalla tai asetuksen 9 artiklan mukaisen hyväksynnän nojalla myönnettyä lupaa tai 9 artiklan nojalla annetun hyväksynnän ehtoa. Vieraslajiasetuksen 8 artiklassa säädetään luvista. Artiklan mukaan 7 artiklan 1 kohdan a, b, c, d, f ja g alakohdassa säädetyistä rajoituksista poiketen ja jollei 8 artiklan 2 kohdasta muuta johdu, jäsenvaltioiden on perustettava lupajärjestelmä, jonka mukaisesti toimipaikkojen sallitaan harjoittaa unionin kannalta merkityksellisten haitallisten vieraslajien tutkimusta tai ex situ -suojelua. Jos unionin kannalta merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista saatavien tuotteiden käyttäminen on välttämätöntä ihmisten terveyden edistämiseksi, jäsenvaltiot saavat sisällyttää lupajärjestelmänsä piiriin myös tieteellisen tuotannon ja sen jälkeisen käytön lääkkeenä. Artiklassa säädetään lisäksi muun muassa edellytyksistä, joiden täyttyessä artiklan 1 kohdan mukaisiin toimiin voidaan myöntää luvat.

Rangaistavaa olisi myös menetellä säännöksessä tarkoitetulla tavalla vastoin vieraslajiasetuksen 9 artiklan mukaisen hyväksynnän nojalla myönnettyä lupaa tai 9 artiklan nojalla annetun hyväksynnän ehtoa. Asetuksen 9 artiklassa säädetään hyväksynnöistä. Poikkeustapauksissa, joissa se on pakottavaan yleiseen etuun liittyvistä syistä tarpeen, mukaan lukien luonteeltaan sosiaaliset tai taloudelliset syyt, jäsenvaltiot voivat säännöksen mukaan antaa lupia, joilla toimipaikat saavat suorittaa muita kuin 8 artiklan 1 kohdassa säädettyjä toimia edellyttäen, että komissio on antanut tälle hyväksynnän tässä artiklassa säädetyn menettelyn mukaisesti ja 8 artiklan 2 ja 3 kohdassa asetetuin edellytyksin (9 artiklan 1 kohta). Artiklan 2 kohdan mukaan komissio perustaa ja ottaa käyttöön sähköisen hyväksyntäjärjestelmän ja tekee päätökset hyväksyntää koskevien hakemusten johdosta 60 päivän kuluessa hakemuksen vastaanottamisesta.

Kansallisesti asetuksen 9 artiklan mukaisia hyväksyntöjä koskevaa sääntelyä on vieraslajilain 10 §:ssä. Säännöksen mukaan maa- ja metsätalousministeriö voi hakea Euroopan komissiolta vieraslajiasetuksen 9 artiklassa tarkoitettua hyväksyntää. Maa- ja metsätalousministeriö hakee asetuksen 9 artiklan mukaista hyväksyntää komissiolta. Hakemukseen tulee sisällyttää tiedot esimerkiksi tiloista, jotka olisivat hyväksynnän piirissä. Lupa- ja valvontavirasto myöntää luvat kullekin toimijalle hyväksynnän saamisen jälkeen.

Käytännössä kyse voisi tyypillisesti olla asetuksen 9 artiklan mukaisen hyväksynnän nojalla myönnetyn luvan vastaisesta menettelystä. Ehdotettavassa säännöksessä kuitenkin mainittaisiin erikseen vastoin asetuksen 9 artiklan nojalla annetun hyväksynnän ehtoa toimiminen, koska rangaistavuuden olisi katettava myös tilanne, jossa komissio olisi antanut toiminnalle hyväksynnän mutta asiaa koskevaa lupaa ei olisi vielä myönnetty. Tällaisessa tilanteessa toimijaa eivät vielä sitoisi luvan edellytykset, mutta komission antaman hyväksynnän mukaiset määräykset olisivat voimassa ja niiden vastainen menettely olisi direktiivin perusteella oltava rangaistavaa.

Pykälän 1 momentin mukaan rangaistavia tekotapoja olisivat 1) unionin kannalta haitallisen vieraslajin päästäminen ympäristöön, markkinoille saattaminen, tuominen Euroopan unionin alueelle, hallussa pitäminen, käyttäminen, vaihtaminen, kasvattaminen, viljeleminen ja kuljettaminen unionista tai unionissa sekä 2) tällaisen vieraslajin lisääntymisen salliminen tarkoituksena sen kasvattaminen tai viljeleminen siten, että säännöksen mukainen abstraktin vaaran tunnusmerkki täyttyisi.

Säännöksessä tarkoitetun vieraslajin päästäminen ympäristöön tarkoittaisi vieraslajin vapauttamista ympäristöön siten, että vapautettu yksilö ei olisi enää palautettavissa tekijän haltuun tai muuten tekijän kontrollissa. Ympäristöön päästämisen osalta edellytettäisiin tekijän aktiivisia toimia, jotta kyse olisi rangaistavasta menettelystä.

Markkinoille saattamisella tarkoitettaisiin haitallisen vieraslajin asettamista kolmansien saataville maksua vastaan (ks. myös HE 82/2015 vp, s. 48).

Asetuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti unionin alueelle tuominen kattaisi myös tullivalvonnassa tapahtuvan kauttakuljetuksen. Jos tuonti ei olisi omiaan aiheuttamaan säännöksen mukaista seurausta, sovellettavaksi voisi tulla rikoslain 46 luvun 1 §:n 1 momentin 7 kohdan mukainen säännöstelyrikos tai 46 luvun 2 §:n mukainen törkeä säännöstelyrikos.

Hallussa pitämisellä tarkoitettaisiin vieraslajin pitämistä henkilön hallinnassa tai käytössä. Hallussa pitäminen kattaisi asetuksen 7 artiklan 1 kohdan mukaisesti myös unionin kannalta merkityksellisen haitallisen vieraslajin hallussa pitämisen, vaikka vieraslaji säilytettäisiin suljetussa säilössä. Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohdassa käytettävän pitää-verbin merkityssisältö vieraslajiin kohdistuvana on osin tulkinnanvarainen, mutta vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdassa käytetty ilmaisu ”pitää, ei myöskään suljetussa säilössä” viittaa siihen, että sääntelyssä tarkoitetaan hallussa pitämistä (ks. myös HE 82/2015 vp).

Käyttäminen rikoksen tekotapana tarkoittaisi haitallisen vieraslajin hyödyntämistä ilman omaa hallussapitoa. Vaihtaminen viittaa Kielitoimiston sanakirjan mukaisesti siihen, että henkilö antaa jotakin (omistamaansa) toiselle ja saa tilalle jotakin muuta. Vaihtamisella tarkoitettaisiin säännöksessä vieraslajin vaihtamista toiseen vieraslajiin tai muuhun kappaleeseen tai muuta vastikkeellista vaihtokauppaa, jossa vieraslaji voitaisiin vaihtaa myös rahaan. Vaihtaminen ei kuitenkaan edellyttäisi rahan tai vastaavan maksuvälineen käyttöä.

Kasvattamisessa ja viljelemisessä olisi kyse säännöksessä tarkoitetun vieraslajin istuttamisesta, kasvamassa pitämisestä ja kasvuedellytysten toteuttamisesta käytännön toimenpitein, kuten ravintoa, vettä ja muita antamalla tai tarjoamalla. Kyse voisi olla eläin- tai kasvilajista, kuten muidenkin tekotapojen kohdalla. Kasvattaminen kattaisi esimerkiksi säännöksessä tarkoitetun haitallisen vieraslajin tarhauksen. Kyse voisi olla esimerkiksi supikoiran tarhauksesta, mikäli tarhaukselle ei olisi myönnetty asetuksen 8 artiklan mukaista lupaa ja 9 artiklan nojalla annettua hyväksyntää.

Kuljettamisella tarkoitettaisiin haitallisen vieraslajin siirtämistä paikasta toiseen. Rangaistava kuljettaminen ei kattaisi vieraslajien kuljettamista toiseen paikkaan niiden hävittämisen yhteydessä (vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdan d alakohta). Säännöksen sanamuodon mukaisesti kuljetus kattaisi kuljetuksen unionista sekä kuljetuksen unionin sisällä. Tuontia koskeva tekotapa sen sijaan pitäisi sisällään unioniin kuljettamista koskevan tekotavan.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohdassa mainitaan rikoksen tekotapana jalostaminen. Jalostamisessa on kyse esimerkiksi kasvi- tai eläinlajikkeen kehittämisestä valikoimalla tai risteyttämällä muulla vastaavalla tavalla, jolloin jalostamisen tekotapa sisältyisi kasvattamisen tai viljelemisen tekotapoihin. Asetuksen 7 artiklan 1 kohta ei sisällä nimenomaista jalostamista koskevaa rajoitusta.

Tekotapana olisi lisäksi säännöksessä tarkoitetun haitallisen vieraslajin lisääntymisen salliminen tarkoituksena sen kasvattaminen tai viljeleminen. Tekotapa vastaisi vieraslajiasetuksen 7 artiklan 1 kohdan g alakohdassa säädetyssä kiellossa käytettävää ilmaisua, joka koskee unionin kannalta merkityksellisen haitallisen vieraslajin ”sallimista lisäämis-, kasvatus- tai viljelytarkoituksiin, ei myöskään suljetussa säilössä”.

Kun kyse olisi lisääntymisen sallimisesta tarkoituksena vieraslajin kasvattaminen tai viljeleminen, rangaistavuus koskisi tekoja, joissa tekijä sallii vieraslajin lisääntymisen nimenomaisena tarkoituksenaan vieraslajin kasvattaminen tai viljely. Rangaistavuus edellyttäisi viljelemisen tai kasvattamisen tarkoitusta, minkä johdosta rangaistavuuden ulkopuolelle rajautuisivat esimerkiksi yksityiset pihat ja puutarhat, joissa kasvaa vieraslajeja mutta joita ei tarkoituksellisesti kasvateta tai viljellä. Samoin tarkoitusta koskevan tunnusmerkin myötä rangaistavuuden ulkopuolelle jäisivät tilanteet, joissa esimerkiksi tienpientareilla, taloyhtiöiden tai seurakuntien pihoilla tai muilla vastaavilla alueilla kasvavat vieraslajit pääsevät lisääntymään mutta joissa ei ole kyse vieraslajin nimenomaisesta kasvattamisesta tai viljelemisestä. Lisääntymisen sallimista koskeva tekotapa kattaisi eläinlajien kohdalla esimerkiksi haitallisen vieraslajin tarhauksen siten, että yksilöt päästetään lisääntymään vapaasti tarkoituksena kyseisen vieraslajin kasvattaminen sikäli kuin kyse ei ole vieraslajiasetuksen 8 artiklan mukaisen luvan ja 9 artiklan mukaisen hyväksynnän kattamasta toiminnasta. Kasvilajien osalta kyse voisi olla lisääntymisen sallimisesta esimerkiksi taimitarhalla, jossa viljeleminen on tarkoituksellista ja tapahtuu elinkeinotoiminnassa.

Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohdassa mainitaan rikoksen tekotapana myös unionin kannalta merkityksellisen haitallisen vieraslajin levittäminen. Haitallisen vieraslajin levittämisen edellytyksenä voidaan katsoa olevan se, että vieraslaji päästetään ympäristöön. Levittämisen tekotapa sisältyisi siten ympäristöön päästämisen tekotapaan. Asetuksen 7 artiklan 1 kohta ei sisällä nimenomaista levittämistä koskevaa rajoitusta.

Säännöksen mukaisiin rangaistavuuden edellytyksiin kuuluisi ehdotettavassa pykälässä lisäksi se, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Teon edellytettäisiin siten aiheuttavan säännöksen mukaisen abstraktin vaaran ympäristölle tai terveydelle. Kyse olisi siitä, että teko olisi luonteeltaan sellainen, että se tyypillisesti aiheuttaisi säännöksen mukaisen vakavan vahingon. Rikoksen toteutuminen ei siten edellyttäisi sen osoittamista, että teko juuri siinä tilanteessa on aiheuttanut huomattavaa vaaraa ympäristölle tai kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden vaaran. Riittävää olisi, että kyseessä olevan kaltainen teko kokemusperäisesti yleensä aiheuttaa tällaista vaaraa. Rangaistavuus kattaisi luonnollisesti myös konkreettisen vaaran ja vahingon aiheuttavat teot.

Ympäristön käsitteen merkityssisältö ymmärrettäisiin laajasti siten, että se käsittäisi veden, ilman, maaperän sekä luonnon eliöt ja niiden muodostamat kokonaisuudet. Ympäristölle aiheutuvan vahingon osalta vahingon huomattavuuden arvioinnissa merkitystä olisi ensinnäkin vahingon pitkäaikaisuudella ja laajalla ulottuvuudella. Hyvin lyhytaikainen tai pienelle alueelle rajoittuva vahinko ei tyypillisesti täyttäisi huomattavuuden edellytystä. Vahingon huomattavuuden arvioinnissa voitaisiin ottaa huomioon myös vahingon vakavuus ja laadullinen muutos ympäristössä sekä ympäristön perustila. Merkitystä voisi tällöin olla esimerkiksi sillä, millaiselle luonto- tai ympäristöarvolle tai -kohteelle vahinko voisi aiheutua ja onko kyseessä esimerkiksi harvinaiseen tai uhanalaiseen luontotyyppiin tai lajiin kohdistuva tai sellaista uhkaava vahinko. Vahingon huomattavuuden arvioinnissa merkitystä olisi myös sillä, olisiko teossa kyse sellaisesta haitallisesta vieraslajista, jota ei esiinny entuudestaan Suomessa. Uusi haitallinen vieraslaji voi aiheuttaa laajamittaista vahinkoa, kun paikallinen lajisto ei ole siihen tottunut, eikä uuden haitallisen vieraslajin torjuntaan ole välttämättä varauduttu. Edellä mainittujen seikkojen voi katsoa kuuluvan niihin tekijöihin, jotka voidaan ja joista ainakin yksi tulee ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 6 kohdan mukaan huomioida, kun arvioidaan sitä, onko vahinko tai todennäköinen vahinko huomattava.

Haitallisen vieraslajin päästäminen vesistöön on esimerkki teosta, joka voi aiheuttaa huomattavaa vahinkoa ympäristölle, koska mereen tai muuhun vesistöön päässyttä vieraslajia ei ole aina mahdollista poistaa eikä vahinkoa estää. Erityisesti kyseeseen voisi tulla tilanne, jossa laji päästetään vesistöön, joka on yhteydessä toiseen vesistöön tai mereen, taikka päästäminen suoraan mereen. Erityisesti jos vieraslajia ei esiinny vesistössä ennestään, sen päästäminen vesistöön voi aiheuttaa huomattavaa vahinkoa ympäristölle. Lisäksi esimerkiksi maa-ainestoimituksiin voi liittyä menettelyjä, jotka voivat olla omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle, jos maamassoissa on haitallisia vieraslajeja. Saastuneen maamassan toimittaminen toistuvasti maantieteellisesti laajalle tai luontoarvoiltaan herkälle alueelle voi olla omiaan aiheuttamaan säännöksessä tarkoitettua huomattavaa vahinkoa.

Myös esimerkiksi koirasusien päästäminen ympäristöön voi aiheuttaa huomattavaa vahinkoa alkuperäislajille eli sudelle. Koirasusi uhkaa susikannan geneettistä puhtautta pariutuessaan ja risteytyessään susien kanssa.

Säännös kattaisi myös menettelyn, joka olisi omiaan aiheuttamaan kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Jotta säännös soveltuisi, kuoleman tai vakavan vamman abstraktin vaaran tulisi aiheutua ympäristön kautta. Näiltä osin lähtökohta olisi sama kuin ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä (HE 94/1993 vp, s. 189). Kyse voisi olla esimerkiksi eläimestä ihmiseen leviävästä vakavasta sairaudesta, kuten rabies, tai vakavasta loistartunnasta.

Vakavalla vammalla tai sairaudella tarkoitettaisiin vakavaa ihmiselle aiheutuvaa fyysisen haitan muotoa. Kyse voisi olla lyhyt- tai pitkäaikaisesta sairaudesta, joka selvästi heikentäisi henkilön terveyttä. Vakava vamma voisi olla ulkoinen tai sisäinen ruumiinvamma. Vakavan vamman tai sairauden käsitteen ulkopuolelle jäisivät mielenterveyteen kohdistuvat vammat tai sairaudet. Lähtökohta vastaisi ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappaleessa 14 omaksuttua vamman käsitteen merkityssisältöä.

Pykälän 1 momentin mukainen menettely olisi rangaistavaa tahallisena. Tahallisuuden tulisi kattaa sekä unionin kannalta merkitykselliseen haitalliseen vieraslajiin kohdistuva tekotapa että abstraktia vaaraa koskeva tunnusmerkki. Tekijän tulisi siten vähintään olla tahallisuuden edellyttämällä tavalla tietoinen siitä, että kyseessä olisi unionin kannalta merkityksellinen haitallinen vieraslaji ja että teko on omiaan aiheuttamaan säännöksessä tarkoitetun vahingon.

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin rangaistavaksi tietyt menettelyt, kun tekijä toimii törkeästä huolimattomuudesta vastoin vieraslajiasetuksen 8 artiklan nojalla tai asetuksen 9 artiklan mukaisen hyväksynnän nojalla myönnettyä lupaa tai 9 artiklan nojalla annetun hyväksynnän ehtoa. Momentin mukaisesti rangaistavat tekotavat olisivat muutoin samat kuin 1 momentissa, mutta säännöksen mukaisesti rangaistavaa ei olisi unionin kannalta haitallisen vieraslajin markkinoille saattaminen eikä ympäristöön päästäminen, koska tällaisia tekoja koskevasta rajoituksesta ei ole asetuksen 8 artiklan 1 kohdan tai 9 artiklan mukaisesti mahdollista poiketa.

Pykälän 2 momentin mukaisen teon rangaistavuus edellyttäisi törkeää huolimattomuutta. Teko voisi tulla törkeästä huolimattomuudesta rangaistavaksi, jos tekijä olisi toiminut tunnusmerkistössä kuvatulla tavalla ja rikkonut häneltä edellytettyä selonotto- tai huolellisuusvelvoitetta tavalla, jota voitaisiin pitää törkeänä rikoslain 3 luvun 7 §:n 2 momentin mukaisesti.

Pykälän 1 ja 2 momenteilla täytäntöönpantaisiin ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohdan i ja ii alakohtien sekä 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan velvoitteet.

Vieraslajiasetuksen vastaisia tekoja on nykyisin säädetty rangaistavaksi vieraslajilain 21 §:n 1 ja 2 momentissa. Vieraslajirikosta koskevan 4 g §:n 1 ja 2 momenttien myötä rangaistavuuden alassa tapahtuisi joitakin muutoksia. Vieraslajirikosta koskevaan 4 g §:n 1 momenttiin sisältyvien tekotapojen osalta voidaan todeta, että vieraslajilain 21 §:n 1 momentissa ei ole nimenomaisesti mainittu tekotapana viljelemistä eikä lisääntymisen sallimista, mutta näiden tekotapojen voidaan katsoa ainakin pääosin sisältyvän kasvattamista ja käyttämistä koskeviin tekotapoihin. Pykälän 2 momentissa mainitut teot olisivat rangaistavia myös törkeästä huolimattomuudesta, kun taas vieraslajilain 21 §:n 1 momentissa rangaistavuus koskee vain tahallisia tekoja. Lisäksi 2 momentissa säädettäisiin rangaistavaksi asetuksen 8 tai 9 artiklan nojalla myönnetyn luvan vastaisesti toimimisen ohella asetuksen 9 artiklan nojalla annetun hyväksynnän ehdon vastaisesti toimiminen. Jälkimmäistä ei ole säädetty rangaistavaksi vieraslajilain 21 §:n 1 momentissa, ja näiltäkin osin rangaistavuus siten laajenisi ehdotettavan säännöksen myötä.

Ehdotettavan 4 g §:n 1 ja 2 momentteihin sisältyvien tekotapojen osalta rangaistussääntely ankaroituisi selvästi niiden tekojen osalta, jotka olisivat omiaan aiheuttamaan säännöksen mukaisen vahingon, kun rikoksesta voitaisiin tuomita enintään kolmen vuoden vankeusrangaistus.

Pykälän 3 momentissa säädettäisiin kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja koskevista teoista. Rangaistavaa olisi tahallaan päästää ympäristöön tai pitää hallussaan, kasvattaa, kuljettaa omaan lukuunsa tai luovuttaa omaan lukuunsa kuljetettavaksi taikka saattaa markkinoille, myydä tai muuten luovuttaa vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain (1709/2015) 11 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettu kansallisesti merkityksellinen haitallinen vieraslaji vastoin mainitun pykälän 2 momentissa säädettyä kieltoa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle.

Kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista säädetään vieraslajilain 11 §:ssä. Pykälän 1 momentin mukaan kansallisesti merkityksellisenä haitallisena vieraslajina pidetään sellaista muuta kuin unionin luetteloon kuuluvaa haitallista vieraslajia, josta saatavilla olevan tieteellisen näytön perusteella voi aiheutua vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai muuta vahinkoa luonnonvaraiselle eliöstölle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle. Kansallisesti merkityksellistä haitallista vieraslajia ei pykälän 2 momentin mukaan saa: 1) päästää ympäristöön; 2) tarkoituksellisesti tuoda maahan Euroopan unionin ulkopuolelta tai

Euroopan unionin jäsenvaltiosta, pitää hallussa, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, välittää taikka myydä tai muuten luovuttaa. Vieraslajilain 21 §:n 1 ja 2 momentissa on säädetty sellaisenaan rangaistavaksi lain 11 §:n 2 momentin vastaiset teot. Vieraslajilain 11 §:n 2 momentin 2 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistetaan viittaus tarkoituksellisuuteen.

Vieraslajilain 11 §:n 3 momentin mukaan valtioneuvoston asetuksella säädetään tarkemmin, mitkä lajit tai mihin lajiryhmiin kuuluvat lajit ovat kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää, että haitalliseen vieraslajiin tai sen tiettyyn käyttötarkoitukseen ei sovelleta 2 momentin 2 kohdassa säädettyä kieltoa taikka 4 tai 5 §:ssä säädettyä velvoitetta jossakin tai missään osassa maata, jos kiellon tai velvoitteen soveltamista ei voida pitää perusteltuna lajista aiheutuvan 1 momentissa tarkoitetun vahingon tai vaaran vähentämiseksi. Valtioneuvoston asetuksella voidaan säätää myös, että 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettua kieltoa ei asetuksella säädettävän siirtymäajan kuluessa sovelleta lajin yksilöihin, jotka on saatu haltuun ennen asetuksen voimaantuloa. Asetuksella säädettävä siirtymäaika voi olla enintään kolme vuotta asetuksen voimaantulosta. Jos 2 momentin 2 kohdassa tarkoitettu kielto koskee eläinlajia, asetuksella voidaan säätää, että omistaja saa pitää eläimen hallussaan sen luonnolliseen kuolemaan saakka. Vieraslajilain 11 §:n 3 momentin nojalla on annettu valtioneuvoston asetus vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta (704/2019).

Pykälän 3 momentin mukaisten tekotapojen ja abstraktia vaaraa koskevan tunnusmerkin osalta noudatettaisiin samoja lähtökohtia kuin 1 momentin osalta edellä on todettu. Tekotavat vastaisivat vieraslajilain 21 §:n 1 ja 2 momentissa rangaistavaksi säädettyjä tekotapoja (ks. HE 82/2015 vp, s. 48). Pykälän 3 momentin mukainen teko olisi rangaistava tahallisena.

Pykälän 4 momentin mukaisesti tahallisen rikoksen yritys olisi rangaistava.

Ympäristörikosdirektiivi ei velvoita säätämään rangaistavaksi kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja koskevia tekoja. Pykälän 3 momentin osalta rangaistavuus olisi siten laajempi kuin mitä direktiivi edellyttää. Kansallisesti merkityksellinen haitallinen vieraslaji voi olla yhtä haitallinen ympäristön kannalta kuin Euroopan unionin kannalta merkityksellinen haitallinen vieraslaji, ja kansallisesti haitallista merkityksellistä vieraslajia koskeva teko voi siten olla yhtä moitittava. Myös sääntelyn johdonmukaisuuden kannalta kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja koskevien tekojen olisi siten perusteltua olla vieraslajirikoksena rangaistavia. Pykälän 3 momentissa rangaistavuus koskisi tekoja, jotka on säädetty rangaistavaksi vieraslajilain 21 §:n 1 ja 2 momentissa. Vieraslajirikosta koskevan säännöksen myötä näitä tekoja koskeva rangaistussääntely kuitenkin ankaroituisi selvästi sellaisen teon kohdalla, joka olisi omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle.

Vieraslajirikosta koskevan säännöksen 4 momentin mukaisesti tahallisen rikoksen yritys olisi rangaistava. Rangaistavuus laajenisi näin ollen tahallisen vieraslajirikoksen yrityksen osalta, jota ei nykyisin ole säädetty vieraslajilain 21 §:n kattamien tekojenkaan osalta rangaistavaksi. Momentin myötä täytettäisiin ympäristörikosdirektiivin 4 artiklan 2 kohdan velvoite 3 artiklan 2 kohdan r alakohdan mukaisten tekojen osalta.

Vieraslajirikoksen rangaistusasteikko olisi sakkoa tai vankeutta vähintään kolme vuotta. Asteikko on ankarampi kuin esimerkiksi rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisen ympäristön turmelemisen asteikko. Asteikko myös poikkeaa rikoslain tavanomaisista tyyppirangaistusasteikoista, joissa vähimmäisrangaistuksena on sakkoa ja enimmäisrangaistuksena enintään kaksi vuotta vankeutta. Rangaistusasteikko perustuu pykälän

1 ja 2 momentin osalta direktiivin 5 artiklan velvoitteisiin. Direktiivi ei näiden tekojen osalta mahdollista alempaa enimmäisrangaistusta kuin kolme vuotta vankeutta. Tällaisella perusteella rikoslain vakiintuneista asteikoista on voitu poiketa (LaVM 29/2014 vp, s. 3). Rikoksen esimerkiksi ympäristön turmelemista ankarampi asteikko on perusteltu myös sen vuoksi, että säännöksen mukaiselta teolta edellytettävässä abstraktissa vaarantamisessa kyse olisi huomattavan vahingon aiheuttamisesta ympäristölle tai kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden aiheuttamisesta ihmiselle.

Rikoslain 48 luvun 9 §:ssä säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuusta. Säännöksen mukaan luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Ympäristörikosdirektiivin 6 artikla edellyttää, että oikeushenkilö on voitava saattaa vastuuseen direktiivin 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista. Rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaisesti oikeushenkilön rangaistusvastuu soveltuisi myös 4 g §:n mukaiseen vieraslajirikokseen, mikä täyttäisi direktiivin 6 artiklan velvoitteen direktiivin 3 artiklan 2 kohdan r alakohdassa tarkoitetun rikoksen osalta.

Vieraslajirikosta koskevaan säännökseen viitattaisiin uudessa rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä, joka koskee ympäristön tuhoamista. Jos vieraslajirikoksen tunnusmerkistön täyttävällä teolla aiheutettaisiin ympäristön tuhoamista koskevassa säännöksessä tarkoitettu erityisen vakava vahinko ympäristölle, vieraslajirikosta koskevan säännöksen sijasta sovellettaisiin ympäristön tuhoamista koskevaa säännöstä.

5 §. *Luonnonsuojelurikos.* Luonnonsuojelurikosta koskevan rikoslain 48 luvun 5 §:n *1 momentin 2 kohtaan* lisättäisiin ensinnäkin myytäväksi tarjoamista koskeva uusi tekotapa. Rangaistavaa olisi siten tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti tarjota myytäväksi kohde, joka on mainitulla tavalla eli luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta.

Myytäväksi tarjoamisella tarkoitettaisiin myynti-ilmoituksen tekemistä tai muuta tarjolle asettamista, joka voi johtaa myyntiin. Myytäväksi tarjoamista olisi esimerkiksi kohteen pitäminen esillä myymälässä tai myynti-ilmoituksen tekeminen internetissä. Tekotapa täyttyisi, vaikka menettely ei johtaisi kaupantekoon asti.

Rikoslain 48 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohtaan ehdotettavalla muutoksella pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan n alakohdan mukainen kriminalisointivelvoite. Ehdotettavalla rikoslain säännöksen muutoksella pantaisiin täytäntöön myös täytäntöönpantavan direktiivin kriminalisointivelvoitteen osalta siihen liitetyt direktiivin seuraavat säännökset: 1) direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että n alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi ja 2) direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään kolme vuotta. Viimeksi mainitun osalta olennainen on luonnonsuojelurikoksen törkeä tekomuoto (rikoslain 48 luvun 5 a §), jonka enimmäisrangaistus on vankeutta enintään neljä vuotta.

Ehdotettavalla rikoslain 48 luvun 5 §:n 1 momentin 2 kohdan muutoksella myytäväksi tarjoamista koskevan teon rangaistusasteikko ankaroituisi pelkästä sakosta asteikkoon, joka perusmuotoisen teon kohdalla olisi sakosta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi ja törkeän tekomuodon kohdalla vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Lisäksi tekoon tulisi sovellettavaksi oikeushenkilön rangaistusvastuu, sillä rikoslain 48 luvun §:n mukaan kyseisessä luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Myytäväksi tarjoamista koskevaan tekotapaan soveltuisi 5 momentin mukainen tahallisen rikoksen yrityksen rangaistavuus, vaikka direktiivi ei tätä edellytä kyseisen tekotavan, tai muidenkaan n alakohdan tekotapojen osalta. Kriminalisointi olisi tältä osin direktiivin edellyttämää laajempi, sillä voidaan katsoa, että myytäväksi tarjoaminen rinnastuu muihin 1 momentin 2 kohdan tekotapoihin siinä määrin, että tahallisen rikoksen yrityksen rangaistavuus on sen kohdalla perusteltu.

Pykälän *1 momentin 3 kohtaa* ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että kohdassa kyseessä olevien CITES-asetuksen vastaisten tekojen luetteloon lisättäisiin kohdan loppuun tekotapa koskien CITES-asetuksen liitteessä C tarkoitetun kohteen tuontia maahan. Kyse olisi CITES-asetuksen (luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97) vastaisesta toiminnasta.

CITES-asetuksen liitteessä C lueteltuihin lajeihin kuuluvat CITES-yleissopimuksen liitteessä II luetellut lajit, joiden suhteen unionin jäsenvaltiot ovat tehneet varauman sekä yleissopimuksen liitteessä III luetellut, yksittäisten sopimusosapuolten ilmoittamat lajit, joiden luonnosta ottamista ne oman lainkäyttövaltansa piirissä estävät tai rajoittavat ja tarvitsevat muiden sopimusosapuolten yhteistyötä lajeihin kohdistuvan kansainvälisen kaupan säännöstelyssä, edellyttäen, että unionin jäsenvaltiot eivät ole tehneet varaumaa niiden osalta.

CITES-asetuksen liitteen C lajeja koskevasta tuonnista säädetään asetuksen 4 artiklan 3 kohdassa. Asetuksen 4 artikla koskee tuontia yhteisöön. Ehdotettavassa luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistöön lisättävässä tekotavassa, jossa on kyse siitä, että henkilö CITES-asetuksen vastaisesti ”tuo maahan” mainitun asetuksen liitteessä C tarkoitetun kohteen, olisi siten kyse tuonnista maahan yhteisön ulkopuolelta, ei tuonnista maahan toisesta EU-maasta, sillä tällaisesta tuonnista ei ole kyse CITES-asetuksen 4 artiklan 3 kohdassa.

CITES-asetuksen 4 artiklan 3 kohdan mukaan liitteessä C lueteltujen lajien yksilöiden tuontia varten yhteisöön on tehtävä tarpeelliset tarkastukset ja tätä ennen esitettävä tuonti-ilmoitus siinä rajatullitoimipaikassa, jonka kautta tuonti tapahtuu ja a) jos on kyse liitteessä C olevan lajin yhteydessä mainitusta maasta lähtevästä viennistä, on hakijan esitettävä asianomaisen maan toimivaltaisen viranomaisen yleissopimuksen nojalla myöntämä vientilupa osoituksena siitä, että yksilöt on hankittu tämän lajin säilymistä koskevaa kansallista lainsäädäntöä muodostaen, tai b) jos on kyse muusta kuin liitteessä C olevan lajin yhteydessä mainitusta maasta lähtevästä viennistä tai jälleenviennistä mistä tahansa maasta, on hakijan esitettävä vienti- tai jälleenvientimaan toimivaltaisen viranomaisen yleissopimuksen nojalla myöntämä vientilupa, jälleenvientitodistus tai alkuperätodistus.

Rikoslain 48 luvun 5 §:n 1 momentin 3 kohtaan ehdotettavalla muutoksella pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan o alakohdan mukaisen kriminalisointivelvoitteen sisältämä laajennus suhteessa aikaisemman ympäristörikosdirektiivin vastaavaan kriminalisointivelvoitteeseen eli velvoite säätää rangaistavaksi laiton ja tahallinen neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 (CITES-asetus) liitteessä C lueteltujen lajien yksilön tai yksilöiden taikka niiden osien tai johdannaisten tuonti, paitsi jos tällainen menettely koskee merkityksetöntä määrää tällaisia yksilöitä. Ehdotettavalla rikoslain säännöksen muutoksella pantaisiin täytäntöön myös täytäntöönpantavan direktiivin kriminalisointivelvoitteen osalta siihen liitetyt direktiivin seuraavat säännökset: 1) direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että o alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi, 2) direktiivin 4 artiklan 2 kohta edellyttää, että yrityksestä tehdä o alakohdan mukainen rikos voidaan rangaista rikoksena ja 3) direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään kolme vuotta. Viimeksi mainitun osalta olennainen

on luonnonsuojelurikoksen törkeä tekomuoto (rikoslain 48 luvun 5 a §), jonka enimmäisrangaistus on vankeutta enintään neljä vuotta.

Ehdotettavalla rikoslain 48 luvun 5 §:n 1 momentin 3 kohdan muutoksella rangaistavuuden ala laajenisi kattamaan myös kyseisen tahallisen teon yrityksen ja sovellettava rangaistusasteikko ankaroituisi pelkästä sakosta asteikkoon, joka perusmuotoisen teon kohdalla olisi sakosta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi ja törkeän tekomuodon kohdalla vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Lisäksi tekoon tulisi sovellettavaksi oikeushenkilön rangaistusvastuu, sillä rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaan kyseisessä luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Lisäksi pykälän *1 momenttiin* ehdotetaan lisättäväksi *uusi 4 kohta*, jolla lisättäisiin luonnonsuojelurikoksen tekotavaksi se, että joku oikeudettomasti häiritsee Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella olevaa alueen suojelun perusteena olevan luontodirektiivissä tarkoitetun eläinlajin yksilöä tai yksilöitä siten, että se haittaa merkittävästi lajin suotuisan suojelutason säilyttämistä tai saavuttamista.

Kuten 1 momentin mukaiset muut tekotavat, teko olisi rangaistava tahallisena ja törkeästä huolimattomuudesta ja siitä tuomittaisiin sakkoa tai vankeutta enintään kahdeksi vuodeksi. Voimassa olevan 4 momentin mukainen soveltamisalan rajaus koskisi myös ehdotettavaa uutta 4 kohtaa. 4 momentin mukaan luonnonsuojelurikoksena ei kuitenkaan pidetä tekoa, jonka merkitys luonnonsuojelun kannalta on vähäinen.

Säännöksen kattamat luontodirektiivissä tarkoitetut eläinlajit luetellaan luontodirektiivin liitteen II a kohdassa.

Natura 2000 -verkostoon Suomessa kuuluvista alueista säädetään luonnonsuojelulain 33 §:n 1 momentissa. Säännöksen mukaan Euroopan unionin Natura 2000 -verkosto Suomessa koostuu muun muassa 2) erityisten suojelutoimien alueista, joista on säädetty ympäristöministeriön asetuksella sen jälkeen, kun Euroopan komissio tai Euroopan unionin neuvosto on luontodirektiivin perusteella hyväksynyt kyseiset alueet Euroopan unionin tärkeinä pitämiksi alueiksi. Säännöksen 4 momentin mukaan Suomen Natura 2000 -verkostoon sisältyvien alueiden luettelo ja kartat julkaistaan ympäristöministeriön asetuksella. Alueita koskeva luettelo sisältää alueen tunnusnumeron, nimen, keskipisteen koordinaatit, alueen suojelun perusteen ja tiedon siitä, esiintyykö alueella luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava eliölaji. Luonnonsuojelulain 33 §:n 1 momentin 2 kohtaa ja 4 momenttia ehdotetaan jäljempänä käsiteltävällä tavalla muutettavaksi siten, että Natura 2000 -verkostoon liittämisen edellytyksenä ei olisi se, että asiasta säädetään ympäristöministeriön antamalla asetuksella.

Aineellinen heikentämiskielto on luonnonsuojelulaissa. Luonnonsuojelulain 34 §:n mukaan Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää. Luonnonsuojelulain 34 §:ää koskevissa lain esitöissä täsmennetään heikentämiskiellon sisältöä. Esitöiden mukaan pykälässä säädetään yleinen aineellinen kielto merkittävästi heikentää Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia lajeja tai luontotyyppejä, jotka on lueteltu Natura 2000 -tietokannan aluekohtaisissa tietolomakkeissa. Esitöissä todetaan myös, että kyseisen heikentämiskiellon käsitteen piiriin kuuluvat myös lajeihin kohdistuvat merkittävät häiriöt. Esitöissä myös tuodaan esiin luontodirektiivin 6 artiklan 2 kohta (HE 76/2022 vp, s. 162).

Ehdotettavan säännöksen ilmaisu ”alueella olevaa - - eläinlajin yksilöä tai yksilöitä” merkitsisi sitä, että eläinlajin yksilön tai yksilöiden olisi oltava Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla

alueella. Sen sijaan ei edellytettäisi sitä, että häiritsijä toimisi tällaisen alueen sisäpuolella. Käytännössä on jopa tyypillistä, että häiriö on lähtöisin alueen ulkopuolelta ja aiheutuu alueen sisäpuolella. Esimerkkinä tällaisesta voi toimia moottoritien rakentaminen Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen viereen.

Luontodirektiivin 6 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava erityisten suojelutoimien alueilla tarpeellisia toimenpiteitä luontotyyppien ja lajien elinympäristöjen heikentymisen sekä niitä lajeja koskevien häiriöiden estämiseksi, joita varten alueet on osoitettu, siinä määrin kuin nämä häiriöt saattaisivat vaikuttaa merkittävästi tämän direktiivin tavoitteisiin. Kyseisessä luontodirektiivin kohdassa mainituista luontodirektiivin tavoitteista säädetään luontodirektiivin 2 artiklassa. Kyseisen 2 artiklan 1 kohdan mukaan direktiivin tavoitteena on edistää luonnon monimuotoisuuden säilymistä suojelemalla luontotyyppejä ja luonnonvaraista eläimistöä ja kasvistoa jäsenvaltioiden sillä Euroopassa olevalla alueella, jossa perustamissopimusta sovelletaan. 2 kohdan mukaan direktiivin mukaisesti toteutetuilla toimenpiteillä pyritään varmistamaan yhteisön tärkeänä pitämien luontotyyppien ja luonnonvaraisen eläin- ja kasvilajien suotuisan suojelun tason säilyttäminen tai sen ennalleen saattaminen. Ehdotettavassa rangaistussäännöksessä ”häiritsemisellä” ”siten, että se haittaa merkittävästi lajin suotuisan suojelutason säilyttämistä tai saavuttamista”, pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin kriminalisointivelvoitteen tekotapaa koskeva edellytys siitä, että henkilö aiheuttaa ”häiriötä” luontodirektiivin ”6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kun tällainen - - häiriö on merkittävää”.

Momenttiin lisättäväksi ehdotettavalla uudella 4 kohdalla pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan q alakohdan mukaisen kriminalisointivelvoitteen sisältämä kokonaan uusi tekotapa suhteessa aikaisemman ympäristörikosdirektiivin vastaavaan kriminalisointivelvoitteeseen, eli velvoite säätää rangaistavaksi laiton ja tahallinen menettely, joka aiheuttaa häiriötä suojelualueella oleville, direktiivin 92/43/ETY (luontodirektiivi) liitteessä II olevassa a kohdassa luetelluille eläinlajeille mainitun direktiivin 6 artiklan 2 kohdassa tarkoitetulla tavalla, kun tällainen häiriö on merkittävää. Ehdotettavalla rikoslain säännöksen muutoksella pantaisiin täytäntöön myös täytäntöönpantavan direktiivin kriminalisointivelvoitteen osalta siihen liitetyt direktiivin seuraavat säännökset: 1) direktiivin 3 artiklan 4 kohta edellyttää, että q alakohdan mukaisten tekojen kohdalla myös törkeästä huolimattomuudesta tehty teko säädetään rangaistavaksi ja 2) direktiivin 5 artiklan 2 kohdan e alakohdan mukaisesti tahallisen rikoksen enimmäisrangaistuksen on oltava vähintään kolme vuotta. Viimeksi mainitun osalta olennainen on luonnonsuojelurikoksen törkeä tekomuoto (rikoslain 48 luvun 5 a), jonka enimmäisrangaistus on vankeutta enintään neljä vuotta.

Ehdotettavalla rikoslain 48 luvun 5 §:n 1 momenttiin lisättävällä uudella 4 kohdalla Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella olevan alueen suojelun perusteena olevan luontodirektiivissä tarkoitetun eläinlajin yksilön tai yksilöiden kohdassa tarkoitetun häiritsemisen rangaistusasteikko ankaroituisi pelkästä sakosta asteikkoon, joka perusmuotoisen teon kohdalla olisi sakosta vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi ja törkeän tekomuodon kohdalla vankeutta vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi. Lisäksi tekoon tulisi sovellettavaksi oikeushenkilön rangaistusvastuu, sillä rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaan kyseisessä luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Pykälän *5 momenttia* ehdotetaan lisäksi muutettavaksi siten, että tahallisen rikoksen yrityksen rangaistavuus rajattaisiin koskemaan vain pykälän nykyään kattamia tekoja eikä ehdotettavaa uutta eläinlajin yksilön tai yksilöiden häiritsemistä koskevaa tekotapaa. Direktiivi ei edellytä tällaisen teon yrityksen rangaistavuutta.

5 b §. *Ympäristön tuhoaminen.* Rikoslain 48 lukuun lisättäisiin uusi rangaistussäännös ympäristön tuhoamisesta. Ympäristön tuhoamiseen syyllistyisi se, joka aiheuttaisi säännöksessä tarkoitetulla tahallisella rikoksella säännöksessä määritellyllä tavalla erityisen vakavan vahingon ympäristölle. Jotta säännös soveltuisi, teon tulisi siis ensinnäkin täyttää säännöksessä viitatun rikoksen tunnusmerkistö. Kyse tulisi olla rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisen törkeän ympäristön turmelemisen, ehdotettavan uuden 4 g §:n mukaisen vieraslajirikoksen tai 5 a §:n mukaisen törkeän luonnonsuojelurikoksen tunnusmerkistön täyttävästä teosta. Lähinnä kyseeseen tulisivat rikoslain 48 luvun keskeisten säännösten eli ympäristön turmelemisen tai luonnonsuojelurikoksen törkeän tekomuodon (rikoslain 48:2 ja 48:5 a) täyttävät teot. Sen sijaan ehdotettavan vieraslajirikoksen tunnusmerkistön täyttävässä teossa ei tyypillisesti voida aiheuttaa ympäristön tuhoamista koskevan säännöksen mukaista vakavaa vahinkoa ympäristön tuhoamista koskevassa säännöksessä tarkoitetuille ympäristö- tai luontoarvoille, eli tällaisten tekojen kohdalla ympäristön tuhoamista koskeva säännös voisi soveltua hyvin poikkeuksellisesti.

Pykälään ei sisältyisi viittausta muihin ehdotettaviin uusiin rangaistussäännöksiin kuin vieraslajirikosta koskevaan rikoslain 48 luvun 4 g §:ään. Ehdotettavan 4 a §:n mukaisen jäterikoksen ja 4 b §:n mukaisen törkeän jäterikoksen tunnusmerkistön täyttävät teot olisivat ympäristön turmelemisena tai törkeänä ympäristön turmelemisena rangaistavia niiden aiheuttaessa ehdotettavassa 5 b §:ssä tarkoitetun vakavan vahingon. Sama koskee 4 c §:n mukaista ilmakehän heikentämistä ja 4 d §:n mukaista törkeää ilmakehän heikentämistä markkinoille saattamista koskevaa tekotapaa lukuun ottamatta. Voidaan katsoa, että markkinoille saattaminen sellaisenaan on tekotapa, jolla ei voida välittömästi aiheuttaa ympäristön tuhoamisen tunnusmerkistöön kuuluvaa vakavaa ympäristövahinkoa. Tällainen vahinko on mahdollista aiheuttaa tiettyä tuotetta käyttämällä ja esimerkiksi päästämällä ympäristöön vaarallista ainetta, mutta tällöin kyse on markkinoille saattamisen jälkeisistä toimista. Näin ollen myöskään ehdotettavan 4 f §:n mukaisella, törkeän ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen tunnusmerkistön täyttävällä teolla ei voitaisi aiheuttaa ympäristön tuhoamista koskevassa pykälässä tarkoitettua vahinkoa eikä mainittuun pykälään siten olisi perusteltua viitata ympäristön tuhoamista koskevassa pykälässä. Myöskään rikoslain 48 a lukuun ehdotettavan uuden 4 d §:n mukaisen törkeän metsäkatorikoksen tunnusmerkistön täyttävä teko ei voi aiheuttaa ympäristön tuhoamista koskevassa pykälässä tarkoitettua vahinkoa, huomioiden mainitun rikoksen tekotavat eli markkinoille saattaminen, markkinoilla saataville asettaminen ja vienti sekä kyseessä olevien hyödykkeiden ja tuotteiden ominaisuudet, minkä johdosta myöskään törkeään metsäkatorikokseen ei olisi perusteltua eikä tarpeen viitata ympäristön tuhoamista koskevassa pykälässä.

Toiseksi ympäristön tuhoamista koskevan säännöksen soveltaminen edellyttäisi, että säännöksessä tarkoitetussa rikoksessa aiheutetaan 1) kooltaan tai ympäristöarvoltaan huomattavan ekosysteemin taikka luonnonsuojelulain 33 §:ssä tarkoitetun Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen tuhoutuminen tai tällaiseen ekosysteemiin tai alueeseen kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on peruuttamaton tai pitkäkestoinen, tai 2) ilmaan, maaperään tai veden laatuun kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on peruuttamaton tai pitkäkestoinen. Kysymyksessä on siis seuraustunnusmerkki.

Ympäristörikosdirektiivin 2 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaisesti ekosysteemillä tarkoitetaan dynaamista kokonaisuutta, jossa kasvi-, eläin-, sieni- ja pieneliöyhteisöt ovat elottomassa ympäristössään toisiinsa vuorovaikutussuhteessa toiminnallisena yksikkönä, ja joka kattaa luontotyypit, lajien elinympäristöt ja lajien kannat. Direktiivin johdanto-osan kappaleen 13 mukaan ekosysteemin olisi käsitettävä myös ekosysteemipalvelut, joiden kautta ekosysteemi myötävaikuttaa suoraan tai välillisesti ihmisten hyvinvointiin, ja

ekosysteemitoiminnot, joilla tarkoitetaan luonnollisia prosesseja jossakin ekosysteemissä. Johdanto-osan kappaleen mukaan pienemmät yksiköt, kuten mehiläispesä, muurahaiskeko tai kanto, voivat olla osa ekosysteemiä, mutta niitä ei katsottaisi itsessään ekosysteemiksi.

Jotta ympäristön tuhoamista koskeva säännös soveltuisi pykälän 1 kohdan mukaisesti ekosysteemiin kohdistuvan rikoksen kohdalla, rikoksessa tulisi aiheuttaa kooltaan tai ympäristöarvoltaan huomattavan ekosysteemin tuhoutuminen tai tällaiseen ekosysteemiin kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on peruuttamaton tai pitkäkestoinen. Direktiivin 2 artiklan 2 kohdan c alakohdan mukaisesti tarkastelu kohdistuisi luontotyyppeihin, lajien elinympäristöihin ja lajien kantoihin. Se, milloin olisi kyse ympäristöarvoltaan huomattavasta ekosysteemistä, määrittyisi tapauskohtaisesti. Lajistollisesta näkökulmasta kyse olisi ympäristöarvoltaan huomattavasta ekosysteemistä esimerkiksi, jos ekosysteemissä elää uhanalaisia ja harvinaisia lajeja tai jos se on neuvoston direktiivin 92/43/ETY luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta (luontodirektiivi) mukaisen lajin elinpaikka. Esimerkki tällaisesta ekosysteemistä on saimaannorpan elinympäristö ja pesintäalueet Saimaalla. Luontotyyppien näkökulmasta tällaisesta ekosysteemistä olisi kyse, jos ekosysteemi kattaisi Suomessa uhanalaisia luontotyyppejä tai luontodirektiivin liitteessä I yksilöityjä, ensisijaisesti suojeltuja (priorisoituja) luontotyyppejä.

Pykälän 1 kohdan mukaisesti säännöksessä tarkoitetun rikoksen tunnusmerkistön täyttävästä teosta tuomittaisiin ympäristön tuhoamisena, jos teossa aiheutettaisiin luonnonsuojelulain 33 §:ssä tarkoitetun Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen tuhoutuminen tai tällaiseen alueeseen kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on peruuttamaton tai pitkäkestoinen. Luonnonsuojelulain 33 §:n 1 momentin mukaisesti Euroopan unionin Natura 2000 -verkosto Suomessa koostuu: 1) lintudirektiivin perusteella Euroopan komissiolle ilmoitetuista erityisistä suojelualueista; 2) erityisten suojelutoimien alueista, joista on säädetty ympäristöministeriön asetuksella sen jälkeen, kun Euroopan komissio tai Euroopan unionin neuvosto on luontodirektiivin perusteella hyväksynyt kyseiset alueet Euroopan unionin tärkeinä pitämiksi alueiksi. Pykälän 4 momentin mukaan Suomen Natura 2000 -verkostoon sisältyvien alueiden luettelo ja kartat julkaistaan ympäristöministeriön asetuksella. Jaksossa 7.11 selostetulla tavalla luonnonsuojelulain 33 §:n 1 momentin 2 kohta ehdotetaan muutettavaksi siten, että siitä poistetaan viittaus ympäristöministeriön asetuksella säätämiseen.

Edellytyksenä olisi säännöksessä tarkoitetun ekosysteemin tai Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen tuhoutuminen tai laajalle levinnyt ja huomattava vahinko, joka on peruuttamaton tai pitkäkestoinen. Tuhoutumisella tarkoitettaisiin ekosysteemin tai alueen kokonaisvaltaista turmelemista tai hävittämistä. Vahingon peruuttamattomuudella tarkoitettaisiin vahinkoa, joka ei merkitsisi täydellistä tuhoutumista mutta jossa kyse olisi niin merkittävästä vahingosta, ettei ekosysteemi tai alue kykenisi palautumaan ennen tekoa vallinneeseen tilaansa edes pitkän ajan kuluessa. Pitkäkestoisesta vahingosta olisi kyse, kun vahinkoa ei voitaisi pitää peruuttamattomana ja ekosysteemi tai alue voisi palata ennen tekoa vallinneeseen tilaansa, mutta vahingosta palautuminen vaatisi pitkän, ennemmin vuosikymmenissä kuin kuukausissa tai yksittäisissä vuosissa mitattavan ajan. Vahingon pitkäkestoisuutta tai peruuttamattomuutta olisi arvioitava sen mukaisesti, mihin lajeihin tai luontotyyppeihin ekosysteemin huomattava ympäristöarvo perustuisi.

Vahingon tulisi olla peruuttamattomuuden tai pitkäkestoisuuden lisäksi laajalle levinnyttä. Vaikka vahinko olisi aiheutettu ympäristöarvoltaan huomattavalle ekosysteemille, teko ei olisi ympäristön tuhoamisena rangaistava, jos vahinko ei olisi laajalle levinnyt. Pienelle alueelle kohdistunut, vaikkakin ympäristöarvoltaan huomattavaan ekosysteemiin kohdistunut vahinko ei siten olisi säännöksessä tarkoitettua laajalle levinnyttä vahinkoa. Kun vahingon tulisi olla

laajalle levinnyt, edellytettäisiin vahingon laaja-alaisuutta eli sitä, että vahinko kattaisi ulottuvuudeltaan laajan alueen.

Lisäksi edellytettäisiin, että ekosysteemiin tai Natura 2000 -verkostoon kuuluvaan alueeseen kohdistunut vahinko olisi huomattavaa. Vahingon huomattavuus liittyisi vahingon vakavuuteen ja kielteiseen laadulliseen muutokseen ympäristö- tai luontoarvossa tai -kohteessa. Vahinko olisi huomattava, jos se heikentäisi merkittävästi säännöksen mukaisen ympäristö- tai luontoarvon tai -kohteen lähtö- tai luonnontilaa. Huomattavasta vahingosta voisi siten olla kyse esimerkiksi, jos se heikentäisi merkittävästi kooltaan tai ympäristöarvoltaan huomattavan ekosysteemin ominaispiirteitä tai lajiston suojelutasoa tai Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojeluperusteena olevia luontotyyppejä tai lajien elinympäristöjä. Vahingon huomattavuus olisi yhteydessä vahingon pitkäkestoisuuteen ja laaja-alaisuuteen, mutta sekä vahingon huomattavuutta että sen laajalle levinneisyyttä ja pitkäaikaisuutta tai peruuttamattomuutta koskevien edellytysten tulisi täyttyä erikseen.

Pykälän b kohdan mukaisesti teko voisi tulla ympäristön tuhoamisena rangaistavaksi, jos siinä aiheutetaan ilmaan, maaperään tai veden laatuun kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on peruuttamaton tai pitkäkestoinen. Vahingon laajalle levinneisyyttä, huomattavuutta, peruuttamattomuutta ja pitkäkestoisuutta arvioitaisiin kuten edellä on ekosysteemiin ja Natura 2000 -verkostoon kuuluvaan alueeseen kohdistuvan vahingon osalta todettu. Maaperään kohdistuva laajalle levinnyt ja huomattava vahinko voitaisiin aiheuttaa esimerkiksi rikoksella, jossa haitallista kemikaalia tai öljyä päästetään maaperään.

Veteen kohdistuvan vahingon osalta edellytettäisiin nimenomaisesti veden laatuun kohdistuvaa vahinkoa. Kyse voisi olla luonnollisen tai keinotekoisen vesialueen tai pohjaveden laatuun kohdistuvasta vahingosta. Kun edellytyksenä olisi vahingon laaja levinneisyys, kooltaan vaatimattomaan vesiesiintymään kohdistuva vahinko ei tyypillisesti voisi tulla mainitun kohdan perusteella rangaistavaksi. Tällaiseenkin esiintymään kohdistuva teko voisi kuitenkin tulla ympäristön tuhoamisena rangaistavaksi, jos teolla aiheutettaisiin ympäristöarvoltaan huomattavan ekosysteemin tuhoutuminen.

Rangaistus ympäristön tuhoamisesta olisi vankeutta vähintään yksi vuosi ja enintään kahdeksan vuotta. Ehdotettava rangaistusasteikko ei vastaa tavanomaisia tyyppirangaistusasteikkoja. Vakiintuneesta rikoslain sääntelytavasta poikkeava rangaistusasteikko ei ole ongelmaton Suomen rikoslaissa noudatettujen tyyppirangaistusasteikkojen ja suhteellisuusperiaatteen eikä rikoslain sisäisen johdonmukaisuuden kannalta. Ehdotettava kahdeksan vuoden enimmäisrangaistus johtuu direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan velvoitteesta. Direktiivi edellyttää näiden tekojen kohdalla vähintään kahdeksan vuoden enimmäisrangaistusta eli lievempi enimmäisrangaistus ei ole mahdollinen. Tällaisella perusteella rikoslain vakiintuneista asteikoista on voitu poiketa (LaVM 29/2014 vp, s. 3). Kahdeksan vuoden enimmäisrangaistusta voidaan pitää ankarana mutta oikeasuhtaisena, kun otetaan huomioon, että ympäristön tuhoamisen tunnusmerkistö edellyttää erityisen vakavan ympäristö- tai luontovahingon aiheuttamista. Kyse on tahallisista ja erityisen vahingollisista teoista, joiden moitittavuuden perusteella kahdeksan vuoden enimmäisrangaistusta voidaan pitää perusteltuna.

Ympäristön tuhoaminen olisi rangaistava tahallisena. Tahallisuuden tulisi peittämisperiaatteen mukaisesti kattaa kaikki tunnusmerkistöön kuuluvat seikat teon seuraukset mukaan lukien. Tekijän olisi näin ollen tullut vähintään pitää varsin todennäköisenä sitä, että hänen tekonsa aiheuttaa säännöksen mukaisen vahingon.

Kun teko täyttäisi ympäristön tuhoamista koskevassa säännöksessä tarkoitetun rikoksen tunnusmerkistön ja rikoksessa aiheutettaisiin ympäristön tuhoamista koskevan säännöksen

mukainen vahinko, tekijä tuomittaisiin ympäristön tuhoamisesta. Vaikka teko täyttäisi myös esimerkiksi törkeän ympäristön turmelemisen tunnusmerkistön, tekijä tuomittaisiin vain ympäristön tuhoamisesta.

Rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaan kyseisessä luvussa mainittuihin rikoksiin sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään. Ympäristörikosdirektiivin 6 artikla edellyttää, että oikeushenkilö on voitava saattaa vastuuseen direktiivin 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista. Rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaisesti oikeushenkilön rangaistusvastuu soveltuisi myös 5 a §:n mukaiseen ympäristön tuhoamiseen, mikä täyttäisi direktiivin 6 artiklan velvoitteen direktiivin 3 artiklan 3 kohdassa tarkoitettujen rikosten osalta.

Kun ympäristön tuhoamista koskeva pykälä ei sisältäisi itsenäistä tekotapatunnusmerkkiä, sen säätäminen ei itsessään merkitsisi rangaistavuuden alan laajenemista. Pykälän myötä nykyisin törkeänä ympäristön turmelemisena ja törkeänä luonnonsuojelurikoksena rangaistavien tekojen enimmäisrangaistus ankaroituisi merkittävästi niiden tekojen kohdalla, jotka aiheuttaisivat ympäristön tuhoamista koskevan säännöksen mukaisen vakavan vahingon siinä tarkoitetulle ympäristö- tai luontoarvolle. Säännös tulisi luonnollisesti kattamaan myös ne pykälän tunnusmerkistön muutoinkin täyttävät teot, jotka ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanon myötä säädettäisiin rangaistavaksi ympäristön turmelemisena tai luonnonsuojelurikoksena ja joihin soveltuisi näiden rikosten törkeää tekotapaa koskeva säännös. Vieraslajirikoksen tunnusmerkistön täyttävien tekojen osalta ympäristön tuhoamista koskevasta säännöksestä aiheutuisi erittäin merkittävä rangaistusasteikon ankaroituminen niiden tekojen kohdalla, jotka aiheuttavat ympäristön tuhoamista koskevassa pykälässä tarkoitetun vakavan vahingon ympäristölle.

Ympäristön tuhoamista koskevalla säännöksellä pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 3 kohdan ja 5 artiklan 2 kohdan b alakohtaa koskevat velvoitteet.

7 a §. *Soveltamisalasäännös.* Rikoslain 48 luvun loppuun ehdotetaan lisättäväksi uusi soveltamisalaa koskeva 7 a §. Pykälän mukaan ilman lupaa toimimiseen rinnastettaisiin kyseisessä luvussa toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu, taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia. Myös luvan nojalla toimiminen voisi siten olla rangaistavaa, mikäli luvan saamisessa olisi käytetty säännöksessä tarkoitettua epäasiallista menettelyä tai keinoa tai jos lupa itsessään olisi säännöksessä tarkoitetulla tavalla sisällöllisesti epäasianmukainen suhteessa asiaankuuluviin aineellisoikeudellisiin vaatimuksiin. Tarkoitetun kaltaista ilman lupaa toimimista koskisi kulloisenkin rangaistussäännöksen sisältämä syyksiluettavuusvaatimus.

Esityksellä ei olisi tarkoitus puuttua siihen, mitä tarkoitetaan ”luvalla”. Esimerkkinä erilaisista ympäristöön liittyvistä luvista voidaan mainita ympäristönsuojelulain mukainen lupa. Lisäksi esimerkkeinä voidaan mainita myös muun muassa vesilain mukainen lupa, Traficomin myöntämät tilannekohtaiset ja tilapäiset vapautukset, kuten esimerkiksi merenkulun ympäristönsuojelulain 8 luvun 14 §:n mukainen vapautuksen myöntäminen painolastiveden käsittely- ja vaihtovelvoitteesta, sekä Säteilyturvakeskuksen hyväksyntä uudelleenkäyttöä, kierrättämistä, hyödyntämistä ja loppukäsittelyä koskevassa säteilylain 84 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Se, mitä nimitystä viranomaisen luvan myöntävästä päätöksestä käytetään, ei ole oikeudellisesti ratkaisevaa sen kannalta, katsotaanko kyseessä olevan lupa. Hallintolupa on päätös, jolla viranomainen yksittäistapauksessa sallii muuten kielletyn tai julkisoikeudellisten rajoitusten alaisen toiminnan. Luvan sisällön laajuuden osalta voidaan mainita korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2019:102, jossa oli kyse tilanteesta, jossa kaivosyhtiön

jätevesipäästöissä oli ollut eräitä ympäristölle haitallisia aineita huomattavasti suurempia määriä kuin yhtiön ympäristölupahakemuksessa oli arvioitu. Yhtiölle myönnetyssä ympäristöluvassa ei ollut annettu määräyksiä kyseisten aineiden päästöraja-arvoista. Korkein oikeus katsoi, että ympäristölupahakemuksessa esitetyt ja ympäristölupapäätöksen kertoelmaosaan kirjatut päästöjä koskevat tiedot olivat osa ympäristölupaa ja siten ympäristön turmelemisrikoksessa tarkoitettuja lupaehtoja.

Ilmaisulla ”jota haettaessa lupaviranomaista on” viitattaisiin siihen, ettei rangaistusvastuu edellyttäisi sitä, että lupaa ei olisi saatu ilman jonkin ehdotettavassa säännöksessä tarkoitetun keinon käyttämistä. On mahdollista, että lupaviranomaisen edustajaa esimerkiksi ikään kuin varmuuden vuoksi lahjotaan luvan saamisen varmistamiseksi tilanteessa, jossa luvan saaminen on epävarmaa mutta jossa lupa todellisuudessa myönnettäisiin myös ilman lahjontaa. Kyseeseen voi tulla myös tilanne, jossa lupaviranomaisen edustajaa esimerkiksi lahjotaan luvan saamisen nopeuttamiseksi. Koska lahjonta ja muut ehdotettavassa säännöksessä tarkoitetut epäasialliset keinot vaarantavat lupaharkinnan tai sen lopputuloksen asianmukaisuuden ympäristön kannalta ja sitä kautta ympäristön, olisi perusteltua perustaa luvan nojalla toimimista koskeva rangaistusvastuu jo siihen, että luvan saamiseksi olisi käytetty jotain säännöksessä tarkoitettua epäasiallista keinoa.

Passiivimuodoilla ”on erehdytetty”, ”on lahjottu” ja ”on pakotettu” viitattaisiin siihen, ettei rangaistusvastuu edellyttäisi sitä, että toiminnanharjoittaja olisi itse käyttänyt jotakin säännöksessä tarkoitettua epäasiallista keinoa luvan saamiseen. Päinvastoin rangaistusvastuun kannalta olisi tältä osin riittävää se, että joku olisi käyttänyt tällaista keinoa luvan saamiseen ja kyseisen luvan nojalla toimiva toiminnanharjoittaja olisi kyseeseen tulevan syyksiluettavuuden asteen edellyttämällä tavalla tietoinen siitä, että luvan saamiseen olisi käytetty jotain tällaista epäasiallista keinoa.

Ilmaisulla ”erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista” tarkoitettaisiin luvan hakuvaiheessa erehdyttämistä antamalla lupaviranomaiselle luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia tietoja. Ilmaisu sisältäisi myös luvan kannalta olennaisista seikoista olennaisien tietojen antamatta jättämisen.

Olennaisina luvan myöntämisen kannalta voitaisiin pitää totuudenvastaisia tai harhaanjohtavia tai antamatta jätettyjä tietoja, jotka ovat suoranaisesti vaikuttaneet siihen, että lupa on myönnetty. Olennaisia seikkoja olisivat siten sellaiset seikat, joista oikean tiedon antaminen olisi johtanut luvan myöntämättä jättämiseen kokonaan tai myöntämiseen olennaisilta osin rajoitetumpana. Tietoja voitaisiin antaa lupaprosessin eri vaiheissa paitsi itse hakemusasiakirjassa myös hakemuksen liitteinä esitettävissä asiakirjoissa. Luvan myöntämisen kannalta olennainen tieto voisi koskea esimerkiksi toiminnan sisältöä, laajuutta tai kestoa. Vähäiset epätarkkuudet ja virheellisyydet sellaisissa tiedoissa, jotka eivät suoranaisesti vaikuta luvan myöntämiseen, eivät sen sijaan täyttäisi rikostunnusmerkistöä.

Totuudenvastaisuus olisi sellaisen seikan esittämistä, jota todellisuudessa ei ole olemassa, ja harhaanjohtavasta tiedosta olisi kyse, jos annettu tieto siinä olevien puutteiden, esitystavan tai asiayhteyden vuoksi on selvästi omiaan johtamaan viranomaisia harhaan luvan myöntämismenettelyssä. Tiedon harhaanjohtavuutta ja sen merkitystä luvan myöntämisen kannalta olisi arvioitava asiayhteydessään kokonaisuuden valossa.

”Lahjomisella” tarkoitettaisiin rikoslain 16 luvun 13 tai 14 §:ssä tarkoitettua lahjontaa tai törkeää lahjontaa. Tältä osin säännöksellä täytäntöön pantaisiin direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukainen velvoite siitä, että kohdassa tarkemmin määritellyn normiston rikkomista koskevan

menettelyn on oltava laitonta silloinkin, kun se toteutetaan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen antaman luvan nojalla, jos tällainen lupa on saatu lahjomalla.

”Pakottamisella” tarkoitettaisiin ensinnäkin rikoslain 25 luvun 8 §:ssä tarkoitettua pakottamista. Mainitun pykälän mukaan pakottamisesta tuomitaan muun muassa se, joka oikeudettomasti väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen tekemään jotakin, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta. Pakottamista koskevan rangaistussäännöksen soveltamisalaa selvennetään lain esitöissä. Väkivallan ei tarvitse olla väkivaltarikoksena rangaistavaa eikä uhkauksen tarvitse merkitä henkilöön kohdistuvalla väkivallalla uhkaamista. Hyvin monet oikeudettomat painostuskeinot, myös taloudelliset, tulevat kysymykseen, ja pakottaminen on mahdollista myös uhkaamalla tehdä jotakin pahaa taivutettavan läheiselle henkilölle. Olennaista on se, että painostuskeinolla voidaan vaikuttaa toisen tahtoon siten, että tämä esimerkiksi tekee jotakin pakottajan tahtomaa. Pakottamista on myös se, että laittomalla keinolla uhaten saadaan toinen tekemään jotakin, minkä vaatiminen sinänsä on oikeutettua. Oikeudettomuutta on tulkittava siitä näkökulmasta, onko kiellettyä käyttää käytettyä pakotuskeinoa sen suhtautumisen aikaan saamiseksi, jota on tavoiteltu. (HE 94/1993 vp, s. 111.)

Mikäli luvan hakemisen yhteydessä pakottamisessa käytetään tai uhataan käyttää väkivaltaa, kyseeseen tulee rikoslain 25 luvun 8 §:n mukaisen pakottamisen sijaan rikoslain 16 luvun 1 §:n mukainen virkamiehen väkivaltainen vastustaminen tai 2 §:n mukainen virkamiehen vastustaminen. Ehdotettavassa 7 a §:ssä ”pakottamisella” tarkoitettaisiin siksi myös mainittujen 16 luvun säännösten mukaista pakottamista.

”Pakottamisen” osalta säännöksellä pantaisiin täytäntöön direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukainen velvoite siitä, että kohdassa tarkemmin määritellyn normiston rikkomista koskevan menettelyn on oltava laitonta silloinkin, kun se toteutetaan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen antaman luvan nojalla, jos tällainen lupa on saatu kiristämällä tai pakottamalla.

Erehdyttämisen tai esirikoksen selvittämiseen olisi perusteltua soveltaa vastaavia säännöksiä kuin rahapesurikoksessa esirikoksen suhteen (HE 53/2002 vp, s. 37). Selvitettynä olisi siten oltava se, että erehdyttäminen tai esirikos on tosimaailmassa ilmenevänä tekona tapahtunut ja että se täyttää jonkin 7 a §:ssä tarkoitetun esirikoksen tunnusmerkistön tai sen, mitä kyseisessä pykälässä tarkoitetaan erehdyttämisellä. Sen sijaan rangaistavuuden edellytyksenä ei olisi esirikoksen tekijän tuomitseminen rangaistukseen tai edes se, että erehdyttäjä tai esirikoksen tekijä on tiedossa. Esirikoksen vanhentuminen ei estäisi ehdotettavan säännöksen soveltamista. Päärikoksen syyksiluettavuuden asteen olisi katettava myös edellä erehdyttämisestä ja esirikoksesta todetut seikat.

Joissakin tilanteissa on mahdollista, että esirikos tehdään ulkomailla. Esimerkiksi Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (EU) 2024/590 otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta, johon viitataan ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan s alakohdassa, sisältyy lupasääntelyä, jossa luvan myöntäjänä on komissio, joten on ajateltavissa, että ehdotettavassa soveltamisalasäännöksessä tarkoitettu esirikos voitaisiin tehdä kokonaan ulkomailla. Tältä osin on ratkaistava, minkä valtion lain mukaan esirikoksen rangaistavuutta arvioidaan. Viranomaisen lahjonta tai pakottaminen virkatoimen tekemiseen lienevät useimmissa valtioissa säädetty rangaistaviksi. Siksi mikäli esirikos eli lahjominen tai pakottaminen olisi tehty ulkomailla, voitaisiin näihin Suomen lain soveltamisen osalta edellyttää pääsäännön mukaista kaksoisrangaistavuutta eli sitä, että kyseinen esirikos olisi myös tekopaikan lain mukaan rangaistava. Koska ehdotettavassa säännöksessä tarkoitettu erehdyttäminen ei sellaisenaan vastaa Suomen rikosoikeudellisessa sääntelyssä mitään rikosta, erehdyttämisen arvioinnin osalta ei ole mielekästä arvioida kaksoisrangaistavuutta koskevia kysymyksiä.

Ehdotettavan säännöksen sanamuoto vastaisi edellä todetulla tavalla osin direktiivin sanamuotoa. Direktiivin sanamuodon sisältämää sanaa ”vilpillisesti” ei kuitenkaan sisällytettäisi ehdotettavaan soveltamisalaa koskevaan säännökseen, koska rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen sisältämän täsmällisyysvaatimuksen kannalta perustellumpana voidaan pitää ehdotettavaan säännökseen valittua ilmaisua, jonka mukaan lupaviranomaista on ”erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista”. Valitun ilmaisun katsottaisiin riittävällä tavalla vastaavan direktiivin sisältämää velvoitetta koskien vilpillisyyttä.

Luvalla ”joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia” tarkoitettaisiin niin ilmiselvää tilannetta, että toiminnanharjoittajan pitäisi ymmärtää luvan mukaisen menettelynsä olevan kiellettyä. Vaikka luvan hakemiseen ei, toisin kuin edellä tarkoitetuissa tilanteissa, liittyisi moitittavia elementtejä, toiminta olisi moitittavaa siinä vaiheessa, kun toiminnanharjoittaja ryhtyisi toimimaan sellaisen luvan nojalla, jossa olisi niin ilmeinen ja olennainen virhe, ettei sitä voisi olla huomaamatta ja ettei toiminnan siten voitaisi katsoa tapahtuvan vilpittömässä mielessä. Esimerkkinä tällaisesta tilanteesta voidaan mainita ilmiselvä ja olennainen lyöntivirhe esimerkiksi koskien lukumääriä. Lisäksi esimerkiksi luvan, joka olisi pilaamiskiellon, kuten ympäristönsuojelulain 16 §:ssä tarkoitetun maaperän pilaamiskiellon tai 17 §:ssä tarkoitetun pohjaveden pilaamiskiellon vastainen, voitaisiin lähtökohtaisesti katsoa rikkovan ilmeisellä ja olennaisella tavalla asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia”. Ilmaisua ”joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia” olisi kuitenkin tulkittava suppeasti, ja soveltamisalasäännös voisi tältä osin tulla sovellettavaksi vain poikkeuksellisissa tilanteissa.

”Asiaankuuluvilla aineellisoikeudellisilla vaatimuksilla” tarkoitettaisiin luvan edellytyksiä ja lupaehtoja koskevia olennaisia aineellisia säännöksiä. Kuten direktiivin johdanto-osan 10 kappaleessa todetaan, säännöksen tarkoituksena ei olisi sisältää menettelyvaatimusten tai luvan vähäisten osatekijöiden rikkomisia eikä sillä siirrettäisi velvollisuutta varmistaa, että luvat ovat lainmukaisia, toimivaltaisilta viranomaisilta toiminnanharjoittajille.

Direktiivin 3 artiklan 1 kohdan sanamuodon sisältämää sanaa ”kiristämällä” ei sisällytettäisi ehdotettavaan säännökseen, koska direktiivissä mainitun kiristämisen (extortion) katsottaisiin sisältyvän ehdotettavan säännöksen ”pakotettu”-sanaan. Yleiskielessä sanan ”kiristää” yhtenä merkityssisältönä on saada jotakin hellittämättä vaatimalla, tiukkaamalla tai uhkaamalla. Pakottamista koskevan rikoslain 25 luvun 8 §:n mukaan pakottamisesta tuomitaan muun muassa se, joka oikeudettomasti uhkauksella pakottaa toisen tekemään jotakin. Lain esitöiden mukaan pakottamista koskien hyvin monet oikeudettomat painostuskeinot tulevat kysymykseen ja olennaista on se, että painostuskeinolla voidaan vaikuttaa toisen tahtoon siten, että tämä esimerkiksi tekee jotakin pakottajan tahtomaa (HE 94/1993 vp, s. 111.). Direktiivissä mainitulla kiristämisen käsitteellä katsottaisiin tarkoitettavan erityyppistä toimintaa kuin mitä rikoslain 31 luvun 3 ja 4 §:n mukaisilla kiristyksellä ja törkeällä kiristyksellä tarkoitetaan. Viimeksi mainittujen tunnusmerkistöjen osalta edellytetään sitä, että pakottamisen kohteena on luopuminen taloudellista edusta, mitä ei tavanomaisesti voida asiallisesti yhdistää esimerkiksi ympäristöluvan myöntämiseen tai muuhun vastaavaan direktiivissä tarkoitettuun menettelyyn. Koska rikoslaissa tarkoitettu kiristys on erityissäännös suhteessa yksilön toimintavapautta yleisesti suojaavaan lain pakottamissäännökseen, ensiksi mainitun ei myöskään lähtökohtaisesti voida ajatella merkitsevän sellaista pakottamissäännöstä laajempaa soveltamisalaa, johon viittaamisesta pidättäytymisen vuoksi direktiivin velvoitteen voitaisiin ajatella tulevan puutteellisesti täytetyksi.

Direktiivin johdanto-osan 10 kappaleen mukaan ilmaisua ”selvästi rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia” voidaan tulkita siten, että sillä tarkoitetaan ilmiselvää ja olennaista asiaankuuluvien aineellisoikeudellisten vaatimusten rikkomista. Ehdotettavassa

soveltamisalaa koskevassa säännöksessä käytettäisiin täsmällisyyden vuoksi kyseisen johdanto-osan kappaleen ilmaisua ilmiselvästä ja olennaisesta rikkomisesta direktiivin artiklatekstin ilmaisun ”selvästi rikkoo” sijaan.

Edellä kuvatulta osin ehdotettavalla sääntelyllä pantaisiin täytäntöön direktiivin 3 artiklan 1 kohdan mukainen velvoite siitä, että kohdassa tarkemmin määritellyn normiston rikkomista koskevan menettelyn on oltava laitonta silloinkin, kun se toteutetaan jäsenvaltion toimivaltaisen viranomaisen antaman luvan nojalla, jos tällainen lupa selvästi rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.

Rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvään taannehtivan rikoslain kieltoon kiinnittyvistä syistä ehdotettavan siirtymäsäännöksen mukaan soveltamisalasäännöstä ei sovellettaisi sellaisen luvan nojalla toimimiseen, joka olisi myönnetty ennen soveltamisalasäännöksen sisältävän lain voimaantuloa.

10 §. *Ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehty ympäristörikos.* Pykälän mukaan merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdystä, tämän luvun [rikoslain 48 luvun] 1–4 §:ssä rangaistavaksi säädetystä teosta saa tuomita vain sakkoa. Pykälään ehdotetaan lisättäväksi viittaus ehdotettavaan uuteen rikoslain 48 luvun 5 b §:ään, jossa säädettäisiin ympäristön tuhoamisesta. Muutoksen johdosta ympäristön tuhoamisesta saataisiin tuomita vain sakkoa silloin, kun kyseessä on merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitettu, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehty pykälän mukainen ympäristörikos.

Ehdotettavat muutokset eivät välittömästi seuraa ympäristörikosdirektiivin velvoitteista, vaan perustuvat siihen, että esitykseen sisältyy ehdotus uudesta ympäristön tuhoamista koskevasta rangaistussäännöksestä ja sen osalta olisi tehtävä tarvittavat muutokset myös rikoslain 48 luvun 10 §:ään.

48 a luku Luonnonvararikoksista

3 c §. *Metsäkatorikos.* Rikoslain 48 a lukuun lisättäisiin uusi rangaistussäännös. Ehdotettavan 3 c §:n mukaisesti metsäkatorikoksena rangaistavaa olisi tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2023/1115 tiettyjen metsäkatoon ja metsien tilan heikkenemiseen liittyvien hyödykkeiden ja tuotteiden asettamisesta saataville unionin markkinoilla ja viennistä unionista sekä asetuksen (EU) N:o 995/2010 kumoamisesta 3 artiklassa säädetyn kiellon vastaisesti saattaa Euroopan unionin markkinoille, asettaa saataville unionin markkinoilla tai viedä unionin markkinoilta muu kuin vähäinen määrä metsäkatoasetuksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua hyödykettä tai 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua tuotetta.

Rangaistavaa olisi saattaa markkinoille, asettaa saataville markkinoilla tai viedä asetuksen mukainen muu kuin vähäinen määrä asianomaista tuotetta tai asianomaista hyödykettä EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan kiellon vastaisesti.

Markkinoille saattamisella tarkoitetaan EU:n metsäkatoasetuksessa asianomaisen hyödykkeen tai asianomaisen tuotteen asettamista ensimmäistä kertaa saataville unionin markkinoilla ja asettamisella saataville markkinoilla asianomaisen tuotteen toimittamista kaupallisen toiminnan yhteydessä unionin markkinoille jakelua, kulutusta tai käyttöä varten joko maksua vastaan tai maksutta (2 artiklan 16 ja 18 kohdat). Ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappale 16 edellyttää, että jos direktiivissä määritelty rikos liittyy esimerkiksi markkinoilla saataville asettamiseen tai markkinoille saattamiseen, tähän olisi sisällytettävä menettely, joka toteutetaan

tieto- ja viestintäteknologioiden välityksellä eli esimerkiksi verkkosivujen välityksellä. Rikoslain sääntely soveltuu teknologianeutraalina lähtökohtaisesti myös tällaisia teknologioita käyttäen tehtyihin tekoihin. Viennillä tarkoitettaisiin EU:n metsäkatoasetuksen 2 artiklan 37 kohdan mukaisesti asetuksen (EU) N:o 952/2013 269 artiklassa vahvistettua menettelyä. Euroopan Parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 952/2013 unionin tullikoodeksista 269 artiklassa säädetään unionin tavaroiden viennistä.

EU:n metsäkatoasetuksessa asianomaisilla hyödykkeillä tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 1 kohdan mukaan nautaeläimiä, kaakaota, kahvia, öljypalmua, kumia, soijaa ja puuta. Asianomaisilla tuotteilla tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 2 kohdan mukaan asetuksen liitteessä I lueteltuja tuotteita, jotka sisältävät tai joiden ravintona on käytetty asianomaisia hyödykkeitä tai jotka on valmistettu käyttäen asianomaisia hyödykkeitä. Rangaistavuus koskisi nimenomaisesti näitä tuotteita tai hyödykkeitä koskevia tekoja.

EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan mukaisesti asianomaisia hyödykkeitä ja asianomaisia tuotteita ei saa saattaa markkinoille, asettaa saataville markkinoilla tai viedä, elleivät kaikki seuraavat edellytykset täyty: a) ne ovat metsäkatoa aiheuttamattomia; b) ne on tuotettu tuotantomaan asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti; ja c) niistä on annettu asianmukaista huolellisuutta koskeva vakuutus. Rangaistavaa olisi sellainen EU:n metsäkatoasetuksessa tarkoitetun hyödykkeen tai tuotteen markkinoille saattaminen, markkinoilla saataville asettaminen tai vieminen, joka rikkoo yhtäkin EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan mukaista edellytystä. Metsäkatorikoksena voisi siten tulla rangaistavaksi teko, jossa esimerkiksi saatetaan markkinoille tuote, joka on metsäkatoa aiheuttamaton ja joka on tuotettu tuotantomaan asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti, mutta josta ei ole annettu asianmukaista huolellisuutta koskevaa vakuutusta. Rangaistavuus koskisi luonnollisesti myös tekoa, jossa saatetaan markkinoille tuote, jonka kohdalla yksikään asetuksen 3 artiklan mukaisista edellytyksistä ei täyty.

EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklassa yhtenä edellytyksenä hyödykkeen tai tuotteen markkinoille saattamiselle, markkinoilla saataville asettamiselle ja viennille on, että hyödyke tai tuote on metsäkatoa aiheuttamaton. Metsäkadolla tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 3 kohdan mukaan metsän muuntamista maatalouskäyttöön riippumatta siitä, onko muutos ihmisen toiminnan aiheuttama vai ei. Metsäkatoa aiheuttamattoman käsitteellä tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 13 kohdan mukaan sitä, että asianomaiset tuotteet sisältävät tai niiden ravintona on käytetty sellaisia asianomaisia hyödykkeitä tai ne on valmistettu käyttäen sellaisia asianomaisia hyödykkeitä, jotka on tuotettu maalla, joka ei ole ollut metsäkadon kohteena 31 päivän joulukuuta 2020 jälkeen. Kun on kyse asianomaisista tuotteista, jotka sisältävät puuta tai jotka on valmistettu käyttäen puuta, käsitteellä tarkoitetaan, että puu on korjattu metsästä aiheuttamatta metsien tilan heikkenemistä 31 päivän joulukuuta 2020 jälkeen. Metsien tilan heikkenemisellä tarkoitetaan metsäpinta-alan rakenteellisia muutoksia, jotka toteutetaan a) muuntamalla ikimetsiä tai luontaisesti uudistuvia metsiä plantaaseiksi tai muuksi puustoiseksi maaksi; tai b) muuntamalla ikimetsiä viljelymetsiksi (asetuksen 2 artiklan 7 kohta).

Asetuksen sääntelystä seuraa, että asianmukaisista hyödykkeistä valmistettavaa tuotetta ei ole saanut tuottaa maalla, joka on ollut metsäkadon kohteena 31.12.2020 jälkeen. Puutuotteiden osalta puun tulee olla korjattu metsästä aiheuttamatta metsien tilan heikkenemistä 31.12.2020 jälkeen. Sääntelyyn liittyy joitakin täsmennyksiä, jotka ilmenevät asetuksen muista kohdista. Esimerkiksi asetuksen 1 artiklan 2 kohdan mukaan soveltamisalaa rajataan niin, että asetusta ei sovelleta asetuksen liitteessä I lueteltuihin tuotteisiin, jotka on tuotettu ennen asetuksen voimaantulopäivää eli ennen 29.6.2023. Tämä rajaus ei kuitenkaan koske puutavara-asetuksessa tarkoitettuja tuotteita, jotka on tuotettu ennen 29.6.2023 ja saatettu markkinoille 31.12.2028

alkaen, sillä niiden on oltava EU:n metsäkatoasetuksen mukaisia asetuksen 37 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

Esimerkiksi Suomessa tuotetun puutavaran osalta tarvittavat tiedot asetuksessa tarkoitettuun riskiarvioon metsäkadon aiheuttamattomuuden osalta ilmenevät käytännössä metsänkäyttöilmoituksesta, puukauppasopimuksesta ja muista vastaavista asiakirjoista, kuten mittaustodistuksesta. Nautaeläinten osalta asianmukaiseen huolellisuuteen tarvittavia tietoja voidaan saada hyödyntämällä esimerkiksi olemassa olevia viranomaisrekistereitä sekä toimijoiden omia järjestelmiä. EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan mukaisesti edellytyksenä tuotteen tai hyödykkeen markkinoille saattamiselle, markkinoilla saataville asettamiselle ja viennille on myös, että tuote tai hyödyke on tuotettu tuotantomaan asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti. Asetuksessa tuotantomaan asiaa koskevalla lainsäädännöllä tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 40 kohdan mukaan tuotantomaassa sovellettavia lakeja, jotka koskevat tuotantoalueen oikeudellista asemaa seuraavien osalta: a) maankäyttöoikeudet; b) ympäristönsuojelu; c) metsiin liittyvät säännöt, metsänhoito ja biologisen monimuotoisuuden säilyttäminen mukaan lukien, jos ne liittyvät suoraan puunkorjuuseen; d) kolmansien osapuolten oikeudet; e) työelämäoikeudet; f) kansainvälisessä oikeudessa suojatut ihmisoikeudet; g) vapaan ja tietoon perustuvan ennakkosuostumuksen periaate, myös sellaisena kuin se esitetään YK:n julistuksessa alkuperäiskansojen oikeuksista; ja h) vero-, korruptiontorjunta-, kauppa- ja tullisäännökset.

EU:n metsäkatoasetuksen 2 artiklan 40 kohdan tuotantomaan asiaa koskevan lainsäädännön määritelmässä viitataan nimenomaisesti lakeihin. Kyse tulisi siten olla nimenomaan lainsäädännössä määritellyistä velvoitteista. Huomioiden, että ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappaleen 8 mukaan jäsenvaltioiden olisi säädettävä kansallisessa lainsäädännössään rikosoikeudellisia seuraamuksia ympäristönsuojelua koskevan unionin oikeuden vakavista rikkomisista, rangaistavuus ei koskisi menettelyä, jossa esimerkiksi saatetaan markkinoille asianomainen tuote siten, että tuotantomaan asiaa koskevaa lainsäädäntöä ei olisi noudatettu mutta kyse olisi merkitykseltään vähäisen aineellisen tai menettelyllisen velvoitteen vastaisesta menettelystä. Jotta kyse voisi olla rangaistavasta menettelystä, kyse tulisi olla esimerkiksi tuotteen tai hyödykkeen tuottamista koskevan, lainsäädäntöön sisältyvän olennaisen velvoitteen vastaisesta menettelystä.

Euroopan komissio on marraskuussa 2024 julkaissut komission tiedonannon C/2024/6789 13.11.2024, johon sisältyy ohjeasiakirja metsäkatoa aiheuttamattomia tuotteita koskevan asetuksen (EU) 2023/1115 soveltamisesta. Komissio on päivittänyt ohjeasiakirjan 15.4.2025. Ohjeasiakirja ei ole oikeudellisesti sitova. Asiakirjan tarkoituksena on antaa tietoa tietyistä EU:n metsäkatoasetuksen osa-alueista. Ohjeasiakirjalla ei sen johdannon mukaan korvata, lisätä tai muuteta EU:n metsäkatoasetuksen säännöksiä, joissa vahvistetaan oikeudelliset velvoitteet. Ohjeasiakirjaa ei pitäisi tarkastella erillisenä itsenäisenä asiakirjana, vaan sitä on asiakirjan mukaan käytettävä yhdessä lainsäädännön kanssa.

Ohjeasiakirjan mukaan siltä osin kuin kyse on tuotantomaan asiaa koskevasta lainsäädännöstä, tarkastelu kohdistuu lainsäädäntöön, joka on olennainen tuotteen tai hyödykkeen tuotantoalueen kannalta (ohjeasiakirjan kohta 6). Asiakirjan mukaan ainoastaan tuotantoalueen oikeudellista asemaa koskevat lait katsotaan asiaa koskevaksi lainsäädännöksi EU:n metsäkatoasetuksen 2 artiklan 40 alakohdan nojalla. Esimerkiksi puutavaran tuotannon kannalta kyse olisi siten nimenomaisesti puutavaran tuotantoa koskevan lainsäädännön mukaisesti toimimisesta. Kansallisesti keskeinen tältä osin on metsälain (1093/1996) mukainen järjestelmä, jossa hakkuut edellyttävät metsänkäyttöilmoitusta (14 §), sekä muu metsänkäyttöä koskeva lainsäädäntö. Olennaisia ovat sekä puutavaran että naudanlihan osalta myös maanomistusta koskeva lainsäädäntö ja sitä koskevat rekisteritiedot.

Sikäli kun metsäkatorikosta koskeva syyte perustuisi sellaisen tuotteen markkinoille saattamiseen, jonka kohdalla edellytys tuotantomaan lainsäädännön mukaisuudesta ei täyttyisi, asian toteen näyttäminen olisi syyttäjän tehtävä kuten tavallista. Syyttäjän olisi siten osoitettava, että asianomaista tuotetta tai hyödykettä ei olisi tuotettu tuotantomaan asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti.

EU:n metsäkatoasetuksen 3 artikla edellyttää lisäksi, että asetuksen mukaisista hyödykkeistä tai tuotteista on annettu asianmukaista huolellisuutta koskeva vakuutus. Rangaistavaa olisi siten esimerkiksi asianomaisen tuotteen tai asianomaisen hyödykkeen markkinoille saattaminen siten, että asianmukaista huolellisuutta koskevaa vakuutusta ei olisi annettu, jos kyseessä olisi muu kuin vähäinen määrä tuotetta tai hyödykettä. Jos menettely muuten täyttäisi asetuksen 3 artiklan edellytykset ja myös asianmukaista huolellisuutta koskeva vakuutus olisi annettu, mahdolliset muut puutteet EU:n metsäkatoasetuksen mukaisen asianmukaisen huolellisuuden velvollisuuden täyttämisessä eivät johtaisi rangaistusvastuuseen metsäkatorikosta koskevan säännöksen mukaisesti.

Rangaistavuus koskisi menettelyä, jossa saatetaan markkinoille, asetetaan saataville markkinoilla tai viedään muu kuin vähäinen määrä asianomaista hyödykettä tai asianomaista tuotetta. Säännöksessä käytettäisiin ilmaisua ” vähäinen määrä” direktiivin ilmaisun ”merkityksetön määrä” sijasta.

Tältä osin voidaan huomioida ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 8 kohta, jossa säädetään tekijöistä, joista vähintään yksi olisi otettava huomioon arvioitaessa, onko määrä merkityksetön vai muu kuin merkityksetön. Nämä tekijät ovat a) asianomaisten kohteiden lukumäärä, b) missä määrin jokin 1 kohdan toisen alakohdan a ja b alakohdassa tarkoitetussa unionin oikeudessa tai kansallisessa lainsäädännössä asetettu sääntelyn mukainen kynnysarvo, arvo tai muu pakollinen parametri ylittyy, c) kyseisen eläin- tai kasvilajin suojelutaso ja d) ympäristön ennallistamisen kustannukset, jos nämä kustannukset on mahdollista arvioida.

Ympäristörikosdirektiivin johdanto-osan kappaleen 20 mukaisesti arvioitaessa, onko jonkin Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2023/1115 tarkoitettuun metsäkatoon tai metsien tilan heikkenemiseen liittyvän asianomaisen hyödykkeen tai asianomaisen tuotteen määrä merkityksetön, jäsenvaltiot voisivat ottaa huomioon esimerkiksi asianomaisen hyödykkeen tai tuotteen määrän ilmaistuna nettopainona tai tarvittaessa tilavuutena taikka yksikköjen lukumääränä taikka sen, onko kyseessä olevan toiminnan mittakaava merkityksetön. Lisäksi johdanto-osan kappaleessa todetaan, että tällaisessa arvioinnissa jäsenvaltiot voisivat tapauksen mukaan ottaa huomioon myös direktiivissä tiettyjen rikosten osalta luetellut muut seikat, mukaan lukien kyseisen lajin suojelutaso tai ympäristön ennallistamisen kustannukset. Mainituilla seikoilla ei kuitenkaan ole asiallista merkitystä EU:n metsäkatoasetuksen sääntelyn sisältö huomioiden.

Se, että rangaistavuuden ulkopuolelle rajattaisiin menettely, joka koskisi vähäistä määrää säännöksessä tarkoitettua hyödykettä tai tuotetta, perustuisi direktiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohdassa olevaan rikoksen määritelmään, jonka mukainen kriminalisointivelvoite koskee muuta kuin merkityksetöntä määrää siinä tarkoitettuja tuotteita tai hyödykkeitä. Kuten edellä on todettu ehdotettavaa uutta rikoslain 48 luvun 4 a §:ää koskevissa säännöskohtaisissa perusteluissa, ”vähäisen” määrän katsottaisiin riittävällä tavalla vastaavan direktiivissä käytettyä ”merkityksetöntä” määrää. Vähäinen määrä on tunnusmerkkinä jo omaksuttu rikoslaissa, ja sitä voi lähtökohtaisesti pitää paremmin rikoslaissa käytettyyn lakikieleen sopivana kuin ilmaisua ”merkityksetön määrä”.

Vähäisen määrän arvioinnissa voitaisiin huomioida asianomaisen hyödykkeen tai asianomaisen tuotteen kappalemäärä sekä määrä nettopainona tai tilavuutena. Jotta menettely jäisi rangaistavuuden ulkopuolelle, kyseessä tulisi olla rajallinen, pieni määrä hyödykettä tai tuotetta. Johdantokappaleen 20 mukaan huomioitavaksi voi tulla myös se, onko kyseessä olevan toiminnan mittakaava merkityksetön. Siten sen arvioimisessa, olisiko kyse vähäisestä määrästä, voitaisiin huomioida esimerkiksi se, mikä markkinoille saatettavan puutavaran tai naudanlihan määrä on suhteessa kyseisen toiminnan mittakaavaan yleisesti. Rangaistussääntelyn ulkopuolelle voisi siten jäädä esimerkiksi menettely, jossa yksityishenkilö saattaa markkinoille puutavaraa tai naudanlihaa kyseisen toiminnan yleiseen mittakaavaan nähden vähäisesti.

Metsäkatorikoksen tekijänä voisi olla EU:n metsäkatoasetuksen 2 artiklan 15 kohdassa olevan toimijan määritelmän mukaisesti luonnollinen henkilö, joka kaupallisen toiminnan yhteydessä saattaa asianomaisia tuotteita markkinoille tai vie niitä. EU:n metsäkatoasetuksen 5 artiklan 1 kohdan mukaisesti asetuksen 3 artiklaa on sovellettava myös muihin kauppaa käyviin kuin pk-yrityksiin. Kauppaa käyvällä tarkoitetaan asetuksen 2 artiklan 17 kohdan mukaisesti toimitusketjuun kuuluvaa muuta henkilöä kuin toimijaa, joka kaupallisen toiminnan yhteydessä asettaa asianomaisia tuotteita saataville markkinoilla.

Metsäkatorikoksen rangaistusasteikko olisi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Sama rangaistusasteikko koskisi sekä tahallisia että törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja. Näiltä osin noudatettaisiin samaa lähtökohtaa kuin lähes kaikissa muissakin nykyisissä rikoslain 48 ja 48 a luvun rangaistussäännöksissä. Sääntely, jossa perustekomuotoisen teon enimmäisrangaistus on kaksi vuotta ja törkeän tekomuodon viisi vuotta, ei ole tavanomainen rikoslaissa. Valittua rangaistusasteikkoa kokonaisuudessaan olisi pidettävä perusteltuna huomioiden yhtäältä puutavararikoksesta rikoslain 48 a luvun 3 b §:ssä säädetty kuuden kuukauden enimmäisrangaistus ja muiden ympäristö- ja luonnonvararikosten tavanomainen kahden vuoden enimmäisrangaistus perustekomuotoisissa teoissa sekä perustekomuotoisen teon enimmäisrangaistus niissä muissa rikoslain rangaistussäännöksissä, joita koskevan törkeän tekomuodon enimmäisrangaistus on viisi vuotta.

Metsäkatorikoksen enimmäisrangaistus myös vastaisi rikoslain 46 luvun 1 §:n mukaisesta säännöstelyrikoksesta säädettyä kahden vuoden enimmäisrangaistusta. Säännöstelyrikoksena rangaistavaksi voi mainitun pykälän 1 momentin 7 kohdan mukaisesti tulla teko, jossa rikotaan tai yritetään rikkoa Euroopan unionin antamissa tuontia ja vientiä koskevissa asetuksissa säädettyä tai mainittujen säädösten nojalla annettua säännöstelymääräystä. Törkeästä säännöstelyrikoksesta säädetään rikoslain 46 luvun 2 §:ssä, ja mainitun teon enimmäisrangaistus on neljä vuotta vankeutta. Kun erikseen säädettäisiin törkeästä metsäkatorikoksesta, jonka enimmäisrangaistus olisi viisi vuotta vankeutta, sovellettavaksi tulisivat siten viennin osalta ankarampina metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevat säännökset.

Rangaistavuus edellyttäisi tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta. Rangaistusvastuun voisi siten perustaa menettely, jossa tekijä esimerkiksi saattaa tuotteen markkinoille tahallisuuden edellyttämällä tavalla tietoisena siitä, että tuotetta ei ole tuotettu tuotantomaan asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti, tai menettely, jossa tekijän olisi pitänyt tämä tietää mutta tekijä ei ole noudattanut huolellisuusvelvollisuuttaan esimerkiksi asian selvittämisessä ja tätä huolimattomuutta olisi pidettävä törkeänä.

Rangaistuksen määräämisessä noudatettaisiin yleisiä asiaa koskevia rikoslain 6 luvun säännöksiä. Kuten näihin lähtökohtiin kuuluu, tahallisen rikoksen moitittavuus on lähtökohtaisesti suurempi kuin törkeästä huolimattomuudesta tehdyn teon moitittavuus. Metsäkatorikoksen tunnusmerkistö kattaa moitittavuudeltaan eri tasoisia tekoja, mikä tulisi

huomioitavaksi rangaistuksen mittaamisessa. Tyypillisesti teko, jossa esimerkiksi saatetaan markkinoille metsäkatoa aiheuttava tuote tai tuote, jota ei ole tuotettu tuotantomaan lainsäädännön mukaisesti, on moitittavampi kuin sellainen markkinoille saattaminen, jossa ainoastaan jätetään toimittamatta asianmukaista huolellisuutta koskeva vakuutus mutta jossa kyse on EU:n metsäkatoasetuksen edellytykset täyttävästä tuotteesta.

Pykälän 2 momentin mukaisesti tahallisen metsäkatorikoksen yritys olisi rangaistava.

Metsäkatorikosta koskevalla säännöksellä pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohtaa ja osin 3 artiklan 4 kohtaa koskevat velvoitteet sekä 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoite mainitun rikoksen osalta.

EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan vastaista menettelyä ei ole nykyisin säädetty rangaistavaksi. Metsäkatorikosta koskevan säännöksen myötä rangaistavuuden piiriin tulisi siten sellaisia tekoja, jotka nykyisin eivät ole rangaistavia, eli rangaistavuuden ala laajenisi säännöksen kattamiin tekoihin.

3 d §. *Törkeä metsäkatorikos.* Rikoslain 48 a lukuun ehdotetaan lisättäväksi perustekomuotoa koskevan säännöksen ohella törkeää metsäkatorikosta koskeva säännös. Ankaroittamisperusteet koskisivat rikokseen liittyvän tuotteen tai hyödykkeen määrää sekä tekijän toimintatapoja. Törkeää tekotapaa koskevan säännöksen soveltuminen edellyttäisi aina, että teko olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Törkeä metsäkatorikos edellyttäisi tahallisuutta.

Pykälän 1 kohdan nojalla rikosta voitaisiin pitää törkeänä, jos sen kohteena olisi erityisen suuri määrä 3 c §:ssä tarkoitettua hyödykettä tai tuotetta ja teko olisi myös kokonaisuutena arvostellen törkeä. Metsäkatorikokselle voi olla tyypillistä, että asetuksen mukaista tuotetta, kuten puutavaraa, saatetaan markkinoille suuri määrä. Myös yhteen asianmukaisen huolellisuuden vakuutukseen voi sisältyä suuri määrä tuotteita, kun toimija voi käytännössä ilmoittaa yhdellä vakuutuksella arvion tuotteista, joita on saattamassa markkinoille tai asettamassa saataville markkinoilla taikka viemässä seuraavan 12 kuukauden ajanjaksolta. Kvalifiointiperusteen soveltuminen edellyttäisi erityisen suurta määrää tuotetta tai hyödykettä, jolloin kyse olisi selvästi tavanomaista suuremmasta määrästä tuotetta tai hyödykettä. Arvioinnissa otettaisiin huomioon se, minkä suuruisissa erissä tuotteita tavanomaisesti saatetaan markkinoille. Kun kvalifiointiperusteen soveltaminen edellyttäisi myös kokonaistörkeysarvostelun täyttymistä, peruste voisi tyypillisesti tulla sovellettavaksi, jos teko koskisi erityisen suurta määrää tuotetta tai hyödykettä, joka ei olisi metsäkatoa aiheuttamaton tai jota ei olisi tuotettu tuotantomaan asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti. Tyypillisesti se, että on esimerkiksi saatettu markkinoille tuote, joka on metsäkatoa aiheuttamaton ja joka on tuotettu tuotantomaan asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti mutta josta ei ole annettu EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan c kohdassa edellytetyllä tavalla asianmukaista huolellisuutta koskevaa vakuutusta, on sen sijaan moitittavuudeltaan vähäisempi. Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohdassa tai muissa sitä koskevissa velvoitteissa näitä tilanteita ei kuitenkaan ole eritelty muista asetuksen 3 artiklaan sisältyvän kiellon vastaisista tilanteista. Ehdotettavaan 3 d §:ään sisältyvän kokonaisarviointia koskevan edellytyksen johdosta teot, joita ei olisi perusteltua pitää luonteeltaan törkeinä, eivät tulisi kyseisen säännöksen soveltamisalaan. Edellytyksenä törkeää tekotapaa koskevan säännöksen soveltamiselle voidaan pitää sitä, että teko on rangaistusarvoltaan sellainen, jonka kohdalla tällaisen säännöksen soveltaminen on perusteltua. Kokonaistörkeysarvostelun ei siten voisi tyypillisesti katsoa täyttyvän tilanteessa, jossa olisi esimerkiksi säännöksessä tarkoitetulla tavalla saatettu markkinoille tuote ilman, että olisi annettu asetuksessa edellytetty asianmukaisen huolellisuuden vakuutus, mutta jossa kyse olisi erityisen suuresta määrästä sellaisia tuotteita tai hyödykkeitä, jotka olisivat metsäkatoa

aiheuttamattomia ja tuotettu asetuksen edellyttämällä tavalla tuotantomaan asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti.

Pykälän 2 kohdan mukainen ankaroittamisperuste olisi huomattavan taloudellisen hyödyn tavoittelu. Perustetta on käytetty useissa taloudelliseen toimintaan liittyvissä törkeää tekomuotoa koskevissa säännöksissä. Myös metsäkatorikoksessa voidaan pyrkiä saamaan huomattavaa taloudellista hyötyä esimerkiksi kustannuksia välttäen saattamalla markkinoille tuotteita, jotka on tuotettu tuotantomaan lainsäädäntöä noudattamatta. Kvalifiointiperustetta sovellettaessa olisi huomioitava, että elinkeinotoiminnassa tavoitellaan lähtökohtaisesti taloudellista hyötyä, eikä kaikkia elinkeinotoiminnan yhteydessä tehtyjä rikoksia arvioitaisi törkeiksi. Jotta peruste tulisi sovellettavaksi, tulisi rikoksella tavoitellun taloudellisen hyödyn joka tapauksessa olla huomattavaa. Arvioinnin tulisi tapahtua ennemmin suhteessa vastaavanlaisesta rikoksesta yleensä odotettavaan hyötyyn nähden (HE 254/1998 vp, s. 24). Yksiselitteistä arvoa huomattavan hyödyn määrästä ei ole mahdollista antaa. Merkitystä sen arvioinnissa, minkä suuruista tavoiteltua hyötyä tulisi pitää huomattavana, voitaisiin antaa sille, että EU:n metsäkatoasetuksen kattamassa toiminnassa kyse voi olla erilaisista toimijoista, kuten yksittäisistä yksityishenkilöistä tai taloudelliselta kantokyvyltään suurista yrityksistä. Pykälän sanamuoto ei edellyttäisi, että rikoksentekijä olisi saanut säännöksessä tarkoitettua hyötyä vaan pelkästään sen tavoittelu riittäisi. Pykälän 2 kohdan mukaisen kvalifiointiperusteen muodostavan seikan osalta edellytettäisiin tarkoitustahallisuutta. Säännöksen sanamuodosta "tavoitellaan" ilmenee, että taloudellisen hyödyn saamisen tulee olla tekijän tarkoituksena. Kysymys on tekijän subjektiivista tarkoitusperää koskevasta vastuuedellytyksestä. Käytännössä tarkoitus jouduttaisiin olennaisesti päättelemään teon laadusta tai muista olosuhteista.

Pykälän 3 kohdan nojalla rikos voitaisiin katsoa törkeäksi, jos se tehtäisiin erityisen suunnitelmallisesti. EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan mukaisen kiellon tahallinen rikkominen edellyttää jo tyypillisesti jonkinasteista suunnitelmallisuutta. Ankaroittamisperuste soveltuisi silloin, kun rikoksentekijä on rikoksen toteuttamiseksi ryhtynyt tavallista pidemmälle meneviin järjestelyihin tai pitkäkestoiseen tai toistuvaan suunnitelmalliseen toimintaan. Suunnitelmallisuus voisi kuitenkin ilmetä myös ainutkertaisen teon yhteydessä.

Rangaistusasteikon osalta pyritään lähtökohtaisesti käyttämään vakiintuneesti käytössä olevia rangaistusasteikkoja. Törkeiden tekotapojen osalta asteikko on tavanomaisesti neljästä kuukaudesta neljään vuoteen vankeutta. Viiden vuoden enimmäisrangaistus poikkeaa vakiintuneesta rikoslain sääntelytavasta, eikä se siten ole aivan ongelmaton Suomen rikoslaissa noudatetun suhteellisuusperiaatteen eikä rikoslain sisäisen johdonmukaisuuden kannalta. Ehdotettava viiden vuoden enimmäisrangaistus johtuu direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteesta, joka ei usean rikostyypin osalta jätä mahdollisuutta alempaan enimmäisrangaistukseen kuin viisi vuotta vankeutta. Tällaisella perusteella rikoslain vakiintuneista asteikoista on voitu poiketa (LaVM 29/2014 vp, s. 3). Viiden vuoden enimmäisvankeusrangaistusta voidaan tässä tapauksessa myös pitää oikeasuhtaisena, kun otetaan huomioon metsäkadon sekä kasvihuonekaasupäästöjen ja biologisen monimuotoisuuden vähenemisen torjumisen merkitys ja moitittavimpien tahallisten tekojen vakavuus.

Pykälän 2 momentin mukaisesti törkeän metsäkatorikoksen yritys olisi rangaistava.

Törkeää metsäkatorikosta koskevalla säännöksellä pantaisiin täytäntöön ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohtaa, osin 3 artiklan 4 kohtaa sekä 5 artiklan 2 kohdan d alakohtaa koskevat velvoitteet.

4 b §. *Soveltamisala.* Rikoslain 48 a lukuun lisättäisiin uusi soveltamisalaa koskeva 4 b §. Pykälä vastaisi täysin rikoslain 48 lukuun ehdotettavaa soveltamisalasäännöstä, ja säännöksiä tulisi tulkita keskenään yhteneväisesti. Pykälän mukaan ilman lupaa toimimiseen rinnastettaisiin kyseisessä luvussa toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu, taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.

Rikoslain 48 a lukuun ehdotettavaa soveltamisalasäännöstä koskisi vastaavin perustein vastaava siirtymäsääntely kuin 48 lukuun ehdotettavaa vastaavaa säännöstä.

6 a §. *Oikeushenkilön rangaistusvastuu.* Pykälään lisättäisiin viittaus metsäkatorikokseen ja törkeään metsäkatorikokseen, minkä johdosta niihin sovellettaisiin oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Muutoksella täytäntöönpantaisiin direktiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohtaan liittyen direktiivin 6 artiklan velvoitteet, jonka mukaan oikeushenkilö on voitava saattaa vastuuseen direktiivin 3 ja 4 artiklassa tarkoitetuista rikoksista.

7.2 Pakkokeinolaki

10 luku Salaiset pakkokeinot

3 §. *Telekuuntelu ja sen edellytykset.* Pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 18 kohtaa ehdotetaan muutettavaksi siten, että siinä viitattaisiin törkeän ympäristön turmelemisen ohella törkeään jäterikokseen ja ympäristön tuhoamiseen. Muutoksen johdosta telekuuntelu olisi muidenkin edellytysten täyttyessä mahdollista, jos epäiltyä olisi syytä epäillä mainituista rikoksista.

Kuten muidenkin luvun salaisten pakkokeinojen kohdalla, myös telekuuntelun käyttäminen edellyttää perusterikosta koskevan edellytyksen lisäksi muiden pakkokeinolaissa säädettyjen pakkokeinon käytön edellytysten täyttymistä. Osa näistä muista edellytyksistä on yleisiä (esimerkiksi suhteellisuusperiaatteen noudattaminen), osa keinokohtaisia. Luvun 2 §:n 2 momentin mukaan telekuuntelua saadaan käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys rikoksen selvittämiselle. Suhteellisuusperiaatteesta seuraa, että arvioitaessa pakkokeinon käyttöedellytyksiä on otettava huomioon se, mitä vakavuustasoa rikos konkreettisessa tapauksessa edustaa.

Ehdotettu muutos tekisi törkeästä jäterikoksesta ja ympäristön tuhoamisesta luvun 4 §:n 1 momentin nojalla myös telekuuntelun sijasta tapahtuvan tietojen hankkimisen perusterikoksen ja 27 §:n 2 momentin nojalla myös peitetoiminnan perusterikoksen.

17 §. *Asuntokuuntelu ja sen edellytykset.* Asuntokuuntelua koskevan pakkokeinolain 10 luvun 17 §:n 9 kohdassa viitataan rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2–9 kohdassa tarkoitettuun terroristisessa tarkoituksessa tehtyyn rikokseen. Kohtaa muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2–10 kohtaan. Ehdotettava muutos johtuu siitä, että mainitussa rikoslain pykälässä ehdotetaan säädettäväksi terroristisessa tarkoituksessa tehdystä ympäristön tuhoamisesta, josta säädettäisiin mainitun momentin uudessa 6 kohdassa, jolloin nykyiset 6–9 kohdat siirtyisivät 7–10 kohdiksi. Muutoksen johdosta asuntokuuntelu olisi muidenkin edellytysten täyttyessä mahdollista, jos epäiltyä olisi syytä epäillä terroristisessa tarkoituksessa tehdystä ympäristön tuhoamisesta.

7.3 Poliisilaki

9 luku Erinäiset säännökset

2 a §. *Toisen viranomaisen tuki poliisille kansainvälistä apua annettaessa.* Pykälän 3 momentin mukaan pykälässä tarkoitettu tuki poliisille voi sisältää poliisitehtävän suorittamiseen soveltuvan sotilaan henkilökohtaista aseistusta voimakkaamman aseistuksen käyttöä. Momentin mukaan edellytyksenä on, että tuen on tilanteesta, tapahtumasta tai tilaisuudesta tehtyjen havaintojen tai siitä muutoin saatujen yksilöityjen tietojen perusteella perusteltua olettaa olevan välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä vakavasti vaarantavan rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2, 3 tai 5–8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi taikka edellä tarkoitettuun rikokseen vaikutuksiltaan rinnastuvan rikoslain 21 luvun 1 tai 2 §:ssä, 25 luvun 4 §:ssä tai 34 luvun 1, 3, 5, 6 tai 11 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi. [5]

Säännöstä olisi tarpeen muuttaa sen johdosta, että rikoslaissa ehdotetaan säädettäväksi terroristisessa tarkoituksessa tehdystä ympäristön tuhoamisesta, mistä aiheutuisi muutoksia terroristisessa tarkoituksessa tehtyjä rikoksia koskevaan pykälään. Poliisilain 9 luvun 2 a §:n 3 momenttia muutettaisiin siten, että siinä oleva viittaus eräisiin terroristisessa tarkoituksessa tehtyihin rikoksiin tulisi kattamaan myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen. Muutoksen myötä pykälässä tarkoitettua aseistusta sisältävä tuki olisi muiden pykälässä säädettyjen edellytysten täyttyessä mahdollinen myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen estämiseksi tai keskeyttämiseksi.

7.4 Kansalaisuuslaki

33 a §. *Kansalaisuuden menettäminen maanpetos- tai valtiopetosrikokseen tai terroristiseen rikokseen syyllistymisen perusteella.* Pykälän 1 momentin mukaan, jos henkilö, jolla on Suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin muun valtion kansalaisuus, on tuomittu Suomessa lainvoimaisella tuomiolla rikoslain (39/1889) 12 luvun 1–6 tai 9 §:n, 13 luvun 1 tai 2 §:n, 34 luvun 12 §:n, 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 3–9 kohdan tai 2–4 momentin taikka 3–7 tai 9–11 §:n mukaisesta Suomen elintärkeitä etuja vastaan kohdistuneesta rikoksesta vähintään kahden vuoden pituiseen ehdottomaan vankeus- tai yhdistelmärangaistukseen, voidaan päättää, että henkilö menettää Suomen kansalaisuuden. Säännöksen mukaan kansalaisuuden voi menettää myös henkilö, joka on tuomittu edellä tarkoitettuun rangaistukseen edellä tarkoitetun rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen tai sen yritykseen.

Momenttia muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 3–10 kohtaan. Ehdotettava muutos johtuu siitä, että mainitussa rikoslain pykälässä ehdotetaan säädettäväksi terroristisessa tarkoituksessa tehdystä ympäristön tuhoamisesta, josta säädettäisiin mainitun momentin uudessa 6 kohdassa, jolloin nykyiset 6–9 kohdat siirtyisivät 7–10 kohdiksi. Muutoksen myötä terroristisessa tarkoituksessa tehtyä ympäristön tuhoamista koskeva lainvoimainen tuomio voisi muidenkin pykälässä säädettyjen edellytysten täyttyessä olla perusteena Suomen kansalaisuuden menettämiselle pykälässä tarkoitetussa tilanteessa.

[5] Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys HE 163/2025 vp eduskunnalle terrorismirikoksia koskevan sääntelyn muuttamiseksi. Mainittuun hallituksen esitykseen ei sisälly ehdotusta poliisilain 9 luvun 2 a §:n muuttamisesta. On mahdollista, että mainittua pykälää muutetaan kyseisen hallituksen eduskuntakäsittelyssä.

7.5 Rajavartiolaki

77 a §. *Vaativa virka-apu poliisille.* Pykälässä säädetään poliisin oikeudesta saada pykälässä tarkoitettua vaativaa virka-apua Rajavartiolaitokselta sekä sen edellytyksistä. Pykälän 2 momentissa säädetään rikoksista, joiden estämiseksi tai keskeyttämiseksi vaativaa virka-apua voidaan momentissa määritellyissä tilanteissa saada. Momentin 1 kohdassa viitataan rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2, 3, 5–7 tai 9 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa tarkoitettuun terrorismirikokseen.

Kohtaa muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 5–7 ja 9 kohtien sijasta 5–8 ja 10 kohtiin. Ehdotettava muutos johtuu siitä, että mainitussa rikoslain pykälässä ehdotetaan säädettäväksi terroristisessa tarkoituksessa tehdystä ympäristön tuhoamisesta, josta säädettäisiin mainitun lainkohdan uudessa 6 kohdassa, jolloin nykyiset 6–9 kohdat siirtyisivät 7–10 kohdiksi. Muutoksen myötä poliisi voisi saada Rajavartiolaitokselta vaativaa virka-apua pykälän muidenkin edellytysten täyttyessä terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen estämiseksi tai keskeyttämiseksi.

7.6 Laki Puolustusvoimien virka-avusta poliisille

8 §. *Vaativa virka-apu.* Pykälässä säädetään vaativan virka-avun sisällöstä ja edellytyksistä. Pykälän 1 kohdassa säädetään rikoksista, joiden estämisen tai keskeyttämisen kohdalla vaativa virka-apu voi sisältää pykälässä tarkoitettua aseistusta. Pykälän 1 kohdan mukaan tällaisia rikoksia ovat pykälässä tarkoitetuissa tilanteissa rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2, 3, 5–7 tai 9 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa tarkoitetut terrorismirikokset. Kohtaa muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 5–7 ja 9 kohtien sijasta 5–8 ja 10 kohtiin. Ehdotettava muutos johtuu siitä, että mainitussa rikoslain pykälässä ehdotetaan säädettäväksi terroristisessa tarkoituksessa tehdystä ympäristön tuhoamisesta, josta säädettäisiin mainitun lainkohdan uudessa 6 kohdassa, jolloin nykyiset 6–9 kohdat siirtyisivät 7–10 kohdiksi. Muutoksen myötä pykälässä tarkoitettu vaativa virka-apu voisi olla pykälässä tarkoitetun kaltaista pykälän muidenkin edellytysten täyttyessä myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen estämisen tai keskeyttämisen ollessa kyseessä.

7.7 Laki julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista

80 §. *Pakolliset poissulkemisperusteet.* Julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 80 §:ssä säädetään pakollisista poissulkemisperusteista. Pykälässä säädetään eräisiin rikoksiin syyllistyneiden ehdokkaiden ja tarjoajien poissulkemisesta tarjouskilpailusta.

Pykälän 2 momentissa ehdotetaan säädettäväksi, että tarjouskilpailusta olisi suljettava myös ehdokas tai tarjoaja, jonka johto- tai valvontahenkilö on tuomittu rikosrekisteristä ilmenevällä tavalla rikoslain 48 luvun 4 b §:ssä tarkoitetusta törkeästä jäterikoksesta, 48 luvun 4 d §:ssä tarkoitetusta törkeästä ilmakehän heikentämisestä, 48 luvun 4 f §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta tai 48 luvun 5 b §:ssä tarkoitetusta ympäristön tuhoamisesta.

Kuten muissakin pakollisissa poissulkemisperusteissa, ehdotettavat uudet rikoslain 48 luvun rikokset tulisi näyttää toteen lainvoimaisella tuomiolla. Tämän ohella rikoksen tulisi olla merkittynä rikosrekisteriin. Toisin kuin hankintalain 80 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa poissulkemisperusteissa, 2 momentissa mainittujen rikosten osalta ei otettaisi huomioon tarjoajan itse saamia tuomioita, kuten yhteisösakkoja.

7.8 Laki vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista

84 §. *Pakolliset poissulkemisperusteet.* Pakollisia poissulkemisperusteita koskevan pykälän 2 momenttia täydennettäisiin siten, että tarjouskilpailusta olisi suljettava myös ehdokas tai tarjoaja, jonka johto- tai valvontahenkilö olisi tuomittu rikosrekisteristä ilmenevällä tavalla rikoslain 48 luvun 4 b §:ssä tarkoitetusta törkeästä jäterikoksesta, 48 luvun 4 d §:ssä tarkoitetusta törkeästä ilmakehän heikentämisestä, 48 luvun 4 f §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta tai 48 luvun 5 b §:ssä tarkoitetusta ympäristön tuhoamisesta. Muutos vastaisi hankintalain 80 §:ään ehdotettavaa muutosta.

7.9 Rikosrekisterilaki

6 b §. Pykälän 10 kohtaa muutettaisiin siten, että sen mukaan rikosrekisteriotteeseen merkittäisiin tiedot myös lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 48 luvun 4 b §:n nojalla törkeästä jäterikoksesta, 48 luvun 4 d §:n nojalla törkeästä ilmakehän heikentämisestä, 48 luvun 4 f §:n nojalla törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta tai 48 luvun 5 b §:n nojalla ympäristön tuhoamisesta.

Säännöksen 10 kohtaan ehdotettavan muutoksen sisältämät rikosnimikkeet vastaisivat niitä rikosnimikkeitä, jotka ehdotetaan lisättäväksi hankintalain 80 §:n 2 momenttiin ja erityisalojen hankintalain 84 §:n 2 momenttiin.

Ehdotuksen taustalla on hankintadirektiivin 57 artiklan 4 kohdan a alakohta, jonka mukaan hankintaviranomaiset voivat sulkea talouden toimijan pois hankintamenettelystä tai jäsenvaltiot voivat vaatia sen poissulkemista, kun hankintaviranomainen voi asianmukaisesti osoittaa hankintadirektiivin 18 artiklan 2 kohdassa tarkoitettujen sovellettavien velvoitteiden rikkomisen. Hankintadirektiivin 18 artiklan 2 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on toteutettava aiheellisia toimenpiteitä varmistaakseen, että talouden toimijat noudattavat hankintasopimuksia toteuttaessaan sovellettavia ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisia velvoitteita, jotka on vahvistettu unionin oikeudessa, kansallisessa lainsäädännössä tai hankintadirektiivin liitteessä X luetelluissa kansainvälisissä ympäristö-, sosiaali- ja työoikeudellisissa säännöksissä.

6 d §. Rikosrekisterilakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi 6 d §. Pykälässä säädettäisiin henkilön oikeudesta saada itseään koskeva ote rikosrekisteristä EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain (XX/XX) 27 §:n 3 momentissa tarkoitetun hankintamenettelyä koskevan poissulkemisen edellytysten selvittämistä varten. Otteeseen merkittäisiin tiedot lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 48 a luvun 3 d §:n nojalla törkeästä metsäkatorikoksesta.

Pykälässä säädettäisiin vain luonnollisen henkilön oikeudesta saada ote. Pykälässä käytettäisiin henkilö-sanaa, koska tarkoitus on sama kuin muissa 6 §:n tilanteissa. Näin ollen sääntely vastaisi terminologialtaan esimerkiksi lain 6 c §:n sääntelyä. Ote luovutettaisiin vain sellaiselle luonnolliselle henkilölle, jota se koskee ja jolla on oikeus pyytää sitä. Otetta pyydettäessä Oikeusrekisterikeskukselle olisi ilmoitettava tarkoitus, johon otetta pyydetään. Rikosrekisterilain 7 §:n 2 momentin mukaan otteeseen merkitään, mihin tarkoitukseen se on annettu. Säännöksillä pyritään osaltaan vaikuttamaan siihen, ettei otetta käytettäisi muuhun tarkoitukseen kuin mihin se on annettu, ja turvaamaan näin oikeutta yksityisyyteen ja henkilötietojen suojaan.

Luonnollinen henkilö voi tarvita otteen, jos hän osallistuu hankintalainsäädännössä tarkoitettuun hankintamenettelyyn. Ehdotettavan EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden

valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain 27 §:n 3 momentin mukaan julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 5 §:ssä sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) 5 §:ssä tarkoitetun hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokas tai tarjoaja on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 48 a luvun 3 d §:ssä tarkoitetusta törkeästä metsäkatorikoksesta rangaistukseen. Saman pykälän 4 momentissa asetetaan hankintayksikölle velvoite vaatia valittua tarjoajaa toimittamaan ajantasaiset todistukset ja selvitykset sen selvittämiseksi, koskeeko sitä 3 momentissa tarkoitettu poissulkuperuste. Luonnollinen henkilö voisi toimittaa näytöksi rikosrekisteriotteen, jotta poissulkemisen edellytykset voidaan selvittää.

Oikeushenkilön oikeudesta saada ote säädetään voimassa olevassa rikosrekisterilain 6 §:n 9 momentissa. Sen mukaan sillä, jolla on oikeus kirjoittaa oikeushenkilön nimi, on oikeus pyynnöstä saada 5 §:n 1 momentissa tarkoitettu oikeushenkilöä koskeva ote rikosrekisteristä. Säännöksessä ei eritellä käyttötarkoitusta, johon ote voidaan pyytää. Rikosrekisteritiedot ovat salassa pidettäviä ja perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännössä niiden katsotaan olevan valtiosääntöisesti arkaluonteisia. Perustuslakivaliokunta on edellyttänyt arkaluonteisten tietojen osalta, tietosuojasääntelyn sallimissa puitteissa, edelleen lakitasoista sääntelyä. Arkaluonteisten tietojen käsittely näin ollen edellyttää usein erityissääntelyä. Tällaisen sääntelyn tulee olla täsmällistä ja tarkkarajaista. Ehdotetussa sääntelyssä henkilö saisi itseään koskevan otteen rikosrekisteristä, jotta voisi toimittaa sen hankintayksikölle poissulkemisen edellytysten selvittämiseksi. Pykälässä säädettäisiin tietojen käyttötarkoituksesta sekä siitä, ketä kyseiset tiedot voisivat koskea. Näin ollen ehdotetun sääntelyn voidaan arvioida olevan välttämätön ja oikeasuhtainen toimenpide esityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Samoin sääntelyn voidaan katsoa olevan täsmällistä ja tarkkarajaista. Ehdotettu uusi sääntely ei oikeuttaisi hankintayksiköitä saamaan tietoja rikosrekisteristä.

7.10 Merenkulun ympäristönsuojelulaki

7 luku Aluksista aiheutuvan ilman pilaantumisen ehkäiseminen

11 a §. *Meriliikenteessä käytettävien polttoaineiden toimittajia koskevat velvoitteet.* Merenkulun ympäristönsuojelulain 7 luvun 11 a §:ää ehdotetaan muutettavan ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanoon liittyen. Luvun 11 a §:ään lisättäisiin uusi 1 momentti, jossa kiellettäisiin meriliikenteessä käytettävien polttoaineiden toimittajaa saattamasta markkinoille meriliikenteessä käytettävää dieselpolttoainetta tai kaasuöljyä, jonka rikkipitoisuus ylittää direktiivissä asetetut rajat (dieselpolttoaineen osalta 1,5 painoprosenttia ja kaasuöljyn osalta 0,10 painoprosenttia).

Säännös perustuisi tiettyjen nestemäisten polttoaineiden rikkipitoisuuden vähentämisestä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivin (EU) 2016/802 (rikkidirektiivi) 6 artiklan 10 kohtaan ja 7 artiklan 3 kohtaan, joissa säädetään EU:n alueella markkinoille saatettavien meriliikenteessä käytettävien polttoaineiden enimmäisrikkipitoisuudesta. Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan tuotteiden markkinoille saattamista koskevan b kohdan täytäntöönpanon valmistelun aikana huomattiin, ettei näitä rikkidirektiivin säännöksiä ollut saatettu täysimääräisesti osaksi Suomen lainsäädäntöä rikkidirektiivin täytäntöönpanon yhteydessä.

Voimassa olevan 11 a §:n nykyiset 1 ja 2 momentit siirtyisivät sellaisinaan 2 ja 3 momenteiksi.

Suomessa markkinoille luovutettavan meriliikenteessä käytettävän kaasuöljyn enimmäisrikkipitoisuudesta säädetään merenkulun ympäristönsuojelusta annetun valtioneuvoston asetuksen (76/2010) 6 luvun 7 §:ssä. Tämä säännös tulisi kumota esitetyn lisäyksen vuoksi.

13 luku Erinäiset säännökset

3 §. *Rangaistussäännökset.* Pykälän 1 momentissa säädetään viittauksista rikoslakiin. Säännöksen mukaan rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta, jollei siihen ole syyllistytty huolimattomuudesta ulkomaiselta alukselta, säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä. Pykälää muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaukset ehdotettaviin uusiin rikoslain pykäliin eli jäterikosta koskevaan rikoslain 4 a §:ään, törkeää jäterikosta koskevaan saman luvun 4 b §:ään ja ympäristön tuhoamista koskevaan niin ikään 48 luvun 5 b §:ään. Lisäksi momenttiin lisättäisiin viittaus ehdotettaviin uusiin ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevaan rikoslain 48 luvun 4 e §:ään ja törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevaan saman luvun 4 f §:ään.

Rikkidirektiivin vaatimusten tehokkaan täytäntöönpanon lisäksi ehdotetaan, että 11 a §:ään lisätyn vaatimusten vastaisen polttoaineen toimittamista koskevan velvoitteen laiminlyönti olisi merenkulun ympäristönsuojelurikkomuksena sakkorangaistuksen uhalla rangaistavaa. Siksi ehdotetaan, että lain rangaistussäännöksiä koskevan 13 luvun 3 §:n 2 momenttiin tehtäisiin eräitä muutoksia.

Ensinnäkin voimassa olevan säännöksen 8 kohtaa muutettaisiin siten, että se kattaisi vain toimimisen vastoin 7 luvun 5 §:n ja 11 §:n 3 momentin mukaisia ilmaan menevien päästöjen rajoittamiseksi vaadittuja laitevaatimuksia kuten dieselmoottoreita ja jätteenpolttouuneja koskevia vaatimuksia. Siitä erotettaisiin 7 luvun 7 §:n mukainen polttoaineita koskeviin vaatimuksiin liittyvä kriminalisointi, joka yhdessä nyt ehdotettavan 7 luvun 11 a §:n uuden 1 momentin mukaisten polttoaineita koskevan seuraamusuhan kanssa muodostaisi jatkossa 8 a kohdan. Nykyinen 8 a kohta, jossa kriminalisoidaan toimiminen vastoin 7 luvun 9 b §:n mukaista pakokaasujen puhdistusjärjestelmän pesuvesien ja jäämien päästökieltoa, siirtyisi sisällöltään muuttumattomana uudeksi 8 b kohdaksi. Voimassa olevan 3 §:n 2 momentin loppuosan mukaisesti 7 luvun 11 a §:n 1 momentin mukaisen velvoitteen vastaisesta toiminnasta määrättävän seuraamuksen edellytyksenä on, että teko ei ole vähäinen ja ettei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta.

Ehdotettavan muutoksen myötä rangaistavuuden ala laajenisi kattamaan 11 a §:ään lisätyn vaatimusten vastaisen polttoaineen toimittamista koskevan velvoitteen laiminlyönnin. Merenkulun ympäristönsuojelulain 7 luvun 7 §:n mukaisten polttoaineita koskevien vaatimusten vastainen menettely on edellä todetulla tavalla jo nykyisin rangaistavaa 13 luvun 3 §:n 2 momentin 8 kohdan mukaisesti. Ehdotettavassa uudessa 7 luvun 11 a §:ssä säädettäisiin nimenomaisesta kiellosta saattaa markkinoille tiettyjä polttoaineita, jotka eivät ole säädettyjen edellytysten mukaisia. Ehdotuksen mukaista kriminalisointia voidaan pitää perusteltuna ympäristön suojaamiseksi vaatimustenvastaisten polttoaineiden käytöstä aiheutuvilta haitoilta.

5 §. *Oikeus pakkokeinojen käyttöön Suomen talousvyöhykkeellä ulkomaista alusta kohtaan.* Pykälän mukaan tutkittaessa sellaista 3 §:ssä tarkoitettua rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä rangaistavaksi säädettyä tekoa, josta rikoslain 48 luvun 10 §:n mukaan rangaistuksena voidaan tuomita vain sakkoa, oikeus pakkokeinojen käyttöön määräytyy rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä säädettyjen rangaistusasteikkojen perusteella. Esityksen sisältyy ehdotus rikoslain 48 luvun 10 §:n muuttamiseksi siten, että siinä viitattaisiin myös ehdotettavaan uuteen rikoslain 48 luvun 5

b §:ään, jossa säädettäisiin ympäristön tuhoamisesta. Myös pakkokeinojen käyttämistä koskevaa merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 5 §:ää on tarpeen muuttaa, jotta rikoslain 48 luvun 10 §:ssä tarkoitetun ympäristön tuhoamisen tutkinnassa olisivat käytettävissä asianmukaiset pakkokeinot.

7.11 Luonnonsuojelulaki

33 §. *Natura 2000 -verkosto.* Luonnonsuojelulain 33 §:n *1 momentin 2 kohtaa* ehdotetaan muutettavan siten, että siitä poistetaan luontodirektiivin 4 artiklan 5 kohdan vastaiset sanat ”joista on säädetty ympäristöministeriön asetuksella sen jälkeen,” ja muuttamalla määritelmä koskemaan komission tai neuvoston päätöstä.

Hallituksen esityksellä eduskunnalle laiksi luonnonsuojelulain muuttamisesta HE 77/2014 vp ehdotettiin silloisen luonnonsuojelulain (1096/1996) 64 §:ään lisättäväksi säännökset, joilla luontodirektiivin mukaisista yhteisön tärkeinä pitämistä alueista muodostettaisiin erityisten suojelutoimien alueita sekä 64 §:ään ehdotettiin lisättäväksi säännökset Natura 2000 -aluetta koskevien luonnontieteellisten tietojen muuttamisesta. Edelleen luonnonsuojelulakia ehdotettiin täydennettäväksi säännöksillä, joilla estettäisiin Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen merkittävä heikentyminen eli lisäämällä uudeksi 64 a §:ksi yleinen heikentämiskieltosäännös, jolla täydennettiin laissa jo olevaa kieltoa myöntää merkittävää heikentymistä aiheuttavalle hankkeelle lupaa. Lisäksi laissa ehdotettiin säädettävän ilmoituksenvaraisiksi sellaiset toimenpiteet, jotka eivät olleet ennakkovalvonnan piirissä, mutta joilla Natura-arvioinnin perusteella saattoi olla merkittävästi heikentävä vaikutus Natura 2000 -alueelle.

Hallituksen esityksen lähtökohtana oli, että Suomen Natura 2000 -verkosto on riittävä, eikä myöhemmin olisi tarvetta lisätä verkostoon alueita. Säännökset sisällytettiin muuttamattomina uuteen luonnonsuojelulakiin (9/2023), sen 33 §:ään. Voimassa olevan lain 34 §:n heikentämiskieltosäännöksen mukaan ”Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen suojelun perusteena olevia luonnonarvoja ei saa merkittävästi heikentää.” Lain 33 §:ssä Natura 2000 -verkoston on määritelty koostuvan 1) lintudirektiivin perusteella Euroopan komissiolle ilmoitetuista erityisistä suojelualueista ja 2) erityisten suojelutoimien alueista, joista on säädetty ympäristöministeriön asetuksella sen jälkeen, kun Euroopan komissio tai Euroopan unionin neuvosto on luontodirektiivin perusteella hyväksynyt kyseiset alueet Euroopan unionin tärkeinä pitämiksi alueiksi. Säännöksen sanamuodon perusteella lain 34 §:n heikentämiskielto tulee voimaan vasta ympäristöministeriön asetuksella luontodirektiivin tarkoittamien alueiden osalta, eikä komission päätöksellä.

Lintudirektiivin mukaisten alueiden osalta säännös on yhdenmukainen luonnonvaraisten lintujen suojelusta annetun direktiivin (2009/147/EY) 4 artiklan 1 kohdan kanssa, sillä lintudirektiivin mukaisesti määritellyt alueet kuuluvat Natura 2000 -verkostoon välittömästi jäsenvaltion ilmoituksella, kuten pykälässä säädetään.

Luontodirektiivin mukaisten alueiden osalta säännös sen sijaan on ristiriidassa luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta annetun direktiivin (92/43/ETY) 4 artiklan 5 kohdan kanssa. Lain säännöksen mukaan luontodirektiivin mukainen alue tulisi Natura 2000 -verkostoon vasta ympäristöministeriön antamalla asetuksella ja sitä koskeva heikentämiskielto astuisi voimaan vasta siitä lukien, vaikka luontodirektiivin mukaan 6 artiklan 2, 3 ja 4 kohdan säännökset koskevat aluetta siitä lähtien, kun alue on merkitty artiklan 2 kohdan kolmannessa alakohdassa tarkoitettuun, komission päätöksellä hyväksyttävään luetteloon. Ristiriita luontodirektiivin ja säännöksen välillä tulee poistaa poistamalla 33 §:n 1 momentin 2

kohdasta ympäristöministeriön asetusta koskeva sivulause ja viittaamalla säännöksessä komission ja neuvoston hyväksymispäätökseen.

Hallituksen esityksen HE 77/2014 vp lähtökohtana ollutta ajatusta, että Suomen Natura 2000 -verkosto on riittävä, eikä myöhemmin olisi tarvetta lisätä verkostoon alueita, ei voida nykykäsityksen perusteella pitää täysin paikkansapitävänä. Etenkin tilanteissa, joissa Natura 2000 -verkostoon sisältyvän alueen suojelusta joudutaan erittäin tärkeän yleisen edun kannalta pakottavasta syystä poikkeamaan luonnonsuojelulain 39 §:ssä tarkoitetulla valtioneuvoston päätöksellä, Natura 2000 -verkoston yhtenäisyydelle tai luonnonarvoille aiheutuvien heikennysten korvaamiseksi voi olla tarpeen ehdottaa verkostoon uusi alue.

Erityisten suojelualueiden muodostamista koskeva asetuksenantovaltuutus on tarpeen edelleen antaa laissa, joten se ehdotetaan siirrettäväksi pykälän 4 momenttiin, jossa säädetään muutoinkin ympäristöministeriön asetuksen sisällöstä.

130 §. *Viittaus rikoslakiin.* Pykälän mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä, ja rangaistus luonnonsuojelurikoksesta 48 luvun 5 ja 5 a §:ssä. Momenttia muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

7.12 Laki Suomen talousvyöhykkeestä

11 §. *Ympäristörikokset talousvyöhykkeellä.* Pykälän 1 momentissa säädetään rikoslain 48 luvun 1–5 ja 5 a §:n soveltumisesta, kun on kyse talousvyöhykkeellä tehdystä rikoksesta, joka tehdään vastoin Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:ssä mainittuja lakeja. Pykälän mukaan rangaistus vastoin 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:ssä mainittuja lakeja talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta, tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta, luonnonsuojelurikoksesta ja törkeästä luonnonsuojelurikoksesta tuomitaan rikoslain 48 luvun 1–5 tai 5 a §:n mukaan. Säännöksen mukaan tässä momentissa tarkoitettuihin rikoksiin sovelletaan, mitä rikoslaissa säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuusta.

Momenttia muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaukset ehdotettaviin uusiin rikoslain 48 luvun 4 a ja 4 b §:iin, jotka koskevat jäterikosta ja törkeää jäterikosta, sekä ympäristön tuhoamista koskevaan 5 b §:ään. Jäterikoksen tunnusmerkistön voi täyttää teko, jossa menetellään siinä tarkoitetulla tavalla esimerkiksi vastoin ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa. Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 3 §:n 1 momentissa viitataan ympäristönsuojelulakiin. Ympäristön tuhoamisen tunnusmerkistön voi puolestaan täyttää teko, jossa toimitaan vastoin Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 3 §:n 1 momentissa mainittuja säädöksiä.

7.13 Jätelaki

147 §. *Rangaistussäännökset.* Pykälän 1 momentissa on viittaus rikoslakiin. Säännöksen mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Säännöstä muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaukset ehdotettaviin uusiin rikoslain jäterikosta (48 luvun 4 a §), törkeää jäterikosta (48 luvun 4 b §), ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta (48 luvun 4 e §), törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta (48 luvun 4 f §) ja ympäristön tuhoamista (48 luvun 5 b §) koskeviin pykäliin.

7.14 Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta

140 §. *Viittaus rikoslakiin.* Pykälän 2 momentin mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä sekä ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Momenttia muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaukset ehdotettaviin uusiin rikoslain jäterikosta (48 luvun 4 a §), törkeää jäterikosta (48 luvun 4 b §) ja ympäristön tuhoamista (48 luvun 5 b §) koskeviin pykäliin.

7.15 Laki vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta

11 §. *Kansallisesti merkitykselliset haitalliset vieraslajit.* Pykälän 2 momentin 2 kohdasta poistettaisiin viittaus tarkoitukselliseen menettelytapaan. Tarkoituksellisuudesta säätämiselle 11 §:n 2 momentin 2 kohdassa ei ole erityisiä perusteita. Lain 21 §:ssä säädetään rangaistavaksi tietyt tahalliset teot, mukaan lukien lain 11 §:n 2 momentin 2 kohdan vastaiset teot, joten jälkimmäisen säännöksen viittaus tarkoituksellisuuteen on rangaistussäännöksen kanssa ristiriidassa. Muutoksella parannettaisiin lain sisäistä johdonmukaisuutta ja selkeytettäisiin sitä, että lain mukaiset rangaistukset koskisivat tahallisia tekoja.

21 §. *Rangaistukset.* Pykälän 5 momentissa säädetään viittauksista rikoslain rangaistussäännöksiin. Pykälää muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen vieraslajirikosta koskevaan rikoslain 48 luvun 4 g §:ään ja ympäristön tuhoamista koskevaan saman luvun 5 b §:ään.

7.16 Laki EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista

7 §. *Tarkastus pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa.* Pykälässä säädetään pysyväisluonteiseen asumiseen käytettyyn tilaan tehtävän tarkastuksen edellytyksistä. Edellytyksenä on muun ohella se, että on oltava perusteltu ja yksilöity syy epäillä EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteita rikotun tai rikottavan tavalla, josta voisi olla seuraamuksena 23 §:ssä tarkoitettu hallinnollinen seuraamusmaksu. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi niin, että siinä viitattaisiin hallinnollisen seuraamusmaksun lisäksi myös rikoslaissa säädettäväksi ehdotettavaan metsäkatorikokseen ja törkeään metsäkatorikokseen. Ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohdan edellyttämällä tavalla säädettäisiin EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan vastainen menettely rikoslaissa rangaistavaksi. Metsäkatolain 7 §:ssä on rajattu pysyväisluonteiseen asumiseen käytettyyn tilaan tehtävä tarkastus vain tilanteisiin, joissa epäillään moitittavimpia rikkomuksia eli rikkomuksia, jotka kuuluvat hallinnollisen seuraamusmaksun piiriin. Osa näistä moitittavimmista EU:n metsäkatoasetuksen vastaisista menettelyistä ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi rikoslaissa.

Metsäkatoasetuksen 3 artiklan a ja b alakohtien rikkominen sisältyy metsäkatolain hallinnollista seuraamusmaksua koskevan 23 §:n 1 momentin 1 kohtaan. Niiden osalta ehdotettava muutos ei näin ollen tosiasiallisesti tuo muutoksia pysyväisluonteiseen asumiseen käytettyyn tilaan tehtävän tarkastuksen kannalta. Sen sijaan ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanon johdosta rikoslaissa olisi säädettävä rangaistavaksi myös EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan c alakohdan vastainen menettely, joka tarkoittaa tilannetta, jossa hyödyke tai tuote on saatettu markkinoille, asetettu saataville markkinoilla tai viety ilman, että siitä on annettu asianmukaisen huolellisuuden vakuutusta. Tämä sisältyy [voimassa olevassa metsäkatolaissa] 20 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti rikkomusmaksun sääntelyn piiriin eikä se näin ollen sisälly lain 7 §:ssä säädettyihin edellytyksiin. Voidaan kuitenkin katsoa, että EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan velvoitteet kokonaisuudessaan kuuluvat EU:n metsäkatoasetuksen ydinsääntelyyn, kun otetaan huomioon, mitä asetuksella tavoitellaan.

Voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, että pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa tehtävän tarkastuksen edellytyksenä on myös se, että on perusteltu ja yksilöity syy epäillä EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteita rikotun tai rikottavan tavalla, joka on säädetty rangaistavaksi rikoslain 48 a luvun 3 c §:ssä tarkoitettuna metsäkatorikoksena tai 3 d §:ssä tarkoitettuna törkeänä metsäkatorikoksena. On otettava huomioon myös se, että rikoslakiin ehdotettavan metsäkatorikosta koskevan 48 a luvun 3 c §:n mukaisesti rangaistavuus edellyttäisi tahallisuutta tai törkeää huolimattomuutta ja törkeää metsäkatorikosta koskevan 3 d §:n mukaisesti tahallisuutta. Tämä on osaltaan merkityksellistä, kun arvioidaan pysyväisluonteiseen asumiseen käytettyyn tilaan tehtävää tarkastusta koskevaa sääntelyä perustuslain 10 §:n kotirauhan suojan sääntelyn näkökulmasta.

20 §. *Rikkomusmaksu.* Pykälästä ehdotetaan kumottavaksi 1 momentin 1 kohta. Kohdassa säädetään rikkomuksesta, jossa toimija tai muu kauppaa käyvä kuin pk-yritys tahallaan tai huolimattomuudesta saattaa markkinoille, asettaa saataville markkinoilla tai vie tuotteita, joista ei ole annettu EU:n metsäkatoasetuksen 4 artiklan 2 kohdan mukaista asianmukaista huolellisuutta koskevaa vakuutusta. Kyseinen EU:n metsäkatoasetuksen kohta vastaa EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan c alakohdan sääntelyä. EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan c alakohdan rikkominen olisi jatkossa sanktioitu ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 2 kohdan p alakohdan ja siihen liittyvien muiden velvoitteiden edellyttämällä tavalla rikoslain 48 a luvun 3 c §:ssä (metsäkatorikos) ja 3 d §:ssä (törkeä metsäkatorikos). Päällekkäisen seuraamussääntelyn välttämiseksi kyseisen teon sanktiointi ehdotetaan kumottavaksi rikkomusmaksua koskevasta metsäkatolain 20 §:stä.

23 §. *Hallinnollinen seuraamusmaksu.* Pykälästä ehdotetaan kumottavaksi 1 momentin 1 kohta. Kohdan a alakohdan mukaan Ruokavirasto voi määrätä hallinnollisen seuraamusmaksun toimijalle tai muulle kauppaa käyvälle kuin pk-yritykselle, joka tahallaan tai huolimattomuudesta saattaa markkinoille, asettaa saataville markkinoilla tai vie tuotteita, jotka eivät ole metsäkatoasetuksen 3 artiklan a alakohdan mukaisesti metsäkatoa aiheuttamattomia. Kohdan b alakohdassa säädetään puolestaan hallinnollisen seuraamusmaksun määräämisestä tilanteessa, jossa momentissa tarkoitettu taho tahallaan tai huolimattomuudesta saattaa markkinoille, asettaa saataville markkinoilla tai vie tuotteita, joita ei ole tuotettu metsäkatoasetuksen 2 artiklan 40 alakohdassa tarkoitetun tuotantomaan asiaa koskevan lainsäädännön mukaisesti. Kyseinen EU:n metsäkatoasetuksen kohta vastaa EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan b alakohdan sääntelyä. EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan a ja b alakohtien rikkominen olisi jatkossa sanktioitu ympäristörikosdirektiivin edellyttämällä tavalla rikoslain 48 a luvun 3 c §:ssä (metsäkatorikos) ja 3 d §:ssä (törkeä metsäkatorikos). Päällekkäisen seuraamussääntelyn välttämiseksi kyseisten tekojen sanktiointi ehdotetaan kumottavaksi hallinnollista seuraamusmaksua koskevasta metsäkatolain 23 §:stä.

26 a §. *Viittaus rikoslakiin.* Ehdotetaan säädettäväksi uusi pykälä, jossa olisi informatiivinen viittaus rikoslain säännöksiin metsäkatorikoksesta (rikoslain 48 a luvun 3 c §) ja törkeästä metsäkatorikoksesta (rikoslain 48 a luvun 3 d §).

Rikoslain 10 luvussa säädetään menettämisseuraamuksista. Menettämisseuraamuksia koskevaa sääntelyä on myös EU:n metsäkatoasetuksessa. Asetuksen 25 artiklan 2 kohdan b ja c alakohdissa säädetään tuotteiden menetetyksi tuomitsemisesta sekä tulojen menetetyksi tuomitsemisesta. Suomen oikeusjärjestyksessä konfiskaatio eli menettämisseuraamus on rikosoikeudellisessa menettelyssä tuomittava rikosoikeudellinen seuraamus, jonka edellytyksenä on laissa rangaistavaksi säädetty teko rikoslain 10 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan. Koska metsäkatolaissa säädetään hallinnollisista seuraamuksista, laissa ei ole nimenomaista säännöstä menettämisseuraamuksesta. Asiaa on tarkemmin kuvattu metsäkatolain esitöissä (HE 77/2025 vp, s. 36–37). Kun tiettyjen metsäkatoasetuksen vastaisten

menettelyjen rangaistavuudesta säädettäisiin jatkossa rikoslaissa, tulisi myös rikoslain menettämisseuraamuksia koskeva sääntely näiltä osin sovellettavaksi. Näin ollen esimerkiksi tavarat voitaisiin tietyissä tilanteissa tuomita menetetyksi rikosoikeudellisen menettämisseuraamussääntelyn perusteella.

26 b §. *Toiminta rikosasioissa.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin rikosoikeudellisiin seuraamuksiin liittyvistä menettelyistä. Pykälän 1 momentissa säädettäisiin siitä, että Ruokaviraston olisi ilmoitettava esitutkintaviranomaiselle, jos sillä on todennäköisiä perusteita epäillä 26 a §:ssä tarkoitetun teon tapahtuneen. Tämä tarkoittaa rikoslain metsäkatorikoksen tai törkeän metsäkatorikoksen tunnusmerkistön mukaista tekoa. Edelleen 1 momentissa säädettäisiin, että Ruokavirasto voisi kuitenkin jättää ilmoituksen tekemättä, jos teko on olosuhteet huomioon ottaen vähäinen eikä yleinen etu vaadi asian tarkempaa selvittämistä. Näin ollen valvontaviranomaisella olisi asiassa harkintavaltaa ja näin ollen myös mahdollisuus jättää ilmoitus tekemättä. Ehdotettavissa metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevissa säännöksissä säädettäisiin rangaistavaksi EU:n metsäkatoasetuksen 3 artiklan rikkominen. Kyseinen 3 artikla sisältää hyvin erityyppisiä velvoitteita. Voidaan katsoa, että ehdotettavassa 26 b §:ssä tarkoitettu Ruokaviraston harkintavalta koskisi erityisesti tilanteita, jotka liittyvät asetuksen 3 artiklan c alakohtaan, jossa on kyse asianmukaisen huolellisuuden vakuutuksen (DD-vakuutus) toimittamisesta komission tietojärjestelmään. Sen sijaan harkintavalta voidaan katsoa kapeammaksi esimerkiksi asetuksen 3 artiklan a alakohtaan liittyvissä tilanteissa, koska tällöin kyse voi olla asetuksessa tarkoitetun metsäkadon aiheuttamisesta, mitä voidaan pitää erittäin vakavana tekona, kun otetaan huomioon asetuksen tavoitteet. Käytännössä esitutkintaviranomainen voisi EU:n metsäkatoasetukseen liittyvissä tapauksissa olla poliisi tai Tulli. Tullin roolista esitutkintaviranomaisena säädetään rikostorjunnasta Tullissa annetussa laissa (623/2015).

Pykälän 2 momentissa säädettäisiin Ruokaviraston kuulemisesta esitutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyn aikana. Ruokavirasto toimii EU:n metsäkatoasetuksessa tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena, joten sen kuulemista voidaan pitää perusteltuna. Momentin mukaan syyttäjän olisi ennen metsäkatorikosta tai törkeää metsäkatorikosta koskevan syytteen nostamista kuultava Ruokavirastoa. Samoin tuomioistuimen olisi tällaista rikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava Ruokavirastolle tilaisuus tulla kuulluksi.

26 c §. *Tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuus.* Lakiin ehdotetaan lisättäväksi uusi pykälä, jossa säädettäisiin tuomioistuimelle velvollisuus ilmoittaa komissiolle metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevista oikeushenkilöiden lainvoimaisista tuomioista. EU:n metsäkatoasetuksen 25 artiklan 3 kohdan mukaan jäsenvaltioiden on ilmoitettava komissiolle oikeushenkilöille määrätyistä metsäkatoasetuksen rikkomisia koskevista lopullisista tuomioista ja niille määrätyistä seuraamuksista 30 päivän kuluessa siitä päivästä, jona tuomiot ovat tulleet lopullisiksi, ottaen huomioon asiaa koskevat tietosuojasäännöt. Edelleen asetuksessa todetaan, että komission on julkaistava verkkosivustollaan tällaisista tuomioista luettelo, jossa on oltava seuraavat tiedot: a) oikeushenkilön nimi; b) lopullisen tuomion päivämäärä; c) yhteenveto toimista, joiden osalta oikeushenkilön katsottiin rikkoneen metsäkatoasetusta; ja d) seuraamuksen luonne ja taloudellisen seuraamuksen tapauksessa sen määrä. Komission julkaisemassa asiakirjassa Frequently Asked Questions – Implementation of the EU Deforestation Regulation (kohta 10.4) todetaan, että lopullisilla tuomioilla tarkoitetaan tuomioistuimen päätöksiä eikä kaikkia hallinnollisia päätöksiä. Näin ollen tietojen toimittamisvelvollisuus ei koske Ruokaviraston päätöksiä vaan nimenomaan tuomioistuimen tuomioita rikoslain metsäkatorikoksia koskeviin säännöksiin liittyen.

27 §. *Määräaikainen sulkeminen julkisten hankintojen ja julkisen rahoituksen ulkopuolelle.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uudet 3, 4 ja 5 momentit, joissa säädettäisiin määräaikaisesta

sulkemisesta julkisten hankintojen ulkopuolelle rikosoikeudellisten sanktioiden yhteydessä. Julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016, jäljempänä hankintalaki) 5 §:ssä sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) 5 §:ssä tarkoitetun hankintayksikön olisi tietyissä tilanteissa suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle. Tällainen tilanne olisi kyseessä, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokas tai tarjoaja on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslaissa säädetystä törkeästä metsäkatorikoksesta rangaistukseen. Sakkorangaistus ei yleensä velvoittaisi poissulkemisperusteen käyttöön, sillä sakkorangaistukset eivät pääsääntöisesti ilmene rikosrekisteristä. Edelleen säädettäisiin, että poissulkeminen olisi tehtävä kuuden kuukauden ajaksi siitä, kun tuomio on saanut lainvoiman. EU:n metsäkatoasetuksen 25 artiklan 2 kohdan d alakohdassa säädetään jäsenvaltioille velvollisuus säätää seuraamuksesta, jossa toimija tai kauppaa käyvä suljetaan enintään 12 kuukauden ajaksi muun muassa hankintamenettelyjen ulkopuolelle. [Voimassa olevassa] metsäkatolain 27 §:n 2 momentissa on säädetty kuuden kuukauden määräajasta, mihin liittyviä perusteluita ja kansallisen liikkumavaran käyttämistä on selostettu tarkemmin metsäkatolain säännöskohtaisissa perusteluissa (HE 77/2025 vp, s. 100).

Hankintalain 80 §:ssä on samantyyppinen säännös, jossa säädetään pakollisista rikosoikeudellisiin seuraamuksiin liittyvistä poissulkemisperusteista. Kyseisessä säännöksessä poissulkeminen kestää viisi vuotta. Vastaavasti hankintalain 81 §:n harkinnanvaraisia poissulkemisperusteita koskevassa säännöksessä poissulkemisen kesto on kolme vuotta. Hankintalaissa on näin ollen jo nykyisin säädetty samantyyppinen velvoite hankintayksiköille eikä ehdotettu sääntely olisi uusi menettely. [Voimassa olevassa] metsäkatolain 27 §:ssä on julkisista hankinnoista ja julkisesta rahoituksesta ulossulkeminen sidottu hallinnolliseen seuraamusmaksun määräämiseen eli lähtökohtaisesti moitittavimpiin rikkomuksiin. Kun ympäristörikosdirektiiviin liittyvän uudistuksen myötä osa moitittavimmista teoista siirtyy rikoslain säännösten piiriin, on tarkoituksenmukaista, että pykälässä säädettävää ulossulkemista arvioidaan tämän osalta uudelleen. On tarkoituksenmukaista säätää rikosoikeudellisten seuraamusten osalta hankintayksiköille velvollisuus EU:n metsäkatoasetuksessa tarkoitettuun ulossulkemiseen, koska samanlainen menettely on jo Suomessa olemassa hankintalain nojalla. Sen sijaan julkista rahoitusta koskien ei samankaltaista menettelyä rikosrekisterimerkintöjen huomioon ottamisesta vastaavassa mittakaavassa ole, joten julkisen rahoituksen osalta ei ole tarkoituksenmukaista ehdottaa muutoksia ulossulkemista koskevaan sääntelyyn.

Pykälän 4 momentissa säädettäisiin menettelystä, jossa hankintayksikön olisi vaadittava tarjoajaa toimittamaan ajantasaiset todistukset ja selvitykset liittyen siihen, koskeeko sitä 3 momentissa tarkoitettu poissulkemisperuste. Näin ollen ehdokkaan tai tarjoajan on toimitettava hankintayksikölle selvitys siitä, onko kyseinen taho tuomittu rikoslain 48 a luvun 3 d §:ssä tarkoitetusta törkeästä metsäkatorikoksesta rangaistukseen. Tämä selvitystyö olisi tehtävä ennen hankintasopimuksen tekemistä. Edelleen momentissa säädettäisiin siitä, että tällaiseksi selvitykseksi on hyväksyttävä rikosrekisterilain (770/1993) 6 d §:ssä säädetty rikosrekisteriote. Hankintalain 88 §:ssä on samantyyppinen säännös hankintalaissa säädettyjen poissulkemisperusteiden osalta. Lisäksi momentissa säädettäisiin, että ote ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi. Kansallisesti otteen voimassaoloksi on useissa laeissa säädetty kuusi kuukautta. Kuusi kuukautta nähdään myös tässä riittäväksi ajaksi huomioiden, että sulkeminen julkisten hankintojen ulkopuolelle on myös kestoltaan kuusi kuukautta siitä, kun tuomio on saanut lainvoiman.

Pykälässä ehdotetaan säädettäväksi myös uusi 5 momentti, jonka mukaan hankintayksikkö voisi myös milloin tahansa hankintamenettelyn aikana pyytää ehdokkaita ja tarjoajia toimittamaan 4 momentissa tarkoitetun todistukset ja selvitykset, jos se on tarpeen ehdotetussa laissa säädetyn

poissulkuperusteen olemassaolon selvittämiseksi. Todistuksilla ja selvityksillä tarkoitetaan niitä dokumentteja, joiden avulla voidaan selvittää, koskeeko ehdokasta tai tarjoajaa 3 momentissa tarkoitettu poissulkemisperuste. Näin ollen hankintayksikön olisi mahdollista selvittää poissulkemisperusteen olemassaolo jo aiemmin prosessin aikana eikä vasta 4 momentissa tarkoitetussa tilanteessa eli ennen hankintasopimuksen tekemistä.

7.17 Ajoneuvolaki

196 §. *Viittaukset rikoslakiin.* Pykälässä säädetään viittauksista rikoslakiin. Pykälän 1 momentissa on viittaus rikoslain 23 luvun 1 §:ään (liikenneturvallisuuden vaarantaminen) ja 2 momentissa 16 luvun 8 §:ään (väärän todistuksen antaminen viranomaiselle). Pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin viittauksesta ehdotettaviin uusiin rikoslain 48 luvun 4 e §:ään ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta ja 4 f §:ään törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta.

7.18 Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä

35 a §. *Viittaus rikoslakiin.* Ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettuun lakiin lisättäisiin uusi 35 a §, jossa säädettäisiin viittauksesta rikoslakiin. Pykälän mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädettäisiin rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä ja rangaistus ympäristön tuhoamisesta rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

7.19 Maa-aineslaki

17 §. *Rangaistussäännös.* Pykälän 1 momentissa säädetään viittauksesta rikoslakiin. Pykälän mukaan rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Mainittua säännöstä muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

7.20 Laki liikennejärjestelmästä ja maanteistä

109 c §. *Viittaus rikoslakiin.* Liikennejärjestelmästä ja maanteistä annettuun lakiin lisättäisiin uusi 109 c §, jossa säädettäisiin viittauksesta rikoslakiin. Pykälän mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädettäisiin rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä ja rangaistus ympäristön tuhoamisesta rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

7.21 Ratalaki

96 a §. *Viittaus rikoslakiin.* Ratalakiin lisättäisiin uusi 96 a §, jossa säädettäisiin viittauksesta rikoslakiin. Pykälän mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädettäisiin rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä ja rangaistus ympäristön tuhoamisesta rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

7.22 Rakentamislaki

151 §. *Viittaus rikoslakiin.* Pykälässä säädetään viittauksesta rikoslakiin. Pykälän mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä ja rakennussuojelurikoksesta 48 luvun 6 §:ssä. Mainittua

säännöstä muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

152 §. *Rangaistussäännökset.* Pykälässä on rakennusrikkomusta koskeva rangaistussäännös. Pykälässä säädetään rakennusrikkomuksena rangaistavaksi tietyt rakennuslain vastaiset menettelyt, jollei teko ole rangaistava rikoslain 48 luvun 1–4 §:n mukaisena ympäristön turmelemisena, törkeänä ympäristön turmelemisena, ympäristörikkomuksena tai tuottamuksellisena ympäristörikoksena tai 6 §:ssä tarkoitettuna rakennussuojelurikoksena. Pykälää muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin mainittujen rikoslain pykälien lisäksi viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

7.23 Alueidenkäyttölaki

185 §. *Viittaus rikoslakiin.* Pykälässä säädetään viittauksesta rikoslakiin. Pykälän mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä ja rakennussuojelurikoksesta 6 §:ssä. Mainittua säännöstä muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

7.24 Vesilaki

16 luku

1 §. *Ympäristörikokset ja yleisvaaralliset rikokset.* Pykälässä säädetään rangaistuksia koskevista viittaussäännöksistä. Pykälän 1 momentin mukaan rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Mainittua momenttia muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

7.25 Ydinenergialaki

69 §. *Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset.* Pykälässä säädetään rangaistuksia koskevista viittaussäännöksistä. Pykälän 4 momentin mukaan rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Mainittua momenttia muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

7.26 Kaivoslaki

159 a §. *Viittaus rikoslakiin.* Kaivoslakiin lisättäisiin uusi 159 a §, jossa säädettäisiin viittauksesta rikoslakiin. Pykälän mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädettäisiin rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä ja rangaistus ympäristön tuhoamisesta rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

7.27 Laki eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta

4 b §. *Viittaus rikoslakiin.* Eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annettuun lakiin lisättäisiin uusi 4 b §, jossa säädettäisiin viittauksesta rikoslakiin. Pykälän mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädettäisiin rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä ja rangaistus ympäristön tuhoamisesta rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

7.28 Laki kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta

101 a §. Kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettuun lakiin lisättäisiin uusi 101 a §, jossa säädettäisiin viittauksesta rikoslakiin. Pykälän mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädettäisiin rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä ja rangaistus ympäristön tuhoamisesta rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

7.29 Ympäristönsuojelulaki

224 §. *Rangaistussäännökset.* Pykälän 1 momentin mukaan rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä. Pykälää muutettaisiin siten, että 1 momenttiin lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen rikoslain 48 luvun 5 b §:n mukaiseen ympäristön tuhoamiseen. Pykälään ehdotetaan lisäksi lisättäväksi uudet 2–4 momentit. Uuden 2 momentin mukaan rangaistus jäterikoksesta säädettäisiin rikoslain 48 luvun 4 a §:ssä ja törkeästä jäterikoksesta 48 luvun 4 b §:ssä. Uudessa 3 momentissa säädettäisiin viittauksesta ehdotettaviin ilmakehän heikentämistä koskevaan rikoslain 48 luvun 4 c §:ään ja törkeää ilmakehän heikentämistä koskevaan saman luvun 4 d §:ään. Uudessa 4 momentissa olisi lisäksi viittaussäännös, jonka mukaan rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädettäisiin rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.

7.30 Laki pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta

46 §. *Rangaistussäännökset.* Pykälän 1 momentissa säädetään viittauksesta räjähderikosta koskevaan rikoslain 44 luvun 11 §:ään. Pykälään lisättäisiin viittaukset ehdotettavaan uuteen rikoslain 48 luvun 4 e §:n mukaiseen ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikokseen ja ehdotettavaan uuteen saman luvun 4 f §:n mukaiseen törkeään ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikokseen.

7.31 Laki räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta

23 §. *Rangaistussäännökset.* Pykälän 1 momentissa säädetään viittauksesta räjähderikosta koskevaan rikoslain 44 luvun 11 §:ään. Pykälään lisättäisiin viittaukset ehdotettavaan uuteen rikoslain 48 luvun 4 e §:n mukaiseen ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikokseen ja ehdotettavaan uuteen saman luvun 4 f §:n mukaiseen törkeään ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikokseen.

7.32 Laki vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta

124 §. *Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset.* Pykälässä säädetään rangaistuksia koskevista viittauksista. Pykälän 5 momentin mukaan rangaistus ympäristörikoksista säädetään rikoslain 48 luvussa. Pykälään muutettaisiin siten, että yleinen viittaus rikoslain 48 luvun mukaisiin ympäristörikoksiin korvattaisiin täsmällisillä viittauksilla vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain kannalta merkityksellisiin mainitun luvun säännöksiin. Pykälässä säädettäisiin näin ollen, että rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä. Niin ikään momentissa säädettäisiin, että rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.

7.33 Laki huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista

55 a §. *Viittaus rikoslakiin.* Huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista annettuun lakiin lisättäisiin uusi 55 a § viittauksesta rikoslakiin. Pykälässä säädettäisiin, että rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta saman luvun 4 f §:ssä.

7.34 Laki kasvinsuojeluaineista

43 §. *Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset.* Pykälässä säädetään rangaistuksia koskevista viittaussäännöksistä. Pykälän ensimmäisessä virkkeessä on viittaus ympäristön turmelemista koskeviin rikoslain 48 luvun 1–4 §:iin. Virkkeeseen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään. Lisäksi mainitun virkkeen jälkeen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevaan rikoslain 48 luvun 4 e §:ään ja niin ikään ehdotettavaan uuteen törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevaan saman luvun 4 f §:ään.

7.35 Kemikaalilaki

60 §. *Viittaus rikoslakiin.* Pykälässä säädetään viittauksesta rikoslakiin. Pykälän 2 momentissa on viittaus ympäristön turmelemista koskeviin rikoslain 48 luvun 1–4 §:ään. Momenttiin lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään. Lisäksi pykälään lisättäisiin uusi 3 momentti, jossa säädettäisiin viittauksesta ehdotettavaan uuteen ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevaan rikoslain 48 luvun 4 e §:ään ja ehdotettavaan uuteen törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevaan saman luvun 4 f §:ään.

7.36 Geenitekniikkalaki

42 §. *Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset.* Pykälässä säädetään rangaistuksia koskevista viittaussäännöksistä. Pykälän 3 momentissa on viittaus ympäristön turmelemista koskeviin rikoslain 48 luvun 1–4 §:iin. Momenttiin lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään sekä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevaan mainitun luvun 4 e §:ään ja törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevaan saman luvun 4 f §:ään.

7.37 Säteilylaki

186 §. *Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset.* Pykälässä säädetään rangaistuksia koskevista viittaussäännöksistä. Pykälän 4 momentissa on viittaus ympäristön turmelemista koskeviin rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ään ja ympäristörikkomusta koskevaan 3 §:ään. Momenttiin lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

Lisäksi pykälään lisättäisiin uusi 5 momentti. Siinä säädettäisiin, että rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 4 f §:ssä.

7.38 Laki vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa

20 a §. *Viittaus rikoslakiin.* Vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annettuun lakiin lisättäisiin uusi 20 a § viittauksesta rikoslakiin. Pykälässä säädettäisiin, että rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 4 f §:ssä.

7.39 Patoturvallisuuslaki

34 §. *Ympäristörikokset ja yleisvaaralliset rikokset.* Pykälässä säädetään viittauksista rikoslakiin. Pykälän 1 momentin mukaan rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä. Pykälän 2 momentin mukaan rangaistus vedentulva aikaansaamalla tehdystä tuhotyöstä, törkeästä tuhotyöstä, yleisvaaran tuottamuksesta tai törkeästä yleisvaaran tuottamuksesta säädetään rikoslain 34 luvun 1, 3, 7 ja 8 §:ssä.

Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

7.40 Laki Neuvostoliiton kanssa Saimaan ja Vuoksen juoksutussäännöstä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta

4 a §. Pykälän 1 momentissa on valvontaa ja pakkokeinoja koskeva viittaus vesilain sääntelyyn vesistön säännöstelystä. Pykälän 2 momentin mukaan rangaistus vastoin juoksutussääntöä tai sen nojalla annettuja määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

7.41 Laki hiilidioksidin talteenottamisesta ja varastoinnista

17 §. *Rangaistussäännökset.* Pykälän 1 momentissa on viittaussäännös rikoslakiin. Pykälän 2 momentissa on hiilidioksidin talteenottamisesta ja varastoinnista annetun lain rikkomista koskeva rangaistussäännös.

Pykälän 1 momentin mukaan rangaistuksesta vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä. Mainittua momenttia muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

7.42 Merensuojelulaki

15 §. *Rangaistussäännökset.* Pykälän 1 momentissa on viittaussäännös rikoslakiin. Säännöksen mukaan rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Pykälän 2 momentin mukaan tämän lain rikkomista koskeva asia pannaan vireille Helsingin käräjäoikeudessa. Pykälän 1 momenttia muutettaisiin siten, että siihen lisättäisiin viittaus ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

7.43 Laki Etelämantereen ympäristönsuojelusta

38 §. *Viittaussäännös.* Pykälässä on viittaussäännös, ja siinä viitataan rikoslakiin. Pykälän otsikko muutettaisiin viittaukseksi rikoslakiin, jotta jo otsikosta kävisi ilmi, että kyse on nimenomaisesti rikoslakia koskevasta viittaussäännöksestä.

Pykälän mukaan rangaistus lain 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun kiellon vastaisesti tehdystä ydinräjähteen räjäyttämisestä säädetään rikoslain (39/1889) 34 luvun 6 §:ssä. Säännöksen mukaan rangaistus muusta tämän lain 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa sekä 32 tai 33 §:ssä tarkoitetusta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Rangaistus tämän lain 4 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun kiellon vastaisesta kajoamisesta Etelämanneralueen mineraaliesiintymään säädetään säännöksen mukaan rikoslain 48 a luvun 3 a §:ssä. Pykälää muutettaisiin siten, että sen toisessa virkkeessä viitattaisiin nykyisten säännösten lisäksi ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

7.44 Terveydensuojelulaki

54 §. *Rangaistussäännökset.* Pykälässä on viittaussäännökset rikoslakiin (1–3 momentit) sekä terveyden vaarantamisrikkomusta koskeva rangaistussäännös (4 momentti). Pykälän 3 momentissa säädetään viittauksesta ympäristön turmelemista koskevaan rikoslain 48 luvun 1–4 §:ään. Mainittua momenttia muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin näiden säännösten lisäksi ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

7.45 Kalastuslaki

118 §. *Kalastusrikkomus.* Pykälässä säädetään kalastusrikkomuksesta (1 ja 4 momentit), rikesakosta ainoana rangaistuksena tietyistä rikkomuksista (2 momentti) sekä viittauksista rikoslakiin (3 momentti). Pykälän 3 momentin mukaan rangaistus luvattomasta pyynnistä säädetään rikoslain 28 luvun 10 §:ssä. Rangaistus kalastusrikoksesta säädetään rikoslain 48 a luvun 2 §:ssä. Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1 §:ssä.

Pykälän 3 momentin viimeiseen virkkeeseen lisättäisiin viittaukset rikoslain 48 luvun 2 ja 4 §:ään, ympäristörikkomusta koskevaan rikoslain 48 luvun 3 §:ään ja ehdotettavaan uuteen saman luvun 5 b §:ään ympäristön tuhoamisesta.

7.46 Laki hyljetuotteiden kaupasta

4 §. *Hyljetuotteiden markkinoillesaattamisrikkomus ja viittaukset rikoslakiin.* Pykälässä säädetään hyljetuotteiden markkinoillesaattamisrikkomuksesta (1 momentti) ja viittauksista rikoslakiin (2 ja 3 momentit). Pykälän 2 momentin mukaan rangaistus luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 5 §:ssä. Pykälän 2 momenttiin lisättäisiin viittaus törkeään luonnonsuojelurikokseen (48 luvun 5 a §) sekä ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan säännökseen (rikoslain 48 luvun 5 b §).

7.47 Laki valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta

4 §. Pykälässä on viittaussäännös rikoslakiin. Pykälän mukaan rangaistus luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 5 §:n 2 momentissa ja 5 a §:ssä. Pykälää muutettaisiin siten, että siinä viitattaisiin näiden säännösten lisäksi ehdotettavaan uuteen ympäristön tuhoamista koskevaan rikoslain 48 luvun 5 b §:ään.

8 Voimaantulo

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Direktiivin kansallisen voimaansaattamisen määräaika on 21.5.2026.

Esityksen 1. lakiehdotukseen ehdotetaan sisällytettäväksi siirtymäsäännös, joka koskisi ehdotettavia uusia rikoslain 48 luvun 7 a §:ää ja 48 a luvun 4 b §:ää. Ehdotettavan siirtymäsäännöksen mukaisesti kyseisiä soveltamisalasäännöksiä ei sovellettaisi sellaisen luvan nojalla toimimiseen, joka olisi myönnetty ennen soveltamisalasäännöksen sisältävän lain voimaantuloa.

Muilta osin soveltuisi rangaistussääntelyn osalta rikoslain 3 luvun 2 §, jossa säädetään rangaistussäännösten ajallisesta soveltuvuudesta. Pykälän 1 momentin mukaan rikokseen sovelletaan sitä lakia, joka oli voimassa, kun rikos tehtiin. Pykälän 2 momentin mukaan, jos tuomittaessa on voimassa toinen laki kuin rikosta tehtäessä, sovelletaan kuitenkin uutta lakia, jos sen soveltaminen johtaa lievempään lopputulokseen. Pykälän 4 momentissa säädetään, että jos lakiin sisältyvä rikossäännös saa täsmällisen sisältönsä muualta laista tai sen nojalla annetuista säännöksistä tai määräyksistä, teon rangaistavuus arvioidaan tekohetkellä voimassa olleiden säännösten tai määräysten perusteella, jollei laissa ole toisin säädetty tai jollei uusi sääntely osoita suhtautumisen teon rangaistavuuteen muuttuneen.

9 Toimeenpano ja seuranta

Erityisesti rikoslain 48 luvun sääntelyyn ehdotetaan useita muutoksia, minkä ohella esitykseen sisältyy oikeushenkilölle määrättävää yhteisösakkoa koskeva yleisesti merkittävä muutosehdotus. Vaikka rangaistussäännöksiä koskevilla muutoksilla ei arvioida olevan erityisen merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi ympäristörikoksia koskevien rikosilmoitusten määrään tai rangaistuskäytäntöön, ehdotettavien muutosten vaikutuksia on perusteltua seurata ja arvioida tarkoituksenmukaisin tavoin.

10 Suhde muihin esityksiin

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys eduskunnalle laiksi EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista sekä siihen liittyviksi laeiksi (HE 77/2025 vp). Käsillä olevaan esitysluonnokseen sisältyy lakiehdotus, jolla muutettaisiin EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annettua lakia. Mainittu eduskunnan käsiteltävänä oleva hallituksen esitys on näin ollen huomioitava jatkovalmistelussa. Asiaan liittyy myös komission ehdotus metsäkatoasetuksen muuttamiseksi (COM(2025) 652 final), jota on käsitelty edellä jaksossa 3.3.2.2.17.

Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys HE 163/2025 vp rikoslain terrorismirikoksia koskevien 34 a luvun säännösten uudistamiseksi ja siihen liittyväksi lainsäädännöksi. Käsillä olevassa esitysluonnoksessa on huomioitu mainittu hallituksen esitys, ja esitysluonnos on valmistelu hallituksen esityksessä ehdotetun pohjalta. Käsillä olevan esitysluonnoksen jatkovalmistelussa on huomioitava terrorismirikoksia koskevan hallituksen esityksen eduskuntakäsittelystä mahdollisesti aiheutuvat muutokset.

Eduskunnan käsiteltävänä on niin ikään hallituksen esitys 187/2025 vp, joka koskee syyteneuvottelun käyttöalan laajentamista. Kyseisessä hallituksen esityksessä ehdotetaan rikoslain 9 luvun 5 §:n muuttamista, samoin kuin käsillä olevassa esitysluonnoksessa. Käsillä oleva esitysluonnos on valmistelu hallituksen esityksessä HE 187/2025 vp ehdotetun pohjalta. Käsillä olevan esitysluonnoksen jatkovalmistelussa on huomioitava syyteneuvottelua koskevan

hallituksen esityksen HE 187/2025 vp eduskuntakäsittelystä mahdollisesti aiheutuvat muutokset.

Eduskunnan käsiteltävänä on myös hallituksen esitys HE 195/2025 vp laeiksi ympäristönsuojelulain ja rikoslain muuttamisesta. Esitykseen sisältyy rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 2 kohdan h ja i alakohtien sekä 5 kohdan b ja c alakohtien muuttamista koskeva ehdotus, joka on huomioitava käsillä olevan esityksen jatkovalmistelussa/eduskuntakäsittelyssä.

Eduskunnan käsiteltävänä on niin ikään hallituksen esitys HE 4/2026 vp, joka koskee EU:n uuden jätteensiirtoasetuksen edellyttämää kansallista sääntelyä. Kyseiseen esitykseen sisältyy rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 4 kohdan b alakohdan muuttamista koskeva ehdotus, joka on otettu käsillä olevan esitysluonnoksen lähtökohdaksi. Mainittu hallituksen esitys on huomioitava käsillä olevan esitysluonnoksen jatkovalmistelussa/eduskuntakäsittelyssä.

Esitysluonnosta valmisteltaessa oikeusministeriön asettama työryhmä on valmistellut esitysluonnoksen työperäistä hyväksikäyttöä koskevan sääntelyn muuttamiseksi (OM093:00/2023). Esitysluonnokseen sisältyy pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin muuttamista koskeva ehdotus. Mainittu hanke on otettava huomioon käsillä olevan esityksen jatkovalmistelussa ja/tai eduskuntakäsittelyssä.

Työ- ja elinkeinoministeriössä on ollut valmisteltavana ydinenergialain kokonaisuudistus (TEM032:00/2023). Esitys sisältää ehdotuksen uudeksi ydinenergialaiksi sekä ehdotuksen rikoslain 44 luvun 10 §:n muuttamiseksi. Mainittu hanke on huomioitava käsillä olevan esitysluonnoksen jatkovalmistelussa/eduskuntakäsittelyssä.

Esitysluonnosta valmisteltaessa on lisäksi annettu eduskunnalle hallituksen esitys HE 2/2026 vp hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamiseksi. Siinä esitetään muutettavaksi pakollisia poissulkemisperusteita koskevia hankintalain 80 §:n 2 momenttia ja erityisalojen hankintalain 84 §:n 2 momenttia siten, että niihin lisättäisiin viittaukset törkeään ympäristön turmelemiseen ja törkeään luonnonsuojelurikokseen. Lisäksi esitysluonnokseen sisältyy ehdotus rikosrekisterilain 6 b §:n muuttamiseksi. Näitä säännöksiä ehdotettaisiin muutettavaksi myös käsillä olevan esitysluonnoksen mukaisesti, minkä johdosta asia on otettava jatkovalmistelussa/eduskuntakäsittelyssä huomioon.

Lisäksi edellä mainittuja hankintalain ja erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain säännöksiä ehdotettaisiin muutettavaksi edellä mainitussa hankkeessa, joka koskee työperäistä hyväksikäyttöä koskevan sääntelyn muuttamista (OM093:00/2023). Myös mainittu hanke on näiltä osin huomioitava esitysluonnoksen jatkovalmistelussa/eduskuntakäsittelyssä.

11 Suhde perustuslakiin ja säätämisjärjestys

Ympäristörikosdirektiivin täytäntöönpanemiseksi valmistellussa esityksessä ehdotetaan lainsäädäntömuutoksia, joilla on merkitystä erityisesti tiettyjen perustuslain säännösten kannalta. Kun kyse on lainsäädäntömuutoksista, joiden tarkoituksena on vahvistaa ympäristönsuojelua, esitys on merkityksellinen myös vastuuta ympäristöstä koskevan perustuslain 20 §:n kannalta. Perustuslain 8 §:n mukaisen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen kannalta merkityksellisiä ovat rikoslakiin ehdotettavat muutokset, joilla laajennettaisiin rangaistavan käyttäytymisen alaa tai säädettäisiin nykyistä ankarammista rikosoikeudellisista seuraamuksista. Joiltakin osin rikosoikeudellista sääntelyä myös täsmennettäisiin.

Pakkokeinolakiin ehdotettavat muutokset sekä ehdotus EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annettavan lain pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa tehtävää tarkastusta koskevan säännöksen muuttamiseksi koskevat yksityiselämän suojaa, josta säädetään perustuslain 10 §:ssä. Esitykseen sisältyy myös ehdotus, jolla säädettäisiin luvan nojalla toimimisen rinnastettavuudesta tietyissä poikkeuksellisissa tilanteissa ilman lupaa toimimiseen ja jonka perusteella myös viranomaisen myöntämän luvan nojalla toimiminen olisi tietyin edellytyksin rangaistavaa. Mainitulla ehdotuksella on liityntä oikeusturvaa koskevaan perustuslain 21 §:ään. Lisäksi ehdotus liittyy perustuslain 22 §:ään, jossa säädetään perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien turvaamisesta.

11.1 Vastuu ympäristöstä ja perusoikeuksien turvaaminen

Perustuslain 20 §:n 1 momentin mukaan vastuu luonnosta ja sen monimuotoisuudesta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä kuuluu kaikille. Vastuu kohdistuu sekä julkiseen valtaan että yksityisiin luonnollisiin henkilöihin ja oikeushenkilöihin (HE 309/1993 vp, s. 66). Julkisen vallan on pykälän 2 momentin mukaan pyrittävä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Pykälässä yhtäältä säädetään yleisestä ympäristöön kohdistuvasta vastuusta sekä toisaalta asetetaan julkiselle vallalle ympäristöä koskeva toimintavelvoite. Jälkimmäisen, perustuslain 20 §:n 2 momentin velvoitteen on katsottu merkitsevän perustuslaillista toimeksiantoa ympäristölainsäädännön kehittämiseksi siten, että ihmisten vaikutusmahdollisuuksia omaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon laajennetaan (HE 309/1993 vp, s. 67/I; PeVL 38/1998 vp, s. 2/I).

Perustuslain 20 § vastaa aiempaa hallitusmuodon 14 a §:ää, jonka perusteluiden mukaan säännöksellä pyritään korostamaan luonnon ja muun ympäristön suojeluun liittyen myös sellaisia arvoja, jotka eivät ole palautettavissa ihmisyksilöiden oikeuksiksi (HE 309/1993 vp, s. 66). Tältä osin jokaisen velvollisuudet luontoa kohtaan voidaan ymmärtää joko luonnon itseisarvosta lähteviksi tai ilmaukseksi kaikille ihmisille jakamattomasti kuuluvasta oikeudesta. Tällaisen ihmisoikeuden subjekteina voidaan pitää myös tulevia ihmissukupolvia. Säännöksen on perusteluissa tarkoitettu toteutuvan muun lainsäädännön tuella ja välityksellä. Säännöksen piiriin kuuluvat sekä ympäristön tuhoutumisen tai pilaantumisen estäminen että aktiiviset luonnolle suotuisat toimet. Yksilön osuus ympäristönsuojelussa voi toteutua sekä aktiivisena tekemisenä että passiivisena pidättymisenä ympäristön vahingoittamisesta. Säännöksessä tarkoitetun luonnon monimuotoisuuden osa-alueita ovat perustelujen mukaan muun muassa eläin- ja kasvikunnan geneettinen rikkaus sekä kaikkien uusiutumattomien luonnonvarojen tehokas suojeleminen.

Ympäristöperusoikeuden oikeudellinen merkitys on perustuslain säätämisajankohdan jälkeen merkittävästi vahvistunut. Oikeuskirjallisuudessa ja perustuslakivaliokunnan lausunnoissa (muun muassa PeVL 21/1996 vp ja PeVL 38/1998 vp) on omaksuttu tulkinta, jonka mukaan kyse on normatiivisesti velvoittavasta perusoikeussäännöksestä. Ympäristöperusoikeussäännöksen ilmaisemat ympäristöarvot tulee ottaa huomioon kaikessa ympäristöllisesti merkityksellisessä lainsäädännössä ja lainkäytössä.

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 69/2018 vp todennut, että niin sanotun ympäristöperusoikeuden oikeudellinen merkitys on säätämisajankohdan ja silloin esitettyjen julistuksenomaisuuteen viittaavien perustelujen jälkeen vahvistunut. Valiokunnan mukaan perustuslain 20 §:n säännös ilmaisee ihmisten kaikinpuolisen vastuun sellaisesta taloudellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan lähtökohdasta, joka turvaa elollisen ja elottoman luonnon monimuotoisuuden säilymisen. Säännöksen piiriin kuuluvat sekä ympäristön tuhoutumisen tai pilaantumisen estäminen että aktiiviset luonnolle suotuisat toimet. Siten säännös ilmaisee

ihmisten kaikinpuolisen vastuun sellaisesta taloudellisen ja yhteiskunnallisen toiminnan kokonaislinjasta, joka turvaa elollisen ja elottoman luonnon monimuotoisuuden säilymisen. Valiokunta on todennut myös, että yksilön osuus ympäristönsuojelussa voi toteutua sekä aktiivisena tekemisenä että passiivisena pidättymisenä ympäristön vahingoittamisesta (PeVL 32/2010 vp, s. 8/II, HE 309/1993 vp, s. 66). Perustuslain 20 §:n 2 momentissa säädetään julkiselle vallalle velvoite pyrkiä turvaamaan jokaiselle oikeus terveelliseen ympäristöön sekä mahdollisuus vaikuttaa elinympäristöään koskevaan päätöksentekoon. Tämä säännös on tarkoitettu vaikuttamaan ensisijaisesti lainsäätäjän ja muiden norminantajien toimintaan (HE 309/1993 vp, s. 66/II).

Esityksessä ehdotettavat muutokset ympäristörikoksia koskeviin rikoslain säännöksiin sekä ehdotettavat uudet rangaistussäännökset ovat perustuslain 20 §:n säännöksen kannalta merkityksellisiä. Rikoslain 48 ja 48 a lukujen voimassa olevilla rangaistussäännöksillä suojataan ympäristöä, luonnon monimuotoisuutta ja luonnonvarojen kestävää käyttöä sekä välillisesti myös ihmisten terveyttä. Vaikka mainittujen oikeushyvien suojelussa keskeistä on aineellisen lainsäädännön kattavuus ja ajantasaisuus, rikosoikeuden käyttöä ympäristöön, luontoon ja luonnonvaroihin kohdistuvien vahingollisten tai vaarallisten tekojen estämiseksi on pidetty perusteltuna.

Ehdotettavilla lakimuutoksilla laajennettaisiin rikosoikeudellista ympäristön, luonnon, luonnonvarojen ja ihmisen terveyden suojaa. Suurelta osin muutoksissa on kyse esimerkiksi ympäristöön kohdistuvien tekojen rangaistusuhan ankaroitumisesta. Joiltakin osin myös rangaistavuuden ala laajenisi edellä todetulla tavalla. Ympäristöperusoikeuden toteuttaminen muodostaa perustan ympäristörikossäännösten säätämisen hyväksyttävyydelle. Sillä on olennainen merkitys myös, kun arvioidaan ehdotettavista uusista ympäristörikoksista ehdotettavien rangaistusasteikkojen oikeasuhtaisuutta. Kyse on myös sen arvioimisesta, miten ympäristöperusoikeuden ja ympäristöoikeushyvän suojeleminen rikosoikeuden keinoin ja ehdotettavat rangaistusasteikot suhteutetaan muita perusoikeuksia suojaaviin rikoslain rangaistussäännöksiin ja niissä säädettyihin rangaistusasteikkoihin.

Valtiolle on perustuslain 22 §:ssä säädetty velvollisuus turvata perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen. Tämä tarkoittaa, että valtiolla on velvollisuus paitsi itse pidättäytyä loukkaamasta kansalaisten perusoikeuksia myös aktiivisin toimenpitein suojata kansalaisia toisten yksilöiden loukkauksia vastaan. Perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutumisen turvaamisvelvollisuus koskee siten myös oikeuksien toteutumista yksityisten keskinäisissä suhteissa (HE 309/1993 vp, s. 75/II). Esitykseen sisältyvien lakiehdotusten mukaisesti vahvistettaisiin perustuslaissa turvatun vastuuta ympäristöstä koskevan perusoikeuden suojaa ja toteutumista edellä mainitulla tavalla.

11.2 Perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset ja kriminalisointiperiaatteet

Perusoikeudet määrittävät rajoja sille, millaisia menettelyjä voidaan säätää rangaistavaksi sekä esimerkiksi sille, millaisia seuraamuksia rangaistavaksi säädettäviin tekoihin voidaan liittää. Rangaistussäännösten tulee muiden perusoikeuksien rajoitusten tavoin täyttää perusoikeuksien rajoittamiseen kohdistuvat yleiset edellytykset ja kulloisestakin perusoikeussäännöksestä mahdollisesti johtuvat erityiset edellytykset (ks. esim. PeVL 17/2006 vp, s. 2, PeVL 56/2018 vp, s. 2). Vaikka rangaistavaksi säädettävä teko itsessään ei koskisikaan toimia, joihin perustuslaki nimenomaisesti oikeuttaa, merkitsee esimerkiksi sakkorangaistus joka tapauksessa kajoamista tuomitun omaisuuteen ja vankeusrangaistus henkilökohtaiseen vapauteen, joita suojataan perustuslain omaisuuden suojaa koskevassa 15 §:ssä ja oikeutta elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen koskevassa 7 §:ssä. Perustuslakivaliokunnan perusoikeuksien rajoittamisedellytyksiin palautuva käytäntö koskee

rikoslainsäädäntöä yleisesti (esimerkiksi PeVL 20/2018 vp, s. 2–4, PeVL 48/2017 vp, s. 7–8, PeVL 15/2010 vp, PeVL 17/2006 vp, s. 2/II, PeVL 20/2002 vp, s. 6/I, PeVL 23/1997 vp, s. 2–3).

Perusoikeuksien yleiset rajoitusedellytykset edellyttävät muun ohella, että rajoitukset ovat tarkkarajaisia ja riittävän täsmällisesti määriteltyjä ja rajoitusperusteet hyväksyttäviä. Rajoittamisen tulee olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa, ja rajoitusten on oltava suhteellisuusperiaatteen mukaisia ja välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Keskeistä on se, että kriminalisoinnille on olemassa painava yhteiskunnallinen tarve ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste. Rangaistavaksi säätämisen on täytettävä myös suhteellisuusvaatimuksen edellytykset. Tällöin arviointi koskee sitä, onko kriminalisointi välttämätön sen taustalla olevan, perusoikeuteen kiinnittyvän oikeushyvän suojaamiseksi ja onko vastaava tavoite saavutettavissa muulla, perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla keinolla kuin kriminalisoinnilla. Suhteellisuusperiaatteen kannalta tulee arvioida myös sitä, onko rangaistusseuraamus ankaruudeltaan oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen. (Ks. esim. PeVL 23/1997 vp, s. 2/II, PeVL 61/2014 vp ja PeVL 9/2016 vp.)

Lakivaliokunnan käytännössä ovat vakiintuneet niin sanotut kriminalisointiperiaatteet eli ultima ratio -periaate, rikosoikeudellinen laillisuusperiaate, oikeushyvien suojelun periaate, hyöty–haitta-punninnan periaate ja ihmisarvon loukkaamattomuuden periaate (LaVL 9/2004 vp, LaVM 8/2004 vp, LaVM 15/2005 vp ja LaVM 2/2006 vp sekä myös mm. LaVM 36/2010 vp, LaVM 43/2010 vp, LaVM 4/2014 vp, LaVM 11/2014 vp, LaVM 2/2017 vp, LaVM 16/2022 vp, LaVM 9/2024 vp ja LaVM 4/2025 vp). Niin sanotun ultima ratio -periaatteen mukaisesti rangaistavaksi säätämistä voidaan käyttää viimesijaisena keinona siinä tilanteessa, jossa käytettävissä ei ole muita, perusoikeuksia vähemmän rajoittavia keinoja. Suhteellisuusvaatimuksen mukaisesti tulee arvioida, onko kriminalisointi välttämätön sen taustalla olevan oikeushyvän suojaamiseksi ja onko vastaava tavoite saavutettavissa muulla perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla keinolla kuin kriminalisoinnilla. (PeVL 23/1997 vp, s. 2/II; PeVL 48/2017 vp, s. 7.) Hyöty–haitta-punninnan periaatteen mukaisesti kriminalisoinnista on oltava enemmän hyötyä kuin haittaa. Oikeushyvien suojelun periaatteen mukaisesti rangaistavaksi on perusteltua säätää vain sellainen moitittava menettely, joka loukkaa tai konkreettisesti vaarantaa oikeusjärjestyksen suojaamia oikeushyviä (LaVL 17/2017 vp, s. 5).

Rikossäännökset rangaistusseuraamuksineen ovat myös keinoja, joiden avulla oikeusjärjestys antaa turvaa perusoikeuksille. Perusoikeuksista voidaan siten johtaa lainsäätäjään kohdistuva velvoite säätää ja ylläpitää kriminalisointeja, jotka ovat välttämättömiä perusoikeuden turvaamiseksi ulkopuolisten loukkauksilta (PeVL 48/2017 vp, s. 7).

Perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluvasta hyväksyttävyysvaatimuksesta seuraa, että perusteen, jolla perusoikeutta rajoitetaan, tulee olla perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta hyväksyttävä. Rikosoikeudellisessa sääntelyssä hyväksyttävänä rajoitusperusteena voi olla esimerkiksi pyrkimys suojata jonkin muun kuin rajoituksen kohteena olevan perusoikeuden toteutumista tai saavuttaa jokin muu sellainen päämäärä, joka on perusoikeusjärjestelmän kokonaisuuden kannalta objektiivisin perustein arvioituna normatiivisessa mielessä hyväksyttävä (PeVL 9/2016 vp ja PeVL 61/2014 vp, s. 3/I).

Rikosoikeudellisen sääntelyn tulee lisäksi olla painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimaa. Perusoikeuksia ei pidä rajoittaa tarpeettomasti tai vain varmuuden vuoksi, vaikka käsillä olisikin sinänsä hyväksyttävä rajoitusperuste. Kriminalisoinnille on siten kyettävä esittämään painava yhteiskunnallinen ja perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävä peruste, joka edellyttää juuri uuden rikostunnusmerkistön säätämistä hyväksyttäväksi arvioidun tavoitteen saavuttamiseksi (ks. esimerkiksi PeVL 23/1997 vp, PeVL 61/2014 vp ja PeVL 9/2016 vp; LaVL

17/2017 vp, s. 5). Perustuslakivaliokunta on esimerkiksi katsonut, ettei tekoja pidä säätää rangaistaviksi, jos rangaistussäännöksellä on lähinnä symbolinen merkitys (ks. PeVL 5/2009 vp, s. 3/II ja PeVL 29/2001 vp, s. 4/I). Perusoikeuksien yleisiin rajoitusedellytyksiin sisältyvä hyväksyttävyysvaatimus koskee myös rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää ja voi olla käytännössä merkittävä rangaistuksia koskevan sääntelyn kannalta (esimerkiksi PeVL 9/2016 vp s. 4–6).

Oikeasuhtaisuusvaatimus puolestaan edellyttää sen arvioimista, onko vastaava tavoite saavutettavissa muulla perusoikeuteen vähemmän puuttuvalla tavalla kuin rangaistussäännöksellä. Myös rangaistuksen ankaruus on yhteydessä suhteellisuusvaatimukseen (ks. esim. PeVL 20/2002 vp, s. 6/I, PeVL 23/1997 vp, s. 2/II). Rangaistusseuraamuksen ankaruuden tulee olla oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen ja rangaistusjärjestelmän kokonaisuudessaan tulee täyttää suhteellisuuden vaatimukset (PeVL 9/2016 vp, s. 2, PeVL 56/2014 vp, s. 2–3, PeVL 16/2013 vp, s. 2/I, PeVL 23/1997 vp, s. 2/II).

Perustuslakivaliokunnan mukaan rangaistusjärjestelmän yleisesti tunnustettuna tavoitteena on rikosten ehkäiseminen eri vaikutusmekanismeilla sekä rikosten ja rikollisuuskontrollin aiheuttamien kärsimysten ja kustannusten minimoiminen ja niiden oikeudenmukainen jakaminen eri osapuolten kesken (PeVL 9/2016 vp, s. 2, PeVL 7/2025 vp, s. 3–4). Valiokunnan mukaan lainsäätäjän tehtävä on muotoilla järjestelmän osatekijät tavalla, joka parhaiten vähentää sekä rikollisuudesta että rikosten kontrollijärjestelmästä aiheutuvia inhimillisiä ja materiaalisia haittoja ja kärsimyksiä. Perusteltu rangaistustaso määräytyy valiokunnan mukaan oikeudenmukaisuusnäkökohtien ohella sen mukaan, kuinka hyvin rangaistusten avulla kyetään ehkäisemään rikoksia, millaista yhteiskunnallista ja yksilöllistä rasitusta ja kärsimystä tuon järjestelmän soveltaminen tuottaa sekä mitkä muut keinot yhteiskunnalla olisi käytössään samaan päämäärään pyrittäessä. Tämänkaltaisia yleisiä rangaistusjärjestelmän taustalla olevia näkökohtia ja tavoitteita voidaan valiokunnan mukaan pitää perusoikeusjärjestelmän kannalta hyväksyttävinä (PeVL 37/2024 vp, kappale 4, PeVL 9/2016 vp, s. 3). Lisäksi perustuslakivaliokunta on pitänyt oikeasuhtaisuuden kannalta merkityksellisinä myös enimmäisrangaistuksen korottamisen rikosprosessuaalisia ja muita seurannaisvaikutuksia (PeVL 56/2014 vp, s. 3/II). Perustuslaki ei kuitenkaan aseta tiukkoja rajoja rangaistusten korottamiselle, kunhan muutokset kytketään hyväksyttäviin perusteisiin (PeVL 23/1997 vp, s. 2/I, PeVL 9/2016 vp, s. 5–6, PeVL 56/2018 vp, s. 2 ja PeVL 37/2024 vp, s. 3).

Rangaistussäännöksiä säädettäessä merkityksellisiä ovat myös rikoslain kokonaisuudistuksessa omaksutut rikosoikeudelliset lainkirjoitusperiaatteet. Nämä periaatteet liittyvät muun muassa rangaistussäännösten kirjoitustapaan ja rangaistusasteikkojen asettamiseen. (LaVM 4/2025 vp, s. 9.)

11.2.1 Rangaistavuuden alan laajeneminen ja rikosoikeudellisen seuraamussääntelyn ankaroituminen

Ympäristörikosdirektiivin velvoitteiden täytäntöönpanemiseksi ehdotettavat muutokset rikoslakiin merkitsisivät joiltakin osin nykyistä laajempaa rikosoikeudellista vastuuta aineellisen ympäristölainsäädännön vastaisesta menettelystä sekä joidenkin tällaisten rikosten rangaistussääntelyn merkittävää ankaroitumista. Ehdotukset perustuvat direktiiviin eli Suomea sitoviin kansainvälisiin velvoitteisiin. Perustuslakivaliokunta on todennut tällaisen yhteyden sääntelyn hyväksyttävyyttä tukevaksi seikaksi (esimerkiksi PeVL 38/2012 vp, s. 3/I). Myös kansainväliset velvoitteet on toteutettava perus- ja ihmisoikeuksien mukaisesti.

Ehdotettavilla lakimuutoksilla laajennetaan ja vahvistetaan rikosoikeudellista ympäristön, luonnon, luonnonvarojen ja ihmisten terveyden suojaa. Perustan ympäristön suojaamiselle

rikosoikeuden keinoin muodostaa perustuslain 20 §:n mukainen vastuuta ympäristöstä koskeva perusoikeus, jota on tarkasteltu edellä (jakso 11.1). Ympäristörikoksia koskevilla säännöksillä suojataan ympäristö- ja luontoarvoja, kuten maaperää, ilmaa, luonnoneliöitä ja luonnon monimuotoisuutta sekä rakennettua ympäristöä haitallisilta muutoksilta ja pilaantumiselta. Ympäristörikossäännökset suojaavat välillisesti myös ihmisten terveyttä ja hyvinvointia sekä esimerkiksi tulevien sukupolvien oikeuksia puhtaaseen elinympäristöön. Pohjimmiltaan ympäristön suojaamisen voi katsoa kytkeytyvän myös perustuslaissa turvattuun oikeuteen elämään (7 §), jonka edellytyksinä on terveellinen ja elinkelpoinen ympäristö.

Ympäristön suojaamisessa keskeisessä asemassa on aineellinen ympäristölainsäädäntö sekä ympäristöhallinnon ja -valvonnan toimivuus. Ympäristöpolitiikan ohjauskeinoina keskeisiä ja ympäristön tilan kannalta vaikuttavimpia ovat hallinnolliset ja taloudelliset keinot.

Rikosoikeudellisen sääntelyn merkitys muiden ympäristöä suojaavien keinojen täydennyksenä on kuitenkin ilmeinen. Yhteiskunnan kannalta haitallisimpien ja paheksuttavimpien tekojen rangaistavuudesta säädetään rikoslaissa. Rikosoikeusjärjestelmän johdonmukaisuus ja oikeasuhtaisuus edellyttää rikoslain rangaistussäännöksiä myös ympäristöön kohdistuvien tekojen kohdalla. Ympäristön keskeisen merkityksen koko yhteiskunnan toiminnan kannalta on perusteltua näkyä myös ympäristöä vaarantavasta tai vahingoittavasta menettelystä tuomittavien seuraamusten ankaruudessa.

Ehdotettavilla täydennyksillä nykyisiin rangaistussäännöksiin sekä ehdotettavilla uusilla rangaistussäännöksillä on osin tarkoitus laajentaa ympäristön rikosoikeudellista suojaa, mutta laajalti muutoksissa on kansallisesti kyse rangaistussääntelyn merkittävästä ankaroitumisesta. Useat teot, jotka säädettäisiin rangaistavaksi esimerkiksi ympäristön turmelemisena, luonnonsuojelurikoksena tai ehdotettavien uusien rangaistussäännösten mukaisesti, ovat jo nykyisin rangaistavia aineellisessa ympäristölainsäädännössä olevien lievempien rangaistussäännösten mukaisesti.

Ympäristön turmelemista koskevaan rikoslain 48 luvun 1 §:ään muun muassa lisättäisiin uusina tekotapoina tiettyjen kemikaaleja koskevien EU-säädösten vastainen aineen tai muun vastaavan markkinoille saattaminen ja markkinoilla saataville asettaminen ja tietyt säteilylain ja ydinenergialain vastaiset menettelyt sekä ympäristön muuttamiseen ryhtyminen YVA-laissa tarkoitetun hankkeen toteuttamiseksi ilman tietyissä säädöksissä edellytettyä lupaa tai suunnitelmaa. Myös esimerkiksi lain tai luvan vastainen jätteen käsittely, kerääminen ja kuljettaminen säädettäisiin nykyistä laajemmin rangaistavaksi ympäristön turmelemisena. Lisäksi pykälän voimassa olevia lainkohtia täydennettäisiin ja täsmennettäisiin joiltakin muiltakin osin.

Ehdotusten myötä mainitut teot olisivat ympäristön turmelemisena rangaistavia, jos ne tehdään siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle (muut kuin YVA-hanketta koskeva lainkohta) tai vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista (YVA-hanketta koskeva lainkohta). Kyseisten tekojen voidaan katsoa rinnastuvan moitittavuudeltaan niihin tekoihin, jotka jo ovat ympäristön turmelemisena rangaistavia eli joita vastaan ympäristöä jo suojataan rikosoikeudellisesti. Edellä todetulla tavalla ehdotukset perustuvat ympäristörikosdirektiivin velvoitteisiin.

Sitä, miltä osin mainitut ehdotukset laajentaisivat rangaistavuuden alaa, on käsitelty yksityiskohtaisesti jaksossa 7 (Säännöskohtaiset perustelut). Erityisen merkityksellisenä rangaistavuuden alan laajentumisen kannalta voidaan pitää rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin uutta 3 kohtaa koskevaa ehdotusta, jolla säädettäisiin rangaistavaksi jätteiden kuljettaminen

tiettyjen vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain säännösten vastaisesti. Mainitun lain vastainen menettely on nykyisin sanktioitu vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain mukaisesti hallinnollisin seuraamusmaksuin, minkä ohella rikoslain 44 luvun 13 §:n mukaisesti vaarallisten aineiden kuljetusrikoksena on säädetty rangaistavaksi tietyt mainitun lain vastaiset teot, kun tällainen teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa toisen hengelle tai terveydelle taikka siitä on vaaraa toisen omaisuudelle.

Vaarallisten jätteiden kuljettamiseen voi liittyä merkittävä riski ympäristön ja sitä kautta myös terveyden vahingoittumisesta. Laittomaan jätemarkkinaan kytkeytyy EU:n tasolla järjestäytynyttä rikollisuutta, ja mainitun markkinan vuosituoton on arvioitu EU:ssa olevan useita miljardeja euroja. Kun lainvastainen aineen päästäminen tai jättäminen ympäristöön on jo ympäristön turmelemisena rangaistavaa rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaisesti, mainitun muutoksen käytännön merkityksen arvioidaan jäävän maltilliseksi.

Rikoslakiin ehdotetaan säädettäväksi useita uusia rangaistussäännöksiä. Vaarallisen jätteen kerääminen, kuljettaminen ja käsittely sekä eräiden vaarallisen jätteen jätehuoltoa koskevien velvollisuuksien vastainen menettely, EU:n jätteensiirtoasetuksessa tarkoitettu laiton jätteiden siirtäminen sekä EU:n aluskierrätysasetuksen vastainen aluskierrätys säädettäisiin jäterikoksena rangaistavaksi. Ilmakehän heikentämisenä säädettäisiin rangaistavaksi EU:n otsoniasetuksen tai F-kaasuasetuksen vastaiset menettelyt ja ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksena teko, jossa saatetaan markkinoille mainitussa pykälässä määritelty ympäristöä vaarantava tuote esimerkiksi laissa säädetyn vastaisesti. Lisäksi rangaistavaksi säädettäisiin eräät EU:n vieraslajiasetuksen vastaiset menettelyt ja EU:n metsäkatoasetuksen vastainen markkinoille saattaminen, markkinoilla saataville asettaminen ja vienti. Rikoslakiin lisättäisiin lisäksi uudet ympäristön tuhoamista ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyä ympäristön tuhoamista koskevat rangaistussäännökset ja lisättäisiin ympäristön tuhoaminen rikokseksi, jonka ilmoittamatta jättäminen olisi rangaistavaa törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisenä.

Jäterikoksena, ilmakehän heikentämisenä ja ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksena rangaistavaksi ehdotetaan säädettäväksi tiettyjen ympäristöalan säädösten vastaiset menettelyt sellaisenaan. Rangaistavuus ei siten näiden pykälien kattamien tekojen kohdalla edellyttäisi erikseen ympäristön vaarantamisen tai vahingoittamisen arviointia. Sääntelyä voi pitää rikoslain 48 luvun perusrikosta eli ympäristön turmelemista (1 §) täydentävänä. Mainitussa pykälässä on säädetty rangaistavaksi esimerkiksi aineen päästäminen tai jättäminen ympäristöön lain tai luvan vastaisesti, kun teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle. Monet teot, jotka säädettäisiin rangaistavaksi jäterikoksena, ilmakehän heikentämisenä tai ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksena, on nykyisin säädetty rangaistavaksi asiaa koskevassa aineellisessa lainsäädännössä.

Mainitut jäterikosta, ilmakehän heikentämistä ja ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevat pykälät kattavat osaltaan sen tyyppistä toimintaa, jota voidaan pitää ympäristöä ja terveyttä vaarantavana mutta jonka osalta esimerkiksi abstraktin vaaran toteen näyttäminen voi olla varsin työlästä. Tämä koskee esimerkiksi otsoni- ja F-kaasuasetusten vastaiset menettelyt kattavaa ilmakehän heikentämistä sekä jätteensiirtoasetuksen ja aluskierrätysasetuksen vastaisia menettelyjä, jotka ehdotuksen mukaan olisivat jäterikoksena rangaistavia. Myös ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos koskee sellaisten tuotteiden markkinoille saattamista esimerkiksi lain, EU-asetuksen tai luvan vastaisesti, joiden käyttö mainitussa pykälässä tarkoitetulla tavalla laajasti on omiaan aiheuttamaan esimerkiksi huomattavaa vahinkoa ympäristölle. Jäterikosta,

ilmakehän heikentämistä ja ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevien rangaistussäännösten kattama menettely on tyypillisesti elinkeinotoiminnassa harjoitettavaa, jolloin ympäristön kannalta riskialtista toimintaa harjoitetaan taloudellisen hyötymisen tarkoituksessa. Erityisesti jätteiden keräämiseen, kuljetukseen ja käsittelyyn liittyy EU:n mittakaavassa järjestäytynyttä rikollisuutta.

Ehdotettavan metsäkatorikosta koskevan rangaistussäännöksen mukaisesti rangaistavia olisivat tietyt EU:n metsäkatoasetuksen vastaiset menettelyt. Metsäkatoasetus on uutta sääntelyä, jota koskevaa kansallista täydentävää sääntelyä, mukaan lukien seuraamukset, koskevaa ehdotusta käsitellään parhaillaan eduskunnassa. Ehdotettavan säännöksen myötä rangaistavuuden ala laajenisi kattamaan tietyt asetuksen vastaiset menettelyt. Ympäristörikosdirektiivin mukaisesti rangaistavaksi on säädettävä tietyt metsäkatoasetuksen vastaiset menettelyt eli asetuksessa tarkoitettujen hyödykkeiden ja tuotteiden markkinoille saattaminen, markkinoilla saataville asettaminen ja vienti asetuksen 3 artiklan mukaisen kiellon vastaisesti, ja muilta osin asetuksen rikkomisen seuraamukset ovat kansallisesti määritettävissä asetuksen 25 artiklan mukaisesti.

Metsäkatoasetuksen tarkoituksena on vähentää maailmanlaajuista metsäkatoa, metsien tilan heikkenemistä ja luonnon monimuotoisuuden köyhtymistä. Asetuksessa tarkoitettujen tuotteiden tai hyödykkeiden markkinoille saattaminen, markkinoilla saataville asettaminen tai vieminen asetuksen 3 artiklassa säädetyn kiellon vastaisesti osoittaa tietoista pyrkimystä kiellon rikkomiseen tai välinpitämättömyyttä sääntelyn tavoitteiden ja vaikutusten suhteen esimerkiksi taloudellisen hyödyn tavoittelemiseksi.

Jäterikoksen, ilmakehän heikentämisen ja ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan sakkoa tai vankeutta enintään kahdeksi vuodeksi. Sama koskee metsäkatorikosta. Tällainen rangaistusasteikko vastaisi esimerkiksi ympäristön turmelemisesta ja luonnonsuojelurikoksesta säädettyjä asteikkoja. Toisaalta rangaistusasteikko olisi sama kuin esimerkiksi räjähderikoksessa (rikoslain 44 luvun 11 §) ja säännöstelyrikoksessa (rikoslain 46 luvun 1 §). Nämä säännökset kattavat joitakin vastaavia menettelyjä tai tekotapoja kuin ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos ja metsäkatorikos.

Erityisesti jäterikoksessa, ilmakehän heikentämisessä ja ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksessa on kyse teoista, jotka kohdistuvat ympäristön kannalta haitallisiin, vaarallisiin tai riskiä aiheuttaviin aineisiin, tuotteisiin tai jätteisiin. Näitä tekoja voidaan useimmissa tapauksissa pitää lähtökohtaisesti ympäristöä vaarantavina, minkä pohjalta voidaan pitää asianmukaisena rangaistusasteikkoa, joka vastaa ympäristön turmelemisesta säädettyä asteikkoa.

Törkeän jäterikoksen, törkeän ilmakehän heikentämisen, törkeän ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksen ja törkeän metsäkatorikoksen enimmäisrangaistukseksi ehdotetaan viittä vuotta vankeutta. Mainitut enimmäisrangaistukset poikkeaisivat vakiintuneesti käytössä olevien rangaistusasteikkojen mukaisesta enimmäisrangaistuksesta, joka törkeiden tekotapojen osalta on tavanomaisesti neljä vuotta vankeutta. Ehdotettu viiden vuoden enimmäisrangaistus johtuu direktiivin 5 artiklan 2 kohdan d alakohdan velvoitteesta, joka ei usean rikostyypin osalta jätä mahdollisuutta alempaan enimmäisrangaistukseen kuin viisi vuotta vankeutta. Tällaisella perusteella rikoslain vakiintuneista asteikoista on voitu poiketa (LaVM 29/2014 vp, s. 3).

Toisin kuin rikoslain 48 luvun voimassa olevissa säännöksissä ja myös esimerkiksi rikoslain 48 a luvun 1 a §:n mukaista törkeää metsästysrikosta koskevassa säännöksessä, ehdotettavien uusien törkeää tekotapaa koskevien säännösten mukaisesti rangaistavaa olisi vain tahallinen

menettely siitäkin huolimatta, että perustekomuotoa koskevat säännökset kattaisivat myös törkeästä huolimattomuudesta tehdyt teot. Näiltä osin pitäydyttäisiin siten direktiivin edellyttämässä.

Rikoslain 48 luvun 2 §:n mukaisen törkeän ympäristön turmelemisen enimmäisrangaistus on kuusi vuotta vankeutta. Mainittu enimmäisrangaistus koskee sekä tahallisia että törkeästä huolimattomuudesta tehtyjä tekoja. Ehdotettavissa uusissa törkeää tekotapaa koskevissa säännöksissä enimmäisrangaistus olisi näin ollen vuoden alhaisempi kuin törkeässä ympäristön turmelemisessa. Sääntely eroaisi törkeästä ympäristön turmelemisesta myös syyksiluettavuutta koskevan vaatimuksen osalta. Ehdotettavien uusien törkeitä tekotapoja koskevien rangaistussäännösten viiden vuoden enimmäisrangaistus ei näin ollen vaikuta muodostuvan oikeasuhtaisuuden kannalta ongelmallisen epäsuhtaiseksi suhteessa törkeästä ympäristön turmelemisesta säädettyyn enimmäisrangaistukseen.

Siltä osin kuin on kyse esimerkiksi tuotteiden tai aineiden tuontia, vientiä, markkinoille saattamista tai markkinoilla saataville asettamista koskevista tekotavoista, voidaan huomioida rikoslain 46 luvun 2 §:n törkeän säännöstelyrikoksen enimmäisrangaistus, joka on neljä vuotta vankeutta. Ehdotettavien uusien törkeitä tekotapoja koskevien rangaistussäännösten viiden vuoden enimmäisrangaistuksen ei siten voida katsoa vaikuttavan ongelmallisen epäsuhtaiselta suhteessa törkeän säännöstelyrikoksen enimmäisrangaistukseen.

Viiden vuoden enimmäisvankeusrangaistusta voidaan pitää oikeasuhtaisena, kun otetaan huomioon myös suojattavan oikeushyvän eli ympäristön, kuten maaperän, ilman ja veden laadun, ekosysteemipalveluiden ja luonnon monimuotoisuuden merkitys itsessään sekä elinkelpoisen ja terveellisen ympäristön merkitys ihmiskunnalle. Mainittujen törkeitä tekotapoja koskevien säännösten kattamista tekotavoista vakavimmat liittyvät ympäristön kannalta riskialttiiseen toimintaan, joka monesti tapahtuu elinkeinotoiminnassa tai muussa taloudellisessa toiminnassa hyötymistarkoituksessa. Ympäristöä on perusteltua suojata tällaista toimintaa vastaan myös verraten ankarilla rangaistuksilla.

Rangaistussääntelyn merkitys ja tavoitteet huomioon ottaen törkeää jäterikosta, törkeää ilmakehän heikentämistä, törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevien säännösten kattamia tekoja voidaan pitää törkeimmillään erityisen vakavina. Viiden vuoden enimmäisrangaistusta voidaan sen vuoksi pitää oikeasuhtaisena.

Rangaistavaksi säädettäväksi ehdotettava vieraslajirikos kattaisi ensinnäkin EU:n antaman vieraslajiasetuksen vastaiset menettelyt ympäristörikosdirektiivin edellyttämällä tavalla. Tunnusmerkistö edellyttäisi, että teko olisi omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Lisäksi vieraslajirikoksena säädettäisiin rangaistavaksi tietyt kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja koskevat teot, kun tällainen teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. Kansallisesti merkityksellisistä haitallisista vieraslajeista säädetään vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetussa laissa.

Haitalliset vieraslajit uhkaavat luonnon monimuotoisuutta tai siihen liittyviä ekosysteemipalveluja, ja ne voivat aiheuttaa haittaa myös taloudelle tai terveydelle. Haitalliset vieraslajit voivat aiheuttaa alkuperäisten kasvi- tai eläinlajien sukupuuttoja sekä esimerkiksi levittää tauteja. Vieraslajisääntelyn vastaisen menettelyn rangaistavaksi säätämisellä voidaan näin ollen katsoa suojattavan merkittäviä ympäristöarvoja ja myös terveyttä.

Monet sekä vieraslajiasetuksen että vieraslajilain vastaiset menettelyt on nykyisin säädetty rangaistavaksi vieraslajilaissa. Rangaistavuuden alassa ei tapahtuisi siten merkittävää muutosta. Rangaistussääntely kuitenkin ankaroituisi selvästi.

Vieraslajirikokselle ehdotettava kolmen vuoden enimmäisrangaistus olisi ankarampi kuin esimerkiksi rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaisen ympäristön turmelemisen enimmäisrangaistus. Asteikko myös poikkeaa rikoslain tavanomaisista tyyppirangaistusasteikoista, joissa vähimmäisrangaistuksena on sakkoa ja enimmäisrangaistuksena kaksi vuotta vankeutta. Ehdotettava rangaistusasteikko perustuu pykälän 1 ja 2 momentin osalta direktiivin 5 artiklan velvoitteisiin. Direktiivi ei näiden tekojen osalta mahdollista alempaa enimmäisrangaistusta kuin kolme vuotta vankeutta. Tällaisella perusteella rikoslain vakiintuneista asteikoista on edellä todetulla tavalla voitu poiketa (ks. LaVM 29/2014 vp, s. 3). Rikoksen esimerkiksi ympäristön turmelemista ankarampaa asteikkoa voidaan pitää perusteltuna myös sen vuoksi, että säännöksen mukaiselta teolta edellytettävässä abstraktissa vaarantamisessa kyse olisi huomattavan vahingon aiheuttamisesta ympäristölle tai kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden aiheuttamisesta ihmiselle. Asteikko kattaisi siten myös teot, joilla aiheutetaan esimerkiksi säännöksessä tarkoitettu huomattava vahinko ympäristölle.

Ympäristörikosdirektiivi ei velvoita säätämään rangaistavaksi kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja koskevia tekoja. Näiltä osin rangaistavuus olisi siten laajempi kuin mitä direktiivi edellyttää. Vieraslajilain 11 §:n 1 momentin mukaan kansallisesti merkityksellisenä haitallisena vieraslajina pidetään muuta kuin unionin luetteloon kuuluvaa haitallista vieraslajia, josta saatavilla olevan tieteellisen näytön perusteella voi aiheutua vahinkoa luonnon monimuotoisuudelle tai muuta vahinkoa luonnonvaraiselle eliöstölle taikka vaaraa terveydelle tai turvallisuudelle. Kansallisesti merkityksellinen haitallinen vieraslaji voi näin ollen olla yhtä haitallinen ympäristön kannalta kuin Euroopan unionin kannalta merkityksellinen haitallinen vieraslaji. Kansallisesti haitallisia merkityksellisiä vieraslajia koskevia tekoja voidaan siten pitää yhtä moitittavina kuin EU:n kannalta merkityksellisiin haitallisiin vieraslajeihin kohdistuvia tekoja. Myös sääntelyn johdonmukaisuus perustelee osaltaan sitä, että myös kansallisesti merkityksellisiä haitallisia vieraslajeja koskevat teot olisivat rangaistavia vieraslajirikoksena, jota koskeva säännös kattaa teot, jotka aiheuttavat abstraktia huomattavan vahingon vaaraa ympäristölle tai terveydelle.

Myös luonnonsuojelurikosta koskevaan rikoslain pykälään ehdotetaan muutoksia, jotka merkitsisivät rangaistussääntelyn ankaroitumista. Luonnonsuojelurikoksena rangaistavaksi säädettäisiin tietyt teot, jotka on nykyisin säädetty luonnonsuojelulaissa luonnonsuojelurikkomuksena rangaistavaksi. Muutoksilla säädettäisiin nykyistä ankarammin rangaistavaksi mainitut suojeltuihin lajeihin kohdistuvat teot, mikä korostaisi näiden tekojen paheksuttavuutta ja moitittavuutta. Direktiivi edellyttää, että tahallisista teoista, joiden rangaistussääntely ankaroituisi, tulee voida määrätä vähintään kolmen vuoden vankeusrangaistus. Näitä tekoja voidaan myös pitää moitittavuudeltaan vastaavina kuin luonnonsuojelurikoksina nykyisin rangaistavia tekoja. Rangaistussääntelyn ankaroitumista voidaan siten pitää perusteltuna ja oikeasuhtaisena.

Esitykseen sisältyy lisäksi ehdotus uudeksi ympäristön tuhoamista koskevaksi rangaistussäännökseksi. Sen kattamien, ympäristölle erityisen vakavan vahingon aiheuttavien tahallisten tekojen enimmäisrangaistukseksi ehdotetaan kahdeksan vuotta vankeutta. Lisäksi ehdotetaan säädettäväksi terroristisessa tarkoituksessa tehdystä ympäristön tuhoamisesta, jonka enimmäisrangaistus olisi kymmenen vuotta vankeutta.

Ympäristön tuhoamiselle ehdotettava rangaistusasteikko poikkeaisi vakiintuneesta rikoslain sääntelytavasta, mitä ei voida pitää ongelmattomana Suomen rikoslaissa noudatettujen

tyyppirangaistusasteikkojen ja suhteellisuusperiaatteen eikä rikoslain sisäisen johdonmukaisuuden kannalta. Ehdotettava kahdeksan vuoden enimmäisrangaistus johtuu direktiivin 5 artiklan 2 kohdan b alakohdan velvoitteesta. Direktiivi edellyttää näiden tekojen kohdalla vähintään kahdeksan vuoden enimmäisrangaistusta eli lievempi enimmäisrangaistus ei ole mahdollinen. Tällaisella perusteella rikoslain vakiintuneista asteikoista on voitu poiketa (LaVM 29/2014 vp, s. 3).

Ympäristön tuhoamisen enimmäisrangaistus olisi kaksi vuotta ankarampi kuin törkeän ympäristön turmelemisen. Ympäristön tuhoamisen tunnusmerkistö edellyttää erityisen vakavan ympäristö- tai luontovahingon aiheuttamista. Kyse on tahallisista ja erityisen vahingollisista teoista, joita voidaan pitää erityisen paheksuttavina. Kahdeksan vuoden enimmäisrangaistusta voidaan näin ollen pitää oikeasuhtaisena ympäristön tuhoamista koskevan säännöksen kattamien tekojen kohdalla. Mainitun enimmäisrangaistuksen ei myöskään voida katsoa muodostuvan ongelmalliseksi suhteessa rikoslain muihin rikoksiin, joista on säädetty hyvin ankara enimmäisrangaistus, kuten rikoslain 34 luvun 3 §:ään (törkeä tuhotyö) tai 5 §:ään (törkeä terveyden vaarantaminen).

Terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen enimmäisrangaistus olisi kymmenen vuotta vankeutta. Ehdotettava enimmäisrangaistus olisi kaksi vuotta ankarampi kuin ilman tällaista tarkoitusta tehdyn ympäristön tuhoamisen enimmäisrangaistus, mikä vastaa sääntelyn lähtökohtaa monen muun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen kohdalla suhteessa ilman tällaista tarkoitusta tehtyyn rikokseen. Mainitussa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen enimmäisrangaistus olisi niin ikään kaksi vuotta ankarampi kuin terroristisessa tarkoituksessa tehdyn törkeän ympäristön turmelemisen. Terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen enimmäisrangaistuksen voi siten katsoa olevan oikeasuhtainen verrattuna ilman tällaista tarkoitusta tehtyyn ympäristön tuhoamiseen ja muiden terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten enimmäisrangaistuksiin.

Edellä käsitellyillä ehdotettavilla enimmäisrangaistuksilla on tiettyjä rikosprosessuaalisia ja muita seurannaisvaikutuksia. Tällaisia ovat esimerkiksi viranomaisten toimivallan laajentuminen, vanhentumisaikojen pidentyminen sekä asian käsittelyn siirtyminen tuomioistuimen käsiteltäväksi sakkomenettelyn sijaan. Näillä seikoilla on merkitystä oikeasuhtaisuuden arvioinnin kannalta.

Yleisesti ottaen ankarampiin rangaistuksiin johtavilla lainsäädäntömuutoksilla korostetaan kysymyksessä olevien rikosten paheksuttavuutta ja moitittavuutta, millä voi olla jossain määrin yleisestävää ja erityisestävää vaikutusta.

Voimassa oleviin rikoslain säännöksiin ehdotettavilla muutoksilla ja ehdotettavilla uusilla rangaistussäännöksillä voidaan edellä todetulla tavalla katsoa olevan hyväksyttävä tavoite ja painava yhteiskunnallinen tarve. Niiden voidaan siten katsoa olevan perustuslain kannalta perusteltuja. Rangaistussääntelyn ankaroitumista voidaan tiettyjen tekojen kohdalla pitää merkittävänä mutta edellä todetuilla perusteilla kuitenkin oikeasuhtaisena ja siten perustuslain kannalta perusteltuna.

11.2.2 Yhteisösakon rangaistusasteikon ankaroituminen ja oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalan laajeneminen

Esitykseen sisältyvän ehdotuksen mukaisesti oikeushenkilölle määrättävän yhteisösakon rangaistusasteikkoa muutettaisiin merkittävällä tavalla. Lisäksi oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisala laajenisi uusiin rikoksiin.

Direktiivin oikeushenkilölle määrättävää sakkoa koskevien velvoitteiden mukaisesti ehdotetaan muutettavaksi rikoslain 9 luvun 5 §:ssä olevaa yhteisösakon asteikkoa. Ehdotuksen mukaisesti yhteisösakolle säädettäisiin kaksi asteikkoa: yleinen asteikko ja erityinen, erittäin suuria oikeushenkilöitä koskeva asteikko. Perusasteikoksi ehdotetaan vähintään 2 000 ja enintään 3 000 000 euroa. Jos oikeushenkilö, jonka toiminnassa rikos on tehty, olisi erittäin suuri, yhteisösakon alin rahamäärä olisi 15 000 euroa ja ylin rahamäärä 40 000 000 euroa, kuitenkin enintään viisi prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai muusta vastaavasta tuotosta yhteisösakon määräämistä edeltäneellä tilikaudella.

Edellä jaksossa 11.2 selostettuja kriminalisointiperiaatteita ja perusoikeuksien rajoitusedellytyksiä voidaan soveltuvin osin soveltaa myös oikeushenkilön rangaistusvastuuta ja sen ankaruutta koskeviin kysymyksiin. Sanottuihin edellytyksiin kuuluvat muiden ohella painavaa yhteiskunnallista tarvetta koskeva edellytys sekä rangaistusjärjestelmän suhteellisuutta koskeva edellytys. Siltä osin kun sääntelytarve perustuu direktiivissä säädettyihin velvoitteisiin, sijaa kriminalisointiperiaatteiden arviointiin ei sääntelyvelvollisuuden sisällön suhteen juuri ole. Sitä vastoin niillä on merkitystä arvioitaessa valittua sääntelymallia suhteessa vaihtoehtoisiin malleihin. Siltä osin kun on kyse muista kuin direktiivivelvoitteiden perusteella oikeushenkilön rangaistusvastuun piiriin kuuluvista rikoksista, kriminalisointiperiaatteiden ja perustuslakivaliokunnan asettamia kriteereitä voidaan soveltaa kattavimmin.

Yhteisösakon asteikon muuttamista koskeva ehdotus on ympäristörikosdirektiivin edellyttämää laajempi, kun ehdotuksen mukaisesti yhteisösakon asteikkoa muutettaisiin kaikkien niiden rikosten osalta, joihin oikeushenkilön rangaistusvastuu soveltuu rikoslain säännösten mukaisesti. Valmistelussa on näiltä osin huomioitu paitsi ympäristörikosdirektiivi ja niin sanottu pakoterikosdirektiivi, johon jo sisältyy yhteisösakon enimmäismäärää koskevaa velvoittavaa sääntelyä, myös ne neuvoteltavana olevat direktiiviehdotukset, joihin oletettavasti tulee sisältymään vastaavanlaista sääntelyä. Sitä, että muutos toteutettaisiin vain niitä rikoslajeja koskevana, jotka mainitut hyväksytyt ja tulevat EU-oikeudelliset velvoitteet kattavat, ja että yhteisösakon rangaistusasteikko poikkeaisi näin ollen muutamien rikoslajien kohdalla merkittävästi muihin rikoslajeihin sovellettavasta yleisestä asteikosta, ei voida pitää tavoiteltavana ratkaisuna rikoslain sisäisen oikeasuhtaisuuden ja johdonmukaisuuden kannalta eikä myöskään yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Lisäksi yhteisösakon voimassa olevan asteikon tarkistamista kaikkien kyseeseen tulevien rikoslajien kohdalla vähintään rahan arvon muuttumista vastaavalla tavalla voidaan pitää perusteltuna yhteisösakon yleispreventiivisestäkin näkökulmasta (ks. tarkemmin jäljempänä).

Ehdotettava sääntely olisi ympäristörikosdirektiivin edellyttämää laajempaa myös siten, että se sisältäisi yhden yleisen asteikon, joka soveltuisi kaikkiin rikoksiin, joihin sovelletaan oikeushenkilön rangaistusvastuuta. Ympäristörikosdirektiivin 7 artiklan 3 kohta (samoin kuin pakoterikosdirektiivi) mahdollistaisi sääntelyn, jossa joitakin rikoksia koskee euromääräisten enimmäismäärien mallissa alhaisempi enimmäismäärä. Lisäksi direktiivin 7 artiklan 3 kohta edellyttää säätämään direktiivin mukaisesta enimmäismäärän vähimmäistasosta vain direktiivin 6 artiklan 1 kohdan mukaisesti vastuussa oleville oikeushenkilöille eli kun direktiivin mukaisen rikoksen on oikeushenkilön hyväksi tehnyt henkilö, joka on johtavassa asemassa kyseisessä oikeushenkilössä, ja kun kyseessä on tahallinen rikos.

Ehdotusten johdosta yhteisösakon asteikko ankaroituisi selvästi, mitä olisi arvioitava seuraamusjärjestelmän oikeasuhtaisuutta koskevan edellytyksen näkökulmasta. Suurinta osaa oikeushenkilöistä koskisi käytännössä esityksen mukainen yhteisösakon yleinen asteikko, jolloin yhteisösakon alin rahamäärä nousisi 850 eurosta 2 000 euroon ja ylin rahamäärä 850 000 eurosta 3 000 000 euroon. Sellaisen oikeushenkilön, joka on erittäin suuri kirjanpitolain 1 luvun

4 c §:n 1 momentissa tarkoitetulla tavalla, tai tällaiseen taloudelliselta asemaltaan rinnastuvan muun oikeushenkilön kohdalla yhteisösakon ylin rahamäärä nousisi erittäin merkittävästi. Yhteisösakon ylin rahamäärä olisi tällaisten oikeushenkilöiden kohdalla nykyisen 850 000 euron sijasta 40 000 000 miljoonaa euroa, kuitenkin enintään viisi prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai muusta vastaavasta tuotosta yhteisösakon määräämistä edeltäneellä tilikaudella. Myös yhteisösakon alinta rahamäärää korotettaisiin näiden oikeushenkilöiden kohdalla selvästi nykyisestä eli 850 eurosta 15 000 euroon.

Yhteisösakon nykyisen asteikon mukaisia rahamääriä ei ole muutettu niiden voimaantulon eli vuoden 1995 jälkeen muutoin kuin euroon siirtymisen johdosta välttämättömällä tavalla. Yhteisösakon alinta ja ylintä määrää voidaan näin ollen katsoa olevan perusteltua korottaa ensinnäkin rahan arvon muuttumisen johdosta.

Yhteisösakon asteikkoa koskeva ehdotus perustuu osittain ympäristörikosdirektiivin 7 artiklan 3 kohdan velvoitteisiin, jonka mukaisesti jäsenvaltioiden on toteutettava tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että ainakin 6 artiklan 1 kohdan nojalla vastuussa oleville oikeushenkilöille voidaan määrätä 3 artiklan 2 kohdan soveltamisalaan kuuluvista rikoksista rikosoikeudellisia tai muita kuin rikosoikeudellisia sakkoja, joiden määrä on oikeassa suhteessa menettelyn vakavuuteen sekä kyseisen oikeushenkilön yksilöllisiin, taloudellisiin ja muihin olosuhteisiin. Lisäksi kohta sisältää sakkojen enimmäistasoja koskevan velvoitteen siitä, että oikeushenkilölle voidaan määrätä sakko, joka on vähintään 5 tai 3 % oikeushenkilön maailmanlaajuisesta kokonaisliikevaihdosta tai 40 tai 24 miljoonaa euroa vastaava määrä. Mainittu enimmäistasoja koskeva velvoite voidaan direktiivin johdanto-osan kappaleen 35 perusteella rajata sovellettavaksi taloudellisesti vahvoihin oikeushenkilöihin. Erittäin suuria oikeushenkilöitä koskevan asteikon yläraja perustuu siten direktiivin velvoitteisiin.

Suhteellisuusperiaatteen kuten myös jäljempänä jaksossa 11.3 tarkemmin käsiteltävän rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta merkityksellistä on, että ehdotettavien säännösten mukaisesti yhteisösakoille määritettäisiin absoluuttinen enimmäismäärä, toisin kuin sellaisessa direktiivin sallimassa mallissa, jossa enimmäismäärä perustuisi oikeushenkilön liikevaihtoon.

Toisin kuin yhteisösakon ylärajasta, ympäristörikosdirektiivissä ei säädetä täsmällisesti oikeushenkilölle määrättävän sakon vähimmäismäärää koskevista velvoitteista. Yhteisösakon alarajasta säädettäessä on otettava huomioon muun muassa se, että yhteisösakon asteikko koskee monenlaisia oikeushenkilöitä ja yhteisövastuuseen voi joutua muukin kuin elinkeinoa päätoimintamuotonaan harjoittava yritys. Välttämättä ei myöskään edellytetä, että oikeushenkilön velvollisuuden rikkominen olisi luonteeltaan vakavaa. Yhteisösakon tarkoituksena on osoittaa yhteiskunnallista paheksumista ja vaikuttaa riittävän tuntuvasti siihen, ettei oikeushenkilön toiminnassa tapahtuisi lainvastaisuuksia. (Ks. HE 95/1993 vp, s. 20–21.)

Yhteisösakon yleisen asteikon mukaisen vähimmäismäärän osalta on kiinnitettävä huomiota siihen, että sen olisi oltava taloudellisilta voimavaroiltaan pienen oikeushenkilön näkökulmasta tuntuva mutta ei niin suuri, että se silloinkaan voisi lähtökohtaisesti muodostua kohtuuttomaksi. Yhteisösakon enimmäismäärä olisi perusasteikossa puolestaan mitoitettu siten, että se voisi muodostua hyvin merkittäväksi niiden oikeushenkilöiden osalta, joihin seuraamus tulee sovellettavaksi, eli muiden kuin erittäin suurten yritysten osalta. Enimmäismäärän asettamisessa on myös otettava huomioon, että ei olisi laillisuusperiaatteen kannalta optimaalista, jos kiinteämääräisen yhteisösakon asteikko olisi hyvin laaja, kun ei ole säädetty hyvin yksityiskohtaisesti yhteisösakon mittaamisesta, vaan mittaamisessa hyödynnettäisiin edelleen suhteellisen yleisiä rikoslain 9 luvun 6 §:n kriteereitä.

Rikoslain 9 luvun 5 §:ään ehdotettavissa muutoksissa on huomioitu erilaisten oikeushenkilöiden asema siten, että erityinen, ankarampi asteikko koskisi vain kooltaan hyvin suuria ja taloudelliselta asemaltaan kantokykyisimpiä oikeushenkilöitä. Näiden oikeushenkilöiden kohdalla yhteisösakon yläraja nousisi erittäin paljon. Ankarampaa asteikkoa voidaan pitää nykyistä asianmukaisempana sen soveltumisen piiriin tulevien oikeushenkilöiden näkökulmasta huomioiden erityisesti seuraamusjärjestelmän yleisestävyyttä koskevat näkökohdat sekä se, että vakavimmista rikoksista olisi mahdollista tuomita oikeushenkilölle sakko, jolla on myös tosiasiallista merkitystä ja siten erityisestävyyttä tällaisen oikeushenkilön näkökulmasta.

Yhteisösakon nykyistä asteikkoa on perusteltua arvioida myös seuraamusjärjestelmän kokonaisuuden näkökulmasta. Erityisesti EU-oikeuteen sisältyy hallinnollisia seuraamusmaksuja koskevaa sääntelyä, ja näiden seuraamusmaksujen taso voi olla joiltakin osin enimmillään miljoonia euroja eli merkittävästi korkeampi kuin yhteisösakon nykyinen ylin rahamäärä. Tosin kyseisiin korkeisiin hallinnollisiin seuraamusmaksuihin sisältyy yleensä hyödyn eliminoimista koskeva elementti, kun taas rikosoikeudessa on erillinen hyötykonfiskaatioseuraamus, jolla ei ole euromääräistä ylärajaa. Yhteisösakon asteikon tarkistamista kaikkien kysymykseen tulevien rikoslajien kohdalla voidaan siten pitää perusteltuna huomioiden lähtökohta, jonka mukaisesti rikosoikeudellinen seuraamusjärjestelmä kattaa kaikkein moitittavimmat ja paheksuttavimmat teot, joita luonnollisesti tulee koskea myös ankarin rangaistusuhka. Pohjimmiltaan ehdotettava lakimuutos perustuu edellä todetulla tavalla EU:n antamien direktiivien velvoitteisiin, joista ei monilta osin ole mahdollisuutta poiketa. Toisaalta myös kansallisista lähtökohdista on esitetty arvioita siitä, että yhteisösakon asteikkoa voisi olla perusteltua tarkistaa (Tapani, Jussi. 2020. Oikeushenkilön rangaistusvastuu - nykytila ja kehittämistarpeet. Oikeusministeriön julkaisuja, Selvityksiä ja ohjeita 2020:22, s. 32–40; Alvesalo-Kuusi, Anne; Lähteenmäki, Liisa; Janhonen, Minna; Tapani, Jussi; Räsänen Tuula. 2016. Loppuraportti. Oikeushenkilön rangaistusvastuu työturvallisuusrikoksissa. Helsinki: Työterveyslaitos, s. 49). Edellä todetulla tavalla rangaistuksen mittaamisen perusteita ei ehdoteta muutettavaksi. Kuten rikoslain 9 luvun 6 §:n 1 momentissa säädetään, yhteisösakon rahamäärä vahvistetaan oikeushenkilön 2 §:ssä tarkoitetun laiminlyönnin laadun ja laajuuden tai johdon osuuden sekä oikeushenkilön taloudellisen aseman mukaan. Pykälän 3 momentin mukaisesti taloudellista asemaa arvioitaessa otetaan huomioon oikeushenkilön koko, vakavaraisuus, toiminnan taloudellinen tulos sekä muut oikeushenkilön talouden arvioimiseen olennaisesti vaikuttavat seikat. Ehdotettavan sääntelyn oikeasuhtaisuutta koskevassa arvioinnissa tulee huomioitavaksi se, että yhteisösakon suuruus mitattaisiin nykyiseen tapaan mainittujen säännösten mukaisesti, jolloin konkreettisessa tapauksessa huomioon otettaisiin useita oikeushenkilön talouden arvioimisen kannalta olennaisia seikkoja.

Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen ehdotettuja muutoksia yhteisösakon rangaistusasteikkoon voidaan pitää hyväksyttävään perusteeseen perustuvana, painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimana ja oikeasuhtaisena.

Ehdotuksessa esitetään oikeushenkilön rangaistusvastuun laajentamista niihin tekoihin, jotka säädettäisiin rangaistaviksi voimassa olevia rangaistussäännöksiä täydentämällä tai ehdotettavien uusien rangaistussäännösten mukaisesti. Myös oikeushenkilön rangaistusvastuuseen liittyviä kysymyksiä tulee tarkastella yleisten kriminalisointiperiaatteiden näkökulmista. Rangaistusvastuun aineellisen alan laajentamista koskevan arvioinnin lähtökohtana on tällöinkin rangaistusjärjestelmän käytön viimesijaisuutta koskeva ultima ratio -periaate. Yhteisösakon tiettyyn rikostyyppiin ulottamisen yleisenä edellytyksenä on pidetty sitä, että kyse on lähtökohtaisesti verraten vakavasta ja suunnitelmallisesta rikollisuudesta, jonka suhteen yksilövastuuta ei voida pitää riittävänä (HE 95/1993 vp; HE 258/2016 vp, s. 9–11).

Oikeushenkilön rangaistusvastuuta sovelletaan rikoslain 48 luvun 9 §:n mukaisesti kaikkiin luvun rikoksiin. Rikoslain 9 luvussa tarkoitettu oikeushenkilön rangaistusvastuu koskee luvun 1 §:n 1 momentin mukaan vain rikoslaissa rangaistavaksi säädettyjä tekoja, jos oikeushenkilön rangaistusvastuu on tietyn rikoslaissa rangaistavaksi säädetyn teon seuraamukseksi säädetty. Oikeushenkilön rangaistusvastuu ei näin voi kohdistua rikoslain ulkopuoliseen kriminalisointiin (HE 95/1993 vp, s. 28/II). Näiltä osin erityisen merkityksellisiä ovat ehdotettavat jäterikosta, törkeää jäterikosta, ilmakehän heikentämistä, törkeää ilmakehän heikentämistä, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta, törkeää ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta, vieraslajirikosta, metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevat säännökset. Mainittujen säännösten, metsäkatorikosta ja törkeää metsäkatorikosta koskevia pykäliä lukuun ottamatta, mukaiset menettelyt on voimassa olevassa lainsäädännössä melko suurelta osin säädetty rangaistavaksi aineellisissa ympäristösäädöksissä sakonuhkaisina, eikä niihin siten nykyisin sovellu oikeushenkilön rangaistusvastuu. Ehdotettavat muutokset laajentaisivat näin ollen oikeushenkilön rangaistusvastuuta merkittävällä tavalla.

Ympäristörikosdirektiivi edellyttää oikeushenkilön vastuusta säätämistä direktiivin mukaisten rikosten kohdalla, ja oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaa ja enimmäismäärää koskevat ehdotukset perustuvat mainittuun EU-velvoitteeseen, mikä perustelee osaltaan ehdotusten hyväksyttävyyttä.

Edellä esitetyt seikat huomioon ottaen voidaan katsoa, että myös ehdotettavia muutoksia oikeushenkilön rangaistusvastuun soveltamisalaan voidaan pitää hyväksyttävään perusteeseen perustuvina, painavan yhteiskunnallisen tarpeen vaatimina ja oikeasuhtaisina.

11.3 Rikosoikeudellinen laillisuusperiaate

Perustuslain 8 §:ssä säädetään rikosoikeudellisesta laillisuusperiaatteesta. Sen mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen eikä tuomita rangaistukseen sellaisen teon perusteella, jota ei tekohetkellä ole laissa säädetty rangaistavaksi. Rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ydinsisällön mukaan rikoksen tunnusmerkistö on ilmaistava riittävällä täsmällisyydellä siten, että säännöksen sanamuodon perusteella on ennakoitavissa, onko jokin toiminta tai laiminlyönti rangaistavaa.

Laillisuusperiaatteesta määrätään myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen (SopS 18–19/1990) 7 artiklassa. Kyseisen määräyksen 1 kohdan mukaan ketään ei ole pidettävä syypäänä rikokseen sellaisen teon tai laiminlyönnin perusteella, joka ei ollut tekohetkellä kansallisen lainsäädännön tai kansainvälisen oikeuden mukaan rikos. Rikoksen tekohetkellä sovellettavissa ollutta rangaistusta ankarampaa rangaistusta ei saa määrätä. Myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen mainittuun määräykseen sisältyy edellytys rangaistussäännösten ennustettavuudesta, riittävästä yksityiskohtaisuudesta ja täsmällisyydestä. Laillisuusperiaate sisältyy myös Euroopan unionin perusoikeuskirjaan, jonka 49 artiklan 1 kohdan mukaan ketään ei saa pitää syyllisenä rikokseen sellaisen teon tai laiminlyönnin perusteella, joka ei ollut tekohetkellä rikos kansallisen lainsäädännön tai kansainvälisen oikeuden mukaan. Rikoksesta ei saa määrätä sen tekohetkellä sovellettavissa ollutta rangaistusta ankarampaa rangaistusta. Jos rikoksenteon jälkeen laissa säädetään lievemmästä rangaistuksesta, on sovellettava kyseistä lievempää rangaistusta.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ja EU-tuomioistuimen käytännössä laillisuusperiaatteelle on annettu käytännössä perustuslain 8 §:ää vastaava ydinsisältö, jossa on korostettu rikosoikeudellisen sääntelyn ennustettavuutta eli sitä, että säännöksen sanamuodon perusteella voidaan ennakoida, mikä on rangaistavaa (ks. esim. PeVL 20/2022 vp, 11 kohta; PeVL 12/2021 vp, 57 kohta; PeVL 20/2018 vp, s. 2; PeVL 10/2016 vp; PeVL 56/2014 vp, s. 2/I ja PeVL 6/2014 vp, s. 3/I).

Esitykseen sisältyy ehdotus uudesta soveltamisalaa koskevasta säännöksestä, jollainen lisättäisiin rikoslain 48 ja 48 a lukuihin (rikoslain 48 luvun uusi 7 a § ja 48 a luvun uusi 4 b §). Sen mukaisesti ilman lupaa toimimiseen rinnastettaisiin kummassakin luvussa toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu, taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia. Vaikka säännöksen asiallisten lähtökohtien voidaan jossain määrin katsoa jo sisältyvän suomalaiseen oikeusjärjestykseen, soveltamisalasäännöksen voidaan katsoa olevan perusteltu ja tarpeen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ja siihen sisältyvän täsmällisyysvaatimuksen kannalta. Se, miten mainitun kaltaisten lupien nojalla toimimiseen tulisi suhtautua rangaistavuuden osalta, ei edempänä jaksossa 3.3.2 käsitellyllä tavalla ole ollut aivan selvää, mistä näkökulmasta ehdotusta voi pitää nykytilaa selkeyttävänä.

Mainittua säännöstä on arvioitava rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen näkökulmasta myös suhteessa siihen, voidaanko rangaistussääntelyä sen perusteella pitää riittävällä tavalla ennakoitavana. Kysymyksen voi katsoa koskevan erityisesti sitä säännöksen osaa, joka koskee sellaisen luvan nojalla toimimista, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia. Asia liittyy myös oikeusturvaa koskevaan perusoikeuteen ja erityisesti sitä koskevaan luottamuksen suojan periaatteeseen, jota käsitellään jäljempänä jaksossa 11.6.

Siltä osin kuin kyse on sellaisen luvan nojalla toimimisesta, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia, määreiden ”ilmeinen” ja ”olennainen” voi katsoa selvästi määrittävän sitä, millaista asiaankuuluvien aineellisoikeudellisten vaatimusten rikkomista edellytettäisiin ja siten rajaavan sitä, minkälaisen luvan nojalla toimisesta voisi seurata rangaistusvastuu. Pykälän säännöskohtaisissa perusteluissa selitettäisiin mainittuja käsitteitä ja tuotaisiin selvästi esiin, että kyse olisi säännöksestä, jota sovellettaisiin näiltä osin suppeasti ja poikkeuksellisissa tilanteissa.

Mainitun soveltamisalaa koskevan säännöksen kannalta merkityksellinen on lisäksi rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen liittyvä, rikoslain 3 luvun 2 §:n 2 momentin mukainen lievemmän lain periaate, joka on rikosoikeudellisten esitysten vakiintuneen tavan mukaan merkityksellinen uuden lain soveltamisen kannalta. Rikosoikeuden ajallista soveltamista koskevat lähtökohdat edellyttävät, että uutta, ankarampaa lakia sovelletaan vain lain voimaantulon jälkeen tehtyihin tekoihin. Ehdotettavan siirtymäsäännöksen mukaan soveltamisalaa koskevaa säännöstä ei sovellettaisi sellaisen luvan nojalla toimimiseen, joka olisi myönnetty ennen soveltamisalasäännöksen sisältävän lain voimaantuloa.

Perustuslakivaliokunnan käytännössä on täsmennetty laillisuusperiaatteen vaatimuksia niin sanotuille blankorangaistussäännöksille. Blankorangaistussääntelyn osalta tavoitteena tulee perustuslakivaliokunnan mukaan olla, että viittauksen sisältäviin rangaistussäännöksiin sisältyvät valtuutusketjut ovat täsmällisiä, rangaistavuuden edellytykset ilmaisevat aineelliset säännökset on kirjoitettu rangaistussäännöksiltä vaaditulla tarkkuudella ja nämä säännökset käsittävästä normistosta käy ilmi myös niiden rikkomisen rangaistavuus. Kriminalisoinnin sisältävässä lain säännöksessä tulee lisäksi olla asiallinen luonnehdinta kriminalisoitavaksi tarkoitetusta teosta. (PeVL 62/2018 vp, s. 9; PeVL 53/2018 vp, s. 3; PeVL 14/2018 vp, s. 21–22; PeVL 9/2018 vp, s. 9; PeVL 25/1994 vp, s. 8 ja niissä viitatut lausunnot.) Valiokunta on joissakin tapauksissa pitänyt blankorikossääntelyn täsmentämistä edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelylle tavallisen lain säätämisjärjestyksessä (PeVL 10/2016 vp, s. 8–9 ja PeVL 53/2018 vp, s. 3). Myös tilanteessa, jossa säännöksessä luetellaan niitä tekotapoja, jotka voivat tulla rangaistaviksi, sääntelyä on perustuslakivaliokunnan käytännön mukaan ollut täsmennettävä

viittaussäännöksiä ja rikoksen tunnusmerkistötekijöitä tarkentamalla (PeVL 14/2018 vp, s. 21—22). Perustuslakivaliokunta on muotoillut blankotyyppisiä rangaistussäännöksiä koskevat kriteerit ensimmäisen kerran perusoikeusuudistusta koskeneessa mietinnössä PeVM 25/1994 vp. Suomi ei tuolloin vielä ollut EU:n jäsen, eikä kriteerien muotoilussa ole voitu ottaa huomioon sellaisia blankotyyppisiin rangaistussäännöksiin sisältyviä ongelmakysymyksiä, joita nykyään sisältyy rikosoikeudellisen EU-sääntelyn toimeenpanoon.

Muutettavaksi ehdotettavien ja ehdotettavien, kokonaan uusien rangaistussäännösten mukaisten rangaistavien tekojen yksityiskohtainen sisältö määriteltäisiin aineellisessa ympäristölainsäädännössä, joten näiden säännösten voidaan katsoa olevan luonteeltaan blankorangaistussäännöksiä. Vaikka blankorangaistussääntelyyn on perustuslakivaliokunnan käytännössä lähtökohtaisesti suhtauduttu torjuvasti, sen käyttäminen on mahdollista edellyttäen, että tällaiselle sääntelylle asetetut edellytykset täyttyvät. Esimerkiksi rikoslain 48 luvun sääntely perustuu blankotyyppiselle sääntelytekniikalle, jota näin ollen voidaan pitää asianmukaisena sääntelytapana kyseisten tekojen kohdalla.

Blankorangaistussääntelylle asetetut edellytykset on huomioitu esityksen valmistelussa, joskin tämä on ollut nyt kysymyksessä olevan sääntelyhankkeen yhteydessä poikkeuksellisen haastavaa. Muutettavissa ja ehdotettavissa uusissa ympäristö- ja luonnonvararikoksia koskevissa säännöksissä viitattaisiin selkeästi niihin säädöksiin, joissa säädettyjä normeja rikkomalla rikokseen voisi syyllistyä. Osin on kyse suoraan sovellettavista EU:n asetuksista ja osin direktiivejä täytäntöönpanevasta kansallisesta lainsäädännöstä. Siltä osin kuin rangaistussäännöksissä viitattaisiin EU:n asetukseen, on hyväksyttävä se, että asetusten säännökset eivät vastaa kirjoitustavaltaan täysin rikoslain rangaistussäännöksiä. EU:n asetukset on kuitenkin laadittu suoraan sovellettaviksi. EU:n asetuksissa ei voida viitata takaisin Suomen rikoslakiin, mutta tätä kompensoi jossain määrin se, että asetuksissa useimmiten nimenomaisesti velvoitetaan jäsenvaltioita säätämään niiden säännösten rikkomisesta seuraamukset.

Joidenkin ympäristön suojelemisen tarkoitusta toteuttavien nykyisten ja ehdotettavien uusien rangaistussäännösten mukaisesti rangaistavaa on tai olisi lain tai EU:n antaman asetuksen nojalla annettujen säännösten vastainen menettely. Ympäristön turmelemista koskevassa säännöksessä sekä uutta ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevassa säännöksessä viitattaisiin tiettyjen säädösten nojalla annettuihin, nimenomaisesti tiettyä menettelyä koskeviin säännöksiin. Rangaistavuuden olisi siis näiltä osin tarkoitus kattaa nimenomaisesti tiettyyn valtioneuvoston asetukseen sisältyvän sääntelyn vastaisen menettelyn. Valmistelussa on tältä osin huomioitu perustuslakivaliokunnan erinäisissä lausunnoissa (mm. PeVL 27/2013 vp, s. 4/II ja PeVL 20/2005 vp, s. 8/II) todettu kanta, jonka mukaan säädösten hierarkkisten suhteiden vuoksi ei ole asianmukaista mainita asetusta nimeltä laissa. Asiaan liittyy kysymys rikosoikeudellisen sääntelyn erityisluonteesta ja rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvästä täsmällisyysvaatimuksesta.

Osin rangaistussäännöksiin sisältyvät viittaukset aineellisiin säädöksiin olisivat säännös- tai artiklakohtaisia. Eduskunnan lakivaliokunnan käytännön mukaisesti parhaiten rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen vaatimuksia toteuttaa EU-asetukseen viitattaessa sääntely, jossa kansallisessa rangaistussäännöksessä viitataan EU-asetukseen artiklakohtaisesti. Lakivaliokunnan mukaan tämä ei aina kuitenkaan ole mahdollista ja jos artiklakohtainen viittaaminen tekisi kansallisesta sääntelystä vaikeammin tulkittavaa, artiklakohtaisia viittauksia ei välttämättä ole edellytetty (LaVL 34/2018 vp, s. 8–9).

Ehdotettavissa muutoksissa on joiltakin osin viitattu säännösten sijasta säädöksen tiettyihin lukuihin. Mainittu sääntelytekniikka on ollut tarpeen selkeyden säilyttämiseksi ja pitkien

säännöslistausten välttämiseksi. Lukuihin viittaamalla on toisaalta pyritty välttämään laajaa viittausta tietyn säädöksen vastaiseen menettelyyn yleisesti eli täsmentämään sitä, minkä säännösten vastainen menettely voi olla rangaistussäännöksen mukaisesti rangaistavaa.

Esimerkiksi ehdotettavassa uudessa ilmakehän heikentämistä koskevassa rikoslain 48 luvun 4 c §:ssä tunnusmerkistössä ei viitattaisi tiettyihin siinä tarkoitettujen asetusten artikloihin, vaan rangaistavaa olisi menetellä pykälässä tarkoitetulla tavalla viitatun asetuksen vastaisesti. Artiklakohtaista viittaamista ei ole pidetty mahdollisena, koska se edellyttäisi suurimman osan artikloista listaamista rangaistussäännöksessä. Tällaista sääntelytekniikkaa ei ole syytä pitää valittua tekniikkaa selkeämpänä eikä laillisuusperiaatteen vaatimuksia paremmin toteuttavana.

Perustuslakivaliokunnan lausuntokäytännön mukaisesti blankoluonteiseen rangaistussäännökseen on sisällyttävä jonkinlainen asiallinen luonnehdinta rangaistavaksi säädetystä teosta. Rangaistava teko on näin ollen pyrittävä kuvaamaan rangaistussäännöksessä, mikä kattaa rangaistavaa käyttäytymistä ilmentävistä tekotavoista, viittauksista sekä rangaistavuuden kannalta olennaisista tunnusmerkistötekijöistä säätämisen. Sikäli kuin rangaistavuuden alan kannalta merkityksellistä aineellista lainsäädäntöä ei olisi mahdollista sen laajuuden vuoksi täsmällisesti määritellä rangaistussäännöksessä, rangaistussäännöksen täsmentäminen voitaisiin toteuttaa rikoksen tunnusmerkistötekijöitä tarkentamalla (PeVL 14/2018 vp, s. 22). Tämä olisi mahdollista toteuttaa säätämällä esimerkiksi oikeudettomuutta koskevasta edellytyksestä tai sen nimenomaisesta mainitsemisesta, että rangaistavuus edellyttää toimimista vastoin tietyn tahon suostumusta tai asetetun kiellon vastaisesti (TaVM 38/2018 vp, s. 9).

Edellä todetulla tavalla perustuslakivaliokunnan muotoilemiin blankorangaistussääntelyä koskeviin edellytyksiin kuuluu myös niin sanottua takaisinkytkentää koskeva vaatimus. Sen mukaan rangaistavuuden aineelliset edellytykset ilmaisevat säännökset käsittävästä normistosta tulee käydä ilmi niiden rikkomisen rangaistavuus (PeVM 25/1994 vp, s. 8/I; PeVL 51/2018 vp, s. 16; PeVL 52/2018 vp, s. 11–12; PeVL 58/2018 vp, s. 13; PeVL 60/2018 vp, s. 13 ja PeVL 62/2018 vp, s. 9). Lakivaliokunta on lausuntokäytännössään edellyttänyt, että takaisinkytkentäsäännös on itsenäinen viittauksen rikoslakiin sisältävä rangaistussäännöksensä (LaVM 13/2021 vp, s. 13 ja 25).

Ehdotuksessa on pyritty varmistamaan, että niihin aineelliseen lainsäädäntöön kuuluviin säädöksiin, joiden vastainen menettely voi tulla ehdotettavalla tavalla muutettavien ja ehdotettavien uusien rangaistussäännösten mukaisesti rangaistavaksi, lisättäisiin viittausta rikoslakiin koskeva säännös tai että voimassa olevaa tällaista säännöstä täydennettäisiin viittauksilla relevantteihin ehdotettaviin uusiin rangaistussäännöksiin. Siltä osin kuin kyse on EU-asetuksen vastaisesta menettelystä, takaisinviittauksen sisältävää säännöstä ei luonnollisesti ole kansallisessa lainsäädäntöprosessissa mahdollista tällaiseen asetukseen sisällyttää. Asetuksissa kuitenkin monesti nimenomaisesti velvoitetaan jäsenvaltioita säätämään niiden säännösten rikkomisesta seuraamukset, minkä voidaan katsoa jossain määrin toteuttavan takaisinviittauksen vaatimusta (ks. myös HE 202/2024 vp, s. 66). EU-asetusten kohdalla on lisäksi pyritty huolehtimaan takaisinviittauksesta asetusta täydentävässä kansallisessa sääntelyssä.

Ehdotettavat säännösmuutokset ja uudet rangaistussäännökset sisältävät säännös-, luku-, artikla- tai säädöskohtaisten viittausten ohella täsmälliset kuvaukset rangaistavaksi säädettävistä teoista. Säännöksissä on mahdollisimman täsmällisesti kuvattu kysymykseen tulevat tekotavat sekä muita tunnusmerkistötekijöitä, kuten velvollisuuden tai kiellon vastaisuus ja teon kohde. Joiltakin osin viittausten ja tunnusmerkistötekijöiden kokonaisuus johtaa tiettyyn monitahoisuuteen ja vaikeaselkoisuuteen, mutta toisaalta sääntelyn riittävällä

yksityiskohtaisuudella voidaan edistää perustuslain 8 §:n mukaisen rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen edellyttämää sääntelyn tarkkarajaisuutta.

Lakivaliokunta on myös huomioinut laillisuusperiaatteen toteutumista arvioidessaan sääntelyn kohteen. Esimerkiksi arvioidessaan tavaramerkki- ja teollisoikeuksia koskevia rangaistussäännöksiä lakivaliokunta on tuonut esiin, että mainitut säännökset oletettavasti ainakin useimmissa tilanteissa tulevat sovellettaviksi elinkeinonharjoittajien tai muuten mainituista aineellisista säännöksistä perillä olevien tahojen toimintaan, jolloin sääntelyn kohteille voidaan asettaa tietty selonottovelvollisuus (LaVL 34/2018 vp, s. 8). Sama koskee monia sekä direktiivin kannalta merkityksellisten voimassa olevien että ehdotettavien ympäristörikossäännösten kattamia tilanteita. Kyse on suurelta osin sellaisen aineellisen ympäristölainsäädännön vastaisesta menettelystä, joka koskee ensisijaisesti toiminnanharjoittajia, joiden voidaan lähtökohtaisesti olettaa tuntevan harjoittamaansa toimintaa koskevassa aineellisessa lainsäädännössä säädetyt kiellot ja velvollisuudet. Poikkeus edeltävästä on esimerkiksi ehdotettava vieraslajirikosta koskeva rikoslain 48 luvun 4 g §, jonka mukaisesti rangaistavaksi voi tulla kenen tahansa henkilön menettely. Myös jotkut rikoslain 48 luvun 1 §:n mukaiset tekotavat, kuten lainvastainen aineen ympäristöön jättäminen, ovat sellaisia, joihin kuka tahansa voi syyllistyä.

Sääntelyn kohteella on merkitystä rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen toteutumista arvioitaessa esimerkiksi, kun huomioidaan tiettyjen ehdotuksiin sisältyvien käsitteiden merkityssisältö. Rikoslain 48 luvun 1 §:n 1 momenttiin ehdotetaan lisättäväksi esimerkiksi niin sanotun REACH-asetuksen ja tiettyjen muiden EU:n antamien asetusten vastaista aineen markkinoille saattamista koskeva tekotapa. REACH-asetuksessa markkinoille saattamisen käsite kattaa asetuksen 3 artiklan 12 kohdan mukaisesti maahantuonnin, ja tähän määritelmään on voitu viitata muissakin EU:n asetuksissa. Myös ehdotettavassa uudessa ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta koskevassa säännöksessä (rikoslain 48 luvun 4 e §) tekotapana olisi tuotteen markkinoille saattaminen. Kyseiseen pykälään sisältyy viittauksia useisiin EU:n antamiin ja kansallisiin säädöksiin, joissa markkinoille saattamisen merkityssisältö voi jossain määrin vaihdella.

Kun markkinoille saattamisen ei sanan yleiskielisessä merkityksessä välttämättä voida katsoa sisältävän maahantuontia, on pohdittava, tulisiko mainittuihin säännöksiin esimerkiksi sisällyttää määritelmäsäännös. Tältä osin voidaan ensinnäkin huomioida, että pääsääntöisesti EU:n antaman asetuksen sisältöä ei tule toistaa kansallisessa lainsäädännössä. Sikäli kuin tällainen toistaminen katsottaisiin välttämättömäksi esimerkiksi selkeyden vuoksi, se olisi kuitenkin mahdollista. Voidaan kuitenkin katsoa, että kun kyseessä on esimerkiksi ympäristölle haitallisen aineen tai tuotteen markkinoille saattaminen, toiminnanharjoittajien voidaan olettaa tuntevan sääntelyn sisällön siinä määrin yksityiskohtaisesti, että myös markkinoille saattamisen käsitteen sisältökin on toimijoiden tiedossa. Kun markkinoille saattamisen käsitteen merkityssisältö vaihtelee jossain määrin säädöksittäin, määritelmäsäännösten sisällyttäminen mainittuihin pykäliin tekisi niistä entistäkin vaikeaselkoisempia. Markkinoille saattamisen käsitteen merkityssisältöä avattaisiin säännöskohtaisissa perusteluissa. Vaikka määritelmäsäännöstä voitaisiin toisaalta pitää selkeyttä lisäävänä, rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen ei voida katsoa välttämättä edellyttävän, että markkinoille saattaminen määriteltäisiin nimenomaisesti rikoslaissa.

11.4 Kaksoisrangaistavuuden kielto

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 7. lisäpöytäkirjan 4 artiklan mukaan ketään ei saa saman valtion tuomiovallan nojalla tutkia uudelleen tai rangaista oikeudenkäynnissä rikoksesta, josta hänet on jo lopullisesti vapautettu tai tuomittu syylliseksi kyseisen valtion lakien ja

oikeudenkäyntimenettelyn mukaisesti. Tämä niin sanottu ne bis in idem -kielto sisältyy myös kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (Sops 7–8/1976) 14 artiklan 7 kohtaan ja EU:n perusoikeuskirjan 50 artiklaan. Kiellon katsotaan sisältyvän myös Suomen perustuslain yksilön oikeusturvaa koskevan 21 §:n 2 momentin säännökseen oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeista, jotka on lailla turvattava (HE 309/1993 vp, s. 74/II; ks. myös PeVL 9/2012 vp, s. 3).

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä kaksoisrangaistavuuden kiellon soveltamisala ei rajoitu vain varsinaisiin rikosoikeudellisiin rangaistuksiin, vaan se ulottuu myös erilaisiin rangaistusluonteisiin hallinnollisiin seuraamuksiin (ks. esim. Jussila v. Suomi, Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen tuomio 23.11.2006 ja Ruotsalainen v. Suomi 16.6.2009). Tällaisia ovat esimerkiksi hallinnolliset seuraamusmaksut. Kaksoisrangaistavuuden kielto ei sinänsä merkitse ehdotonta kieltoa säätää aineellisesti päällekkäisistä tunnusmerkeistä, mutta hallinnollisten seuraamusmaksujen ja rikosoikeudellisten seuraamusten käyttö tulee sovittaa menettelyllisesti yhteen (LaVL 5/2018 vp, s. 6).

Ehdotettavien uusien jäterikosta (rikoslain 48 luvun 4 b §) ja ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikosta (rikoslain 48 luvun 4 e §) koskevien pykälien mukaisesti rangaistavia olisivat tietyt teot, jotka on nykyisin sanktioitu hallinnollisin seuraamusmaksuin. Tietyiltä osin sama teko voisi siten jatkossa tulla sanktioiduksi rikosoikeudellisella rangaistuksella tai hallinnollisella seuraamusmaksulla. Mainitut rangaistussäännökset ja seuraamusmaksuja koskevat säännökset eivät kuitenkaan olisi täysin päällekkäisiä siltä osin, mistä teoista voi tulla määrättäväksi rikosoikeudellinen tai hallinnollinen seuraamus. Hallinnollisia seuraamusmaksuja koskeville säännöksille jäisi siten erillistä soveltamisalaa, minkä johdosta näitä säännöksiä ei ehdoteta kumottaviksi tai muutettaviksi. Mainitut ehdotukset ovat näin ollen merkityksellisiä kaksoisrangaistavuuden kiellon kannalta.

Tarkasteltavan kysymyksen kannalta merkityksellistä sääntelyä, jossa säädetään hallinnollisista seuraamusmaksuista osin samoista teoista kuin mistä ehdotettavien rangaistussäännösten mukaisesti voitaisiin tuomita rikosoikeudellinen seuraamus, sisältyy jätelakiin, ajoneuvolakiin sekä vaarallisten aineiden kuljetuksesta annettuun lakiin. Näihin säädöksiin sisältyy myös sääntelyä, joka koskee hallinnollisen seuraamusmaksun toissijaisuutta (jätelain 133 §:n 2 momentti, ajoneuvolain 193 §:n 3 momentti ja vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 143 §:n 6 momentti) ja jolla on näin ollen pyritty lainsäädäntövaiheessa ratkaisemaan kaksoisrangaistavuuden kiellon kannalta merkitykselliset tilanteet.

Kaksoisrangaistavuuden kielto on otettava huomioon lakia sovellettaessa. Esityksen valmistelussa kaksoisrangaistavuuden kiellon huomioimiseksi riittävänä on pidetty mainittuihin säädöksiin sisältyvää, hallinnollisia seuraamusmaksuja ja niiden toissijaisuutta koskevaa sääntelyä.

11.5 Yksityiselämän suoja

Perustuslain 10 §:ssä säädetään yksityiselämän suojasta. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisen yksityiselämä, kunnia ja kotirauha on turvattu, ja 2 momentin mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Pykälän 3 momentin mukaan lailla voidaan kuitenkin säätää rikosten selvittämiseksi välttämättömistä kotirauhan piiriin ulottuvista toimenpiteistä. Yksityiselämän suoja on turvattu myös Euroopan ihmisoikeussopimuksen 8 artiklassa ja EU:n perusoikeuskirjan 7 artiklassa.

Esityksen 2. lakiehdotuksessa ehdotetaan muutoksia pakkokeinolain 10 lukuun, joka koskee salaisia pakkokeinoja. Salaisten pakkokeinojen käyttämistä koskeva sääntely on

merkityksellisiä muun muassa perustuslain 10 §:ssä turvatun yksityiselämän suojan kannalta. Ehdotettavan muutoksen kannalta merkityksellistä on, että perustuslakivaliokunnan vakiintuneessa käytännössä viestin tunnistamistietojen on katsottu jäävän luottamuksellisen viestin salaisuutta suojaavan perusoikeuden ydinalueen ulkopuolelle (ks. esim. PeVL 6/2012 vp, s. 3/II).

Esityksessä ehdotetaan, että telekuuntelun käyttöedellytyksiä koskevaan pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin perusterikoslistaan lisättäisiin törkeä jäterikos ja ympäristön tuhoaminen. Telekuuntelu tulisi lisäksi mahdolliseksi terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen kohdalla sen johdosta, että rikoslain 34 a luvun 2 §:n mukaiset terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset ovat pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 11 kohdan mukaisesti telekuuntelun perusterikoksia. Samalla kyseisistä rikoksista tulisi pakkokeinolain 10 luvun 4 §:n 1 momentin nojalla myös telekuuntelun sijasta tapahtuvan tietojen hankkimisen perusterikoksia ja 27 §:n 2 momentin nojalla myös peitetoiminnan perusterikoksia. Lisäksi terroristisessa tarkoituksessa tehty ympäristön tuhoaminen ehdotetaan lisättäväksi eräiden muiden terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten ohella pakkokeinolain 10 luvun 17 §:n mukaisen asuntokuuntelun perusterikokseksi. Terroristisessa tarkoituksessa tehty ympäristön tuhoaminen olisi hyvin vakava rikos, ja sen kohdalla voitaisiin katsoa mainitun pakkokeinon käytön mahdollistamisen olevan suhteellisuusvaatimuksen mukaista ja täyttävän hyväksyttävyysedellytyksen sekä edellytyksen painavasta yhteiskunnallisesta tarpeesta samaan tapaan kuin on katsottu muiden terroristisessa tarkoituksessa tehtyjen rikosten kohdalla, jotka on säädetty asuntokuuntelun perusterikoksiksi.

Telekuunteluvaltuuden laajentaminen koskemaan tietyissä tilanteissa muun muassa törkeimpiä talousrikoksia on katsottu perustelluksi erityisesti ammattimaisen ja järjestäytyneen talousrikollisuuden selvittämiseen liittyvillä seikoilla. Mitä suurempaa hyötyä talousrikoksella on tavoiteltu, sitä suurempi on yhteiskunnallinen intressi selvittää se. Lisäksi mitä suunnitelmallisemmin talousrikos tehdään, sitä vaikeampi se on selvittää perinteisin keinoin (PeVL 36/2002 vp, s. 4–5).

Ehdotettavien rikosnimikkeiden lisäämistä telekuuntelun perusterikosten piiriin voidaan pitää perusoikeusjärjestelmän edellyttämällä tavalla hyväksyttävänä. Kyse olisi ensinnäkin vakavista rikoksista. Törkeän jäterikoksen rangaistusasteikoksi ehdotetaan vankeutta vähintään neljä kuukautta ja enintään viisi vuotta. Ympäristön tuhoamisen vähimmäisrangaistukseksi ehdotetaan yhtä vuotta vankeutta ja enimmäisrangaistukseksi kahdeksan vuotta vankeutta ja terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen vastaavasti yksi ja kymmenen vuotta vankeutta.

Jäterikoksen ehdotettava rangaistusasteikko vastaa useiden pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentissa mainittujen rikosten rangaistusasteikkoa. Ympäristön tuhoamisen enimmäisrangaistus puolestaan on kahdeksan vuotta, joka on ankarampi kuin esimerkiksi törkeän ympäristön turmelemisen, joka on säädetty telekuuntelun perusterikokseksi. Terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset on pääsääntöisesti säädetty telekuuntelun perusterikoksiksi pakkokeinolain 10 luvun 3 §:n 2 momentin 11 kohdassa.

Törkeää jäterikosta, ympäristön tuhoamista ja terroristisessa tarkoituksessa tehtyä ympäristön tuhoamista koskevilla säännöksillä suojataan edellä esitettyyn tapaan perusoikeuksia. Näihin rikoksiin liittyy erityisesti niiden vakavuus huomioiden tärkeä yhteiskunnallinen selvittämisintressi. Kyseisen pakkokeinon lisääminen keinovalikoimaan on erityisen tärkeää esimerkiksi reaaliaikaisten tapausten selvittämiseksi ja yleisesti epäiltyjen rikosten paljastamiseksi. Keino on toisin sanoen erityisen merkityksellinen rikosten ilmitulon tehostamiseksi.

Perusoikeuksien rajoitusedellytysten mukaan on huolehdittava riittävistä oikeusturvajärjestelyistä. Perusoikeuteen puuttumisen merkityksen kannalta olennaista on, että telekuuntelun mahdollistaminen näiden rikosten selvittämisessä ei automaattisesti johda siihen, että telekuuntelua saadaan käyttää kunkin epäiltävän perusterikoksen selvittämisessä. Edellytyksenä olisi pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n mukaisesti, että telekuuntelun käytöllä voidaan olettaa saatavan rikoksen selvittämiseksi tarvittavia tietoja. Lisäksi telekuuntelua saataisiin käyttää vain, jos sillä voidaan olettaa olevan erittäin tärkeä merkitys kyseisen rikoksen selvittämiselle. Telekuuntelua käytettäessä olisi myös aina huomioitava erityisesti pakkokeinolain 1 luvun 2 ja 3 §:ssä tarkoitetut suhteellisuus- ja vähimmän haitan periaatteet. Suhteellisuusperiaatteesta seuraa, että arvioitaessa pakkokeinon käyttöedellytyksiä on otettava huomioon se, mitä vakavuustasoa rikos konkreettisessa muodossa edustaa. On lisäksi huomattava, että telekuuntelusta päättää aina tuomioistuin. Mainituilla seikoilla on merkitystä myös yleisen suhteellisuusvaatimuksen toteutumisen arvioinnissa.

Edellä mainitut seikat huomioiden myös telekuunteluun liittyvän ehdotuksen voidaan katsoa olevan suhteellisuusvaatimuksen mukainen. Ehdotukselle voidaan katsoa olevan hyväksyttävät perusteet sekä painava yhteiskunnallinen tarve. Perusoikeuteen kohdistuva rajoitus perustuisi laissa olevaan tarkkarajaiseen ja täsmälliseen säännökseen.

Yksityiselämän suojan kannalta merkityksellinen ehdotus sisältyy myös 16. lakiehdotukseen. Sen mukaisesti EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain 7 §:ää, jossa on ehdotettu säädettäväksi tarkastuksesta pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa (HE 77/2025 vp), muutettaisiin siten, että pykälässä tarkoitettu tarkastus voisi perustua perusteltuun ja yksilöityyn syyhyn epäillä metsäkatoasetuksen velvoitteita rikotun tai rikottavan tavalla, joka on säädetty rangaistavaksi rikoslain 48 a luvun 3 c §:ssä tarkoitettuna metsäkatorikoksena tai 3 d §:ssä tarkoitettuna törkeänä metsäkatorikoksena. Menettelyistä, jotka ehdotetaan säädettäväksi rangaistavaksi metsäkatorikoksena, tulisi EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annettua lakia koskevan ehdotuksen mukaan määrättäväksi hallinnollinen seuraamusmaksu. Kyseistä lakia koskeva hallituksen esitys HE 77/2025 vp on eduskunnan käsiteltävänä. Ehdotettava muutos ei näin ollen tosiasiallisesti toisi pysyväisluonteiseen asumiseen käytettyyn tilaan tehtävän tarkastuksen kannalta muutoksia suhteessa hallituksen esityksessä HE 77/2005 vp ehdotettuun.

Perustuslakivaliokunta on katsonut kotirauhan piiriin ulottuvan toimen olevan hyväksyttävä rikosten selvittämiseksi, jos toimi sidotaan säännöksessä siihen, että on olemassa konkreettinen ja yksilöity syy epäillä lakia rikotun tai rikottavan (PeVL 20/2001 vp ja PeVL 69/2002 vp). Kotirauhan piiriin puuttuvan sääntelyn osalta valiokunta on lausunnoissaan (PeVL 46/2001 vp ja PeVL 48/2001 vp) pitänyt tavallisen lainsäätämisjärjestyksen edellytyksenä sitä, että lainsäännöksistä tulee ilmetä, että tarkastus voidaan toimittaa asunnossa vain, jos se on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Hallituksen esityksessä 77/2025 vp on tarkemmin arvioitu ja perusteltu tarkastuksen välttämättömyyttä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämisen kannalta (s. 108). Kyseisen esityksen valmistelussa on arvioitu, että kansallisen liikkumavaran puitteissa täsmennetty toimivaltaisten viranomaisten myös pysyväisluonteiseen asumiseen ulottuva tarkastusoikeus on riittävän tarkkarajainen ja oikeasuhtainen eikä rajoita perustuslain 10 §:n suojaamaa kotirauhaa enempää kuin on välttämätöntä sääntelyn tavoitteiden saavuttamiseksi. Nyt ehdotettava muutos ei merkitsisi yksityiselämän suojan kannalta pidemmälle menevää puuttumista kuin mikä EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain 7 §:n nojalla tulisi mahdolliseksi. Ehdotusta ei näin ollen ole syytä pitää ongelmallisena perustuslaissa turvatun yksityiselämän suojan kannalta.

11.6 Oikeusturva

Esityksen 1. lakiehdotukseen sisältyy ehdotus, jonka mukaan rikoslain 48 ja 48 a lukuihin lisättäisiin soveltamisalaa koskeva säännös, jossa säädettäisiin luvan nojalla toimimisen rinnastettavuudesta tietyissä poikkeuksellisissa tilanteissa ilman lupaa toimimiseen. Säännöksen mukaisesti ilman lupaa toimimiseen rinnastettaisiin mainituissa luvuissa toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu, taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia. Säännöksen mukaisesti viranomaisen myöntämän luvan nojalla toimiminen olisi säännöksen mukaisin edellytyksin rangaistavaa siltä osin kuin jonkun rikoslain 48 tai 48 a luvun rikoksen tunnusmerkistö kattaisi ilman laissa edellytettyä lupaa toimimisen.

Säännös on merkityksellinen perustuslain oikeusturvaa koskevan 21 §:n kannalta. Pykälän 1 momentin mukaan jokaisella on oikeus saada asiansa käsitellyksi asianmukaisesti ja ilman aiheetonta viivytystä lain mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa sekä oikeus saada oikeuksiaan ja velvollisuuksiaan koskeva päätös tuomioistuimen tai muun riippumattoman lainkäyttöelimen käsiteltäväksi. Pykälän 2 momentin mukaan käsittelyn julkisuus sekä oikeus tulla kuulluksi, saada perusteltu päätös ja hakea muutosta samoin kuin muut oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ja hyvän hallinnon takeet turvataan lailla.

Perustuslain 21 §:n 2 momentti sisältää vaatimuksen hyvän hallinnon takeiden turvaamisesta lailla. Hyvän hallinnon takeista säädetään hallintolaissa (434/2003), jonka 6 §:n mukaisiin hallinnon oikeusperiaatteisiin kuuluu se, että viranomaisen toimet ovat puolueettomia ja oikeassa suhteessa tavoiteltuun päämäärään nähden ja että ne suojaavat oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia.

Mainittu säännös merkitsee niin sanotun luottamuksensuojaperiaatteen laintasoista vahvistamista. Luottamuksen suojaamisen keskeisenä sisältönä on, että yksityisten tulee voida luottaa viranomaisten toiminnan oikeellisuuteen ja virheettömyyteen sekä viranomaisten tekemien hallintopäätösten pysyvyyteen. Periaatteen soveltamisessa on kysymys siitä, millä edellytyksillä yksityinen oikeussubjekti voi luottaa julkista valtaa käyttäen tehdyn päätöksen pysyvyyteen ja minkälainen turva tällä on viranomaisten toiminnan odottamattomia muutoksia vastaan. Luottamuksensuojan periaate rajoittaa edunsuovien päätösten peruuttamista taannehtivin vaikutuksin ja yleensäkin päätösten muuttamista yksityiselle haitalliseen suuntaan. (HE 72/2002 vp, s. 60–61.)

Hallintolain 6 §:n mukainen luottamuksen suojaaminen on rajoitettu koskemaan oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja odotuksia. Tämä edellyttää, että suojaamisen kohteena olevat odotukset voidaan perustaa viime kädessä johonkin oikeusjärjestyksen kokonaisuuden keskeisistä ainesosista, joita ovat lainsäädäntö, yleiset oikeusperiaatteet ja kansainväliset sopimukset. Yksityisen tietoinen lainvastainen menettely tai se, että oikeustilan muutos on ollut ennakoitavissa, eivät oikeuttaisi suojaamisen arvoiseen luottamukseen. Luottamuksensuojan saamisen edellytyksenä siis on, ettei päätös perustu asianosaisen antamiin virheellisiin tai olennaisesti puutteellisiin tietoihin. (HE 72/2002 vp, s. 61.)

Ehdotettavassa uudessa rikoslain 48 luvun 7 a §:ssä ja sitä vastaavassa rikoslain 48 a luvun 4 b §:ssä säädettäisiin ensinnäkin siitä, että ilman lupaa toimimiseen rinnastettaisiin mainituissa luvuissa toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu. Voidaan katsoa, että viranomaisen erehdyttämisessä sekä viranomaisen

lahjomisessa ja pakottamisessa on selvästi kyse menettelyistä, joihin perustuen saatuun lupaan ei voida yhdistää oikeusjärjestyksen perusteella oikeutettuja ja suojattuja odotuksia.

Ehdotettavien pykälien mukaisesti ilman lupaa toimimiseen rinnastettaisiin mainituissa luvuissa myös toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia. Ehdotettava säännös merkitsisi rajattua puuttumista edellä mainittuun yleiseen lähtökohtaan, jonka mukaisesti esimerkiksi toiminnanharjoittaja voi lähtökohtaisesti luottaa viranomaisen tekemään lupapäätökseen ja tällaiseen päätökseen perustuvan luvan pysyvyyteen.

Mainittua säännöstä koskevissa säännöskohtaisissa perusteluissa tuodaan kuitenkin esiin, että kun kyse olisi asiaankuuluvien aineellisoikeudellisten vaatimusten rikkomisesta tavalla, joka on ilmeinen ja olennainen, tarkoitettaisiin toimimista sellaisen luvan nojalla, jossa olisi niin ilmeinen ja olennainen virhe, ettei sitä voisi olla huomaamatta ja ettei toiminnan siten voitaisi katsoa tapahtuvan vilpittömässä mielessä. Myös mainitun kaltaisessa tilanteessa luvansaajan menettely olisi siten asiallisesti sellaista, ettei sitä voitaisi pitää lainmukaisena ja ettei sille siten olisi perusteltua antaa luottamuksensuojaa. Ehdotettavalla säännöksellä ei siten olisi tarkoitus muuttaa sitä yleistä lähtökohtaa, että viranomaisen myöntämän luvan oikeellisuuteen voi luottaa. Ehdotettava säännös voisi tulla sovellettavaksi vain poikkeuksellisissa tilanteissa.

Ehdotettavat soveltamisalasäännökset perustuvat ympäristörikosdirektiivin 3 artiklan 1 kohdassa säädettyyn velvoitteeseen, eli kyseessä on Suomea sitovan kansainvälisen velvoitteen täytäntöönpano. Kun mainittuun velvoitteeseen sisältyvistä seikoista ei nykyisin säädetä Suomen lainsäädännössä eikä lainsäädännön esitöissäkään käsitellä kattavasti kysymystä siitä, miten Suomessa on tarkoitus rikosoikeudellisesti arvioida direktiivin säännöksessä tarkoitettuja tilanteita, asiasta voidaan katsoa perustelluksi säätää rikoslaissa. Arvioinnissa on otettava huomioon myös edellä tarkasteltuun rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen sisältyvä täsmällisyyden ja tarkkarajaisuuden vaatimus.

Ehdotettava soveltamisalasäännös on pyritty laatimaan täsmälliseksi siten, että sen perusteella voidaan katsoa olevan kohtuudella ennakoitavissa, minkälainen menettely johtaa rangaistusvastuuseen. Säännöskohtaisissa perusteluissa on edelleen käsitelty esimerkiksi sitä, milloin kyseessä on ilmeisellä ja olennaisella tavalla tapahtuva asiaankuuluvien aineellisoikeudellisten vaatimusten rikkominen. Perusteluissa tuodaan esiin, että tilanne, jossa on kyse sellaisen luvan nojalla toimimisesta, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia, rajautuisi ilmeisiin tapauksiin, joissa luvan saaneen ei voitaisi katsoa toimineen vilpittömässä mielessä. Säännöskohtaisissa perusteluissakin todetulla tavalla ilmaisua ”joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia” olisi tulkittava suppeasti. Myös tässä tarkoitetun kaltaista luvan nojalla toimimista koskisi kulloisenkin rangaistussäännöksen sisältämä syyksiluettavuusvaatimus. Ehdotettavat soveltamisalaa koskevat säännökset olisi rajattu koskemaan vain mainittuihin lukuihin sisältyvissä rangaistussäännöksissä tarkoitettuja tekoja.

Ehdotettuja soveltamisalasäännöksiä ei mainituilla perusteilla ole pidettävä ongelmallisena perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan eikä tarkemmin hallinto-oikeudellisen luottamuksensuojan näkökulmasta.

11.7 Perustuslakivaliokunnan lausunnon tarpeellisuuden arviointi

Lakiehdotukset voidaan hallituksen käsityksen mukaan edellä mainituilla perusteilla käsitellä tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä. Ehdotettuihin lainsäädäntömuutoksiin liittyy kuitenkin

perustuslain ja perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön valossa tulkinnanvaraisia kysymyksiä.

Perustuslain 8 §:ssä ilmaistuun rikosoikeudelliseen laillisuusperiaatteeseen liittyy sen arviointi, ovatko nykyiseen rikoslain sääntelyyn ehdotettavat muutokset ja täydennykset sekä ehdotettavat uudet rangaistussäännökset riittävän tarkkarajaisia ja täsmällisiä. Perustuslakivaliokunnan korostamaan rangaistusseuraamusten suhteellisuusvaatimukseen liittyvät erityisesti jäterikoksesta, törkeästä jäterikoksesta, ilmakehän heikentämisestä, törkeästä ilmakehän heikentämisestä, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, vieraslajirikoksesta, metsäkatorikoksesta, törkeästä metsäkatorikoksesta ja ympäristön tuhoamisesta ehdotettavat enimmäisrangaistukset ja joidenkin näiden säännösten kattamien tekojen rangaistusasteikkojen merkittävä ankaroituminen, mikä koskee perustuslain 7 §:n 1 momentissa suojattua henkilökohtaista vapautta. Perustuslain 10 §:ssä turvattua luottamuksellisen viestin salaisuutta koskee sen arvioiminen, onko perusoikeuksien yleisten rajoitusedellytysten valossa hyväksyttävää, että törkeä jäterikos ja ympäristön tuhoaminen lisättäisiin telekuuntelun käytön perusterikoksiin. Perustuslain 21 §:n mukaisen oikeusturvan ja siihen liittyvän luottamuksensuojan periaatteen kannalta arvioitavana olisi kysymys rikoslain 48 ja 48 a lukuihin ehdotettavasta soveltamisalasäännöksestä, jonka mukaan luvan nojalla toimiminen rinnastettaisiin tietyissä poikkeuksellisissa tilanteissa ilman lupaa toimimiseen.

Voidaan näin ollen pitää suotavana, että perustuslakivaliokunta antaisi esityksestä lausunnon.

Koska direktiivissä on säännöksiä, jotka ehdotetaan pantaviksi täytäntöön lailla, annetaan eduskunnan hyväksyttäviksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain (39/1889) 46 luvun 13 §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 179/2025,

muutetaan 1 luvun 7 §:n 3 momentin 4 kohta, 8 luvun 1 §:n 4 momentti, 9 luvun 5 §, 15 luvun 10 §:n 1 momentti, 34 a luvun 2 §:n 1 momentti ja 15 §:n 2 momentti, 48 luvun 1 §, 4 §:n 1 momentin 2 kohta, 5 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta ja 5 momentti ja 10 § ja 48 a luvun 6 a §, sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 7 §:n 3 momentin 4 kohta laissa XXX/2026, 8 luvun 1 §:n 4 momentti ja 48 luvun 10 § laissa 1680/2009, 9 luvun 5 § laeissa 971/2001 ja XXX/2026, 15 luvun 10 §:n 1 momentti laissa /845/2025, 34 a luvun 2 §:n 1 momentti ja 15 §:n 2 momentti laissa XXX/2026, 48 luvun 1 § laeissa 761/2018, 717/2021, 769/2023 ja XXX/2026, 48 luvun 4 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 1683/2015, 48 luvun 5 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta laissa 1073/2010, 48 luvun 5 §:n 5 momentti laissa 578/1995 ja 48 a luvun 6 a § laissa 232/2011, sekä

lisätään 48 luvun 3 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 1167/2018 ja 789/2019, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2, 3, 4 ja 5 momentti siirtyvät 3, 4, 5 ja 6 momentiksi, 48 lukuun uusi 4 a – 4 g §, 5 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1073/2010 ja 35/2023, uusi 4 kohta, 48 lukuun uusi 5 b ja uusi 7 a § ja 48 a lukuun uusi 3 c – 3 d § ja uusi 4 b § seuraavasti:

1 luku

Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta

7 §

Kansainvälinen rikos

— —

Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyyn:

— —

4) 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2–10 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa taikka 3, 6, 10 tai 12 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen.

8 luku

Vanhentumisesta

1 §

Syyteoikeuden vanhentuminen

— —

Virkarikosten vanhentumisaika on kuitenkin vähintään viisi vuotta. Ympäristön turmelemisen, jäterikoksen, luonnonsuojelurikoksen ja rakennussuojelurikoksen vanhentumisaika on kymmenen vuotta. Merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä

tarkoitetun, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdyn ympäristön turmelemisen, törkeän ympäristön turmelemisen, ympäristörikkomuksen, tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen ja ympäristön tuhoamisen vanhentumisaika on kolme vuotta. Ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdyn kalastusrikoksen lyhin vanhentumisaika on kolme vuotta.

— —

9 luku

Oikeushenkilön rangaistusvastuusta

5 §

Yhteisösakko

Yhteisösakko tuomitaan määräeuroin. Yhteisösakon alin rahamäärä on 2 000 ja ylin rahamäärä 3 000 000 euroa.

Jos oikeushenkilö, jonka toiminnassa rikos on tehty, on erittäin suuri, yhteisösakon alin rahamäärä on 15 000 euroa ja ylin rahamäärä 40 000 000 euroa, kuitenkin enintään viisi prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai muusta vastaavasta tuotosta yhteisösakon määräämistä edeltäneellä tilikaudella.

Erittäin suurella oikeushenkilöllä tarkoitetaan kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 4 c §:n 1 momentissa tarkoitettua suuryritystä ja siihen taloudelliselta asemaltaan rinnastuvaa muuta oikeushenkilöä.

Maailmanlaajuisella liikevaihdolla tarkoitetaan liikevaihtoa, joka ilmenee oikeushenkilön ennen yhteisösakon määräämistä viimeksi laatiman tilinpäätöksen tuloslaskelmasta tai, jos oikeushenkilöllä on määräysvalta toisessa oikeushenkilössä, ensiksi mainitun oikeushenkilön konserninsa emoyrityksenä ennen yhteisösakon määräämistä viimeksi laatiman konsernitilinpäätöksen konsernituloslaskelmasta. Jos oikeushenkilö ei ole ollut velvollinen laatimaan konsernitilinpäätöstä tilikaudeltaan, joka on viimeksi päättynyt ennen yhteisösakon määräämistä, maailmanlaajuisella liikevaihdolla tarkoitetaan oikeushenkilön ja sen määräysvallassa olleiden muiden oikeushenkilöiden yhteenlaskettua liikevaihtoa tuolta tilikaudelta.

Jos yhteisösakko on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioesityksen kohteena, syyttäjä saa vaatia enintään kaksi kolmannesta siitä yhteisösakon euromäärästä, jonka syyttäjä olisi vaatinut ilman tuomioesitystä. Vastaavasti tuomioistuin saa tuomita oikeushenkilölle enintään kaksi kolmannesta siitä yhteisösakon euromäärästä, jonka tuomioistuin olisi tuominnut ilman tuomioesitystä.

15 luku

Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan

10 §

Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen

Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, rikoksen ihmisyyttä vastaan, törkeän rikoksen ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksen, hyökkäysrikoksen valmistelun, sotarikoksen, törkeän sotarikoksen, kidutuksen, kemiallisen aseen kiellon rikkomisen, biologisen aseen kiellon rikkomisen, jalkaväkimiinakiellon rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun,

törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, lapsenraiskauksen, törkeän lapsenraiskauksen, törkeän seksuaalisen kajoamisen lapseen, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, naisen sukuelinten silpomisen, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen, ympäristön tuhoamisen tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

— —

34 a luku

Terroristisista rikoksista

2 §

Terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset

Joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, tekee:

1) laittoman uhkauksen, perättömän vaarailmoituksen, 24 luvun 4 §:n 2 kohdassa tarkoitetun törkeän julkisrauhan rikkomisen tai ydinenergian käyttörikoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kolmeksi vuodeksi;

2) tahallisen vaaran aiheuttamisen, tahallisen räjähderikoksen, vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkomisen tai julkisen kehottamisen rikokseen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi;

3) törkeän vapaudenriiston, törkeän varkauden tai sellaisen törkeän moottorikulkuneuvon käyttövarkauden, jonka kohteena on joukkoliikenteeseen tai tavarankuljetukseen soveltuva moottorikulkuneuvo, tuhotyön, liikennetuhotyön, terveyden vaarantamisen, törkeän vahingonteon tai puolustustarvikkeiden maastavientirikoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi;

4) 35 luvun 3 b §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun törkeän datavahingonteon, 38 luvun 6 §:n 1 momentin 3, 5 tai 6 kohdassa tarkoitetun törkeän tietoliikenteen häirinnän tai 38 luvun 7 b §:n 1 momentin 1, 3 tai 5 kohdassa tarkoitetun törkeän tietojärjestelmän häirinnän, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään seitsemäksi vuodeksi;

5) kemiallisen aseen kiellon rikkomisen, biologisen aseen kiellon rikkomisen taikka tahallisen törkeän ympäristön turmelemisen, joka on tehty 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi;

6) ympäristön tuhoamisen, on tuomittava vankeuteen vähintään yhdeksi vuodeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi,

7) törkeän raiskauksen, törkeän pahoinpitelyn, naisen sukuelinten silpomisen, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän ryöstön, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen tai kaappauksen, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi;

8) surman, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi;

9) törkeän lapsenraiskauksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi;

10) tapon, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksaksi vuodeksi tai elinkaudeksi.

— —

15 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

— —

Mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään, sovelletaan myös 2 tai 3 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään ryöstöön, kiristykseen ja törkeään kiristykseen sekä 2 §:n 1 momentin 2–10 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa taikka 3, 6, 10 tai 12 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen.

46 luku

Maahantuontiin ja maastavientiin liittyvät rikokset

13 §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Säännöstelyrikokseen, törkeään säännöstelyrikokseen, pakoterikokseen, törkeään pakoterikokseen, tuottamukselliseen pakoterikokseen, salakuljetukseen, törkeään tulliselvitysrikokseen ja puolustustarvikkeiden maastavientirikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

48 luku

Ympäristörikoksista

1 §

Ympäristön turmeleminen

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai Euroopan unionin antaman ympäristönsuojelua koskevan asetuksen tai niiden nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa tai Euroopan unionin antamassa asetuksessa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti,

2) valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsittelee tai säilyttää ainetta, valmistetta, seosta, tuotetta, esinettä tai jätettä tai kerää jätettä jätteen käsittelyä varten taikka käyttää laitetta vastoin

a) vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettua lakia tai mainitussa laissa edellytettyä lupaa,

b) kemikaalilakia tai mainitussa laissa edellytettyä hyväksymistä,

c) REACH-asetusta tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa,

d) CLP-asetusta,

e) biosidiasetusta tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa,

f) kasvinsuojeluaineasetusta tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa,

g) a–f alakohdassa mainitun säädöksen tai ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla annettua säännöstä,

h) otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/590,

i) fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/573,

j) pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1021,

k) pesuaineista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 648/2004 3, 4 tai 4 a artiklaa,

l) jätelain (646/2011) 147 §:n 2 momentissa mainittua säännöstä,

m) jätelain 147 §:n 2 momentin 19 tai 20 kohdassa mainitun säännöksen nojalla annettua säännöstä, yksittäistapausta koskevaa määräystä tai kieltoa taikka

n) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852,

3) kerää jätettä jätteen käsittelyä varten tai kuljettaa tai käsittelee jätettä

a) vastoin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 3, 4, 7, 11 tai 13 luvun säännöstä tai mainitun lain 45 §:ssä säädettyä edellytystä tai niiden nojalla annettua säännöstä tai määräystä tai niissä edellytetyn luvan vastaisesti,

b) vastoin merenkulun ympäristönsuojelulain 10 luvun 1 §:ssä säädettyä velvollisuutta taikka

c) ilman ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tai mainitun lain 115 a–115 d §:ssä edellytettyä ilmoituspäätöstä tai tällaisen luvan tai päätöksen vastaisesti,

4) laiminlyö jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa, elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/852 10 artiklan 6 kohdassa säädetyn amalgaamijätteen jätehuollon järjestämistä koskevan velvollisuutensa tai merenkulun ympäristönsuojelulain 9 luvun 1–4 §:n mukaisen jätteiden vastaanottolaitteita tai vastaanottojärjestelyjä koskevan velvollisuutensa,

5) laiminlyö noudattaa jätelain ja ympäristönsuojelulain 11, 12 ja 16 §:n nojalla annetun asetuksen säännöksiä kaatopaikan seurannasta ja tarkkailusta taikka ympäristönsuojelulain nojalla myönnetyn luvan määräyksiä jätehuollon tarkkailusta ja seurannasta tai kaivannaisjätteen jätealueen jälkihoidosta,

6) tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä vastoin

a) jätelakia, sen nojalla annettua säännöstä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä,

b) jätteiden siirroista sekä asetusten (EU) N:o 1257/2013 ja (EU) 2020/1056 muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1013/2006 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/1157 tai asetuksen nojalla annettua säännöstä taikka

c) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852,

7) tuo maahan tai vie maasta ainetta, valmistetta tai tuotetta vastoin

a) ympäristönsuojelulain nojalla annettua asetusta,

b) otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/590 tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa,

c) fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/573 tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa,

d) vaarallisten kemikaalien viennistä ja tuonnista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 649/2012,

e) pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1021 tai

f) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852,

8) saattaa markkinoille tai asettaa saataville markkinoilla aineen, valmisteen, seoksen, esineen tai tuotteen vastoin

a) kemikaalilain tai sen nojalla annettuja säännöksiä biosidivalmisteiden hyväksymisestä tai niissä edellytettyä biosidivalmisteen hyväksymistä,

b) REACH-asetuksen VII osastossa tai VIII osastossa tai niitä koskevissa mainitun asetuksen nojalla annetuissa säännöksissä säädettyä rajoitusta tai kieltoa,

c) CLP-asetusta,
d) biosidiasetusta tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa,
e) kasvinsuojeluaineasetusta tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa,
f) c-e alakohdassa mainitun säädöksen nojalla annettua säännöstä tai
g) pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1021 3 tai 4 artiklassa tai niitä koskevissa mainitun asetuksen nojalla annetuissa säännöksissä asetuksen liitteessä I tarkoitetuista aineista säädettyä,

9) vie maasta muuntogeenisiä organismeja, niitä sisältäviä elintarvikkeita tai rehuja vastoin muuntogeenisten organismien valtioiden rajat ylittävistä siirroista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1946/2003,

10) harjoittaa sellaista säteilylaissa tarkoitettua säteilytoimintaa, josta aiheutuu ionisoivaa säteilyä, mainitun lain 7, 10, 11, 15 tai 18 luvussa säädetyn tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai mainitun lain 48 §:ssä edellytetyn turvallisuusluvan vastaisesti tai tällaisessa säteilytoiminnassa laiminlyö mainitun lain 130 §:n 1 momentissa säädetyn velvollisuuden varmistaa säteilyturvallisuus säteilyturvallisuuspoikkeamassa,

11) käyttää ydinlaitosta tai poistaa ydinlaitoksen käytöstä tai käsittelee ydinjätettä tai ydinainetta ydinenergialain 2 a, 3 tai 5 luvussa säädetyn tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai mainitun lain 8 §:ssä edellytetyn luvan vastaisesti taikka

12) aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ja direktiivin 2009/16/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2013 vastaisesti laiminlyö huolehtia siitä, että asetuksen 5 artiklassa tarkoitettu vaarallisten materiaalien luettelo on ajan tasalla silloin kun alus toimitetaan aluskierrätyslaitokseen, tai siirtää aluksen purettavaksi muualle kuin asetuksen 16 artiklassa tarkoitetussa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluskierrätyslaitokseen

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, on tuomittava ympäristön turmelemisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Edellä 1 momentin 1–11 kohdassa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Ympäristön turmelemisesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla muuttamaan ympäristöä vastoin

1) alueidenkäyttölakia (132/1999),
2) rakentamislakia (751/2023),
3) vesilakia (587/2011),
4) maa-aineslakia (555/1981),
5) Saimaan ja Vuoksen juoksutussääntöä taikka
6) näiden nojalla annettua säännöstä, yleistä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä taikka kaavaa tai lupaa

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista.

Ympäristön turmelemisesta tuomitaan niin ikään se, joka, toteuttaakseen ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) 2 §:n 10 kohdassa tarkoitetun hankkeen tai hankkeen muutoksen, johon sovelletaan mainittua lakia sen 3 §:n mukaisesti, tahallaan ryhtyy muuttamaan ympäristöä muuten kuin 1 tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla ilman

1) ympäristönsuojelulaissa, kaivoslaissa (621/2011), eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetussa laissa (768/2004), kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa (603/1977) tai vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa edellytettyä lupaa tai
2) liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetussa laissa (503/2005) edellytettyä hyväksyttyä yleissuunnitelmaa tai tiesuunnitelmaa tai ratalaissa (110/2007) edellytettyä hyväksyttyä yleissuunnitelmaa tai ratasuunnitelmaa

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista.

3 §

Ympäristörikkomus

Jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava ympäristörikkomuksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös, jos 4 a §:n mukainen jäterikos, 4 c §:n mukainen ilmakehän heikentäminen tai 4 e §:n mukainen ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos, huomioon ottaen rikoksen kohteena olevan aineen, jätteen, tuotteiden, laitteiden tai tuotteen tai laitteen osien määrä ja ominaisuudet tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen.

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo ympäristönsuojelulain 122 ja 123 §:n nojalla annettuja määräyksiä.

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan niin ikään se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta laiminlyö ympäristönsuojelulain 27–29 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden hakea ympäristölupaa, jollei teko ole ympäristön turmelemisena rangaistava.

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista ilman ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:ssä edellytettyä ilmoituspäätöstä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, jollei teko ole rangaistava ympäristön turmelemisena.

Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo vesiliikennelain 5 §:n 1 momentissa säädettyä vesikulkuneuvon käyttämistä koskevaa velvollisuutta, vesiliikennelain 2 luvussa tarkoitettua vesiliikenteen sääntöä tai mainitun lain 101 §:n nojalla annettua alueellista tai vesikulkuneuvotyyppiä koskevaa kieltoa tai rajoitusta siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa ympäristölle.

4 §

Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen

Joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta

1) puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla taikka

2) rikkoo jätelakia tai ympäristönsuojelulakia tai niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin 2, 4, 6, 7 tai 9 kohdassa tarkoitetulla tavalla

siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat, on tuomittava tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.

4 a §

Jäterikos

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) kerää jätteen käsittelyä varten tai kuljettaa tai käsittelee muun kuin vähäisen määrän jätelain 6 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettua vaarallista jätettä

a) vastoin jätelain 147 §:n 2 momentissa mainittua säännöstä tai mainitun lain 147 §:n 2 momentin 19 tai 20 kohdassa mainitun säännöksen nojalla annettua säännöstä, yksittäistapausta koskevaa määräystä tai kieltoa,

b) vastoin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 3, 4, 7, 11 tai 13 luvun säännöstä tai mainitun lain 45 §:ssä säädettyä edellytystä tai niiden nojalla annettua säännöstä tai määräystä tai niissä edellytetyn luvan vastaisesti,

c) vastoin merenkulun ympäristönsuojelulain 10 luvun 1 §:ssä säädettyä velvollisuutta,

d) ilman ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tai tällaisen luvan tai mainitun lain 115 a–115 d §:ssä edellytetyn ilmoituspäätöksen vastaisesti,

e) vastoin pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1021 5 artiklan 1 kohtaa tai 7 artiklaa tai niitä koskevia mainitun asetuksen nojalla annettuja säännöksiä,

f) vastoin elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/852 11 tai 13 artiklaa tai niitä koskevia mainitun asetuksen nojalla annettuja säännöksiä,

2) laiminlyö edellä 1 kohdassa tarkoitettua jätettä koskevan

a) jätelain 28 §:n tai 46 §:n mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa,

b) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/852 10 artiklan 6 kohdassa säädetyn amalgaamijätteen jätehuollon järjestämistä koskevan velvollisuutensa tai

c) merenkulun ympäristönsuojelulain 9 luvun 1–4 §:n mukaisen jätteiden vastaanottolaitteita tai vastaanottojärjestelyjä koskevan velvollisuutensa taikka

3) 1 kohdassa tarkoitettua jätettä koskevassa toiminnassa laiminlyö noudattaa jätelain ja ympäristönsuojelulain 11, 12 ja 16 §:n nojalla annetun asetuksen säännöksiä kaatopaikan seurannasta ja tarkkailusta taikka ympäristönsuojelulain nojalla myönnetyn luvan määräyksiä jätehuollon tarkkailusta ja seurannasta tai kaivannaisjätteen jätealueen jälkihoidosta

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena, jäterikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Jäterikoksesta tuomitaan, jollei teko ole rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena, myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta muun kuin vähäisen määrän jätettä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/1157 3 artiklan 26 alakohdassa säädetyllä tavalla laittomasti.

Jäterikoksesta tuomitaan, jollei teko ole rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena, niin ikään se, joka tahallaan aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ja direktiivin 2009/16/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2013 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa säädetyn vastaisesti siirtää aluksen kierrätettäväksi muualle kuin asetuksen 16 artiklassa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitetussa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluskierrätyslaitokseen.

Edellä 1–2 momentissa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

4 b §

Törkeä jäterikos

Jos tahallisessa jäterikoksessa

1) rikoksen kohteena on erityisen suuri määrä jätettä,

2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka

3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä jäterikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

4 c §

Ilmakehän heikentäminen

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta
1) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/590 tai sen nojalla annettujen säännösten tai mainitussa asetuksessa edellytetyn luvan vastaisesti päästää asetuksen 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua otsonikerrosta heikentävää ainetta tai tuottaa, saattaa markkinoille, tuo maahan, vie maasta, käyttää, ottaa talteen tai hävittää tällaista ainetta tai tällaista ainetta sisältävää asetuksen 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettua tuotetta tai laitetta tai sellaisen osaa taikka sellaista tuotetta tai laitetta tai sellaisen tuotteen tai laitteen osaa, jonka toiminta perustuu tällaiseen aineeseen, tai
2) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/573 tai sen nojalla annettujen säännösten tai mainitussa asetuksessa edellytetyn luvan vastaisesti päästää asetuksen 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua fluorattua kasvihuonekaasua tai tuottaa, saattaa markkinoille, tuo maahan, vie maasta, käyttää, ottaa talteen tai hävittää tällaista kaasua tai tällaista kaasua sisältävää asetuksen 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettua tuotetta tai laitetta tai sellaisen osaa taikka sellaista tuotetta tai laitetta tai sellaisen tuotteen tai laitteen osaa, jonka toiminta perustuu tällaiseen kaasuun, tai ottaa käyttöön tällaisen tuotteen tai laitteen,
on tuomittava, jollei teko ole rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena, ilmakehän heikentämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.
Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

4 d §

Törkeä ilmakehän heikentäminen

Jos tahallisessa ilmakehän heikentämisessä
1) rikoksen kohteena on erityisen suuri määrä 4 c §:ssä tarkoitettua ainetta, kaasua, laitteita, tuotteita tai laitteen tai tuotteen osia,
2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka
3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti
ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä ilmakehän heikentämisestä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.
Yritys on rangaistava.

4 e §

Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa tai luovuttaa markkinoille ympäristöä vaarantavan tuotteen 2 momentissa tarkoitetussa laissa, lain nojalla annetussa asetuksessa tai Euroopan unionin antamassa asetuksessa tai tällaisen lain tai Euroopan unionin antaman asetuksen nojalla annetussa säännöksessä ympäristön suojelemiseksi säädetyn tuotteen markkinoille saattamista koskevan kiellon tai vaatimuksen tai tällaiseen säännökseen perustuvan, viranomaisen tuotteen markkinoille saattamiselle määräämän kiellon tai tällaisessa säännöksessä tuotteen markkinoille saattamiselle edellytetyn luvan vastaisesti tai ilman tällaista lupaa on tuomittava, jollei teko ole rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena, ympäristöä

vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Ympäristöä vaarantavalla tuotteella tarkoitetaan tuotetta, jota käytetään laajasti, jonka laaja käyttö johtaa aineen, energian tai säteilyn saattamiseen tai päästämiseen ympäristöön siten, että se on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle, ja jonka markkinoille saattamisesta säädetään

1) pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetussa laissa,

2) räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetussa laissa,

3) vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa,

4) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/858 moottoriajoneuvojen ja niiden perävaunujen sekä tällaisiin ajoneuvoihin tarkoitettujen järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta, asetusten (EY) N:o 715/2007 ja (EY) N:o 595/2009 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/46/EY kumoamisesta,

5) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 167/2013 maa- ja metsätaloudessa käytettävien ajoneuvojen hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta,

6) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 168/2013 kaksi- ja kolmipyöräisten ajoneuvojen ja nelipyörien hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta,

7) laissa huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista (1712/2015),

8) kasvinsuojeluaineasetuksessa,

9) REACH-asetuksessa,

10) CLP-asetuksessa,

11) biosidiasetuksessa

12) kemikaalilaissa

13) geenitekniikkalaissa,

14) säteilylaissa,

15) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2023/1542 akuista ja paristoista ja jäteakuista ja -paristoista, direktiivin 2008/98/EY ja asetuksen (EU) 2019/1020 muuttamisesta sekä direktiivin 2006/66/EY kumoamisesta,

16) vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetussa laissa (387/2013),

17) jätelain ja ympäristönsuojelulain 83 §:n 4 momentin nojalla annetussa asetuksessa romuajoneuvoista sekä vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta ajoneuvoissa,

18) merenkulun ympäristönsuojelulaissa taikka

19) ympäristönsuojelulain 216 §:n 2 momentin ja 218 §:n 1 momentin nojalla annetussa asetuksessa moottoribensiinin, dieselöljyn ja eräiden muiden nestemäisten polttoaineiden laatuvaatimuksista.

Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

4 f §

Törkeä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos

Jos tahallisessa ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksessa

1) rikoksen kohteena on erityisen suuri määrä 4 e §:ssä tarkoitettuja tuotteita,

2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka

3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

4 g §

Vieraslajirikos

Joka tahallaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta, jäljempänä vieraslajiasetus, 7 artiklan 1 kohdan vastaisesti taikka vastoin vieraslajiasetuksen 8 artiklan nojalla tai asetuksen 9 artiklan mukaisen hyväksynnän nojalla myönnettyä lupaa tai 9 artiklan nojalla annetun hyväksynnän ehtoa

1) päästää ympäristöön, saattaa markkinoille, tuo Euroopan unionin alueelle, pitää hallussaan, käyttää, vaihtaa, kasvattaa, viljelee tai kuljettaa unionista tai unionissa vieraslajiasetuksessa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitetun, unionin kannalta merkityksellisen haitallisen vieraslajin tai

2) sallii tällaisen vieraslajin lisääntymisen tarkoituksenaan sen kasvattaminen tai viljeleminen

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle, on tuomittava vieraslajirikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

Vieraslajirikoksesta tuomitaan myös se, joka törkeästä huolimattomuudesta vastoin vieraslajiasetuksen 8 artiklan nojalla tai asetuksen 9 artiklan mukaisen hyväksynnän nojalla myönnettyä lupaa tai 9 artiklan nojalla annetun hyväksynnän ehtoa tuo Euroopan unionin alueelle, pitää hallussaan, käyttää, vaihtaa, kasvattaa, viljelee tai kuljettaa unionista tai unionissa vieraslajiasetuksessa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitetun, unionin kannalta merkityksellisen haitallisen vieraslajin siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle.

Vieraslajirikoksesta tuomitaan niin ikään se, joka tahallaan päästää ympäristöön tai pitää hallussaan, kasvattaa, kuljettaa omaan lukuunsa tai luovuttaa omaan lukuunsa kuljetettavaksi taikka saattaa markkinoille, myy tai muuten luovuttaa vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain (1709/2015) 11 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitetun kansallisesti merkityksellisen haitallisen vieraslajin vastoin mainitun pykälän 2 momentissa säädettyä kieltoa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle.

Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

5 §

Luonnonsuojelurikos

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

— —

2) luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti erottaa ympäristöstään taikka tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa Suomen alueen kautta kohteen taikka myy, tarjoaa myytäväksi, luovuttaa, ostaa tai ottaa vastaan kohteen, joka on mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta,

3) luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 vastaisesti tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta mainitun asetuksen liitteessä A tai B tarkoitetun kohteen ilman asetuksessa tarkoitettua lupaa tai todistusta taikka vastoin luvan tai todistuksen ehtoja, taikka ostaa, tarjoutuu ostamaan, hankkii kaupallisiin tarkoituksiin, esittelee julkisesti kaupallisessa tarkoituksessa, käyttää taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, myy, pitää hallussa myyntitarkoituksessa, tarjoaa tai kuljettaa myytäväksi mainitun asetuksen liitteessä A tai B tarkoitetun kohteen, taikka tuo maahan mainitun asetuksen liitteessä C tarkoitetun kohteen, taikka

4) oikeudettomasti häiritsee Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella olevaa alueen suojelun perusteena olevan luontodirektiivissä tarkoitetun eläinlajin yksilöä tai yksilöitä siten, että se haittaa merkittävästi lajin suotuisan suojelutason säilyttämistä tai saavuttamista,

on tuomittava luonnonsuojelurikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

— —

Edellä 1 momentin 1–3 kohdassa sekä 2 ja 3 momentissa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

5 b §

Ympäristön tuhoaminen

Jos edellä 2, 4 g tai 5 a §:ssä tarkoitetussa tahallisessa rikoksessa aiheutetaan

1) kooltaan tai ympäristöarvoltaan huomattavan ekosysteemin taikka luonnonsuojelulain 33 §:ssä tarkoitetun Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen tuhoutuminen tai tällaiseen ekosysteemiin tai alueeseen kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on peruuttamaton tai pitkäkestoinen, tai

2) ilmaan, maaperään tai veden laatuun kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on peruuttamaton tai pitkäkestoinen,

rikoksentekijä on tuomittava ympäristön tuhoamisesta vankeuteen vähintään yhdeksi vuodeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.

7 a §

Soveltamisalasäännös

Ilman lupaa toimimiseen rinnastetaan tässä luvussa toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu, taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.

10 §

Ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehty ympäristörikos

Merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdystä, tämän luvun 1–4 §:ssä ja 5 b §:ssä rangaistavaksi säädetystä teosta saa tuomita vain sakkoa.

48 a luku

Luonnonvararikoksista

3 c §

Metsäkatorikos

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2023/1115 tiettyjen metsäkatoon ja metsien tilan heikkenemiseen liittyvien hyödykkeiden ja tuotteiden asettamisesta saataville unionin markkinoilla ja viennistä unionista sekä asetuksen (EU) N:o 995/2010 kumoamisesta, jäljempänä metsäkatoasetus, 3 artiklassa

säädetyn kiellon vastaisesti saattaa Euroopan unionin markkinoille, asettaa saataville unionin markkinoilla tai vie unionin markkinoilta muun kuin vähäisen määrän metsäkatoasetuksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua hyödykettä tai 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua tuotetta, on tuomittava metsäkatorikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

3 d §

Törkeä metsäkatorikos

Jos tahallisessa metsäkatorikoksessa

1) rikoksen kohteena on erityisen suuri määrä 3 c §:ssä tarkoitettua hyödykettä tai tuotetta,
2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka
3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti

ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä metsäkatorikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.

Yritys on rangaistava.

4 b §

Soveltamisalasäännös

Ilman lupaa toimimiseen rinnastetaan tässä luvussa toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu, taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.

6 a §

Oikeushenkilön rangaistusvastuu

Törkeään metsästysrikokseen, metsäkatorikokseen ja törkeään metsäkatorikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Mitä rikoslain 48 luvun 7 a §:ssä ja 48 a luvun 4 b §:ssä säädetään, ei sovelleta sellaisen luvan nojalla toimimiseen, joka on myönnetty ennen tämän lain voimaantuloa.

2.

Laki

pakkokeinolain 10 luvun 3 ja 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 3 §:n 2 momentin 18 kohta ja 17 §:n 9 kohta, sellaisina kuin niistä on 3 §:n 2 momentin 18 kohta laissa 515/2025 ja 17 §:n 9 kohta laissa XXX/2026, seuraavasti:

10 luku

Salaiset pakkokeinot

3 §

Telekuuntelu ja sen edellytykset

— —

Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:

18) törkeästä ympäristön turmelemisesta, törkeästä jäterikoksesta tai ympäristön tuhoamisesta; taikka

— —

17 §

Asuntokuuntelu ja sen edellytykset

Esitutkintaviranomaiselle voidaan myöntää lupa kohdistaa teknistä kuuntelua vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, jossa rikoksesta epäilty todennäköisesti oleskelee (*asuntokuuntelu*). Edellytyksenä on lisäksi, että häntä on syytä epäillä:

— —

9) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2–10 kohdassa, 2 momentissa tai 3 momentissa tarkoitetusta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta, terrorismirikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta, terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta, terroristisesta koulutuksen antamisesta, terroristisesta värväyksestä, terroristisesta rikoksen rahoittamisesta tai terrorismin rahoittamisesta; taikka

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

3.

Laki

poliisilain 9 luvun 2 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan poliisilain (872/2011) 9 luvun 2 a §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa [XXX/2026], seuraavasti:

9 luku

Erinäiset säännökset

2 a §

Toisen viranomaisen tuki poliisille kansainvälistä apua annettaessa

— —

Tuki voi sisältää poliisitehtävän suorittamiseen soveltuvan sotilaan henkilökohtaista aseistusta voimakkaamman aseistuksen käyttöä. Edellytyksenä on, että tuen on tilanteesta, tapahtumasta tai tilaisuudesta tehtyjen havaintojen tai siitä muutoin saatujen yksilöityjen tietojen perusteella perusteltua olettaa olevan välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä vakavasti vaarantavan [rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2, 3 tai 5–9 kohdassa tai 2 momentissa][6] tarkoitetun terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi taikka edellä tarkoitettuun rikokseen vaikutuksiltaan rinnastuvan rikoslain 21 luvun 1 tai 2 §:ssä, 25 luvun 4 §:ssä tai 34 luvun 1, 3, 5, 6 tai 11 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi. Poliisin oikeudesta saada Rajavartiolaitokselta rajaturvallisuustehtävien suorittamiseksi hyväksyttyä Rajavartiolaitoksen aseistusta voimakkaamman aseistuksen käyttöä sisältävää tukea säädetään rajavartiolain 77 a §:n 3 momentissa.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

4.

Laki

kansalaisuuslain 33 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kansalaisuuslain (359/2003) 33 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa XXX/2026, seuraavasti:

33 a §

Kansalaisuuden menettäminen maanpetos- tai valtiopetosrikokseen taikka terroristiseen rikokseen syyllistymisen perusteella

[6] Poliisilain 9 luvun 2 a §:ää ehdotettaisiin muutettavaksi siten, että viittaus eräisiin terroristisessa tarkoituksessa tehtyihin rikoksiin tulisi kattamaan myös terroristisessa tarkoituksessa tehdyn ympäristön tuhoamisen. Eduskunnan käsiteltävänä on hallituksen esitys HE 163/2025 vp eduskunnalle terrorismirikoksia koskevan sääntelyn muuttamiseksi. Mainittuun hallituksen esitykseen ei sisälly ehdotusta poliisilain 9 luvun 2 a §:n muuttamisesta. On mahdollista, että mainittua pykälää muutetaan kyseisen hallituksen eduskuntakäsittelyssä.

Jos henkilö, jolla on Suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin muun valtion kansalaisuus, on tuomittu Suomessa lainvoimaisella tuomiolla rikoslain (39/1889) 12 luvun 1–6 tai 9 §:n, 13 luvun 1 tai 2 §:n, 34 luvun 12 §:n, 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 3–10 kohdan tai 2–4 momentin taikka 3–7 tai 9–11 §:n mukaisesta Suomen elintärkeitä etuja vastaan kohdistuneesta rikoksesta vähintään kahden vuoden pituiseen ehdottomaan vankeus- tai yhdistelmärangaistukseen, voidaan päättää, että henkilö menettää Suomen kansalaisuuden. Kansalaisuuden voi menettää myös henkilö, joka on tuomittu edellä tarkoitettuun rangaistukseen edellä tarkoitetun rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen tai sen yritykseen.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

5.

Laki

rajavartiolain 77 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rajavartiolain (578/2005) 77 a §:n 2 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa XXX/2026, seuraavasti:

77 a §

Vaativa virka-apu poliisille

— —

Edellytyksenä on lisäksi, että tilanteesta, tapahtumasta tai tilaisuudesta tehtyjen havaintojen tai siitä muutoin saatujen yksilöityjen tietojen perusteella vaativan virka-avun on perusteltua olettaa olevan välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä vakavasti vaarantavan:

1) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2, 3, 5–8 tai 10 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa tarkoitetun terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi; taikka

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

6.

Laki

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (342/2022) 8 §:n 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa XXX/2026, seuraavasti:

8 §

Vaativa virka-apu

Vaativa virka-apu voi sisältää sotilaan voimankäyttövälineiden ja henkilökohtaisen aseistuksen lisäksi sitä voimakkaampaa poliisitehtävän suorittamiseksi soveltuvaa aseistusta. Edellytyksenä on, että tilanteesta, tapahtumasta tai tilaisuudesta tehtyjen havaintojen tai siitä muutoin saatujen yksilöityjen tietojen perusteella vaativan virka-avun on perusteltua olettaa olevan välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä vakavasti vaarantavan:

1) rikoslain (39/1889) 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2, 3, 5–8 tai 10 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa tarkoitetun terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi; taikka

— —

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

7.

Laki

julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 80 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 80 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa xx/202x, seuraavasti:

80 §

Pakolliset poissulkemisperusteet

— —

Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 30 luvun 9 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä kirjanpitorikoksesta, 47 luvun 1 §:ssä tarkoitetusta työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta työaikasuojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta työsyrjinnästä, 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitetusta kiskonnantapaisesta työsyrjinnästä, 47 luvun 5 §:ssä tarkoitetusta työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta, 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitetusta luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä, 48 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristön turmelemisesta, 48 luvun 4 b §:ssä tarkoitetusta törkeästä jäterikoksesta, 48 luvun 4 d §:ssä tarkoitetusta törkeästä ilmakehän heikentämisestä, 48 luvun 4 f §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen

markkinoillesaattamisrikoksesta, 48 luvun 5 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä luonnonsuojelurikoksesta tai 48 luvun 5 b §:ssä tarkoitetusta ympäristön tuhoamisesta.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

8.

Laki

vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 84 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) 84 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa xx/202x, seuraavasti:

84 §

Pakolliset poissulkemisperusteet

— —

Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 30 luvun 9 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä kirjanpitorikoksesta, 47 luvun 1 §:ssä tarkoitetusta työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta työaikasuojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta työsyrjinnästä, 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitetusta kiskonnantapaisesta työsyrjinnästä, 47 luvun 5 §:ssä tarkoitetusta työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta, 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitetusta luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä, 48 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristön turmelemisesta, 48 luvun 4 b §:ssä tarkoitetusta törkeästä jäterikoksesta, 48 luvun 4 d §:ssä tarkoitetusta törkeästä ilmakehän heikentämisestä, 48 luvun 4 f §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, 48 luvun 5 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä luonnonsuojelurikoksesta tai 48 luvun 5 b §:ssä tarkoitetusta ympäristön tuhoamisesta.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

9.

Laki

rikosrekisterilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 6 b §:n 2 momentin 10 kohta, sellaisena kuin se on laissa xx/202x, sekä
lisätään uusi 6 d § seuraavasti:

6 b §

— —

Otteeseen merkitään tiedot lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu:

— —

10) rikoslain 48 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ympäristön turmelemisesta, 48 luvun 4 b §:n nojalla törkeästä jäterikoksesta, 48 luvun 4 d §:n nojalla törkeästä ilmakehän heikentämisestä, 48 luvun 4 f §:n nojalla törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta, 48 luvun 5 a §:n nojalla törkeästä luonnonsuojelurikoksesta tai 48 luvun 5 b §:n nojalla ympäristön tuhoamisesta;

6 d §

Henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain (X/XX) 27 §:n 3 momentissa tarkoitetun hankintamenettelyä koskevan poissulkemisen edellytyksen selvittämistä varten. Otteeseen merkitään tiedot lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 48 a luvun 3 d §:n nojalla törkeästä metsäkatorikoksesta. Ote toimitetaan vain sille, jota se koskee.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———————

10.

Laki

merenkulun ympäristönsuojelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 7 luvun 11 a §, 13 luvun 3 §:n 1 momentti ja 2 momentin 8 ja 8 a kohta sekä 13 luvun 5 §, sellaisena kuin niistä on 7 luvun 11 a § laissa 669/2021 ja 13 luvun 3 §:n 2 momentin 8 a kohta laissa 1116/2024, sekä
lisätään lain 13 luvun 3 §:n 2 momenttiin uusi 8 b kohta seuraavasti:

7 luku

Aluksista aiheutuvan ilman pilaantumisen ehkäiseminen

11 a §

Meriliikenteessä käytettävien polttoaineiden toimittajia koskevat velvoitteet

Meriliikenteessä käytettävien polttoaineiden toimittaja ei saa saattaa markkinoille meriliikenteessä käytettävää dieselpolttoainetta, jonka rikkipitoisuus ylittää 1,50 painoprosenttia, eikä meriliikenteessä käytettävää kaasuöljyä, jonka rikkipitoisuus ylittää 0,10 painoprosenttia.

Meriliikenteessä käytettävän polttoaineen toimittajan, joka toimittaa meriliikenteessä käytettävää polttoainetta Suomessa, on ilmoitettava Liikenne- ja viestintävirastolle harjoittavansa tällaista toimintaa.

Meriliikenteessä käytettävän polttoaineen toimittajan on annettava kansainvälisessä liikenteessä olevalle alukselle MARPOL-yleissopimuksen VI liitteen ja Euroopan unionin säädösten mukaisesti polttoaineen luovutustodistus, johon on liitetty mainitun liitteen mukaisesti otettu sinetöity polttoainenäyte ja jonka vastaanottavan aluksen edustaja on allekirjoittanut. Meriliikenteessä käytettävän polttoaineen toimittajan on säilytettävä jäljennös polttoaineen luovutustodistuksesta vähintään kolmen vuoden ajan todistuksen antamisesta.

13 luku

Erinäiset säännökset

3 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta, jollei siihen ole syyllistytty huolimattomuudesta ulkomaiselta alukselta, säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä. Rangaistus jäterikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 a §:ssä, törkeästä jäterikoksesta 4 b §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 5 b §:ssä. Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.

Joka muulla tavoin kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta toimii vastoin

— —

8) 7 luvun 5 §:n sekä 11 §:n 3 momentin mukaisia ilmaan menevien päästöjen rajoittamiseksi vaadittuja laitevaatimuksia kuten dieselmoottoreita ja jätteenpolttouuneja koskevia vaatimuksia tai polttoaineita koskevia vaatimuksia,

8 a) 7 luvun 7 §:n ja 11 a §:n 1 momentin mukaisia polttoaineita koskevia vaatimuksia,

8 b) 7 luvun 9 b §:n mukaista pakokaasujen puhdistusjärjestelmän pesuvesien ja jäämien päästökieltoa,

— —

on tuomittava, jollei teko ole vähäinen tai jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, merenkulun ympäristönsuojelurikkomuksesta sakkoon.

— —

5 §

Oikeus pakkokeinojen käyttöön Suomen talousvyöhykkeellä ulkomaista alusta kohtaan

Tutkittaessa sellaista 3 §:ssä tarkoitettua rikoslain 48 luvun 1–4 tai 5 b §:ssä rangaistavaksi säädettyä tekoa, josta rikoslain 48 luvun 10 §:n mukaan rangaistuksena voidaan tuomita vain

sakkoa, oikeus pakkokeinojen käyttöön määräytyy rikoslain 48 luvun 1–4 tai 5 b §:ssä säädettyjen rangaistusasteikkojen perusteella.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

11.

Laki

luonnonsuojelulain 33 ja 130 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan luonnonsuojelulain (9/2023) 33 §:n 1 momentin 2 kohta ja 4 momentti ja 130 § seuraavasti:

33 §

Natura 2000 -verkosto

Euroopan unionin Natura 2000 -verkosto Suomessa koostuu:

— —

2) luontodirektiivin 4 artiklan perusteella Euroopan komission tai Euroopan unionin neuvoston hyväksymistä alueista.

— —

Euroopan komission tai Euroopan unionin neuvoston yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi hyväksymä alue muodostetaan erityisten suojelutoimien alueeksi ympäristöministeriön asetuksella Suomen Natura 2000 -verkostoon sisältyvien alueiden luettelosta ja niiden kartoista. Alueita koskeva luettelo sisältää alueen tunnusnumeron, nimen, keskipisteen koordinaatit, alueen suojelun perusteen ja tiedon siitä, esiintyykö alueella luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava eliölaji.

130 §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä, rangaistus luonnonsuojelurikoksesta 48 luvun 5 ja 5 a §:ssä ja rangaistus ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

12.

Laki

Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain (1058/2004) 11 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1686/2015, seuraavasti:

11 §

Ympäristörikokset talousvyöhykkeellä

Rangaistus vastoin 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:ssä mainittuja lakeja talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta, tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta, luonnonsuojelurikoksesta ja törkeästä luonnonsuojelurikoksesta tuomitaan rikoslain 48 luvun 1–5 tai 5 a §:n mukaan, jäterikoksesta ja törkeästä jäterikoksesta 48 luvun 4 a tai 4 b §:n mukaan ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:n mukaan. Tässä momentissa tarkoitettuihin rikoksiin sovelletaan, mitä rikoslaissa säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuusta.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

13.

Laki

jätelain 147 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan jätelain (646/2011) 147 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 714/2021, seuraavasti:

147 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä. Rangaistus jäterikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 a §:ssä ja törkeästä jäterikoksesta 4 b §:ssä. Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

14.

Laki

vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 140 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (541/2023) 140 §:n 2 momentti seuraavasti:

140 §

Viittaus rikoslakiin

— —

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä sekä ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus jäterikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 a §:ssä, törkeästä jäterikoksesta 48 luvun 4 b §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

15.

Laki

vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 11 ja 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain (1709/2015) 11 §:n 2 momentin 2 kohta ja 21 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 682/2019, seuraavasti:

11 §

Kansallisesti merkitykselliset haitalliset vieraslajit

— —

Kansallisesti merkityksellistä haitallista vieraslajia ei saa:

— —

2) tuoda maahan Euroopan unionin ulkopuolelta tai Euroopan unionin jäsenvaltiosta, pitää hallussa, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, välittää taikka myydä tai muuten luovuttaa.

21 §

Rangaistukset

— —

Rangaistus vieraslajirikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 4 g §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä. Rangaistus säännöstelyrikoksesta säädetään rikoslain 46 luvun 1–3 §:ssä. Rangaistus salakuljetuksesta säädetään rikoslain 46 luvun 4 ja 5 §:ssä. Rangaistus laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä säädetään rikoslain 46 luvun 6 ja 6 a §:ssä.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———————

16.

Laki

EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain (x/xx) 20 §:n 1 momentin 1 kohta ja 23 §:n 1 momentin 1 kohta,

muutetaan 7 § sekä

lisätään uusi 26 a–c § ja 27 §:ään uusi 3–5 momentti seuraavasti:

7 §

Tarkastus pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa

Ruokavirasto voi tehdä metsäkatoasetuksen mukaisen tarkastuksen pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa vain, jos se on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Lisäksi kyseessä olevassa tapauksessa on oltava perusteltu ja yksilöity syy epäillä metsäkatoasetuksen velvoitteita rikotun tai rikottavan tavalla, josta voisi olla seuraamuksena 23 §:ssä tarkoitettu hallinnollinen seuraamusmaksu taikka joka on säädetty rangaistavaksi rikoslain (39/1889) 48 a luvun 3 c §:ssä tarkoitettuna metsäkatorikoksena tai 3 d §:ssä tarkoitettuna törkeänä metsäkatorikoksena.

26 a §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus metsäkatorikoksesta säädetään rikoslain 48 a luvun 3 c §:ssä ja rangaistus törkeästä metsäkatorikoksesta rikoslain 48 a luvun 3 d §:ssä.

26 b §

Toiminta rikosasioissa

Jos Ruokavirastolla on todennäköisiä perusteita epäillä 26 a §:ssä tarkoitetun teon tapahtuneen, sen on ilmoitettava asiasta esitutkintaviranomaiselle esitutkintaa varten. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos teko on olosuhteet huomioon ottaen vähäinen eikä yleinen etu vaadi asian tarkempaa selvittämistä.

Syyttäjän on ennen metsäkatorikosta tai törkeää metsäkatorikosta koskevan syytteen nostamista kuultava Ruokavirastoa. Tuomioistuimen on tällaista rikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava Ruokavirastolle tilaisuus tulla kuulluksi.

26 c §

Tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuus

Tuomioistuimen on ilmoitettava komissiolle oikeushenkilölle määrätystä rikoslain 48 a luvun 3 c §:ssä tarkoitettua metsäkatorikosta tai 3 d §:ssä tarkoitettua törkeää metsäkatorikosta koskevasta lainvoimaisesta tuomiostaan ja sitä koskevista seuraamuksista metsäkatoasetuksen 25 artiklan 3 kohdan mukaisesti.

27 §

Määräaikainen sulkeminen julkisten hankintojen ja julkisen rahoituksen ulkopuolelle

— —

Lisäksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 5 §:ssä sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) 5 §:ssä tarkoitetun hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokas tai tarjoaja on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 48 a luvun 3 d §:ssä tarkoitetusta törkeästä metsäkatorikoksesta rangaistukseen. Tässä momentissa tarkoitettu poissulkeminen on tehtävä kuuden kuukauden ajaksi siitä, kun tuomio on saanut lainvoiman.

Ennen hankintasopimuksen tekemistä hankintayksikön on vaadittava valittua tarjoajaa toimittamaan ajantasaiset todistukset ja selvitykset sen selvittämiseksi, koskeeko sitä 3 momentissa tarkoitettu poissulkemisperuste. Tässä momentissa tarkoitetuksi näytöksi poissulkemisen edellytyksen selvittämiseksi on hyväksyttävä rikosrekisterilain (770/1993) 6 d §:ssä tarkoitettu ote. Ote ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi.

Hankintayksikkö voi myös milloin tahansa hankintamenettelyn aikana pyytää ehdokkaita ja tarjoajia toimittamaan 4 momentissa tarkoitetut todistukset ja selvitykset, jos se on tarpeen tässä laissa säädetyn poissulkuperusteen olemassaolon selvittämiseksi.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

17.

Laki

ajoneuvolain 196 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ajoneuvolain (82/2021) 196 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

196 §

Viittaukset rikoslakiin

— —

Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 4 f §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

18.

Laki

ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettuun lakiin (252/2017) uusi 35 a § seuraavasti:

35 a §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

19.

Laki

maa-aineslain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maa-aineslain (555/1981) 17 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 705/1995, seuraavasti:

17 §

Rangaistussäännös

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään 48 luvun 5 b §:ssä.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

20.

Laki

liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään liikennejärjestelmästä ja maanteistä annettuun lakiin (503/2005) uusi 109 c § seuraavasti:

7 luku

Erinäiset säännökset

109 c §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

21.

Laki

ratalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ratalakiin (110/2007) uusi 96 a § seuraavasti:

7 luku

Erinäiset säännökset

96 a §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

22.

Laki

rakentamislain 151 ja 152 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rakentamislain (751/2023) 151 ja 152 § seuraavasti:

151 §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä, ympäristön tuhoamisesta rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä ja rakennussuojelurikoksesta 48 luvun 6 §:ssä.

152 §

Rangaistussäännökset

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta
1) aloittaa lupaa edellyttävän rakentamisen tai ryhtyy muuhun toimenpiteeseen ilman 42, 53 tai 55 §:ssä tarkoitettua lupaa,

2) jättää huolehtimatta, että 69 §:n tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukainen erityissuunnitelma toimitetaan rakennusvalvontaviranomaiselle,
3) jättää noudattamatta 76 §:ssä tarkoitettua lupamääräystä,
4) toteuttaa vastaavaa työnjohtajaa tai erityisalan työnjohtajaa edellyttävän rakentamishankkeen ilman, että hankkeella on 96 §:ssä tarkoitettu vastaava työnjohtaja tai 97 §:ssä tarkoitettu erityisalan työnjohtaja,
5) ryhtyy 108 §:ssä tarkoitettuun rakennustyöhön ennen aloittamisilmoituksen tekemistä tai ilmoittamatta muihin kuin 109 §:ssä tarkoitettuihin ennen rakentamistyön aloittamista sallittuihin toimiin,
6) laiminlyö 122 §:ssä säädetyn velvollisuuden hakea loppukatselmuksen toimittamista,
7) laiminlyö 139 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tai määräyksissä säädetyn velvollisuuden huolehtia rakennuksen käyttö- ja huolto-ohjeen laatimisesta,
8) laiminlyö 140 §:ssä säädetyn velvollisuuden pitää rakennus kunnossa,
9) laiminlyö 142 §:ssä säädetyn velvollisuuden hoitaa ympäristöä,
10) järjestää ulkovarastoinnin häiritsevällä tai häiriötä aiheuttavalla tavalla vastoin 143 §:ssä säädettyä,
11) laiminlyö 145 §:ssä säädetyn velvollisuutensa saattaa rakennuspaikka ympäristöineen sellaiseen kuntoon, ettei se vaaranna terveellisyyttä tai turvallisuutta tai rumenna ympäristöä

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 48 luvun 1–4 §:n mukaisena ympäristön turmelemisena, törkeänä ympäristön turmelemisena, ympäristörikkomuksena tai tuottamuksellisena ympäristörikoksena, 5 b §:ssä tarkoitettuna ympäristön tuhoamisena tai 6 §:ssä tarkoitettuna rakennussuojelurikoksena, rakennusrikkomuksesta sakkoon.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

23.

Laki

alueidenkäyttölain 185 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan alueidenkäyttölain (132/1999) 185 §, sellaisena kuin se on laissa 752/2023, seuraavasti:

185 §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä, ympäristön tuhoamisesta 5 b §:ssä ja rakennussuojelurikoksesta 6 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

24.

Laki

vesilain 16 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vesilain (587/2011) 16 luvun 1 §:n 1 momentti seuraavasti:

16 luku

Rangaistussäännökset

1 §

Ympäristörikokset ja yleisvaaralliset rikokset

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

25.

Laki

ydinenergialain 69 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ydinenergialain (990/1987) 69 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 593/1995, seuraavasti:

69 §

Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset

— —

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä ja rangaistus ympäristön tuhoamisesta rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

26.

Laki

kaivoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään kaivoslakiin (621/2011) uusi 159 a § seuraavasti:

159 a §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristön lisätään kaivoslakiin (621/2011) uusi 159 a § seuraavasti:
turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

27.

Laki

eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annettuun lakiin (768/2004) uusi 4 b § seuraavasti:

4 b §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

28.

Laki

kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettuun lakiin (603/1977) uusi 101 a § seuraavasti:

101 a §

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

29.

Laki

ympäristönsuojelulain 224 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ympäristönsuojelulain (527/2014) 224 § seuraavasti:

224 §

Rikoslain rangaistussäännökset

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä ja rangaistus ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.
Rangaistus jäterikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 a §:ssä ja törkeästä jäterikoksesta 48 luvun 4 b §:ssä.
Rangaistus ilmakehän heikentämisestä säädetään rikoslain 48 luvun 4 c §:ssä ja törkeästä ilmakehän heikentämisestä 48 luvun 4 d §:ssä.
Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

30.

Laki

pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 46 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain (180/2015) 46 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1141/2016, seuraavasti:

46 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus räjähderikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 11 §:ssä. Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

31.

Laki

räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain (1140/2016) 23 §:n 1 momentti seuraavasti:

23 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus räjähderikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 11 §:ssä. Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

32.

Laki

vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 124 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) 124 §:n 5 momentti seuraavasti:

124 §

Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset

— —

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä. Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

33.

Laki

huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista annettuun lakiin (1712/2015) uusi 55 a § seuraavasti:

55 a §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

34.

Laki

kasvinsuojeluaineista annetun lain 43 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kasvinsuojeluaineista annetun lain (1563/2011) 43 § seuraavasti:

43 §

Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä. Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 4 f §:ssä. Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä terveysrikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 1 §:ssä. Rangaistus kasvinsuojeluaineen varomattomasta käsittelystä säädetään rikoslain 44 luvun 12 §:ssä.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

35.

Laki

kemikaalilain 60 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kemikaalilain (599/2013) 60 §:n 2 momentti sekä
lisätään 60 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

60 §

Viittaus rikoslakiin

— —

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.

Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 4 f §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

36.

Laki

geenitekniikkalain 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan geenitekniikkalain (377/1995) 42 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 414/2002, seuraavasti:

42 §

Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset

— —

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä. Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

37.

Laki

säteilylain 186 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan säteilylain (859/2018) 186 §:n 4 momentti sekä

lisätään 186 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

186 §

Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset

— —

Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 4 f §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

38.

Laki

vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annettuun lakiin (387/2013) uusi 20 a § seuraavasti:

20 a §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 4 f §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

39.

Laki

patoturvallisuuslain 34 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan patoturvallisuuslain (494/2009) 34 §:n 1 momentti seuraavasti:

34 §

Ympäristörikokset ja yleisvaaralliset rikokset

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

40.

Laki

Neuvostoliiton kanssa Saimaan ja Vuoksen juoksutussäännöstä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta annetun lain 4 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Neuvostoliiton kanssa Saimaan ja Vuoksen juoksutussäännöstä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta annetun lain (1331/1991) 4 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1021/1995, seuraavasti:

4 a §

— —

Rangaistus vastoin juoksutussääntöä tai sen nojalla annettuja määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

41.

Laki

hiilidioksidin talteenottamisesta ja varastoinnista annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hiilidioksidin talteenottamisesta ja varastoinnista annetun lain (416/2012) 17 §:n 1 momentti seuraavasti:

17 §

Rangaistussäännökset

Rangaistuksesta vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

42.

Laki

merensuojelulain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merensuojelulain (1415/1994) 15 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 698/1995, seuraavasti:

15 §

Rangaistussäännökset

Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

43.

Laki

Etelämantereen ympäristönsuojelusta annetun lain 38 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Etelämantereen ympäristönsuojelusta annetun lain (28/1998) 38 §, sellaisena kuin se on laissa 1020/2010, seuraavasti:

38 §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun kiellon vastaisesti tehdystä ydinräjähteen räjäyttämisestä säädetään rikoslain (39/1889) 34 luvun 6 §:ssä. Rangaistus muusta tämän lain 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa sekä 32 tai 33 §:ssä tarkoitetusta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä. Rangaistus tämän lain 4 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun kiellon vastaisesta kajoamisesta Etelämanneralueen mineraaliesiintymään säädetään rikoslain 48 a luvun 3 a §:ssä.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

44.

Laki

terveydensuojelulain 54 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan terveydensuojelulain (763/1994) 54 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 405/2002, seuraavasti:

54 §

Rangaistussäännökset

— —

Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.

— —

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

45.

Laki

kalastuslain 118 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kalastuslain (379/2015) 118 §:n 3 momentti seuraavasti:

118 §

Kalastusrikkomus

— —

Rangaistus luvattomasta pyynnistä säädetään rikoslain 28 luvun 10 §:ssä. Rangaistus kalastusrikoksesta säädetään rikoslain 48 a luvun 2 §:ssä. Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä, ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 5 b §:ssä.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

46.

Laki

hyljetuotteiden kaupasta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hyljetuotteiden kaupasta annetun lain (355/2020) 4 §:n 2 momentti seuraavasti:

4 §

Hyljetuotteiden markkinoillesaattamisrikkomus ja viittaukset rikoslakiin

— —

Rangaistus luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 5 §:ssä, törkeästä luonnonsuojelurikoksesta 48 luvun 5 a §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.

— —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

47.

Laki

valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain (1112/1982) 4 §, sellaisena kuin se on laissa 1685/2015, seuraavasti:

4 §

Rangaistus luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 5 §:n 2 momentissa ja 5 a §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Helsingissä x.x.20xx

Pääministeri

Etunimi Sukunimi

..ministeri Etunimi Sukunimi

Liite
Rinnakkaistekstit

1.

Laki

rikoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain (39/1889) 46 luvun 13 §:n 2 ja 3 momentti, sellaisina kuin ne ovat laissa 179/2025,

muutetaan 1 luvun 7 §:n 3 momentin 4 kohta, 8 luvun 1 §:n 4 momentti, 9 luvun 5 §, 15 luvun 10 §:n 1 momentti, 34 a luvun 2 §:n 1 momentti ja 15 §:n 2 momentti, 48 luvun 1 §, 4 §:n 1 momentin 2 kohta, 5 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta ja 5 momentti ja 10 § ja 48 a luvun 6 a §, sellaisina kuin ne ovat, 1 luvun 7 §:n 3 momentin 4 kohta laissa XXX/2026, 8 luvun 1 §:n 4 momentti ja 48 luvun 10 § laissa 1680/2009, 9 luvun 5 § laeissa 971/2001 ja XXX/2026, 15 luvun 10 §:n 1 momentti laissa /845/2025, 34 a luvun 2 §:n 1 momentti ja 15 §:n 2 momentti laissa XXX/2026, 48 luvun 1 § laeissa 761/2018, 717/2021, 769/2023 ja XXX/2026, 48 luvun 4 §:n 1 momentin 2 kohta laissa 1683/2015, 48 luvun 5 §:n 1 momentin 2 ja 3 kohta laissa 1073/2010, 48 luvun 5 §:n 5 momentti laissa 578/1995 ja 48 a luvun 6 a § laissa 232/2011, sekä

lisätään 48 luvun 3 §:ään, sellaisena kuin se on laeissa 1167/2018 ja 789/2019, uusi 2 momentti, jolloin nykyinen 2, 3, 4 ja 5 momentti siirtyvät 3, 4, 5 ja 6 momentiksi, 48 lukuun uusi 4 a – 4 g §, 5 §:n 1 momenttiin, sellaisena kuin se on laeissa 1073/2010 ja 35/2023, uusi 4 kohta, 48 lukuun uusi 5 b ja uusi 7 a § ja 48 a lukuun uusi 3 c – 3 d § ja uusi 4 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
1 luku	1 luku
Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta	**Suomen rikosoikeuden soveltamisalasta**
7 §	7 §
Kansainvälinen rikos	*Kansainvälinen rikos*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyyn:	Suomen lakia sovelletaan tekopaikan laista riippumatta myös Suomen ulkopuolella tehtyyn:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
4) 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2–9 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa taikka 3, 6, 10 tai 12 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen.	4) 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2–*10* kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa taikka 3, 6, 10 tai 12 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen.
8 luku	8 luku

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Vanhentumisesta	**Vanhentumisesta**
1 §	1 §
Syyteoikeuden vanhentuminen	*Syyteoikeuden vanhentuminen*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Virkarikosten vanhentumisaika on kuitenkin vähintään viisi vuotta. Ympäristön turmelemisen, luonnonsuojelurikoksen ja rakennussuojelurikoksen vanhentumisaika on kymmenen vuotta. Merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetun, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdyn ympäristön turmelemisen, törkeän ympäristön turmelemisen, ympäristörikkomuksen ja tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen vanhentumisaika on kolme vuotta. Ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdyn kalastusrikoksen lyhin vanhentumisaika on kolme vuotta.	Virkarikosten vanhentumisaika on kuitenkin vähintään viisi vuotta. Ympäristön turmelemisen, *jäterikoksen*, luonnonsuojelurikoksen ja rakennussuojelurikoksen vanhentumisaika on kymmenen vuotta. Merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetun, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdyn ympäristön turmelemisen, törkeän ympäristön turmelemisen, ympäristörikkomuksen, tuottamuksellisen ympäristön turmelemisen ja ympäristön tuhoamisen vanhentumisaika on kolme vuotta. Ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdyn kalastusrikoksen lyhin vanhentumisaika on kolme vuotta.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
9 luku	9 luku
Oikeushenkilön rangaistusvastuusta	**Oikeushenkilön rangaistusvastuusta**
5 §	5 §
Yhteisösakko	*Yhteisösakko*
Yhteisösakko tuomitaan määräeuroin. Alin yhteisösakon rahamäärä on 850 ja ylin 850 000 euroa.	*Yhteisösakko tuomitaan määräeuroin. Yhteisösakon alin rahamäärä on 2 000 ja ylin rahamäärä 3 000 000 euroa.*
(uusi)	*Jos oikeushenkilö, jonka toiminnassa rikos on tehty, on erittäin suuri, yhteisösakon alin rahamäärä on 15 000 euroa ja ylin rahamäärä 40 000 000 euroa, kuitenkin enintään viisi prosenttia oikeushenkilön maailmanlaajuisesta liikevaihdosta tai muusta vastaavasta tuotosta yhteisösakon määräämistä edeltäneellä tilikaudella.*
(uusi)	*Erittäin suurella oikeushenkilöllä tarkoitetaan kirjanpitolain (1336/1997) 1 luvun 4 c §:n 1 momentissa tarkoitettua suuryritystä ja siihen taloudelliselta*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	asemaltaan rinnastuvaa muuta oikeushenkilöä.
(uusi)	*Maailmanlaajuisella liikevaihdolla tarkoitetaan liikevaihtoa, joka ilmenee oikeushenkilön ennen yhteisösakon määräämistä viimeksi laatiman tilinpäätöksen tuloslaskelmasta tai, jos oikeushenkilöllä on määräysvalta toisessa oikeushenkilössä, ensiksi mainitun oikeushenkilön konserninsa emoyrityksenä ennen yhteisösakon määräämistä viimeksi laatiman konsernitilinpäätöksen konsernituloslaskelmasta. Jos oikeushenkilö ei ole ollut velvollinen laatimaan konsernitilinpäätöstä tilikaudeltaan, joka on viimeksi päättynyt ennen yhteisösakon määräämistä, maailmanlaajuisella liikevaihdolla tarkoitetaan oikeushenkilön ja sen määräysvallassa olleiden muiden oikeushenkilöiden yhteenlaskettua liikevaihtoa tuolta tilikaudelta.*
Jos yhteisösakko on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioesityksen kohteena, syyttäjä saa vaatia enintään kaksi kolmannesta siitä yhteisösakon euromäärästä, jonka syyttäjä olisi vaatinut ilman tuomioesitystä. Vastaavasti tuomioistuin saa tuomita oikeushenkilölle enintään kaksi kolmannesta siitä yhteisösakon euromäärästä, jonka tuomioistuin olisi tuominnut ilman tuomioesitystä.	Jos yhteisösakko on oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 1 luvun 10 §:ssä tarkoitetun tuomioesityksen kohteena, syyttäjä saa vaatia enintään kaksi kolmannesta siitä yhteisösakon euromäärästä, jonka syyttäjä olisi vaatinut ilman tuomioesitystä. Vastaavasti tuomioistuin saa tuomita oikeushenkilölle enintään kaksi kolmannesta siitä yhteisösakon euromäärästä, jonka tuomioistuin olisi tuominnut ilman tuomioesitystä.
15 luku	15 luku
Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan	**Rikoksista oikeudenkäyttöä vastaan**
10 §	10 §
Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen	*Törkeän rikoksen ilmoittamatta jättäminen*
Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, rikoksen ihmisyyttä vastaan, törkeän rikoksen ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksen, hyökkäysrikoksen valmistelun, sotarikoksen, törkeän sotarikoksen, kidutuksen, kemiallisen aseen kiellon rikkomisen, biologisen aseen kiellon rikkomisen, jalkaväkimiinakiellon	Joka tietää joukkotuhonnan, joukkotuhonnan valmistelun, rikoksen ihmisyyttä vastaan, törkeän rikoksen ihmisyyttä vastaan, hyökkäysrikoksen, hyökkäysrikoksen valmistelun, sotarikoksen, törkeän sotarikoksen, kidutuksen, kemiallisen aseen kiellon rikkomisen, biologisen aseen kiellon rikkomisen, jalkaväkimiinakiellon

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, lapsenraiskauksen, törkeän lapsenraiskauksen, törkeän seksuaalisen kajoamisen lapseen, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, naisen sukuelinten silpomisen, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	rikkomisen, Suomen itsemääräämisoikeuden vaarantamisen, maanpetoksen, törkeän maanpetoksen, vakoilun, törkeän vakoilun, valtiopetoksen, törkeän valtiopetoksen, raiskauksen, törkeän raiskauksen, lapsenraiskauksen, törkeän lapsenraiskauksen, törkeän seksuaalisen kajoamisen lapseen, murhan, tapon, surman, törkeän pahoinpitelyn, naisen sukuelinten silpomisen, ryöstön, törkeän ryöstön, ihmiskaupan, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen, kaappauksen, 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 3 kohdassa tarkoitetun terroristisessa tarkoituksessa tehdyn rikoksen, törkeän ympäristön turmelemisen, *ympäristön tuhoamisen* tai törkeän huumausainerikoksen olevan hankkeilla eikä ajoissa, kun rikos vielä olisi estettävissä, anna siitä tietoa viranomaiselle tai sille, jota vaara uhkaa, on tuomittava, jos rikos tai sen rangaistava yritys tapahtuu, *törkeän rikoksen ilmoittamatta jättämisestä* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
34 a luku	34 a luku
Terroristisista rikoksista	**Terroristisista rikoksista**
2 §	2 §
Terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset	*Terroristisessa tarkoituksessa tehdyt rikokset*
Joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, tekee: 1) laittoman uhkauksen, perättömän vaarailmoituksen, 24 luvun 4 §:n 2 kohdassa tarkoitetun törkeän julkisrauhan rikkomisen tai ydinenergian käyttörikoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kolmeksi vuodeksi; 2) tahallisen vaaran aiheuttamisen, tahallisen räjähderikoksen, vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkomisen tai julkisen kehottamisen rikokseen, on tuomittava	Joka terroristisessa tarkoituksessa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavaa vahinkoa jollekin maalle tai kansainväliselle järjestölle, tekee: 1) laittoman uhkauksen, perättömän vaarailmoituksen, 24 luvun 4 §:n 2 kohdassa tarkoitetun törkeän julkisrauhan rikkomisen tai ydinenergian käyttörikoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kolmeksi vuodeksi; 2) tahallisen vaaran aiheuttamisen, tahallisen räjähderikoksen, vaarallisia esineitä koskevien säännösten rikkomisen tai julkisen kehottamisen rikokseen, on tuomittava

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi;	vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi;
3) törkeän vapaudenriiston, törkeän varkauden tai sellaisen törkeän moottorikulkuneuvon käyttövarkauden, jonka kohteena on joukkoliikenteeseen tai tavarankuljetukseen soveltuva moottorikulkuneuvo, tuhotyön, liikennetuhotyön, terveyden vaarantamisen, törkeän vahingonteon tai puolustustarvikkeiden maastavientirikoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi;	3) törkeän vapaudenriiston, törkeän varkauden tai sellaisen törkeän moottorikulkuneuvon käyttövarkauden, jonka kohteena on joukkoliikenteeseen tai tavarankuljetukseen soveltuva moottorikulkuneuvo, tuhotyön, liikennetuhotyön, terveyden vaarantamisen, törkeän vahingonteon tai puolustustarvikkeiden maastavientirikoksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi;
4) 35 luvun 3 b §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun törkeän datavahingonteon, 38 luvun 6 §:n 1 momentin 3, 5 tai 6 kohdassa tarkoitetun törkeän tietoliikenteen häirinnän tai 38 luvun 7 b §:n 1 momentin 1, 3 tai 5 kohdassa tarkoitetun törkeän tietojärjestelmän häirinnän, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään seitsemäksi vuodeksi;	4) 35 luvun 3 b §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitetun törkeän datavahingonteon, 38 luvun 6 §:n 1 momentin 3, 5 tai 6 kohdassa tarkoitetun törkeän tietoliikenteen häirinnän tai 38 luvun 7 b §:n 1 momentin 1, 3 tai 5 kohdassa tarkoitetun törkeän tietojärjestelmän häirinnän, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään seitsemäksi vuodeksi;
5) kemiallisen aseen kiellon rikkomisen, biologisen aseen kiellon rikkomisen taikka tahallisen törkeän ympäristön turmelemisen, joka on tehty 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi;	5) kemiallisen aseen kiellon rikkomisen, biologisen aseen kiellon rikkomisen taikka tahallisen törkeän ympäristön turmelemisen, joka on tehty 48 luvun 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetulla tavalla, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi;
	6) ympäristön tuhoamisen, on tuomittava vankeuteen vähintään yhdeksi vuodeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi,
6) törkeän raiskauksen, törkeän pahoinpitelyn, naisen sukuelinten silpomisen, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän ryöstön, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen tai kaappauksen, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi;	7) törkeän raiskauksen, törkeän pahoinpitelyn, naisen sukuelinten silpomisen, törkeän ihmiskaupan, panttivangin ottamisen, törkeän ryöstön, törkeän tuhotyön, törkeän terveyden vaarantamisen, ydinräjähderikoksen tai kaappauksen, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi;
7) surman, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi;	8) surman, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kahdeksitoista vuodeksi;
8) törkeän lapsenraiskauksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi;	9) törkeän lapsenraiskauksen, on tuomittava vankeuteen vähintään neljäksi vuodeksi tai elinkaudeksi;
9) tapon, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksaksi vuodeksi tai elinkaudeksi.	10) tapon, on tuomittava vankeuteen vähintään kahdeksaksi vuodeksi tai elinkaudeksi.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
15 §	15 §
Oikeushenkilön rangaistusvastuu	*Oikeushenkilön rangaistusvastuu*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään, sovelletaan myös 2 tai 3 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään ryöstöön, kiristykseen ja törkeään kiristykseen sekä 2 §:n 1 momentin 2–9 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa taikka 3, 6, 10 tai 12 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen.	Mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään, sovelletaan myös 2 tai 3 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn ryöstöön, törkeään ryöstöön, kiristykseen ja törkeään kiristykseen sekä 2 §:n 1 momentin 2–*10* kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa taikka 3, 6, 10 tai 12 §:ssä tarkoitetun rikoksen tekemiseksi tehtyyn väärennykseen ja törkeään väärennykseen.
46 luku	46 luku
Maahantuontiin ja maastavientiin liittyvät rikokset	**Maahantuontiin ja maastavientiin liittyvät rikokset**
13 §	13 §
Oikeushenkilön rangaistusvastuu	*Oikeushenkilön rangaistusvastuu*
Säännöstelyrikokseen, törkeään säännöstelyrikokseen, pakoterikokseen, törkeään pakoterikokseen, tuottamukselliseen pakoterikokseen, salakuljetukseen, törkeään tulliselvitysrikokseen ja puolustustarvikkeiden maastavientirikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.	Säännöstelyrikokseen, törkeään säännöstelyrikokseen, pakoterikokseen, törkeään pakoterikokseen, tuottamukselliseen pakoterikokseen, salakuljetukseen, törkeään tulliselvitysrikokseen ja puolustustarvikkeiden maastavientirikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.
Poiketen siitä, mitä 9 luvun 5 §:ssä säädetään, pakoterikoksen, törkeän pakoterikoksen ja tuottamuksellisen pakoterikoksen johdosta tuomittavan yhteisösakon ylin rahamäärä on viisi prosenttia oikeushenkilön liikevaihdosta, kuitenkin vähintään 850 000 ja enintään 40 miljoonaa euroa.	(kumotaan)
Edellä 2 momentissa liikevaihdoksi katsotaan oikeushenkilön maailmanlaajuinen kokonaisliikevaihto tai sitä vastaava tuotto yhteisösakon tuomitsemista edeltäneen vuoden tilinpäätöksen mukaisesti. Jos tilinpäätöksestä ei ole saatavissa asianmukaista tietoa, liikevaihto tai tuotto	(kumotaan)

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
voidaan arvioida muun saatavan selvityksen perusteella. Jos oikeushenkilöllä ei ole todettavissa liikevaihtoa tai sitä vastaavaa tuottoa, määritellään yhteisösakon ylin rahamäärä 9 luvun 5 §:n nojalla.	
48 luku	48 luku
Ympäristörikoksista	**Ympäristörikoksista**
1 §	1 §
Ympäristön turmeleminen	*Ympäristön turmeleminen*
Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta	Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta
1) saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain tai sen nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti,	1) saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista lain *tai Euroopan unionin antaman ympäristönsuojelua koskevan asetuksen* tai *niiden* nojalla annetun säännöksen taikka yleisen tai yksittäistapausta koskevan määräyksen vastaisesti taikka ilman laissa *tai Euroopan unionin antamassa asetuksessa* edellytettyä lupaa tai lupaehtojen vastaisesti,
2) valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsittelee tai säilyttää ainetta, valmistetta, seosta, tuotetta tai esinettä taikka käyttää laitetta vastoin	2) valmistaa, luovuttaa, kuljettaa, käyttää, käsittelee tai säilyttää ainetta, valmistetta, seosta, tuotetta, esinettä *tai jätettä tai kerää jätettä jätteen käsittelyä varten* taikka käyttää laitetta vastoin
a) vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettua lakia,	a) vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annettua lakia *tai mainitussa laissa edellytettyä lupaa*,
b) kemikaalilakia,	b) kemikaalilakia *tai mainitussa laissa edellytettyä hyväksymistä*,
c) REACH-asetusta,	c) REACH-asetusta *tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa*,
d) CLP-asetusta,	d) CLP-asetusta,
e) biosidiasetusta,	e) biosidiasetusta *tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa*,
f) kasvinsuojeluaineasetusta,	f) kasvinsuojeluaineasetusta *tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa*,
g) a–f alakohdassa mainitun säädöksen tai ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla annettua säännöstä,	g) a–f alakohdassa mainitun säädöksen tai ympäristönsuojelulain (527/2014) nojalla annettua säännöstä,
h) otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/590,	h) otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/590,

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
i) fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/573,	i) fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/573,
j) pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1021,	j) pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1021,
k) pesuaineista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 648/2004 3, 4 tai 4 a artiklaa,	k) pesuaineista annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EY) N:o 648/2004 3, 4 tai 4 a artiklaa,
l) jätelain (646/2011) 147 §:n 2 momentissa mainittua säännöstä,	l) jätelain (646/2011) 147 §:n 2 momentissa mainittua säännöstä,
m) jätelain nojalla annettua säännöstä, yksittäistapausta koskevaa määräystä tai kieltoa taikka	m) jätelain *147 §:n 2 momentin 19 tai 20 kohdassa mainitun säännöksen* nojalla annettua säännöstä, yksittäistapausta koskevaa määräystä tai kieltoa taikka
n) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852,	n) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852,
	3) kerää jätettä jätteen käsittelyä varten tai kuljettaa tai käsittelee jätettä
	a) vastoin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 3, 4, 7, 11 tai 13 luvun säännöstä tai mainitun lain 45 §:ssä säädettyä edellytystä tai niiden nojalla annettua säännöstä tai määräystä tai niissä edellytetyn luvan vastaisesti,
	b) vastoin merenkulun ympäristönsuojelulain 10 luvun 1 §:ssä säädettyä velvollisuutta taikka
	c) ilman ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tai mainitun lain 115 a–115 d §:ssä edellytettyä ilmoituspäätöstä tai tällaisen luvan tai päätöksen vastaisesti,
3) laiminlyö jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa,	*4*) laiminlyö jätelain mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa*, elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/852 10 artiklan 6 kohdassa säädetyn amalgaamijätteen jätehuollon järjestämistä koskevan velvollisuutensa tai merenkulun ympäristönsuojelulain 9 luvun 1–4 §:n mukaisen jätteiden vastaanottolaitteita tai vastaanottojärjestelyjä koskevan velvollisuutensa,*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	5) laiminlyö noudattaa jätelain ja ympäristönsuojelulain 11, 12 ja 16 §:n nojalla annetun asetuksen säännöksiä kaatopaikan seurannasta ja tarkkailusta taikka ympäristönsuojelulain nojalla myönnetyn luvan määräyksiä jätehuollon tarkkailusta ja seurannasta tai kaivannaisjätteen jätealueen jälkihoidosta,
4) tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä vastoin	*6)* tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta jätettä vastoin
a) jätelakia, sen nojalla annettua säännöstä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä,	a) jätelakia, sen nojalla annettua säännöstä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä,
b) jätteiden siirroista sekä asetusten (EU) N:o 1257/2013 ja (EU) 2020/1056 muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1013/2006 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/1157 tai asetuksen nojalla annettua säännöstä taikka	b) jätteiden siirroista sekä asetusten (EU) N:o 1257/2013 ja (EU) 2020/1056 muuttamisesta ja asetuksen (EY) N:o 1013/2006 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/1157 tai asetuksen nojalla annettua säännöstä taikka
c) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852,	c) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852,
5) tuo maahan tai vie maasta ainetta, valmistetta tai tuotetta vastoin	*7)* tuo maahan tai vie maasta ainetta, valmistetta tai tuotetta vastoin
a) ympäristönsuojelulain nojalla annettua asetusta,	a) ympäristönsuojelulain nojalla annettua asetusta,
b) otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/590,	b) otsonikerrosta heikentävistä aineista ja asetuksen (EY) N:o 1005/2009 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/590 *tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa*,
c) fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/573,	c) fluoratuista kasvihuonekaasuista, direktiivin (EU) 2019/1937 muuttamisesta ja asetuksen (EU) N:o 517/2014 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2024/573 *tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa*,
d) vaarallisten kemikaalien viennistä ja tuonnista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 649/2012,	d) vaarallisten kemikaalien viennistä ja tuonnista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) N:o 649/2012,
e) pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1021 tai	e) pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2019/1021 tai
f) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852,	f) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EU) 2017/852,

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	8) saattaa markkinoille tai asettaa saataville markkinoilla aineen, valmisteen, seoksen, esineen tai tuotteen vastoin *a) kemikaalilain tai sen nojalla annettuja säännöksiä biosidivalmisteiden hyväksymisestä tai niissä edellytettyä biosidivalmisteen hyväksymistä,* *b) REACH-asetuksen VII osastossa tai VIII osastossa tai niitä koskevissa mainitun asetuksen nojalla annetuissa säännöksissä säädettyä rajoitusta tai kieltoa,* *c) CLP-asetusta,* *d) biosidiasetusta tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa,* *e) kasvinsuojeluaineasetusta tai mainitussa asetuksessa edellytettyä lupaa,* *f) c-e alakohdassa mainitun säädöksen nojalla annettua säännöstä tai* *g) pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1021 3 tai 4 artiklassa tai niitä koskevissa mainitun asetuksen nojalla annetuissa säännöksissä asetuksen liitteessä I tarkoitetuista aineista säädettyä,*
6) vie maasta muuntogeenisiä organismeja, niitä sisältäviä elintarvikkeita tai rehuja vastoin muuntogeenisten organismien valtioiden rajat ylittävistä siirroista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1946/2003 taikka	*9)* vie maasta muuntogeenisiä organismeja, niitä sisältäviä elintarvikkeita tai rehuja vastoin muuntogeenisten organismien valtioiden rajat ylittävistä siirroista annettua Euroopan parlamentin ja neuvoston asetusta (EY) N:o 1946/2003, *10) harjoittaa sellaista säteilylaissa tarkoitettua säteilytoimintaa, josta aiheutuu ionisoivaa säteilyä, mainitun lain 7, 10, 11, 15 tai 18 luvussa säädetyn tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai mainitun lain 48 §:ssä edellytetyn turvallisuusluvan vastaisesti tai tällaisessa säteilytoiminnassa laiminlyö mainitun lain 130 §:n 1 momentissa säädetyn velvollisuuden varmistaa säteilyturvallisuus säteilyturvallisuuspoikkeamassa,* *11) käyttää ydinlaitosta tai poistaa ydinlaitoksen käytöstä tai käsittelee ydinjätettä tai ydinainetta ydinenergialain 2 a, 3 tai 5 luvussa säädetyn tai niiden nojalla annettujen säännösten tai määräysten tai mainitun lain 8 §:ssä edellytetyn luvan vastaisesti taikka*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
7) aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ja direktiivin 2009/16/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2013 vastaisesti laiminlyö huolehtia siitä, että asetuksen 5 artiklassa tarkoitettu vaarallisten materiaalien luettelo on ajan tasalla silloin kun alus toimitetaan aluspurkamoon, tai siirtää aluksen purettavaksi muualle kuin asetuksen 16 artiklassa tarkoitetussa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluspurkamoon siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, on tuomittava ympäristön turmelemisesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	*12)* aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ja direktiivin 2009/16/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2013 vastaisesti laiminlyö huolehtia siitä, että asetuksen 5 artiklassa tarkoitettu vaarallisten materiaalien luettelo on ajan tasalla silloin kun alus toimitetaan *aluskierrätyslaitokseen*, tai siirtää aluksen purettavaksi muualle kuin asetuksen 16 artiklassa tarkoitetussa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun *aluskierrätyslaitokseen* siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, on tuomittava *ympäristön turmelemisesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.
Edellä 1 momentin 4–6 kohdassa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava. Ympäristön turmelemisesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla muuttamaan ympäristöä vastoin 1) alueidenkäyttölakia (132/1999), 2) rakentamislakia (751/2023), 3) vesilakia (587/2011), 4) maa-aineslakia (555/1981), 5) Saimaan ja Vuoksen juoksutussääntöä taikka 6) näiden nojalla annettua säännöstä, yleistä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä taikka kaavaa tai lupaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista.	Edellä 1 momentin *1–11* kohdassa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava. Ympäristön turmelemisesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta ryhtyy muuten kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla muuttamaan ympäristöä vastoin 1) alueidenkäyttölakia (132/1999), 2) rakentamislakia (751/2023), 3) vesilakia (587/2011), 4) maa-aineslakia (555/1981), 5) Saimaan ja Vuoksen juoksutussääntöä taikka 6) näiden nojalla annettua säännöstä, yleistä tai yksittäistapausta koskevaa määräystä taikka kaavaa tai lupaa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista. *Ympäristön turmelemisesta tuomitaan niin ikään se, joka, toteuttaakseen ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain (252/2017) 2 §:n 10 kohdassa tarkoitetun hankkeen tai hankkeen muutoksen, johon sovelletaan mainittua lakia sen 3 §:n mukaisesti, tahallaan ryhtyy muuttamaan ympäristöä muuten kuin 1 tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla ilman*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	1) ympäristönsuojelulaissa, kaivoslaissa (621/2011), eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetussa laissa (768/2004), kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetussa laissa (603/1977) tai vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa edellytettyä lupaa tai *2) liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetussa laissa (503/2005) edellytettyä hyväksyttyä yleissuunnitelmaa tai tiesuunnitelmaa tai ratalaissa (110/2007) edellytettyä hyväksyttyä yleissuunnitelmaa tai ratasuunnitelmaa* *siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vakavuudeltaan ympäristön pilaantumiseen rinnastettavaa muuttumista.*
3 §	3 §
Ympäristörikkomus	*Ympäristörikkomus*
Jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava *ympäristörikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.	Jos ympäristön turmeleminen, huomioon ottaen ympäristölle tai terveydelle aiheutetun vaaran tai vahingon vähäisyys taikka muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen, rikoksentekijä on tuomittava *ympäristörikkomuksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi. *Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös, jos 4 a §:n mukainen jäterikos, 4 c §:n mukainen ilmakehän heikentäminen tai 4 e §:n mukainen ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos, huomioon ottaen rikoksen kohteena olevan aineen, jätteen, tuotteiden, laitteiden tai tuotteen tai laitteen osien määrä ja ominaisuudet tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen vähäinen.*
Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo ympäristönsuojelulain 122 ja 123 §:n nojalla annettuja määräyksiä.	Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo ympäristönsuojelulain 122 ja 123 §:n nojalla annettuja määräyksiä.
Ympäristörikkomuksesta tuomitaan niin ikään se, joka tahallaan tai törkeästä	Ympäristörikkomuksesta tuomitaan niin ikään se, joka tahallaan tai törkeästä

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
huolimattomuudesta laiminlyö ympäristönsuojelulain 27–29 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden hakea ympäristölupaa, jollei teko ole ympäristön turmelemisena rangaistava.	huolimattomuudesta laiminlyö ympäristönsuojelulain 27–29 §:ssä tarkoitetun velvollisuuden hakea ympäristölupaa, jollei teko ole ympäristön turmelemisena rangaistava.
Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista ilman ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:ssä edellytettyä ilmoituspäätöstä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, jollei teko ole rangaistava ympäristön turmelemisena.	Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa, päästää tai jättää ympäristöön esineen, ainetta, säteilyä tai muuta sellaista ilman ympäristönsuojelulain 115 a–115 d §:ssä edellytettyä ilmoituspäätöstä siten, että teko on omiaan aiheuttamaan ympäristön pilaantumista, muuta vastaavaa ympäristön haitallista muuttumista tai roskaantumista taikka vaaraa terveydelle, jollei teko ole rangaistava ympäristön turmelemisena.
Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo vesiliikennelain 5 §:n 1 momentissa säädettyä vesikulkuneuvon käyttämistä koskevaa velvollisuutta, vesiliikennelain 2 luvussa tarkoitettua vesiliikenteen sääntöä tai mainitun lain 101 §:n nojalla annettua alueellista tai vesikulkuneuvotyyppiä koskevaa kieltoa tai rajoitusta siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa ympäristölle.	Ympäristörikkomuksesta tuomitaan myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta rikkoo vesiliikennelain 5 §:n 1 momentissa säädettyä vesikulkuneuvon käyttämistä koskevaa velvollisuutta, vesiliikennelain 2 luvussa tarkoitettua vesiliikenteen sääntöä tai mainitun lain 101 §:n nojalla annettua alueellista tai vesikulkuneuvotyyppiä koskevaa kieltoa tai rajoitusta siten, että teko on omiaan aiheuttamaan vaaraa ympäristölle.
4 §	4 §
Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen	*Tuottamuksellinen ympäristön turmeleminen*
Joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta	Joka muusta kuin törkeästä huolimattomuudesta
1) puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla taikka	1) puuttuu ympäristöön 1 §:n 1 momentin 1 kohdassa tai 3 momentissa tarkoitetulla tavalla taikka
2) rikkoo jätelakia tai ympäristönsuojelulakia tai niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin 2–6 kohdassa tarkoitetulla tavalla	2) rikkoo jätelakia tai ympäristönsuojelulakia tai niiden nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä 1 §:n 1 momentin *2, 4, 6, 7 tai 9* kohdassa tarkoitetulla tavalla
siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat, on tuomittava tuottamuksellisesta	siten, että ympäristölle tai terveydelle aiheutettu vahinko tai tällaisen vahingon vaara on erityisen suuri ottaen huomioon aiheutetun tai uhkaavan vahingon pitkäaikaisuus, laaja ulottuvuus ja muut seikat, on tuomittava tuottamuksellisesta

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
ympäristön turmelemisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.	ympäristön turmelemisesta sakkoon tai vankeuteen enintään yhdeksi vuodeksi.
(uusi)	4 a §
	Jäterikos
	Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta
	1) kerää jätteen käsittelyä varten tai kuljettaa tai käsittelee muun kuin vähäisen määrän jätelain 6 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitettua vaarallista jätettä
	a) vastoin jätelain 147 §:n 2 momentissa mainittua säännöstä tai mainitun lain 147 §:n 2 momentin 19 tai 20 kohdassa mainitun säännöksen nojalla annettua säännöstä, yksittäistapausta koskevaa määräystä tai kieltoa,
	b) vastoin vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 3, 4, 7, 11 tai 13 luvun säännöstä tai mainitun lain 45 §:ssä säädettyä edellytystä tai niiden nojalla annettua säännöstä tai määräystä tai niissä edellytetyn luvan vastaisesti,
	c) vastoin merenkulun ympäristönsuojelulain 10 luvun 1 §:ssä säädettyä velvollisuutta,
	d) ilman ympäristönsuojelulaissa edellytettyä lupaa tai tällaisen luvan tai mainitun lain 115 a–115 d §:ssä edellytetyn ilmoituspäätöksen vastaisesti,
	e) vastoin pysyvistä orgaanisista yhdisteistä annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2019/1021 5 artiklan 1 kohtaa tai 7 artiklaa tai niitä koskevia mainitun asetuksen nojalla annettuja säännöksiä,
	f) vastoin elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/852 11 tai 13 artiklaa tai niitä koskevia mainitun asetuksen nojalla annettuja säännöksiä,
	2) laiminlyö edellä 1 kohdassa tarkoitettua jätettä koskevan
	a) jätelain 28 §:n tai 46 §:n mukaisen jätehuollon järjestämisvelvollisuutensa,

b) elohopeasta ja asetuksen (EY) N:o 1102/2008 kumoamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2017/852 10 artiklan 6 kohdassa säädetyn amalgaamijätteen jätehuollon järjestämistä koskevan velvollisuutensa tai

c) merenkulun ympäristönsuojelulain 9 luvun 1–4 §:n mukaisen jätteiden vastaanottolaitteita tai vastaanottojärjestelyjä koskevan velvollisuutensa taikka

3) 1 kohdassa tarkoitettua jätettä koskevassa toiminnassa laiminlyö noudattaa jätelain ja ympäristönsuojelulain 11, 12 ja 16 §:n nojalla annetun asetuksen säännöksiä kaatopaikan seurannasta ja tarkkailusta taikka ympäristönsuojelulain nojalla myönnetyn luvan määräyksiä jätehuollon tarkkailusta ja seurannasta tai kaivannaisjätteen jätealueen jälkihoidosta

on tuomittava, jollei teko ole rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena, jäterikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Jäterikoksesta tuomitaan, jollei teko ole rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena, myös se, joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta muun kuin vähäisen määrän jätettä Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/1157 3 artiklan 26 alakohdassa säädetyllä tavalla laittomasti.

Jäterikoksesta tuomitaan, jollei teko ole rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena, niin ikään se, joka tahallaan aluskierrätyksestä sekä asetuksen (EY) N:o 1013/2006 ja direktiivin 2009/16/EY muuttamisesta annetun Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1257/2013 6 artiklan 2 kohdan a alakohdassa säädetyn vastaisesti siirtää aluksen kierrätettäväksi muualle kuin asetuksen 16 artiklassa ja sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitetussa eurooppalaisessa luettelossa mainittuun aluskierrätyslaitokseen.

Edellä 1–2 momentissa tarkoitetun tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
(uusi)	4 b §
	Törkeä jäterikos
	Jos tahallisessa jäterikoksessa *1) rikoksen kohteena on erityisen suuri määrä jätettä,* *2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka* *3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti* *ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä jäterikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.* *Yritys on rangaistava.*
(uusi)	4 c §
	Ilmakehän heikentäminen
	Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta *1) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/590 tai sen nojalla annettujen säännösten tai mainitussa asetuksessa edellytetyn luvan vastaisesti päästää asetuksen 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua otsonikerrosta heikentävää ainetta tai tuottaa, saattaa markkinoille, tuo maahan, vie maasta, käyttää, ottaa talteen tai hävittää tällaista ainetta tai tällaista ainetta sisältävää asetuksen 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettua tuotetta tai laitetta tai sellaisen osaa taikka sellaista tuotetta tai laitetta tai sellaisen tuotteen tai laitteen osaa, jonka toiminta perustuu tällaiseen aineeseen, tai* *2) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2024/573 tai sen nojalla annettujen säännösten tai mainitussa asetuksessa edellytetyn luvan vastaisesti päästää asetuksen 2 artiklan a alakohdassa tarkoitettua fluorattua kasvihuonekaasua tai tuottaa, saattaa markkinoille, tuo maahan, vie maasta, käyttää, ottaa talteen tai hävittää tällaista kaasua tai tällaista kaasua sisältävää asetuksen 2 artiklan b alakohdassa tarkoitettua tuotetta tai laitetta tai sellaisen*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	osaa taikka sellaista tuotetta tai laitetta tai sellaisen tuotteen tai laitteen osaa, jonka toiminta perustuu tällaiseen kaasuun, tai ottaa käyttöön tällaisen tuotteen tai laitteen, *on tuomittava, jollei teko ole rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena, ilmakehän heikentämisestä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.* *Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.*
(uusi)	4 d §
	Törkeä ilmakehän heikentäminen
	Jos tahallisessa ilmakehän heikentämisessä *1) rikoksen kohteena on erityisen suuri määrä 4 c §:ssä tarkoitettua ainetta, kaasua, laitteita, tuotteita tai laitteen tai tuotteen osia,* *2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka* *3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti* *ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä ilmakehän heikentämisestä vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.* *Yritys on rangaistava.*
(uusi)	4 e §
	Ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos
	Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta saattaa tai luovuttaa markkinoille ympäristöä vaarantavan tuotteen 2 momentissa tarkoitetussa laissa, lain nojalla annetussa asetuksessa tai Euroopan unionin antamassa asetuksessa tai tällaisen lain tai Euroopan unionin antaman asetuksen nojalla annetussa säännöksessä ympäristön suojelemiseksi säädetyn tuotteen markkinoille saattamista koskevan kiellon tai vaatimuksen tai tällaiseen säännökseen perustuvan, viranomaisen tuotteen markkinoille saattamiselle määräämän kiellon tai tällaisessa säännöksessä tuotteen markkinoille saattamiselle edellytetyn luvan

Voimassa oleva laki *Ehdotus*

vastaisesti tai ilman tällaista lupaa on tuomittava, jollei teko ole rangaistava 1 tai 2 §:ssä tarkoitettuna rikoksena, ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.

Ympäristöä vaarantavalla tuotteella tarkoitetaan tuotetta, jota käytetään laajasti, jonka laaja käyttö johtaa aineen, energian tai säteilyn saattamiseen tai päästämiseen ympäristöön siten, että se on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle, ja jonka markkinoille saattamisesta säädetään

1) pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetussa laissa,

2) räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetussa laissa,

3) vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetussa laissa,

4) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2018/858 moottoriajoneuvojen ja niiden perävaunujen sekä tällaisiin ajoneuvoihin tarkoitettujen järjestelmien, komponenttien ja erillisten teknisten yksiköiden hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta, asetusten (EY) N:o 715/2007 ja (EY) N:o 595/2009 muuttamisesta sekä direktiivin 2007/46/EY kumoamisesta,

5) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 167/2013 maa- ja metsätaloudessa käytettävien ajoneuvojen hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta,

6) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) N:o 168/2013 kaksi- ja kolmipyöräisten ajoneuvojen ja nelipyörien hyväksynnästä ja markkinavalvonnasta,

7) laissa huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista (1712/2015),

8) kasvinsuojeluaineasetuksessa,

9) REACH-asetuksessa,

10) CLP-asetuksessa,

11) biosidiasetuksessa

12) kemikaalilaissa

13) geenitekniikkalaissa,

14) säteilylaissa,

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	15) Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksessa (EU) 2023/1542 akuista ja paristoista ja jäteakuista ja -paristoista, direktiivin 2008/98/EY ja asetuksen (EU) 2019/1020 muuttamisesta sekä direktiivin 2006/66/EY kumoamisesta, *16) vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetussa laissa (387/2013),* *17) jätelain ja ympäristönsuojelulain 83 §:n 4 momentin nojalla annetussa asetuksessa romuajoneuvoista sekä vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta ajoneuvoissa,* *18) merenkulun ympäristönsuojelulaissa taikka* *19) ympäristönsuojelulain 216 §:n 2 momentin ja 218 §:n 1 momentin nojalla annetussa asetuksessa moottoribensiinin, dieselöljyn ja eräiden muiden nestemäisten polttoaineiden laatuvaatimuksista.* *Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.*
(uusi)	4 f § *Törkeä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikos* *Jos tahallisessa ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksessa* *1) rikoksen kohteena on erityisen suuri määrä 4 e §:ssä tarkoitettuja tuotteita,* *2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka* *3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti* *ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.* *Yritys on rangaistava.*
(uusi)	4 g § *Vieraslajirikos*

Voimassa oleva laki *Ehdotus*

Joka tahallaan Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) N:o 1143/2014 haitallisten vieraslajien tuonnin ja leviämisen ennalta ehkäisemisestä ja hallinnasta, jäljempänä vieraslajiasetus, 7 artiklan 1 kohdan vastaisesti taikka vastoin vieraslajiasetuksen 8 artiklan nojalla tai asetuksen 9 artiklan mukaisen hyväksynnän nojalla myönnettyä lupaa tai 9 artiklan nojalla annetun hyväksynnän ehtoa

1) päästää ympäristöön, saattaa markkinoille, tuo Euroopan unionin alueelle, pitää hallussaan, käyttää, vaihtaa, kasvattaa, viljelee tai kuljettaa unionista tai unionissa vieraslajiasetuksessa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitetun, unionin kannalta merkityksellisen haitallisen vieraslajin tai

2) sallii tällaisen vieraslajin lisääntymisen tarkoituksenaan sen kasvattaminen tai viljeleminen

siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle, on tuomittava vieraslajirikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kolmeksi vuodeksi.

Vieraslajirikoksesta tuomitaan myös se, joka törkeästä huolimattomuudesta vastoin vieraslajiasetuksen 8 artiklan nojalla tai asetuksen 9 artiklan mukaisen hyväksynnän nojalla myönnettyä lupaa tai 9 artiklan nojalla annetun hyväksynnän ehtoa tuo Euroopan unionin alueelle, pitää hallussaan, käyttää, vaihtaa, kasvattaa, viljelee tai kuljettaa unionista tai unionissa vieraslajiasetuksessa tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitetun, unionin kannalta merkityksellisen haitallisen vieraslajin siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle.

Vieraslajirikoksesta tuomitaan niin ikään se, joka tahallaan päästää ympäristöön tai pitää hallussaan, kasvattaa, kuljettaa omaan lukuunsa tai luovuttaa omaan lukuunsa kuljetettavaksi taikka saattaa markkinoille, myy tai muuten luovuttaa vieraslajeista

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain (1709/2015) 11 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tarkoitetun kansallisesti merkityksellisen haitallisen vieraslajin vastoin mainitun pykälän 2 momentissa säädettyä kieltoa siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa vahinkoa ympäristölle taikka kuoleman tai vakavan vamman tai sairauden ihmiselle. *Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.*
5 §	5 §
Luonnonsuojelurikos	*Luonnonsuojelurikos*
Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta	Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
2) luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti erottaa ympäristöstään taikka tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa Suomen alueen kautta kohteen taikka myy, luovuttaa, ostaa tai ottaa vastaan kohteen, joka on mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta taikka	2) luonnonsuojelulain tai sen nojalla annetun säännöksen tai määräyksen vastaisesti erottaa ympäristöstään taikka tuo maahan, vie maasta tai kuljettaa Suomen alueen kautta kohteen taikka myy, *tarjoaa myytäväksi*, luovuttaa, ostaa tai ottaa vastaan kohteen, joka on mainitulla tavalla erotettu ympäristöstään, tuotu maahan tai viety maasta,
3) luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 vastaisesti tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta mainitun asetuksen liitteessä A tai B tarkoitetun kohteen ilman asetuksessa tarkoitettua lupaa tai todistusta taikka vastoin luvan tai todistuksen ehtoja, taikka ostaa, tarjoutuu ostamaan, hankkii kaupallisiin tarkoituksiin, esittelee julkisesti kaupallisessa tarkoituksessa, käyttää taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, myy, pitää hallussa myyntitarkoituksessa, tarjoaa tai kuljettaa myytäväksi mainitun asetuksen liitteessä A tai B tarkoitetun kohteen,	3) luonnonvaraisten eläinten ja kasvien suojelusta niiden kauppaa sääntelemällä annetun neuvoston asetuksen (EY) N:o 338/97 vastaisesti tuo maahan, vie maasta tai siirtää Suomen alueen kautta mainitun asetuksen liitteessä A tai B tarkoitetun kohteen ilman asetuksessa tarkoitettua lupaa tai todistusta taikka vastoin luvan tai todistuksen ehtoja, taikka ostaa, tarjoutuu ostamaan, hankkii kaupallisiin tarkoituksiin, esittelee julkisesti kaupallisessa tarkoituksessa, käyttää taloudellisessa hyötymistarkoituksessa, myy, pitää hallussa myyntitarkoituksessa, tarjoaa tai kuljettaa myytäväksi mainitun asetuksen liitteessä A tai B tarkoitetun kohteen, *taikka tuo maahan mainitun asetuksen liitteessä C tarkoitetun kohteen, taikka*
on tuomittava *luonnonsuojelurikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.	*4) oikeudettomasti häiritsee Natura 2000 -verkostoon kuuluvalla alueella olevaa alueen suojelun perusteena olevan luontodirektiivissä tarkoitetun eläinlajin*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	yksilöä tai yksilöitä siten, että se haittaa merkittävästi lajin suotuisan suojelutason säilyttämistä tai saavuttamista, on tuomittava *luonnonsuojelurikoksesta* sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.	*Edellä 1 momentin 1–3 kohdassa sekä 2 ja 3 momentissa tarkoitetun* tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.
(uusi)	5 b §
	Ympäristön tuhoaminen
	Jos edellä 2, 4 g tai 5 a §:ssä tarkoitetussa tahallisessa rikoksessa aiheutetaan *1) kooltaan tai ympäristöarvoltaan huomattavan ekosysteemin taikka luonnonsuojelulain 33 §:ssä tarkoitetun Natura 2000 -verkostoon kuuluvan alueen tuhoutuminen tai tällaiseen ekosysteemiin tai alueeseen kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on peruuttamaton tai pitkäkestoinen, tai* *2) ilmaan, maaperään tai veden laatuun kohdistuvaa laajalle levinnyttä ja huomattavaa vahinkoa, joka on peruuttamaton tai pitkäkestoinen,* *rikoksentekijä on tuomittava ympäristön tuhoamisesta vankeuteen vähintään yhdeksi vuodeksi ja enintään kahdeksaksi vuodeksi.*
(uusi)	7 a §
	Soveltamisalasäännös
	Ilman lupaa toimimiseen rinnastetaan tässä luvussa toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu, taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.
10 §	10 §

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehty ympäristörikos	*Ulkomaiselta alukselta talousvyöhykkeellä tehty ympäristörikos*
Merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdystä, tämän luvun 1–4 §:ssä rangaistavaksi säädetystä teosta saa tuomita vain sakkoa.	Merenkulun ympäristönsuojelulain 13 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta, ulkomaiselta alukselta Suomen talousvyöhykkeellä tehdystä, tämän luvun 1–4 §:ssä *ja 5 b §:ssä* rangaistavaksi säädetystä teosta saa tuomita vain sakkoa.
	48 a luku
	Luonnonvararikoksista
(uusi)	3 c §
	Metsäkatorikos
	Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta Euroopan parlamentin ja neuvoston asetuksen (EU) 2023/1115 tiettyjen metsäkatoon ja metsien tilan heikkenemiseen liittyvien hyödykkeiden ja tuotteiden asettamisesta saataville unionin markkinoilla ja viennistä unionista sekä asetuksen (EU) N:o 995/2010 kumoamisesta, jäljempänä metsäkatoasetus, 3 artiklassa säädetyn kiellon vastaisesti saattaa Euroopan unionin markkinoille, asettaa saataville unionin markkinoilla tai vie unionin markkinoilta muun kuin vähäisen määrän metsäkatoasetuksen 2 artiklan 1 kohdassa tarkoitettua hyödykettä tai 2 artiklan 2 kohdassa tarkoitettua tuotetta, on tuomittava metsäkatorikoksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi. *Tahallisen rikoksen yritys on rangaistava.*
(uusi)	3 d §
	Törkeä metsäkatorikos
	Jos tahallisessa metsäkatorikoksessa *1) rikoksen kohteena on erityisen suuri määrä 3 c §:ssä tarkoitettua hyödykettä tai tuotetta,* *2) tavoitellaan huomattavaa taloudellista hyötyä taikka*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	3) rikos tehdään erityisen suunnitelmallisesti *ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentekijä on tuomittava törkeästä metsäkatorikoksesta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään viideksi vuodeksi.* *Yritys on rangaistava.*
(uusi)	4 b § *Soveltamisalasäännös* *Ilman lupaa toimimiseen rinnastetaan tässä luvussa toimiminen sellaisen toimivaltaisen viranomaisen myöntämän luvan nojalla, jota haettaessa lupaviranomaista on erehdytetty luvan myöntämisen kannalta olennaisista seikoista, lahjottu tai pakotettu, taikka sellaisen luvan nojalla, joka ilmeisellä ja olennaisella tavalla rikkoo asiaankuuluvia aineellisoikeudellisia vaatimuksia.*
6 a § *Oikeushenkilön rangaistusvastuu* Törkeään metsästysrikokseen sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.	6 a § *Oikeushenkilön rangaistusvastuu* Törkeään metsästysrikokseen, *metsäkatorikokseen ja törkeään metsäkatorikokseen* sovelletaan, mitä oikeushenkilön rangaistusvastuusta säädetään.
	_____ *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .* *Mitä rikoslain 48 luvun 7 a §:ssä ja 48 a luvun 4 b §:ssä säädetään, ei sovelleta sellaisen luvan nojalla toimimiseen, joka on myönnetty ennen tämän lain voimaantuloa.* _____

2.

Laki

pakkokeinolain 10 luvun 3 ja 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 3 §:n 2 momentin 18 kohta ja 17 §:n 9 kohta, sellaisina kuin niistä on 3 §:n 2 momentin 18 kohta laissa 515/2025 ja 17 §:n 9 kohta laissa XXX/2026, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
10 luku	10 luku
Salaiset pakkokeinot	**Salaiset pakkokeinot**
3 §	3 §
Telekuuntelu ja sen edellytykset	*Telekuuntelu ja sen edellytykset*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:	Esitutkintaviranomaiselle voidaan antaa lupa kohdistaa telekuuntelua rikoksesta epäillyn hallussa olevaan tai hänen oletettavasti muuten käyttämäänsä teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, jos epäiltyä on syytä epäillä:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
18) törkeästä ympäristön turmelemisesta; taikka	18) törkeästä ympäristön turmelemisesta, *törkeästä jäterikoksesta tai ympäristön tuhoamisesta*; taikka
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
17 §	17 §
Asuntokuuntelu ja sen edellytykset	*Asuntokuuntelu ja sen edellytykset*
Esitutkintaviranomaiselle voidaan myöntää lupa kohdistaa teknistä kuuntelua vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, jossa rikoksesta epäilty todennäköisesti oleskelee (*asuntokuuntelu*). Edellytyksenä on lisäksi, että häntä on syytä epäillä:	Esitutkintaviranomaiselle voidaan myöntää lupa kohdistaa teknistä kuuntelua vakituiseen asumiseen käytettävään tilaan, jossa rikoksesta epäilty todennäköisesti oleskelee (*asuntokuuntelu*). Edellytyksenä on lisäksi, että häntä on syytä epäillä:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
9) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2–9 kohdassa, 2 momentissa tai 3 momentissa tarkoitetusta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta, terrorismirikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta,	9) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2–*10* kohdassa, 2 momentissa tai 3 momentissa tarkoitetusta terroristisessa tarkoituksessa tehdystä rikoksesta, terroristisessa tarkoituksessa tehdystä radiologista asetta koskevasta rikoksesta, terrorismirikoksen valmistelusta, terroristiryhmän johtamisesta,

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta, terroristisesta koulutuksen antamisesta, terroristisesta värväyksestä, terroristisesta rikoksen rahoittamisesta tai terrorismin rahoittamisesta; taikka	terroristiryhmän toimintaan osallistumisesta, terroristisesta koulutuksen antamisesta, terroristisesta värväyksestä, terroristisesta rikoksen rahoittamisesta tai terrorismin rahoittamisesta; taikka
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

3.

Laki

poliisilain 9 luvun 2 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan poliisilain (872/2011) 9 luvun 2 a §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa XXX/2026, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
9 luku	9 luku
Erinäiset säännökset	**Erinäiset säännökset**
2 a §	2 a §
Toisen viranomaisen tuki poliisille kansainvälistä apua annettaessa	*Toisen viranomaisen tuki poliisille kansainvälistä apua annettaessa*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Tuki voi sisältää poliisitehtävän suorittamiseen soveltuvan sotilaan henkilökohtaista aseistusta voimakkaamman aseistuksen käyttöä. Edellytyksenä on, että tuen on tilanteesta, tapahtumasta tai tilaisuudesta tehtyjen havaintojen tai siitä muutoin saatujen yksilöityjen tietojen perusteella perusteltua olettaa olevan välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai	Tuki voi sisältää poliisitehtävän suorittamiseen soveltuvan sotilaan henkilökohtaista aseistusta voimakkaamman aseistuksen käyttöä. Edellytyksenä on, että tuen on tilanteesta, tapahtumasta tai tilaisuudesta tehtyjen havaintojen tai siitä muutoin saatujen yksilöityjen tietojen perusteella perusteltua olettaa olevan välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
terveyttä vakavasti vaarantavan rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2, 3 tai 5–8 kohdassa tai 2 momentissa tarkoitetun terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi taikka edellä tarkoitettuun rikokseen vaikutuksiltaan rinnastuvan rikoslain 21 luvun 1 tai 2 §:ssä, 25 luvun 4 §:ssä tai 34 luvun 1, 3, 5, 6 tai 11 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi. Poliisin oikeudesta saada Rajavartiolaitokselta rajaturvallisuustehtävien suorittamiseksi hyväksyttyä Rajavartiolaitoksen aseistusta voimakkaamman aseistuksen käyttöä sisältävää tukea säädetään rajavartiolain 77 a §:n 3 momentissa.	terveyttä vakavasti vaarantavan [rikoslain 34 a luvun 1 §:n 1 momentin 2, 3 tai 5–*9* kohdassa tai 2 momentissa] tarkoitetun terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi taikka edellä tarkoitettuun rikokseen vaikutuksiltaan rinnastuvan rikoslain 21 luvun 1 tai 2 §:ssä, 25 luvun 4 §:ssä tai 34 luvun 1, 3, 5, 6 tai 11 §:ssä tarkoitetun rikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi. Poliisin oikeudesta saada Rajavartiolaitokselta rajaturvallisuustehtävien suorittamiseksi hyväksyttyä Rajavartiolaitoksen aseistusta voimakkaamman aseistuksen käyttöä sisältävää tukea säädetään rajavartiolain 77 a §:n 3 momentissa.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

4.

Laki

kansalaisuuslain 33 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kansalaisuuslain (359/2003) 33 a §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa XXX/2026, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
33 a §	33 a §
Kansalaisuuden menettäminen maanpetos- tai valtiopetosrikokseen taikka terroristiseen rikokseen syyllistymisen perusteella	*Kansalaisuuden menettäminen maanpetos- tai valtiopetosrikokseen taikka terroristiseen rikokseen syyllistymisen perusteella*
Jos henkilö, jolla on Suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin muun valtion	Jos henkilö, jolla on Suomen kansalaisuuden lisäksi jonkin muun valtion

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
kansalaisuus, on tuomittu Suomessa lainvoimaisella tuomiolla rikoslain (39/1889) 12 luvun 1–6 tai 9 §:n, 13 luvun 1 tai 2 §:n, 34 luvun 12 §:n, 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 3–9 kohdan tai 2–4 momentin taikka 3–7 tai 9–11 §:n mukaisesta Suomen elintärkeitä etuja vastaan kohdistuneesta rikoksesta vähintään kahden vuoden pituiseen ehdottomaan vankeus- tai yhdistelmärangaistukseen, voidaan päättää, että henkilö menettää Suomen kansalaisuuden. Kansalaisuuden voi menettää myös henkilö, joka on tuomittu edellä tarkoitettuun rangaistukseen edellä tarkoitetun rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen tai sen yritykseen.	kansalaisuus, on tuomittu Suomessa lainvoimaisella tuomiolla rikoslain (39/1889) 12 luvun 1–6 tai 9 §:n, 13 luvun 1 tai 2 §:n, 34 luvun 12 §:n, 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 3–*10* kohdan tai 2–4 momentin taikka 3–7 tai 9–11 §:n mukaisesta Suomen elintärkeitä etuja vastaan kohdistuneesta rikoksesta vähintään kahden vuoden pituiseen ehdottomaan vankeus- tai yhdistelmärangaistukseen, voidaan päättää, että henkilö menettää Suomen kansalaisuuden. Kansalaisuuden voi menettää myös henkilö, joka on tuomittu edellä tarkoitettuun rangaistukseen edellä tarkoitetun rikoksen yrityksestä tai osallisuudesta sellaiseen rikokseen tai sen yritykseen.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
	————
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	————

5.

Laki

rajavartiolain 77 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rajavartiolain (578/2005) 77 a §:n 2 momentin 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa XXX/2026, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
77 a §	77 a §
Vaativa virka-apu poliisille	*Vaativa virka-apu poliisille*
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
Edellytyksenä on lisäksi, että tilanteesta, tapahtumasta tai tilaisuudesta tehtyjen havaintojen tai siitä muutoin saatujen	Edellytyksenä on lisäksi, että tilanteesta, tapahtumasta tai tilaisuudesta tehtyjen havaintojen tai siitä muutoin saatujen

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
yksilöityjen tietojen perusteella vaativan virka-avun on perusteltua olettaa olevan välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä vakavasti vaarantavan: 1) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2, 3, 5–7 tai 9 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa tarkoitetun terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi; taikka — — — — — — — — — — — — — — —	yksilöityjen tietojen perusteella vaativan virka-avun on perusteltua olettaa olevan välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä vakavasti vaarantavan: 1) rikoslain 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2, 3, 5–*8 tai 10* kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa tarkoitetun terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi; taikka — — — — — — — — — — — — — — — _____ *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20* . _____

6.

Laki

Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Puolustusvoimien virka-avusta poliisille annetun lain (342/2022) 8 §:n 1 kohta, sellaisena kuin se on laissa XXX/2026, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
8 §	8 §
Vaativa virka-apu	*Vaativa virka-apu*
Vaativa virka-apu voi sisältää sotilaan voimankäyttövälineiden ja henkilökohtaisen aseistuksen lisäksi sitä voimakkaampaa poliisitehtävän suorittamiseksi soveltuvaa aseistusta. Edellytyksenä on, että tilanteesta, tapahtumasta tai tilaisuudesta tehtyjen havaintojen tai siitä muutoin saatujen yksilöityjen tietojen perusteella vaativan virka-avun on perusteltua olettaa olevan välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä vakavasti vaarantavan:	Vaativa virka-apu voi sisältää sotilaan voimankäyttövälineiden ja henkilökohtaisen aseistuksen lisäksi sitä voimakkaampaa poliisitehtävän suorittamiseksi soveltuvaa aseistusta. Edellytyksenä on, että tilanteesta, tapahtumasta tai tilaisuudesta tehtyjen havaintojen tai siitä muutoin saatujen yksilöityjen tietojen perusteella vaativan virka-avun on perusteltua olettaa olevan välttämätöntä suuren ihmismäärän henkeä tai terveyttä vakavasti vaarantavan:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
1) rikoslain (39/1889) 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2, 3, 5–7 tai 9 kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa tarkoitetun terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi; taikka	1) rikoslain (39/1889) 34 a luvun 2 §:n 1 momentin 2, 3, 5–*8 tai 10* kohdassa taikka 2 tai 3 momentissa tarkoitetun terrorismirikoksen estämiseksi tai keskeyttämiseksi; taikka
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

7.

Laki

julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 80 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 80 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa xx/202x, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
80 §	80 §
Pakolliset poissulkemisperusteet	*Pakolliset poissulkemisperusteet*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 30 luvun 9 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä kirjanpitorikoksesta, 47 luvun 1 §:ssä tarkoitetusta työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta työaikasuojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta työsyrjinnästä, 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitetusta	Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 30 luvun 9 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä kirjanpitorikoksesta, 47 luvun 1 §:ssä tarkoitetusta työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta työaikasuojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta työsyrjinnästä, 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitetusta

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
kiskonnantapaisesta työsyrjinnästä, 47 luvun 5 §:ssä tarkoitetusta työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta, 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitetusta luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä, 48 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristön turmelemisesta tai 48 luvun 5 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä luonnonsuojelurikoksesta.	kiskonnantapaisesta työsyrjinnästä, 47 luvun 5 §:ssä tarkoitetusta työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta, 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitetusta luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä, 48 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristön turmelemisesta, *48 luvun 4 b §:ssä tarkoitetusta törkeästä jäterikoksesta, 48 luvun 4 d §:ssä tarkoitetusta törkeästä ilmakehän heikentämisestä, 48 luvun 4 f §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta,* 48 luvun 5 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä luonnonsuojelurikoksesta *tai 48 luvun 5 b §:ssä tarkoitetusta ympäristön tuhoamisesta*.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

8.

Laki

vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain 84 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) 84 §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa xx/202x, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
84 §	84 §
Pakolliset poissulkemisperusteet	*Pakolliset poissulkemisperusteet*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 30 luvun 9 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä kirjanpitorikoksesta, 47 luvun 1 §:ssä tarkoitetusta työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta työaikasuojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta työsyrjinnästä, 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitetusta kiskonnantapaisesta työsyrjinnästä, 47 luvun 5 §:ssä tarkoitetusta työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta, 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitetusta luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä, 48 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristön turmelemisesta tai 48 luvun 5 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä luonnonsuojelurikoksesta.	Hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokkaan tai tarjoajan hallinto-, johto- tai valvontaelimen jäsen tai edustus-, päätös- tai valvontavaltaa käyttävä henkilö on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 30 luvun 9 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä kirjanpitorikoksesta, 47 luvun 1 §:ssä tarkoitetusta työturvallisuusrikoksesta, 47 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta työaikasuojelurikoksesta, 47 luvun 3 §:ssä tarkoitetusta työsyrjinnästä, 47 luvun 3 a §:ssä tarkoitetusta kiskonnantapaisesta työsyrjinnästä, 47 luvun 5 §:ssä tarkoitetusta työntekijöiden järjestäytymisvapauden loukkaamisesta, 47 luvun 6 a §:ssä tarkoitetusta luvattoman ulkomaisen työvoiman käytöstä, 48 luvun 2 §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristön turmelemisesta, *48 luvun 4 b §:ssä tarkoitetusta törkeästä jäterikoksesta, 48 luvun 4 d §:ssä tarkoitetusta törkeästä ilmakehän heikentämisestä, 48 luvun 4 f §:ssä tarkoitetusta törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta,* 48 luvun 5 a §:ssä tarkoitetusta törkeästä luonnonsuojelurikoksesta *tai 48 luvun 5 b §:ssä tarkoitetusta ympäristön tuhoamisesta*.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

9.

Laki

rikosrekisterilain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan rikosrekisterilain (770/1993) 6 b §:n 2 momentin 10 kohta, sellaisena kuin se on laissa xx/202x, sekä
lisätään uusi 6 d § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
6 b §	6 b §
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Otteeseen merkitään tiedot lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu:	Otteeseen merkitään tiedot lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
10) rikoslain 48 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ympäristön turmelemisesta tai 48 luvun 5 a §:n nojalla törkeästä luonnonsuojelurikoksesta.	10) rikoslain 48 luvun 2 §:n nojalla törkeästä ympäristön turmelemisesta, *48 luvun 4 b §:n nojalla törkeästä jäterikoksesta, 48 luvun 4 d §:n nojalla törkeästä ilmakehän heikentämisestä, 48 luvun 4 f §:n nojalla törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta,* 48 luvun 5 a §:n nojalla törkeästä luonnonsuojelurikoksesta tai *48 luvun 5 b §:n nojalla ympäristön tuhoamisesta*;
(uusi)	6 d §
	Henkilö saa itseään koskevan otteen rikosrekisteristä EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain (X/XX) 27 §:n 3 momentissa tarkoitetun hankintamenettelyä koskevan poissulkemisen edellytyksen selvittämistä varten. Otteeseen merkitään tiedot lainvoimaisesta päätöksestä, jolla henkilö on tuomittu rikoslain 48 a luvun 3 d §:n nojalla törkeästä metsäkatorikoksesta. Ote toimitetaan vain sille, jota se koskee.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

10.

Laki

merenkulun ympäristönsuojelulain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan merenkulun ympäristönsuojelulain (1672/2009) 7 luvun 11 a §, 13 luvun 3 §:n 1 momentti ja 2 momentin 8 ja 8 a kohta sekä 13 luvun 5 §, sellaisena kuin niistä on 7 luvun 11 a § laissa 669/2021 ja 13 luvun 3 §:n 2 momentin 8 a kohta laissa 1116/2024, sekä

lisätään lain 13 luvun 3 §:n 2 momenttiin uusi 8 b kohta seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
7 luku	7 luku
Aluksista aiheutuvan ilman pilaantumisen ehkäiseminen	**Aluksista aiheutuvan ilman pilaantumisen ehkäiseminen**
11 a §	11 a §
Meriliikenteessä käytettävien polttoaineiden toimittajia koskevat velvoitteet	*Meriliikenteessä käytettävien polttoaineiden toimittajia koskevat velvoitteet*
	Meriliikenteessä käytettävien polttoaineiden toimittaja ei saa saattaa markkinoille meriliikenteessä käytettävää dieselpolttoainetta, jonka rikkipitoisuus ylittää 1,50 painoprosenttia, eikä meriliikenteessä käytettävää kaasuöljyä, jonka rikkipitoisuus ylittää 0,10 painoprosenttia.
Meriliikenteessä käytettävän polttoaineen toimittajan, joka toimittaa meriliikenteessä käytettävää polttoainetta Suomessa, on ilmoitettava Liikenne- ja viestintävirastolle harjoittavansa tällaista toimintaa.	Meriliikenteessä käytettävän polttoaineen toimittajan, joka toimittaa meriliikenteessä käytettävää polttoainetta Suomessa, on ilmoitettava Liikenne- ja viestintävirastolle harjoittavansa tällaista toimintaa.
Meriliikenteessä käytettävän polttoaineen toimittajan on annettava kansainvälisessä liikenteessä olevalle alukselle MARPOL-yleissopimuksen VI liitteen ja Euroopan unionin säädösten mukaisesti polttoaineen luovutustodistus, johon on liitetty mainitun liitteen mukaisesti otettu sinetöity polttoainenäyte ja jonka vastaanottavan aluksen edustaja on allekirjoittanut. Meriliikenteessä käytettävän polttoaineen toimittajan on säilytettävä jäljennös polttoaineen luovutustodistuksesta vähintään kolmen vuoden ajan todistuksen antamisesta.	Meriliikenteessä käytettävän polttoaineen toimittajan on annettava kansainvälisessä liikenteessä olevalle alukselle MARPOL-yleissopimuksen VI liitteen ja Euroopan unionin säädösten mukaisesti polttoaineen luovutustodistus, johon on liitetty mainitun liitteen mukaisesti otettu sinetöity polttoainenäyte ja jonka vastaanottavan aluksen edustaja on allekirjoittanut. Meriliikenteessä käytettävän polttoaineen toimittajan on säilytettävä jäljennös polttoaineen luovutustodistuksesta vähintään kolmen vuoden ajan todistuksen antamisesta.
13 luku	13 luku
Erinäiset säännökset	**Erinäiset säännökset**
3 §	3 §

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta, jollei siihen ole syyllistytty huolimattomuudesta ulkomaiselta alukselta, säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä.	Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta, jollei siihen ole syyllistytty huolimattomuudesta ulkomaiselta alukselta, säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä. *Rangaistus jäterikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 a §:ssä, törkeästä jäterikoksesta 4 b §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 5 b §:ssä. Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.*
Joka muulla tavoin kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta toimii vastoin	Joka muulla tavoin kuin 1 momentissa tarkoitetulla tavalla tahallaan tai huolimattomuudesta toimii vastoin
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
8) 7 luvun 5 ja 7 §:n sekä 11 §:n 3 momentin mukaisia ilmaan menevien päästöjen rajoittamiseksi vaadittuja laitevaatimuksia kuten dieselmoottoreita ja jätteenpolttouuneja koskevia vaatimuksia tai polttoaineita koskevia vaatimuksia,	8) 7 luvun 5 §:n sekä 11 §:n 3 momentin mukaisia ilmaan menevien päästöjen rajoittamiseksi vaadittuja laitevaatimuksia kuten dieselmoottoreita ja jätteenpolttouuneja koskevia vaatimuksia tai polttoaineita koskevia vaatimuksia,
8 a) 7 luvun 9 b §:n mukaista pakokaasujen puhdistusjärjestelmän pesuvesien ja jäämien päästökieltoa,	*8 a) 7 luvun 7 §:n ja 11 a §:n 1 momentin mukaisia polttoaineita koskevia vaatimuksia*,
	8 b) 7 luvun 9 b §:n mukaista pakokaasujen puhdistusjärjestelmän pesuvesien ja jäämien päästökieltoa,
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
on tuomittava, jollei teko ole vähäinen tai jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *merenkulun ympäristönsuojelurikkomuksesta* sakkoon.	on tuomittava, jollei teko ole vähäinen tai jollei teosta ole muualla laissa säädetty ankarampaa rangaistusta, *merenkulun ympäristönsuojelurikkomuksesta* sakkoon.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
5 §	5 §
Oikeus pakkokeinojen käyttöön Suomen talousvyöhykkeellä ulkomaista alusta kohtaan	*Oikeus pakkokeinojen käyttöön Suomen talousvyöhykkeellä ulkomaista alusta kohtaan*
Tutkittaessa sellaista 3 §:ssä tarkoitettua rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä rangaistavaksi säädettyä tekoa, josta rikoslain 48 luvun 10	Tutkittaessa sellaista 3 §:ssä tarkoitettua rikoslain 48 luvun 1–4 *tai 5 b* §:ssä rangaistavaksi säädettyä tekoa, josta rikoslain

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
§:n mukaan rangaistuksena voidaan tuomita vain sakkoa, oikeus pakkokeinojen käyttöön määräytyy rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä säädettyjen rangaistusasteikkojen perusteella.	48 luvun 10 §:n mukaan rangaistuksena voidaan tuomita vain sakkoa, oikeus pakkokeinojen käyttöön määräytyy rikoslain 48 luvun 1–4 *tai 5 b* §:ssä säädettyjen rangaistusasteikkojen perusteella. ——— *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20* . ———

11.

Laki

luonnonsuojelulain 33 ja 130 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan luonnonsuojelulain (9/2023) 33 §:n 1 momentin 2 kohta ja 4 momentti ja 130 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
33 §	33 §
Natura 2000 -verkosto	*Natura 2000 -verkosto*
Euroopan unionin Natura 2000 -verkosto Suomessa koostuu:	Euroopan unionin Natura 2000 -verkosto Suomessa koostuu:
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
2) erityisten suojelutoimien alueista, joista on säädetty ympäristöministeriön asetuksella sen jälkeen, kun Euroopan komissio tai Euroopan unionin neuvosto on luontodirektiivin perusteella hyväksynyt kyseiset alueet Euroopan unionin tärkeinä pitämiksi alueiksi.	2) *luontodirektiivin 4 artiklan perusteella Euroopan komission tai Euroopan unionin neuvoston hyväksymistä alueista.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Suomen Natura 2000 -verkostoon sisältyvien alueiden luettelo ja kartat julkaistaan ympäristöministeriön asetuksella. Alueita koskeva luettelo sisältää alueen	*Euroopan komission tai Euroopan unionin neuvoston yhteisön tärkeänä pitämäksi alueeksi hyväksymä alue muodostetaan erityisten suojelutoimien alueeksi*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
tunnusnumeron, nimen, keskipisteen koordinaatit, alueen suojelun perusteen ja tiedon siitä, esiintyykö alueella luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava eliölaji.	*ympäristöministeriön asetuksella Suomen Natura 2000 -verkostoon sisältyvien alueiden luettelosta ja niiden kartoista.* Alueita koskeva luettelo sisältää alueen tunnusnumeron, nimen, keskipisteen koordinaatit, alueen suojelun perusteen ja tiedon siitä, esiintyykö alueella luontodirektiivin liitteessä I tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava luontotyyppi tai liitteessä II tarkoitettu ensisijaisesti suojeltava eliölaji.
130 §	130 §
Viittaus rikoslakiin	*Viittaus rikoslakiin*
Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä, ja rangaistus luonnonsuojelurikoksesta 48 luvun 5 ja 5 a §:ssä.	Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä, rangaistus luonnonsuojelurikoksesta 48 luvun 5 ja 5 a §:ssä *ja rangaistus ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.*
	————
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	————

12.

Laki

Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain 11 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan Suomen talousvyöhykkeestä annetun lain (1058/2004) 11 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1686/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
11 §	11 §
Ympäristörikokset talousvyöhykkeellä	*Ympäristörikokset talousvyöhykkeellä*
Rangaistus vastoin 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:ssä mainittuja lakeja talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta, tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta, luonnonsuojelurikoksesta ja törkeästä luonnonsuojelurikoksesta tuomitaan rikoslain 48 luvun 1–5 tai 5 a §:n mukaan. Tässä momentissa tarkoitettuihin rikoksiin sovelletaan, mitä rikoslaissa säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuusta.	Rangaistus vastoin 3 §:n 1 momentissa tai 4 §:ssä mainittuja lakeja talousvyöhykkeellä tehdystä ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta, tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta, luonnonsuojelurikoksesta ja törkeästä luonnonsuojelurikoksesta tuomitaan rikoslain 48 luvun 1–5 tai 5 a §:n mukaan, *jäterikoksesta ja törkeästä jäterikoksesta 48 luvun 4 a tai 4 b §:n mukaan ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:n mukaan*. Tässä momentissa tarkoitettuihin rikoksiin sovelletaan, mitä rikoslaissa säädetään oikeushenkilön rangaistusvastuusta.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

13.

Laki

jätelain 147 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan jätelain (646/2011) 147 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 714/2021, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
147 §	147 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä.	Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä *ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä. Rangaistus jäterikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 a §:ssä ja törkeästä jäterikoksesta 4 b §:ssä. Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä*.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

14.

Laki

vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain 140 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vaarallisten aineiden kuljetuksesta annetun lain (541/2023) 140 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
140 §	140 §
Viittaus rikoslakiin	*Viittaus rikoslakiin*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä sekä ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä.	Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä sekä ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä.

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	Rangaistus jäterikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 a §:ssä, törkeästä jäterikoksesta 48 luvun 4 b §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.
	————
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	————

15.

Laki

vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain 11 ja 21 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vieraslajeista aiheutuvien riskien hallinnasta annetun lain (1709/2015) 11 §:n 2 momentin 2 kohta ja 21 §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 682/2019, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
11 §	11 §
Kansallisesti merkitykselliset haitalliset vieraslajit	*Kansallisesti merkitykselliset haitalliset vieraslajit*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Kansallisesti merkityksellistä haitallista vieraslajia ei saa:	Kansallisesti merkityksellistä haitallista vieraslajia ei saa:
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
2) *tarkoituksellisesti* tuoda maahan Euroopan unionin ulkopuolelta tai Euroopan unionin jäsenvaltiosta, pitää hallussa, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, välittää taikka myydä tai muuten luovuttaa.	2) tuoda maahan Euroopan unionin ulkopuolelta tai Euroopan unionin jäsenvaltiosta, pitää hallussa, kasvattaa, kuljettaa, saattaa markkinoille, välittää taikka myydä tai muuten luovuttaa.
21 §	21 §
Rangaistukset	*Rangaistukset*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
Rangaistus säännöstelyrikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 46 luvun 1–3 §:ssä. Rangaistus salakuljetuksesta säädetään rikoslain 46 luvun 4 ja 5 §:ssä. Rangaistus laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä säädetään rikoslain 46 luvun 6 ja 6 a §:ssä.	*Rangaistus vieraslajirikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 4 g §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.* Rangaistus säännöstelyrikoksesta säädetään rikoslain 46 luvun 1–3 §:ssä. Rangaistus salakuljetuksesta säädetään rikoslain 46 luvun 4 ja 5 §:ssä. Rangaistus laittomasta tuontitavaraan ryhtymisestä säädetään rikoslain 46 luvun 6 ja 6 a §:ssä. ——— *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20* . ———

16.

Laki

EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan EU:n metsäkatoasetuksen velvoitteiden valvonnasta ja seuraamuksista annetun lain (x/xx) 20 §:n 1 momentin 1 kohta ja 23 §:n 1 momentin 1 kohta,

muutetaan 7 § sekä

lisätään uusi 26 a–c § ja 27 §:ään uusi 3–5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
7 § *Tarkastus pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa* Ruokavirasto voi tehdä metsäkatoasetuksen mukaisen tarkastuksen pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa vain, jos se on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Lisäksi kyseessä olevassa tapauksessa on oltava perusteltu ja yksilöity syy epäillä metsäkatoasetuksen velvoitteita rikotun tai rikottavan tavalla, josta	7 § *Tarkastus pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa* Ruokavirasto voi tehdä metsäkatoasetuksen mukaisen tarkastuksen pysyväisluonteiseen asumiseen käytetyssä tilassa vain, jos se on välttämätöntä tarkastuksen kohteena olevien seikkojen selvittämiseksi. Lisäksi kyseessä olevassa tapauksessa on oltava perusteltu ja yksilöity syy epäillä metsäkatoasetuksen velvoitteita rikotun tai rikottavan tavalla, josta

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
voisi olla seuraamuksena 23 §:ssä tarkoitettu hallinnollinen seuraamusmaksu.	voisi olla seuraamuksena 23 §:ssä tarkoitettu hallinnollinen seuraamusmaksu *taikka joka on säädetty rangaistavaksi rikoslain (39/1889) 48 a luvun 3 c §:ssä tarkoitettuna metsäkatorikoksena tai 3 d §:ssä tarkoitettuna törkeänä metsäkatorikoksena*.
(uusi)	26 a § *Viittaus rikoslakiin* *Rangaistus metsäkatorikoksesta säädetään rikoslain 48 a luvun 3 c §:ssä ja rangaistus törkeästä metsäkatorikoksesta rikoslain 48 a luvun 3 d §:ssä.*
(uusi)	26 b § *Toiminta rikosasioissa* *Jos Ruokavirastolla on todennäköisiä perusteita epäillä 26 a §:ssä tarkoitetun teon tapahtuneen, sen on ilmoitettava asiasta esitutkintaviranomaiselle esitutkintaa varten. Ilmoitus saadaan kuitenkin jättää tekemättä, jos teko on olosuhteet huomioon ottaen vähäinen eikä yleinen etu vaadi asian tarkempaa selvittämistä.* *Syyttäjän on ennen metsäkatorikosta tai törkeää metsäkatorikosta koskevan syytteen nostamista kuultava Ruokavirastoa. Tuomioistuimen on tällaista rikosta koskevaa asiaa käsitellessään varattava Ruokavirastolle tilaisuus tulla kuulluksi.*
(uusi)	26 c § *Tuomioistuimen ilmoitusvelvollisuus* Tuomioistuimen on ilmoitettava komissiolle oikeushenkilölle määrätystä rikoslain 48 a luvun 3 c §:ssä tarkoitettua metsäkatorikosta tai 3 d §:ssä tarkoitettua törkeää metsäkatorikosta koskevasta lainvoimaisesta tuomiostaan ja sitä koskevista seuraamuksista metsäkatoasetuksen 25 artiklan 3 kohdan mukaisesti.
27 §	27 §

Voimassa oleva laki

Määräaikainen sulkeminen julkisten hankintojen ja julkisen rahoituksen ulkopuolelle

— — — — — — — — — — — — — — —

Ruokaviraston on samassa yhteydessä, kun se määrää 23 §:ssä tarkoitetun hallinnollisen seuraamusmaksun, päätettävä, että kyseinen taho suljetaan:

1) julkisten hankintamenettelyjen ja tarjouskilpailumenettelyjen ulkopuolelle; ja

2) tukien, avustusten tai muun julkisen rahoituksen ulkopuolelle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös on tehtävä kuuden kuukauden ajaksi. Edellä mainittu kuuden kuukauden määräaika alkaa kulua, kun päätös on saanut lainvoiman.

Ehdotus

Määräaikainen sulkeminen julkisten hankintojen ja julkisen rahoituksen ulkopuolelle

— — — — — — — — — — — — — — —

Ruokaviraston on samassa yhteydessä, kun se määrää 23 §:ssä tarkoitetun hallinnollisen seuraamusmaksun, päätettävä, että kyseinen taho suljetaan:

1) julkisten hankintamenettelyjen ja tarjouskilpailumenettelyjen ulkopuolelle; ja

2) tukien, avustusten tai muun julkisen rahoituksen ulkopuolelle.

Edellä 1 momentissa tarkoitettu päätös on tehtävä kuuden kuukauden ajaksi. Edellä mainittu kuuden kuukauden määräaika alkaa kulua, kun päätös on saanut lainvoiman.

Lisäksi julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1397/2016) 5 §:ssä sekä vesi- ja energiahuollon, liikenteen ja postipalvelujen alalla toimivien yksiköiden hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista annetun lain (1398/2016) 5 §:ssä tarkoitetun hankintayksikön on päätöksellään suljettava ehdokas tai tarjoaja tarjouskilpailun ulkopuolelle, jos hankintayksikön tiedossa on, että ehdokas tai tarjoaja on rikosrekisteristä ilmenevällä lainvoimaisella tuomiolla tuomittu rikoslain 48 a luvun 3 d §:ssä tarkoitetusta törkeästä metsäkatorikoksesta rangaistukseen. Tässä momentissa tarkoitettu poissulkeminen on tehtävä kuuden kuukauden ajaksi siitä, kun tuomio on saanut lainvoiman.

Ennen hankintasopimuksen tekemistä hankintayksikön on vaadittava valittua tarjoajaa toimittamaan ajantasaiset todistukset ja selvitykset sen selvittämiseksi, koskeeko sitä 3 momentissa tarkoitettu poissulkemisperuste. Tässä momentissa tarkoitetuksi näytöksi poissulkemisen edellytyksen selvittämiseksi on hyväksyttävä rikosrekisterilain (770/1993) 6 d §:ssä tarkoitettu ote. Ote ei saa olla kuutta kuukautta vanhempi.

Hankintayksikkö voi myös milloin tahansa hankintamenettelyn aikana pyytää ehdokkaita ja tarjoajia toimittamaan 4 momentissa

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	tarkoitetut todistukset ja selvitykset, jos se on tarpeen tässä laissa säädetyn poissulkuperusteen olemassaolon selvittämiseksi.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

17.

Laki

ajoneuvolain 196 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ajoneuvolain (82/2021) 196 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
196 §	196 §
Viittaukset rikoslakiin	*Viittaukset rikoslakiin*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
(uusi)	*Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 4 f §:ssä.*
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

18.

Laki

ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ympäristövaikutusten arviointimenettelystä annettuun lakiin (252/2017) uusi 35 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
(uusi)	35 a § *Viittaus rikoslakiin* *Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.*

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

19.

Laki

maa-aineslain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan maa-aineslain (555/1981) 17 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 705/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
17 § *Rangaistussäännös*	17 § *Rangaistussäännös*
Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä.	Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. *Rangaistus*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	ympäristön tuhoamisesta säädetään 48 luvun 5 b §:ssä.
— — — — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

20.

Laki

liikennejärjestelmästä ja maanteistä annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään liikennejärjestelmästä ja maanteistä annettuun lakiin (503/2005) uusi 109 c § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	7 luku
	Erinäiset säännökset
(uusi)	109 c §
	Viittaus rikoslakiin
	Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

21.

Laki

ratalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään ratalakiin (110/2007) uusi 96 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	7 luku
	Erinäiset säännökset
(uusi)	96 a §
	Viittaus rikoslakiin
	Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

———

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

———

22.

Laki

rakentamislain 151 ja 152 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan rakentamislain (751/2023) 151 ja 152 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

151 §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä ja rakennussuojelurikoksesta 48 luvun 6 §:ssä.

152 §

Rangaistussäännökset

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) aloittaa lupaa edellyttävän rakentamisen tai ryhtyy muuhun toimenpiteeseen ilman 42, 53 tai 55 §:ssä tarkoitettua lupaa,

2) jättää huolehtimatta, että 69 §:n tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukainen erityissuunnitelma toimitetaan rakennusvalvontaviranomaiselle,

3) jättää noudattamatta 76 §:ssä tarkoitettua lupamääräystä,

4) toteuttaa vastaavaa työnjohtajaa tai erityisalan työnjohtajaa edellyttävän rakentamishankkeen ilman, että hankkeella on 96 §:ssä tarkoitettu vastaava työnjohtaja tai 97 §:ssä tarkoitettu erityisalan työnjohtaja,

5) ryhtyy 108 §:ssä tarkoitettuun rakennustyöhön ennen aloittamisilmoituksen tekemistä tai ilmoittamatta muihin kuin 109 §:ssä tarkoitettuihin ennen rakentamistyön aloittamista sallittuihin toimiin,

6) laiminlyö 122 §:ssä säädetyn velvollisuuden hakea loppukatselmuksen toimittamista,

7) laiminlyö 139 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tai määräyksissä säädetyn velvollisuuden huolehtia rakennuksen käyttö- ja huolto-ohjeen laatimisesta,

8) laiminlyö 140 §:ssä säädetyn velvollisuuden pitää rakennus kunnossa,

Ehdotus

151 §

Viittaus rikoslakiin

Rangaistus ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä, *ympäristön tuhoamisesta rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä* ja rakennussuojelurikoksesta 48 luvun 6 §:ssä.

152 §

Rangaistussäännökset

Joka tahallaan tai törkeästä huolimattomuudesta

1) aloittaa lupaa edellyttävän rakentamisen tai ryhtyy muuhun toimenpiteeseen ilman 42, 53 tai 55 §:ssä tarkoitettua lupaa,

2) jättää huolehtimatta, että 69 §:n tai sen nojalla annettujen säännösten tai määräysten mukainen erityissuunnitelma toimitetaan rakennusvalvontaviranomaiselle,

3) jättää noudattamatta 76 §:ssä tarkoitettua lupamääräystä,

4) toteuttaa vastaavaa työnjohtajaa tai erityisalan työnjohtajaa edellyttävän rakentamishankkeen ilman, että hankkeella on 96 §:ssä tarkoitettu vastaava työnjohtaja tai 97 §:ssä tarkoitettu erityisalan työnjohtaja,

5) ryhtyy 108 §:ssä tarkoitettuun rakennustyöhön ennen aloittamisilmoituksen tekemistä tai ilmoittamatta muihin kuin 109 §:ssä tarkoitettuihin ennen rakentamistyön aloittamista sallittuihin toimiin,

6) laiminlyö 122 §:ssä säädetyn velvollisuuden hakea loppukatselmuksen toimittamista,

7) laiminlyö 139 §:ssä tai sen nojalla annetuissa säännöksissä tai määräyksissä säädetyn velvollisuuden huolehtia rakennuksen käyttö- ja huolto-ohjeen laatimisesta,

8) laiminlyö 140 §:ssä säädetyn velvollisuuden pitää rakennus kunnossa,

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
9) laiminlyö 142 §:ssä säädetyn velvollisuuden hoitaa ympäristöä,	9) laiminlyö 142 §:ssä säädetyn velvollisuuden hoitaa ympäristöä,
10) järjestää ulkovarastoinnin häiritsevällä tai häiriötä aiheuttavalla tavalla vastoin 143 §:ssä säädettyä,	10) järjestää ulkovarastoinnin häiritsevällä tai häiriötä aiheuttavalla tavalla vastoin 143 §:ssä säädettyä,
11) laiminlyö 145 §:ssä säädetyn velvollisuutensa saattaa rakennuspaikka ympäristöineen sellaiseen kuntoon, ettei se vaaranna terveellisyyttä tai turvallisuutta tai rumenna ympäristöä	11) laiminlyö 145 §:ssä säädetyn velvollisuutensa saattaa rakennuspaikka ympäristöineen sellaiseen kuntoon, ettei se vaaranna terveellisyyttä tai turvallisuutta tai rumenna ympäristöä
on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 48 luvun 1–4 §:n mukaisena ympäristön turmelemisena, törkeänä ympäristön turmelemisena, ympäristörikkomuksena tai tuottamuksellisena ympäristörikoksena tai 6 §:ssä tarkoitettuna rakennussuojelurikoksena, rakennusrikkomuksesta sakkoon.	on tuomittava, jollei teko ole rangaistava rikoslain 48 luvun 1–4 §:n mukaisena ympäristön turmelemisena, törkeänä ympäristön turmelemisena, ympäristörikkomuksena tai tuottamuksellisena ympäristörikoksena, *5 b §:ssä tarkoitettuna ympäristön tuhoamisena* tai 6 §:ssä tarkoitettuna rakennussuojelurikoksena, rakennusrikkomuksesta sakkoon.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

23.

Laki

alueidenkäyttölain 185 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan alueidenkäyttölain (132/1999) 185 §, sellaisena kuin se on laissa 752/2023, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
185 §	185 §
Viittaus rikoslakiin	*Viittaus rikoslakiin*
Rangaistus ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä ja rakennussuojelurikoksesta 6 §:ssä.	Rangaistus ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä, *ympäristön tuhoamisesta 5 b §:ssä* ja rakennussuojelurikoksesta 6 §:ssä.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

24.

Laki

vesilain 16 luvun 1 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vesilain (587/2011) 16 luvun 1 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
16 luku	16 luku
Rangaistussäännökset	**Rangaistussäännökset**
1 §	1 §
Ympäristörikokset ja yleisvaaralliset rikokset	*Ympäristörikokset ja yleisvaaralliset rikokset*
Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä.	Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä. *Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	_____

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

25.

Laki

ydinenergialain 69 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan ydinenergialain (990/1987) 69 §:n 4 momentti, sellaisena kuin se on laissa 593/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
69 §	69 §
Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset	*Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä.	Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä *ja rangaistus ympäristön tuhoamisesta rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä*.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

26.

Laki

kaivoslain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään kaivoslakiin (621/2011) uusi 159 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
(uusi)	159 a §
	Viittaus rikoslakiin
	Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

27.

Laki

eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään eräiden ympäristön käyttöön vaikuttavien hankkeiden lunastusluvasta annettuun lakiin (768/2004) uusi 4 b § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
(uusi)	4 b §
	Viittaus rikoslakiin
	Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

28.

Laki

kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään kiinteän omaisuuden ja erityisten oikeuksien lunastuksesta annettuun lakiin (603/1977) uusi 101 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
(uusi)	101 a §
	Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

29.

Laki

ympäristönsuojelulain 224 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan ympäristönsuojelulain (527/2014) 224 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
224 §	224 §
Rikoslain rangaistussäännökset	*Rikoslain rangaistussäännökset*
Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä	Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä *ja rangaistus ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä*. *Rangaistus jäterikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 a §:ssä ja törkeästä jäterikoksesta 48 luvun 4 b §:ssä.* *Rangaistus ilmakehän heikentämisestä säädetään rikoslain 48 luvun 4 c §:ssä ja törkeästä ilmakehän heikentämisestä 48 luvun 4 d §:ssä.* *Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.*
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

30.

Laki

pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 46 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan pyroteknisten tuotteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain (180/2015) 46 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1141/2016, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
46 §	46 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
Rangaistus räjähderikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 11 §:ssä.	Rangaistus räjähderikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 11 §:ssä. *Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

31.

Laki

räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain 23 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan räjähteiden vaatimustenmukaisuudesta annetun lain (1140/2016) 23 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
23 §	23 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
Rangaistus räjähderikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 11 §:ssä.	Rangaistus räjähderikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 11 §:ssä. *Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

32.

Laki

vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain 124 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vaarallisten kemikaalien ja räjähteiden käsittelyn turvallisuudesta annetun lain (390/2005) 124 §:n 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
124 §	124 §
Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset	*Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Rangaistus ympäristörikoksista säädetään rikoslain 48 luvussa.	*Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä. Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.*
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

33.

Laki

huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään huviveneiden turvallisuudesta ja päästövaatimuksista annettuun lakiin (1712/2015) uusi 55 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
(uusi)	55 a §
	Viittaus rikoslakiin
	Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

34.

Laki

kasvinsuojeluaineista annetun lain 43 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kasvinsuojeluaineista annetun lain (1563/2011) 43 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
43 §	43 §
Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset	*Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset*
Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä. Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä terveysrikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 1 §:ssä. Rangaistus kasvinsuojeluaineen varomattomasta käsittelystä säädetään rikoslain 44 luvun 12 §:ssä.	Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä *ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä. Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 4 f §:ssä.* Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä terveysrikoksesta säädetään rikoslain 44 luvun 1 §:ssä. Rangaistus kasvinsuojeluaineen varomattomasta käsittelystä säädetään rikoslain 44 luvun 12 §:ssä.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

35.

Laki

kemikaalilain 60 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kemikaalilain (599/2013) 60 §:n 2 momentti sekä
lisätään 60 §:ään uusi 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
60 §	60 §
Viittaus rikoslakiin	*Viittaus rikoslakiin*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä.	Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä *ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.* *Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 4 f §:ssä.* _____ *Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20* *.* _____

36.

Laki

geenitekniikkalain 42 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan geenitekniikkalain (377/1995) 42 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 414/2002, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
42 §	42 §
Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset	*Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset*
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä.	Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä *ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä. Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä*

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
	ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 48 luvun 4 f §:ssä.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

37.

Laki

säteilylain 186 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan säteilylain (859/2018) 186 §:n 4 momentti sekä
lisätään 186 §:ään uusi 5 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
186 §	186 §
Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset	*Rangaistuksia koskevat viittaussäännökset*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä.	Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1, 2 ja 4 §:ssä ja ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä. *Rangaistus ympäristön tuhoamisesta säädetään rikoslain 48 luvun 5 b §:ssä.* *Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 4 f §:ssä.*
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

38.

Laki

vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään vaarallisten aineiden käytön rajoittamisesta sähkö- ja elektroniikkalaitteissa annettuun lakiin (387/2013) uusi 20 a § seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
(uusi)	20 a §
	Viittaus rikoslakiin
	Rangaistus ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 4 e §:ssä ja törkeästä ympäristöä vaarantavan tuotteen markkinoillesaattamisrikoksesta 4 f §:ssä.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

39.

Laki

patoturvallisuuslain 34 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan patoturvallisuuslain (494/2009) 34 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
34 §	34 §
Ympäristörikokset ja yleisvaaralliset rikokset	*Ympäristörikokset ja yleisvaaralliset rikokset*
Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä.	Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta, törkeästä ympäristön turmelemisesta, ympäristörikkomuksesta ja tuottamuksellisesta ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä *ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä*.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

40.

Laki

Neuvostoliiton kanssa Saimaan ja Vuoksen juoksutussäännöstä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta annetun lain 4 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Neuvostoliiton kanssa Saimaan ja Vuoksen juoksutussäännöstä tehdyn sopimuksen eräiden määräysten hyväksymisestä sekä sopimuksen soveltamisesta annetun lain (1331/1991) 4 a §:n 2 momentti, sellaisena kuin se on laissa 1021/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
4 a §	4 a §
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
Rangaistus vastoin juoksutussääntöä tai sen nojalla annettuja määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä.	Rangaistus vastoin juoksutussääntöä tai sen nojalla annettuja määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä *ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.*

Voimassa oleva laki *Ehdotus*

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
.

_____

41.

Laki

hiilidioksidin talteenottamisesta ja varastoinnista annetun lain 17 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hiilidioksidin talteenottamisesta ja varastoinnista annetun lain (416/2012) 17 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
17 §	17 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
Rangaistuksesta vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä.	Rangaistuksesta vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 1–4 §:ssä *ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä*.
— — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20
.

_____

42.

Laki

merensuojelulain 15 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan merensuojelulain (1415/1994) 15 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa 698/1995, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
15 §	15 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä.	Rangaistus vastoin tätä lakia tai sen nojalla annettuja säännöksiä tai määräyksiä tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä *ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä*.
— — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

43.

Laki

Etelämantereen ympäristönsuojelusta annetun lain 38 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan Etelämantereen ympäristönsuojelusta annetun lain (28/1998) 38 §, sellaisena kuin se on laissa 1020/2010, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
38 §	38 §
Viittaussäännös	*Viittaus rikoslakiin*
Rangaistus 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun kiellon vastaisesti tehdystä ydinräjähteen räjäyttämisestä säädetään rikoslain (39/1889) 34 luvun 6 §:ssä. Rangaistus muusta tämän lain 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa sekä 32 tai 33 §:ssä tarkoitetusta ympäristön turmelemisesta	Rangaistus 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetun kiellon vastaisesti tehdystä ydinräjähteen räjäyttämisestä säädetään rikoslain (39/1889) 34 luvun 6 §:ssä. Rangaistus muusta tämän lain 4 §:n 1 momentin 1 kohdassa sekä 32 tai 33 §:ssä tarkoitetusta ympäristön turmelemisesta

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä. Rangaistus tämän lain 4 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun kiellon vastaisesta kajoamisesta Etelämanneralueen mineraaliesiintymään säädetään rikoslain 48 a luvun 3 a §:ssä.	säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä *ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä*. Rangaistus tämän lain 4 §:n 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetun kiellon vastaisesta kajoamisesta Etelämanneralueen mineraaliesiintymään säädetään rikoslain 48 a luvun 3 a §:ssä.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

44.

Laki

terveydensuojelulain 54 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan terveydensuojelulain (763/1994) 54 §:n 3 momentti, sellaisena kuin se on laissa 405/2002, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
54 §	54 §
Rangaistussäännökset	*Rangaistussäännökset*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä.	Rangaistus vastoin tätä lakia tehdystä ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1–4 §:ssä *ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä*.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

45.

Laki

kalastuslain 118 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan kalastuslain (379/2015) 118 §:n 3 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
118 §	118 §
Kalastusrikkomus	*Kalastusrikkomus*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Rangaistus luvattomasta pyynnistä säädetään rikoslain 28 luvun 10 §:ssä. Rangaistus kalastusrikoksesta säädetään rikoslain 48 a luvun 2 §:ssä. Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1 §:ssä.	Rangaistus luvattomasta pyynnistä säädetään rikoslain 28 luvun 10 §:ssä. Rangaistus kalastusrikoksesta säädetään rikoslain 48 a luvun 2 §:ssä. Rangaistus ympäristön turmelemisesta säädetään rikoslain 48 luvun 1, 2 *ja 4 §:ssä, ympäristörikkomuksesta 3 §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 5 b §:ssä*.
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —

_____

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

_____

46.

Laki

hyljetuotteiden kaupasta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan hyljetuotteiden kaupasta annetun lain (355/2020) 4 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
4 §	4 §
Hyljetuotteiden markkinoillesaattamisrikkomus ja viittaukset rikoslakiin	*Hyljetuotteiden markkinoillesaattamisrikkomus ja viittaukset rikoslakiin*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
Rangaistus luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 5 §:ssä.	Rangaistus luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 5 §:ssä, *törkeästä luonnonsuojelurikoksesta 48 luvun 5 a §:ssä ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä.*
— — — — — — — — — — — — — — — —	— — — — — — — — — — — — — — — —
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____

47.

Laki

valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain 4 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valaiden ja arktisten hylkeiden suojelusta annetun lain (1112/1982) 4 §, sellaisena kuin se on laissa 1685/2015, seuraavasti:

Voimassa oleva laki	*Ehdotus*
4 §	4 §
Rangaistus luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 5 §:n 2 momentissa ja 5 a §:ssä.	Rangaistus luonnonsuojelurikoksesta säädetään rikoslain (39/1889) 48 luvun 5 §:n 2 momentissa ja 5 a §:ssä *ja ympäristön tuhoamisesta 48 luvun 5 b §:ssä*.
	_____
	Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .
	_____